

Hornstein. Magyar ország felé
24de 9^{onj} 484.

Mennyei Barátom!

1778

Don tudodra hogy én immár itt vagyok holnapiregel
austriai földre Luxemburgba szálltál két feju
seregemmel. Iróztató Commissio ez fennom halga-
-tom! a kardai deista nap szerint. Tegnap
előtt ^{előtt} szende hajlékony egész időmet fordítam
leveleimre és irásimra rendbe szedésemre,
mellyet előtte egyedül kedves betűid ~~levele~~
menekedhezener Vulcanus lángjaital

Mennyei Barátom!

Barcsay Ábrahám levelei
Orczy Lőrincchez
(1771–1789)

ERDÉLYI
MÚZEUM-
EGYESÜLET
KOLOZSVÁR

236

ERDÉLYI
TUDOMÁNYOS
FÜZETEK

MENNYEI BARÁTOM!

MENNYEI BARÁTOM!

BARCSAY ÁBRAHÁM LEVELEI
ORCZY LŐRINCHEZ
(1771–1789)

Sajtó alá rendezte,
a bevezetőt és a jegyzeteket írta
Egyed Emese

Megjelent

**A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
támogatásával**

A szövegeket a kéziratokkal egybevetette Balogh Béla

**A sorozatot szerkeszti
Dávid Gyula**

**A sorozatborítót tervezte
Unipan Helga**

ISBN 973-8231-15-9

Felelős kiadó Sipos Gábor

**Készült a Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós
Sajtóközpontjának nyomdájában
Felelős vezető: Tonk István
Műszaki szerkesztő: Bálint Lajos**

Barcsay levelei Orczyhoz

„Nézem a világot, gondolkodom.”

Az idézett mondat az alább olvasható levelek valamelyikéből való. De hasonló vagy éppen ellenkező tartalmú, de ilyen aforizmatikus mondatok sokaságát lehetne előhalászni, ha azt akarnók... Egy hosszasan katonáskodó erdélyi nemes misszilis leveleit adjuk itt közre; tizenkilenc év verses és prózai (többnyire a keletkezés helyét és időpontját is feltüntetető) leveleit a XVIII. század második feléből. Érdemes teljességében hozzáférhetővé tenni e gyűjteményt: szándékunk végleges szöveg-változat létrehozása volt a helyenként keltezetlen kéziratlapokból. Időközben egy képlékenyebb könyvmodell tűnt érvényesebbnek. Így aztán – átírást, egy interpretáció-változatot vehet itt kezébe a türelmes olvasó.

A másfél száz levelet kitevő szövegegyüttes szerencsésen egyben maradt a keletkezése óta eltelt kétszázvalahány év alatt, főleg a címzett és családja gondosságának köszönhetően. A címzett a költőként és művelődéspártolóként ismert Orczy Lőrinc, aki 1764-ben mint a császári hadsereg tábornoka ment nyugdíjba. Abaúj megye főispáni helytartója, majd főispánja volt, a Tisza szabályozásának császári biztosa, és nem mellékesen költő, fordító, a magyar szerzők mecénása. A levelek feladója, Barcsay is költő, és, bár szövegszerű életműve az előbbiénél szerényebb terjedelmű, kortársai az érdemleges magyar versszerzők sorában őt is számon tartották, tiszteletében együtt jelentkezett a hőskultusznak a katona presztízisévé szelődült jelentéseleme és a magyar nyelv könnyed használata az érzelmes erényesség kifejezésére.

E gyűjteményt nyelvének gazdagsága, tartalmának hírértéke és sokfélesége, az utalások-hivatkozások mennyisége és eredetisége teszi irodalom- és művelődéstörténeti értékűvé. Aki e levélszövegek feltárására vállalkozik, a szépirodalom, a történelmi (leginkább had- és politikátörténeti) szövegek, a krónikairás, a magánélet határterületén találja magát. Nem kerülheti el a régi kézirat mai olvasásának (és kiolvasásának) alku-helyzetét, a nyomtatott művé alakítás filológust próbáló állomásait sem. A szöveggondozót tudományos anatómia sújthatja, a közreadónak rendszerint a legszigorúbb ítélet jár (ki). A kritika is a szövegekkel való foglalkozást jelenti, és célunk leginkább mégiscsak az, hogy hozzáférhetővé tegyük e kéziratban rejtőzködő szövegeket – és minél megbízhatóbb olvasatban. Munkánk döntések sorát is jelentette; a nyelvtudomány, a prozódia, a sajtó alá rendezés gyakorlata nem minden esetben kínált azonos megoldást a szöveg gondozása közben felmerült problémákra. A többféle megközelítés sikerességét mutatja egy, a közelmúltban feltárt, időben, tartalmaiban rokon szöveg: Szempci Molnár Ferenc *Magyar krónikáséneke*, amely had- és irodalomtörténész, könyvtáros és biográfus nézőpontjait érvényesítette, hogy érdembeli olvasmánnyá válhassék a XVIII. századi katona verse. De a Bessenyei György-munkák kritikai kiadása, a közköltészet gyűjteményes köteteinek közrebocsátása is arra mutat, hogy egyfajta tapasztalatot létrehoz a filológiai találkozás a kéziratossal, és többféle közlési-interpretációs gyakorlat válik lehetővé, ugyanakkor a (keltezés, a szerző kiléte, a címzett körüli) bizonytalanság nem osztható el teljesen, az emendációk hosszasan folytathatók, a tévedések teljesen nem zárhatók ki.

Mégis érdemesnek tűnik a kéziratgyűjteménnyel való huzamos foglalkozás: egyes részei a legváratlanabb pillanatban nyernek jelentést, kapcsolódnak más szövegekhez.¹

A szépen írt, de néhol folyamatosságában károsodott szöveg helyreállítása, a kiadás itt választott megannyi eljárása, egyes, a levelek köré rendezett, elhomályosult jelentések, megvilágításra szánt kiegészítések a leveleskönyv természetéből adódóan értelmezési javaslatok: nem tekinthetők abszolútnak, bár alkalmazásukat a forráskiadás szövegkritikai eszménye, igénye alakította.

Hogy léteznek Orczyhoz írott Barcsay-levelek, arról Arany János álmodott, ha nem is olyan fájdalmas sóvárgással, mint a magyar naiv eposzról. A műgondjáról is ismert Arany a barátságot is – mint kérdés-felelet ikerszövegekből álló egységek sorozatát – a kommunikációs és filológiai homályosságoktól megtisztítva fel szeretne volna mutatni, aztán egy áttekinthető és gazdag magyar irodalmi örökség egészébe (múzeumába vagy működő rendjébe) illeszteni. Az 1789-es „Révai-féle”, filológiailag már a XIX. században is nyugtalanító kiadvány, a *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei*-kötet (a továbbiakban KSz) episztolái adták az ötletet Aranynak, hogy sürgessen valamiféle rekonstrukciós szövegfeltárást: romokból ragyogó egészet „rendeljen”. Kiadványunk mégsem lehet ennek a régi (és indokolt) filológusi óhajnak a megvalósítása. A korabeli posta megbízhatatlansága (olykor a postán véghezvitt cenzúra), a levélváltás szokása (akkor is írtak egymásnak, ha még nem kapták meg előző levelükre a választ), az erdélyi Barcsay-gyűjtemény szétszóródása és hasonlók miatt nem lesz „Barcsay–Orczy–Barcsay–Orczy” rendszer ebben a most nyilvánosságra kerülő közlésláncban. A sorozat (egyik) fele lesz itt olvasható: három kivétellel csak olyan szövegek, amelyeket mint feladóhoz, Barcsayhoz, mint címzetthez, Orczyhoz rendelhetünk.

E címzett verseinek és leveleinek sajtó alá rendezése folyamatban van. Tarnai Andor javaslatára H. Kakucska Mária foglalkozik évek óta az Orczy-kéziratokkal. Mégis úgy tűnik ma, hogy még így sem teljesezik ki az Arany által remélt módon az episztolárium (sok levél ma is lappang): vágyunk a teljességre, az eredeti egész rekonstrukciójára, a modell megalkotása lendületet, ötleteket adhat, de nem garantálja az elképzelt darabok meglelését. Mindezek ellenére a két leveleskönyv egymás mellé helyezése, összeolvasása újszerű és érdemleges nyelvi, irodalmi, művelődéstörténeti élményt adhat(na) az olvasónak.

A Mennyei Barátom! tehát az ideális leveleskönyv egyik oldala.

Kiegészíthető továbbá a Barcsay–Orczy leveleskönyv a levélváltó gondolkodásban, mondjuk így: episztola-társalkodásban összekapcsolódó más, egymáshoz a személyesség hangnemében forduló írók egybeszerkesztett, versben és folyó szövegben megírt leveleivel (ilyen kiadvány is készül).

A feltáró munka folyamata néhány filológiai meglátást tett lehetővé. Sokáig a Barcsay-levelek sorát homogén szövegegyüttesnek lehetett tekinteni, amely jelen-

¹ E gyűjtemény feldolgozása során a kiegészítések az utolsó perccig „érkeztek”: a budai egyetem felavatására íródott, a Magyar Múzeumban publikált (Orczynak említett) Barcsay-vers autográf kézírata 2001-ben „köszönt vissza” a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárából, a Kollár Ádámtól származó levélrész azonosítására e kötetben kerülhetett sor.

tés- és utalásbeli, esetleg a keltezésre (és így a levelek sorrendjére), elvértve pedig egyik-másik verslevél szerzőségére vonatkozó problémákkal szembesíti a kutatót. A feldolgozás utolsó fázisában jutottunk arra a felismerésre, hogy Barcsay (bizonyára Orczy, közvetve talán Révai Miklós biztatására) maga kezdte a verslevelek dialógus-elvű egybeszerkesztését. Ebből csak töredékek készültek el, de Barcsay láthatólag ezeket is elküldte öreg barátjának.

Publikált és kéziratos levelek viszonyáról itt azért nehéz beszélni, mert az eddigi kutatások Barcsayt főleg költőként tartották számon. Eddig kiadott leveleiben a személyiség jeleit keresték (Berkeszti István, Kristóf György), vagy a politikum helyi vonatkozásait (Esztegar László, Nagy Iván, Gálos Rezső). A XIX. század végétől a XX. sz. 30-as éveikig újra-újrakezdődő érdeklődés Barcsay levelezése iránt immár azt teszi lehetővé, hogy a különböző címzettekhez szólókat „összeolvassuk”. Az így létrejövő hálózat, deltavidék az *írásfolyamat* élményét adja, a szöveggenézis játék-, szabadság-jelentéselemét, a kapcsolattarás valaha új, ma is szellemi izgalmakkal járó formájának intenzív megélését. A levelek mint szépprózai alkotássá rendeződött teljesítmény elemei is méltán tartanak számot érdeklődésünkre: Mikes *Törökországi levelei* mellett Kazinczy, Benkő József, Révai Miklós, Aranka György levelei is élvezetes olvasmánnyá értek könyv formájú publikálásuk óta – hogy csak a Barcsayval, Orczyval kortárs szerzők munkáit említsük.

A Révai Miklós által szerkesztett verskötet, a *Költeményes Szülemények* megjelenése óta szinte fel sem merült a testőr szöveghagyatékának kritikai megközelítése, az autográf verskörnyezet újraolvasása. (A levelek kifejezésen Barcsay Ábrahám szövegeiről szólva még e század szerkesztői is a verses leveleket értették.) A csak nyomokban, szétszóródott írásos bizonyítékokban fennmaradt életmű a tragikus sorsú Ferenczi Sándor történészre hatott valódi kihívásként, aki kutatói összefogásban (mai szóval élve talán csoportos kutatóprogramban) látta az egyedüli megoldást a Barcsay-szövegek és eredeti szövegfunkciók feltárására. Nem valósíthatta meg elképzelését, és azóta is inkább egyéni kutatói teljesítmények követhetők figyelemmel egy-egy bibliográfia, levélközlemény, verseskötet formájában. Eredményük a költő által betöltött értelmiségi szerepkörök valamelyikének megerősítése lett.

A Barcsay-levelezés összegyűjtése, közlése Kazinczy Gábor gesztusával kezdődik (Kazinczy Ferenc *Tübingai pályairat*-beli levélközlése korai kivételnek számít). Révai kiadványa nem tagadja meg a forrást, csak a későbbi olvasatok voltak némileg felületesek: a KSz egy belső címlapja határozottan utal a versek létrejöttére, így szól: *Két jó barát között való Levelezésből szedett versek. Első rész*, majd *Két jó barát között való Levelezésből szedett versek. Második rész*. Tegyük hozzá: azt, hogy a „szedés” valójában kivágás, hogy a levelezés nem a levélváltás folyamata, hanem valóságos kézirat-csomó, Orczyn, Révain és néhány kortársukon kívül nem is tudhatta senki, a jámbor olvasó a legkevésbé.

A korabeli műfajváltozatok között előkelő hely illeti meg a fiktív leveleket – így e versek és a sejtetett (az elküldés kockázataival is számoló) levelek a szépirodalmi olvasmányokat megillető közelítés következtében egyre inkább mint eredendően irodalmi jellegű szövegek rögzültek az irodalomtörténeti munkákban (lásd a versek megközelítésére tett értelmezési kísérleteket Toldy Ferentől Horváth Jánosig, Bíró Ferentől Szőke Györgyig).

Révai kiadványában, továbbá néhol, a versek után elvéve fél vagy egy sornyi „prózát” is olvashatunk („Engemet igazán most csak e vigasztal”, „s.a.t”), ez akár emlékeztető is lehet a versek eredeti, prózalevélbe szőtt formájára. A Radvánszky család hagyatékában levő Barcsay-autográfiaikkal együtt került elő a Barcsay–Orczy levelezés eddigi kis számú, nyomtatott formában közreadott darabjainak egyike (publikálva: 1889). Ez Barcsay levélfogalmazványa új barátjának, a tarnaörsi birtokos nemesnek és császári hadfinak, Orczy Lőrincnek. Nemrég sikerült azonosítani az anonim kéziratok sorában a KSz egy másik darabját is, mint Barcsaynak egy Voltaire-témára írott versét (*Chloénak unalma*).

Sok olyan adatunk is van azonban, amely már csak a címzett-feladó azonosítást jelenti, mert maguk a levélszövegek elvesztek.

Barcsay virtuális leveleskönyvei

A kritikának tudomása volt a Barcsay leveleskönyvekről. Az életmódkutatást, a nemességtörténetet, a hadtörténetet érintő feltárás érdemlegesnek tarthatja valamennyit. Talán a szakdiszciplínák szigora miatt maradt ki ez a több szempontból is ígéretes – leveleskönyvekben is követhető – életmű a kutatás érdeklődési köréből. Barcsay nem szerzett hadi babérokot, a diplomáciában és a politikában sem valósította meg ambícióit. Pedig élettörténete még tipikusnak is mondható a korban, amelynek személyiségeit méltán nevezte az értelmiség tevékenységi lehetőségeinek behatároltságára utalva Poór János metaforikusan a kényszerpályák nemzedékének. Barcsay erdélyi származása, haza kanyarodó életútja azt is jelentette, hogy – Bécstől, majd Pozsonytól-Pesttől távol – kritika, irodalmi élet, mecénások híján az írásnak a szabad idő eltöltésévé kellett válnia az elszigeteltség, a tényleges visszavonulás körülményei között.

Az elszigetelődést azonban a társas életbe való bekapcsolódás megannyi kísérlete előzte meg. Baráti és családi, civil és katonai, sőt szabadkőműves körökbe köszönt be Barcsay leveleivel.

Gyakran váltott házaspárokkal levelet! Négy ilyen levélsorozatunk van. Gyakorlatilag csak három, mert a Bánffy-család gyűjteményével nagyrészt megsemmisültek a katonának az erdélyi gubernátorhoz és feleségéhez írott levelei is.

A Radvánszky házaspárhoz szóló levelek a budapesti Országos Levéltár Radvánszky-anyagában vannak (szám szerint 27). Már száz évvel ezelőtt a kutatás tárgyát képezhették. Berkeszi István éppenséggel a Révai Miklós-féle kötet századik évfordulójára, 1889-ben jelentette meg *Barcsay levelei Radvánszky Jánoshoz és feleségéhez, Prónay Évához 1771–1778* című munkáját a Kisfaludy Társaság Évkönyveiben; ezt a közleményt rövidesen Gálos Rezső kiegészítette. A családfőnek címzett, a sorok között pedig a ház asszonyának is üzenő gáláns levelek, a versek már Barcsay prózairó kvalitásait is érvényre juttatják. A nagybányai kézirat anyagban is található egy ebbe a sorozatba illő verses episztoła (kezdősora: *Engedd, hogy már egyszer, gyönyörű Évácskám*) – valaki gondosan és jóvátehetően ráírással-firkálással letakarta a címét (*Báró Radvánszky Éva Nevenapjára*). Nem meglepő, hogy az Orczy-gyűjteményben található ez a vers: egymásnak baráti gesztusként elküldték a levelezők elméműveiket, a terjesztés és a kíméletes kritika – esetünkben a diszkréció – igényével is.

Barcsay Ábrahám Széchenyi Ferencnek és feleségének küldött prózai levelei szintén a budapesti Országos Levéltárban találhatóak. A levelek közrebocsátója, Esztegar László ugyancsak a családfit, a későbbi könyvtáralapítót emeli a címbe (*Barcsay Ábrahám levelei gróf Széchenyi Ferenchez*), de a levelek tartalma, utóiratok, az utalások a külföldi utazásokból hozott, nőt illető ajándékholmira, a Cserei-levelekre vonatkozó megállapítás („Széchenyinénél hagytam... könyveimmel együtt”) a házaspárral való folyamatos kapcsolattartás bizonyítékai. (Ehhez a gyűjteményhez nem tudunk konkrét Barcsay-verseket is rendelni.)

A Bánffy-családdal váltott magyar és francia levelek egy töredéke található a budapesti Országos Levéltárban és a kolozsvári Állami Levéltár nem olyan rég óta újra kutatható Bánffy-gyűjteményében. Nyomtatásban néhányuk 1994 óta olvasható. A Bánffy-család szűkebb köréhez tartozott az a Bethlen Rozália, aki magas rangú férjével, Csáky Jánossal Kolozsvárra jött, majd (válasuk után) mint az erdélyi művelt és művelődéspártoló magyar nemesség hölgytagja vált ismertté. Hozzá is francia Barcsay-levelek szólnak, mint Bánffykhoz, de verslevelek is.

A gróf Károlyi Antalnak írott Barcsay-levelek Takáts Sándor jóvoltából 1904 óta ismeretesek (a bécsi Kamarai Levéltárban és a budapesti Országos Levéltár Károlyi-gyűjteményében találhatóak). A publikált levelek sorát sikerült 1993-ban kibővíteni. Károlyi Antalnak és feleségének, Harruckern Jozefának magyar levelet írt Barcsay, és habár ebben a kapcsolatban versről nincs tudomásunk, mégis csak fontos, hogy éppen ennek a családnak – a szép reményekre feljogosító fiatal Károlyi házaspárnak (Józsefnek és feleségének, Waldstein Erzsébetnek) – készült esküvői ajándékkul az a könyv Révai szerkesztői elgondolásában, bevezetőivel, szerkesztésében, amely leveleskönyvünknek mintegy filológiai tanúsítása. Hiszen a nagybányai kéziratanyag és a könyv versanyagának tetemes része közös: a leveleskönyv kéziratosa változata forrásul szolgált Révai számára az 1789-es nuptiale létrehozásában.

Már száz éve ismeretes a katonaköltő levélváltása feleségével, gróf Bethlen Zsuzsannával. Nagy Iván, Kristóf György, Ferenczy Sándor látta ezt a válaszokat is tartalmazó gyűjteményt, amely ma már nincsen a kolozsvári Barcsay-anyagban. Korabeli közlése azonban követhetővé teszi a költő életeseeményeit 1789-től csaknem haláláig, 1804-ig, és felismerhetővé a levelező viselkedésmódot, amely semmiképpen sem szűkíthető le a dictamen jellemzőire. Ez a levélcsomó egyszersmind Barcsay katonáskodás utáni, a visszavonultságot jelentő idejéről ad híreket.

Bessenyei Sándorral, Báróczi Sándorral váltott levelei lappanganak, azokból is alig maradt fenn valami, amelyeket Bessenyei Györggyel írtak egymásnak. Az ok: Barcsay mozgékony éltetformája, a hadba vonulások (sziléziai háború, török háború) előtti nagy felindultsága, a nyomok eltakarításának szándéka. Hasonló pánik-szerű iratpusztítás történt, amikor a Martinovics-összeesküvés árnyéka, életveszélye őt is elérte (1795). Életkörülményei valósággal lehetetlenné tették a magániratok őriztetését. Ne feledjük azt se, hogy nem munkálkodott emléke megörökítettetésén, úgy, mint egy Kazinczy vagy Bessenyei.

Az 1790-es évekre vonatkozik a költőnek erdélyi származású testtörtársával, Danczkay Józseffel folytatott levelezése. Danczkay bécsi hivatalnokként minden esetben kész hírekkel szolgálhatott az 1780-as évektől már örökösen kiküldetésben levő, de az udvari tudnivalókra kíváncsi katonának. Ez a levélgyűjtemény – gyakorlatilag a Barcsay-levelek sora – később valóságos bűnjel, Barcsay Ábrahám

meghurcoltatásának közvetlen kiváltója lett. Mind a Danczkay-leveleket, mind e meghurcolás történetét a Bessenyei és köre életművét kutató Gálos Rezső tette közzé. A barátságnak egy másik, nem episztolázó esetét jelzik e levelek: írójuk szót sem ejt versíró szokásáról, sem mások verseléséről. Ezt az önbeállítás, a kapcsolat természete magyarázhatja. Mégis az Orczyval váltott levelek jelezte barátság egy lehetséges folytatására, metamorfózisára láthatunk itt példát, ahol tehát a levélírás mint kapcsolattartási-önkifejezési szokás jelenik meg: a Danczkayhoz írott levelek az 1790-es évekből valók, ekkor Orczy, a kvietált katona és atyai barát már nem élt.

Atyai mecénásokot, barátokat, aztán hölgyeket mint címzetteket figyelembe véve tehát összesen mintegy 140 Barcsay-levélről tudtunk a nagybányai kéziratos levelek feltárása előtt.

A nagybányai Orczy-gyűjtemény levelei

A nagybányai levéltár Orczy-hagyatékában fennmaradt az eddig ismert leggazdagabb összefüggő gyűjtemény Barcsay Ábrahám misszilis leveleiből.² Orczy Lőrincnek írta őket a költő 1771-től kezdve hosszú éveken keresztül, változatos színhelyekről, változatos terjedelemmel, de kétségbevonhatatlan kitartással: valóságos hűséggel, sőt többnyire felismerhető levélíró élvezettel. A címzett, immár kvietált katona, magas rangú nemes és az észak-magyarországi Tisza-szabályozási program császári biztosa megbecsülte a levélajándékot: megőrizte, rendszerezte, környezetében népszerűsítette. Két levél hátlapjára Orczy azonnal felírta válaszversét (1780. október 20. és nov. 9.). A levelező-versíró kapcsolat meg is maradt közöttük az idősebb levelezőtárs, Orczy haláláig.

E kéziratos forrás nyilvánossá tételére vállalkozunk. A szerencsésen épen maradt iratcsomó közlése méltó az érdeklődésre mind személyes hangvétele, információgazdagsága, mind időbeli terjedelme révén. A személyes nézőpont – a levélíró megannyi bizalmas közlése – alkalmazható lesz többek között a török háború, a belga szabadságharc, az uralkodóváltás, a nagyszombati egyetem Budára költöztetése mint civilizációtörténeti tény vizsgálatára, és arra, hogy ellenőrizzük, milyen súllyal szerepeltek ezek a korabeli művelt körök által képviselt közvéleményben.

A rejtőzködést kedvelő költő most szerezhet magának igazán barátokat. (Hadd fordítsuk olvasói felé gyakori levélzáró formuláját: „Szeresettek engemet.”)

A levelek tartalma

„Vigafztalj, kérlek iráfiddal.”

A levelek a műfaj és a katona élményekben gazdag élete miatt is változatos tartalmúak. A hangsúlyok megállapítása, tudjuk, már értelmezés: mégis a gyűjtemény néhány gyakoribb témáját ki kell emelnünk. A barátság állandó hangoztatása már-

² A többi elszórva található több gyűjteményben, sőt összefüggő kéziratos szövegben: OL, KÁL, Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára (Budapest), Bessenyei *A Holmi* c. kötete stb.

már formulává válik, de az életesemények újabb és újabb jelentésárnyalatokkal igazolják, állandó téma még a politika (és kölcsönös híradás), a művelődés (a nemzeti és a személyes), hangsúlyt kapnak társas kapcsolatok, a gazdálkodás konkrétumai is.

I. A barátság kijelentése

Báró Orczy Lőrinc katonatisztként, birtokos nemesként, a megyei politika hangadójaként közismert személyiség volt a XVIII. század második felének magyar írástudói előtt. Az udvarnál császárhű arisztokraták sarjaként ismerték és emlegették a családot. Ilyetén besorolása mellé már a hatvanas évek végére elterjedt Orczy Lőrinc nemesi elégedetlenségének, patrióta érzelmeinek paszkvillusokban is testet öltő híre. Költőként is ismert volt Orczy, bár hívei nyomtatásban elég későre vehették kézbe magyar tizenketteseit (1787-ben, ha a Barkóczy Ferenc esztergomi érsek, magyarországi hercegprímás, mecénás verses siratását az 1761., illetve az 1765. esztendőből zsenének tekintjük).

Baráti verses levelek váltásával, huzamosabb verslevelezéssel Orczy korábban is próbálkozott: Fekete János grófot, a franciás modor és nyelv elkötelezett hívét ő kapacitálta magyar versek írására, így valamiféle (nyelvújítás előtti) nyelvi hazafiságra. Fekete számára azonban Voltaire maradt az atyai tekintély, a versek és levelek elsődleges címzettje, bár öreg korában az erdélyi Aranka Györggyel is kapcsolatba került.³

Korábban kéziratos formában csiszolatott és baráti körben népszerűsített verseit Révai kitartó kérésére bocsátotta sajtó alá Orczy. Első kötete azonban, a *Költeményes holmi egy Nagyságos Elmétől* sem bevezetőit, sem szerkezetét tekintve nem támaszkodik túlságosan az episztolaformára, nem részesít előnyben levelező- vagy verselő barátokat (Boethius-fordításait sem a szerző személyét illető szimpátiának, hanem egy attitűd elfogadásának tekintjük – a fordítás tapasztalata révén). A következőkben közrebocsátott levelezés néhol arra is utal, hogy a *Költeményes holmi* darabjait Barcsay ismerte, és képeikre, fordulataikra maga is rájátszott mind prózai, mind verses üzeneteiben. (Egyik levelünk tanúsága szerint maga Barcsay adta hírül atyai barátjának a *Költeményes holmi* megjelenését.)

A Révai Miklós által két évvel később publikált nászajándék-kötet viszont – a *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei* – az episztolázó tartalmat hangsúlyozza, és ezt a barátság-jelentést olvassuk ki legkönnyebben a nagybányai kéziratcsomóból is.

Hogy Barcsaynak, Orczynak valóban Voltaire és Nagy Frigyes levelező barátsága szolgált volna viselkedési mintául,⁴ arra nincs bizonyítékunk. Kétségtelen azonban, hogy a formálisnak indult levelezés igen rövid idő alatt az érdekeltek érzelmi, sőt életvezetési szükségletévé vált, a levelező társak egymás tekintélyét is

³ Elsősorban mint a Nyelvmívelő Társaság mindenesével: tőle várta művei – például a Voltaire-től fordított *Orléansi szűz* – publikálását Fekete.

⁴ Batsányinak Báróczihoz írott episztolája kapcsán állapítja meg Tarnai Andor a következőket: „Mindenekelőtt műfaja kapcsolja a levelet Orczyék köréhez: a testőrök honosították ezt meg annak idején és avatták követendő mintává, főként francia olvasmányaik, többek között Voltaire és Nagy Frigyes levelezésének példájára.” BÖM II. 434.

növelni igyekeztek a nyilvánosság előtt. „Tudom vándor-Könyvedbe hafznos dolgokat jegyzettél, azokat olvalluk és egymással közöljük míg Magyar Mylot világra jön” – állítja Barcsay, mint aki a színvonalas dialógust a történet- és politikatudomány helyett, azt előkészítendő gyakorolja.

Érdeemes erről Kazinczy vallomásainak segítségével beszélni. Az ifjú Kazinczy Orczynál tett, semmi költői elégtételt nem nyújtó látogatása a *Pályám emlékezetében* jelenik meg legszínesebben. Mintha Kazinczynak ismeretlen, de legalábbis visszatetsző lenne a baráti elmeszülemények olyan odaadó felvállalása-mutogatása, mint amilyent Orczynál tapasztalt. (Orczy irodalmi csevegés helyett Barcsay-episztolák felolvasásával szórakoztatta.) Pedig ő is így járt el nem is egyszer: bár az effajta szövegterjesztés nála nem jelentette a nyilvánossá tett alkotásnak kizárólag pozitív megközelítését. Ugyanakkor azok a Kazinczy-levelek, amelyek az Orczy-gyűjteményben fennmaradtak 1786-ból, sokkal nagyobb ragaszkodásra, tekintélytiszteletre vallanak: felismerhető bennük a hála érzése („nintsen egyéb hátra, hanem hogy nagyságodnak azért a sok rendbéli kegyességeiért mellyeket tsekélységem eránt oly sok ízben mutatott, – különösen pedig azért a Szerentséért, hogy a’ még boldog időben a Haza szolgálatjára állított, szíves hálákat adjak, s’ magamat további kegyességébe ajánljam”).⁵ Későbbi levele mellékleteként új műveit mint Kónyiéinál, Zechenteréinél jobbakat küldi Orczynak.⁶

A 70-es évek elején valóban Orczy számított a legnagyobb élő tekintélynek a magyar világi szépirodalom művelői között. Erre vonatkozóan sokatmondó mind a nagybányai anyag (Baróti Szabó, Batsányi, Bessenyei Sándor, György és Boldizsár, Révai Miklós, Fekete Ferenc és id. Wesselényi Miklós levelei tükrében), mind az Orczy-gyűjteménynek a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárába került töredéke. Így aztán csak találgathatjuk Barcsay (esetleg nem is verbális) reakcióját a Bessenyei György-féle „láadásra”, amelynek tartalma Orczy Lőrinc báró abszolút írói-kritikusi tekintélyének kétségbevonása volt, célja pedig egy korszerűbb, intézményesített irodalmi társaság létrehozása.

Olyan erős volt az Orczy–Barcsay barátság, hogy – utaltunk már rá – Bessenyei Györgyöt nem is költői: baráti féltékenységgel töltötte el, amikor az alig bontakozó magyar irodalmi élet eseményeiben e kapcsolat erejét, zártságát tapasztalta. (Bessenyei az előtte járó nemzedék túlzott Orczy-tiszteletében vélte felfedezni az okát annak, hogy irodalmi és nemzetboldogító terveit Barcsay és társai csak lagymatagon támogatták.)

Fontos volt e barátság Barcsay versíró diszpozícióját tekintve is. Csetri Lajos a rímhasználati franciás irány elindítóját Orczyban nevezi meg és a kéziratot versterjesztésben látja annak az okát, hogy ezt a prozódiai újítást a később induló Bessenyeihez kötik a rendszerezők (Kazinczy, Toldy). Van ebben igazság. Franciássága azonban a franciás latinságból ered – a korban elterjedtebb poétikák használata következtében. (Elég a *Költeményes holmi* Boethius-magyarításaira pillantást vetnünk.)

Akárhogy szemléljük is Barcsay vershagyatékát, az Orczy halála (1789 júliusa) utáni időből feltűnően kevés az új alkotás. Ezzel nem állítjuk azt, hogy valamiféleingerszegénység beálltáról, és ezzel szoros összefüggésben a verselési témák meg-

⁵ Balogh Béla 1992. 107.

⁶ Balogh Béla 1992. 110.

fogyatkozásáról lenne szó. Magát a Barcsay–Orczy viszonyt tekintjük az íráskedvet elevenen tartó ténynek, amelynek megszűnte így egy szokássá lett személyes viselkedésmód érvénytelenedését, de legalábbis funkcionális elbizonytalanodását vonta maga után.

E levelezés kezdetekor Barcsay már túl volt a testörködés (bécsi és császári udvarbeli életbe) beavató évein. Egy-két távolságtartó, csupa-tisztelet hangvételű levél után rögtön olyan meghittségekre valló episztolák következnek a ránk maradt kollekcióban, amelyeknek még a leginkább irodalminak tekinthető részei is (az azóta közlésre kiemelt versek például) a valós baráti kapcsolat értékére, mélységére utaló közvetlenség, vagy e közvetlenség keresése jegyében jöttek létre. Nem kis dolog a közvetlenség keresése, ha a levelezők közti, életkorbeli különbséget tekintjük, de ehhez még a rangkülönbség is hozzászámítandó. Barcsay is nemes volt, de sem tekintélyes vagyon, sem politikai tisztség vagy annak reménye nem erősítette társadalmi pozícióját. Orczy kiterjedt földbirtok ura volt és apja óta a Habsburg politizálás tekintélyes, bár néha e lojalitás ódiomát is érző főnemesi család feje.

Hogyan kerültek egymással kapcsolatba, nem tudjuk. Az sem lehetetlen, hogy rövid ideig valamelyik Orczy lány kezére pályázott Barcsay. A levelek arra utalnak, hogy idővel Barcsay valóságos bécsi udvari ágensévé lett Orczy Lőrincnek, egyszersmind gazdasági, sőt politikai szaktanácsadója erdélyi-bánsági ügyekben (például földvásárlásban).

Tekintve, hogy – mint már jeleztük – a levelezés mintegy félszáz vers kéziratát (fogalmazványát vagy tisztázataát, esetleg mindkettőt) tartalmazza, eme levél alakú autográfiaik alapján rekonstruálhatók a szerzői szándék szerinti versváltozatok is.

Barcsay leveleit egyenként és egy-egy személyhez címzett sorozatként (ciklusként) kispróza-szövegeknek tekinthetjük. De ki is emelhetünk belőlük egy-egy anekdotikus vagy novellisztikus részt mint csaknem önálló egységet. Szépprózai műre – eddigi tudomásunk szerint – nem teltett Barcsay kedvéből vagy idejéből. De levélprózája, amely a tudatosság mozzanatait sem nélkülözi, friss, színes, hat. Mondhatni: katonáskodott, verselt, gazdálkodott, de levélíró volt ő igazán.

II. A művelődés hírei háborúban és békében

A deákos iskolai kultúrát folyamatos önműveléssel kiegészítő erdélyi nemes fegékony volt az újra, mindenféle kuriózumra, érdekelte a társadalmi berendezkedés alakulása az időben, de a magánélet területi változatossága is. Olvasott németül és franciául, az egészen friss külföldi szépirodalmat is megszerezte, és kereste az alkalmat, hogy reflektálhasson rá. Környezetét egyfolytában olvasásra, a nyelvismereket fordításra biztatta. (Ő maga nem szívesen foglalkozott e kitartó figyelmet és következetes filológiai munkát igénylő tevékenységgel.) Az Orczy-gyűjteményben fennmaradt levelek között Barcsay bevallása szerint fordításbetétek is vannak, némelyikük mára mint önálló Barcsay-vers szerepel az antológiákban. Legnépszerűbbé lett a saját maga által is hol fordításnak, hol eredetinek nevezett *Barátim ha egyszer az én orám eljön* kezdetű költemény (ő a *Barátimhoz* címet adta neki, a XX. századi publikációk többnyire *Testamentum* címmel közlik. Ennek német eredetije is olvasható a misszilisben. Német nyelvből Barcsaynak erről az egy fordításáról tudunk.

Latinból és Orczy kérésére fordította a *Pásztor, szántóvető és katona voltam* kezdetű Vergilius-verset (Orczy Bene pascere-korszakához való baráti alkalmazkodás jeleként). Maga is elégedetlen volt az eredménnyel; ezt írja 1772. okt. 8-án Orczynak: „Utolsó postával Küldött Levelemmel elfelejtém a tudva lévő Koporsora valo jedzésnek fordítását elküldeni; én ugyan azt már régen sebembe hordozom olly reménységgel hogy talám majd valami ollyas rendes fordítást tehetek rajta, de hafztalan. — — — Nállam a Juháfbot, eKe, 's Kard nem akarnak öfzve illeni; csak a M. Ur tudta s **tugya** azokat egyaránt forgatni, és ugy vélem már régen magyar Kofzoruba füzte vagyis Kötötte őket; 's engemet mint ama Korcsomákon lézengő olafz Improvisatorokat csak próbára tett. De akár hogy légyenis Mesterem előtt térdet hajtok 's parancsolattjának engedelmeskedvén, így téfzem által Magyarra. [...] A M. Urnak Könyörgök, ocsálja rostálja; ha valami meg maradhat benne jo, ha pedig nem, közölje velem maga fordítását.”⁷ A (műfaji, prozódiai, szóhasználati) minta követésére igen kevés hajlandóságot érzett magában és ez az az ódzkodás a végleges formák gondolatától, az előírászerű műgondtól már a romantika készte-téseire mutat.

Mindhatni, persze, hogy eleve gyűlölte a kötöttségeket, de ez nem így van: a hadi fegyelmet könnyebben tűrte.

Bécshez és általában a császári hadsereghez való kötöttségéről szólva többnyire a katonai eskü és a (magyarságának betudott) hátrányos helyzet következtében elmélyült sérelemérzet jellemezte Barcsayt. Érthető: nem került sor az elvárásai szerinti előléptetésekre, noha próbált a Kálnoky-huszárezredbe vagy a székely határőrökhöz kerülni valamiféle képességeihez és a leszolgált éveikhez is jobban illő beosztás reményében. „Én a mint jól monád Képzelt fzerencsémet minden modon el akarván érni Kálnoký Ezerében már alkudt tettem: ugy pedig hogy itt feregemet hat ezerért eladván amott a Fő ftrázsa Mesterségért tizenegy ezert fizellék. Jól látod tehát melly fzükségem légyen kezeflégedre.” 1779-ben panaszkodik így újra Orczynak, mint olyan embernek, aki mindenképp jobban ismeri a császári hadsereg személyi politikáját. Erkölcsi és anyagi tekintetben is hasznosnak bizonyuló barátságukat ilyen felbecsülhetetlen értékű bizalmi gesztusok hozták létre és mélyítették el.

A katonaélet mindennapjai is követhetők e szövegekben, a békeidő táborozása és hadgyakorlata, a hadakozás idejének végtelennek tűnő várakozása vagy hadmozdulatai, a hadviselés valóságos vagy álhírei, terve vagy felelevenítése. Az ambíciókkal teli alhadnagy gondjait, a hadnagy tennivalóit közli távoli ismerősével. Közben a kényelmetlenségeket (a hosszas lovaglást, a szállás milyenségét, az élelmezés, a felszerelés problémáit), a csak lélekközeli személynek elmondhatókat sem tartja magában. Sok esetben a levél publikálása ennyi év távlatából is az indiszkréción kérdését vetette fel bennünk. Mégis a gyűjtemény teljességének jegyében döntöttünk valamennyi levél publikálása mellett, egyszersmind a levélben megjelenő előbeszéd korabeli rejtőtechnikáira is felhívva a figyelmet. A bajok, sőt sérelmek közlése nem ássa alá, inkább erősíti ezt a kapcsolatot. A fölesküdt, elkötelezett

⁷ A levélnek – és benne a fordításnak – fogalmazványa a Radvánszky család levéltárában maradt fenn (Berkeszi 1887. 280.). Az autográf misszilis három nappal későbbi keletű – okt. 11.; a fogalmazványhoz képest igen kevés változtatás van benne, a versben semmi (OGy 2. 25.).

császári katona és a személyi szabadsággal kapcsolatos művek iránt különösen fogékony magánember hangja követhető a levelekben, azé, aki elégedetlenkedőből egyre inkább politikailag is művelt értelmiségivé válik.

Barcsay elégedetlensége az apró tiltások elleni zúgolódást (a küllemére is adó férfi önérzetes reakcióját) éppúgy tartalmazza már a hetvenes évek elejétől, mint a mellőztetés motívumainak megértését: „A Császár haj Kötésünknek formáját, és bajuzsfz viselésünknek modját jövő zaklatás alkalmatosságával maga ki fogja adatni. Senki más fűrtöt, vagy külömb tsimbokot nem fog viselni etc --- //”.⁸ A hírek közlése hol indulatos, hol ironikus árnyalatot kap: a levél egésze pedig hangulatában színes, érzelmi vonatkozásaiban igen személyes lesz.

„...öt vasas Ezereket el fognak szakasztani és a többi közzé osztani. tehát nézzed minémű előmenetelt lehetne nekünk várni. a könnyű lovasokat akarják szaporítani”⁹ – olvassuk továbbá az életesemények jelzését, az ebből esetleg levonható a katonai adminisztrációt illető megfigyelések sejtetésével. Az erdélyi határőrkatonaság híreire különösen érzékenyen figyelt, korán ki is alakította a jövőalternatívát: tisztté lenni birtokai közelében. Csakhogy a Habsburg katonai vezetés ezekre a részletekre politikai szempontból is figyelt: a polgári lakosság és a katonaság összelejedésének gondosan elejét vette. „Most a füzékelyek között üresség fog lenni de vallyon Hazafiját tefzneké oda vagy nem? ettől nagyon félek.”¹⁰ A kulturális csoporttudatnak valamiféle jele, a katonai és állampolgári kötelességek mellett való érvényesülése nem egy levélben felbukkan, és anélkül, hogy túlozni akarnók ennek jelentőségét, emlékeztetünk arra, hogy a patrióta érzelmek eredendően a politikai-katonai értékrenddel is kapcsolatosak voltak a XVIII. század végén.

Az a fajta katonai hivatástudat, amelyet Ligne herceg megkövetelt a legutolsó bakától is, nem fűtötte Barcsay Ábrahámot: „gyakorlok én ugyan olykor szokásból, de az igaz hadi erköltsőket nem itt lehet meg tanulni jól tudom a többit pedig nem tudománynak tartom, mert arra születik az ember”.¹¹ Ligne herceget nem véletlenül említettük: Barcsay fölöttesének, Hadik generálisnak eszményképe és tanácsadója volt a nagy ambíciójú francia; ez a Ligne herceg elvárta a katonáktól a hazafiság harcos érzését minden körülmények között. A katonáskodáshoz való viszonyulás lassú megváltozása, a hősi eszményeknek a császári személyi politikához való leszállítása a felnőtté és értelmiségivé válás iskolája lett a költő számára. „Kérdezed Barátom nem tserélemé fel fejér DoKámot Kurta piKKelyes Katzagánnal? ...De hogy? modját nem láthatom... mond meg, hogy lehet a fejér Dokától Becsüllettel szabadulni?... tizen nyoltz esztendőknék elfolyta alatt látod mennyire mentem. fogadom hogy a Kapitányságot ritka németh 's Irlándus talám, soha egy sem viselte tizen négy esztendőig, még pedig tsak harmadik vagyok. Ha magamrol nem unnám vagy szégyenleném befzélieni, mondhatnék Néked egynéhány rendes történeteket, mellyek velem nehezen éreztették Magyar születésemnek

⁸ OGy 2. 82. Jellemzőnek tartjuk Ligne herceg hadszervezési javaslatát: kilenc év kötelező szolgálat, aki ezt elvégezte, máshoz nem ért, újra elszegődik, és két szolgálatnyi idő már egy katona teljes élete: „Je crois que neuf ans est ce qui vaut le mieux. Celui qui a servi ce tems-là, a de la peine à faire autre chose. Il se rengage et deux termes font la vie d'un soldat”. Ligne I. 185.

⁹ OGy 2. 82.

¹⁰ OGy 2. 144.

¹¹ OGy 2. 156. verso.

büntetésit. HufzároKhoz nem bocsátottak, 's mondhatom igaz LelKemre néked hogy // ez a köntös, melyben ifiúságomat mások bitangolták, fizinte olyan gyázfos már nékem, mint a Daira mérges inge, melyet HerKulesnek küldött volt.”¹² 1787-ben alezredes, 1790 december másodikán ezredessé léptették elő (számára, mert már le is mondott erről, meglepetésszerűen).¹³

A levelek politikai reflexiói egyrészt az olvasmányokra, másrészt a társadalmi helyzetre, a diplomácia kérdéseire vonatkoznak. Ezekre a jegyzetekben részletesen ki is térünk.

Barcsay Ábrahám nosztalgiája, történelemértelmező sztoicizmusa olvasmányokból és az emberi akarat végességének felismeréséből származik. Az élmény ilyen típusú tudatosítása Byron, Goethe, a magyarok közül Kazinczy vallomásaiból ismerős. Az erdélyi nemes rom-élményének, történelmi hősképeinek igen szép esete a leveleskönyv olaszországi mementója: „Elpufztult Aquileanak még fenn álló egy darab tsonka tornyát több porba fekvő vároknak és KastélyoKnak fzmoru omlásaival Keserves szemmel tekintettem. Attilát 's akkori eleinknek vitéz árnyékait meg szolitottam. – De úgy találtam hogy nem sokára hasonló változások fognak föld ízínire elő Kerülni.”¹⁴ A magyarok függetlenségi politikai terveit elősegítette ugyan az udvari diplomácia korlátai között az utazó tiszt (életrajzi adatok jelzik), de ennek sok nyomát az Orczyhoz küldött levelekben (legalábbis a postára bízottakban) nem találjuk.

A korszak, amellyel a költő életideje azonosítható, Európában a nagyhatalmak összebékülésének, a véres francia forradalomnak, majd Napóleon sikerévének ideje. „Ez az Erőszaknak száza”¹⁵ – fogalmazza meg nem is történeti, inkább filozófiai időérzetét az egyre békepártibb katona. „Nagy paroxismusba vagynak a Nemzetek” – állítja, és ez a mozgás nem egyértelmű politikai jelentést hordoz a magyarság számára. Napóleon mozgásba akarta hozni Magyarországot, talán, hogy a meglazult csoportfegyelmet, valójában sajátos államrendet kihasználva bővíthesse birodalmát; Barcsay számára a mozgás – a politikai-katonai konfliktushelyzet néhány pillanattól eltekintve, ha az 1780-as évek elejére gondolunk – inkább a nyugtalanság, a nemzetföltés kiváltója volt. „Boldogtalan idők ezek Kedves Barátom, hasonlok a Bizantziumi Császárok 's Grammaticusok idejéhez.”¹⁶ Barcsay Angliára, az Amerikai Egyesült Államokra és Franciaországra figyelt különösképpen. 1771-től 1789-ig a politikai eszmék terjedésére-terjesztésére is konkrét példákat láthatunk a leveleskönyvben.

¹² OGY 2. 147.

¹³ Hadilevéltár. Bp. A magyar nemesi testőrségre vonatkozó iratok. *Grund und National Lista 1760–1838*. 415.

¹⁴ Laibach 1787. jún. 14. OGY 2. 166.

¹⁵ OGY 2. 89.

¹⁶ OGY 2. 183.

III. Olvasmányok

Barcsay Ábrahám szerkesztési képessége (valójában általános műveltsége és könyvkultúrája) különösen megmutatkozik ott, ahol Orczy felkérésére könyveket csoportosít (Orczy feltehetőleg sorozatba kívánta a különböző füzeteket köttetni); itt nyilatkozik – igaz, csak egy kurta mondat erejéig – a női olvasótáborról, illetőleg a pásztori történet világirodalmi, irodalomtörténeti helyéről. Az irodalmi orientalizmus korai definíciójával van dolgunk: „a NapKeleti mesékhez minden Nemzeteknek nagy hajlandóságok vagyon, mivel erkölcféinktől különböznek; a szép Nemt (!) semmivel hamarébb olvaásra nem lehet szoktatni: a Havasi Páftornéis ezekhez tartozik.”¹⁷ Az olvasmány nem jelentett számára feltétlenül nyomtatott könyvet, de tanúi lehetünk, ahogy lelkesedésbe jött az őt foglalkozó kérdéseket tárgyaló külföldi (többnyire kortárs szerzőktől származó) nyomtatott könyvektől; amit tudott, meg is szerzett magának.

Ami a magyar műveket illeti, ott már a régít is értékelt. Adott arra, hogy saját véleményt formálhasson a művekről: valahogy, valamikor szerét kellett ejtenie a sok (ha nem is módszeres) olvasásnak. A magyarság, magyar íráság Barcsay gondolatrendszerében ikerfogalmak. Egy Triesztből keltezett levelében vall például a magyar őstörténet nagyjaival való találkozásról. Szerinte nem a katonai készültség, a hibás politizálás, hanem maga a végzet vetett véget a magyarság honfoglalással kezdődő sikereinek. A történelem mint titokzatos folyamat vonzotta.

Ide kapcsolódik a levelező kör közös munkájaként elképzelt és elkezdett honfoglalási „eposz” rejtélye: úgy tudjuk, Ányos készült azt megírni, Barcsay csak ötleteket adott hozzá; az Orczyhoz szóló levelekben azonban Barcsay úgy utal a honfoglalás körüli nemzettörténeti mítoszokra, mint valami saját, folyamatosan készülő műre: „Minekelőtte arrol tudosithatnálak menyeyi Barátom, ha Aladárbol vitézt vagy orfzáglo Fejedelmet tsinálóké? – ha az öreg Cziró velle egy Nemzetből valóé? – sattőbbi, – sietek tudodra adni hogy én ma Maros Vásárhely felé indulok.”¹⁸ Megfogalmazza véleményét a jogfosztottság állapotáról is („Én ugyan nagyobb inséget a rabságnál nem tudok”); filantrópiája pedig a társadalmi méltányosság Montesquieu-re, Voltaire-re, Hobbes-ra visszavezethető elemeket tartalmaz. Olyan író-olvasó katona, aki csoporttulajdonként határozza meg az anyanyelvet, és a társadalom kibontakozásában komoly szerepet szán neki: a hazafiság számára is a „nemzeti nyelv” létrehozásának/kiművelésének kötelezettségével jár. Véleménye szerint a hitélettel kapcsolatos könyvkiadás ezt a szerepet nem tölti be maradéktalanul: „A Griff Madárral valo idő töltésedet irigylem (...). Én ha velle lehetnék így elmélkedném előtte. ValaKi a hitnek és érKölcsöknek gyarapodását kívánnya annak szükségesKéppen jó Hazafjíanakis Kell lenni, es azon igyekezni, hogy Nemzetének nyelvét minél tisztábbá és minél szebbé tehesse; mert ha nem idegen nemzetek Könyvei által ujjabb ujjabb hitgáncsok és erKöltstelenségek csufznak bé Hazánk*; már pedig ezek így őfzve Kapsoltatva lévén nyilván való hogy Nagy Haza fíjainak illik olyan Könyveketis nyomtattatni mellyek nem csak csupán a hitről és annak ágazattairól tanitanak, Külömben a nyelv foha virágjára nem jut, és végre ugy feledékenységbe jön mint ama régi fzomoru Magyar noták

¹⁷ OGY 2. 16. verso.

¹⁸ Nagy Szeben 22 Jan. 783. OGY 2. 184.

KiKről már Berkiék sem emlékeznek.” Michaelis értekezése a nyelv és a gondolkodás összefüggéseiről,¹⁹ Toussaint vagy Rivarol akkoriban vakmerően újszerű elképzelése a nyelvnek a nemzeti karakterre utaló jegyeiről, ha nem is tételszerűen, csak nyomokban, de érzékelhető Barcsaynak a beszélt és nyomtatott szövegek, tervezés és emlékezés összefüggéseire vonatkozó megállapításaiban.

A cél tehát az általa leírt (folyó vagy versbeli) szavakkal főleg az adott világ sokféle determináltságának ellensúlyozása volna, mégpedig egy teremtett vágyvilággal, amely felé az érzelmek és a róluk valló „széptudományok” vonzanak, amely azonban elérhetetlen a maga tapasztalati, nyers valóságában: „tsak ugy mereK én Közéltetni hozzád mint Confuz leg Közélebb való atyafjához – rettegve ’s méjj tífztelettel – vagy azzal, az e Kettő Között való érzéKenyiségel, mellyneK Pláto és Pope hafztalan akartak nevezetet adni, mert azt tsak érezni f szabad, de Ki befzélieni lehetetlen”²⁰

A nyelvkritika a nyelvújítási érdeklődés megvalósulásának tekinthető Barcsay gondolkodásában.

Ezen a nyelv eszközváltára vonatkozó (kora) romantikus szépszisen túl foglalkoztatta őt a magyar vers eszményi formája is, a forma és a hatás kapcsolata. Úgy azonban, ahogyan Rájnis civakodott Baróti Szabó Dáviddal és utánuk egész értelmiségi csoportok egymással, Barcsay nem vitázott. Orczynak címzett leveleiben reflektált a nyelvújítási disputák hírére („Mond meg kik azok a Tudosok kik versel szagattják egymást? esméremé vagy nem?”; 1775. okt. 30.)²¹ Valójában – úgy tűnik – szívesebben alakított ki magáról éppen romantikus *génusz*-imázst a szótagmérő és -számláló költői küzdelmek korában. Az sem mellékes, hogy a Barcsay körében toleranciában, államrendben, kultúrában eszménynek tekintett Anglia értelmisége a *hősi párverset* vélte a tanult emberek mértékének, és úgy használta. Ilyen vonatkozásban Barcsay választása az imitáció sajátos esete: archaizálás egyfelől (Gyöngyösi versgyakorlatának felelevenítése), másfelől pedig a modern világ egyik – verashasználati – modelljének tett értékű felmutatása.

Megállapításunk az Orczyhoz címzett levelekből is következik, amelyekben Barcsay az írói nyelvteremtés létjogosultságát hangsúlyozza a nyelvszellem elméletének elfogadása mellett. Nem érthetünk egyet Benkő Loránnal, aki szerint Barcsay mindenről beszél szerteszt küldött leveleiben [verseiben], csak a nyelvről nem.²² Igaz ugyan, hogy nem fejt ki nyelvméletét részletesen, de nagyon is foglalkoztatja nyelv és tudás, nyelv és hatalom viszonya. A világszlelés nyelvi vonatkozását mint érzékenységi és lexikális kérdést jelöli meg – e szókincs-problémát pedig az elhatárolódás, a nyelvi önazonosság jegyében kapcsolja össze a (jobb híján mondjuk:) purizmus gondolatával. A jelentések és jelölők közti újra- megújralétesülő rés, a különbség a nyelv használata és ideálja között visszatérő gondolata az elmélkedő katonának: „De térjünk vízfza a Magyar nyelvre és annak

¹⁹ *De l'influence se opinions sur le langage et du langage sur les opinions*. Berlin 1762.

²⁰ OGY 2. 137.

²¹ OGY 2. 89. verso.

²² „Bessenyei és Báróti levelezésében viszonylag nagyon kevés a nyelvvel való foglalkozás, Bartsai pedig nagyszámú és szanasztét küldözgetett leveleiben mindenről beszél, csak a nyelvről nem.” Benkő 1960. 310. Benkő Loránd nyilván csak a publikált levelek alapján formálta meg ítéletét; a nagybányai Orczy-gyűjtemény tartalmát nem ismerhette.

szükölkedéseire. A M. Ur küldött Frantzia és Görög szavaiból eléggé láttam melly távol vagyon még nyelvünk tökéletességétől, és arra talám egynéhány efsztendők kívántatnak mig csak azon kilentzven vagy száz szoknak jól ki tudjuk jelenteni értelmét. Én már azonis gondolkoztam, hogy bár csak a Deák elegyítéstől menthetnők meg, ha ebben boldogulunk célunkot elérjük és a nyelv fog virágozni, de valamig a DeákosaKat²³ Ki nem nevettyük, addig a nyelv régi fallangjába marad: mert a Nyelvnek forsa olyan mint egyéb emberi találmányoké kiket csak a szükség és a történet találtak fel: a melly Embernek // [31d] szép lelke vagyon, jó szive 's számtalan érzékenységei az ilyen embernek mondom, több szóra vagyon szüksége mint másnak, Ki annyit nem érez, és az nyilván való hogy az illetén Emberek szivek bővségétül viseltetvén eleitől fogva fikárolták és fikárolják a világ nyelveit. De ha ezek ujj érzékenységeiknek ki fejtésére szükséges jeleket az az szokat, idegenektől Kőlesőnezik, ugy igaz az is, hogy az ő Anya nyelvek szűntelen böcsőbe fog maradni. Tehát a Deákos, Tótos és Németes elegyítésüket meg kell vetni és Ki kell nevetni. Erre jók a Kisbetyárok és a szép Afzfonyok.”²⁴

A nyelvi tudatossági szint, a beszéd képessége és készsége mint az alkalmazkodás velejárói, mint a személyiség összetevői érdeklik a költőt.

Tréfába burkolva ugyan, de jelzi azt is, hogy magyar versszerző-mintákra is szükség lenne, ha művelt – és a hazához érzelmileg is kötődő – magyar polgárokat, nemzetet akarnak „kinevelni” az elképzeléseik szerint még öntudatlan magyarországi lakosságból: „midőn ofztán az úgy nevezett Helycon fiaji Voltair kaptáját 's Metastasio rámáját oda hagyván írásidnak fíratására mennek”.²⁵ Ugyanerre vonatkozik értékelése egy ismeretlen magyarul verselő esztergomi papköltő szövegeit illetően, aki ugyan „Voltairnak, Popnak, Rousseunak soha hirit sem hallotta”, de akinek poézise „rendes gondolatokat, alkalmas verseket... s többnyire tiszta magyar szókat” jelent Barcsay megítélése szerint. Itt egyszerűs mind az is nyilvánvalóvá lesz, kik azok az írók, akiket valódi tekintélyként nevez meg 1772-ben.²⁶

A magyarnyelvűség programja Barcsaynál történeti szemléletmóddal párosul. Nemcsak a társadalom (és az anyagi civilizáció) fejlődése érdekli, hanem a nemzeti nyelv é is; ugyanakkor a nyelv használatának vagy mellőzésének okait szociokulturális és mentalitásbeli okokra vezeti vissza. Sajnovics János csak 1770-ben közölte (Faludi Ferenc olvasatával együtt) nagyszombati kiadású *Demonstratio*-jában a *Halotti Beszéd és Könyörgést*; 1772-ben már reagált rá Barcsay, a *Halotti beszéd* és saját kora között is párhuzamosságot keresve: „A Besnyei Klastromhoz vízfza térvén, fajnállom a Magyar halotti befzédnek esetét; csak ilyen szomoru forsa szerencfétlen Nyelvünknek: a Nagyok nem értvén meg vetik, a Középrendűek a Deákot nyesik, a Kösség pedig csak maga szükségét tudja magyarázni.”²⁷ A schilleri nyelvfejlődés-gondolattal rokon az az elképzelése, hogy művelődés (és a

²³ Nem egyértelmű, kiket ért *Deákosakon*. Az antik metrummal kísérletező költők csoportját, akiknek prozódiai monizmusát a magyar fültől, valójában a magyar nyelv szellemétől idegennek érezte? Vagy a nyelvi polémiákban – a hagyomány nevében – a latinnyelvűséghez ragaszkodókat, például Teleki Józsefet? Valószínűbb az utóbbi feltételezés.

²⁴ OGy 2.31. verso.

²⁵ OGy 2. 36.

²⁶ OGy 2. 12.

²⁷ OGy 2. 14.

nyelv sokirányú használata) révén éri el az anyanyelv kifejezőerejének teljességét. Nem utasítja el a nyelvújítás szükségességét, de inkább új szavakat szeretne, semmint latin jövevényszókat.²⁸ Ebben nem egyezik véleménye barátjával, Bessenyei Györgyével. Herder jóslata idején írja Orczynak (1773. aug. 9.): „egy dicséretes Piaristával jövendőt mondtam arról, hogy vallyon a Magyar nyelv fogé valaha virágzani vagy talám egészen eltemettetni...”²⁹

A fantázia költészetbeli szerepére (jóval az *Erdélyi Muzéumbeli* esztétikai tanulmányok előtt) felfigyelt Barcsay. Leibniz monász-elméletétől, Fichte „stimuli societatis”-gondolatától nem idegen ez a saját használatra kialakított filozófia: „Sokszor érzékenységeim elmémet mint egy falra mutató üveget külömb külömbféle árnyékokkal bétöltik, és így jövendő vagy mult dolgoknak látásával lelkemet gyönyörködtetik”³⁰; vagy „Hazámnak jövendő romlásán aggottam énis, és sokszor mint egy közelítő üvegen földünknek színén most Uralkodó Nemzeteknek valóságos erejeket, s változás alá rendelt boldogságokból szükségképpen következő elfajulásokat mélyen vizsgálván, mérő serpenyőben tettem, és abból hanyatlo Hazámnak hol jót hol roszzat jövendöltem.”³¹

IV. Bécsi udvari események

Beszámoló a pápa, az orosz nagyherceg, aztán a francia, a török, a kínai követ látogatásáról a császári udvarban, a császári rendeletek személyes és udvari kommentárja olvasható az Orczynak címezett levelekben. Küldőjük tudatában van azonban a posta által képviselt és nem is veszélytelen cenzúrának: olyasmiről, aminek politikai súlya van, vagy burkoltan (többnyire humoros metaforákkal), vagy egyáltalán nem tesz említést leveleiben (például külföldi diplomatákkal, hazai politizáló értelmiségiekkel való találkozásairól).

A bécsi farsangok és színházi előadások, az opera és tánc, sőt az állatheccek a szabadidő eltöltésének formáit, az erre vonatkozó preferenciákat és előítéleteket jelentik. Ilyesmiről ritkán számol be levélben, hölgyekkel való találkozásaira sem utal gyakran, bár tréfás félszavai nem késnek hírül adni a nőkhöz való szerencsés közeledéseket.

A levelezőkör híreit kiemelten fontosnak tartjuk ebben a tematikus sorban, hiszen az írás szokására, a kapcsolatok természetére vonatkozó tudnivalók írás- és művelődéstörténeti értékkel bírnak. Kezdjük azzal, hogy Báróczi rendkívül sokszor hivatkozik a költő (sajnálhatjuk, hogy levelező kapcsolatukból nem maradt szöveges emlék), de a sorban Bessenyei Sándor majd György következik, és a lassan erősödő elismerés vagy rokonszenv hangján Ányos, a Barcsay által leginkább valamiféle verstanoncként elkönyvelt szerzetes pap.

Hogy Bessenyei, Báróczi vagy Ányos hol tartózkodik, mivel foglalkozik, mit olvas, mit ír vagy fordít, hogy a magyar államiság és nyelv történetére milyen újabb publikációk utalnak, azokat milyen indulattal kell olvasni – erre rendszeresen

²⁸ OGy 2. 31. verso.

²⁹ OGy 2. 49.

³⁰ OGy 2. 48.

³¹ OGy 2. 53. verso.

kitér Barcsay leveleiben. A politizálás személyes ösképét teremti meg, a közösség problémáinak a magánéletben való megjelenését nem minden tetszélges (korabeli szóval élve: hívság) nélkül mutatja a következő levélrészlet is (mivel Barcsay nem lehetett jelen a találkozón, elképzeli, milyen volt Forgách Miklós, Orczy és talán Richwaldszky György találkozója, hogyan beszéltek végig a politikai erőviszonyok európai alakulását baráti körben): „a régi Triumvirátust vilzfza hozván egézf világról törvényt tartottatok és a leg homályosabb regiségnek túKörében KuKutsálván világ-bíró Nemzeteket mint falra huzott árnyékoKat fzeimeitek eleibe vontátok, a jelen valót réginek, a hajdonit mostaninak találtátok, ’s végre Cyrus vendég hajját Lajosnak, Fritz Kotzpergyét pedig Sándornak hagyván, Tokaý bortol, Tudománytol és végre Barácságtól rézfegettetek”. Vagy: „Sokáig halafztottam írásomat vélvén Nemzetünket illető dolgokrol valami bizonyost írhatok néked.”

A mámor fokozatai, látható, a barátságot a legmagasabb szinten tételezik; a híradások hol ironikus, hol felelősségteli hangja mégis politikai eszmecsere iránti (korlátok közé szorított, de valóságos) igényt jelez.

Versírás és retorika

Barcsay tudomásunk szerint nem írt értekezés jellegű poétikát, de levelei, verslevelei, sőt szövegversei tartalmazzak a költészet mibenlétére, saját verselésének okára és céljára vonatkozó (gyakran vallomás jellegű) megállapításokat. Verseiben megvalósuló poétikája feltételezésünk szerint párhuzamos az itt-ott (leggyakrabban az Orczy-levelezésben) azonosítható tételekkel. Fontos, hogy szabálytisztelete nem vezetett kifejezési göröcsökhöz, és noha a XIX. századi irodalomszemlélet formai változatosság-igénye vagy előírt műgondja láthatóan nem bírt elsődleges jelentőséggel Barcsay számára, az ismerős-otthonos, a néhol kultúraeszmény tekintetében is vállalt prozódiai, versmondattani megoldások markánsak, a képek és a hangnem határozott eredetiséget jeleznek; az írás és a magyar irodalmi nyelvhasználat kétségtelen autonómiáját.

Nyilván saját művészeti szemléletmódjáról, irodalmi értéktudatáról beszél akkor is, amikor a verselési kedvét elvesztett költőbarát, Orczy költeményeinek apológiájára vállalkozik egy egészében pozitív gesztus jellegű levélben: „Azonban nem tudom miben kárhoztathatnád magadot eddig írt munkájdiban, én azokban erkölcsi tudománynál, keresztyénségnél, józan okoskodásnál, és szívet ható szép gondolatoknál egyebet nem találtam; ha ezek kárhozatra valók, ha ezek semmik, égesd el munkáidot.”³²

A levélíró közösség valamiféle belső demokráciát hoz létre, amely a kritikai megjegyzéseket, az ironikus visszazólásokat a kapcsolat bizalmi értékeinek természetes velejáróiként kezeli. Emóció, profán és keresztyény etikum, gondolatiság („mert én azt vélem, hogy a gondolatis teremtés” – uo.): ezeket a jelentéselemeket várja el Barcsay a jó poézistól; bár a konkrét szövegek esetében legfőképpen az egésznek a harmóniája, megfoghatatlan szépsége illeti meg. A tömörség, a jelzés a túlbeszéltség helyett, az utalás a megnevezés helyett – állapíthatjuk meg, ha figyelemmel követjük értékrendjét.

³² OGY 2. 36.

Felvetődik a minták rendjén (és alkalmoszerűen elfogadva az önbeállítás és irodalmi alkotás imitáció-voltát) a diatribé. Ez a görögöknél a szórakozva tanítás gondolatából született erkölcsfilozófiai beszéd sajátos formája volt (legkedveltebb a hellenizmus kori cinikus filozófusoknál); a jó időtöltés, társalgás, a tanultak és az iskolázatlan jószándékúak ideális kapcsolata jegyében érvényesült. Hogy Epiktétosz, Juvenalis, a pruszi Dión, a türoszi Maximus mellett éppen Horatius művében jelentkezett legerőteljesebben, még inkább megerősíthet hipotézisünkben: Horatius nevét, egyes verseit is emlegeti e levelezőkör, de igazán a versek értékrendjét (erényközpontúságát) és atmoszféráját veszi át. Ilyen vonatkozásban – nominalista alapgondolatai révén is – a klasszicizmus sajátos irányáról van mégis szó, amely nem értéktelenebb a romantikánál és meglepő érzelmessége, hangsúlyos csoport- és individuumb-dialektikája miatt tűnik árkádikusnak, preromantikusként.

Barcsay párhuzamosan fogalmaz meg a költészet, általában az irodalom szerepére vonatkozó gondolatokat, leginkább saját életmózanataihoz vagy a barátaival közös (néhánykor írásos szövegeket jelentő) élményekhez kapcsolódva. Versei megcenzúrázásának hírért sértett önérzettel fogadja, a verstéma és ezáltal a csoporteszmény ellen elkövetett merényletként nyugtázza – a szóláshoz való emberi jogát is hangoztatja a szabadság sérelméről szólva: „Mi birt engem tudva levő verseimnek firkálására azt magad tudom általláttad, azért ha tsonkulás lett volna benne, a tzel el nem érvén, ’s inkább ártalmasak, mint hafznosak lévén a Hazának, jól esett félre tételek: fzeretném ugyan tsak tudni, ki tett benne jegyzést és melly tzikkelyekre?// [156v] Mert meg vallom, fzomorunak tartanám, ha már anyira jutottunk volna, hogy a fzaadságról fzollani fzaad nem lenne— —” (Orczynak, 1780. július 20.).³³

Ebben az általa verssel is megjelölt világban saját szerepe a Youngé, aki a fájdalom álomvilágának megteremtője. Említettük már, hogy magyar Youngként szignálja egyik első, Orczynak küldött levelét; bár többször emlegeti Platont is, mint akinek magatartását a legvonzóbbnak érzi („mi pedig jövő holnapnak tizenötödik napjáig itt fogjuk nyargalni a réteket. Platon, Platon! quel exercice pour un pauvre philosophe!”).³⁴ Ha e versek helyzeteit tekintjük: leginkább valóban a változó világ, a meglepetések és esztelenségek birodalma van egyfelől, másfelől pedig a szemlélődő ember, aki önmagát is látja, amint hol töpreng, mint Zénón, Epikurosz, Plátón tanítványához illik, hol belekényszerül – átmenetileg – a világ zajlásába.

Ennek a meditatív életeszménynek a verseléshez való kapcsolását (így saját szerepfelfogásának előzményeit) történeti-poétikai mintákkal indokolja Barcsay, amelyek sorozatában mint szemlében nem a kronológiai elv dominál, hanem a magatartásváltozatok hasonlósága: „Helvetius is vers csinálással enyhítette mély elmélkedéseit; Rousseau oda akart vinni bennünket erővel, ahova a M. Ur [Orczy] néha tudos Unalomból kívánkozik. – Hát a vak Homerus mit mivelte volna kinek koporsoját egy Groff Grun nevű Muszka tiszt Hio vagyis Jos szigetében nem régebben találta meg?”³⁵

³³ OGY 2. 156.

³⁴ Vagyis: mekkora próba ez egy szegény filozófusnak! OGY 2. 21.

³⁵ OGY 2. 16.

Műfaji problémák

A levél és az episztola viszonya vitatéma az irodalmi filológiában. A levelek műfaji elvárásai az antikvitás óta a megszerkesztettségen és a köszöntő- és záróformulán kívül sok mindenben eltérnek egymástól. A ma rendre kiadásra kerülő irodalomtörténeti jelentőségű leveleskönyvek más-más jelentésvonatkozás hangsúlyozásával tárják fel a minták árnyékában a magyar levélanyagot. Hogy minden levélszerző vagy levelező kör másképpen értelmezte a maga számára a kapcsolat-tartásnak ezt a hagyományos módját, érthető. Az is, hogy a folyóiratkultúra kiterjedésével veszített vonzásából ez az alkotási forma. Leveleskönyvünk műfaját egyrészt a postai levél – levél jellegű írásos üzenet kettősségében, másrészt a prózai szöveg–verses szöveg váltakozásban kell látnunk. A levelek eredendő értéke a magyar nyelv tudatos használata (a fogalmazványok megléte, versek és „folyó beszéd” egybeszerkesztése utal a szövegteremtő gondosságra). Az elbizonytalanodás ott kezdődik, ahol a levelek olvasója a címzett szerepébe helyezkedik. Ahol például a „Mennyei Barátom” címet magunkra vonatkoztatjuk, a magánügy közlése fölött nem siklunk át, a halálos veszedelemről való híradást mint festményt észleljük – nem a felhívásokat, életjeleket, hanem a szöveglétet tudatosítjuk magunkban. Amikor nemhogy misszilisnek – de még életjelnek sem tekintjük a (vers)levelet.

Az antik, a humanista, az árkádikus levél változatai után az, amelyet Barcsay kedvel, leginkább Révai Miklósnak a nyájas stílus jegyében íródott „alacsony” – valójában bizalmas, közvetlen, csevegő – szövegtípusának felel meg. Az első levelek kimódoltsága, a későbbiek tudatos szerkesztetlensége nemcsak a barátság elmélyülésére és ezzel összefüggésben a levélműfaj kívánalmainak (megengedett) elhanyagolására utal, hanem jelzi is a levélíró viszonyulását saját énjéhez, ötleteihez, életeseményeihez: ezek fontossága pedig növekszik a levelekben is követhető módon: a romantikus személyiség- és létélmény jeleit láthatjuk mind a szövegkezelésben, mind Barcsay egyre festőibben ábrázolt saját életútjában.

Irodalomtörténész és szövegnyelvész gyakran folyamodik misszilis levelek vizsgálatához. Az irodalomesztétika sokáig nem lelkesedett az írónak a hétköznapi sorrendjébe illő nyelvi tettéért, a levélírást. Ha nemcsak retorikumot keres, hanem átadja magát a sajátos szövegfajta hatásának, a megértés érdekében ki kell lépnie a szöveg által behatárolt világból; emberi viszonyt, de legalábbis szövegek két sorozatát kell vizsgálnia, amelyek egymással is (mint folyamatosan létrejövő és mint egymásra visszautaló kisformák együttese) összefüggenek.

Ha a magánélet írásos emlékeit kutatjuk, a levelezés felértékelődik. Akadályként is viselkedik: egy életrajzi kísérlet létrehozását szinte kötelező keretek közé szorítja, cenzúraként hat a rekonstrukciós munkában (az *Adieu, édes Barcsaym* című életrajz-kísérlet ennek a leveleskönyv-feltárásnak árnyékában jött létre, nem is tudott attól ideális mértékben eltávolodni).

A Váczy János-féle monumentális vállalkozásnak, *Kazinczy Ferenc levelezésének* publikálása után egy ideig alábbhagyott a magyar irodalomtudományban a levelezés iránti érdeklődés, és kevés kivételtől eltekintve csak a XX. század kilencvenes éveit követően elevenedett meg: a régi magyar levelestár retorikai megértés-lehetőséget nyújtott, az *Ányos-összeállítás* művelődés- és kapcsolattörténeti csemegéket a levelezés virágkorának mutatva az 1770–1780-as éveket. Mezei Márta a műfajnak az irodalmi nyil-

vánosság megteremtésében betöltött szerepére irányította a figyelmet. (A Mikes-leveleskönyv mint szépirodalmi jellegű, tudatos szerkesztmény nem kerülhet a fenti sorba.) Debreczeni Attila a Csokonai-levelezés közreadásával szép torzót járt körül: nyilvánvalóvá tette, hogy a zseniális poéta leveleinek egyharmada elveszett vagy lap-pang, a meglevők is több címzetthez szólnak, így aztán nehéz egy-egy levélkapcsolat megjelenítése a túlon túl kevés hozzáférhető fogalmazvány vagy tisztázat alapján.

Ki kezdte a híres körben a verslevelezést? A magyar irodalomtörténeti hagyomány Bessenyei György érdemének tekinti a század hetvenes éveiben elemi erővel induló verslevelezéseket. (Ehhez képest valóban kései az 1777-es publikáció, *A Besenyei György Társasága.*) 1772. január 10-i keltezésű Orczynek a BGYT-t nyitó verses episztolája Bessenyeihez. Ez – válasz Bessenyeinek....

Orczy nem becsülte le a prózai leveleket sem. Nagyobb kedvvel olvasságta a hozzá írott és elküldött (szellemes) leveleket, mint az általa személytelennek tartott – akármilyen műfajban megvalósuló – szépliteratúrát. Ez nem akadályozta meg abban, hogy alkalmasint mecénásként viselkedjék mások szépirodalmi elmeművei kiadása ügyében.

Barcsay első levele (noha ez a BGYT-ba nem került bele), az Orczyhoz szóló prózai levél 1771-ben kelt!

Társasági szokásnak tartjuk e kor levélíró kedvtelését. A szépirodalmi színezetű levelezés szokása a humanizmus ideje óta töretlen volt Magyarországon és Erdély területén is, a „hazai nyelvhez”, „szülőtte nyelvhez”, vagyis a magyarhoz kapcsolódó társasági szokás hagyományát inkább a barokk kor nemesi szokásaiból eredeztethetjük: ott azonban férfi és nő kapcsolattartásának formájaként jelenik meg (amilyen például Forgách Pál és Nádasdi Orsolya levélváltása).

Az elfeledettek sorába tartozik, de a levélműfaj korabeli nagy felfedezőjének számít Fekete János gróf, aki Barcsaynál korábban élvezhette Orczy bizalmát és író-olvasó műhelyének áldásait. Az 1760-as évek közepén már példás következetességgel váltják poétikai elveket is vita tárgyává tevő versleveleiket: Fekete saját kezű és Mátyási József másolatában fennmaradt vershagyatéka indokoltan vizsgálható a Barcsay–Orczy levelezés közeli/közvetlen előzményeként.

Barcsay Ábrahám számára a levelezés révén fenntartott és elmélyített, egyre meg-hittebb és irányíthatóbb baráti kapcsolat kitörést jelentett abból az életformából, amelyre katonai esküje, polgári és vagyoni helyzete, ha nem is kényszerítette, beállította. Helvétius halála évében kezdődik ez a levelezés, mintegy Helvétiusnak Voltaire-rel és Hume-mal együtt művelt episztoláris jellegű, társalgó filozófiája magyar variánsaként. Az imitáció, ha nem is programszerű, de feltűnő és filológiai érvekkel bizonyítható.³⁶

Kezdeti tartalmaiban ez a levelezés Rousseau D'Alembert-hez írott esztétikai, van Swieten színházról szóló, vagy Lessing antikvitással foglalkozó leveleihez mérhető. Lassan aztán fogyatkozik benne az életeseményektől függetleníthető, esztétikai-kritikai vonatkozás; a személyes találkozások előkészítése, az azokra való utólagos reflektálás lesz az egyes levelek legfontosabb célja. Átmenet is a személyes hírcsere és az újság-olvasás szokása között, illetőleg jelzése egy sajátos periódusnak, amely egyszerre él a

³⁶ Helvétius életművének 1797-es kiadása a korszak irodalmi szokásaihoz híven nemcsak a szerző műveit tartalmazza, például az emberi természetről írott értekezést, hanem a hozzá hasonló versleveleket is. Helvétius: *De l'homme, de ses facultés intellectuelles, et de son éducation.* In: *Oeuvres complètes d'Helvétius.* VI. Paris 1797.

levél nyújtotta intim és a sajtó által hordozott nyilvános hírcsere lehetőségeivel. Ilyen értelemben különösen értékes az a híradás, amelyben Barcsay arról tudósítja Orczyt, hogy az újságban olvasható közleményét ismeri: „A Magyar Hir mondo ujjságai között örömmel olvastam Ugocsa vár megyéhez tett befededet.”

Barcsay nem hagyott ránk összefüggő élettörténetet. Vagy a szövegei egészéből, az énkép tudatosan megformált elemeiből kell kialakítanunk az általa sugalmazott élettörténet-változatot, vagy pedig a nagyobb szövegszerkesztményben kell meglátnunk az élettörténet-szerű szegmentumokat. Hadd tegyünk itt egy kísérletet ez utóbbira, úgy, hogy a levélíró helyzetéből kiindulva a korrespondencia kínálta lehetőségekre figyelünk.

Ha az emberi megnyilatkozás megformálása mai ismereteink szerint nagyon is függ a várható hatástól, amelyben fontos szerep jut a megnyilatkozás értő tanújának, címzettjének, hallgatójának stb., ez a magatartáslélektani-nyelvi helyzet sarkítva jelentkezik a levél esetében. A nyilvánosságnak szánt vagy az irodalomként létrehozott levél határeset. A bennünket Barcsay okán érdeklő magánlevélnek – akár stílusosan, akár célzatát tekintve – sokféle variánsa létezik a tanulmányozott korban is, a levélváltás gyorsuló tempója pedig a hírcsere-igényt és az időben korlátozott kisműfaj elfogadását is jelzi.

A magánlevél természete kettős: egyrészt célszerűen megszerkesztett szövegszerű jel, másrészt egy élet (életrészlet) szimbóluma. Másféle kettősség is érvényesül benne; semleges – köztes – levél nincs; minden levél felhívás vagy válasz, egy virtuális sorozat aspektuális része.

Azonos szemantikai térbe sorolható szövegek tartoznak mintánkba, ezt a teret a metonimikus kohézió révén akár erőternek is tekinthetjük. A minimális szövegmenyiség itt (ama nélkülözhetetlen hívóminta) az egyértelműen Barcsaytól származónak tekintett szövegcsoporthoz, aztán pedig az, amely a vele mintegy azonos periódusban és az övéhez hasonló életformát élők műve: magyar testőröké, középnemesi származású katonáké, erdélyi születésű kancelláriai vagy guberniumi tisztségviselőké. Ezért kell figyelemmel olvasnunk nemcsak Bessenyei György verseit, leveleit, hanem azokat is, amelyeket egy Baranyi László vagy Báróczi Sándor írt; érdemleges adat lehet mintánkban a Czirjék Mihály levele Kazinczy Ferencnek vagy a Gvadányi-, Fekete János-, Kisfaludy Sándor-szerű művelt katonatisztek verses és prózai öröksége. Ha a Barcsay-versek, sőt a versbe hajló Barcsay-levelek szövegtörténetét komolyan vesszük, nem is elegendő csak magyar nyelvű korabeli irodalmat olvasnunk, a jelenség párhuzamait (esetleg éppen tudatosan követett mintáit) Európa más régióiban is feltételeznünk kell: ilyen módon bukkantunk a francia katonák verselő csoportjára (mint *A Besenyei Társasága* francia változatára) és az érzékenyek német nyelvterületi, az Árkádiába vágyók német és olasz társaságára. Barcsay Ábrahám szabadkőműves elkötelezettségében baráti kapcsolatok és irodalmi formakultúra lehetőségét sejtettük, így jutottunk el a Blumauer-vershagyományig, mint ami nemcsak a férfibarátság kultuszának tanúbizonysága, hanem közvetlen európai irodalmi kapcsolatok igazolása is. A katonáskodásnak mint életvezetési iránynak tanulmányozása Barcsaynak az elvárásokhoz való viszonyulását tette egyértelműbbé, a romantikus élmény és mentalitás jelenlétét indokolta a kutatás elején nem is remélt intenzitással (Ligne herceg javaslati és császári hadsereg átalakítására, szigora a katona érzelmi motiváltságát illetően, irodalmi alkotásainak jellege).

A statikus, fikciós, játék-, illetve konverzációs műfajok között keresve a levél helyét,³⁷ megállapíthatjuk, hogy a levélváltás (hívás és válasz minimális kéttagú egysége) a konverzációs műfajcsoportba tartozik. A társalgás e formájának divatszerű felfedezése nálunk a XVIII. századra esik. A művelt írás tanulása egyfajta levélíró-beállítódás elsajátítását is jelentette.

A levélműfajt tekintve Kazinczy,³⁸ a nagy levelező elfogult volt, az intimitás értékeit hangoztatta benne: „Leveleink annak mutatnak bennünket, a mik vagyunk.”³⁹ Barcsay is így gondolkozott. A magyar nyelv használata programnak és érdemnek számított abban a körben, amelynek Barcsay is tagja volt, és amely valójában a testőr-írókéhoz hasonló más érdekcsoportokat is jelent, olvasóköroket, baráti társaságokat, amelyek – legtöbbször nem is egy közös tag révén – könnyen kommunikáltak egymással. Így a hír és a megítélés mint az (irodalmi) ízlés és ítélet alakító tényezőpárja az intézmények kialakulása előtt is könnyen terjedt.

A Bessenyei György Társasága című kiadvány 1777-ben antológia formában teszi közzé a baráti társaság közelmúltbeli, irodalomnak tekintett, gyakran ugyancsak személyes, sőt alkalmi vonatkozású szövegtermését. Cselekvési forma a magyar társalgás, Bessenyeiek az állampolgári hasznosság jegyében szorgalmazzák. Fontos az is, hogy a társalgásnak ez a neve a nyilvánosság előtt zajlik: a nyelvi-érzelmi-poétikai viselkedés változataként, az intimitás feladásával, vagy inkább kialakítva annak szalonképes változatát. „Nem újság már a mi hazánkban-is, hogy az Irók, jó baráttaikkal váltott Leveleiket, nyomtatásban Világ eleibe bocsássák.”⁴⁰

A versíró Barcsay itt külső tag, rangban a testőrírók (Bessenyei, Báróczi) fölött áll, de már életformában is, hiszen aktív katonai alakulat tagja, csak formális kapcsolatban áll a testőrsereggel. Bessenyeinek címzett prózai levelében azonban mind a ráruházott *vitézi*, mind az Orczy vagy Bessenyei által kedvelt *bölcs* szerepet elveti; a társadalomból kivonuló, diogenészi és a hódító Nagy Sándor-i magatartás ellenében az állampolgári hasznú cselekvés filozófiáját mutatja fel.⁴¹ Bessenyei kap is rajta. A kultusz kiala-

³⁷ Voigt 1985. 22.

³⁸ Kazinczy impozáns méretű levélhagyatékát vizsgálva jutott el Mezei Márta a levélműfaj tisztázatlan elméleti kérdéseire; csak utal a Jürgen Habermas ajánlotta lehetőségre, amely szerint a levél a társadalmi nyilvánosság előalakja, amely a társadalmi jelenségek értelmezésekor fontos szerepet szán a magánemberi és aktuális szempontoknak; Mezei Márta az önálló szövegszerűséget egyszerű kommunikációs rendszerbe illesztve tanulmányozza Kazinczy több, mint húsz kötetnyi levelezése kapcsán; vagyis a feladó, a címzett, a levélhelyzet, a funkció és a tárgy alapján (még pontosabban a levélhelyzet-funkció-tárgy-alany-címzett modell alapján).

³⁹ Kaz.Lev. XV. 349.

⁴⁰ Batsányi levele Báróczihoz. Buda, Karácsony hava 1786. BÖM II. 88.

⁴¹ „Szép volt nyilván *Diogenes*nek hordóban fütözni, s a Filep fiját, ki előtt e világ rettegett, a nap elől el-üzni; bizony szép volt, s még máig-is az a kérdés, hogy vallyon a *Bölcs* és a *Vitéz* közül melyik vala nagyobb?... Gyuri, jere velem a hordóhoz, tekints belé, s meg-látod, hogy mind a két Görög bolond volt. Egy forrásból merítették mind a ketten, tsak hogy a király tsészéből ivott, a másik meg a markából hörpölt... Be ditsősséges volt *Diogenes*nek így innya, midőn Hazájában a hívság uralkodott! Be hasznos lett volna, ha ezen példájával a hajdani erköltsökre hozhatta volna elfajult lakosságait! Ez az ember *Nagy-Sándor* ellen dolgozott; de mivel a nemzeteknek sorsa olyan, mint az embereké egyen egyen, *Diogenes* későre született, Nagy Sándor pedig pontba termett.” BGYT 15. (Patai Kunyhómban, 15. Febr. 1772.)

kulását körükben a görögös apoteózis gyakorlatának meghonosítására tett kísérletek segítik elő: ehhez nyilván emfatikus kifejezések egész tárára szükség volt. (Lásd Báróczi magasztalását Batsányitól⁴², Orczyét Bessenyeitől, majd Barcsaytól, Révaitól – KSz –, Gyöngyösi Istvánét valamennyiüktől.) A farsztó szerepekből való felüdülés helye volt Arkádia völgye, ligete, kunyhója, ideje pedig a pásztoróra: ez a derű, a nyelvi pajkosság alkalma is. Ányos a már neves költőnek küldte el verseit, de témákat is kért tőle: a magyar költészet művelésében egyrészt az ősmagyar eposzhoz, másrészt apró versekhez (például a szerelmi líra még trubadúr- és arkádikus szövegrészeket is tartalmazó korai változatához) számított Barcsay ihlető ötleteire.⁴³

A kultuszteremtésben nálunk különösen nagy szerepük volt az érzékenység jegyében létrejött, de értelmiségi felelősséggel is telítődő férfibarátságoknak; az, amire Barcsay úgy hivatkozik gyakran, hogy „majd Pesty homokon szólhatunk ezekről”. A nemzeti kibontakozás, politikai függetlenedés perspektívája, amelyben az írástudóknak is szerep jut, s így a költészetnek is, színhelyeket keresett magának, alkalmat (időt); bár persze a sorozatban elmaradó diétákat is pótolni próbálta egy-egy baráti körben elköltött vacsora a Pesten fenntartott Orczy-házban vagy valamelyik fogadóban. A baráti körök tagjai egymás irodalmi teljesítményének, antik minták szerint tételezett erényeinek népszerűsítésével járultak hozzá a csoportok nézeteinek elfogadtatásához, az általuk képviselt szépírói értékek kanonizálásához. (Ligne hercegnek a testőrírók szellemi környezetében jelen levő, irodalmi jellegű elmeszüleményei is tartalmazták politikai vagy kulturális nagyságok társalgását; ez nem a pásztori ekloga hadfiakra való alkalmazása volt, hanem az antikvitás nagyság-élményének újraélesztése. *Mes conversations avec Mr. de Voltaire; Mes conversations avec Jean-Jacques* címmel közli is irodalmiasított párbeszédeit a XVIII. század tudós különceivel.)⁴⁴ Kortársai még általános műveltségénél és verssorainál is többet tudtak Barcsaynak Orczyval folytatott, folyamatosságában rítusszerű levelezéséről. Költői megítélését mindenképpen befolyásolta a tudatokban mindig vele együtt felbukkanó, költőként hamarabb hírnevesült, de politikai és kulturális egyéniségként is jelentős Orczy Lőrinc alakja.

Nagy a kísértés, hogy a BGYT-ben olvasható Barcsay-szöveget a költő már ismert helyesírási szokásai szerint átírjuk: de mára e levél kézírata is lappang, nem korrigálunk.

⁴² Batsányi *Barátságos levél* című prózai episztolájának versbetétje (BÖM II. 89.) magasztalja Báróczit:

Felfedezvén nyelvünk fényes méltóságát

Elűzted sok Magyar előbbi vakságát.

⁴³ Brodersdorfból adja meg a költői magatartásmódok között való tájékozódás üdvös, egészséges módját Barcsay 1782-ben: „tanulj égés nélkül szárnyaidat összehúzáván, Arkádia vagy Hesperia gyönyörű kertjeibe csendesen leszállani – ott, Hebe vagy Pomona folyosói között nimfák seregében Vénussal enyelegvén felejtse szeretet keblében gondjaidat, míg Márs vagy Minerva inésire nemesebb tűz támadván szívedben, nyugalom édességét megvetvén dicsőség mezejére szállasz”. ÁÖ. 44.

⁴⁴ Ligne 1796. 10. 257–277. Barcsayék is Jean Jacques-nak nevezték Rousseau-t maguk között, de ennél sokkal beszédesebb az a tény, hogy Fekete János gróf (Barcsay közeli ismerőse, időnként társa a császári katonai alakulatban) Ligne rajongója volt és irodalmi próbálkozásaiban buzgó követője (például Bécs leírásában; Ligne: *Mémoire sur Vienne* (uo. 23–235.); Fekete: *Tableau mouvant de Vienne. Par un Cosmopolite*. 1787.).

Bessenyei Györgyöt irritálta is ez a számára érthetetlenül szoros barátság, amely a jelek szerint Barcsay szerzői viselkedését több ízben meghatározta: „Meddig kell még, barátom, Generális Báró Orczy után loposkodnunk, hogy el-rejtett munkájit kezéből ki-lophassuk, s'nyomtatás alá adhassuk?”⁴⁵ – írja Barcsaynak barátságuk elején. (Viszszatér még ez a poéta-bosszúság tíz esztendő múlva: Horváth Ádám panaszolja be Révainál a csak Orczyval verslevező Barcsayt!⁴⁶)

Barcsay viselkedéstörténetében a levelezésnek mint kapcsolattartási lehetőségnek a felfedezése időben egybe esik másodszeri elárulásával, kényszerű életformaváltásával: nem lehetett könnyű 1761-ben elveszteni a nagycsaládot és az erdélyi birtokos nemesi életvitel biztonságát, és alkalmazkodni a bécsi testőrsereg rendjéhez, nyelvi-magatartásbeli normáihoz, meglepetéseikhez. A Lipót herceg nevét viselő dragonyos ezredbe kerülve aztán 1766 novemberében Barcsay Ábrahámnak el kellett hagynia a számára lassan érthetővé lett császárvárost; eleven díszlethől, udvaroncból hol hónapokig táborozó, hol valóságosan hadat viselő katonatisztté válnia. Nem a versírást, hanem a levélírást fedezte fel magának, mint személyközi kapcsolatait annyira amennyire pótolni képes kommunikációs formát; az ő számára a vers a levélen belüli kisforma – mintegy rokokó intarzia; a személyiség kiterjesztésének (a megteremtett szabadságnak) egyik formája az írásban küldött üzenet, a másik az üzenet *poétai gestusa*, amely a szerelmi ábrándtól a tréfás fantáziajátékig, a verses részvétnyilvánítástól nemzetpolitikai paraboláig sok minden lehet.

Nem érdektelen, hogy a levelek kronológiájának helyreállításakor nyilvánvaló lett a megszólítás és a szövegmódusz összefüggése: a versben könnyebben adódott, mint egyszerű poétai konvenció, a tegező megszólítás (előbb a Richwaldszyhoz, majd a Bessenyei Sándorhoz szóló versben, később 1772. november 17-én az Orczyhoz szólóban): ezt aztán a valóságos tegeződés is követte (a költői szerepből kilépve, a prózai levélrészben is alkalmazza Barcsay).

A levélbe illesztett, vagy akár attól független Barcsay-vers lényegileg dialogikus természetű. Alkotáslélektani szempontból a szöveg létrehozása könnyebb, ha képzetem van a címzetről. Barcsay versei a legtöbb esetben a fellelhető versválasz ismeretében nyernek világos jelentést, a legelvontabb mondanivalók is csak a címzett iránt érzett emberi vonzódás (tisztelet, barátság, gyöngédség, szeretet) ihlető lelki tónusában fogalmazódnak meg.

Sok mindenre kell figyelnünk egy ilyen dialógus-vers értelmezésekor. A stylonáriumok kezdő- és záróformulái, előírt kifejezései nem tekinthetők e levelek retorikai alapképletének. Ha a levélből kisarjadó versre figyelünk: a szöveg (ama vers szövege) csak részjelentéseket tartalmazhat; sőt még a dialógus a maga kommunikációs helyzetével sem mond ki mindent; a közös élménytár utalások, jelzések segítségével állandóan részét képezheti a versbeli jelnek. „Holtig bánom, hogy múlt ősszel Bécsbe nem ölelhettem, hol satrapaságotam olykor le vetközvéen barátság kebelében némelly hivságos órákat tölthettem volna.”⁴⁷ Ez a vallomás a kikoszarozott kérő baráti kéznyújtása – megtérése – a régi barát felé.⁴⁸

⁴⁵ BGyT 17.

⁴⁶ Révai Miklós *Elegyes versei*. Pozsony 1787. 265.

⁴⁷ Bécs titkos falai közzül fársáng közepébe. 774. OGY 2. 53.

⁴⁸ A levél a *Nyájas Házasságnak lobogó fáklyáji* kezdetű elégiával indul. Nem tudjuk, ki az elszalasztott menyasszony.

A dialogikus versjáték visszavezethető a barátságnak a reneszánszban poétikussá alakított kultuszára; így a küldött és kapott versek sora mint a barátság momentumai-
ból összeálló monumentum tételezhető. (Hogy ez nem túlzás, arra álljon itt Rettegi Györgynek Lázár Jánost bíráló megjegyzése 1772-ből: „Nagy poeta volt és sokan correspondeáltak vele versek által, melyekre való feleleteit kinyomtatta. *Difficultáлом benne azt, hogy akik versekkel írtak neki, azoknak verseit ki nem nyomtattatta, hanem csak az azokra való maga feleleteit.*”⁴⁹ Ez az olvasási szokás a Barcsay–Orczy levelezésben sajátos megerősítést nyer: a levelezőtársától 1778. okt. 20-án kapott levél hátlapjára azonnal verses választ fogalmazott Orczy (a folytatás a nov. 3-i levélen olvasható). És vannak olyan szövegeink, amelyeknek ez a dialogikus természete a szerzőség megállapításának akadályá: *Nyugodalm-helye csonka Csásároknak* kezdetű, *Egy sebes katonának sóhajtása a megtörődött vitézeknek számokra épült pesti nagy házra* című vers (KSz 143–147., Szira 40–43.) az Orczynak szóló levélsorozatban nem jelenik meg.⁵⁰

A levelek többsége gondosan szerkesztett klasszikus episztola, a kisforma jó értelemben vett retorizált válfajából. Mindenekelőtt a versbe forduló (és később esetleg a prózai kifejezőmóddhoz visszatérő) *episztolát* nevezhetjük meg, mint Barcsayra jellemző kisformát.

A szövegfajták keverésére magánál a Barcsay fölöttesével, Hadik generálissal is levelező hadtudományi írónál, szabadkőműves szépírónál, a legendás Ligne hercegnél találunk a klasszicizmus irodalomeszményével sem ellenkező magyarázatot: „Mivel farasztó, ha túl sok próza vagy túl sok vers következik egymás után, megszakítottam az egyiket a másikkal, hogy ne legyen az írásom túlságosan unalmas.”⁵¹ Ez Barcsaynál a következő verszárlatot (ízesülést, áthajlást) eredményezi:

„Így – De már el hagyom hosszas verseimet,
Szabad szókbán küldöm többi rendeimet.”⁵²

Barcsay Ábrahámnak sok tekintetben ötletadója, költői versenytársa volt Fekete János gróf. *Esquisse d'un tableau mouvant de Vienne* című könyvében ő is Ligne-nek (szerinte „korunk Gramond lovagjának”) követője; Chaulieu-re és Voltaire-re való hivatkozással szeretne prózában és versben egyaránt ékesen szólni.⁵³ A *Vettem drága néném! kedves leveledet* kezdetű episztola a maga „láttató”, leíró-értékelő poétamagatartásával, látszat-megbotránkozásával, jóízű iróniájával tökéletesen illeszkedik abba a nyelvi viselkedéshagyományba, amelyet a *Le Militaire en Solitude*, Ligne művei és Fekete prózája jelentenek a korszak katonáirói számára.

⁴⁹ Rettegi 1970. 288. Kiemelés: E. E.

⁵⁰ H. Kakucska Mária szóbeli közlése szerint – mert töredékes kézirata fennmaradt – a vers Orczy műve.

⁵¹ Ligne szövege eredetiben: „Comme trop de prose de suite, et trop de pièces en vers fatiguent encore plus, j'ai interrompu l'une par les autres, pour être moins ennuyeux.” Ligne 1796. 12. 6.

⁵² KSz 126.

⁵³ „Écrire en prose et en vers comme Chaulieu et Voltaire.” Fekete: *Esquisse d'un tableau mouvant de vienne*. 71.

Költői és levélíró gyakorlatát nyelvileg a szóösszetételek, a metaforák, a nyelv képi értékeinek kiaknázása jellemzi. „Ég-tája” – mondja például arra, ami ma klímaként, éghajlatként jelenik meg a szóhasználatban, és szóalkotásai nem a bizarrság, hanem a leleményesség, egyszersmind a nyelvi gazdaságosság újdonságával hatnak. „Ditsériát” vár el Orczytól, persze magyar versben, vagyis ódát a legközelebbi baráti összegyűléskor Pesten... „Az én Hazám tsak meg marad ugyan tündérségib(e)” – tájékoztatja barátját az erdélyi belpolitika hagyományos kiszámíthatatlanságáról. Hogy a nyelvújítás szempontjából is markáns nyelvhasználata hangos ellenérzést vagy feltűnő ujjongást nem váltott ki kortársai körében, azt jelzi, hogy a többnyire nyelvi megszokottság, a „természetes beszédmód” határain belül maradt.

A levelek

Többnyire 19×23 cm-es méretre vágott vízjeles levélpapírt használt Barcsay. Egyes leveleit kézből (alkalmi postással) küldte, másokat a rendszeres postajáráttal. A leveleket pecsétviasszal zárta le, pirossal, néha feketével. Egyes leveleken ma is csaknem ép a pecsét.

A kisebb méretű vagy a mellékletes keltezetlen levelek datálása többféle módszerrel történt. A korábbi számozás – néha nem is a teljes leveleké, csak papírszeleteké – nem mindig egyezik meg az általunk felállított sorrenddel.⁵⁴

Külön figyelmet érdemel viszonyuk a Révai szerkesztette 1789-es kiadvánnyal. A *Költeményes Szüleményekben* minden esetben címmel ellátott, nyelvileg helyesírásiilag egyneműsített versekkel van dolgunk. Ez Révai szerkesztői gondosságának következménye. Az egybevetés során azonban kiderül, hogy nemcsak a hangjelölésben, toldalékolásban, nagybetűhasználatban módosított a tudós szerkesztő a szövegeken, hanem (igaz, ritkán) szavakat is kicserélt, sorokat is „beírt” a prozódiai szabályosság eszménye jegyében.

A *Költeményes holmi*, amely, mint feljebb utaltunk rá, Barcsay olvasmánya volt még kéziratos és szerkesztetlen formában, rövid summázatot kap szerkesztőjétől,

⁵⁴ „A levéltártöredék az 1880-as évekig még az egységes Orczy családi levéltár szerves részét képezte, és Petrovay György családtörténeti munkájának elkészülte előtt még így találta az anyagot. Ebből válogatta aztán ki azokat a részegységeket, amelyek, megítélése szerint, munkájának elkészültéhez szükségesnek vélt. A kiválogatott töredék akkor került Máramaroszigetre, ahol legkésőbb 1900 és 1910 között, amikor Petrovay Máramaros megye levéltárnoka volt, az Orczy anyagot is a megyei levéltárba szállították. Ezzel egy időben több Szabolcs megyei, főként köznemesi család levéltártöredéke is ide került. Az 1948 és 1957 közötti periódusban ezek a megyei levéltár állagaival keveredtek össze, majd 1975 után, az Állami Levéltár máramaroszigeti alegységének felszámolása során ez az összekeveredett anyag Nagybányára került. Az anyag rendezése és leltározása 1980-ra készült el.” Balogh Béla 53. Ezt az utolsó rendezést maga Balogh Béla végezte tiszteletre méltó gonddal.

amely (állampolgári) emóció, kontribúció (a nemzet pozitív megítéléséhez), mecenatúra hármasságában ragadható meg.⁵⁵

A *Költeményes Szülemények* poétikája részletezőbb, akár a sorok mellé is rendelhetjük a megjelölt témát vagy hangnemet, amely tehát a tanítás, erkölcsi-érzelmi ráhatás dichotómiáját nagyság (fennkölttség) és ártatlanság (naivitás) együttesében, összpontosítás és szabadidős játék egymásra vonatkoztatásában képzelettel:

Mi jó a' Szabadság féket nem szaggatva:
Mi boldog a' Függes szívet nem szaggatva.
Mi nagy az érdeme szántó vető pórnak,
Mi rút bűne vagyon a' dagályos kórnak:
Ha e' munkás rendet a' henye Uraság
Tsigázza, 's tapodja katzér Katonaság.
Mi szent Kötelesség a' Hazát szeretni,
Boldogulásáért a' halált meg vetni.
Mi szép tündökleni velős tudománnyal,
'S hogy kell élni ezen égi adománnyal.⁵⁶

A szövegritmus

Hadd kezdjük a versekkel. A költőre leginkább jellemző tizenkettesek az elbeszélő ritmushagyományból bontakoztatják ki a személyesség szólamait is. A versritmus félbemaradása, elhalkítása sajátos megoldás itt: az ízesülés módszere a következő: vers – „satt,” „etc” – próza. A félbeszakadt versmondat prózamondatként és új lendülettel való folytatása kedvelt szövegalakítási eljárása Barcsaynak. Rímhasználat egyszerű, a Gyöngyösi-iskola követését mutatja, a korabeli költészetben közkeletű kádenciákat. Voltaire *Lettres en vers et en prose*-ja 1774-ben jelent meg, ekkor Barcsayék a formát már javában használták. Marmontel elvei jegyében a könnyed elegancia, az élőbeszédnek ható periódus, a keresetlen rímhasználat írásszokásait alakították ki: tartózkodtak a keresett (mesterkelt) művészi nyelv alkalmazásától a fennkölt témák esetében is – vagy ellensúlyozták humoros fordulattal, önironikus kiszólással.

Előítéletnek véljük Barcsayval kapcsolatban, hogy a (franciás) párrím híve. Sokszor élt a négyes/bokorrímmel is. Saját verselését sohasem nevezte franciásnak. Prózaritmus is sajátos; lendületes kezdés, frappáns zárlat jellemzi, a mondanivaló kibontása rendjén a humor változatossá alakítja a mondatok terjedelmét, költői kérdések, felkiáltások ékesítik az eleven, közvetlen beszéd hatását keltő szöveget.

⁵⁵ „El sohajtja magát, s vére méltósága
Mire inti, arra gerjed buzgósága:
Szeretni Hazáját, 's a' Magyar Nagyságot
Emelni. Szerezni népek boldogságot.”

A' Szent hamvakat tisztelő Révai Miklós. KH előzéklap. (Révai verse)

⁵⁶ KSz. előzéklap.

Helyesírási, hangjelölési kérdések

Barcsay nem teljesen következetes az írásmód, az egybe- és különírás vagy a hangjelölés tekintében. Korábban inkább az jellemző, ahogyan ő írt: alkalmoszerű, egyszeri megoldásokkal. (Bod Péter, Révai, vagy Kalmár György tudatos hangjelölése kivételnek számít!)

Amiben élen jár: a központosítás tudatossága, határfoka. A félbehagyott mondat (...) a romantika töredék-konceptióira utal, a kifejező nyelv biztonsága ellenében. Vesszői, pontosvesszői jó tagolási érzékre vallanak. A felkiáltójel, a kérdőjel gyakorisága jól elsajátított retorikai ismeretekből és kapcsolattartó nyelvi képességből adódik. Dialogikus jelleg uralja Barcsay legszubjektívebb hangvétellő költeményeit és e költeményeket magukba foglaló leveleit is a felszólító mondatok sokasága, a megszólított személy gyakori emlegetése révén. A gondolatjelet gyakran használja a helyettesítésre, az elhallgatás, az utalás poétikája csak nyer ezzel az azóta más szerepben rögzült írásjellel. Gyakori a mondatvégi pont után a kisbetűs mondatkezdés.

A kis és nagy kezdőbetűk használatában nála nem érvényesülnek következetes szabályszerűségek. Tulajdonnevet is kezd kisbetűvel, köznevet is naggyal. Mondatot kisbetűvel is kezd.

A szóelválasztás a levelekben többféleképpen történik: elválasztó jellel sorvégen és sor elején (reme/-tének, lát/-tzanak), csak sor elején (er/-költsünk), a hosszú mássalhangzó szabálytalan szétbontásával (szekrén/-nyében). A szavak egybe- és különírásában a korabeli bizonytalanság érvényesül (inkább külön írják az összetartozó fogalmat jelölő szavakat, mint egybe), és az erdélyiekre jellemző kötőszó-toldás. Az is módosító szó, az egyes igeekötők egybeírása a megelőző szóval – többekre, mások mellett Aranka Györgyre, id. Cserey Farkasra is jellemző.

A hosszú mássalhangzó jelölésére időnként mellékjellel él: Korbácsol (a cs fölött vízszintes vonal); Egyet (a **gy** fölött vonalka). Egybeírt kettőzi a mássalhangzót (szókezdő helyzetben nem), vagy annak első betűjét.

A magánhangzónak számára nincsen jellemző rövidsége vagy hosszúsága: következetesen ú-val, ü-vel, ő-vel jelöl minden ö/ő, u/ú, ü/ű hangot, ugyanígy az i/í jelölésre ritka kivételektől eltekintve csak az i-t használja.

A mondatkezdő 's kötőszó után következetesen nagy kezdőbetűt ír.

A kiadás módszere

A leveleket betűhíven írtuk át, bizonyos hangjelölési szokások bemutatására is törekedtünk. Az s háromféle: s/S/ſ, a k kétféle k/K, a z szintén kétféle betűvel z/Z jelenik meg a leveleskönyv kéziratában. Az átírásban korabeli mintánk Bessenyei *Lukánus első könyve* című kiadványa (Landerer, Pozsony 1776) és összehasonlíthatóképpen *A Besenyei György Társasága* (Bécs 1777), illetőleg a *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei* (Löewe, Pozsony 1789). Ez utóbbin azonban erősen érzik Révai grammatikusi (főleg fonetikus) hatása: szerkesztői ceruzája. A mai kiadványok közül többet is haszonnal forgattunk. Az átírás szabályaira a jegyzetekben visszatérünk.

Magának az írásban többé-kevésbé rögzített hangállapotnak a rekonstrukciójára (a jelölések tanulmány értékű interpretációjára) nem törekedtünk. A Hunyad, Alsó-Fehér vármegyében felnőtt Barcsay magyar nyelvhasználata további tanulmányokat is megér, hiszen a latin és a német nyelv (sőt a család birtokainak elhelyezkedése miatt a román nyelv közelsége is) befolyásolta anyanyelvhasználatát (szókincsét), sőt anyanyelvéhez való viszonyát is.

Ő maga a magyarra utalva többnyire nemzeti nyelvről beszél, ami az államnyelvet megillető joghelyzet felidézését-előrevetítését jelzi, egyszersmind a költő képzetait a nyelv történeti és társadalmi értékeit illetően.

A levelek jegyzetei

Lábjegyzetben a szerző által végzett szövegmódosításokat jeleztük, egyéb emendációk a kritikai szövegrészbe kerültek. A levelek szövegét ötösével sorsámoztuk. A jegyzetcsoport a levelek lelőhelyét, esetleges kéziratvariánsait, megjelenését, aztán a szómagyarázatokat, sőt a datálatlan levelek besorolásának indoklását külön-külön tárgyalja. Magyarázatok a mutatóban keresendők.

Külön levélmutató segíti az évek termésének felmérését.

Kézirathagyomány

A kiadás szövegforrása kizárólag kéziratos. Az Orczy család levéltára ma az Országos Levéltárban van; ennek egy kisebb része Aradon a városi könyvtárban és Románia Levéltárának aradi fiókintézményében. Az 1880-ban még egységes család-történeti anyagból Petrovay György dolgozott (családtörténeti kiadványaihoz válogatott anyagot). A levéltáros máramarosszigeti tartózkodásának idején (Balogh Béla kutatásai szerint legkésőbb 1900–1910 között) több Szabolcs megyei (túlnyomórészt köznemesi) család iratanyagával kerültek be az Orczy családot illető dokumentumok a máramarosszigeti levéltárba. Itt a megyei levéltár állagaival össze is keveredtek. A helyi levéltári fiók 1975-ös megszűntével Nagybányára szállították az immár eredeti rendjét elveszített anyagot. A ma Nagybányán található gyűjtemény az 1533 és 1847 közötti időből tartalmaz kéziratosokat. E gyűjteménynek a Barcsay–Orczy levelezés csak kis része.

A nagybányai levéltárban Balogh Béla számozta újra a levélcsomó darabjait az Orczy családnak a levéltárba került iratanyaga feldolgozásakor. 1980-ra készült el az egész anyag rendezésével. A főként gazdaságtörténeti és genealógiai jellegű szövegek mellett méreteiben nem lebecsülendő a misszilis leveleknek Orczy Lőrincchez, a huszár generálishoz, illetőleg a Borsod vármegyei főispánhoz, a Tiszaszabályozás császári-királyi biztosához kapcsolható csoportja. Orczynak nagyobbik fiához, Józsefhez intézett levelei (1777–1788) 32 lapot tesznek ki, családtörténetileg érdekesek.

A másik (2. sz.) levélcsomó 303 számozott oldalnyi irodalmi levelezés. Többnyire Barcsay a feladó, de Kazinczy Ferenc, Bessenyei György, Batsányi János, Baróti Szabó Dávid és Révai Miklós kezétől is származik egy-két misszilis (Balogh Béla, H. Kakucska Mária publikált belőlük néhányat).

Kronológiai problémák

Az autográf szövegforrások és gondos tisztázatok keletkezési sorrendbe állítása nélkülözhetetlen mozzanata a kritikai szövegkiadásnak,⁵⁷ de hasznos lehet mind a költő poétikai elveinek változásban való megértéséhez, mind pedig az életesemények folyamatának elképzeléséhez, illetve a már kialakított életrajz-modell ellenőrzéséhez.

A keletkezési sorrend megállapítása után is van nem egy olyan levelünk, amelynek megnyugtató datálásával e kiadvány megjelenésének pillanataig kísérleteztünk, és reméljük, hogy a publikáció többek között az egyéni munkával megoldhatatlan problémákra is felhívja a filológusok figyelmét. Nem hisszük, hogy a kérdések lezárása volna a irodalomkutató feladata; a szövegforrás és a műhelymunka a nyilvánosságá tételtől kezdve válhatik (a korszak kifejezésével élve) a „társalkodás” alapjává.

Balogh Béla előtt láthatóan két személy számozta, datálta a leveleket.

Az egyik az Orczy-ház írnoke, aki gondosan ráírta a levelek külső oldalára a gyűjtemény nevét *Epistulae ad Baronem Orczy*, és az egyes levelek keltezését. Helyet nem jelölt. Sokszor ez a tintával, gondosan végzett számozás – a levelekre ragasztott címke – áldozatul esett a használatnak, a levelek „kopásának”; az apró betűs írás a papír szakadozottsága miatt nem is olvasható minden esetben jól.

A másik számozást piros krétával olvashatóbban (és az előbbi felirattal nem minden esetben törődve végezte a család levéltárának rendezője, és e szövegegyüttest levelenként EF jellel látta el. Balogh Béla újrakezdte a gyűjtemény rendezését, a levelek gondos újraolvasásával próbálta feltárni a hiányzó keletkezési adatokat. Több ízben sikerült is a tévesen megállapított sorrendet helyesbíteni. Hatalmas munka volt a gyakran keltezetlen levelek egymáshoz illesztése, a kronológiai rekonstrukció; alig két-három levél esetében találtam a Balogh Bélánál valószínűbb keltezést.

Problémát jelentett többek között a „Yerdegezd” keltezésű levél datálása.

A levelek időrendjének megállapításával nemcsak a katona életeseményeiről, hanem a Barcsay-versek keletkezési sorrendjéről is többet megtudunk. A *Levelek fejéről Múzsák sisakomat. Barcsay Ábrahám költészete* című 1998-as kiadványhoz képest is hozott újat a kutatás. Az egyik, ott Barcsaynak tulajdonított verslevél Rhédey Lajosénak bizonyult, egy másik Orczyénak, de sikerült a leveleskönyvben újabb verseket felfedeznünk: például a prózába tördelt szász-szebenit (1776. június 22.).

A BGYT még legtöbbször az episztola keltezését is adta (e szerint az első, Besenyei Györgyhöz címzett versét 1772. február 3-án írta Barcsay).

Az 1789-es KSz már más, nem kronológiai elvet követ, ekkor kezdik meg Barcsay versszövegei a keletkezés *alkalmától* való elszakadást.

A fennmaradt autográf levelek, illetve a vers- és hitelesnek tekintett levélmások azonban segítenek a szöveg hagyatéknak nagyobb részének kronológia szerinti elrendezésében.

⁵⁷ A források hitelességének megállapításában, az autográf szövegforrások időrendjének vázolásában Stoll Béla 1987-es könyve volt segítségünkre. Ő *külső forrásnak* nevezi a szerző kezétől származó keltezést (1987. 20.). A továbbiakban a részletekbe menő *összehasonlítás* módszerével él.

Személyes szó

A versolvasó előítélet-mentességével, néhány antológia-darab szépségén felbuzdulva Barcsay költészetének és életrajzának feltárását határoztam el 1991-ben. Ekkoriban hívta fel figyelmemet Kiss András, az Erdélyi Múzeum-Egyesület főtítkára a nagybányai gyűjteményre. Az Orczy-gyűjtemény felelőse, Balogh Béla főlevéltáros akkor már évek óta publikált a Nagybányán található magyar szövegkincsről tanulmányokat. Önzetlen segítségükért itt mondok szívből jövő köszönetet.

Köszönöm továbbá mindazok segítségét, akik tudásukkal, szeretetükkel hozzájárultak e könyv megjelenéséhez: Antal Árpád, Bálint Lajos, Benkő Samu, Cuiibus Mária, Debreczeni Attila, Engel Károly, Fejér Ákos, Gaal György, H. Kakucska Mária, Judák Margit, Koltai András, Kósa Ferenc, Lőrinczi Réka, Nagy Irén, Soó Tamás, Szajbély Mihály, Tóth Péter, Tóth Katalin +, Venczel Géza. Köszönöm családom megértő türelmét is: ez a munka több, mint tíz évig tartott.

K É T
NAGYSÁGOS ELMÉNEK
KÖLTEMÉNYES
SZÜLEMÉNYEI.

A' KÖLTEMÉNYES GYŰJTEMÉNY.
ÖREGBEDÉSÉRE
A' NAGYSÁGOS
SZERZŐKNEK
EGYEZŐ AKARATJOKBÓL
KÖZRE BOTSÁTOTTA
RÉVAI MIKLÓS.

POZSONBANN,
LOEWE ANTAL' BETŰIVEL.

1789.

A Révai Miklós-szerkesztette Barcsay–Orczy verslevél kötet belső címlapja

Bécs - 778^{or} ^{Prinzessin Dorothea Nagynő}

Barcsay Generális original ^{MS} Silesiah ^{Külvilág}
nervesé

Megint nem hagyja béker, ebrped tüzenet
Igen jól esméréd hajlando ~~Levemét~~
Melly a Barcsayagmar poros kövelénel
A kilens hűzmet tiszor erejénel
Egy arant von, s hozád, és tisztelede
Verzet irat velem gyönyörű verséne.
Irgunr hát Berátom irat vagy pomarut
A nélkül. hogy várnán Dorozsán kaparut,
Nemtelen hűz faknar, szegény árnyékában
Több, sör. ahit öröm mint nap templomál
Itol dicvülneknek, pensels obrávarat
Irguseg márdosvón fénye, aslopakat,
A leg nagyobb, telret sok páradat mulva
Örök hibosú közt vagynak felzúdulva.
Boldogabb egyper ki zab liparrával
Esméresten labván völgyetke nyájával,
Nem emelet soka fene ritizékrül
Se már elenyésztet büdke nemzetekrül
Hancus ^{Barcsay} Dorothea Dorothea hűz Philippénel
hencusé verses. ^{Juhász} emeleténel

1778.

Válasz Seregy Cevaleri de das Lozendorf 2°. 86°
 Tehát megballattam mindny veszejemél
 Sz. Andrást mint helyi Toldy családom.
 s. Magyarságom nem nézle Szeged Képzését
 sifaljai Bonyházi Ruzsinyi Siskanytyját.
 Ny. engem fiamil Dehastis Olében
 Minervaival jivain Kégy Kébeliél
 Kar. d. helyre dollajthás foguomul Kégyél
 Gifain nevelhede Apolló arány
 s. att Sz. Mátyás Sajdant Ballatt Kéveses
 Szempéror Nézetl Szabott Témavagyalta
 Ott gjávia Paposokak taimmal Be Céber,
 Ohain háintt Gfacsól erehlyákar.
 De nevelé, jó lehes még egy Szobog hól,
 Hadj embar Vátek tudós affüliél
 Magyarok Szarvason Normas Szkolábul,
 Kolherra Papp Tass gongye Szarvostabul
 Athenag dom a j Szeresett Bémbes
 Gyűjtök nédi unióra Tudós Mesparakar,
 Ggyivertöz Kuzepolovány gubul Mesparafogalái
 ny. Szegedél mehe drécher nevelat.
 Várad a Gfah a Szeged Kézelje Gzikkelyél
 eblu nézd riant a Gf. manuskript

Részlet Orczy Lőrinc leveléből

LEVELEK

À Monsieur
Monsieur le Baron d'Orszy
General Major des armées,
Im. R. et Comte Suprême
Du Comitat d'Abaujvár
en Hongrie. présente
à venue
In Mátyás-Hof
2e Stock.

Barcsay-misszilis címzése

1.

[10r] Méltóságos Generális Ur!

Leg fzerentsébbb történeteim közzé számlálom utolzfzori Bétsben való létemet, és ott a Méltóságos Urral tett esmeretségemet. Ebben igazán bétellyesedik, hogy az embereK csak vaktában eveznek ezen a Világon, és hogy 5 többnyire váratlan rév-partra érKeznek. Én a Méltóságos Urat Hazánk Közepében kerestem volna nem pedig az Udvarnál a hova engemet az iffjuságnak természet fzerint valo vágyakodása vitt vala. Meg vallom hogy ezért az Udvarnak örökös háládatossággal fogom tartozni.

Generalis Uram el indulása után magam fem mulattam fokáig mivel mult 10 hónapnak tizen negyedik Napján Bécsből el indulván Verebély felé fiettem hol nemes Regimentünk ezen holnapnak tizenötödik Napjáig táborozott. Most //

[10v] Sással fedett Kunyhómban meg vonván magamot a napot hol hofzfzúnak hol pedig rövidnek lenni vélem: de rettentőképpen hofzfzúnak mégis egyfzer fem mert Ujjlaktol csak fél orányira vagyok hol Groff Forgáts Miklos 15 Urral magyarul ditsérjük az Istent, és a mezei élet gyönyörúségeit énekeljük. Bujják el Virgilius Ekéjével és barázdáival, olyan fzántó-vető Ember nints mint Groff Forgáts, Ki: tudja jól hogy a föld Sirjából él minden.

----- En ugyan fzeretném a Méltóságos Ur tanátsaivalis élni olykor mert azt tartom ugy hofzfzabb életű lehetnék. Ne vonnya meg azért Kérem töllem tanító 20 Leveleit melyekből különös örömmel fogom mindenkor olvasni a Méltóságos Urnak állandó jo egészségéről valo tudositását // [10vv] Magam pedig ha fzíntén Sajnovits Jesuitával Lapponiába vízfzfa térnékis /: a hol nem felelek hogy ilyen írásra nem találánk: *Dum patriam laudat, dum damnat Poggius hostes, Nec malus est Civis, Nec bonus Historicus:* vagy ha mondom fzíntén 25 ama hires Országba jutnékis valaha a hol minden egy arányu négy fzegeletre vagyon osztva, és ha fzíntén valahogy magamis négy szegeletűvé lennékis, akkoris annyi fzámtalan fok fzegeletnek közepéből fzivemből fogom tífztelni

A Méltóságos Urat

alázatos hiv fzolgája

Barcsaÿ

30

Vasas Kapitány még eddig

Patai Kunyhombol. 20dik 7bris 771.

P.S. A Mlgs Afzfzonyt alázatosan tífztelem. Ha méltoztatik írni a Mlgs Ur csak Nyitrára igazítsa a Levelet.

2.

[56r] Méltóságos Báro és Generalis Ur Nékem jo Méltóságos Uram!

Tudva lévő Kunyhomban fűttöztem midőn Kedves levele a Mlgs Urnak mind fzivemet mind pedig fzegény hajlékomot örömmel eltöltötte: fok volna azt
5 le irni minémű fzives indulatokat ebrefztett olvasása bennem és amaz ritka barátságú Groffba, ki Groffnéjával edjűtt ezerfzer közfzönti a Mlgs Urat; elég az hogy azon fzempillantásban ha fzeműnkkel nem láthattukis a Világos Belisáriust, de lelkűnkkel fel Kerestűk és egynéhányfzor meg ölelvén csokoltuk kértűk jőjjön közinkbe 's maradjon velűnk. De láttuk hafztalan mert a királyoknak adó kell és
10 Ki fizetné meg ha érdemes Polgárok nem Kézfzittenének utat az erőfzakkal kéro Katonának? tehát a mi Barátunknakis Kassára kelle¹ menni. Sajnálom hogy énis Groff Forgácfal a jövő télen nem mehetek azon tájékra, maga ugyan oda igyekezik, bezzeg én fem tserélnék akkor a Persák Királlyával//

[56v] Itt most agaráfzattal töltyűk az időt, mivel Gralis Forgács ő Extz*k ez
15 mindennapi gyakorlálá 's magais Ujjlakon vagyon, fzeép mulacflág mert fzelek fzárnján járnak Kutyái, már negyven egynéhány nyulat fojtottak meg. Ez ugyan a Lelket nem táplálja, de gondolja meg a Mlgs Ur melly Kedves Vendég volt nállam minap Bessenyei Hadnagy a Bécfi nagy világot kevés idejig oda hagyván egy jó reggel hajnallal edjűtt fzobamba nyitott ugy hogy még
20 ágyamba talált: énis ezen baráclágáért elvittem amaz hires gazdagságu Kytzpreli Hertzeg Afzfzonynak látására, egy hétig oda jártunk tántz és játékok közfzött hol gyözöttűnk hol pedig gyözedelmeskedtűnk, utollyára mégis azt tartom, hogy Sándor gyözedelmes volt: Granicumbol vízfza tértűnk, 's onnét a jo Barát Bécsbe vitte viselt dolgának jeleit//

25 [56vv] Részemről azt reménlem hogy majd ezen következendő Katona Efztendőnek elejin nékemis egyfelé elválík forszom 's talám valamellyik gyözhetetlen Legionak énis egy fzázadik kereke léfzek, külömben ugy tettzik hogy a Janus Templom²ajtájának forka nagyon meg rosdáfodott és nehezen nyilik, azért Mársnak csak-okossan és tapogatva kell áldozni Venufnak pedig
30 éppen kevesét vagy femmitis, mert nem tudja az Ember mire juthat

Themistochles.

P.S. Én ugyan Novemberben Bécsben igyekezem menni valami Két hétre de mivel az időt 's napot bizonyosson nemtudom ha méltoztatík irni csak
35 Nyitrára igazítsa Levelét a Mlgs Ur, a mellett jelentem alázatosan hogy én Baro nem vagyok mert azok a kik voltak Familiánkba meg holtak és többet nem fzaporitottak etc.

¹<tt> kelle

²<ának> Templomajtájának

[11r] Patai Kunyhombol 5dik febr –772

Méltóságos L. Báro és Generalis Ur
Nékem különös tífzteletú Mlgs Uram!

Én mult holnapnak harmintzadik Napján remeteségemben fzerencsésen meg
5 érkeztem: a Dunát kétfzer által eveztem, első nap Budánál, máfodik nap pedig
Ezfztergomnál hol nem kicsiny mezőt adtam mind fzememnek mind pedig
Koborló gondolatimnak. Azon hires Érseki Lakhelyben érkezvén mig ebédünk
Kézfzült volna Sándor Őcfémet a fogadoban hagyván, magam ama hajdon
Mohács mezein parantsolo Pap Várában fel máfztam; azt véltem, hogy majd
10 több nyertes záfzlok között jeles Ofzlopokon fogom találni fel függelztve egy
felől Generalisi – másfelől Páfztori bottyát. De meg csalatkoztam
reménységembe* mert midón a Várban fel érkeztem volna, leg elsőbbfzöris a
Csáfzár Ispotállya ütődött fzemembe* mellynek füstös ablakain a külömb
külömbféle betegségektől meg fárgult Katonák fzennyes ingekből Duna³ folytát
15 fzomoruán nézdegelték; meg vallom hogy én oda fel jo fzinú piros posgás 's
Kővér Káptalan⁴ Urakot kereftem volna –//

[11v] De láttam azonnal holmi régi Kőfalaknak omlásaibol hogy ez pufzta
vár lehet, imitt amott láttzott ugyan az embereknek nyoma Kik régiségeket
Kerefvén fzámos Ki ásott nagy Kőveket hánytak halmokra. ezen Vár
20 Közepében egy ujj Templomot találtam mellyet mostani F. Királynénk építettet
felis vagyon írva neve arany betűkkel az ajtónak felső külfzöbére. Tovább
indulván midón némelly omladozott bástyákon ide 's tova fzökdécselnék imé
egy Remete forma Pap ütődik előmbe: ez ugyan a helyhez és alkalmatossághoz
fzabott fzemély volt, mivel tekintetéből mingyárt képzeltem hogy valami ollyas
25 szent kőveket fog őrzeni azon helyyeken: azért Kaptam rajta és Deák nyelven
meg fzollitván kőfzöntöttem, fogadtais, és csak hamar egy vas ajtora vezetvén
azt meg nyitotta 's azon bé vivén mutatta fz. István Oltárának, mellynél meg
Kerefzfelkedett, helyjét és kővét, fzabad levegő ég alatt vagyon és holmi régi
márvány Ofzlopok között magánoson fekfzik, ott körül bé némelly jofzagu
virágoknak gyökereivel edjűtt egynéhány fzölő-tőis vagyon ültetve; ez a
30 Remetének Kertye, Temploma és Kintse – – –//

[12r] Csak Közze melletté vagyon Kunyhója régi Kő falak Között, abban
bé menvén csudálkoztam midón afztalára tekintvén írásai között egy rakás
magyar Verset láttam; ő azt ingyen fem gondolta, hogy én magyar légyek, azért
mintegy fzánakozó mosolygással nézte miképpen töröm fejemet a Caucasus
35 mellyéki fzokon: azonban én jo darabot elolvastam verseiből kik Között
valójában mind rendes gondolatokat, mind pedig alkalmas Verseket találtam;
s többnyire tífzta magyar fzokot. Ő fzületett Gyöngyösi fiu, lok ideig egy
falunak papja volt, azt meg unván még néhai BarKotzi Érseksége előtt juhait
aklostol edjűtt oda hagyta, éf úgy lett őrzője azon szent Kővek*k:

³ <a Duna> Duna folytát

⁴ <Káplán> Káptalan beli

40 Papságában ő fokot irt, de a Kösségnek irt: Az ő faluja leg szebb falu volt; 's az
ő harangjának leg szebb hangja volt. Ő Voltairnak, Popnak, 's Rousseauanak
foha hirit sem hallotta, azért máigis azt gondolja hogy az Istennek Magyar
Országra leg több gondja vagyon. Ő szent meséket foglalt Versekben: hogy
45 hogy büntette meg a restet Kitől utat Kérdezt; 's ellenben a ferény Leányt hogy
áldotta meg aztán, //

[12v] a Czigányok hogy ették meg a Sáskát Tokajnál sattuóbbi. Ő ezeket
most utolsó napjaiban rendbe szedegeti, nyilván azért, hogy Ugymint halála
előtt Kőlt munkával a Magyar Kösséget velle meg ajándékozza. utollyára énis
50 magyarul elbucsuzván biztattam, bezzeg akkor szerezte volna a pap velem
tovább befejezgetni de halztalan mert csak eltűntem: bezzeg azután bánta Sándor
hogy velem nem akart jönni. de az Elztergomi Remetének 's mind annak a mit
láttam most látok 's olvasok csak a volt és léfzen a vége, hogy a Méltóságos Ur
társaságát szűntelen fogom ohajtozni, bár csak azt nyerhetném meg távul
55 létemben hogy az a két irott KönyvetsKe nállam volna, nem adnám azt a Miklos
Kincsiért. Sándor Őtfém Két napig mulatott nállam mert huzta inkább hízzem
szívét allattomban a Bécsi fényes farsáng, itt hagyott egy bolond szomorú
Ánglus Könyvet *Young* a neve, de félre tettem, mert én szomorú a nélküli
tudok lenni, aKár hova tekintek egy aránt lehetek vigis és szomoruis, a Két
60 ellenkező Kedvű Görög Bolond szép példája az emberi kedvnek és elmének, a
melly felől fogja szemlélni a Bölts a dolgot, fog nevetni és Sirni a szerezint.//

[13r] Másképpen a bolondság nélküli mivel töltené idejét az oKosKodás
vagyis az elme? A Pesty Királyi Táblán perrel azt felelné Tyhányi Uram. Fines
(?) Bécsbe pénzel, 's így a többi, az Elztergomi Remete pedig fel kiáltana
65 hízzem az is mind bolondság és hívság. Én azt mind jól látom, de ha már élni
kell, hídjuk inkább, hogy az élet nagy ajándék, és az alatt Kostollyunk
mindenből részegség nélkül. ---

Tegnap volt OberftLeut* ezen Regimentel Bétből jöven nállam ebédelt, ötöt
a Királyné Maýlándi Németh Gárda obesterének tette, a fő ítrása Mesterünkis el
70 mégyen, és ez szerezint már 147 ember fejévé tétettem, azt vélte a jó Barátom
hogy bőrömbe meg nem maradok örömembe de megcsalatKozott. Albertné
Hertzeg Afzszonyrol azt írják Bécsből hogy réa volna bizva hogy az egyenetlen
három Nagy Méltóságait ezen Monarchiának öfzve béKéltesse. Az Egyesség
Isten Afzszonya képit jazodja, majd kapunk az áldamáskor Udvari szérdékből –
75 Ma Nagy szombatbol egy Könyvet Küldöttek, Unter den Tittel *Von der
Verwandlung der Domainen ingüter*⁵. Ezt az oda való Tifzesség tanító
Professor bocsátotta ki, szép Könyv. tudom hogy//

[13v] meg szerezné a mi jó Barátunk. Nagyon fog kötölezni a Mlgs Generalis
Ur ha a Gődöllön léjendő halotti pompákról valamit méltoztatik tudositani, nem
80 azért mint ha halálra készülnék, hanem azért hogy annális Kedvesebb festék
alatt láthassam az ollyas szomorú dolgokat, mivel hídje el a

⁵ nehezen olvasható, talán Baurengüter

Méltóságos Ur hogy nem fzeretném el bujdosni erről a Világról míg Nagyságod barátságával fog becsülleni

85

Magyar Young

P.S. Csak Nyitrára méltoztassék igazítani a Levelet. már éjfélt elmult, az írásom bizonyította

Patai Kunyhomból 5dik febr
-772

4.

[14r] Patay Kunyhomból 6dik April -772

Méltóságos Generalis Ur Nékem különös tiszteletű jó Mlgs Uram!

Boldogult Groff Grassalkovits halotti pompájának leírását olvastam, és az
5 egész gyászban úgy részesültem, mintha szinte magam személyembe jelen lettem volna: illetis az fzivemnek állapotjáéhoz Ki már jó időtől fogva magába* Keseregvén csak annyi vigásznak színét hadta rajtam a mennyi mégis szükség külsőképpen hogy a társaság* fzenvedhetetlenné ne légyek.

Ugy vagyok én már régen a Vak fzerencsével mint a Ki fzenbé-kötősdit
10 jádzik, 's rajta lévén a for békötött szemmel várja, melly felől fogják útni vagy talzítani: Én ugyan ellene egyebett nem vétettem, hanem hogy változó oltaránál Kevesset áldoztam; azért nemis vettem Soha benne reménységem. Jól tudom melly Sik poltzra fzokta vezetni a fzegény bodult halandokat. Miolta egynehány jó Barátot fzerzettem magamnak, és kiváltképpen miolta a
15 Méltóságos Ur méltoztatott fzives barátságába venni, én a hitetlenre tömjényt éppen nem vesztegetek. Ne gondolja a M. Ur hogy a házasság lett volna indító oka első esméréclégemnek és hajlandóságomnak; akkor én arról nemis álmadoztam, ha nem azután jó Barátim ebrefztettek//

[14v] talám ha Miklós Ur tanácsát követtem volna valamivel ugyan
20 idejébben érkeztem volna a pálja futok Közzé, de mivel már más előttem elvetette az arany almákat ugyis övé volt a nyereség. Kérem mindazonáltal, és reménylem, hogy a M. Ur méltoztatik velem holtig úgy bánni és parancsolni valamint fzokott legengedelmesebb fiával.

A Besnyei Klastromhoz vízfzva térvén, fajnállom a Magyar halotti befzédnek
25 esetét; csak ilyen fzomoru forsa fzerencsfetlen Nyelvünknek: a Nagyok nem értvén meg vetik, a Közép-rendűek a Deákat nyesik, a Kösség pedig csak maga fzükségét tudja magyarázni.

Totul ugyan nem tudok, de fokát mernék fogadni, hogy még eddig a tót nyelv több fzerencsét tett Hazánk*, mint a magyar. Ama híres Pertűzők
30 többnyire mind Tótok voltak, mennyit nem fegiltettek ezek fzületett nyelveken? Onnét fzármazott a tótos magyarság mellyet nem nem Kitsiny munka ki irtani. Ez 's több ehhez hasonló fontolásaim megvallom olly fzomoru gondolatok közzé

vetettek hogy csak a fzeles Piáristának emlékezete huzott ki Közüllök; annak én
mind fzemélyét, mind pedig Festői ájulásit olly elevenséggel képzeltem
35 magamnak mint ha fzemeimmel láttam volna. El hízsem hogy arra valo emberre
bizta a M. Ur a fíralomra rendelt helylynek eKézfíztését, voltis mivel ékesíteni
azt, mert meg kell vallani hogy sok fzés nagy tettei voltak Néhai Groffnak, főt a
mint fajditottam//

[14vv] Sajditottam olly fzivbeli érdemeis volt, mellyet nem lett volna
40 tanátsos Képekbe Kifejteni. Nem régen ugyan egy Bécsi Tudos így ir nékem
iránta: Sed nempe hi nostri sunt mores qui solvere mendacem potest
laudatur. De én arra azt felelem, hogy itt nem volt fzükség hazugságra – – –

Ha a M. Ur hátra maradástol nem félti Nemzetünket annak talám tsak az
oka, hogy maga erejéhez Képest nézi (?) fzámosoknak tehetségeket, én pedig
45 ugy vélekedem, hogy minek előtte a fzés Tudományok* Kies mezejére
jutnánk, addigra Kemény rabságnak lántza eljőnn és földhöz ragaszt
bennünket. Ez pedig más Nemzeteknél többnyire mind Külömb* történt.
Ugy tettzik mint ha a Keresztyének Között a Világosság most nagyon fíetne,
és mint egy előre érnék az értelem. A Királyok egymást Követik; a
50 Nemzetek egymást futva majmozzák, és ebben a majmozásban áll majd
minden erKöltsünk. Boldogok ha oda vízfza térnék a honnét eredett
hitűnknek tudománnya! Kik elébb fzóvetkeztek a Romaiakkal hamarébb
jutottak oda a hova mi most igyekezünk, azért hamarébbis vesztették
fzabadságokat. Én nem tudom mit lehetne tanátsolni Nemzetünk*. A vad
55 méhek rengeteg erdőbe tudnak rajzani és édes mézet gyűjteni; avagy egy
meg éhezett Embernek Nyalánságáért ott hagyáké kedves fájokat, és bé
zárassáké magokat ganéjjal Kent Kosarakban? – – –

fokfzor gondolkozom; 's nem ok nélkül, hogy vallyon a fzés
Tudományokkal edjűtt nem maradhatnae meg nemzetünk* valami
60 Kovásfza ama régi Atyáink erköltseinek; és hogy lehetne azt meg marasztani
–? Egy híres Elme ugyan azt jedzi hogy//

[14v] hogy csak az Anglusokban vagyon tapasztalható külömbfég a több
Nemzetektől, így fzollván rollak: Ils sont fiers, fombres, déterminés,
genereux, et magnanimes. ha ez igaz, mi marad nekünk, vagy miből
65 rézfesülhetünk miis? – Ezen gondolat gyakran fzomoritt engemet.

Meg kívántatta velem a M. Ur az Eger vizét, és a Csárdákat; rendesek az
én fugárlásaim: már azt kezdem hinni, hogy a Csárdák* valami ollyas titkos
erő lakozik mivel csak a M. Ur Leveleinek vagyon az a fzés és folyo
magyarsága mellyet egyfzersmind fzeretek és csudállok. De hízsem
70 Városbolis vettem én levelet. – – Éppen Ujjlakon voltam midőn az utolsó
megérkezett, elis olvastam, fenn fzoval 's még a Groffnéis dicséretekre
fakadott, hát még az a ki Két hegyű kutsmának és egyébb a félének érdemit
érzi 's tudja hogy ne tapsolna? Holnap ebéden nálla léfzek, őis Bécsbe
készült 's ha meg tudja ott létit a M. Urnak, mellyről Sándor emlékezik,
75 bizonyoson fogja fíettetni uttyát, a Kastélyát felgyujtó Lengyelekkel lévén
baja fz. György napjára megint fzésényb* mégyen 's onnét Sáros
vármegyéb*. A Persiai Gazelláknak jeles Fordittojával most jó volna meg

esmérkedni, 's mivel Festetits Ur már Pozsonyb* lakik, Majláth⁶ Urnál hasonló alkalmatosság vagyon a véle való találkozásra. Külömb* a Stern
80 Kukerische Házba lakik auf der Bestäg. Bároczi nevű Nemes Magyar Test
Őrzőtis ajánlok a M. Urnak; Sándor által hivattassa magához; hozzá való
Barácfágom nem engedi egyebet fozollani ritKa érdemeiről. -- //

[60r] György Ur* elküldötte Nékem Benedekből a M. Ur Levelét eredetibe;
megis tartom holtig mint fzerencsémnek és fzerencsétlenségemnek örökös
85 emlékezetét. Az Efztergomi Pap írásainak elfzedését majd Praelatus Urr* bizom
mihelyst véle fzembe lehetek. Ottis meg csökkentem egy gyönyörűségemb*
mivel nem azt az Esquadront kaptam melly azon jo Barátunk* fzmofzédjába
fekszik. A Nyügött már nyakamb* vetik: mint egy öt nap múlva mindent által
kell vennem és azután Érsek Ujjvár mellett Bánkéfzéb* léfzen lakásom. A fok
90 Nagy Stibliknek, Nyergek*k, takarok*k 's egyéb fzámtalan Németh
fzerfzámok*k az árnyéka üldöz még álmambanis. Ha az Udvar érdem fzerint
Kiván becsületet ofzogatni, és ha a Bethlen Regimentyét fzereti, kérem előre a
M. Urat, fzabadicson meg ezektől idővel; tavalyis meg ígérte ő Felsege a fő
ftrása mesterséget, de éppen a volt fzerencfétlenségem hogy Nálla kereskedtem.
95 Nékemis irdogál olykor Gyuri: most véle lévén a M. Ur jo móddal értésire
adhattya miért üldöztetett annyira Galileus midőn a föld mozdulását merte
hirdetni: ő az én intésimet vagy meg nem fontolja vagy pedig valami fzegény
irigység gyümölcsének lenni itélvén elfelejtkezik mely tóvisses utan indult meg:
a mi Londonba fzabad nem fzabad az KecKeméten s még Bécsbe annális
100 inkább nem. Kár volna ha az ő fzeép tűzének Kárát vallanok. Ne tégyünk ugy
mint a Cadmus Nemzete ki alig bujt Ki a földből s már egymást vagdalta. Jo
volna ha a M. Ur le menvén Ujjlak felé venné utját. Sok jo Baráttýával
találkozhatnék ki Közűl én holtig léfzek alázatos hiv fzolgája

B

5.

[15r] BánKefzei Kunyhomb* 2dik Maý –772

Méltóságos Generalis Ur!
Nékem Különös tífzeteletű jo Mlgs Uram.

5 Nem oK nélkül dorgál engemet a M. Ur utolso Levelében, mert valójáb* fel
háborodott 's hánkodo gondolataim között irtam: de azért ha jól emlékezem,
magamis meg egyeztem némelly vélekedéseimb* a Londoný Kapitánnyal és az
Eőrssi Kertésfzel. Énis Kérdésbe vettem vala hogy vallyon nem ártalmase a
tudományok*k fszinezése, és vallyon meg maradhatnaé vélek hajdoni
10 Erkölcféink*k téfztája? A rabságtól féltettem én Nemzetűnket midőn ama
gondolatra estem, hogy a Méheknek jobb erdőbe rajzani; mert a ganéjos

⁶ <most> Majláth

Kosarakon ám én a cifra aranyos Palotákat, és az atzélós kapuju városokat értem; hol csak azt vezfi éfzre az ember, hogy egy csinos Káplár mindenütt Kisérgeti mint a fzegény, ködmőnyős Berényit. Könnyű BollingbrocK Uramnak
15 ugy bezélleni minek utánna az Anglusok Birodalmok*k formáját, 's hiteKnek ágazattyát fenekestől fel fordították, még pedig olly időkb* midőn ugy fzollván, másokhoz képest csak vad fzigetiek voltak: Nállok tehát a tudományok akkor a Theologiát kivéven, femmi változást nem okoztak: hozzájuk igazán bujdosva jutottak egynéhány Deák 's Görög Authorokat ki vévén Kik a tengereken által
20 talám ugy fzármaztak oda valamint az Arabiai Mag Lovak.//

[15v] Én Nemzetemre nem haragfzom, hanem tévelygéseit látván hozzá való fzeretetemb* sokfzor panafzra fakadok. Bár sok volna közötté ollyan Kinek panafzolhatnak, és Ki panafzaimnak mértéketlenségéért büntetésül oktató tudos Leveleivel enyhítene 's vigafzta volna mint a M. Ur!

25 A Majorkodásnak, fzántásnak vetésnek, én nagy fzeretője vagyok, és ha fzintén most a fisakos Mársnak vagyokis Oskolájáb,* de mégis ollykor a trombita fzó mellől elfzökvén örömmel nézem a Pálfztor, magát hofzfzu Dudájával mulatván, hogy Keritti őfzve fzelid Teheneit, és gyönyörködve látom az izmos TulKoKnak iparkodását, Kik hogy vastag Kévéket Kóthessünk, a barázdával
30 edjütt hofzfzan nyujtják nyakokat.

Meg válik mit végeztek az Istenek Lengyel Orfzág felől: a mi fzomfzédunkb* is Lövenstein Régementyinek parancsolattya érkezett kéfzen lenni. Reménlem a M. Ur tudja már hogy festették le Lengyel Orfzágot fejős Tehény Képi*, egy Austrianus a fzarvát tartya, egy Saxo a farkát fogja, egy Borussus a tölgyit feji,
35 egy Mufzka pedig Korbácsal veri. — — — . Én azt tartom hogy miis ezentul örömezt másnak adnok a fzarvát. Ha többet foglalunk attol félek hogy még egy Bánátusunk léfzen — . A mi Ónós nehézségünk oka talám hogy még meg nem mozdítottak. Mult holnapnak tizen Ötödik Napján Pataji csendes Kunyhomat el kelletvén hadni most//

40 [15vv] Groff Károlyi Megyeri Dominiumáb* Érsek Ujjvártol fél orányira a Csavargo Nyitra partyán laKom. Itt Kőrül bé nagy Sima térségnél egyéb nincsen, hanem a fzemnek mindenfelől gyönyörű határai vadnak: Nap kelet felől a Nográdi 's Vátzi, Éjfzak felől Honti, Barsi, 's Nyitrai, Dél felől ama hires Pannoniai, Nap nyugot felől pedig a Posonyi Hegyek távul kékesen láttzanak.
45 Etáján még csárdákis vadnak. Most ha érkezném foglalatosságaim miatt Aeneas bujdosásit s Dido Afzfzony fzerelmét olvasgatnám, de mivel hufzon harmadikb* Nyitrán Mustránk léfzen holnap az Esquadronyomat őfzfzve huzom 's mind addig együtt léfzünk. A mi jó Barátunk Nográd vármegyéb* igyekezett de hallom rozfzfzul vagyon egy néhány napoktól fogva; Bécsbe pedig nem volt.
50 Revitzky Lengyel Orfzági Követnek neveztetett, ugy vélem a békesség Czikkellyeinek nagyobb réfzit magával fogja vinni, és abbanis fog dolgozni a Török Udvarat arra birván. György Urtol érkezett tegnap ide egy Emberem aztis a hideg leli: az Efztergomi Papnak papirossait réa biztam. G. Vicarius Bányai mult napokb* N. fzombatom meg halálozott. Nyilván Bottyáni Ádámnak ofztogatott
55 Kincset az agyatlan vén Afzfzony, igy fzokott ő gazdálkodni. Irták nékem Bécből hogy a M. Ur jo reménységgel indult el: adná Isten minél hamarébb. Tudtára vagyon a M. Urnak Kytzpreli Kis Afzfzonymak G. Rohhschitzal való mátkasága; egy jo Magyar azt//

[15vvv] azt írja nékem rolla: Ez a mod nélkül való neveléfnék gyümölcs⁷,
60 mellyet én a Magyar Leányokb(an) utálni szoktam. ezen Emberséges Uri Ember
leg közelebből való Attyafia lévén a kis afzfonynak⁸ minden képpen Sándornak
akarta volna szerezni.

A Magyar Vers Irokrol mit irtam légyen tavaj történetből már említettem volt
a M. Urnak; imé most bátorkodom elküldeni olly reménységgel hogy a M. Ur
65 magánál meg tartya, és mind leg hivebb tífztelőjinek hibás Verseit el rejti; én azt
Baroczinak feleletül küldöttem; mivel ő vélem Abelar és Eloise Németre által tett
verseit mint első munkáját közlötte. Azért meg is pirongattam hogy nem születt
nyelvén irt, tudván azt hogy már Prosáb* gyönyörű magyarsággal irt légyen. Ha
más alkalmatossággal Béclbe mégyen a M. Ur esmérje meg mind munkáját⁹ mind
70 fzemélljét.

Ugy hallom hogy már belöllünk ujra Compágniákat formálnak, és azokbol
Batalionokat, az Esquadronok*k még Neveketis el törlik. A F. Császár kivánta
tudni a B. Praesestől hogy miben jobbult meg az Armáda utolso Háborutol
fogva; mondják hogy Két ujnyi vastagságu Könyvet adott bé, melly csupa
75 jobbitással tele van írva. Én pedig alig tudok egy fél árKost bé irni 's akkoris leg
igazabbat akkor szollok, midőn azt mondom hogy én a Méltóságos Urnak holtig
léfzek alázatos hiv szolgája, szives tífztelője
Barcsay

[299r] Vettem Piladefem Musádnak fengéjét,
Tudd meg hát iránta barátod elméjét.

80 *Comminge* késervét Németül olvastam,
Hogy magyarul nem szoll azon csudálkoztam:
Avagy nem leheté nyelvünken jajgatni,
Vagy pedig szeretőt szivesen siratni?
Mi van szebb a fogor csikorgo nyelvében,
85 Mint sem Komám Uram édes beszédében?
A régi Vad száfzok rut erres szavai
fértik füleinKét idétlen hangjai;
Hidegebb orfzágok durtság Nemezeit
Hadjuk el Barátom, hadjuk el verseit:
90 szedjüK Ki Közszülek a drága Köveket,
'S EKesítsük véle ha lehet nyelvünket:
Ha NapKelet felől származtak Eleink,
Apollohoz Közél, szebbek hát Verseink. //

[299v] Sirassuk mig szabad Gyöngyösi Mufáját

95 Hogy most nem irhatta bus Cárichliáját:
Az akkori hadak félelmes Záfzloji
Mindenütt lobogtak mint Márs jelt adoji,
A NimfáK rejtezték Kösziklák odvában
Gyöngyösit el hagyván Murányi Várában.

⁷ <a> gyümölcs

⁸ kis aszszonyak – beszúrás

⁹ <magát> fzemélljét

- 100 De mégis olvasván éretlen munkáját,
 Ha nem fízvelnőkis magyaros notáját,
 Láttzik hogy Kostolt volt Pégasus Vizéből
 Hogy fzeretett érzik *KEMÉNY* fzerelméből:
 'S A hol fzabadoson folytattya meséjét
- 105 Láttzik mennyei tűz táplálta elméjét.
 De melly nehéz légyen Vitézi versekben
 Irni, meg vallották soKan életekben;
 Meg mutatta *Máro* Ki sok eíztendőkig
 Faragta Didóját mig vitte felhőkig,
- 110 AKKoris Homerus roppant forgácsai
 Lettek munkájának leg fzebb öfzlopai. //
 [300] Mennyi fzelvéfzektől hányatott SajKája
Tassusnak mig partra jutott Ármindája?
 A fzerelmes Versek ugy tettzik könnyebbek
- 115 'S a meg terhelt fzivnek ollykor Kedvesebbek:
 Ezekkel hirdette Kerített Völgyében
PetrárKa fzerelmét hajdoni időben.
 Illy versekkel hajtya *Lázár* fzip BiKáját
 A fűz elejiben Kezdvén Florindáját,
- 120 'S Tégedis ültetvén a nyájos marhára
 Kölcség nélkül vífzen Mádríd látáfára.
 E Kopafz Homerus ollykor fzunyodozik,
 De mégis elméje most fem fogyatKozik;
 Sőt ha GyalaKuti hires forrásából
- 125 Ifzik, vagy Drassai rosa fzin borából,
 Láttzik ugyan hogy Kezd öfzűlni Musája
 De még azért Kedves 's vidám az Ortzája. //
 A fzegény *Koháry* fetét tömlöttzében
 fzip Verseket Koholt képzelt fzenccségében,
- 130 Ha egyebett nem nyert Könyörgő Lantýával
 Legg alább öfztónóz jeles példájával.
Illei TorKvátus fzip fordításában
 Meg mutatta hogy van éfz Magyar agyában;
 És hogy nem kell élni költsönözött fzokkal:
- 135 Igaz hogy fok helyyen Magyar erőfzakkal,
 És az értelemtől ollykor elcseppenvén, ~~xxx~~¹⁰
 A Papokkal utaz Sebessen úgetvén.
 Mondják hogy ORCZInak titkos fzekrényében
 A Musák rejtettek Kintset fzepletében.
- 140 A Vitézi Versek ösvénye nehezebb,
 'S a fzik méltosága Sokkal fzükségesebb:
 Itt a folyó Vizek távul búfzKélkedvén
 'S mások mélységével titKon nevedkvén;

¹⁰~~xxx~~ El cseppenvén és úgetvén igen kedves két szava lévén azon fordító Urnak nem csuda ha ollykor mind a kettőnek értelméhez közelít magais véletlenül. – A szerző jegyzete.

Lassan hőmpölygetik arany fővenyeket,
145 Vagy pedig zugással forgattyák Kőveket. //

[301 r] A fozoknak ereje változik ellenben
És szerelmet jelent minden e Versekben:
A Kis patakotsKák lassu futtogással
Hol nyögnek hol pedig vadnak főhajtással,
150 Hol pedig föld alá rejtezvén halgatnak;
Itt már a Nimfákis örömet mulatnak:
És ollykor Óblekben reKefztvén vizeket
E gyönyörű szűzek itt mossák testeket.
A titKos myrthus fáK ott Kőrül bé nyőnek:
155 E magános helyre Páfztorok sem jőnek.
A szerelem Anyya magának szentelte:
Tifzta szeretetés Dámon ott nevelte.
Tovább az erdőnek árnyékos Völgyében
Ki felel olly bátran mások személyében?
160 Echo ez, a szegény Dámont csalogattya
Ki már szeretőjét rég nem találhattya:
A fáKra fel irta okát Keservének
Kérvén hogy tűzével betűji nőnének xxx¹¹
Ha Chloris kegyetlen ide hozd fétálni
165 Meg látod hogy tölled nem kíván elválni. //
[301 v] De térjünk Barátom visfza Commingére,
És a lírban szegzett ritka szerelmére,
Lássuk, hogy áztattya Könyvekkel hamvait,
Halljuk hogy bocsátya Istenhez szavait.
170 Hogy vífzi fájdalmát fényes fámollyához,
És hogy esik vífzta Koporso lábához.
Tudod hogy németül többet nem tanultam
Mint a mennyi Kevés, arrais szorultam:

¹¹xxx A gyenge szívű Madame Deshoulières
éKéppen tette szerelmét halhatatlanná midőn Kedves Szeretőjének távul létében
annak nevét fákra fel metztvén, így szollott:

Puisse durer, puisse croire
L'ardeur de mon jeun Amant
Comme feront sur le Hêtre
Les marques de mon tourment. – A szerző jegyzete.

Mégis Verseidet midőn el olvastam¹²
175 Illyen esméretlen szavakra fakadtam:

Haller, Gellert, Klopstock sind dir berühmter
Comminge Thränen doch rühren mich mehrstens:
Gellert würde weinen, aber seine Thränen
Wären von meinigen sehr leicht zu erkennen.

6.

[16r] Bánkefzei Kunyhombol 29dik Maý –772

Méltóságos Generális Ur!
Nékem különös tífzteletű jo Mlgs. Uram!

5 Ki-mondhatatlan nagy örömmel vettem az elrejtett drága portékáknak
Laistromát: érzem is egélfz érdemét 's valóságát az illy bennem tett
bizodalomnak. Ugy jártam én igazán a M. Urral mint a Ki pénz nélkül a
Smyrnai vásárra mégyen, 's Keserves szemmel nézi a Sok Napkeleti fzővések*k
fényes kötésit, melly okbol bölcsen rendelt engemet a M. Ur ki-többesnek az az
10 Licitánsnak. Egy gazdag Kereskedőnek áruja hamar el kél, mivel ő hitelben is
ád, azért én általlyába* meg vélfzem és egyről egyre mind piatzra valonak lenni
ítélem. Csak azt fajnállom hogy Csáfzár foldossa vagyok külömb* azoknak
kedvéért a Tarna vize mellé egy Kalibát építenék magamnak, ugy kettős volna
nyereségem, de így nem tudom micfoda alkalmatossággal juthatnak kezemhez.
15 Én vállalfztást közöttök nem tehetek, mindenik tettzik, az ofztovátája
mindeniknek rendes ----- //

[16v] Ugy tettzik hogy az Emlékezetnek ofzlopa némely Magyarok*k, a
többi Között drága fog lenni és a Pántlikás Uraknak Kedves; egyfzersmind
letzKe léfzen valamint a M. Iffjusághoz valo intés, hogy ne lármázzanak.

20 A Mátra mellyéki Nimfák éneke, Cupido Temetése, A Vénushoz valo
fohajtás, és Örsý Lakásomhoz, ugyvélem hogy a Versek Istenének Apollonak
fugarlásából költek.

Foháfzkadása egy vén Katonának: A Játékos pokolb*, Intés egy fzeptől a
vén fzerelmeshez, Magyar és Déák nyelvek fíralmas panafzfza, Tercfa és Bandý
25 Énekei azt tartom a tréfás Satirák notájára irattak.

Barkoczi Érsek bucsuzása H. Va*tól, igazság fzerint, a télen Pesten
Kezemb* forgott munkához tartozik, és ott a több néki irt Levelék közzé jól fog
illeni. A fzarcsához való befzedet pedig talám helyyesen lehetne ragafzteni a
Beleznainak irt Levélhez. Prosáb* nekem sok okokbol nagyon tettzik Zsoldos
30 Mihály Kónyve, Zemira és Durda; 's a Vitéz a Korcsomán: a NapKeleti
mesékhez minden Nemzeteknek nagy hajlandosságok vagyon, mivel
erkölcféinktől külömböznek; a fzept Nemt (!) semmivel hamarébb olvalfásra nem
lehet fzoztatni: a Havasi Páfztornéis ezekhez tartozik.//

¹² <a midőn olvastam> midőn el olvastam; el – beszúrás.

[16vv] A falusi bölcseslég: fáz rövid tanítás történetekből, és a jeles irokból
35 Ki fzedett mondások leg alább olly hafznosok léfznek mint a több áhitatos
írások. Ha azt nem tudnám hogy az Istenis meg bánta hogy Embert teremtett,
Káromlásnak venném azt hogy a M. Ur elme betegséginek kezdi álitani mind az
olvasást mind az írást. *Aut infamia Homo, aut versus facit*, mit csinálnánk ugyan
mert a föld golyobissát 's az égi jegyeket fzüntelen nem mérhettyük? Helvétiusis
40 vers csinálással enyhítette mély elmélkedéseit. Rousseau oda akart vinni
bennünket erővel a hova a M. Ur néha tudos Unalomból kívánkozik. — — Hát a
vak Homerus mit mivelte volna Kinek Koporsoját egy Groff Grun nevű Mufzka
Tifzt *Hio* vagy *Jos* fzigetéb* nem régiben találta meg?

Azt a mit a M. Ur szent Domofzlairol ir meg érdemli hogy a Magyarok*
45 Efstendős Könyveiben fel jegyeztették. Itt miis elmondhattuk Aenáással: *Sunt
Lachrimae rerum, et mentem mortalia tangunt*. Majd a Tatárokra kerül az
Urbarium. Vallyon a Lengyel Orzfági levegő ég mellyik hadnak fog jobban
fzolgálni? már csak Török nints nállok. Mi Junius*k első Napján ujra Nyitrára
gyülekezőnk gyakorlásra, meddig léfzünk ott nem tudjuk. A FiáKer Lovak
50 valamivel rozfzabbul élnek mind mi. De aKár hogy légyenis az én Lelkem a M.
Urat fzüntelen ohajtya és fzüntelen fzereti.//

P.S. Ne vélje a M. Ur hogy én olly álom-látó légyek: Nehéz nékem, főt
bolondos hinni, hogy a M. Ur engemet Kövessen. Az alacsonyabb Spherák
mindenütt alája vadnak vettette a felsőbbeknek. Én meg elégfzem ha ollyKor
55 dél tájban oda juthatok a honnét a M. Urat hofzfzu üveg fzemmel láthatom. Ide
illik az a mit Bievre Markefz a Tivoli mulatozo házban Horatiussal mondat
Ovidiusnak:

Mon Cher Ovide, O! toi, dont la brillante aurore
60 Promet a nos desirs un plus beau jour encore,
60 fonge a bien diriger l'emploie de tes talens:
Célèbre les Vertus qui font aimer les Grands;
Laisse aux flatteurs le soin d'encenser leurs Caprices,
A L'avenir celui de condamner leurs Vices.
65 D'une basse louange on a trop a rougir;
65 D'un jugement hardi L'on peut se repentir;
D'un Sot qui s'applaudit demasque L'imprudence;
Mais lorsqu'elle est modeste, épargne L'ignorance.
En suivant Ces Conseils, ne craigne point d'ennemi:
70 *Auguste est Empereur, Mécène est son Ami.* etc.

A M. Ur drága fzeKrénnyit mint a Ó Testamentombéli Frigy ládát tifztelek,
de nem képzeltetem minémű fioKjáb* lehetne helye Leveleimnek, mert én azt
gondolom hogy az ollyan Kis fzeKrényKe mellyet a leg gyengébb estvéli
fzellőskeis fzárnynain hordozhat a Parnaszus tetejére.

75 Lázár notáját küldöm. *Baccinaque in tremulo* etc.

B

B

- Nem tudom, Mecenas! Kilentz füzek Közűl,
 Kik tántzokat járnak a Parnassus Kőrűl,
 Midón fáradt testem munkáb* majd el dűl,
 5 Mellyik jelenik meg nékem onnan fellyűl:
 Nem tudom én kinek kőfzönnyem Kedvemet,
 Hogy a hartzoKrol el forditván èlmémet,
 És fűgallásával élelftvén Lelkemet.
 Fűzött fzoekban küldi hozzád Leveletem.
 10 Mioleta Csáfzárnak Napfzámossa lettem,
 És fűnyes fűsakját homlokomra tettem,
 Attol a mit régen olly nagyon fűzerettem,
 A Vers csinálástol kedvem el vefztettem.
 Esméretlen nékem a fzoeknak mértéke,
 15 Nints itt a gyűnyűrű Musáknak rejtéke,
 Nem láttzik e táján Murány 's Őrss mellyéke,
 Hanem a fűzomoru Zobornak Kőrnyéke.
 Rettentű munkákra Kéfzítnek bennűnket,
 Most meg keménnyitük egéfzlen testűnket,
 20 Hogy Kűnnyen hordozván vasas tekenyűnket,
 Majd melzfűze vihessűk hirűnket nevűnket. //
- [17v] Roma Katonájű így nem gyakoroltak
 Mikor fűáz Nemzetet erűvel hodoltak,
 Sem mikor bolondul két felé pártoltak,
 25 'S ōnnűn rabságokért dűhűssűn hartzoltak.
 A fűzűp Hajnal alig rubintos ágyából
 Kél fel mosolyogva fűzerelmes álmából,
 'S Csak annyit réfűzesűl Napnak Sugárából
 Hogy fűzűKe fűrtűket fodorhat hajából,
 30 Midűn már én nékem egy trombita fűzóra
 Műnt erűss BajnoKnak kell ugranom Lóra,
 'S Egy aránt úgetvén ugarrol tarlora,
 Csak hamar érkezűnem Nyitráról Jatóra.
 MiKor habos Lovam ott meg állapodik,
 35 Elmém gondolkozni ugyan iparkodik,
 De testemb* Lelkem halftalan hánykodik,
 Mert csak utű társa bajján fűzomorkodik.
 Nem jut itt ō fűzegény olyan magosságra
 Mellyrűl tekinthetűne bátron igazságra,
 40 Mert ōtűt az Isten Kemény fűzolgaságra
 Itélte e fűöldűn mig jut fűzabadságra.
 fűzabadság! fűzabadság! Lelkem Urasága
 Nyilván nem lefűzű egyébb hanem boldogsága,
 Midűn el omladoz mulandű rabsága,

- 45 Mellyből elfogadja Mennyeknek orfzága.//
 A testi miben áll, hol van; 's hol bujdosik,
 Kőnyörgők Barátom! ird meg hol lakozik?
 Én azt tartom hogy csak pufztán mulatozik,
 Árnyék hidd el az mi másutt találkozik.
- 50 Kérdezd bár Corsica és Lengyel orfzágtoł
 Kik írva bucsuznak még a fzaadságtol
 Hogy ki menti meg majd Kegyetlen rabságtol
 Ha meg vakitattnak fényes Jobbágyságtol?
 Ugy tettzik az Ember olyan mint a madár,
- 55 Ki csak azért fűtyöl KalitzKában hogy vár
 Egy társat magának, de általla melly kár
 Lefzfz, midőn Madaráfz fok ezeret bé zár.
 Igy van éppen a mi dolgunk Királyokkal,
 Ugy bánnak ők velünk mint a madarakkal;
- 60 Sőt Kedv fzerint téfznek fzepekké tollakkal,
 Vagy irtoztatokká Kőrmekkel 's OrroKKal.
 Talám azért vagyon annyi Sas Czimerben?
 Nem régen kérdezte egy Chinai Pogány,
 Hogy van, hogy nállatok annyi fas, Orofzlány,
- 65 Párdutz, tigris, Solyom, Belénd bika, SárKány
 Vayon czimerekb*, és olly Kevés bárány? –//

A M. Ur mit irt légyen nekem a fzegény Lengyelek forsárol, arrol itt naponként változo hireket hallunk: A Brigadierünk G. Riechcourt valami Kővecfőgb* most elkűldetik Lengyel Orfzággb*. Nyilván B. Revitzky a
 70 Buckeresti gyűlésben fogja el mondani mit tanult a Nap keleti dolgokbol. Lövenstein Regimentyének valami galibája volt a Lengyel Confoederatussokal, mivel Két Kapitány esett el közzűlők, egyiket esmertem és fájdalommal hallottam halálát.

A Pyrénéusi havasok között támadott most¹³ egy Marquise Antremontné¹⁴
 75 nevezetű iffju Poétáné, Ki foha Udvarnál nem lévén, annak inye fzerint valo gyönyörű verféket ir, imé egynéhányot közlők a M. Urral.

Ce public superbe et volage,
 Dont on prise tant la faveur,
 Que peut il pour notre bonheur?
 80 Eh! que m' importe fon fuffrage?
 En a t' on besoin a mon age?
 Tout l' univers est dans mon Coeur.
 Dois je, pour un laurier frivole,
 Aux pieds de cette vaine idole,
 85 Risquer des mespris eclatans?
 Qui f'élève cherche l'Orage;

¹³ most – beszúrva

¹⁴ Antremont<né> Antremont

Les monts font battus par les vents,
La paix regne dans un bocage. etc.

90 Énis véle tartok, és holtig vagyok a M. Urnak hiv

tifztelője

B

P.S. Svvieten helyyiben Kollár a Könyves Háznak első gondviselője
léfzen négy ezer forint fizetéssel.

8.

[18a] Komjáti, 14dik. Aug. –772.

Musák! az árnyékos Zobor tetejéről,
A néma fzenteknek tunyogó helyyéről,
Hova távoztatok Nyitra Vidékéről;
5 Nyilván hallottatok Orczi hidegéről.
Mennyetek O! fzüzek le hajtott fejekkel,
Mennyetek a Sikra Ki bomlott fűrtökkel,
Kedves Orczitoknak vigyetek Versekkel
Álmat, ételt, kedvet, gyógyító fűvekkel.
10 Vigyetek ha lehet engemis veletek.
Tudom ugyan hogy Őrss egy tanya helyyetek;
De míg febess Garam vizén által Keltek
Addig talám hafznos Kalauz lehetek.
Az álmos Ipolyis utatokban esik,
15 Lappang, és többnyire Nádak között fekfzik;
S ezerféle-képpen gödrökbe* rejtezik
Míg végre Dunába Kelletlen érkezik.//
[18v] Unalmas vizeit Kérlek Kerüljétek,
fzomoru révjeit méltó hogy féljétek;
20 Hogy pedig az utat elne veszessétek,
Kettő ott a Révéfz, el ne felejcsétek.
Egyiknek valamint fényes a ruhája,
Ugy rudjával edjűtt aranyos fajakája;
A másnak csak fábol vagyon hajotsKája,
25 Őreg, 's fejét fedi fálból font sapkája.
foKfzor fzántotta ez Tifzának Vizeit,
'S csudálva hordozta Orczi leveleit,
Hogy hátokon látta Ősseink neveit,
Kik fzaporitották Magyarok tetteit.
30 Ez fogadta régen Álmusnak fzavait,
'S El hagyván Meotis végtelen Sarait,
Pontusba mártotta Csolnak oldalait,
'S Dunának vetette fáradt lapáttyait. //
[19r] Vélvén hogy munkája nagyobb erejénél

- 35 Egyfzer kiis kötöt Hémusnak tóvénél,
 És már Vizát fütött pattagó tűzénél,
 Midőn illy fzó hallott viz tulso fzéllényél:
 NapKeleti Népnek evező Követje
 Ki tudod hol fakad Tanais Kut feje
- 40 Hogy van hogy tartoztat Dunának ereje,
 És a magos Hemus felleges teteje?
 Old fel hajod, Siess Duna forrására,
 'S mivel itt nyugottál¹⁵ elefz utollyára
 Álmus orfzágának fokáig határa.
- 45 fzollott: Hémus pedig meg hajlott fzavára.
 El indul a Hajos 's habos lapáttyával
 Vagdaldván vizeit, Kűfzkődik Dunával;
 Csak hamar Kezet ad a Sebess fzávával;
 'S a pufztákot mosó fok halu Tifzával. //
- 50 **[19v]** Vitték már O! Magyar határod Csováját!
 De ki vizsgálhattya Istenek munkáját,
 Miért forgatta meg Neptunus villáját,
 Hogy el borithassa Kőveted SajKáját?
 Nyilván nem áldoztál Soha oltáránál
- 55 Hogy bátran evezvén csendes Vitorlánál
 Kincseket gyűjthetnél Tengerek partyánál
 Vagy nagy folyó vizek tágosabb torKánál.
 Nem jutott tenéked Ő birodalmából;
 Jutott ugyan Kevés a Földnek javából:
- 60 De nem vífzik hired Pekinbe Romából,
 Sem fzegény Sajnovics Költött Hazájából.
 Nem mezfzfe juthatott Kőveted fajkjája
 Hogy habokba borult Kisded vitorlája:
 Mondják, hogy olly nagy volt Neptunus munkája,
- 65 Mint mikor porrá lett Priamus hazája. //
- [20]** Már Kőveted Morva vizétis haladta;
 Petronella várát háta megett hadta,
 És a fèbess Dunát lassanként fodratta,
 Midőn hiv fzolgáját Eol bocsátatta.
- 70 Ugy rohantak ezek régi fogságokból
 Mint az orofzlányok, midőn barlangjokból
 KöllyKök vezedelmét¹⁶ értvén rivásokból,
 Áldozatot telznek fzegény vadáfzokból.
 Így ezek meg járván Tengerek partyait
- 75 Őfzve háboritták nyugovó habjait,
 Fel zavarják vizek csendes forrásait,
 'S Nagy zugással vijják hegyek oldalait.
 Hafznos Nilus akkor teis meg változtál,

¹⁵ <Elesz elegyen> elesz utoljára

¹⁶ <érzik> értvén

- 'S Gazdag fzmofzéidnak Károkot okoztál:
 80 Táguas akkor teis aranyot nem hoztál.
 Barátoddal Volga te sem találkoztál. //
- [20v] Illy nagy fzelvéfzek Közti, 's ennyi Csudák Között
 Népek bujdosása virradtrol Kezdődött:
 De Álmus mig Néped Csoportba verődött
 85 Czéljától Hajosod melly mezfzve vetődött!
 Más Nemzet érkezett Duna forrására,
 'S Onnét Unokáid örökös Kárára
 Meg romlott vizeket küld Néped fszámára,
 Mig meg részegiti véle utollyára.
- 90 Ez vége Neptunus Kemény haragjának,
 E volt akadály a scythák munkájának,
 Ezért nem lönn hafzna Átila Karjának:
 Ezért rendes forsa Álmus Hajossának.
 Mert meg eligévtén Thétis fzeretőjét
 95 Hogy meg huzta Eol fzeleKnek gyepelőjét,
 Meg fzanván scytháknak fzegény Evezőjét,
 Kérelte érette világ Teremtőjét. //
- [21r] Légyen Révéfz így mond: Ti pedig Leányok!
 Mig e Földön lefznek scytha maradványok
 100 Nyujtsátok fonalát, 's ő légyen kormányok
 Mig nagyobbra terjed ujjra Tartományok.
 Musák! ha valaha földünkön bujdosatok
 'S Ha fzent Hegyeteokról közinkbe fzállotok,
 Jollehet hogy engem ritkán fugallatok,
 105 De Könyörgők hogy ez légyen hajosotok.

A Méltóságos Ur hidege engemet nagyon meg fzmoritott; vajha küldhetnék valami olyast ami gyógyulást okozna. Én itten a hadi gyakorlatok között továbbra való vitézségekre fenem elmémet. Liechtenstein Károly H. most éppen nállunk vagon. Saját Generálisunk G. Nostitzis ide fog jönni ezen holnapnak
 110 vége felé. Felséges Csáfzárunk a jövő Holnapba All Országokba kéfzül, és onnét Frantzia országba*. Nem tudom hogy őfztönözhetném Bécsi szép elméket, azok ugyis elég élesek. De ugyan csak a Piaristának Laistromáb* tudnék egy Magyar fordítot, kinek munkáját még Kézi írásba a láda fenekib* hever; ez egy Cassandra nevű Asiai vitéz mesét nyelvünkre gyönyörűen áltál tett, ha a M. Ur
 115 megfzánna és feledékenységből Nyomtatok által Ki huzatná, mind nyelvünknek hafználna, mind pedig//

[21b] iffjainkat őfztőnezné. Azt tartom hogy leg alább méltó társa lenne TorKvátus fordítójának. – – A M. Ur szép verseiről, mellyeket a télen olvastam, azt vélném hogy jó volna ha ki adathatnának. Hífzem a temetés után fzületett
 120 gyermekek* talám nem ártanának semmit. Én most Ovidiussal csak azt mondom a M. Urnak:

Nos, quibus ingenium longi minuere labores,
 aut etiam nullum forsitan ante fuit,

Viribus infirmi, vestro candore-valemus.
125 quem mihi si demas, omnia rapta putem.

Tristium

Én illy gondolatok Között halok meg a M. Urnak

hiv fzoigája
B

130 P.S. Itt Lőrincz napja elis mult és még dinnyét nem ettem, de ittam bort a
M. Ur egészségéért. Ez egy az én csudálkozásaim között való hogy az idején
három jó Barátomat lelta a hideg: bezzeg énis áldoznék most fekete Kakasok-
kat ha hajdoni pogányság idejéb* élnék. György barátunk ugyan jobban
vayon, de most a Sclénoji ferdőben öblegeti tudos testét: a más pedig mezei
135 fzorgalmatosságokb* egézfzen elmerült, most meg tölti csüreit és meg dugja
vermeit, mi pedig jóvő holnapnak tizenötödik napjáig itt fogjuk nyargalni a
réteket. Platon! Platon! quel exercice pour un pauvre Philosophe!

9.

[22a] Komjáti. 24dik Aug. – 772

Méltóságos Generalis Ur!
Nékem különös tífzteletű jo Mlgs Uram!

Groff Károlyi Ur ő E* Megyeri Inspektora tegnap Pestre menvén elmémben
5 túnt hogy jo volna ha a M. Ur tudos írásai Közűl valamit azon¹⁷ emberséges
Ember által, mindazáltal pecsétek alatt jól bé zárva nékem méltoztatnék küldeni:
Illy jo alkalmatosság nem adja olly hamar elé magát; én ugy tudom hogy tiz
napokig fog oda alá mulatni, azért idő elég volna az alatt **egyett** vagy Kettőt
azon drága nyalábokból elkézfziteni és elküldeni. Lystius és Zerinyi Ur*
10 tífztelelem betsüllem de nem esmerem, elis hízfzem hogy jo notát dudoltak de én
csak az Őrsi Homerust olvasom. Énis azt mondom a M. Urral, a mit a faunus
dorombolt a szép Isten Afzfzonyt látván:

Vidit, et incaluit. Silvestria Numina dixit:
Nil mihi vobiscum, hic meus ardor erit.

15 [22b] Groff Nostitz ma estvére hozzánk érkezik, 's a mint Sajditottuk talám
a fő Császfzaris. A Niederlandi Ut jelent valamit. A frantziák hamis Emberek 's a
fzfzükség még több páltza fordításra *tour de batonra* tanittyta. Ugy tettzik irtam
vala utolsó Levelemben hogy G. Bethlen Miklós lett Erdélynek Thesaurarius
és hogy G. Kláry Ki hivatott: több Nevezetes tífztségeket nyertek a Haza fiai

¹⁷ ezen – átigazítva.

20 mellyeket réfz fzerint fogoraink viseltek, réfz fzerint az udvar el törölt volt. az Asiai Pestis ellen ujra erőssittik a Katona Sinort Erdélyb*. Eusebius Severinus Teremtője Manifestum név alatt ujj galiba munkát bocsájt Ki, hallom már Cassán prés alatt vagyon. Azt mondják Lengyel Hertzegek akarunk lenni. Én meg elégfzem ha a M. Ur engem fog fzeretni.

25

B

P.S. Bizonyos Németh Poeta rendes Testamentumot tett Barátynainak, fzepek a versek, a gondolatok gyönyörűek, meg nem álhattam magyarra fordítottam, imé Közlőm a M. Urral mind két nyelven hogy láthassa abbolis mennyivel bővebb a Sogorok csácsogása.

30

[23r] An meine Freunde

Ihr Freunde! wenn einst meine stunde schlägt,
Bald wird sie, wie ich glaube schlagen,
Und Phillis kanns am besten sagen,
Warum ichs glaube; O! so legt
35 Mich nur nicht unter einem Thurne <sic!>
Zu Mönchen staub und eines Fürstens Urne!
In einem Thale, fern von dem gerausch der Stadt
Umschattet von bejahrten Eichen,
Last meinen Staub den wunsch erreichen,
40 Den nie mein Hertz eirreichen hatt.
Ihn wird nicht lang das Todes-hügel halten,
Ders Staub entlehnt unzählige gestalten;
Vielleicht, das meiner bald in eine Rose fliest,
Worin ihn Phillis Sympathetisch küst,
45 Wenn sie nicht weist warum sie traurig ist.
Indes ein Fürst, der nichts als Harm gestiftet,
In Zinn und Marmor wohl verwahrt,
Jahrhunderte auf die Verweisung Hartt,
Und noch im Tode seinen Hoff vergiftet.//

50

Frey(herr) H. von. N.:

[23v] Barátimhoz

Barátim! ha egyfzer az én Orám el jönn
És már nintsen mezfze, maga Phillis önnön
OKát meg mondhattya; O! ne temessétek
55 Torony alá testem fzerzetes por Közzé,
Vagy pedig Hertzegek pompás Vedre mellé.
Távol nyughatatlan roppant Városoktól,
Egy fzüntelen Kies, 's tölgy fák árnyékától
Setét Völgyben mezfze hamvam elvigyétek,

- 60 És leg alább néki érni engedjétek
 Azt a mit én fzivem fo ha nem érhetett;
 Ugyis ő fokáig firban ott nem lehet:
 A por ezerféle formákban változik,
 Talám enyim majd egy rosában bujosik,
 65 Mellyben midőn őtőt Phillis meg csokolja,
 fzivét fzomoruság titKoson elfolja.
 Mig egy Király Ki csak erőfzakot mivel
 'S magának Koporsot még éltében emelt
 Értzben márványkőben várja Sorrvadását,
 70 És fzáz e fztendőre rendelt rothadását;
 'S akkoris el tölti méreggel Udvarát. –

10.

[24r] Komjátib* 15dik 7bris – 772.

Baro Orczy Generalis Urnak

- Jol mondod Mecénas, énis azt álitom
 Hogy csak herék vagyunk, 's már régen tanitom;
 5 Ezen igasságot mostis bizonyitom,
 Confuz Mestert azért én meg nem fzolitom.
 Nagyobb most az Órssi Bölcsnek Iskolája
 Mind hajdon Plátonak Academiája;
 'S Külőmb(en) táplálja Lelkemet Musája
 10 Mind Csázfárnak egélfz Könyves palotája.
 Ádám Uram ugyan néha jo Kedvéből
 Sok Könyvet Ki huzván régi penélfzéből;
 És lopva Ki rántván réz poros Sebéből
 Kezem Közze nyomott tudos fzerelméből.
 15 Láttam ott nagy Mantschout és Tient Képekb*,
 Céres Afzfzonyt néztem titkos fzenccségek*,
 Olvastam Mahomet Soltárit versekb*,
 'S Ómár imádságit apro Czikkelyekb*./.
 [24v] Fejtettem Kezdetét egélfz Régiségnek,
 20 'S Mesés eredetét annyi Istenségnek
 Kit nagy a Gazdagok adtak fzegénységnek,
 Vagy pedig a Papok balgatag Kösségnek.
 Láttam Minos, Solon, 's Lycurg Uraméket
 Hogy akartak tenni boldog maradéket,
 25 Kivált ez hogy adott Kedves ajándéket,
 Midőn ofzto gatta a fzés Lakosnéket.
 Céléus Fiának ekés hagyományya
 Tudom hogy hafznosb volt mint Márs buzogányya.
 'S talám mint Sok Bölcsnek ritka találmányya
 30 Apisnakis ezért lönn becsbe bálványya.

- Azt jegyzi egy régi csudálatos irás
Hogy van e világon egy bizonyos forrás
Kit nem véfzen Kőrül emberi boltózás
Hanem van Kórnyülle Isteni alkotás.
- 35 A szép Arcádia gyönyörű Völgyében,
Kőfziklák hasadtak a hegy Közepében,
Hova nap nem Süthet tavafz melegében,
Sem pedig a Nyárnak gyulafztó hevében.
E KőfziKlák Között soK mohos helyyeken
- 40 Tifzta víz csergedez apro Kővecseken.
Ki eltévelyedvén fzámtalan ereken
Ujjra találkozik Virágos réteken.
Az éjjfzaki fzelek fagylaló fuvása
Nem jut oda hol van e Viznek folyása:
- 45 Ott vagyon a fáknak örök virágzása,
Ott van Pomonának Kedves mulatása.
Ezer madaratskák fáknak tetejéről
fzüntelen csevegnek párjok hivségéről;
Az egyyk énekel ujj fzeretójéről,
- 50 A más emlékezik régi fzerelméről.
A levegő égnek, és helyynek szépsége,
Ugy az állatoknak ritKa fzelidsége,
'S az egéfz Vidéknek örök csendessége,
Jelentik e helyynek hogy van Istensége.
- 55 Demiurgos véget vetvén Munkájának,
'S Réfzeit elofztván föld golyobissának,
E vizet Békesség csendes Forrásának
Nevezte, hogy lenne hafznos Világjának.//
Ide a Királyok vezetik Népeket,
- 60 'S Seregestől edjűtt a Vad Nemzeteket,
Kik ha meg Kostolják ez édes vizeket
Azonnal elvesztik ott Kemény fziveket.
Látnál, ha Sétálnál e Kies helyyeken
Sok Vitézt meztelen a puha gyepeken,
- 65 KiKnek már Kofzoru nincsen a fejeken,
Sem pedig pántlika nem függ a mellyeken.
Ott mossák némelleyek véres Köntösőket,
Mások pedig fogván gyilKos feyvereket
Azokbol Kéfzitnek fzántó efzKőzeket,
- 70 Mások Lo helyyében cserélnek öKrköket.
Azok kik tábori föld-mérést értettek,
Öldöklő bástyákat, 's Sántzot építettek,
E fzentelt forrásbol alig meritettek,
'S immár mulatozo házat méregettek.
- 75 Sokan azok közzül Kik perben borultak
'S Verbőcz homálllyib* már megis vakultak,
E tifzta Vizektől midőn meg tifztúltak,

Még onnét Parnassus felé el indultak.//
 Nagy titok e Forrás; de hidd el Barátom,
 80 Hogy már Nemzetemet ahoz Közel látom:
 Én addig le vetvén Császári Kabátom
 Lassanként puttonnak kézfitem a hátom.
 Abba vetem tölled vett Leveleimet
 Mind bujdosásomb* fzerzett Könyveimet,
 85 'S az égre fordítván Nedves fzemeimet
 Lángnak adom eddig firkált verseimet.

G. Nostitz nállunk meg fordult de Kevés ideig mulatott, F. Urunk éppen az előtt Kevés idővel lovával el esvén hozzánk nem jöhetett; most ujyra várjuk, azon okbol ezen holnapnak utolso napjáig itt maradunk, de azt tartom hogy a
 90 Frantziák mesterségei Bécsbenis dolgot adnak. Én ugyan már alkalmasint meg untam ezt a fáradságos henyéllő életet, és csak a Köz emberek engedelmességén csudálkozom. Az Udvar igen meg elégedett G. Richecourt Lengyel orfzági végezéseivel, írják, hogy érti a Kövecséget; az ahoz valo mesterséget. Én igen bágyatt testel 's lankadt lélekkel vagyok mostis mind holtig a M. Urnak alázatos
 95 hiv fzolgája

B

P.S. Mikor a M. Ur verseit olvasom újjrafzúletem.

11.

[298] fzklénoi Ferdöb* October 9dik napján

Báro Orczi Generalisnak

Vége van Barátom már a gyaKorlásnak,
 Eljött az ideje Kunyhóba lakásnak,
 5 Hol mezeje vagyon mély gondolkozásnak
 'S olykor, ha Ki telik, magyar vers írásnak.
 Mult héten fárattan hogy haza érkeztem
 Vasamat azonnal falra függefztettem,
 Viafzkos Sarumat Kaptára verettem
 10 'S Sarkanytyustol edjűtt melléje tétettem.
 János Uramékot haza bocsátottam,
 Az az quártélyokban hizlalóba adtam;
 Gazdával egyesség légyen ajánlattam,
 És jo Gomboczákat egyenek meg hadtam.
 15 Hadd légyen erejek a jóvő Tavafzra,
 Ha pallost kell huzni a fzmofzéd Kopafzra,
 Vagy pedig Éjzfzaki Koronás Ravafzra,
 Ki még vizre vífzen, vigyázz bár f zavamra, //
 [298v] A Frantziát hivság ámbár meg rontotta,
 20 De más egyebekb* Termézfzet pótolta,

- Ezer mesterséggel őtöt meg áldotta,
 Ímé ívécusoknál nem rég meg mutatta.
 Ízép dolog az igaz a mostani ofztás,
 Ha valahogy vége nem léfzen ágyuzás:
- 25 Ízép dolog meg vallom az ilyen nyíl huzás,
 Testvérek Közétem volt foza ízebb ofztozás.
 De vallyon ha török nem akar békéllni,
 Fogjuk-é Mosquákat magunkis fegéllni?
 Vallyon a Frantzia meg fogé Kémélni?
- 30 'S Turini ízomízeddal nem fogé befzélni?
 Nem könnyen tágíttyuk mi Olafz Orfzágot,
 Mert onnét birták volt az egéízf Világot:
 Bécs nem adhat nekünk olly roppant nagyságot.
 Más partra Kell vinni Németh Csáfzárságot.
- 35 Romaival Kortsos hivatal magáb*
 De még csak név ízerint vagyunk bírásáb*:
 Igaz csáfzár már rég óss hivataljáb*
 Fő Papnak Kengyelét nem tartya Romában. //
 Mind ezek igy lévén Frantziák ez okból
- 40 Tőnek Jobbágyokat Corsicánusokból,
 Majd CsipKét Kivánnak a Gazdag Belgáktól;
 'S íllyem KefzKenőköt a Lombardusoktól.
 És akár melly Kegyes Légyenis Afzfzonyunk
 Nem kell azt gondolnunk hogy leg Kőnynebb jármunk,
- 45 Ezen Két orfzág* Sok változást tudunk,
 Kivált Olafzok*k nehéz hitelt adnunk.
 Ha Lengyelnél örök léfzen a Királyság,
 AKár melly kitsiny is, de mégis ízomízedtség;
 Vallyon Kivel léfzen örökös Barácság?
- 50 Czárnének adhattya az háládatosság.
 Ha Mosquának léfzen illy hafznos Frigyesse,
 Ámbár meg rövidül Lengyelek Bekesse,
 De lehet tartani visfza ne vétesse
 Azt mit most nekünk ad Hadik esKetése.
- 55 Lehet ugyan azis hogy modját találják,
 'S A három foglalok egymást evincálják:
 De vallyon Törököt majd mivel taplálják,
 Mivel Frigyesseit mellőlle el csalják? //
 Vagy már azon vadnak, hogy MeKát el rontsák:
- 60 Külőmben a Kormányt akár hogy forgassák,
 És Hartz nélKül a just akár mint mutassák,
 De modját nem látom azt hogy megtarthassák.
 Azért majd az Erő Sikra fog ízállani,
 Ki előtt a Világ meg ízokott hajlani,
- 65 És Kit büntetésül Isten ízokott adni,
 Midőn Nemzetek* akar meg dorgálni. –

Én a M. Ur Leveleivel ide a szép Erdőkbe jöttem lakni 's itt olvasgatom.
Nékem ugyan Istennek hála semmi bajom hanem ObertstLieutnántom kedvéért
egynéhány napokig itt fogok mulatozni. Talám majd ezen Erdőknek Nimfái
70 meg látogatnak és valami ollyással Sugallanak melly a M. Ur olvasását
érdemleni fogja. György Barátunk minap Komjátiba meg látogatott. Nagy
elmebéli hivsággal olvastuk azt a mit a M. Ur nékem irt; bár azon drágalátos
fzekerény Kincseiből részeshülhetnék, mellyet én tudok és őis esmér! Miklós
Urnak a fel vetett Kérdést elejibe terfejtem első alkalmatossággal. Tudom első
75 felelet a lefzíz a mi fzivembe vagyon – holtig a M. Urért.

12.

[25r] Radván. 11dik 8br. –772.

Utolsó postával Küldött Levelemmel elfelejtém a tudva lévő Koporsora valo
jedzésnek fordítását elküldeni; én ugyan azt már régen febembe hordozom olly
reménységgel hogy talám majd valami ollyas rendes fordítást tehetek rajta, de
5 hafztalan. – – – Nállam a Juházbót, eKe, 's Kard nem akarnak őfzve illeni; csak
a M. Ur tudta s **tugya** azokat egyaránt forgatni, és ugy vélem már régen magyar
Kofzoruba füzte vagyis Kőtötte őket; 's engemet mint ama Korcsomákon
lézengő olafz Improvisatorokat csak próbára tett. De akár hogy légyenis
Mesterem előtt tédret hajtok 's parancsolattyának engedelmeskedvén, így
10 téfzem által Magyarra:

Páfztor, fzántovető, és Katona voltam,
Legeltem, miveltem, győztem ha hartzoltam,
Juhakot, mezőket, erőss Bajnokokat,
Füvekkel, *ekével*¹⁸, Kardal mind azokat:
15 [25b] Ámbár Juhaimot Kővéren legeltem,
Darab fölgyeimet szépen bé vetettem,
És az Ellenséget keményen meg vertem;
De tejet, fe Kévét, fem prédát nem nyertem.

A M. Urnak Könyörgők, ocsálja rostálja; s ha valami meg maradhat benne
20 jo, ha pedig nem, közölje velem maga fordítását. Ugy tettzik, hogy ha az Ember
nem kötné magát annyira a jelentett dolgoknak rendéhez, hamarébb tehetne
valami fzerencsés fordítáft. De mi vitte a M. urat olly idején Koporsora valo-
jedzésnek ki Keresésére? illy Setét gondolatokkal ne fzomoriton engemet. Énis
majd azon felkiáltásra fakadok mellyel néha Augustus csáfzár élt midőn boldog
25 emlékezetű Nagy Pajtásunk Máro halála előtt Aeneidossát tűzre ítélte. Ergo ibit
in ignes? Magnaque doctiloqui morietur Musa Maronis?

Hát én temessem el Orczinak Musáját?
Én irjam be verssel Koporso tábláját?
30 Nyissa meg Apollo sok Kincsű ládáját,

¹⁸ ekével – alája írva mint változat

S abbol jegyezzék meg Musák Koporsoját!//
[25c] Elég léfzen nékem, ha vélek írhatok,
'S holtomig írjánál gyáfzb* mulathatok;
Elég ha hamvával akkoris szolhatok,
35 'S Kedves árnyékával ott társalkodhatok.

Ugy lehet még hogy a M. Urral a Rajna vize mellett Liliomot Kafzálunk. A Frantzia máris egynéhány ezer Emberrel meg erősítette Alzázziáb* lévő Katonájit: az Ujjság irok mindenfelől trombitálnak, szintugy szégyenlem hogy gunyhomb* lebelek, de talám majd tavafszal szollit Martius. Az alatt fovány
40 ábrázatu és száraz testű Voltair pajtásunk munkájit olvasgatom, és a M. Uréval öfzve téfzem: Nem régen költ Ki pennája alol egy rendes gondolat illy név alatt: *Jean qui rit: Jean qui pleure.* mondhatom szép elme játéka és egy öreg Apát Ur feleltis réa, ugyan azon notán dudolt öis: ha időm léfzen mind kettőt le irom, és elküldöm a M. Urnak. Most szklénoi hé vizből egypár Napra ide Radványba
45 télen említett oda valo Jánoshoz rugafzkodtam, véle edjűtt emlittyük régi Atyáinkot, fohajtunk; teprenkedünk, de olykor örvendezünkis, mert a M. Urrol emléKezünk //

B

P.S. Az Asiai Hertzeg Afzfzonymnak egy Kevéssé nagyocskA a StriK
50 roKja, és a mint írják 2000 fl* kerülne lakadalmi Köntösse, mivel nyoltz darabból álló, nem tudom a mostani Publicum meg érdemelé olyan lakadalmi kölcséget; a Hertzeg Aszfzonyért jót állok, mert esmerem hogy szép. Ajánlom ügyét még egyfzer a M. Urnak, hífen talám lefzen olyass ember, ki magára végye az Nyomtatásoknak eladását, melly által a M. Urnak
55 nem telnék olly Sokjába; tudom, és esmérem magos gondolatlyait a M. Urnak, de ha ez szferint nem kezdjük bajos valami örömet érni.

13.

[26r] B* Kefzei Gunyhombol 17dik 9bris –772

Báro Orczy Generalis Urnak.

Ott hagyád hát Örssön görbe csorofzljádót,
S Két szarvu Kertéfi Kicsiny Kapácskádót,
5 szóraszrol szüretre hívád vig Musádót
Hadd halja dongatni a Sok mustos Kádót.
számtalan hordodat előre Küldötted,
Pincze mestereddal mind számba vétetted,
'S Ha egynek vagy másnak penéfszét érzetted,
10 Dio virágjával jól ki füstöltetted.
Közelítisz, nem vagy már mefszfe Hegy-allyától
Jo Kedvű Bachusnak leg főbb tanyájától;
Füstől a hegy távol fok firos Konyhától,

- fzőll a vőlgy még űres hordoknak hangjától.
 15 Nyeritő Lovaid huzzák fzekeeredet,
 Termézfzet titkai foglalják Lelkedet,
 Hegyről líkra veted bujdosó fzedemet,
 fzüntelen neveled érzékenységedet.
 Hasonló fzés elméd a magos fecsKéhez,
 20 Ki játzodva csapván vizeKnek fzinéhez,
 Onnét lövi magát csillagok fzekéhez,
 'S úgy vízf nedvességet fjomjuzó fézfKéhez.
 Így Teis megjárván e föld KereKségét,
 Magadban fzeleled világ csekélységét
 25 'S földhez ragadt fzegény Ember Kicsinységét:
 Így éred fzőlődnél ofztán utad végét.//
 [26v] El érfz, minden ott vár bundáb* gatyában:
 A vidám vinczellér fzenyes ruhájáb*
 Mondja, mely fzerencsés légyen munkájáb*
 30 'S Hány fház aKó Nectár lehet hatalmáb*.
 Meg járod a fzőlőt, fzedemmel visgárod,
 Hol Tokaj gyümölcset fzarazon találod
 Egyet le fzakafztván fzeimeit próbárod,
 Melyből majd Királyok italát csinárod.
 35 Reggel a fzedőknek fzaod a pázmádot,
 Kik renben elálván a kis barázdákat,
 Elkezdik fofztani gyenge fzőlő fákat,
 'S Édes terheikkel töltnék Kádba fákat.
 Ireg forog Kiki, dolgot adfz mindennek;
 40 Nagy puttant JanKonak, kis csebet Petinek;
 Afzfzu fzőlő mivét adod a fzüzeknek
 Kik érdemét tudják az édes fzemeknek.
 Tudom hívtál arra nyájas Gyermekeket
 Kiknek ha fzőlő-méz ragafztya Kezeket
 45 Hívsággal lehessen fzőpni ujjbegyeket,
 'S ártatlanul kezdni más enyelgéseket. – –
 Illy helyen meg fzőkott Vénusis jelenni
 És hamis Fiával olykor sok csint tenni;
 fzeret a fzedők Kőzt lopva lézengeni
 50 'S Sokfzor gerezd gyanánt fziveket metzeni.
 Sőt mondják hogy néha fzés veres csuporban
 fzerelmet elegyít titkon az ujj borban;
 Mellyet rá Kőfzöntvén a fzedőkre forban
 Mosolyog, 's eltűnik hirtelen Páphosban.//
 55 [27r] Ez fzüretre régen, midőn Indiákból
 Bachus meg tért volna, 's a több Orfzágokból,
 Hozott volt magával ama Leányokból
 KiK Seprűt Kőtőztek a Nyirfa ágokból;
 Kőtőztek, 's előtte azokkal tántzóltak,
 60 Sok féle fajtalan bor notát danoltak,

- Éjjel pendely nélkül fzellyel Koboroltak
 Mások fzolójébe erővel fajtóltak.
 Semeles Gyermeke ebben gyönyörködött,
 De Venus ellenb* nagyon meg útódótt,
 65 Azért bozfzu állást ő magáb* főzött,
 'S hamar szerecsenné bőrben öltözödött.
 szép berke Kondorság fodrotta fzőreit,
 Kőrül nagy fejérség foglalta fzemeit,
 Ki biggyefztés huzta ajaka fzéleit,
 70 Meg tartván egyébben ékes tetemeit.
 Nem irom le néKed ama szép helyeket
 KiK testén okoztak gyönyörú gödröket,
 Sem pediglen ama Kis lentse fzemeket,
 Kik meg vakítottak már némelly Bölcsüket.
 75 Elég hogy Vénus volt szerecsen ruhában:
 Ő így meg jelenik reggel a pázmáb*
 Mint a több fzedőknek Kosár van Karjáb*
 Más felől csebretsKét fzoritt kis marKáb*.
 Vélle volt Cupido őis fzüretezett;
 80 Hogy le ne hajoljék Annya figyelmezett,
 Törpe gerezdekét ferényen le metzett,
 'S tólt edényKéjével őis búfzKélkedett.//
 [27b] A nyir Seprús Lyányok csudálják szépségét,
 Illy Kisded Korában olly nagy fürgességét;
 85 Látták az Annyának fzemérmetségét
 Melly inkább nevelte nyájas Kegyességét.
 Bacchus fel ebred gőzölgő álmából,
 'S fzőlő levelekből terített ágyából
 Fel kél, nagy bor Kódók támadnak agyából
 90 Ásítovza Ki jönn mustos fátorából.
 E volt a mit Vénus soha fem fzeretett,
 Mert hivságot mindég józonón Kedvellett,
 Azért fzigetébe ha Ki rfzecedett,
 Soha Templomában többé nem mehetett.
 95 Bacchus kornyodozva midón elérkezik,
 S Őnként a fzedőnék közzé elegyedik,
 Cupido tsak hamar nyilához férkezik,
 Melly fzegény Bórosnak fzivébenn lövetik.
 Illy nyíllal febhette Ulisessnek Fiát
 100 Midón tenger partyán látta Cálipsoját
 Ezzel kénfzerité Indiák Királját
 Arra hogy tífztelné fzeretnek Annyát.
 LanKad fzegény Bachus, láng gyulad fzivében,
 Tétováz, nem tudja mit tetf fzerelméb*,
 105 Esméretlen tűzet érez kebelében
 Mellynek eredete van Vénus fzeméb*.
 Kérleli: de Anyánk gögősön fogadja,

- Kis CupidotsKáját ölében ragadja,
 Arany fellegek Közti tünik, 's ott hadja
- 110 Bacchust, Kinek szivét ezer Kin szaggattya.//
 [28r] Nehéz gerezdekből Kötött Koronáját
 El veti, 's eltöri Királyi páltzáját,
 El úzi Leányok csufos musikáját,
 'S józonón most látta elsőszőr hibáját.
- 115 Meg szűn a dobzodás az egész hegyeken,
 Nem ordítanak többet éjjel a Völgyeken;
 Keresi Vénussát magános helyeken.
 A szűret meg szűnik az egész vidéken.
 Így volt: a mig egyfzer szent András Havában
- 120 Setét gondolatok közt lévén magáb*
 Ama szőlő felé el indul bujáb*
 Hól Isten Afzfzonyát szemlélte pázmáb*.
 De melly nagy bámulás fogja tetemeit!
 Midőn akár merre fordítsa szemeit
- 125 Mindenfelől látta szőlők gerezdjeit
 Kik magokban rejtik arany fővényeit.
 A Napis nevelte ezeknek szépségét,
 Mert Sütvén közlőtte vélek fényességét,
 'S a mi több meg hadta Levelek zöldségét
- 130 El tiltván hóharmat mérges hidegségét.
 Csuda volté vagy nem? Bachus annak vette,
 Azért e gyümölcsöt egy Kádba meg szedte,
 'S szerezmes Kinnyának italává tette.
 Mondják ez Tokaji bornak eredete.//
- 135 [303r] Azt tartom ha abból adnál a Papoknak
 Kik Pócsba szolgálnak régi óltároknak
 Majd nyelvünken fujják a misét Rátzoknak,
 'S több gyűrűjek lenne bucsus Leányoknak.
 Csak pálinkát ífznak ugy vélem e szentek,
- 140 Melly természet szerezint rátzra óldja nyelvcek;
 Ez Mosqua italtol zibbadnak az erek:
 Tótóknakis azért izetlen befzedek.
 Nem ugy vagyon dolga Keve fijainak
 Kik urai lettek Tókaj máljainak:
- 145 Kedves hangja vagyon Magyar szavainak,
 Ellenben idéetlen éjzrak Lakossinak.
 szűrj hát 's fájtólj, kérlek, töltsd meg pintzéidet,
 Merítsd mély kádakb* untig Csebreidet,
 Árpával, buzával dugd meg vermeidet,
- 150 Csak én olvashassam magyar Verseidet.
 Hadd lássam hogy folynak bővség Kebeléből,
 Érezem hogy Kelnek Bölcsesség Öléből,
 Sőt a mi még szentebb Barátom szivéből,
 Nem valami fel futt Tudos elméjéből.

155 Nem tudom ki félhet inkább a meg rontástól én-e vagy a M. Ur, elég az, hogy én oda vagyok. A Garammellyéki fejr fzknyáju Venussa 's Kurta KanKocskáju Cupidoja a M. Urnak engemet egészlen el fogtak 's rabjokká tettek. Én az enyimet fzerecsen ruháb*//

[303v] öltöztettem, vélvén, hogy ugy nem kell olyan fzésnek lenni, de
160 érzettem magamb*, hogy csak hibázok, mivel minden Nemzetnek vagy on olyan fzésége, melly néki tulajdona: de leg alább azt az igasságot tanultam hogy egy fzerecsennétis lehetne fzeretni; 's lehetis.

A M. Ur egyyk kedves levele Befzterczét meg járta és ott Keresett midőn már onnét eljöttem vala, de ugyancsak örömemre Kezembe jutott: Nagy fzivbéli
165 hivsággal láttam, hogy a M. Ur rollam mindenütt méltoztatik meg emlékezni, még a homok Tengerekennis.

En sem fördöttem meg egyfzeris ugy hogy az Órssi Nayadesek 's Driadesek Attyához egy fohajtást ne bocsátottam volna. – – Én abbol a mineralis orfzágbol, hova csak a Barácság vitt vala meg mult hold-napnak 22dik napján
170 tértem vízfzfa; de nem soKára obristleytnantom, Kivel mulacság dolgáb* mindég fzimborázok, rajtam ütött, gunyhombol ki huzott, 's mikor leg jobban akartam volna papirosson fzüretezni magához vadáfzatra el vitt. Egy egész hétig oda Koboroltunk, pusKából, pistalybol lódóztünk: a többi között ama híres bór-fáknak, B. PatusKának tilalmas erdejében tolvaj modjára kopoinkat bé
175 erefztvén, 's egy dél előtt tizenöt nyulat öltünk meg. Erre mit mondana Confuz Tanitvánnya? Mi még Európában csak ölünk. Minket a jövő nyárra egy nagy hir fzerint vagyis ijjeftző parantsolattal Pest alá táborba idézének. Tavaj a Muftkát, jövő Elftendőre a Törököt fenyegeti az a Pesti tábor: valjon Ki ijjed meg? //

180 Hallom Erdélybe* Magyar Gubernátort tevének: az ugy tetzik nekem mint egy álom. A Mekai Koporsob* fekvő árnyéktol még látom Sokan félnek. Lássuk ha az ég-tartomány alatt fzületett Hertzeg Afzfzonyt valahogy férjhez adhattnok; a M. Ur annyira meg jobbitotta magát hogy én nehezen találóK mást Ki annyit fzányon Lakadalmi kölcségre – – gondolkozom rajta 's majd vagy két
185 helyen zörgőtek. Hát ha az Károlyi Griff Madár valamire venné magát? próbálja meg a M. Ur. Ott betükis vadnak, most egy jó magyar orvos Könyv jutott kezembe, mellyet ott nyomtattak ezen elftendőb*. Azon lefzek, hogy leg alább hálo Ingeiből vagy kettőt meg fzereshessek M. Ur Kivánsága fzerint előre. Holnap után ugy mint Ersébeth Napján Posonb* Királyi vendégség lefzfz;
190 most Grassalkovitson van a for, az Udvarat Bécsi koronás fejkkel edjűtt fogja vendégelni. Chacun a fon tour. Hát mi mit csinálunk, én a M. Urat láthatomé a télen? Voltair Nevető 's Siro Jankoját imé küldöm. Énis el mondhatom igazán a M. Urnak azon iffju Poétával, hogy: Ne dedaigne point fon hommage:/ fes penchans, fes plaisirs, fes gouts font ton ouvrage
195 És ugyan azzalis végzem mert igaz 's illik réam

B

14.

[29r] Ezer hét fáz hetven kettődik Efstendőbeli történetek + + +

- Az éjzaki fzelek fujnak fúvöltéssel,
 Sok Posta Legények futnak Kúrtóléssel,
 Félre Ki az utbol! Kiálnak mindnyájon,
 5 Az Ujj Efstendőnek kiki helyt csináljon.
 Két homloku Jánus csattogat előtte
 Ki titkos Templomát nyitva felejtette:
 A Hartzok Istene véres fzekeével
 A fagyos Februust úzi fegyverével,
 10 Április is várja hogy első napjára
 Érkezzék a Török Tanais partyára.
 A zöldellő Május virágos Kertyeit
 Ki teritti bátran pásintos réttyeit;
 Az iffju párok nyögnek fzerelmekben,
 15 A Hadak Gyermeki gyűlnek feregekben.
 A Töröknél méréfzb Mosqua nem visgálja
 Melly mezfze maradott fíberia tája,
 Oda siet nagyon hármás Kerefztyével,
 Hol régen Romától meg vált miséjével.
 20 A Frantzia félti Török birodalmát
 Mellyel gyengítette¹⁹ Németek hatalmát. //
 [29v] Ispahánnak Ura Mahomet lábánál
 Mustaphával Kiván áldozni firjánál.
 Várják Bizántzium fereimes Leányi,
 25 Hogy Kinek lehetnek idővel fäkmányi.
 A vizeken biró Nemzetek vigyáznak
 Mi lefzíz ha Pontuson Mosquák hajokáznak.
 Az alatt Juniust görbe Kalzájával
 Követi Julius éles Sarlojával.
 30 Császárís meg indul maga holnapjában
 Sok orfzágok Sorsát hordozza markában.
 Ama kintses város Neptunus Mátkája
 Várja hányra fordul Genua KotzKája.
 A fzegény Sarmata feredik vérében,
 35 Hogy idegeny Királyt ültessen fzikében;
 Dantzkais irtozik híres fzomfzédjától
 Mert többet fizetne terhes hajójától.
 Bécs pedig magában Keresvén nagyságát
 Lassanként tsorbittya Magyar fزابadságát,
 40 Más felől tekinti Roma Kőfalait
 'S fzent tsontokkal fekvő Császárok hamvait:
 O! Földnek Afzízonya hitúnKnek hajléka,

¹⁹ <Császárok> Németek

- A Régi Rómanak hogy lettél árnyéka?
[29c] Meddig őrizheted forvatt csontyaidat
 45 'S Egyiptom porából emelt ofzlopidat?
 Irigy Europa! fő tudományodot
 Mitsoda Népekre veted még jármodot?
 A tűzes Etnának Kénköves hamvait
 Miért gerjefzted fel elalut lángjait?
 50 Mit keresz a ligetes Amerikában?
 A Vad Embert miért űzöd barlangjában?
 Viselj a fzegény fzerecsen aranyát
 Hordozzad hátadon AfztraKán báránnyát,
 Töltsöd meg torkodot Cyprusi borokkal,
 55 Czifrázd afztalidot Chinai Korsokkal,
 fzubáidat pedig nyugovó fzékekkel
 'S Persáknak modjára Kézfűlt fzőnyegeekkel.
 Evezz hajojiddal Világnak Végére,
 Találj ujj betegség halálos mérgére.
 60 Hivságban el merült Kényes Királyidnak
 Tőmjényezzel többel mint szent Oltáridnak,
 Emelj fzegény hátán Arany Ofzlopokat,
 Lántzolj lábaihoz Sok ezer rabokat.
 Hirdesd Népeidnek Ki huzott fegyverrel
 65 Hogy nem fzülettett f zabadság Emberrel.
 Eljön az az idő hogy világ végéről
 Ujj nemzetek jönnek Polus hidegéről.

15.

[30r] Gunyhombol, folyo Efztend* utolso Napján – 772

Méltóságos Báro Orczi Generális Ur*

- Társ ujjra gerjefzted pislogo tűzemet;
 Verseiddel birod egézfzen fzivemet – – – –
 5 Azért lud tollához erefztem Kezemet
 Hadd fesse előtted Vándorló efzemet.
 Jol mondod hogy nékem a Musák csevegnek,
 De Koránt sem azért hogy talám fzeretnek,
 Hanem mivel mint vak fzeretőt Vezetnek,
 10 'S néha botlásimon magokis nevetnek.
 Ollyanok ők hidd el mint ama szép fzüzek
 Kiknek mesterséggel lobog Kényes tűzek,
 Soknak intselkednek de Kévésnek hivek:
 Melly sokaknak véfz el ohajtások s mivek!
 15 Nehéz az én Vasam nehezek faruim,
 fzent Hegy máfzására rofzfzak farkantyúim;
 Inkább vijjására fzegezem ágyuim –

- Arra találkoznak tudom több Társaim.
 Fritz Bátyánkis addig fujta furulyáját,
 20 Mig Márs nem kívánta líKra Katonáját,
 De mihelyt hallotta vitézek dudáját
fans foudiba hagyta azonnal Musáját.
 Ágyukkal bassusra fűttette notáját. //
- [30v]** Csak így vagyon dolgoz Hadak Gyermekeinek
- 25 Tövire sem érnek Parnassus Hegyinek,
 Izét sem kóstolják Musák szerelminek,
 'S Már Kereftért Küldik Rákos mezejinek.
 Hova víz vakságod telhetetlen világ?
 Ki ez előtt fénylett hol van a sok ország?
- 30 Látod nagyobb része szomorú pufztaság –
 És hogy ez életben minden mulandóság –
 Mondjátok meg nekem Udvari-Polgárok!
 'S Ti fényes Nagyságban el merült Királyok!
 Cadmus fiajnak hova dőlt szép várak?
- 35 'S szegény Lengyeleknek hól van most határok?
 Nem tudom Barátom magam mit ohajtsak;
 Mufftivalé vagyis Katafzfzonnal tartsak – –
 Bár ülhetnék veled mint irod fájkára,
 'S Érhetnék Hercules híres szorossára,
- 40 Vagy hol Atlás vette a földet vállára,
 Tám még ott csiphetnék mit Magyar fszámára!
 Hát ha meg lelhetnök Eleink lakását?
 Mivel már esméred szivem vágyodását,
 Ám légyen Kormányozd Kettőnk vándorlását,²⁰
- 45 Menjünk és írjuk fel²¹ Salamon mondását - //
 Voltairhoz nem bánom igazítsd utunkat:
 Ott úgy mint Jordánba mossuk meg magunkat,
 Pláto formájára ússuk Kalapunkat,
 'S Hofzfu tág Köntösbe végezzük bucsunkat.
- 50 Jövet tekintsük meg a JanKó Jakabot,
 Ki neveltetésnek Külön törvényt szabott,
 Mellyel Tudosoknak nem kis dolgot adott,
 'S Párisi Érsekkel üstökbenis kapott – – –
 Ha honnyunkba térünk éljünk csak figével,
- 55 Téjjel, és ártatlan rajjoknak mézzével,
 Juhász medentzébe forralt Sentyitzével –
 A vizet hörpöljük kézzel nem Csézfével.
 Keressünk ha vagyon olyan szegéletet
 Hova még Comifzár 's mérő nem mehetett;
- 60 Légyen bár éjzakra hóban helyheztesztet,
 Emeljünk magunknak ott egy kis fedelet. –

²⁰ <írjuk fel hegyére >

²¹ <írjuk fel hegyére> menjünk és írjuk fel

Ott talám majd derültebb elmével vizsgálhattuk természet titkait. De valyon valami Sándor nem jönne odais, 's előnkben állván Nap Sugárinak elvételével nem akadályoztatnáé szabad gondolatainkat? — — — — Maradjunk hát itthon, 's
65 legyünk testünk* nedvességei szerint hol vig hol Komor Kedvel míg a Tömlőtzt
tarto eljövén zörget, 's Lelkünk fogságából Ki szabadul. —//

[30d] A M. Úr Kedves írása engemet a leg fetétebb gondolatok Között talált. Az időt firattam. Ezen feneketlen méllység, mert egyébnek nem mondhatom az időt, minden efsztendőnek fogytán meg szomorit. Mult éjjel fel
70 ebredvén efszembe juta hogy én egy széps és jeles tudományu Hertzegnének Ujj
Efsztendő idvezlésével tartozom; arra, tóstént az időnek természete 's sebess
elfolyása mint egy szémeimb* tűnvén, Kapám gyenge ecsetemet, 's öKemét
amint lehete frantzia olajjal le festém. Már morgolodva száraztom valais
váznomat midőn a M. Úr természet Kies mezejin szedett gyönyörű versei²²
75 elérkezének, 's Nehéz Kedvűségemből tündér modjára Ki huzának.

Bezzeg látám énis a Rigó fereget,
Hallám kis Cupido miképpen Kerepelt —
Látám faunusok hogy vitték a Lepelt, —
'S Hogy Köték fel utnak szüzekis a pendelyt.

80 Láttam hogy fetrengett Bachusis vérében
Hogy dugtak ruhákat ifzonyu febjében
Néztem mikép hága Venus székerében
'S Hogy vivék Galambok Erdély Közepében.
Egész széKelységet velle meg fétáltam

85 Hól jó Magyarságra örömmel találtam:
Kótyárfzó szerelmű széps Fátákat láttam,
'S Tráján Jobbágyival batutátis jártam. //

[31r] Hívságra ragadák mind ezek Lelkemet,
Elis üzék hamar borongó Kedvemet,

90 Barátság öröme meg lepé szivemet
Ki nyitá 's fel oíztá érzékenységemet. —
Ezen szempillantást o! KiK esmérítek,
Ti kik egy Barátnak lelkit szeretítek,
'S a több boldogságot érte meg vetítek

95 Tudom csak egyedül velem ti érzítek!
Nem szállott ő Soha Királyok szivében,
Sem ama Cromwelek pántzélós mellyében,
Csuda volt Pilades arany idejében
'S most csak ritkán tér bé szégeny kebeléb* —

100 Engemet igazán most csak ez vigasztal. Valyon azon Anglus lép dagadás
mellyről a M. Úr emlékezik nem ragadó nyavalyáé? — most énis csak tunyogok.
Még a dicsősség maflagán sem Kapok: lőt valamint azon említett érdemes
Piárista Atyának esmértséget szivemből óhajtanám, ugy nagyon félek a M. Úr
tanásának engedelmeskedni; és jollehet ugyis esméretlen léfzek, mindazáltal

²² <szép> versei

105 mostani Világba még nagyobb homályban szeretnék rejtetni. Könyörgők azért a
M. Urnak, méltotassék engemet, szeretetének bizony//
[31v] bizonyására, azon Magyar Könyvfzerzők vagyis Tudosok laistromából
Ki hagyatni. Azon kívülis munkáim nem egyébből állanak hanem csak
Barátaimhoz irt Levelekből, Kik Között a M. Ur első, egyebekről pedig nemis
110 álmadozom. Ha Külömb* szolgálhatok Nemzetemnek, és ha a M. Ur valamire
abban elégségesnek itél, parancsolattyait fogadom, és tanátsai törvények léfznek
– – – Mostani időben nem lévén tanátsosabb mint az Iffju Antremontné
mondását követni, még egyfzer elő hozom: Dois je pour un laurier frivole aux
prés de cette vaine Idole, chercher des mepris éclatans? Qui s'élève cherche
115 l'orage, Les monts sont battus par les vents: La paix regne dans un bocage. Az
Iróknak is vagyon magos hegyek 's aztis vijják a fzelek. Voltair Apánk eleven
pélða; az irigység még most fem fzünik mirigyesíteni életét. Nem régen csak
nem Korcsomai káromkodásokra fakasztá a fzegény 80. Efstendős öreget.
fzintugy bánom sorsát mikor keferves panaszfzait olvasom. Csudálom, mégis
120 mult Holnapban egy igen fzés erkölcsös mesét irt Verfékbe La Bequell vagyis
Álindának kerefstelte. Ez //

Ez ugyan meg érdemli hogy Attyának haláláig ölébe²³ enyelegjen, 's akkor
minden van nélkül Heliconra el tűnjék. Ha hofzfzatska nem volna elküldeném a
M. Úrnak. Igaz hogy petyegis ő néha némely írásaiban, de láttzik, hogy erőltette
125 magát mert hizelkedni akart. Igy kezdi: *Sauveur d'un Peuple Libre!* holott ő
mindenütt Kerüli a Királyokat. Melly gyengeség! Más rendes verseketis
tulajdonitanak néki illy név alatt: *Mon Réveil*. De térjünk vizfza a Magyar
nyelvre és annak fzükölkedéseire. A M. Ur küldött Frantzia és Görög fzavaiból
eléggé láttam melly távol vagyon még nyelvünk tökéletességétől, és arra talám
130 egynéhány efstendők kívántatnak míg csak azon kilentzven vagy fza fzonak
jól ki tudjuk jelenteni értelmét. Én már azonis gondolkoztam, hogy bár csak a
Deák elegyítéstől menthetnök meg, ha ebben boldogulunk célunkot elérjük és
a nyelv fog virágozni, de valamig a DeákosaKat Ki nem nevettyük, addig a
nyelv régi fallangjába marad: mert a Nyelvnek forsa olyan mint egyébb emberi
135 találmányoké kiket csak a fzükség és a történet találtak fel: a melly Embernek //

[31d] fzés lelke vagyon jo fzive 's számtalan érzékenységei az ilyen
embernek mondom, több fzóra vagyon fzüksége mint másnak, Ki annyit nem
érez, és az nyilván valo hogy az illetén Emberek fzivek bövségétül viseltetvén
eleitől fogva fikárolták és fikárolják a világ nyelveit. De ha ezek ujj érzékeny-
140 ségeiknek ki fejtésére fzükséges jeleket az az fzoikat, idegenektől Kölcsoñezik,
ugy igaz az is, hogy az ő Anya nyelvek fzüntelen böcsöbe fog maradni. Tehát a
Deákos, Tótos és Németes elegyetiséket meg kell vetni és Ki kell nevetni. Erre
jók a Kisbetyárok és a fzés Afzfzonyok. Ugyan ezen Két fzarmazás Kedvéért én
javasalnám hogy a Kinek valami piatzra valója vagyon most bocsássa ki, mert
145 lehet félni, hogy az más nyelveken irt Könyveknek olvasása izeket ugy annyira
meg rontya, hogy magokkal egéfzlen elhitették hogy lehetetlen magyarul fzésen
irni. Minap egy Kótyáfzó fzerelmű fzéspelel rendes találKozásom volt: Ez
fájdalommal panaszolta, melly fzerencsétlen légyen nyelvünk, mivel az Uri
Afzfzonyokat nem is külömböztethetnek a Nemessektől ha csak a frantziáktól

²³ <annak> ölébe

nem kóduljuk a fzőt és Dámáknak nem nevezzük: arra el mosolyodván mondám néki, hogy hajdon az olyan Afzfzonyságokat patyólatos rendűeknek nevezték; 's talám azt mais meg lehetne érteni.ugy, de Uram ma nem viselünk mi
190 patyolatot hanem..... azért mond meg ha jó magyar //

[63r] magyar vagy miKéppen lehetne névvel külömbzetetni ezen Két Afzfzonyi rendet. én ujja felelék hogy ugy lévén a dolog mivel több patyolat nintsen te hát jó léfzen talám közönségesen Uri Afzfzonyságnak nevezni mind egyiket mind másikat, erre látám hogy az Afzfzony mérgeződik együgyűségemen, és mintegy nehefzteléssel kérdi tőlem, hát nintsen azon Két rend között Semmi külömbség? Meg unván csiripolását, Afzfzonom mondék néki, én más Külömbséget nem tudok, hanem a melly²⁴ vagyon a Dám vad és Őz között, csak hogy a Dám vad hímjeinek nagyobbak a fzarvai. Ezen fzőra ha a fzőpet ölömbe nem fzorítottam volna²⁵ agyon ütött volna legyezőjével és talám Török lózája előtt nyalta volna véremet öllbe való KutjátsKája – – – Így jártam én a Dámával de meg f szabadultam tőlle HerKules modjára. főt annyira kéreltem őt, hogy indulásom előtt esküdött hogy ezentul Soha más²⁶ nyelven nem fog gyónni hanem magyarul. Tehát ez egy meg tért Lélek melly a magyarságot fogja apólgatni. Reménlem az Ásiai Hertzeg Afzfzony²⁷ férjhezmenetele után f számaltal fog meg téríteni; mái postával fogok irni és Pestre való Küldésének modjáról értekeződni; én ugy hífzem fzüzességébe semmi Kétség nintsen, azért meremis ajánlani azon jeles Piarista Atyának: Magyarsága ugyan tífza és ékes, gondolattjai pedig elmét köfzörülők, és fzívet gyarapítók. //

[63v] Egy fzőval azon hires Görög történetek mellyeket egy tüzés elméjű frantzia vitez mesében öfzve foglalt, most pedig egy nagy elméjű Magyar Anya nyelvére által tett. De a M. Ur titkos fzekevényéből nem jőne valami piatzra? Bezzeg ez ám a Haza ellen való véték, ha azok addig zár alatt léfznek, míg más nyomoru írárok Kótyáfnak és a Hazabéliek izét meg rontják vagy el idegenitik! Én hízkeledés nélkül mondom, hogy a M. Ur munkájiba vagyon
210 Gyöngyösi Magyarsága, Pope mélysége, Voltair éKessége, 's PetrárK édessége. A M. Ur verseiről is el lehet azt mondani mit Fenelon mondott: *Malheur! a qui n'est pas ému en lisant ces vers:*

Fortunate Senex! hic inter flumina nota,
185 Et fontes Sacros, frigus captabis opacum.

fzerencsétlen, vagyis boldogtalan Magyar az Ki az Orczy Verseinek fzéségét nem érzi. Annak bizonyosságára én nem Két verset tudnék²⁸ előhozni, hanem ha Leveleit vízfza akarnám küldeni minden Leveleit. Én részemről boldognak tartom magamat, mert azokat olvashatom, és ötet holtig fzerethetem

B

²⁴ <ki> melly

²⁵ <talám> agyon

²⁶ más<kép> más

²⁷ Aszfzony<nak> Afzfzony

²⁸ tud<nék> tudok

P.S. Sándor Nékemis írja²⁹ hogy minden órán a pompadour hajtoKáju oriások Közé fog menni. Sajnálom, mert az én Tulajdonosomis dolgozott ide tételébe. Ne vélje a M. Ur hogy talám valamit olly Baráttól el titkolnék im frantzia verseimetis küldöm.//

195 [63n] Loin du faste éclatant et des pompes mondaines

Des Temples consacrés aux vanités humaines,
Dont L'appareil Superbe impose à L'Univers
L'humble Religion se cache en des deserts –
Benir est son destin, Souffrir est Son partage

200 Elle prit en Secret pour L'ingrat qui L'outrage
Sans ornements Sans fard belle de ses attraits
Sa modeste pudeur la dérobe a jamais
Aux hypocrites yeux da le foule importune
Qui court à Ses autels adorer la fortune –

205 Corige le Valet & respecte le Maître
Dieu ne doit patir de sottises du Prêtre
Des Lezards et des rats mon logis est rempli
Mais L'architecte existe et quiconque le nie
Sous le manteau du Sage est atteint de manie //

5

[64a] + + +

Du centre de Chaos, de l'abime des mistères
Plus vieux que le Monde, plus rapide que les sphères,
10 semblable aux tristes fonges,
Et a leurs vains mensonges,
215 Naquit un Fantome, qui sur ses ailes légères
S'envole, et laisse tout dans la tombe de misères.
Toujours dans la Course, des siecles il se nourrit,
15 Cruel pour soi meme il n'est jamais endormi. –
ses yeux sont des Destinées –
220 Il hâte de tout le trépas,
Et dans ses terribles repas
Il engloutit des années – –
20 C'est le Tems Princesse! quel Tyran inexorable!
fur l'an qui va finir sa main redoutable
225 A deja sans pitié semé des Cheveux blancs;
Et ne lui laisse ces peu d'instans
Que pour le plonger dans sa nuit effroyable –
25 Pardonne li je retrace ces tableaux effrayans,
O! qu'ils n'atristent point de Destins si brillans!

²⁹ <meg> írja

230 Vos Vertus vous ont elévée
Au dessus les Coups force nés
De la mort et du Tems –
Rejouissez vous tous les ans,
Et laissez moi seul redouter
235 Du Tems le cruel arret.

A M. Uratis ez fzerint és fzivemből idvezlem az Ujj Eftzendőben

B

16.

[57r] Bánkefze, Bőjtelőhava 14napj Ÿrdegerd 695 Eftzendőben
Báro Orczi Generális Urnak

Már nyughatatlansággal vártam az Őrssi főhalandónak irását, mert legg fzerencsésebb fzempillantáfaim azok mellyekben kedves Leveleit olvashatom.

Hova nem vittél jo Barát illy hofzfzas halgatásoddal?

Most Aba Ujj vármegyét, majd Pestet futosta lelkem és mindenűtt Kerestelek. Azonban Te meg unván a gyáva illendőségnek alKalmatlan nyűgit hordodba huztad magadot, onnét a Világnak dudoltál, a Királyokat³⁰ dicsérted és tanítottad. Bezzeg jól pengetted lantadot, tettik mind a fülnek mind s fzivnek mit énekeltél – – ha a Romai fő pap Aladár Rókonynyai közül való vólna ezértis meg ajándékozhatna azzal a Kofzoroval mellyet már Tassus idejétől fogva fenki nem nyert Romáb* – – a Királyokis tartoznának valamivel igazság fzerint, mert nem tartom én azt hizelkedésnek mit rolok irtál hanem inkább oktatásnak. Nehéz ám azokat a gyémántos lűvegű Gyermekeket dicsíret nélkül valamire tanítani. Ama szép elméjű Phrigiai Rab mesék közzé pólálta az igazságot 's úgy mutatta meg nékiek: Mondják a Napkeletieknél mostis ritkán lehet őket másképpen látni; főt a mi égtanyánk alattis legalább inget adnak rea,//

és másképpen nemis igen mutatták. Róla mondotta volt Voltaire apánk: "Hélas! la verité si souvent est cruelle; on l'aime et les humains font malheureux par elle!"

A Kantlaqua Krapatlý (?) irásinak magyarázójis meg csalták magokat tiz ezer fház nyoltzvan eftzendőkkel mivel most meg vagyon mutatva hogy a helytartó tsillagok egy eftzendő alatt 90 II és következendőképpen 72 Eftzendő alatt egy egész gráditisig érKeznek, már pedig mivel az Abroncsnak határa mellyet azon Csillagoknak meg kell kerülni 360 Gráditisokat foglal magában

³⁰ <és>

nyilvánvaló hogy azon Plató Eftzendeje melyet közönségesen Nagy Eftzendőnek neveznek 25920 Gélál vagyis Attiumi eftzendőkből álló. Ennek fogytán hihető, hogy az egézfz Égi-fitárok vízfza tervén régi helyekre
30 éppen ugy lefznek helyheztetve mint voltak világ Kezdetén, és a föld golyóbissa meg gyulván az az helytarto (Giles?) hivatalját viselvén azon forsra fog jutniés egézfzen meg fog égni Platon eftzendeje után. Ez időre rendelik a láthatatlan tudományok*k üzöi a világnak végét. Ez ugyan ha igaz nagyobb lefz a Trójai gyuladásnál – mindazonáltal azért vigabbak vagy
35 fzmorubbak lehetünk, mert ha fzinthe a Pekini Tudósnak időravásai nem hibáznánakis, mégis untig elég vagyon meg királyoknak ezen a föld golyóbissán ofztozodni és hadakozni.//

addig nemis léfzen az illetén Pereknek vége mig az Embereknek agyag darabon Kel élni, és annak risKásájával vagy máléjával táplálni magokat. Nem
40 régen gondoltam, talám meg érdemlené, hogy ezen Kérdés a Párisi Tudosok Serege által pályára tétetnék t.i. *Si c'est la force qui a régné plus sur ce globe, ou bien la raison?* Ugy tettzik a dicső emlékezetű Montesquieu tzélján Kívül nyomozta ezen kérdést: de mivel a mező igen tágos, nem csuda ha csak Kevés helyen aratott. Mult napokb* a Nemzetek lorszait 's történeteit forgatván
45 elmémben, ezt jegyzém meg magamnak: hogy a Magyarok forsza fzinthe olyan mint hajdan a Frantziáké midőn ezek egyfelől a Romaiakkal, kik birták, más felől pedig a vadócz Németekkel voltak határosok. Ugy a Magyarokis, idővel mint egy fajtó defzKáK Közzé estek, a Németek és a Törökök közzé; fzükség volt azért nékiek egyfelől elfajulni, mivel másfelől Pogányok lévén fzmözfzdjai
50 azoktol irtoztak és inkább fzerettek magoknak hivságban lántzokat keresni, mint sem ujj Pogányfágb* vízfza térni. Ezen vélekedésemben³¹ magadis megerősítél ezen helyes versednek értelmével a Magyarokrol fzollván: *Kostolta ez fulyját Török segiltségnek* – – De azért mostani³² boldogságunk ölében nem kell nekünk egézfzen el alunni, mert fzámtalan az inség ezen a földön és nem tudjuk
55 mire jutunk.//

En ugyan nagyobb inséget a rabságnál nem tartok. A Griff Madárral valo idő töltésedet irigylem mert esmerem nagy LeIKét; de azon eléggé nem tsudálkozhatom hogy esküdtött olyan dolognak meg tartására melly maga magában nem hit és ugy fzollván femmire fem Kötelez. En ha velle lehetnék így
60 elmélkedném előtte. ValaKi a hitnek és érKölcsöknek gyarapodását kívánnya annak fzükségesKéppen jó Hazafjánakis Kell lenni, es azon igyekezni, hogy Nemzetének nyelvét minél tíztábbbá és minél fzebbé tehesse; mert ha nem idegen nemzetek Könyvei által ujjabb ujjabb hitgáncsok és erKöltstelenségek csufznak bé a Hazánk*; már pedig ezek így öfzve Kapsoltatva lévén nyilván
65 való hogy Nagy Haza fijainak illik olyan Könyveketis nyomtattatni mellyek nem csak csupán a hitről és annak ágazattairól tanitanak, Külömben a nyelv fo ha virágyára nem jut, és végre ugy feledékenységbe jön mint ama régi fzmoru Magyar noták KiKról már Berkiek sem³³ emlékeznek. A fzent Könyveknek valamint a törvényeseknek igen rövideknek minden boKrétázás nélKül

³¹ -em- beszúrás (eredeti szövegek: vélekedésben)

³² mostani – beszúrva

³³ <Tudnak semmit> emlékeznek

70 valóKnak Kell lenni mint mondja: Legem brevem esse oportet, velut emissa divinitus vox fit, jubeat, non disputet. Nihil mihi videtur frigidius quam lex cum prologo etc. Az illetén Könyvek pedig valja meg a Griffis, a Mohácsi pocsolyából³⁴ sem segítik ki Nyelvünket 's Nemzetünket.//

[59r] Hidd el Barátom hogy hejában kívánod magadat elrejtetni a dicsőség
75 elől, igaz érdemeid tündökölnék és Barátaid szívét világositván magoknak azokban oltárokot emelnek mellybe holtod utánis fogfz élni, 's végre a maradékis például fog Téged emlegetni.

Hozd hát Pestre Kérlek drága fzeKrénykédet
80 Nem Kérek én tölled fzállást vagy ebédet;
Hanem segítségre hívom szép elmédet
Hadd felejtsem mig ott léfzek az inséget,
Hogy Kelljen gázolni tudom a Csalmákat,
Tudom ellenzeni a lőkótt zsidákat,
85 Értem hogy kell győzni a ravafz BasáKot
De fzivnek dudolni nem tudok notákat.
NéKed adattatott fzivet éreztetni,
Te tudod a LelKet testel egyeztetni,
Termézfzet titKait lantodon pengetni,
90 'S véle fziveinket ájulásba vetni.
Az Oder és Elba Között nyargaloztál
Verner Hufzárjival elégfzer birKoztál
Akkoris ágyuk Közti Musákkal suttoztál,
'S Onnétis magadnak Két Kofzort hoztál.
95 Mond meg boldog Óreg! Két tífzesség közzül,
Mellyel szép életed ragyog és dífzesül,
'S hanyotlo Napodra ujj fenyekkel derül,
Mond meg Kérlek Lelked most mellyiknek órül?

Az ilyen Embernek, ki ezen³⁵ Dicsőségeket fzánakozo fzemel nézi, nem csoda ha néha lép dagadása vagyon.

100 Mi Majusnak hetedik napján Lichtenstein Károly előtt Nyitrán fogjuk kiáltani Hier ist der Mann most pedig csak azt mondom neked Gut Freund

B³⁶

³⁴ <ki> sem segítik ki

³⁵ eze<k>n<ek> – áthúzással javítva: ezen

³⁶ az utolsó mondat a baloldali margóra írva.

[35r] Bánkefzei Gunyhómból 18dik Marty 773.

Baro Orczi Generalis Urnak!

Őfzve huzom hát vitorlájimot és mint a fáradt halálfzok estve, part felé inditom hajotsKámot hadd lebegjen a csendes tengeren, mig még a nap eltűnése
5 előtt vízfza tekintvén enyéfző sugárrival aranyozza a fíma Vizeket. Nem indult ő vétKes igyekezettel az Indusok arannyáért fem a Chinaiak drága cserepéért; nintsen néki ahoz valo árbotz fája hogy a dagályos tengeren KűfzKűdő fzeleket meg vetvén vízben merült oldalait Kűfzikla fzáloKtol ne félthetné. – –

fzegény halálfz vagyok. Nem jut az én odvas fám tornyos bástyáju
10 révpartokra hol a Nemzetek Kűlőmbfēle portékák neve alatt egymásnak árulják hívságokat és fzegénységeket – apro követsekkal elegyedett pufzta fővenyekre kötöm ki sajkámot hol emberi nyomot nem látok, ott hálóm fenekét ki fordítván mit fogtam meg vizsgálom, ’s ha történetből győngy akadott retzėjimben aztis vízfza vetem – ott hálók reggel a napot kűfzűntvén //

15 [35v] kérdezem tőlle ha tegnap fzeműnk határának fzellyéről el fietvén midőn vízfza nézett, fzámba vetté minden halandókat, kiket a setét éjtfzakának által adott, és ha most mind életben találtaé azokat? meg kérdezem ha a mái nap fzerencsés léfzené Barátimnak, és ha nem, érié őket valami vefzély?

20 AKKor Sohajtással rollad emlékezem,
Mit téfz, ha fzeretfzē fzüntelen Kérdezem,
Érted az egeknek gyakron esedezem,
S Csolnakomot ujra vizeknek erefztem.
Nézem Nemzetemnek fillyedő fajKáját,
25 Hova hajtyák fzelek bágypott vitorláját,
fzememmel kísérem csonka árbotz fáját
S minden kőtél nélkül lévő vasmatsKáját.
Nyőgők, s nyofzolyámot Kőnyvekkel áztatom,
De fájdalmam oKát csak elrejtve tartom:
30 Ha néha előttd ki nyilatkozttatom,
Meg bocsáss, mert hidd el máfnak nem mutatom.

Illyen lefzen az én életem. Miolta kedves Leveledet vettem, én esmémentlen név alatt István tornyátis meg láttam, más fél nap mulattam azon Csáfzári városban, de olly Kevés idő alatt //
mennyi irtoztató ujj nyomoruságok Kéfzűleteit hallottam, mellyekkel
35 fzbadságunk ellen fegyverKeznek az odavaló paroKás fejú ’s Vaniliás gyomru Németek! Én ha ezen Nemzetnek eredetére és hajdoni erkőlceire vízfza tekintek ezen tőrő dűhősségének más okát valójába fel nem találhatom, hanem hogy a ToKaý bort meg fzerette. Ugy jártunk mi azzal a hegy allyával mint a fzegény fzerecsenek az arannyal. A fpanyorok aranyot a Németek pedig bort
40 fzomjuhoztak. – Vallyon nem volna-é jó azon fzőlő tőkét míveletlen hagyni mellyeknek gyűmőlcséből vefzedelműnk fzärmazik? De majd a Debreczeni

Kenyeret Kivánnák meg: már egyfzer ugy is vittek a Debretzeniek egy török Basának kenyeret ajándékba – –

45 Meg válik Groff Miklos hogy fog az oda való kováfzfal banni: tudom ő
femlyét ha lehet nem fűttett. De midőn egy felől örvendek más felől
fzomorodom, mert fül hegygyel hallottam hogy az Udvar B. Revitzky
munkálkodásaival nem elégfzik meg, és hogy más Követet fognak Kűldeni
helylyébe Lengyel országban. Nehéz jó Lelkű embernek jó Követnek lenni, én
50 azt előre meg jövendöltem néki.//

Mondják a felséges Csáfzár Lengyel országba 's onnét Erdélybe kézűlt, de
Hertzeg Ponyatovtzky halála oráján azt izente ő felségének, hogy koporsoja
fzélyyéről kéri még egyfzer oda ne mennyen mert várják a Lengyelek és élete
után leselkednek. Relata refero – . Posonyba a Hely tarto tanátsnak jött
55 parancsolattya mellybe az uti rendeléseket vízfza huzták. Ez már nagy
méréfszég és nagy makacsság volna ha igaz. Tudom Te bátran fétálfz az Őrsi
réteken. Reánk nem illik ama régi mondás: qui a multis timetur, necesse est ut
multos timeat. Az Ember ugyan egy rendes állat meg Kell vallani. Jol fajditottad
az hitetlenséget, és egyéb vetemedéseinket, mert ez ugy van énis tapafztaltam.
60 sed felix vates quia Dis gratissima dixit. Bizzunk Istenbe Őf. meg orvosolya
mind ezeket; a jövendő mondókot igen fzokta a menkő találni Kivált a Kik
Olympushoz közel járnak. Azonban kerted fzegeletében mit álmodtál ohajtva
várom. Tudom a pacsirtás mezők és az egézf³⁷ természetnek ujjuló tavafzi
ábrázattya fényes gondolatokra ragadja fzeplkedet. Bár Ki bocsátanád valami
65 munkájidat mert félek attol hogy az izetlen vers fzerzés és az erőlteteti³⁸
magyarság előre elidegenetik még azokatis kik nyelvűnket fzerették. //

[61r] Külömben már nagy bizodalمام vagyon hogy Magyar Nyelv el nem
fog töröltetni egézfzen, mert esett értésemre, hogy a Trencsén Vármegyei
Nemesek ide etájára küldik még kisded fíjajikot anya nyelveknek meg
70 tanulására, egynehány falu vagyon itt körül bé hol tífta magyarok laknak, elébb
oda küldik őket magyarul kenyeret kérti tanuljanak és azután Nyitrára vagy N.
fzombatba, minap fookon egy öreg Notariusnál hármát láttam olyan nemes
gyerkőczét, négy holnap alatt már többet tanultak magyarul mint a mennyit egy
Theresianumbol kijött Grofocska ott elfelejthetett és ujra meg tanult. De
75 Parnassust sem kevesen mázfzfák közűlünk. Nyitrán egy Dubovitz vagyis
Budovits nevű piarista minap nékem nem tudom ki javallásából Trója
vezedelmét mutatta magyar versekbe, mondhatom hogy fzerencsés verseket
találtam azok között kiket hirtelen által futhattam, ugy tudom már
nyomtattya kis Pozsonyba, Gufztinyi Pűspök költségen; mondám a jó Pajtá-
80 sunknak hogy nagy örömemre lett illy barácsága, de még nagyobbra vált volna
ha elébb közlőtte volna velem minek előtte prés alá nem adta.³⁹ Majd
Marmontelis piatzra jön, már némely meséjit olvastákis nékem, ebben nagy
reménységem vagyon hogy fog tettzeni a fzepeknek. A Moraliser Briefetis
forditották, most éppen nálam vadnak, de én azt a Czinéás és Cléon fzerelmét

³⁷ Egész<n>

³⁸ erő<fzakos>ltetett

³⁹ <volna>

85 vagy nem érzem, vagy nem tudom mit itéljek rollak. Ez fzerint látod hogy minden ki telik a Magyarbol mint Te hajdon a Mátrai hegyek között jó izú notán dudoltad, mert nemis másé ezek a versek:

Nints fzüke hazánkban az okos embernek
90 főt talám sokanis csak porban hevernek
fok jeles férjfiak itten tündökölnék
Mint kurta ugy hosfzu ruhások telhetnek.
Igazság fzerető ez a tanáts házba
De durva 's izetlen a köz társaságba
95 Amaz törvényinket hordozza markába
De keze fertőzött idegen marhában.
Ez haza javáért áldozza életit;
De rejtekben tartya minden itéletit;
E nagyra emelte suba tífzeteletit
100 Be hunt fzemmel nézte Baráttjának estit.
Eröss férjfiakat találz az udvarban
De nevit nem hallod sehol az Hazában,
Idejit töltötte király fzobájában
Nem tudja hogy járnak Magyarok Csuhaban,
105 Ezt idegen nemzet tífzeli csudállya,
De maga nyájába senki nem talállya
Emez Tudományát fzüntelen visgállya,
Mi hafzna! Társait hátratafzigállya
Ez eröss az Hadba fättőbbi

Én ezt a gyönyörű munkátskát minap egy öreg Nemes Embernek könyvei
110 közzül ki válafztván olvastam 's fzerencesen elis loptam: midőn sebembe
dugnám sohajtással gondolám magamba O! Magyarok olvastátoké ti ezen
verseket? Egyedül ezen gondolatis volt oka a kis könyv el rejtésének, mert így
vélekedtem magamba hogy a jó öreg vagy nem úgy érti mint én, vagy ha érti
115 Husvéthi gyónásra vasas feregemet 23dikba ide gyűjtöm mivel a Regiment
Káplánnya nállam kezdi az áhíatosságot. ha magyar volna így kezdenék
gyónásomat:

Atyám! bűnös vagyok szép verseket loptam,
120 Helicon vizéből tolvaj modon ittam,
De talám Apollot ezzel nem bántottam;
Mert tolvajságomat fzereti hallottam.
Őis marhát lopott rég földön jártában,
Tám Orczi góbölyét találta puftában,
125 'S azt vette felsége akkori dézmában,
Én most belé nyultam Musák ládájában.

vagy:

Én most vétkes lettem Musák Templomában.

Méltóságos Báro Orczi Generális Urnak.

Ugy jártam mint ama kertész, ki, midőn veteményei között csendesen mulatozna, Nagy Sándor elejib* ki hivattatván, még azt sem tudta, hogy Filep
 5 Fia Dariussal hadakozik, és hogy már a városis, hol kertészkedett Sándor hatalmáb* vagyon; úgy énis midőn kedves Leveledet vettem, a gyengén zöldellő tavafzi vetések között sétálván nem Alj Basa tornyos csalmájáról sem annak tündöklő fegyveréről hanem a szépen ki kelő árpának és zabnak vékony fázalairól gondolkoztam, és azokat csudáltam. Sok ezernek egyfzerre való
 10 látásával hizlaltam fzememet és a közöttök lévő hasonlatosságon olly örömet érzettem magamban melly az utánnis nevededett midőn a fázalokat egymás között külön vizsgálván mindeniknek növésiben különbözést találtam: valamint mikor egy szép tilalmas erdőben be lépén; első tekintetre az egyenes fáknak fázalai mindenb* hasonloknek láttzanak, azonban mindenik más képpen serdült,
 15 nevededett és terjesztette ágait ----- Illyenek az emberekis,//

[36v] fok ezer közzül alig találkozik egy pár ki fzemélyében egézfzen hasonló lenne egy máshoz. Hát még a fziveknek sokféle tekervényes vándorlása mennyi külömbséget okoz érzékenységeinkbe*? Nem tudom Vieland tükörébe lehetné csak fázad rézfétis látni azon indulatoknak mellyek egymástól
 20 külömböztetik ezt a két lábú tollatlan madarat. ----- Én most csak nézésre 's halgatásra adtam magamat; és ha azt meg unom le fekfzem 's addig alufzom mig ftrása Mesterem valami nagy pecsétű siető Levéllel fel nem ebrefzt, akkor fzememet ki törölvén első kételkedésem az ha éleké, az után mit kezembe ad elolvasom, parancsolatomat ki adom, meg fordulok 's elalufzom: hejába
 25 idéznek Rákos mezejére a rezes homloku vállafztott Pluto fiajival – – – hafztalan recseg a trombita hejában mutatod a zöld mezőn fzaguldozó fzpáhykot 's feltürt karu Jancsárokot, hejában kiáltyák vivat! mert én alufzom, és azért fel nem ebredek, hogy egy mulando tömjény füst után kapdossak. Me non oracula certum Sed mors certa facit. Pavidio fortique cadendum est: Hoc satis est dixisse
 30 Jovem! – Két fház ezer //

gyilkos közzé vagyok énis fzámlálva, ott a fzerencse úgy meg találhat mint a halál, én reájok bizom a dolgot. Hanem egy jo Barátnak meg öleléfzre ugyan fel ebredek, és fzinteugy fel ugrom ágyombol azért előreis örvendek, mivel reménlem, hogy kevés ideig elhagyván a Darvaknak notáját 's tántzát Teis meg
 35 fogfz jelenni azon a Márs mezejin, és ott egy homok dombon meg álván, előre fogod ofztani magadba kinek a kofzorut kinek a csillagot fzélesebb pántlikával, kinek a nyakba valot, 's kinek a mëllyre valot. F. Csáfzár könnyű Lovassai tegnap elidulának filesia felé mondják Lusnitzky özvegyét felváltani, ez pedig az ujj bitang orfzágban mégyen hizni, már én néked kivántam eztis; bár csak⁴⁰
 40 gurusolni tudnék! de hafztalan mert Legiokat akar állítani Groff Moritz, mert ő csak egyedül kíván lenni a ditsösség templomába. – Mult héten Grof Miklossal

⁴⁰ <én>

találkoztam Bécsben, kérlek unfzold mindenképpen hadd kérje a vice
kancelláriusságot, mert már a mint sejditettem ő felségeis hozta elő néki, de ő
mint nagy Lelkű Cato nem hajlott, és az ingerlésnek meg eddig femmi
45 foganattya nem volt, én már a magamét meg tettem nálla, tudom nagyon bírod
Lelkét, Örссőn meg jelenik kevés idő mulva //

azért az oda valo Musák Notáján fzolj néki, énekelj, hadd fzolgáljon
Hazájának, de ne mondezt mit irtam, Az emberekkel lótt megbékéléseden
örvendek, bár ülhetnék a Tarna partyán veled és fzedhetném begyembe azokat a
50 fзép gondolatokat mellyek az ég és a föld⁴¹ között határ nélkül futosván,
Teremtőjekben meg akadnak /:mert én azt vélem, hogy a gondolatis teremtés-:/
az Istent veled imádtatják és Lelkeddel az embereket fzerettetik! – – Csak azt
várom, bizonyos alkalmatosságom lehessen melly által egy fзép Magyar
imádságos könyvet fзамodra versekbe küldhessek, ha abbol fogfз könyörögni
55 elhízed tudom hogy vadnak olyan Poéták kik a kerefztfánál tudnak írni. A
pifze orru Leányoknak lefзfз miből foháfzKodni. Azonban nem tudom miben
kárhozathatnád magadot eddig irt munkájidban, én azokban Erkölcsi
Tudománynál, kerefztyénségnél, jozón okoskodásnál, és fзivet ható fзép
gondolatoknál egyebet nem találtam; ha ezek kárhozatra valok, ha ezek semmik
60 égesd el munkájidot, és keresd abban végre fзomoru gyönyörűségeidet, hogy
midőn ofztán az úgy nevezett Helycon fajji Voltair kaptáját 's Metastasio
rámáját oda hagyván írásidnak íratására mennek 's könyveikkel hamvait meg
áztattják, akkoris ezen illendő gyáfzolásá nékiek meg tiltsad mint
méltatlanoknak mert azokis! – – //

65 [32r] Egyébként az ugyis minden Könyvfzerzőről értetődik hogy
munkájában jámbor erkölcsöket fessen, és magais jó életű ember légyen, más
Képpen a Könyv tűzbe való, az Irót pedig Kalodában kell vetni. – – –
Még arra is emlékeztetném a Griffet, ha meg engedné mit ama Velentzés
mondott volt: *Siamo nati Veneziani e puoi Christiani*. Külömben az Áziai
70 Hertzeg Afzazonynak erkölcsi fedhetetlenek, és én már azt véltem hogy a mi
Nevezetes Piaristánk annak Ki nyomtattatását minden tovább való akadály
nélkül magára vette, nem lévén fзükség azt visgálás aláis küldeni mivel olly
Könyvnek fordítása melly nem tilalmas és minden orfzágainkb* fзabadon
árultatik. Mind ezekre nézve itéletem fzerint halálos véték lenne azt
75 feledékenységre kárhozhatni. Azért én a Te gondviselésed alá ajánlom, mert az
ugyan Haller magyarságával vagyon által téve.

Gloria vos acuat, vos, ut recitata probentur
Carmina, Pieriis invigilate Choris – –

Fájdalom! ha egéfз Hazámot őfzve futomis nem talállok többet, fem mást
80 rajtad kívül kinek e Két verset irhassam. Besenyei György munKájitis
Küldezetik nékem darabonként; Pop most érkezet meg és még Kóttetlen
fekfзzik lotzámon⁴², mig tovább mehetnék ajánló Levelét olvastam 's csak
hirtelen //

⁴¹ <a föld> föld

⁴² <a> lotzámon

láttam, melyly nagy a Sas, és melyly Kicsiny az Ökörfzem. Ő ugyan hafznos
85 Térítő léfzen ha egyfzer a Te munkáidot olvashattya – – – – –
Hellyesen emlékezel, és értem tréfádot az ölbe való Tzenk és török lótzta előtt
esett történetről, de én ugy rofzsz volnék a magyar ige hirdetésére, mert igen rest
vagyok és a bucsu járást nem fzeretem.

A mi volt Erdélyi Püspökünk halálával válék meg fzegény Orfzágunk
90 fzellyétől, testit vizfza vitték ugyan de nem tudom ha ⁴³ott olyan áhitatossággal
fognaké imádkozni Lelkéért mint meg érdemlette. Néki történt halála fzerint
lehetne ezt írni firkövére:

Midón Dáczában vefztené dézmáját
Bajtai, Ki hozván Püspöki ládáját,
95 Aradon Kólika fogja Köldök táját
'S Porba veté vélle ÉrseKi Kutsmáját.

Mondják a Kamara Posenbol feboss postát Küldött mind a Test után mind a
péNZ után mellyet már némelley fzerzetesek részéről kiknek adós volt el vittek,
mivel azon adosságoknak ki fizetésére hozta volt magával.

100 Nem tudom MiKlos Ur hogy vigafztalja magát mert azon halálozás engemis
csak nem a guta ütésig fzmoritott, azolta nemis kívánok véle találkozn; minap
tudom Bécsben rándult volt holmi dolgainak igazítására, most N.fzombatba fog
lenni, hirelik ugyan hogy//

105 hogy ujra a Genevai Tó fzellyére akarna⁴⁴ menni. Én ugyan néki házasságot
javasolnék, és egyedül ezen okból Kivánnék vélle találkozn. Egy reggel reámis
a Poéták betegsége jött volt és fzmoruságot csak nem meg fojtott, mig
orvosságra nem akadtam, végre ilyen versekre fakadtam:

Siralom az élet, inség, nyomoruság,
Álom, nem egyéb a leg fzebb iffjuság,
110 Bölcsönket rengetik kin, és fonyoruság,
Minden örömnKnek vége fzmoruság!
Ember! hogy apafzlam Könyvemnek árjait,
Mond meg hogy enyhítem fzivem fájdalmait?
Hogy felejtsem halál Kegyetlen fogait
115 KiKkel meg eméftté Forgácsné napjait?
El jött mint a mord fzel tavalz Közepében,
'S Bé fujván Barátom virágos Kertyében
Kedves Liliomát kit tartott ölében
El hervafztá, 's veté Sirnak mélyységében.
120 O! Ki nem kesereg? ki nem fzanakozik?
Tudom hogy olly Kemény fziv nem találkozik.
Nem vitt ő magával Semmi méltoságot,
Eltében fem kívánt magának nagyságot:
De most árván hagyá a fzelid jószágot

⁴³ ott – beszúrás

⁴⁴ -na – beszúrás

- 125 'S a ritka példájú Kegyes jámborságot.//
[32d] Ne kérdezd halandó egyéb Jóságait,
 Férjét hogy szerette és több RoKonait,
 Hogy tudta szívelni Hazája fíjait!
 Mind ezekért Isten meg áldja hamvait.
 130 Hanem mesléd velem im ezt ír kővére:
 Itt nyugfziK ----- Bottyániak vére
 Ki még alig jutott élte fengéjére,
 'S Már halál vezette koporsó széllyére,
 Gyáftz hagyván Forgácsra szerelmes Férjére.
 135 Álj meg o! vándorló ne szánd Könyveidet,
 E' csendes halomra fordicsd szemeidet
 Mellyben halál zárta minden dífzeidet:
 Itt porban szemlélhedd leg szebb reményidet.

Igy írtam és mostis Kesergem azt a drága Groffnét, kereftz nevét nem
 140 tehettem verfeimbe mert fo ha sem tudtam, külömben nehezen felejthettem volna
 el illy hamar.

Azomban Te mondásod szerint, il mondo va da fe, a világ fársángol, Te
 pedig az alatt szép verseket koholíz, Nyelvünket szépítéd, és ujj szokat találíz
 gondolatidnak ki fejtésére: Ötven öt esztendő Bóldog Kopalíz! Ki tudta volna
 145 Közülünk léleköröd nélkül az irigyféget butának, a bienféancet illendőségnek
 vagyis bévett illendőségnek, a hívek mezejit harmatofnak mondani fattóbbi? – –
 – – Ki tudta volna Közülünk ama tudos és gyönyörű hat verseket úgy fordítani
 magyarra mind Te? Les honneurs passagers. etc.//

[33r] etc Ki tudta volna? Egy fém. Nem rejteztem én el Barátom, mert nints
 150 miért. Hanem gyengeségemet esmérvén, Lelkem tanásából meg vonom
 magamot, és azt vélem akkor nagy fényeslégben vagyok mikor árnyékod alatt⁴⁵
 mulathatok és ott delelhetek. Ha léfzen valaha ollyas piatzra való munkám
 mellyet magamis szerethetnék, hidd el elébb veled Közlóm, azután itéleted
 szerint Vulkannak vagy a – – – – – adjuk. Multnapokba⁴⁶ a szajna partyára
 155 vittek vala⁴⁷ gondolataim. Bécsb* kívánta egy valaki tudni hogy mulatom
 magamot ezen az orfzágon.

Kutak versekbe a mint folytak így szollattam:

Au reste vous voyez que ma Muse
 Est moins triste, et moins solitaire,
 160 Et moins atrabilaire,
 Ma Muse m'amuse et m'abuse.
 Elle vient dans ma folitude
 Par fois semer des fleurs,
 C'est une Maitresse dont les faveurs
 165 Ne me derobe point a l'étude:

⁴⁵ alatt – beszúrás

⁴⁶ multnapokban; n – beszúrva

⁴⁷ < ujjra> vala

Je lui confie mes erreurs,
 Et les plus cheres de mes folies
 Doux sentimens de la vie
 Tendres Idoles de mon Coeur!
 170 C'est elle qui vient me consoler //
[33b] Lorsque la Noire Envie
 Jalouse de mon bonheur
 Voulut verser Sur ma Vie
 L'amertume et la douleur.
 175 J'espere que cette année
 Aura changé ma destinée
 Et que mon ame pourra se livrer
 Aux transports de L'amitié.
 Quel plaisir ma Chere Amie
 180 De mener une paisible vie
 sous un toit humble et tranquille
 Loin de la Cour et de la Ville!
 L'Etiquette ne vient point ici
 Chargée de rangs et de Soucis
 185 Disposer de mes jours heureux
 Elle ne traîne pas ses Lambris
 Ni Ses ennuis dans ces lieux.
 On est maitre de son tems –
 On est heureux par sentimens.
 190 ----- etc.
 Nous avons ici des Masquerades
 Et des jolies serenades,
 Ce sont des jeuns Paisans
 Qui se demènent nuit et jour,
 195 Ils chantent leurs airs de Manans
 se marient, et font l'amour. –
 A Vienne on ne voit pas les Noces;
 La on la met la belle en Carosse
 Et sans autre forme de mariage
 200 On la mene a son ménage.//
[34r] Cela est triste pour la Fiancée:
 Ici on fait plus de tapage
 Et plus de prestige d'hyménée
 Qui paignent les meurs du premier âge –
 205 Ici la Future est portée
 D'un gros bouquet Couronnée
 Avec sa dote et son trousseau,
 Sur un Chariot guirlandé
 De six gros boeufs attelé.
 210 Ce spectacle est bien beau.
 Pendant qu'elle est promenée,
 Et qu'elle tient la tete penchée,

Voila qu'arrive Michau
 Bride abattu sur un biclet
 215 Avec un habit tout nouveau
 Plus fier qu'un Cadet;
 Et à peine ot' il Son Chapeau,
 pour faluer les afflistans,
 Que Couvert de joujoux et de rubans
 220 Met pied a terre, faut fur le Char,
 Et tout en triomfe comme César
 Enléve la Belle á fes amans. –

A Tótók itt úgy házasodnak mint a Csere bogarak. A Pap nem győzi hirdetni a fok házasságot. Irtóztató szapora Nép ez! Én az Obristleut*^{tomal} György
 225 Úrhoz fogok menni vadászatra, és ha Isten éltet hustis ott fogunk hagyni a régi Benedictinusok Kőfalai Között.//

Nékem ez léfzen minden fársángom, hallom Pestenis csak Kornjadoznak az iffjak, Bécsbe pedig lárvát fem kapnak eleget a Kif-betyárok és a Kotyálfzó szépek, de hadd bolondozzanak, majd hamvat hintenek a homlokokra – – azon
 230 iffju vitézeknek ugyan Keserves lefzít a fársáng kiknek most Olafz orfzágban kell utazni, mult héten Komáromnál a leg csattogobb hidegben költözött⁴⁸ által a Dunán Preifz gyalog ferege, Hont Vármegyébe hagyták a jó majoránnás Kolbáfzt és a fejr pogácsát. Meg válik mit végez a Verfzályi Követ Kit most Küldött Lajos Katalinhoz.

Berlinbe rövid volt a felelet. Bécsbe Ki nyomtaták Trattnernél a⁴⁹ Lengyel Orfzági ofztozáshoz valo igazságunkat, Ádám Ur azt írja nékem, hogy annyira⁵⁰ meg herélte ezen munkáját az Udvari Polgárság hogy szégyenli szüleménnyinek mondani. Most olvaom, de ki tudná azt a fokféle PerfzeKrényekből kifzedet álitásokat 's Diplomákat elő számlálni? – Azzalis nevelném talán
 240 Lépdagadásodat, azt pedig nem kívánom, főt inkább azon kérlek, hogy egéllégedre különös gondod légyen, és a fűrü gőzölgéseknek ne add által magadatot⁵¹, társolkodjál csak vig Musáddal az elofzlattya nehéz kedvüsedet, Barátodnakis ugy fzereszhetfz gyönyörüségét egyedül. Isten hozzád

B

245

⁴⁸ -özött – beszúrás

⁴⁹ a – beszúrás

⁵⁰ <ugy> : annyira

⁵¹ -ot – beszúrás

19.

[47r] Bánkefzei Gunyhombol 8dik Juni 773

Méltóságos Báro Orczi Generalis Urhoz.

1.

Mély álmomból felebrefztél
5 Lantodnak szép hangjával:
Bámulásra kényfzerítél
Tudos Musád f zavával;
Hogy nézném a fzerencsének
Álhatatlan forgását,
10 'S egyenetlen Kerekének
Bolondos mozdulását.

2.

MiKép jött ki a Templomából
Jégnél fikabb lépcsőkön,
15 És Császfárnak Udvarából
Hogy tűnt alá felhőkön:
Mikép fényes Cselédeknek
Tojóngó Csoportjában
Elegyedék, 's fzegényeknek
20 Réfzt ada mafzlagjában.
Fő Baráttya KirályoKnak
Kikkel fšovetséget tett,

3.

Fő Bálvannya halandoknak
25 KiKet már megfzédített.
Vallyon hol volt mulatása
E csalárd Istenségnek;
Mig erdőkön volt laKása
Az Emberi Nemzetnek?

4.

30 Nyilván füst ajándékait
Nem Kívánták Juháfzok
'S nem tíftelték oltárait
AKKor fzelid Páfztorok.
35 De mind addig incselkedett
Együgyű Halandoknak
Miglen egyet Királlyá tett
Ki lett Ura másoKnak.

5.

40 Ennek mondják hogy Álmában
Arany páltzát tett Kezében,
Ki fel Kelvén valójában
Nagyra vágyott fzívében.
Majd patakoK fenekérül
45 fzedvén szép Kovacsokat,
Czérnán büfzke feje Kőrül
Tüzegette azoKat.

6.

Börit legfzebb Báránnyinak
50 Le huzván meg fzarította
'S Némely réfzit tagjainak
Azokban taKargatta.
Leg első büfzKeséginek
Kegyetlen volt Kezdeté,
55 Mivel bárányKák vérinek
Bére lönn öltözete.//

7.

(47v) Igy Társai eleiben
Meg jelenvén egy reggel
60 Már parancsolta fzivébe*
Hajoljanak térdekkel:
Megis lönn: mert ezek látván
fzerencse ajándékát,
Adá, KiKi le borulván
65 Jobbágynak maradékát.

8.

Más nap az Ur tífztségeket
Ofztogata másoKnak,
Ofztán titKot 's fzenccégeket
70 Ajánla Öltároknak
Majd erősedvén ezekben,
Mesét költe Papoknak
Hogy ökis Segrestyéjekben
fzolgálnának Uroknak.

9.

75 Halhatatlan Istenekhez
Vivé fel eredetét,
Mondván hogy eltűn ezekhez
Itt végezvén életét.
80 Igy terjede fzerencsének
Végre el tífztelete:

És emberek inségének
Ő Lőnn első kezdete.

10.

85 Roncsátok el Kerefztyének
fzerencse oltárait!
Kerüllyétek O! Emberek
Királyok Udvarait!//

Nem tudom, a Magyarok hogy kerülnek el, de tavaj fzentzen Zabola házat
90 építének, már most Posonyban zállog házat rendelnek. Boldog Isten! melly sok
fzégyent és nyomoruságot okoz az Embernek⁵² önnön nemének fzaporadása. Én
ugyan álmombol kevés ideig felebredtem, de még csak félig nyílt fzemekkel
nézem egyfelől az Udvaroknak fézfKelődését, másfelől a Nemzeteknek forsát.

95 Annak a lotzán ülő Öregednek nem tökkel ütötték fejét mert ugyan meg
mondá az igazat a Gazdának és ugyan le festé amaz agyatlan vén Afzfzonyt.
Majd a Homok Dombon többet befzeljünk felölle, talám, én ugy hízzem, hogy
leg alább a nevetés f szabad léfzen. Azonban Jövendő mondó lettem, és
Nemzetemről jót remélek. Be nagyon ohajtom fzivem egézf indulatiból azt a
100 fzerencses f szempillantást mellyben Tégedet ezen mulandó föld golyóbison
látnom engedtetik! Melly sokfzor fogok kebeledben borulni, és ott el ájulván
halhatatlan réfzeiddel eggyesülni? Mennyifzer foglak megölelni? és hányfzor
fog Lelkem feléd repülni addigis. Isten hozzád.

B

20.

[48r] Bánkefzei Gunyhomból fz. Jakab hav*k 28dik Napj* 773.

Méltóságos Baro Orczi Generalis Urnak!

Nem ok nélkül alufzom én Barátom, mert az egyenetlenség a Kerefztyén
Nemzetek Közzé fujván mirigyves lehelletét, már az erőfzakot fel ebrefztette,
5 f zomfzédot f zomfzédjára támafztotta; s ki tudja fzent oltárainkatis ma holnap fel
nem fordíttyaé? Az emberi oKosKodásnak tudod hogy vége bolondság: már
pedig ezt a f záz e fztendőt tudos f záznak nevezik a mái bölcsek, én ezt nevetem,
bifulok rajta, 's el alufzom. De ne véld azt⁵³ hogy álmom csak olyan légyen
mint Diána fzegény fzeretőjéé, vagy egy máKtol el alutt Tóté: soKfzor
10 érzékenységeim elmémet mint egy falra mutató üveget Külömb Külömbféle
árnyékokkal betöltik, és így jövendő vagy mult dolgoKnak látásával lelKemet
gyönyörködttetik. Nyilván láthatatlan lélek az Ki testi érzékenységeinketis néha
annyira ragadja magával hogy ezer mért földeken által Kedves Barátainkhoz
túvnván ott vélek tárfaalkodunk//

⁵² <az önnön> önnön

⁵³ azt – beszúrás

15 és a távul lételt meg csalván így látogattyuk egymást véletlenül – EKéppen
ragadtatom gyakran énis hozzád és ott az Y*knak farsárol barátság Kebelében
vélléd befzélgetek. Jobb azért nekem alunnom, mert leg alább akkor vélléd
lehetek, holott ébrenlétemKor Vasas feregemnek nyerge, bugyogója, Lova 's
20 Kent faruja elmémbe ötlődik, és annak Kinos gondviselélétől csak Nap le
mentével szabadulok.

Bessenyei Sándoris a mint írja Márs isKolájában jutott, meg válik ha ezen
irgalmatlan tekintetű Istenség olly Kegyelmes léfzené néki mint valaha voltak
Mínerva és Venus. De mit itélz állapotunkrol ha a mi Annibálunk mostani
betegfégeben meg találna halni? hol talál Udvarunk olly fszámvető 's fszám tarto
25 vitétre Ki annyi ezer Katonának maga fzeme előtt minden e fztendőben ujj
ingeket varratott, és a mi tzernájából meg maradtott azt ágyuk öntésire, 's
egyébb fő hadi Keteputákra fordította? – – – bezzeg ez ám a Kérdés! és ma
Bécsben egyébről nemis befzéllenek. Hát a Te Mézet gyűjtő bogaraid//

mit mivelnek? azokat nem valami Pyrrhus vagy Friderik tápláljaé? mert ökis
30 hadakozó állapotKák és fulánkjaikkal oltalmazták magoKat ha valaki meg
bántya? A mi Világunk most azt fíráthattya leg inkább, hogy igen sok fegyveres
embernek ád enni; – még eddig Magyar orfzágba ugyan Tertullianus fzerint:
plus Togae, laesere Rempublicam quam loricae. igazis, mert Pálffi János,
Károlyi Sándor, 's több régi vitézeink Hazánkknak egézf életekben annyit nem
35 hafználtak, mint most e fztendő alatt egy fz. István Kerefztyét viselő fél német fél
tót parokás Irodeák árt Magyarok királynéja Posonyban hat napokig mulatott,
és a mint hallom az aranyat mindenfelől bőv Kézzelel öntötte: Boldogságos fűz
Apátzáinak adosságait Kifizette, 's meg azon Kívül e fztendőnként négy ezer
forintokat rendelt nékiek míg a Primásság üres
40 léfzen: utollyára annyin fognak rézfefülni ezen jövedelemből hogy nemis
marad⁵⁴ valaki ki ezen fő Papságnak tételit kíváná. Nem ugy vagyon a mi
dolgunk Erdélybe. Ott nem régen egy óláh Püspökséggel faporodott az Papi
Urrend mondják hogy e fzerint Érsekünkis lehet, melly által//

általl nemcsak Testünkkel hanem Lelkünkkel is állunk Magyar orfzágotól. főt
45 meg több ilyen dicsőféges változásokatis reménlhetünk minekutánna a mostani
iffju Trajanus Hazánkat meg járván ott ama régi nagy emlékezetű Előljárójának
Kőből rakott uttyain fel 's alá fog futosni, hol hajdon a Vitéz Arzatzidések és
Mithridatesek sebess futó lovassaikkal prédára nyargaloztak, 's a Romaiakot hol
űzték, hol pedig előttök önként meg fzaladván az üzőKet futás Közben fűrű nyíl
50 esővel elborították. A világ részei megváltoznak. *Majd ott*⁵⁵ *Páris lefzen hol rég
fzeben vala!*⁵⁶ Azonban⁵⁷ én csak azt hízem, hogy ez a mi mostani világunk
nem a leg tőkélletesebb; és hogy annak jelen valo állapotya nem tölti bé
Istennek azon tzéljait mellyekért teremtette: ezen tzélok vagy végek elébb nem
tellyesednek bé, hanem más jövendő állapotban. Örökké való boldogság lefzen
55 jutalma a joságos embernek; és örökkös fájdalom büntetése a hamisoknak. Mars

⁵⁴ <lessen> marad

⁵⁵ ott – beszúrás

⁵⁶ Majd Paris lészen ott hól most fzeben – így kezdte a mondatot: átjavítással, kihúzással
<ott> ráírással (rég), beszúrással (ott) alakította ki az új változatot.

⁵⁷ <mindazonáltal>

sisakja alattis lehet így gondolkozni. miért ne fzeretném a fzántást vetést s' a gajos földet mellyből én is lettem? Hányfzor nem mondom magam magamnak: *Vos, Cinis exiguus, gelidaeque jacebitis umbrae*. Egy kis marok hamu 's hideg árnyék léfzek, de még akkoris foglal fzeretni

60

B

21.

[702 r] A kenyér mezei Pór

Scilicet et tempus veniet, quum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exesa inveniet scabra rabigine pila,
Aut gravibus rastis galeas pulsabit manes,
Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulcris
Virg. Georg.: L.1.

5

Tündér Ilonának hires orfzágáb*
A mint Allvintzről mézfz Marosnak folytáb*
10 fzip mező terjedett Erdélynek torKában
Mellyről mit olvashatfz Magyar Cronikában.
Keletről a Maros 's Kenyér vize folyák,
Kik arany fővennyel bőven ifzapolják,
Délről a Hunyadi Bértzek árnyékolják,
15 Nyugatról 's éjfzokról nagy bányák árKolják.
Régen Mars mezeje, most Céres tanyája;
Ott tompult vala meg Bátor⁵⁸fzabljája
De majd meg érKevén Kenési⁵⁹i Dandárja
Ott fetrengett porban Törökök Csalmája.
20 Tráján arra repült uttyát ottis hagyta
'S e munkáját idő ámbár ostromlotta,
Fenn áll bosfzujára s még el nem ronthatta,
Josef minap azon fzekelet hajtatta//
[702v] Rég nem fzállott olly sas közép Dáciára: –
25 'S mivel fzegények*k jöt volt hallására
És inkább Kösségnek igyelt panafzfzázára:
A Nép mindenfelől todult látására.
Egyedül egy agg Pór Tráján uttya mellett
Földjét fzántogatván Csáfzárra fem nézett,
30 Hanem némelly Ember kaponyákat fzedett
Sisak, kard, tördarab 's egyéb afféléket.
Ezeket rakásb* vetvén, fzepek Tulkait
hajtván, tartogatta Ekének fzarvait

⁵⁸<Kenési >

⁵⁹<Bátori >

- S' Nemis látván Jósef repülő hintajit
 35 Refzkető Kezekkel vitte barázdájit.
 A Császár ezt látván fzekeerét álittya,
 És a fzántovetőt magához fzólittya,⁶⁰
 Ki légyen röviden őtöt meg tanittya,
 'S hogy kérne valami kegyelmet biztattya.
 40 Mit kérjek! O! Király mond a pór. Jósefnek?
 Tehetédé jobbá gyümölcsét földemnek?
 Avagy meg fordítván rendjét Termézfetnek
 Vifzfza hozhatodé hajnalát éltemnek?
 E föld kit mivelek Össimis fzántották
 45 Véreket érette fok izben ontották,
⁶¹Ime bizonyittyák e néma barázdák
 Bár fzoljanak értem e rosdás koponyák⁶² //
 [703r] Azért Császár ha mi kegyelmet mivelhetfz,
 Meg kőfzönöm ha e csontoktol meg menthetfz,
 50 Helly⁶³ van ⁶⁴fzekeredbe ⁶⁵belöllek el vihetfz
 Nefze – Istenhózzád repülj mig repülhetfz.

22.

[49r] Bánovetz au Comitat de Trentsin le 9 aout 773.

Je vous fois bien obligé mon cher Orcanes de l'avis falutaire que vous me
 donnez: je tacherai d'en profiter non pour faire ma fortune, mais pour le doux
 plaisir de vous avoir des obligations, Homme Vertueux! Les sentiments les plus
 sacrés que vous avez pour moi, Vous inspirent fans doute. Mais Bayard me
 5 connoit-il? Mais Bayard est toujours juste? Helas! je rougis pour les hommes
 lorsque je dois vous avouer que c'est pour complaire a L'envie que je me mets
 au niveau de ces esprits qui croient me connoitre: trop heureux si en m'amusant
 a des bagatelles je puis derouter les Curieux et peux demeurer inconnu. J'ai lu
 Voltaire dans la fougue de ma jeunesse, en m'amusant il m'a guéri de beaucoup
 10 de préjugés, et je le laisse encore dormir quelque fois sur ma table: mais les
 deux filles d'Epaminondas, et la mort de Caton font cachés sous mon duvet, et
 me suivent partout. La Cour que je fais aux Muses est un passe tems bien
 passager: je ne connois rien de plus inconstant que moi de ce coté-la. Je les
 traite comme on traite les coquettes, mon attachement est d'aujourd'hui a
 15 demain.//

⁶⁰ <hivattya> fzólittya

⁶¹ <fzoljanak most értek> Ime bizonyittyák – fölébe írva, majd tisztábban a sor végén

⁶² Bár, értem

⁶³ <Im>

⁶⁴ <mint látom>

⁶⁵ tehetfz A mondat eredeti változata: Im Helly van mint látom szekeredbe tehesz, ebből alakította ki áthúzásokkal, fölébeírással az újabb változatot.

- Nem épít hívságos tornázt házatsKákat,
 Hanem inkább ültett hafznos gyümölcs fákat,
 'S fony afzalójában füstölő léfzakot.
- 15 Többnyire páráKhoz Kapnak a halandok,
 Mellyek mint az álom, könnyek és mulandok,
 Olyanok mint magunk nem meg maradandok,
 Az örökös jóra Kevesen hajlandok.
- Egyik oltárakhoz lapul vénségében
- 20 A más pénzt bálványoz Korosb idejében,
 Ez belé betegfzik fok építésében,
 Amaz gyönyörködik fszámatalan perében. //
- [50r]** Mennyi bolondságok várnak utollyára
 Mellyekkel érKezünk halálnak partyára,
 25 'S alig irhattyuk ezt egymásnak írjára,
 Itt feKfzik ki nem lön fenkinek Kárára.
- Harmintz efltendeje hogy anyám méhéből
 E Világra írva jöttem hirem nélKül,
 Ezt minap olvasám Atyám egy Könyvből;
- 30 Ideje ebredgyek álmom mélységéből.
 Eleget álmodtam Hazámnak javára;
 főt ha fzellyel nézek Világ piatzára,
 Ugy tetzik álmaim lennének hafznára.
 De -----
- 35 Vagyon KrimieKnek egy roppant Ládája
 Melly azon orfzágnek leg nagyobb csudája,
 Neve tatár nyelven a Napnak BárKája;
 Vas annak oldala, Vas teteje 's zárja.
- Nintsen Anya-levél abban fe Tudomány,
 40 Nintsen Nemzetektől odarejtett Sákmány
 Nintsen imádásra benne fekvő Bálvány,
 Úres; s mégis féli az egézf Tartomány.
- Nehéz Vas rudaKon őrzik hét laKatoK,
 Kik ugy fűgnek rajta mint nagy Verő Kosok,
 45 Mondják kéfzítették a MenKő Kovácsok:
 Egyébb részeiről én most csak halgatok. //
- Erről azt hirdetik az egézf fzigetben,
 Hogy rég mig Emberek éltek eggyeségben
 E Láda nyitva volt egézf efltendőben
- 50 'S KiKi mindent talált benne fzükségéb*.
 Az éh Kőzeledven talált bőv afztalra,
 A fzmjü csak hamar akadt jó italra
 Halálos betegek leltek orvosfágra
 És a meztelenek Kaptak jo bundáKra ---
- 55 Egy Képpen töltötte fzivek Kivánságát,
 'S Lankadó Lelkeknek titkos vágyodását,
 Ott találta Dido Kedves Éneássát.
 Ott lelte Pilades gyengéltető Társát.

A Bölcs oda jövéen mély tudományával
60 Valóban egyesült Termézet titKával:
A Tudos könnyebben fért meg csimboKjával
Mellyet maga csinált fzedelgő agyával.
Anacharsys, Socrat, jártak e Ládánál:
Plato tovább akart menni több Társánál,
65 De fzinTE hagymáfzban esék Baráttjánál
Midőn Világokat koholt vacsoránál.
Boldog idők voltak! de hamar mulának;
Mert hogy a Nemzetek meg fzaporodának
és majd Királyokat külön válafztának
70 Ezek a Ládára töstént rohannának. //
Egyik Követeket Küldött látására,
A Más katonákat elfoglalására,
Harmadik ágyukat őfzve rontáfára,
De bé zárá magát fzemeknek láttára. -----
75 Nemis nyilik meg már mondják a Tatárok
Míg e földön lefznek hatalmas Csáfzárók,
'S Bika csög tzimerű irtoztató Czárók
Kiktől fzomfzedeknek nem bátor határok.

Ezen csudálatos Ládáról sokat lehetne írni de talám az Europai fikárlott
80 nemzeteknek az illetén Láda már nemis tettezenék, annyira fel forgattuk
Termézetnek minden Törvényeit. Loyola Gyermekének sorsát fzivemből
fíratom: ezen Társaság* az Anyafzent Egy Háznak leg dífzesebb ofzlopát
látom eldőlni – ŐK igazán a Burboniai Ház büfzkeségének áldoztatnak fel
minden egyéb fontos ok nélkül; Nem tudom Ő fzensége mi hafznát fogja
85 venni ezen véres áldozatnak. Majd Golgota hegyén egygyütt lefznek mind a fő
Pap mind az áldozat. Ha Cserey hymnussait ollyKor énekled emlékezzél
rollamis. Ki⁶⁷ ámbátor hideg köfzicklák között lakjam is hozzád valo tüzem nem
alufzik

B

90 P.S. Közélgető fzüretre György Uramhoz igyekfzem a Garam vize mellé.
Engem barátom Bécsbe csalogatnak, történhetik hogy jövő télen oda fel fogok
mulatozni. Írd meg nem rándulfzé fel azon nagy hangya bojnak látására? – –
Isten hozzád. Magadra vigyázz, hogy tavaji lép dagadásod ujra meg ne
Kőmnyékezzen. ÉlJ Kedvedre.

⁶⁷ <nek> A mondat áthúzás, helyesbítés előtti változata: Ki ámbátor hideg Köfzicklák
Között lakjonis. (Ráírással alakult ki a végleges változat.)

[51r] Bécsbe a Kápolzta Utzába Csillagfalvi házból.
Karátson Hv*k 14. Napj.-773.

Báro Orczi Generalis Urnak.

Justa petis, tamen haec, quae speras vota fenescent. Minap egy hires
5 Pythoniffa ezt felelé Kérdésemre, hogy t.i.: vallyon a Magyar nyelv fogé valaha
virágozni, vagy talám minek előtte virágzásaira juthatna el fog temettetni – ?
Ezen homályos felelet meg vallom gátolhatna akár Kitis fel tett tzéljáb* elébb
mozdulni, de éppen azon fenn tűnő gondolatok*k oka melly⁶⁸ azon kérdést
tétette velem, intselkedik nékem és talán csalogat szándékomban megmaradni 's
10 reménységemb* nem enged elcsüggedni. Miért nem engedhetett én nekem
Mennyei Barátom veled edjűtt itt mulatni? Talám fok rofznaK elejit vehettük
volna – – talám – – – Én már tizen négy naptól fogva itt a rettenetes Város
Zörgés Között fetrengék olly bámulva, hogy a fok ujjságok Között alig
válalzthatom Ki azokat magamnak mellyek szegény Hazámat és kedves
15 nemzetemet illetik.//

[51v] Ágis Authora most a Nemes test őrzők seregéből Ki lépik, és itt
magának félzKet vervén a Proteftans státusoktól ezftendőnkint 2000 fl. fog
nyerni. Jancsi ide való kövecségébe több nagy végzéffei Között ezen kótést is
meg tette *en la faveur de notre ami*. Freret azt mondotta volt: *que Les guerres*
20 *de Religion ont leurs Causes à la Cour*. Mi ha lehet Tchach-Gebal fényes
udvarát Csudáljuk, és a Schecsianok modja szerint éljünk – Reménlem Tarna
partyára érkezvén iráfomot már ott találtad, mult postán ⁶⁹fráfá Mesteremnek
meg irám hogy oda érkezendő Leveleimet ide Küldje mellyek Között Tiédetis
várom. Landerernél láttam, hogy Budát ajánlásod alatt préselik, bár Cassándrátis
25 Ki bocláthatnok: Kérlek szánd reá a tavaji száz arannyot had lehessen egy tífza
Magyar Könyvünk, a többi Kölcséget magamra vézsem – koldulással 's a mint
lehet. Azon könyvnek csak elől járo Befzédje arany betűköt érdemel: tehát
epedezve elvárom jó vállalzódot.//

A Mosquák ujra meg pirosíták Várnának Véres mezejit nem tudom ezen
30 csapások után vízfza költeké a Dunán vagy ezen szégyenneket ott Kivánnnyák
elmosni⁷⁰. Bizonyos az hogy nagyon munkálkodik egy részé az okos világnak
azon hogy a Petropolyi és Constantinopolyi Udvarokat meg békéltesfék, és
talám azonniss hogy örökös frigyre hozzák: a Frantziák már nem Kicsinnyé
nyerték meg a Görögök szivét – – – –

35 Banatus egézfzen Katona súbába fog öltözni Schichkovits szabatja meg néki
a ruhát. Most a Posta siet többet nem irhatok. Éljj Kedvedre fokáig Istennek
Embere s barátom

B

⁶⁸ Melly<en>; áthúzással helyesbítve

⁶⁹ <ha>

⁷⁰ eltör – ráírással alakult a mostani szóalak.

P.S. Leveledet egyenesen a Bécsi Postára igazítsad, én még Két holnapokig
40 fogok itt mulatni. Groff MiKlos holnap indul Jofzágába de megint vízfza tér
Januarius elején.

25.

[52r] Bécs titKos falai közzül Fársáng Közepébe –774

Báro Orczi Generalis urnak –

Nyájas Házaflágnak lobogó fáKlyáji,
KiKet gyujtogattak fzeretet fizikráji!
5 Elégtetek tehát fzivem Keservére?
’S Im juték éltemnek gyáfzos idejére –
Valamint a Hattyu Kimulása előtt
Midón nedves füvek közzé elvetődött⁷¹
Vonogláfi között éneKli Társának
10 Hogy eljött ideje Kinos halálának:
A Vizek meg álnak végső panafzfira,
’S Nyögéffel felelnek méltó firalmira
Ugy kívánnám énis pengetni lantomat
Melly jövendőlhethé fzomfzéd halálatom!
15 De fojtsad el Muám kinos panafzidat
’S Zárd fzivedbe holtig Nehéz faldalmidat.

Jobbis Kedves Barátom mert tudom hogy fzomoruságommal csak nehéz
Kedvűségedet nevelném. Tehát Tarna partyárol irt Leveledre felelek inkább.//

[52v] De mit írnak? én Ki itt az Udvari fenyességektől vakittatván mindent
20 setétben tapogatok, botlom, ’s mint a csiga ha⁷² leg gyengébb fűhez érekis
természettől kézfizett váratsKámban vízfza huzom amaz érzékeny és meg
foghatatlan részemeit mellyek az örökkévalóságomnis tull tűnnek ’s talám meg
unván magokat – – – onnétiis hozzád Kivánkoznak – Holtig bánom hogy mult
özfzfel Bécsbe nem ölelhettelek, hol fátapaságomat olykor le vetkezvén
25 barátság Kebelében némelly hivságos orákok⁷³ tölthettem volna.⁷⁴ Valahányfzor
az arany ōKōr udvarán által mégyek mindenkor fel tekintek ’s fohajtások Között
titkos fzemmel keresem ama fzerencsés fzobát mellyben a régi Triumvirátust
vízfza hozván egézf világrol törvényt tartottatok és a leg homályosabb
regiségnek túKōrében KuKutsálván világ-biró Nemzeteket mint falra huzott
30 árnyékoKat fzeimeitek eleibe vontátok, a jelen valót régeinek, a hajdonit
mostaninak találtátok, ’s végre Cyrus vendég haját Lajosnak, Fritz Kotzpergyét

⁷¹ A sor eredeti alakja: Nedves füvek Közé midón elvetődött. (Áthúzással, a sor elébe írással alakult ki a végső változat).

⁷² Ha – beszúrás

⁷³ <nem>

⁷⁴ volna – utólagos beszúrás.

pedig⁷⁵ Sándornak hagyván, Tokay bortol, Tudománytol és végre Barácságtol
rélzegettetek.//

35 En Nem olly boldog időben érKeztem ide, mert a mint jól tudod
Parnaffzusnak egyik Kedves Fija György Calvin 's Luther szárnyas Lovajira fel
ült⁷⁶ 's innét hirtelen hozzátok repült, engemet pedig a fzen égető Thaleffel
egyedül hagyott. –

Ha látod Kérlek Közföntsd fzommal, és mond meg hogy ohajtva várom
ujjságait. Az arany fzáju Kadika biztatott hogy talám ide el fogfz jönni etélen,
40 ezen reménység mégis táplálgat naponként az estve egy Magyar Testörző a
Játék piaton azt mongya nékem hogy B. Orczi kíván velem találkozni, éppen
Obesteremmel befélgettem, arra örömemb* mellölle el tűntem, 's végre
Kedves fjadban Képedet csokoltam, meg vallom hogy rendes változásokat
éztetem fzivemb* mert igaz ugyan hogy én Orczinak Nevitis fzivelem de mikor
45 Obesteremet oda hagytam azt véltem Lörintzel fogok találkozni: fjad által
Küldött Közfönetedet Közfönöm, abbolis látom hogy fzeretfz. Ma Báyárdnál
ebédelek ottis fogfz jutni efzembe. Én itt a Tänz-Csúrben még nem voltam, azon
áll-orcsás fzabadságok éppen nem tsiklándoztattyák érzékenységemet – itt most
Kardal tanulunk vágni, Tráján minap látta 's jóvá hagyta. Kérlek írj nékem
50 Magyar Ujjságokat. A Griff Madárnak csokolom körmeit, Téged pedig
fzivemből öllelek

B

Másfzor többet –

26.

[53r] Boschátzai Gunyhombol Böjt-más Havának 5dik Napján 774.

Baro Orczy Generális Urnak.

Ideje már egyfzer írjak Néked Kedves Barátom; minekutánna a Bécsi fényes
palotákat és oda való titKos pitvarokat until laKtam volna; im
5 egyedülvalóságomb* tegnap vízfza térék, hol Barátimmal, különösön pedig
Veled, tifztább fzivel, 's derültebb elmével társalKodhatom. — —

Ugy tettzik mintha Örlfi fzenelőd előtt ülven fzíves gyengélkedéffel hallanám
hofzfzas halgatáfomért érdemlett méltó panafzidat. — — — — — Ugy tettzik
mintha magamat mentegetném fzeplőtlen Baráclágod még nagyobb vétKesnek
10 tenne azzal a mivel bocsánatomat reménlhettem — — és ujj erőre kapván még
nehezebb vádokkal csüggefztené hivségemet önnön fzívednek olly nemes
tárgyát — — — Ugy tettzik mintha lelKeinKnek fzeretetbéli KűfzKódései Között
mind Ketten elfáradván végre egymást fzívesen meg ölelnők — — 's Te nékem
egy ható magadhoz való fzoritással bocsánatomat örömmel jelentenéd — Illyen
15 's még ezeknélis édesebb árnyékok csalogatnak engemet Kedves Barátom: de

⁷⁵ Pedig – beszúrás

⁷⁶ ülven ráírással: ült

vallyon remélhetemé bocsánatomat? – Tudom ugyan a meg engedés Néked
olyan gyönyörűséges lezsen valamint nékem //

[53r] most édes a félelem: mert hidd el hogy leg Kedvesebb
fzempillantásaim Közöttis KiKet talám az intselkedő indulatoKnak áldoztam,
20 még azoK Közöttis hozzád KivánKoztam; de sem ezen eltéKozlott órák sem az
azokkal Kelő maga elfelejtés halgatásomnak oKai nem voltak, egyedül a
Környül álló dolgok tartották függőben aKaratomat 's számtalanfzor tétették
félre már írásra fel vett tollamat – – – Hazámnak jövendő romlásán aggottam
énis, és soKfzor mint egy közelítő Űvegen földünKnek fzinén most Uralkodo
25 Nemzeteknek valóságos erejeket, s Változás alá rendelt boldogságKbol
fzükségKéppen KövetKező elfajulásokat mélyen vizsgálván, mérő ferpenyőben
tettem, és abból hanyotlo Hazámnak hol jót hol rosszlat jövendöltem. Végre
Mustafa halálát 's Kata asfzony fzerencsétlenségeit halván Istenhez
foházfKodtam

30 Arra Buda táján láttam egy Csillagot
Melly ott Várunk felett foKáig ragyogott,
Onnét mint a Villám Tengerig fzaladott,
febessen vízfza tért 's fényében maradt.
Efzembe jutának Babilon falai
35 KiKhez rég csapdodtak Eufrát habjai,
fzemembe tűnének Memphis oltárai:
Roma 's Cárthágonak fofztott Tárházai.//
Régen fényes Tornokok most fzomoru halmok!
KiKben temetKeztek olly nagy Birodalmok –
40 S Ha Kérde mit hafznált akkori hatalmok;
Hogy voltak, csaK a lönn egyedül jutalmok –
Ezen látasoKtol mezfzze ragadtattam,
Világ golyobissát marKomba forgattam
Földet, tengert, eget egyben olvaftottam,
45 'S Végtelenségekben Lelkemet futtattam.
Végre mi lefzfz Paris 's London lakossiból,
Mi lesfz Confuz fzelid Tanítványaiból,
KiK most réfzegettek hivság pohariból,
Kérdém, mi lefzfz Álmos vitéz fjaiból?
50 Azonban a Csillag ragyogó fzárnnyain
KiKkel hofzfzan fénylett Budának falain
Midőn csudálkoznám Kegyes fugárain,
El tűnék EgeKnek dicső határain –

Igy reánKis fog jóni a for: most pedig mi bajunk? – Már a Tokaÿ bort
55 könnyebb vámmal viheted a fzegény Lengyelhez majd gazdagabb
Nemzetekreis útünk, és a csáfzárók fasait Magyar Legióink Tengereken-tull
vivén a NapKeletieketis adó alá vetik, s aKKor remélhetem, hogy vagy egy
Kényes Lucullus, vagy pedig egy Egyiptomi Tifztartó léfzeK – – – Már az
aranyak olly hatalma vagyon fzivünkön hogy azért mindent elKövetünk; nem
60 régen Parisba, abban a LajosoK fényes tömlőtzében azt a veszedelmes értzet

- véKáKKal Küldöttük.// Párisba hol régen a Sajna helyett Pactolust vélted volna folylni! Ne Kérdezd azért Barátom a Lojola árváinak Kintsét hova tefziK – – mert azt jo Gondviselők kezébe hagyák mig csaK aranyra lehet szúKségünK. Tum facile, et pronum est Superos contemnere Testes; Cum mortalis, idem
- 65 nemo sciat – – Magyar orfzagon ugyan ÉrseKségekről és PüspöKségekről gondolkoznak, Erdélynek Érseket akarnak adni sattöbbi de meg mind ezek nagy titoKban vadnak és ezen változások a Környül álló dolgoktól ’s Kúlső polgári történetektől függenek. SoKat akar a fzarKa de nem bírja a farKa – – ha szabad nagy dolgokat illy Kitsinyekhez hasonlitani.
- 70 Addig Te majd ha melegebb Tavafti szellők lengedeznek bocsásd Ki munkás méheidet hadd szállják meg a gyenge violáKot és azoKrol mint egy jo illatu tömjényt vigyék Kosarakban az ujjuló Terméftetnek első ajándékát. Idézd Pánt magadhoz hadd vegye számban juhaidat, és azokat KiK már ellettek jegyezd meg bárányokot hadd esmérd meg midön gond nélKül fétálván
- 75 halgatod hogy⁷⁷ leg kövérebb legellónis miképpen folytattyák béégő panafzokat – – Florának ’s Pomonának nyujts áldozatokat, Ut fint Tibi mitia Poma Castenea* molles, et pressi Copia lactis — Töltsd meg azokkal majd tarifznyádot és hozd Pestnél Sátoromba, hozz Musák fugallásábolis ’s aKKor fogod vítézségemet előttd térden látni ’s mennyei érdemeidet mindenek felett
- 80 tíftelni.

B

27.

[54r] Gunyhombol, Böjtmás Haván* Utolsó Napján 774
Baro Orczi Generális Urnak.

- Melly szent csipet hamu szállott homlokodra
Lórintz! jöjjön áldás Kivánom Papodra,
- 5 Ki olly notát adott tziiberés torKodra,
És olly szent belzédett füzött ajaKodra.
Fel mettzem Barátom LetzKédet szivembe
Hadd ébrefzfzen jóra soK gyengességembe;
El vífzem magammal temető helyyembe:
- 10 A hiv tanáts-adás ritKa ez életben.
De ne véld hogy Bécsnek állorczás piatzán
Én buján hevertem hivság puha Karján
’S Úlvén intselkedő szépeknek lotzáján
Vélek tolyakodtam tántzolók pajtáján.
- 15 Ha néha Világnak árja ragadottis,
Ha a gyönyörúség ölében hivottis,
És ha szinte gyenge szivem habozottis,
Még soha rabjává nem tévé Sybaris.

⁷⁷ Halgatod hogy – beszúrás

Ezer érzékenység laKja e rézfemet
 20 Melly fzüntelen ofztya rövid életemet
 Igaz de meg ezer Kin rágia fzivemet,
 És így miben leljem gyönyörűségemet?//
 [54v] Nem tudom! Társ nálad talám fel találnám,
 Ha veled az Örssy kerteket kapálnám,
 25 'S ott a gyümölcs fákat sorjába plántálnám.
 Vagy hafznos veteményt burjántol gyomlálnám.
 Ha tövisset tépnék ama rozfz nyelveKet
 Képzelném KiK öntik éltúnKre mérgeket,
 Ha bojtorjánt, vélném ama rest LelKeket
 30 KiK más munKájával hizlalják testeket.
 De azonban míg Te ujj zöldellő ágot
 Mezgésen le fejtven; fujod vig notádót,
 És csendes aKolba hajtod nyájatsKádót,
 Én csak mezfze hallom füz fa furulyádót.
 35 Minapis elsőbfer Ki vivén nyájamat
 Hogy szép Napfény érte legellő tájamat,
 És fzőKdősni láttam vig bárányKájimat,
 Csernek vetven hátam próbáltam⁷⁸ fipomat.
 Azt véltem hogy talám öröm lefz szollása
 40 Azonban a fzmofzéd kőfzikla hangzása
 fzmorun tért vízfza, mert bus volt hallása,
 'S Mint néKem néKiis panafzos mondása.
 A fãK levelei halván Keservemet
 ŐKis kettőztették gyáfzos énekemet:
 45 A pataKok vélek vitték nyögésemet,
 Hogy még a vizeKis tudják esetemet. //
 Ha Chloris valaha Neptunus ölében
 Hitetlenül menne habok Közepében,
 Hadd jusson panafzom Thetisnek fülében,
 50 'S Külgye Chlorist vízfza gunyhom Kűfzöbében. –
 Azonban a Napis égő Lybiának
 Érvén határra meleg AfriKának
 HegyeKről vastagabb árnyékoK hullának,
 És én kecsKéimis haza ballagának.
 55 Magam, Istenhozzád, pedig az erdőknek,
 Isten hozzád mondék, Kies legellőknek,
 És a virágok Köztt mulató fzellőknek,
 'S a harmatos égen bujdosó felhőknek.
 De aKár est csillag ragyogó fényével,
 60 AKár világos hold éjjeli dífzével,
 Tűnt légyen fzemembe hódító fzinével,
 Utamot mulatám csak Chloris Képével.
 Mindenütt ő birja egyedül lelkemet:

⁷⁸ próbálám átjavítva: próbáltam

- 'S midőn éjjel álom enyhítné testemet,
 65 Akkoris árnyéka foglalja szívemet,
 És jelen létével csalja reményemet.
 Hánykodásim között soKízor álmaimban,
 Azt vélem hogy őtőt tartom Karjaimban,
 'S hogy lábait mosván Kőnyvhullatásimban,
 70 Végtére Kegyelmet nyerek Kinnyaimban. //
 fZámtalanfzor látom Komor tekintetben
 Hogy előttem álván gyáfzos öltőzetben,
 Panafzos fZavakkal juttatja efzemb*,
 Melly légyen Keserve most távulléteomb*.
 75 Kegyetlen árnyékoK! tündéres látások!
 Kik tsendes elmémet így háboríttátok;
 És fZabad fZivemet ujjra raboljátok,
 Nehéz fogságomat Kérlek tágítsátok!
 De már ujjra virrad, Keljetek fellérek!
 80 Izmos tulKaitoK igába vessétek:
 Páfztorok az ehés nyáját vezessétek,
 'S Délre e fővénybe fejni térítsétek!

Én ezt csak éneklek Te pedig valójába éled. Gondold! egész nagy hétben
 Mársnak bolondja leszek, úgy hogy Husvéth Napját sem tölthetem ott a hól
 85 Kivántam volna, már meg irtam vala György Barátunknak hogy nálla fogok
 innepelni N. fZombatba 's most fZavamat vízfZa kell huzni. Melly Kegyetlen
 áldozat ez ítélheted – – Vallyon Mátyás király dandárja alatt 's mostani Fritz
 táborába a fZegény tízt így fenyvedette? vallyon a Frantzok által meriké ufzni a
 fZebess rajnát? Vallyon akarnaé az udvar most Dietát hirdetni? Tudom hogy egy
 90 DietátsKárol volt Kérdés, az az Hazának csak némely Tagjainak őfzve
 hívásárol, de ez meg Ki nem főtt *⁷⁹

28.

[58r] Ének a Hajnalhoz

Mennyei fZép Hajnal
 Ki mosolygásoddal
 Vidított az egész földet!
 5 Sebess lovaiddal
 Állj meg, és csak halkal
 Indítsd fényes fZekeredet.

Jusson most efzedben
 Hogy Istenségedben

^{79*} 's talám erről hallottál valami Isten ne adja hogy olly rofzfizíú vetretzét tálaljanak számunkra Isten hozzád Szerelmes Barátom. (B) (A szerző jegyzete).

10 Hajdon nem volt boldogság;
Hanem szerelmedben
Titánnak ölében
Tetfzett a halandóság.

Midőn szemeiddel
15 Sűrű könyveiddel
Izép gyöngyöket hullattál,
Es hajlott térdekkel
Könyörgő kezekkel
Atyádnak imádkoztál;

20 Hogy Titán napjait
Hanyatló óráit
Érted holzfabitaná,
'S El aggott tagjait
Hervatt ajakait
25 Újjra meg iffjítaná.

Tengerek öbléből
Éjj setéségéből
Izép ruhába öltöztél,
Atyádnak bértzéről
30 Dicső lakhelyéről
Tudod miképp siettél?

Midőn elindultál
'S reggel meg mosdottál
Kláríst festő vizekkel.
35 Midőn rá találtál
Tudod hogy sárgultál
Nyughatatlan szemekkel.

Mig a források közt
Hol sok myrthus fa nőtt
40 Álmából fel ébredtéd
'S kedves szeretődöt
Sok hé csókok között
Ujjonnan meg vénítéd.

Igy, sőt még hivebben,
45 'S nagyobb szeretetben
Lángol az én szívem is
Hajdon örömedben
Gyönyörúségedben
Vagyon rélzem nekemis.

50 Violás réteken
Árnyékos helyeken
Im felém jönn szép Chloris
E setét Erdőken
Titkos ösvényeken
55 El indulunk majd miis.

[58v] Ezen ének között és a mellyet Te küldöttél, ez a különbség vagy on egyedül, hogy ezt mostani Pajkos, és amazt akkori pajkos írta, ez kényesebb gondolatjaiban és magyarságában, amaz pedig durvább gondolatok mellett gyönyörű magyarsággal él, és a mit akar ugyan helyesen ki tefzi, 's leis festi."

60 De írj bár most egy gubás kecskének ollyast, az egézf Afzfzonyi Nemet ki tóri a nyavalya érette: de ha azt mondod hogy mirthus fák között meg vénitette fzeretőjét valamellyik, azért ⁸⁰ nem neheztelnek. Isten hozzád ezerfzer, Isten hozzád.

B

29.

[71r] Boschátzai hideg hegyek közül fz. Mihály Hav. 25dik Napján 774
Baro Orczi Generalis Urnak

Rákos mezejére Küldött Leveledet
Vettem jaj! 's olvastam bal történetedet.
5 Melpomene töstént fetét fátyolával
Előmbe toppana zokogó fzávával,
'S írásra kélztetvén gyenge fzeimeimet
Már fugta fülembe gyáfzos Verseimet.
Már ama fzomoru dombokat átKoztam
10 Kiken Mars Istennek naponként áldoztam;
Majd megint Dunának habjaira nézvén
Véllek befzélgettem rollad értekezvén.
Mint midőn Orfeus Strymon vize mellett
Erdőket, vadakat nyögni kénfzerített.
15 De hafztalan mert Mars bumat irigyelvén
Keservembe gátolt Kínomat nevelvén;
Mezejére hajtott öldöklést tanulni
Mintha ugy is e Föld nem tudna pufztulni.
Ott láttam Bellona Kendőzött fjjait
20 Hogy vitték előre Csáfzárók fassait.
Miképp indultak el középről, fzárnjakrol
'S KigyoKnak láttzatván fők csavargásokrol
fzáz felé nyujtották fulánKos fejeket

⁸⁰ <meq>

'S Hol kellett egy helyre huzták erejeket. //
 25 [71v] Itt egy hoszvu csorda ágyus gyalogokkal
 Vegyesen elindul fzámos lovasokkal:
 Maga völgyén úta, Kémjeit dombokra
 Küldőzi, 's a fzmofzéd nagy orfzág utakra
 Amott egy vállafztott sereg záfzlojival
 30 Erdőbe rejtezik Pluto fijaival,
 Itt egy sima mezőn mozog a deréK-had,
 Midőn piros hajnal még csak alig hasad;
 Ellenséget keres, útat Kér magának,
 Vagy jobb fekvő-helyet Kíván táborának.
 35 A kémek véletlen kül-örre botlanak
 Kik egymáshoz hamar pistolyal fzollanak.
 Lárma lefz, az all Tifzt jelenti Tifztyének,
 E pedig tudtára adja Vezérének.
 Túl az ellenség is, ki fzőKvén ágyából
 40 Fegyverben öltezik 's fiet Táborából:
 Előre kiküldi a kézzen állókat
 Hogy távúl mutassák ők is Záfzljókat,
 Hírt adjanak arról egézfz erejével
 Ellenség hová vágy rontó menkövével.
 45 Azonban a nagy had nyomúl, mesterKedik,
 Homloka hol fzorúl, hol ki terjezfzKedik
 Valamint Oczean dühöss gyermekei
 Kiket hajtogatnak Éjzszaknak fzelei
 Zúgással útKöznek Kőfziklák lábához
 50 Vagy lassan érkeznek Nereus partyához //
 De mivel erőnek Afzfzonya Mesterség,
 Itt válik meg Kiben van elme 's vitézség:
 Egyik magát fzedvén Kantsali formába
 Ellenségnek akar csapni oldalába.
 55 A más elindulván hegyes ék modjára
 Mint egy mérges vadkan rohann derekára.
 Harmadik Völgyből vegyes csordájával
 Ki nyulik, 's bal fzárnnyát lepi Lovassával.
 Ez második sorját előre vezeti
 60 És manko modjára elejiben veti.
 Itt a fegyver zörgés, Lovak dobogása,
 PéterKés villogás, s ágyuk ropogása,
 Lelkemet ragadván dicsofflég fzárnnyára
 PoKloKig fzállottam Mars biztatására.
 65 Ott Sándor 'S fciapiok vitéz árnyékával,
 Pompejus és ennek nagy irigy társával
 Mertem befzélgetni 's vélek tanátsKozni,
 Hogy Kell embert ölni, hogy Kell hadaKozni.
 Mert Ember Istennek képe s teremtese
 70 Nyilván dühösb mint Vad fenék Kőlykezése,

Dühös; mert a vadak magok fegyvereket
Terméztől vették rontó elzkozekeket.
Mi pedig a Földnek el rejtett gyomrába
Le szálván Keressük hideg Kősziklába. //

75 De mit szomorított ezekkel szivedet?
Tudom hogy átKozod Teis fegyveredet.
Tudom győzedelmed nem egyfzer szíradad,
'S Véres kofzorudot Kőnyveddel áztattad:
Tudom, de Barátom, inségre születtünk,
80 Istentől jót rofzfzal elegyesen vettünk.

Im özvegy Katának az öt száz feleségű Tőrökkel
tett csinnya most eleven példánk: már azt
mondják egymást halálba szzeretik. – – –
A Duna és Nefzter partját vérrel bé fecsken
85 -deztetek 's utollyára egymásnak kezét adának.
Énis hónap után Bossáztát Nagy szombattal fel
váltom. Itt valo számKivettetésemben jót rofzfzal
egy aránt kostóltam, 's mint háládatos sellér
most így bucsuzom:

90 Gyalog fenyőfáKnak barna gyümölcssei
Kiktől KéKesülnek BetzKonak hegyei!
Ti! Kiket a Napnak szíKkafztó tüzei
Úgy érlelnek mint Tél csattogó derei!
Ablakombol foKfzor tekintek reátok

95 A szovány bértzeKet mikép borittyátok,
És a vad rigokat mikép hizlaljátok,
Kikkel fültyeinket majd szaporittyátok.
A nagy Alkotónak bölcs rendeléséből
Tinéktekis jutott jó tétémennyéből,

100 És a Termézetnek titkos törvényéből
Tiis adot adtok földnek termékéből.//
[72r] Látom a szűres Tót vas szegű bottyával
HavaKnak tetején hogy mász csáklyájával,
'S Titeket le szedvén keztyűzött markával

105 Hogy hord nagy üstóKbe teli tarisznyával.
Meg rothaszt, és Ki főz noha vezélyére,
Mert e mérges italt öntvén gégéjére
Fojtó dühöslégek forranak szívére
'S Késsel támad foKfzor maga Testvére.

110 A Vág Ki szebessen le fut Közöttetek,
Csudálja sziklákon mikép nőhetetek:
Látni szőlő fátis nyögni mellettetek
Ki már elszáradott mig ti ződültetek. –
Ugy nőnek Éjzszaknak végső határain

115 ÉrzeKetlen fáKnak jég csapos ágain

Csudálatos rügyek Nubya partyain
 KiKet lelt Dodona Phebus oltárain.
 Igy olvadnak hideg vizeknek öblében
 Gyönyörű Klárisok Scylla közepében
 120 Igy teremnek gyöngyök Thétis kebelében
 KiKet Chloris fel fűz, s függefzt Kis fülében.
 Fenyvesek, patakok, eleven források,
 Ti, Kik Köztt NimfáKnak vólt néha laKások,
 'S hol fzivemből folytak sok mély sohajtások!
 125 Bucsuzom tölletek – – – titkomot tartsátok – – //

[72v] Tehát minden tartománynak vagyon valami jó tulajdonsága. Itt a föld igen népes, nállatok pedig igen kövér. Azért ott a Házaflág nemis olyan foganatos. Itt a víz jó, nállatok pedig a bor. Itt fa elég vagyon, Tifza mellett pedig fzalma 's nád sattöbbi. Ezekből következik, hogy a kereskedő városok
 130 ezek közül femmivel fem dicfekedhetnek. Ők a világ henyéi. Én őKet olybá képzelem mint a vizek Között a tengereket Kik mindent öblekbe vefznek. Valamint egy nagy város idővel egy egélfz tartományt meg ront, ugy amazok a világnak nagy részével Közlik mérgeket – –

Eden kertjét Ki vévén, az ő Kebelekben fzülettek eleitől fogva minden nagy
 135 vefzteségek, és ők küldötték azokat partról partra. Azért én őket nem fzenvedhetem, mivel éppen olyanak mint a tenger ki egy felől fzomoru fővényeket hágy, más felől a leg fzebb termékeny vidékeket irtoztató örvényekké változtattya. Nagyszombat kitsiny városotska⁸¹ mégis Patay hajdoni gunyhomot elébb becsülöm. Miért? Azt kérde. Mert már előre látom, hogy
 140 György Barátunkal ritkán lehetünk együtt Kedvünkre: mert a mostani fzázban ha valaKinek házát Templommá változtattják az Istenek, nyilván Györgyén fzebb (.....) lefznek mint régen öreg Philemonén.//

Ő vendég nélkül föha nincsen. Bár Teis vennéd már egyfzer arra utadat, 's ird meg nekem talám akkorra oda gyűjhetem Bécsi Barátainkat: talám már
 145 egyfzer Kényünkre nyulhatunk amaz Apollo tarifznyájába, mellyet rég juháfz korába vefztett volt a Mátrai völgyen, most pedig mint mondják nyakadba hordozod. Mi KiK igen fzerettyük a talált vagy lopott portéKáKot⁸² igen kívánnánk bellé nézni. Minap Papfalvi táborból Bécsbe rándulván ott Györgyel Sándorral 's Bárocziival Tokay bortol 's barácfágotdol réfzegeedtünk. Mondá
 150 Gyuri hogy meg átKozta a gyilKos Lovakat kik fél fogattak. Hát én ki ohajtott fzeméllyednek látásától olly kegyetlenül meg folztattam, mit tégyek nékiek? – Nem tudom: ha csak azt nem Kivánom, hogy öröKKé Lovak maradjanak – – – Ez azt tartom Plato isKolájába elég nagy átok lett volna, de mostani világban kételkedem erejéről: azért talám jobb lefz ha azt kívánom hogy csak Te
 155 gyogyulj, azután bár minden Urbarialis Commissariusis rajtok járjon postán nem bánom. Ezt, vélem hogy nem tsak ugy Kivánhatom mint világi versfzerző, hanem mint Kerefzyénis Ki fzivemből öllelek

B

⁸¹ Eredeti szóalak: városotzka. A z-re írta rá az f-set.

⁸² Eredeti szóalak: portéKát. Ráírás.

P.S. Pesti Ház gazdád parantsolatod fzerint borral KedvesKedet, utrais adott
160 ToKaÿt mellyből jól Kostoltam egyfzer s ugy mentem a Griffhez Cassandrát
dicsérni, jól pergett a nyelvem, azért Kétfzer Kőzfzönöm. Örvendek rajta
fzivemből hogy azon Kőnyv piatzra jön, mert igazán fzip Magyarország van
forditva Már ugy tetfzik negyedik rézfzitis nyomtatták mikor Bécsbe valék. A
többi Között hogy el ne felejtsem előre fzerencsétletlek a Cassai Püfpökségre:
165 már Romába ment a Kérés de ez köztünk marad, mert nékem titok⁸³ gyanánt
árulták. Befzterczénis lefzfz egy, a harmadikat pedig el felejtettem. A Levélnek
máflát olvastam s ugy fzoll hogy *pro nunc sede vacante* csak hármat Kivánnak
teremteni. Tehát Püfpököd lefzfz.

De bezzeg nem adnám én azért ha HadiKnak segiltőjévé lehetnék: ezt nékem
170 Bécsbe javasolták, de nem tudom Ki által vihetném jó moddal véghez. Másfelől
vásárba akarnak avatni, de fulyos dolog rabságot drágán venni, pénzem sincsen
elég: adj tanácsot Kérlek, írd meg, mit javasolfz. Istenhozzád. leveledet igazítsd
Nagy fzombatb*.

B

30.

([76r] Bécsb* a Kápolfza Utzáb* Karácson Hav* 27dik Nap 774
Báro Orczi Generalis Urnak.

Bécsi Udvarnak fik piatzán magát fzegecs bottal támogató Barátodnak
ha hirét kívánod hallani, imé tudd meg hogy ő él, és Tégedet fzeret. Itt hol a
5 Királyi méltofág özvegy ruhában uralkodik, és fejedelmi maradékainak orfzágoló
letzkéket ad; hol már a fényes példákbol ki fogyván, egy felől a ravalfz
vénségnek fortélyyaival ámitgattya gyermekeit, más felől régiségekből
ujjságokat Koholván, polgárt, papot, Katonát öfzve veztetett, azután agg
Kontya alol neveti maga csinnyait, 's midőn mindent Lelki idveffégért
10 tselekednék orfzágaival még Istennek naponként hozfzfu életért esedezik.

Itt mondom Barátom Terka Udvaráb*
Mint régen Isisnek babonás házában,
Jutván a titKoknak álnok pitvaráb*,
Tekintek Hazámnak jövendő forsában –
15 SoKfzor vén fzipáknak rántzos homlokokat
Dicsérem ólom fzin fonnyadt ajakokat
Ólómbe fzoritom guzsadt derekoKat,
Csak Közöljék velem ifzonyu titKokat. //
[76v] Themistocles ugyan Athenas falait
20 Nem ugy oltalmazta házi bálványait:
Meg vallom Catois Tanátsnak tagjait
Nem így igazgatta Romának Naggyait.

⁸³ <Ként> Eredeti szóalak: titokként

De más fázok ezek mellyekb* mi élünk, 's a mint Te bölcſen mondád már
Orfzágokat sem ugy Keresünk mint régen, azért én hol a Nagyok hol a
25 Kitfínyek között tévelygek csak hafználhassak Nemzetemnek – Te ugyan más
uton indultál el, 's a fő Tanáts nem héjáb* vállaltott vizKórosnak, mert tudom
majd el járſz munkádban, 's egy gátra, egy folyamatra hajtod a csavargo
vizeket.

Látlak Neptunufnak tündér fzigonnyával
30 Hogy evezſz Columbus könnyű fajkájával
Mi képpen Kűfzködöl Tifzának habjával
'S hogy térſz vízfza gazdag fzamos arannyával.
Kőfzöntsd fzommal Kérlek Mátra forrásait
Kik nyárban öntőzik Musák lakásait,
35 Tifzteld Havasoknak fenyves⁸⁴ barlangjait
Kik magokba rejtik Echonak hangjait.
Sót hordozó Maros vizeit ha fzántod
Tündér Ilonának vároflät meg látod
Két hires hattyuját feredve találod
40 'S Ezer mosó fáták tzombjait csudálad.

Én addig itt meg várom melly felé vezet a jó vagy haragos Lelkiőr: eddig
csak tulajdonosomat vártam, most ide érkezvén ma vagy holnap a Csáfzárral
forsomrol végeznék, bár tanácló kedves Leveledet két nappal elébb vehettem
volna, most nem lennék alkuba; de Barátom a fzázadosság most terhesebb a
45 gályán evező rabságnál. Mi lefzſz vége dolgomnak majd meg irom, 's ügyemet
elődbe terjeftem, csak tudhassam hova igazítsam Leveleimet. Tegnap iffju
képeddel ebédlek, groff DietrichKőnél, 's aztis csak tölle tudtam meg hogy még
Őrssőn vagy. Külőmb* már régen írtam volna néked. A jámbor Cancellárius
Terka Anyánknál hallom kedvetlenségbe esett mivel mondják Josephel tart azt
50 tapafztaltamis már, de ezen házi izetlenségnek akár melly Kétséges és rofzſz
lehetneis vége reménlem még őfzve alkufznak Te azomb* tartsd ezeket
magadnál, és nagy igyekezeteid Között ne felejtkezzél el hiv

Barátodrol

P.S. Én egéſz télen itt fogok mulatni, de bezzég ha tavafzfzal fűzfa furulyára
55 Kaphatok majd felelek vén hajos Notádra. Isten hozzád.

⁸⁴ <szoros>, helyette: fenyves

Baro Orczi generalis Urnak

- Midón havas Kárpát jeges fellegein
 A Tél fzálván lakik ToKajnak hegyein,
 5 fzakállos Neptunus Nedves Udvarában
 Nevetik mi forog Magyarok agyában,
 Hogy az esméretlen fáros patakokat
 Hajossá akarják tenni nagy lápokat –
 Csudát irfz Barátom Bodrognak partyárol
 10 Hol tanátsot tartál vizek folyásárol:
 Soha tehény fejú Gangesnek hajjait,
 Ennyire nem vitték Nilusnak gáttyait,
 Soha febeff Tygris Euftrat társával
 Ennyi gondal nem folyt Persák hajójával.
 15 Soha Pactolusnak fárga fővennyeit
 Így nem visgáltatták aranyos vizeit,
 Mint Ti bűdős Bodrog 's Tifza csavargását
 Homályos kezdetét, 's hasonló folyását.
 Jófzivú Polgárok ugyan elmélkednek,
 20 De az igaz tzeltol melly hamar el esnek?
 Így van, mert gazdagság van csak becsületb*
 És csak Kintsre vágyunk erővid életben – – //
 [81v] Eregy odvas fáddal fzántsad a Vizeket,
 Baharem partyain halálfz szép gyöngyöket,
 25 Pégu bányáiban áss drága köveKet,
 fzegey izlést ingerlő illatos fűveKet:
 Rakd meg hajotskádót, térj vízfz honnyodban
 Meg ládd hogy mirigyvet hoztál Városodban –
 Melly fok portéka van Corynthus révében,
 30 Kire nincs fzükségem! mond SoKrat fzivében.
 A Görög igazat fzollott; de Társai
 ÉrzéKenységeknek levének rabjai.
 Lássátok! majd énis Hátzeg vidékéről
 A Zuhogó fztrigynek galoczás vizéről
 35 Meg rakván fajKámot fzilva pálinKával;
 fzegegnél fel váltom MoKának babjával.
 AfztraKán tájáról véfzem Kossaimat
 'S véllek beregetetem borzos juhaimat.
 Bassorai Bassa tátos ménelféből
 40 Mag lovat hozatok fzelek mezejéből.
 Rontó fejfzét küldők búKKós erdeimre
 'S Tölgy helyet ültetek eprest hegyeimre.
 Drága hernyoimnak házokat kéfzitek,

- Sellyem nyalábimnak Csüreket épitek.
 45 Alma, dió Körtvély,ogyoró, gefztenye
 Ez csak Medve, Majom, fertés eledele,
 Cocos, fige, narants, tölcse kertyeimet,
 Ros helyet bors, 's fáfrány lepje mezeimet. //
 Mit hafználnak nekem számtalan rajjaim,
 50 Ha nincsenek közel mézt adó Nádjaim?
 Kegyetlen Termézfzet miktől fofztottál meg?
 De trutzodra léfzek ---
 Sellyembe takarom gyenge tetemimet,
 Ezer számra vífzem Kényes izlésimet.
 55 Kedvesebbé tefzem a levegő eget,
 Fűfzerfzámval úfzöm a bűdös felleget:
 Ott lefzfz hol mulatok hífzágok gyűlése ---

Nézd a ti hajokázásotoknak intézése már engemet hogy el ragadott. Meg
 fzomorított. Tudod hogy én csak a nagy városokatis mennyire gyűlölem; hát azt
 60 a mod nélkül valo Kereskedést hogy Kedvelleném? A négy buár vice Ispányok
 okoffan gondolkoztak. Te bölcsen mondád hogy nekünk a hafzonra valóért
 entzenbentzel fzurnák Ki fzeműnket ha valaha Duna fzfájához fzoknának a
 hatalmasabb Kereskedő Nemzetek. Mit adhatnak ők nekünk fzfükségest?
 Eltöltik Konyhájinkat fűfzerfzámokkal, fzaKácsainkbol lassu hohérokat
 65 csinálnak, tagjainkat olly erőtelenekké téfzik mint a fiámi Lakosokét, Kik étel
 után lotzára fektetvén magokat, és egézfzen el hagyván Testeket fzolgálók által
 egymásután lábjaiKnak 's Kezeiknek ujjait Ki huzattyák, és azzal gyenge
 ájulásoKba esnek. Afzfzonyaink hífzágos öltözetek által minden
 fzemérméteffégeket elvefztik. Satt* — //

- 70 De mit mondok? mert most élünk olly fzfázban mellyb* Horátz Társunkal azt
 kell dudolnunk: O! Cives Cives qaerenda pecunia primum est, Et virtus post etc.
 Erre fzorultunk mert mái világban Nemzetek leginkább pénzel járják a bucsut:
 Sok a nép a föld alig táplálhattya 's Flaccus mellé im Ezekiasztis hozom elő.
 Multiplicasti Gentem, sed non laetitiam etc -- Különben ne véld hogy az
 75 ide való Németh polgárok ágyából fzfármazott volna azon Hufzti intézésének fel
 melegítése, mert ők ha lehetne, az efsztendőbeli adón Kívül egy fillérrel se
 bocsátanának többet hazánkra. Ennek pedig okát könnyű Ki találni.
 Mindazonáltal tudatlanságbol ártottak Nemzetűnknak, mert ime visgáld meg jól
 mit mondok miolta Kissebb usorára fzfállott a pénz N. Orfzfágb*, azon
 80 fzfempillantáftol fogva a kik nem akartak építeni pénzeket M. Orfzfágra kívánták
 helyheztetni: ezzel számtalan pénz ment az Orfzfágba, és ezt én egézfz méregnek
 tartom, vagy leg alább ugy itélem hogy fokakkal a fzerint történt mint a
 Gyermekkel Kiknek kést adnak Kezekbe -- De az éjfzaki Nemzetek nem
 pézzel hanem erővel dicsekednek, imé ugy láttzik a Mosquáknak ujj mezejek
 85 lefzen a borostyán aratásra. A Svecusok Livóniát, Fritz bátyánk pedig Curlandot
 akarnák magokévá tenni. Dantzka felett sem ittak még áldomást. Meg válik a mi
 saffaink mellyik réfzre⁸⁵ állanak. A Prussiai király//

⁸⁵ eredetileg: rész mellé. Ráírás, kihúzás.

[81r] Moldvának elfoglalását nehefzteli, azért itt a nagy üstökű fejek még csak tétovázznak, és a hafzonkeresést hol hit, hol méltóság, hol Lelkiesméret, hol
 90 barátság Képiben öltöztetik — Azonban Barátom mi élünk, boldogok ha ezen földet csendesesen mivelhetnök mellyen ők olly sokszor ofztoznak, és fájdalom vérünkel áztatnak. de Te mért nem hozád fel ide Commiffariusi méltóságodot, itt együtt örvendhettünk 's Kesereghettünk volna: én Bramina modjára imádsággal honn üléllel töltöttem fársángomat, a tántz csürbe egyfzersem
 95 voltam és csak akkor voltam boldog mikor Barátainkal rollad emlékezhettem. Most KadiKa Mihálytis kegyetlen⁸⁶ köfzvénye itt ágyában nyomta: 's foKfzor fzemünk előtt jajgatván ⁸⁷nagyon fzomorittya vidám gondolattyainkat. MiKlos Úr jól irta Néked állapotom változását: és vajha egy nappal elébb vehetem vala ama Leveledet mellyben Vasárlásomb* Kívántál ellenzeni! de a fő Hadi vezér
 100 fúrgetésére már fzót adtam vala. Most már feregemért annyit nem Kaphatok mennyit reménlettem vala, négy ezer forintom vagyon itt, azt réá fzántam, de ahoz még leg alább Két ezer Kell, és azt segilcséged nélkül kedves Barátom most hirtelen nem tudom hogy kereshellem, a csáfzár meg mondotta hogy vásárlás nélkül előmenetelt senki se várjon azért látod mire jutottunk.
 105 Dolgomrol régen tudositottalak volna de nem tudván hol létedet függőb* tartottam elmémet. Imé Kérlek most nyujts segiltő Kezet nékem //
 és majd ha Hazámb* véfzem lakásomat ha répával éleki helyre hozom jó tételedet. Vállalfzodat ohajtva el várom. Élj sokáig fzerencsésen.

P.S. Én jövő Holdnapnak ötödik Napjaig itt mulatok az után Nagy
 110 fzombatba vízfza térek. Azt már halhattad, hogy Braschý Cardinalis ezen Hónak tizenharmadik napján fzent Péter Kolcsát e földön el nyeri. Isten hozzád.

32.

[82r] Nagy fzombatban, fzent György havának 11dik Napján 775
 Báro Orczi Generalis Urnak
 Barcsaÿ Kapitány egészségét Kiván.

Tudtam Kedves Barátom, hogy ok nélkül olly sokáig feleletedre nem várakoztattál volna; Én a mint jól mondád Képzelt fzerencsémet minden modon el akarván érni Kálnoký Ezerében már alkudt tettem: ugy pedig hogy itt
 5 feregemet hat ezerért eladván amott a Fő ftrázsa Mesterségért tizenegy ezeret fizellék. Jól látod tehát melly fzükségem légyen kezellégedre. Nem tudom Kinél Kellene zörgőtnöm Bécsben mert jóllehet Nevedre mindenütt adnának, én mindazáltal eziránt tölled várok parancsolatot ird meg azért mit tévő légyek. Már ugyan annyit tudok hogy a Pesti Homok dombokon meg kell jelennem
 10 még e nyáron vasas tekenyőmb* mert Josef ugy akarta. Talám már tudod vagy hallottad hogy őt vasas Ezereket el fognak fzakafztani és a többi közé ofztani. tehát nézzed minémű előmenetelt lehetne nekünk várni. a könnyű lovasokat

⁸⁶ <itt> áthúzva: kegyetlen

⁸⁷ <sokfz> kihúzva

- akarják szaporítani. A Császár haj Kötésünknek formáját, és bajuszunk
 viselésünknek módját jövő zaklatás alkalmatoffágával maga ki fogja adadni.
- 15 Senki más fűrtöt, vagy külömb tsimbokot nem fog viselni etc --- //
- [82v] Én ezen Holdnapnak első Napjától fogva ide őfzve huztam seregemet,
 azzal enyelgek és időmet úgy szollván semmiséggel vesztegetnem. Be boldog
 vagy Te hogy Kerteidet, fővényidet ujjithatod addig míg én a fényes
 szegénységnek repedezett hajóján keservesen evedzem és büfzke Uramnak nem
 20 tudom micsoda rév partra kincset akarok hajtani! Most jut ezembe hogy én
 tavaj őfzfzel a Békefleghez egy verslevelet irtam vala, még mult télen akartam
 Néked elküldeni, imé most vedd jó néven, és ne nehezteld hogy illyen későn jut
 Kezedhez egy irásom mellyet ugyis számodra készíttettem vala. Siető dolgaim
 most nem engedik néked többet írni. Élj fokáig Kedvedre, és hiddel hogy én
 25 holtig Tiéd vagyok.

B

- Le livre de l'Histoire Philos* et Pol* etc. est un achat que j'ai fait pour Mr.
 votre fils à Condition qu'il vous le donneroit -- je L'ai moi meme mais pas
 d'une si belle edition. Ce que vous en dites cher ami flatte un peu mon amour
 30 propre, sur le choix que j'en ai fait mais je pense sans vanité que c'est le plus
 grand eloge qu'on pouvoit faire de cet ouvrage. J'étois bien impatient de savoir
 vos sentiments la dessus. Vous me fortifiez dans les miens, et j'en sois bien aise
 -. Adieu.

- 35 [297r] Omnibus una quies, operum, Labor omnibus unus Virg. Georg.

A Békességhez.

- Ohajtott Békesség! ki nyájas ortzáddal
 Nyugalmat parancsolj dicső Koronáddal,
 40 Nemzeteknek intesz Olaj ágatskával
 'S e Földnek pihenést szerzesz szent munkáddal.
 Bé hunnya szavadra Méduza szemeit,
 Nem önti világra Kotzytus vizeit,
 'S Nem nyujtja Katlanba Kárhozott mérgeit
 45 Hogy abba márthassuk halál ezközeit.
 Az egyenlenség emberek szívéből
 Ki tér Királyok*k tántorgó székéből
 Nem nyerhet meny Követ Jupiter Kezéből,
 Se pufztító hadat poklok fenekéből.
 50 Elúzted régenten simois partyárol,
 Azután végezvén Nemzetek farsárol
 Bölcs rendelést tettél Vestának lángjáról,
 'S most myrthusok nőnek Ilion hamvárol –
 De onnét hova tűnt, hol Kivánt pufztítást?
 Hova tafzitotta a Kegyes Eneást?

55 Micsoda mezőkön parancsolt vérontást?
 Melly Vad NemzeteKnek ígért jó vándorlást? //
 [297v] E Föld a kép látta bujdosni Fijait
 Valamint tengernek fel zudult habjait,
 Kik elhagyván mezfze Nereus partyait,
 Egymást üzik 's tolyyák dagályos halmait.
 60 Végtére el fillyedt gályáKnak kincseit
 Ki vetvén terhelik Triton fővényeit,
 Legeltetik vélek Nazamon fzeimeit,
 'S mások vezfélyével táplálják Népeit.
 Ennyi inségek Köztt illy nyomoruságon
 65 Súrget maga sorsa Kit Kit e világon;
 Mig egy nemzet Kapdos városi hivságon,
 A más nyilat Kézfitt fene pufztaságon.
 Tudod O! Békesség meg nem gátolhattad,
 Sándor dühösségét nem tartoztathattad,
 70 Mivelt Mezeidet héjában mutattad,
 'S Musák Templomait hafztalan firattad.
 El indult mint egy sas Imaus hegyéről,
 Vagy éhes orofzlány Lybia félyéről
 'S Még honnyában törvényt tett Perzsák Kincseről
 75 És fzegény Dariusz temető helyéről.
 A nagy csillagzatok kik földünk forgattyák
 'S adott törvényeket közötttek meg tartják,
 E kinokat reánk vagy tudva bocsátják
 Vagy ökis fzüntelen egyik a másrtontják? //
 80 MinKetis meg fzanván eljöttél végtére
 Csendességet hoztál Duna Mellyékére,
 Malafztodat adtad ScytháK Nemzetére
 Ama nagy Árpádnak vitéz feregére.
 De mennyi vér folyta ujj Örökségünket!
 85 Mint dulta Bellona foglalt Mezeinket?
 Hogy hántuk Romára éles töreinket,
 'S Hogy hagytuk el érte régi Isteninket?
 Egeknek munkáji! titKos történetek!
 Nemzetek forsárol csuda végezettek!
 90 Testvérinkis Kayng partyára érKeztek,
 Hol jámbor finestől más tudományt vettek.
 Boldogok annyiba hogy fzelid ég alatt
 Lakván olly sok inség rájok nem fzállhatott,
 Ómár buzgó Kardja oda nem juthatott,
 95 Sem fzulimán tűze ott nem pufztíthatott.
 Örök tavalf folja efsztendő rélfzeit,
 'S Gazdag harmat fzálván finesek mezeit
 Nem sujtya igában ott laKos ökreit,
 A Föld ingyen ofztya minden gyümölcsseit.
 100 NéKünKis épülnek ugyan várossaink,

Változnak falukká régi szállásaink,
 Emelkednek lűrűn fényes Templomaink
 105 'S fűntelen tòmjényel égneK Oltáraink. //
 A Bóvség fzarvából önti adománnyt
 Mellyekkel el tóltvén Duna tartománnyt,
 Már Hazánk* hivja világ tudománnyt,
 'S Kőzinkbe fzolittya Parnassus Leánnyt.
 110 Ajándékid ezek O! áldott Békesség!
 Sőt ha verseinket kedvelli Istenség,
 Tiéd a dicséret, övé a Dicsőffég,
 Csak boldogságunkat ne kővellé inség.

33.

[83r] Bécsből. 19dik máy –775

Barcsay Orczynak

Tegnap előtt Pozsonyb* Vármegyével tett fszámvetéfűnk után egy néhány napra ide fel rugalfzkodtam. Azt véltem utolsó Leveledre innét egyenesebben felelhetek mert már ohajtanám hogy egyfzer dolgomnak vége ugy fzakadna mint Te Kivántad, és mint Te jobbnak ítélted. Most ugyan lehetne
 5 reménységem mivel az eladás és vétel tilalmas, de én mégis fzavamat vízfza nem huzhatom, függ tehát csupán Josef akarától. Ha vízfza tér lábaihoz borulok, meg látom mit fog végezni forsomrol. A világ ugy vélekedik hogy mivel nekem kétfzeris meg ígérte az én vásárláfom az ujj törvény alol ki vagyon rekefztve. Mi történik velem Isten tudja, mindenekről foglak tudositani: de
 10 Kérlek addigis tégy olyan rendeléseket hogy ha vennem Kellenék tudhaffam hova folyamodjam. Bár mult őfzi Leveledet egy nappal elébb vehettem volna! – – – Hidd el hogy tanácsod olyan kedves léfzen mindenkor mint a tífza Barácság melly azt fugarolja néked: kérlek egyikét se huzd meg töllem. Bécsi ujjságokat írnek néked de mivel jokkal nem kedveskedheteK talám csak
 15 fzomoritalak ezekkel. Egy fzugolyba hallám hogy vén//

[83v] Anyánk Efzterházi Ferenczet mint jó Haza fíját meg unván azon mesterkedik hogy mostani tífzségéből miképpen vetKeztele ki becsűllettel. Groff Fefztetits ki Kaunitz lábánál az igaz Magyaráságot el eskűtte ennek helylébe fog jőnni, csak alkalmatosságot Keresnek hogy jo moddal meg
 20 eshelfék. Mondják hogy igr Calvin s Luther fíjai az Egri Pűspőknek meg alázttatását, ha nem romlását, Kőnnyebb* el érik. JanKó itt vagyon még – holnap el indul Pest felé, és azt tartom Győrgyis el késéri honnyába – – – A Horvátságot Németh Ezerek Kőzzé akarják ofztani. A Romaiak soha
 88 Nemzetek Kűlőmbőségén nem törődtek, hanem mindeniknek maga ereje és
 25 fzkása fzerint hafznát vették. Binder és Kaunitz agyából még zűrzavarnál egyébb nem fzaralmazott.

⁸⁸ <a>

Hát te Buvár Vice Ispánnyiddal meddig érkeztél vagy hova jutottál? a Tifza
lápjain már virágoznaké a Narancs fák, és ott hól hajdon a Gődények egy
30 néhány halacszkáért Egyiptomi TavaKnak mélységét hörpölték; teremé már
bors, és Cávé? Tudosits, kérlek, mindenekről, és fzeresd azt a Ki téged holtig
fog fzivelni

B

35 P.S. Én ezen holdnapnak 23dik Napján N. fzombatba vízfza térek. Dervis
György jó Barátunk most vízfKnoi feredőb* vagyom. Említett ujságok Köztünk
maradnak. Éljj sokáig Kedvedre.//

Ma szép Kutba Kéz csokolás és Nagy gyülekezet vagyom mert az Ferdinand
Hertzegnek Társa fijat hozott a Világra. Tegnap itt menydörgött, jég eső esett
hideg⁸⁹ volt, és szép Nap sütött. Ilyen változások csak Udvaroknál fzohtak
40 történni. A fziget Kertet még nem látta, Theresia fíjánál jobb akarván lenni, ezen
Kies Kertnek tágasítására Házakat döntetett le, Kerteket tépetett Ki, és Erdőket
hozott a fzomfzéd hegyekről. Tegnap előtt ott felestőkömőzött. Mondják
némelly Barátim hogy a Kapun való írás nagyon fzivébe hatott etc. Isten
Hozzád.

45

34.

[87r] N. fzombatnak áhitasos falai közül. 12dik aug. –775.

Barcsay Orczinak!

Musám! Kitől immár Mars biztatására
El bucsuztam vala Jozsefnek fzavára;
5 Te! Kit hajdon Orczi babonás lantyával
Ollykor ebrefzgetett tudos pennájával –
Míg én Mézré, Guilbert öldóklő fortélyit
'S Véres győzedelmek el rejtett ősvényit,
Éjjelis nyomoztam pislogó gyertyánál,
10 Vagy fzunyodó mecset dohos világánál – –
Míg én Minervának fzentelt Napjaimot⁹⁰,
'S vadáfz Diánnának adott oráimot,
Ollykor bumba Vénus nyájas titkaira
Kezdtém tékozolni fzivek csinnyaira –
15 Mond meg édes Musám addig hól mulattál?
Illy mély Kedvűségbe 's ennyire mért hadtál?
Ebredj fel, és ujyra jőjj fegiltségemre,
Hints némely virágot gyáfzos életemre – –

⁸⁹ <és> hideg

⁹⁰ Napjaimat-ból ráírással javítva

- Hadd légyen e pufztán vándorló Lelkemnek
- 20 Bár kis pihenése bágyadott fejemnek.
 fzollalj meg mint régen Zobor tetejéről
 Midőn hangoskodtál Nyitrának völgyéről.
 Menny lapos Tifzának nádas partyaira
 Ott találz Orczinak Kedves nyomaira:
- 25 Keresd fel, és köfzöntsd, 's így fzolj őfz fejéhez //
 [87v] O! Te Dicsősségnek tudos éneklője
 Ki voltál a jónak mindég fzeretője!
 Emberek Baráttya, tárgya hiv fzivemnek
 Lórintz, gyámitója légy most énekemnek! --
- 30 Védelmezd irigység mérges fulánkjától
 Ojjad tzáfolóknak fzurdosó tollától. ---
 Érzem mennyei tűz gerjefztő fzikráit
 Kik már gyujtogattyák Magyarság fáklyáit.
 Látom Gyöngyösinek mosolygó árnyékát
- 35 Áldani, 's fzeretni Keve maradékát.
 Haller Lázsló ki kél hideg hamvaiból
 És biztató fzokat erefzt ajakiból.
 A Garam, Vág, Morva, Duna fzomfzédjai
 Ehezett sváboknak örökös árjai,
- 40 Hafztalan öntenek Kúnság mezejére,
 Gondja lefz Egeknek Magyarok nyelvére ---
 AKár ujj Romának tekintsd oltárait,
 AKar Mosqua Czárné rémitő hadait,
 Csáfzárnak fzúksége lefzen Nemzetűnkre
- 45 Rea fzorul Németh éles fegyverűnkre.
 Nemzetek már egymás fülébe futtognak,
 Mint beteg ágyában, iregnek, forognak.
 Így volt, midőn Fülep Görögök igáját
 Elkéfzítvén titkon, meg rontá Hazáját ---
- 50 Így fog még lakolni fzegény Kerefztyénség
 Mert sokáig közte nem mulat Békesség --//
 El értük már ama fzoross mértékűnket,
 Mellyre fzbatták egek mulandó létűnket:
 Valaminthogy a Nap rendelt tzirkalmába
- 55 Távozik, Közélgét, fzbott határába.
 MiKor felleg támad Neva partyairól
 'S a havas Tanais vad fzomfzédtságirol,
 DantzKának Révjétől Azof tengeréig,
 Régi Mithrydates orfzága fzéllyéig,
- 60 Kegyetlen háborut látok mindenfől,⁹¹
 Király Királyt üz Ki Őssének fzékéből ---
 Mint midőn a fasok Annyoknak fzfzékéből
 Ki Kelvén, fzüléjek nevelő helyéből,

⁹¹ betűhiány, értsd: mindenfelől

Elébb fellegek Közti Kivánnak repdesni,
65 De midőn Kezdenek végtére ehezni,
Kegyetlenül csapván⁹² hattyuK Seregére
Vért fecskendeztetnek vizeknek fzinére – – –

De hova ragad hirtelen Vers szerző szédélgésem? most vezem észre, hogy
70 tegnap előtti Lőrincz Napja lévén fel tettem vala magamba néked írni. György
kedves Barátunknál azon nap egésszégedért Tokaj bört részegségig ittunk. Ő
Tégedet velem együtt tisztel és szeret. Az én fő Strása Mesterségem ezen
alkalmatossággal füstbe ment. Josef meg iratta utolsó postával hogy fajnálja
mivel ígéretit most vízfza kell huzni! Mokr (?) Obrist Lieutenant* fizetésével
75 haza bocsátta. Én ajánlott jótéteményedért Kezedet csokolom – – tartsd meg
szádomra talám ma holnap reám ruházhatod mivel az austriai Ház igen változó
feltett széljaib* – – Theresia Csekléfszról hirtelen el mene mivel a Morvák már
egy csoport Katonáját meg rongálták – Felső Austriában be harapodzott a
Parafzt Zenebona. Ezeket egy Frantzia Comediások ferege talám mind el
szélyezti //

80 mellyet jövő őzfőn Schönbroni Néző helyly* fogadtak a Bécsi fő Házak! Ott
talám láttyuk egy mást mert az már érdemli figyelmetességünket. Holnap estve
innét⁹³ Dragonyos feregemmel Bazin várossába mögyek egy holdnapi
gyakorlásra. – Meg vallom Barátom hogy a Világ játékot már csak nem
unalommal kezdem nézni. Félek nagyobb nagyobb inségek ne jőjjenek
85 Országainkra – Te Kérlek ird meg nékem hogy töltöd napjaidot. Meg bocsáff, ha
illy Későn vállalfoltam, késedelmeknek leg nagyobb oka volt jövő forsomnak
bizonytalansága. Most el vált. Bessenyei György már jobb Kedvű, talám
Kadikais meg szűnik jelenéseket látni. – Minap amannak Két levelit vettem.
Bároczi Marmontelt, és a Moralische Briefe zur Bildung des Herzens Magyar
90 világunknak ajándékozta: minden órán várom. Isten hozzád, kedves Barátom,
ölellek, ezerfer ölellek szivemből hiv szolgád

Barcsay

35.

[89r] Prágából. 30dik 8bris –775

Csarabý CzirónaK egésséget –

Itt a tompa Csehek Orfzága széllýéről
A zavaros Eger hideg vidéKéről
5 Hol a száfz szél fujván bértzek tetejéről
Éjzfakot jelentget Annának hegyéről:
Itt hol fetét fenyves vadas Erdejében
A nap alig süthet vadáfnak szemében

⁹² <csapnak> áthúzással átjavítva

⁹³ <feregemmel>

Nem tudom⁹⁴Barátom Társad Kebelében
10 Mi támad egyfzerre habozó fzivében –
Murányi NimfáKnak Kedves éneKei
Kiktől lelkesedtek Gyöngyösi versei
Eözembe jutának Orczi Levelei – – –

Igy kezdettem vala Komotauba hozzád valo befzélgetésemet midőn a
15 Lócsifzár Sidok félbe fzakafztának. Bezzeg ha időm Lehetne meg mutatnám
néked ezen nyomorult orfzágnek le írásával hogy Cziro Hajas Társa böltsen
elmékedik. Ambár tsalatkozíkis némelyKor. Itt a Nagyok, Középfzérűek,
fzegény és gazdag jobbágyok egy aránt nyögnek az iga alatt. félek ne talám – –
De isten hozzád, ez az Erőfzaknak fzáza, azért jobb halgatni. Ezen Leveletemet
20 Bároczi által küldöm nem tudván hol létedet, holnap innét indulok. fzeress
engemet aKárhol légyis

36.

[90r] Egy vers-fzerző özvegynek, ki egy levelében intett
ne fzerelmeskedjem

Vettem Drága Néném Kedves Leveledet
Fogadom tanátsod, tsokolom kezedet:
5 Abbol esmérhetem egyenes fzivedet
Hogy jóra intetted tévelygő Őcsédet.

Ritka madár vagy Te Phénix e Világon,
Nints párod városban, nintsen pufztságón,
Csuda hogy illy virág termett vad Tótságón,
10 Láttzik, hogy elejid nyöttek Magyarságón.

Ott hól hideg havak kóddós fellegeit,
Liptónak 's Arvának mostoha hegyeit,
Őrökös tél tartya Páfztorok helyeit,
Ki keresné kérlek Flora fzekfüveit.

15 Meg bocsáss jó Néném én ki Dácziában
fzülettem Ilona tündér Orfzágában,
Ámbár fzip Óláhnék hordoztak pólában
Nem vagyok olly rögzött Venus játékában.

Tudom én zablázni nagy indulatimat,
20 Sőt ha világ bánná nyájas tréfáimat,
Vagy merné tzáfölni kis mulacságimat,
Tudom változtatni hajlandóságimat.//

⁹⁴ <mi támad>

- [90v] Ezer tárgya vagyon érzékeny fzivemnek:
Tettzik a szép 's a jó eleven fzememnek,
25 Kedves a dicséret gyenge füleimnek
Tzélja dicsősségis habozó Lelkemnek.
- Sokfzor el merűlvén könyv olvasásában
Éjlfzakákat töltök Minerva karjában
Sokfzor Diánnának futván hajlékában
30 Napokat mulatok tölgy fák árnyékában.
- Most egy magass hegyen hajnal hasadását
Társaimmal várván kűrtőknek fuvását,
Midón fzarvas futná kutyák ugatását,
Nyughatatlan várom puska ropogását.
- 35 Majd a Nagy városok Tolyongó uttzáin
Egyedűl sétálván téglázott bástyáin,
Magamban nevetek Nagyoknak pompájain,
Kiket hívság hordoz bolond taligáin.
- Most Udvarhoz menvén pipes öltözetben,
40 Kényesen bélepek búfzke kézfületben,
Hertzegekre török egyik fzegeletben,
Mig tull egy nagy fejű Tanáts fut előmben.
- Egymást meg ölelvén mosolygó ortzával,
Harmadiknak intek fejem hajtásával,
45 A többit idvezlem fzem hunyorgásával,
S koptatom a márványt tsizmámnak talpával.//
- [91v] Képzelj ezer madárt egy nagy kalitzKában
Kikre nap kezd sütni Pűnkösdnek havában
Vagy meg annyi majmot kalmárnak bóltyában,
50 Ezek ugy csevegnek Császár pitvarában –
- Egyik arany gyapjas, más csillaggal fényes,
Ennek költs van sebin, más kerefztel kényes,
Ez jól tud fzámolni, amaz nagy törvényes;
Ki ki nagyra vágyik, ki ki fzerencsét les.
- 55 Egyet toppantanak, sorjába áll minden,
Az udvar érkezik leg nagyobb fényiben
Gyémántos kalap van királynak fejiben,
Bé ül méltosággal aranyos fzekiben.
- fzerencse azonnal tsorba kerekével,
60 Melléje férkezik Irigység Nényével,

Az hinti javait királynak kezével,
Mig ez fzivekben fzáll mérges epéjével.

Barát Baráttjának itt lesfz ellensége,
Itt véfz sok jámbornak minden reménysége,
65 Itt nyeletik soknak Saját öröksége,
Innét bomlik gyakran Hazák békessége.

Mennyi híres vitéz ki vérit ontotta
fzedett borostyánnját ingyen odahagyta!
Mennyi igaz Polgárt Társsa megrontotta,
70 Végre vagyonnjától s Tifztyitől fofztotta!//

[91v] Nints e fzemfény-vefztő helynek irására
Elegendő erőm le rajzolására –
Önnét el tántorgok Nézők piatzára
Hól fzememet vetem jádzok csoportjára.

75 Itt ezer gyertyának gyenge világánál
Nyoltzvan hegedűnek babonás hangjánál,
A Városnak fzinét Momus játékánál
Ájulásban látom leg kisebb tréfánál.

Ott találom Chloét bársonyos fzikében,
80 Lankadtság van fzemén, unalom fzivében,
Tárgyat néz magának Nézők Seregében;
Forog legyezője gyűrűzett kezében.

Egy tekintetével Dámont csalogattya,
Mással fzip Alexis fzivét csábitgattya.
85 Egynek alabástrom mellyit mutogattya,
Míg amannak kezét csokra nyujtogattya.

Más, ki már nyoltzadik ötődít éltének
Elérvén, végére jutott szépségének,
Hogy eltitkolhassa ragyáját fzinének,
90 Festékkel mázolja rántzait bőrének.

Láttam vén Anyostis kendőzött orczával
Néző-hellyre jőni görbült derekával –
Láttam pipeskedni ujjmodi bubjával
S ötis nyájaskodni ag Filémonnyával.//

95 **[92r]** Itt van iskolája vétkes csélcapságnak
Ez az igaz félzke minden bujaságnak –
Itt romlik el fzive gyenge iffjuságnak
Itt vagyon kezdete tzitzés pajkosságnak –

Mindezek foglalják bujdosó elmémet,
100 De Barátság mindég birta hiv fzivemet,
Mert ha valakinek adtam hivségemet,
Azért fel áldozom egész életemet.

37.

[93r] Nagy fzombatb* 13 Jan. 776

Ezen kis darab Levélre egyebet nem irhatok hanem azt hogy én fzerentsésen
haza érkeztem, György Közföntet, a f szabadságról való munkádnak neve léfzen:
Befzélgetés. Discours. Végezd el esedezem, és jőjj hamar Posonyb* – vigyáz
5 magadra hogy úgy mint Tifza forrásainak fejét Bécsbe ne maraszon TerKa.
Sokat ne kotyálf az áll ortzás tántzok Között. Ha fzegény Kohárynének f számára
valamit hozzád hoznak kérlek hozd magaddal Pozsonyig. fzeress engemet.

Ha akarod hogy ezen mulandó tündér álmodt valaminek tartsam a Tót
Socratest látogasd meg. Isten hozzád. Ird meg hogy van egéfléged. Most
10 mindjárt Bazinba Obesteremhez kell indulnom

B

38.

[94r] Nagy fzombatb* 30 dik Januarius –776

Te nékem azt irád, hogy ezen Holdnak utolsó Napján Pozsonyba f szánkázol
ha úgy vagy holnap léfzen az a nap. Még Kétségem vagy a f szóban, mivel
nem holdnapot irád – – azért még ezen Leveletskémet Bárotzi keze által talám
veheted ha hold utolsó napját értetted – külömb* kezedhez nem juthat irásom
5 Bécsb*, mivel innét a Posta csak kétfzer fzalad oda egy hétbe – aKár hogy
légyenis Isten hozzon fzerentsésen: én holnap után estre a Posonyi vendég
fogadokba fel kerestelek, bár tudhattam volna előre hol léfz hogy egyenesen
oda f zálhattam volna. A SKatulkát csak hozd le, vámod érette nem kell fizetni.
Itt az Indiai Királynak fzentelt napok igen f zomorúak miolta Groff Forgácsné a
10 más világ* el indult. Ha nem sietfz minden órán nehéz kedvűségbe esem.

B

Isten hozzád –

39.

[291r] El érhetem végre Kivánt örömemet
Ma meg ölelhetem Kedves Lórintzemet:
Gyámolítgasd Isten! lanKadó fzivemet,
Hogy majd elbirhaffa érzékenységemet.

Én tegnap estve ezen nagy hangya bojba érkezém, Kedvedért a Dunán által
ufzék a jég darabok Között mint a vad Kácsa Ki a hozfszu pusKáju vadáfzok

125

előtt⁹⁵ zajrol zajra repdes 's partot ér. Hallám Udvarnál hogy ma reggel
15 meghallásra vagy rendeltetve. a Tifzát látom hogy árafztod fekete tásKádbol. A
végére egész Neptun tarifznyájává léfzen. Itt létemet tartom titkon, 's ird meg
miKor láthatnak meg fzemeim

B

20

40.

[290r] Már azt véltem hiv Társ Bécsben enyvesedtél,
Csáfzár Kűfzöbénél Kelepczéb* estél,
Vagy fzés füzők Között Adoniffä lettél,
Végre mégis tegnap rosához érkezéél
25 5 Lásd már ötöd napja hogy én itt lankadok,
NagyoKnak fűstyétől csak meg nem fulladok,
Mégis Te kedvedért továbbis maradok,
Ma ugyan Bazinba ebédre fzaladok –
Estve vízfza térek Téged meg ölelni –

Ugyan mond meg miért késtél illy sokára – Groff Miklos velem edjűtt már
30 majd kétségben esett. Imé most nékem kell obesteremhez menni. Ellenkező
történetek! De már meg bocsátok nékik csak Te fzerelf engemet.
Ird meg hány nap leszén⁹⁶ itt valo mulatásod, György Barátunk a Ludnál lakiK,
az is ohajtva vár. ÉlJ Kedvedre

41.

[95r] Nagy fzombatba 20dik febr. 776

Pozsonyba a Hatyu farKánál csak hűlt helyedet találám. Átkoztam főt még
mostis átkozom azt az orát mellybe onnét egy állortzás feregnék kedvéért
fzombatba indulék vatsorát kéfziteni. Másnap estve el indulék Pozsony felé és
csak nem a vizekbe veztem. Kedden regel meg érkezém és már Te a Dunán tull
Pestfelé fűtyölve eregeltél. Hejába öltöztetett engem obesterem Velentzei hajos
ruhában, hejába intselkedtek a fzepek, mert én mind ezekhez érzékenytelen
voltam. A Pesti homok dombokon nem tudom megjelenűnké vagy nem. De Te
mond meg mikor jöfzfz Posonyb*? – Azokat a Grotius fattyu gyermekeit, kik
Verböczinek Két értelmű tzikkelyeiből Jofzágodat perlik üttesd meg //

Jupiter menyKövével. Azok olyanok mint a kicsiny Tyrannusok zsoldos
katonáji. Lengyel Orfzágba hufz négy fzegletű mért földnyi Tartományt
vízfzaadánk – – az Ember csak így öfztozik azzal a mi ma holnap ötetis el
nyeli.

Nékem a mi fzüleményem vagyon az mind tókélletlen még; imé
Sajnovitshoz való írafomat elkűldöm. Irsad le fzepen ha véled hogy érdemli, és

⁹⁵ előtt: beszúrás

⁹⁶ leszén-ből az ékezet áthúzásával javítva

a GriffMadár Presse alatt nyomtattasd ki tizfzer vagy hufzfzor, de ugy hogy Közönséges kézbe ne jusson. Én nyughatatlanságal várom a Te két ígért ajándékaidot, t.i. a Kis Kopafz Ember verseit a szabadságról, és a fejár Tatárok történeteiről. Ma Györgynél egésségédért ittunk. Istenhozzád Kedves Barátom kit lelkemből szzeretlek

B //

[95v] Tudom Levelem már hamvas homlokkal talál: ugyan mit itélfz a szegény Abonyi Fő Ispányságáról. Régen a Káplárokkal nagyobb becsülettel bántak. Adieu.

[695r] Scytha vagyok nem Laponn.
Felelet
Egy Lapponiai Tudoshoz.

Hac ego sum terra, Patriae nec poenitet, ortus.
Ovid. Ex Pont.:

D.//

[696 r] Tuttevas Bérafztalam!

Meg szűnik NapKelet Nép-özönt Küldeni,
35 Dél szent villongásit Kezdi felejteni,
Nap-nyugot Oltárit Kézfűl eldőjteni,
Éjjlfzak Ujj világot akar teremteni —
Nem elég hogy már rég nyult gyilkos fegyverhez,
'S A szok Ki ontott vér Kiáltoz egeKhez,
40 Hanem hogy emelje Királyit ezeKhez,
Bölcsseit idézi a fagyos tengelyhez –
Lássák a jeleket mi fog KövetKezni
Talám szabad léfzen TELLEL szövetkezni
És általla olly nagy hatalmat szerezni
45 Hogy e földet lehet lántzokra Kötözni.
El lépik GróóKnak zuzmarás hegyeit,
VifziK Zóroáster tündér efzkőzeit,
Ijjesztik LappoKnak félénK Nemzeteit
Midőn Csővből nézik az égnek jegyeit.
50 CsillagoKnak ezek szabnak Ösvényeket,
Bólt-hajtáson huznak mellesegeseket,
Mérnek esméretlen Világ szegleteket,
Csak nem ostromolják ujra Isteneket. //

[696 v] Partrol partra űzik természet Csudájit,
 55 Keresik Neptunus elhányott Csigájit,
 Azokkal meg töltik Királyok szobájit,
 Mondván, ott tartották Eleji gályájit.
 Némellyek le szálván a földnek gyomrában
 Ott a fővényeknek fok rétú ágyáb*
 60 Világnak Kezdetit kérdezik héjáb*;
 'S A föld hogy önthette magát e formában?
 Ki válafztá Külön a Kis Kővecseket,
 'S Kintsel elegyítvén a hideg Értzeket,
 Mi moshatá őfzve így a fővényeket?
 65 Hány ezer efsztendő végzé mind ezeket?
 A Nap mégis fel jön ennyi tébolygásra,
 Setét fellegekből tér szánakozásra,
 Sugáriveral feigilt igazság látásra;
 'S Vénus önként kézfűl szokott utozásra.
 70 Teis el érKeztél oda KuKutsálni,
 Hellel tsillagokat Nap alatt visgálni:
 Ezeken mondjátok nintsen mit tsudálni,
 Azért hadjuk őket Kedvekre bujKálni.
 De mivel olly távul találtál feledre,
 75 Mond meg hogy esmérél Kedves Nemzetedre?
 Látom irásodban háritod csak Hellre
 Hogy ő Kénfzerített illy esmeretségre. //
 [697 r] Tudom meg örültél az Atyafiságnak,
 'S illy Nemes Nemzettel való róKonságnak,
 80 Nagy hire volt mindég vitéz Laponságnak,
 Valamint most Köztünk a jeles Tótságnak.
 E Népek lehetnél valaha vezére
 'S el vivén a jeges TengereK széllyére
 Talám emelhetnéd majd dicsőffégére
 85 Mellyet jó Svátoplug vefztett szégyenyére.
 Adunk mi Ti néktek Anya-Leveleket
 KiK bizonyithallák eredeteteKet,
 Serény jobbágyoKnak tudunk benneteket,
 Ugyan azért hadtuk volt meg földeteket.
 90 Lássátok ha immár nem tettzik a pórság,
 Mivel nem tudjátok melly szent a Magyarság,
 Ott talám Sorsotok lehet majd Uraság,
 Mert itt nem ofztozó szolgával szabadság.
 Avagy véliteké hogy ama Vitézek
 95 KiK hajdon Sándornak olly fenn felelének,
 'S Kinek kopjájokkal búfzKén KérKedének;
 Véliteké hogy most Laponok lennének?
 Ó! nem, távul légyen ollyan káromkodás

 Nem voltak ScytháKnak fattyu Gyermekei,

100 Mutattyák még mais vitéz erkölcesei:
 Déli Kézfűlettel jöttek feregei:
 Így voltak barmai, nyelvek, fegyverei.//
[697v] Ezt érzi magában Ki Ki mi Közöttünk,
 Érzették mások is ha Kardot Kötöttünk,
 105 Aggodják ámbátor világ honnét jöttünk,
 Elég az hogy vala Mars első Istenünk.
 Te pedig Csillagátf bár aKár Ki lehetfz
 Kedves RóKonidhoz tőstént visfza térhetfz,
 Véllek fzaraz halbol kézfűlt málét ehethfz,
 110 Mert lám itéletet nyelvünkről nem tehetfz.

Egyéb aránt valójába meg nem foghatom hogy Atyaságod tziKalmás lévén magát sok tudos bizonyoságoKnak őfzve halmozásával héjába fárafztotta, és vélekedésének meg állítására a Lapponoknak erKöltseiről semmi emlékezetet
 115 nem téfzen. Talám lehetett volna azok Között némelly hasonlatosságot találni: p.o.: a Lappon természet fzerint fzomoru vagy vig, örömezt tántzol, dudol, efczik, és alufziK: a Magyaris fzomoru vagy vig, tántzol, dudol, satt.. Tehát e Két

Nemzet csak nem egy Testvér. Illyen állításokkal mezfzfe lehetne menni. Ezek többet próbálnának mint Atyaságod vaKartsa, máléja, 's több idétlen
 120 fzaival. --- Az erKöltők a bennünk rögzött természetnek 's AtyáinKrol Örökbe maradt fzakásoknak el törölhetetlen jelei://

[698r] Már pedig nintsen olyan Nemzet melyet az időrovásokbol egy házi Népségre vízfza ne lehessen vinni, Kivált a Magyarokat Kik nem oly régen hagyták el a MajorKodó mezei életet. Tehát az erKöltők kútfejére Kell vala
 125 menni: mivel a nyelvekb* találkozó Két vagy három fza fzoKnak hasonlatoflaga csak olyan mint Két Romai és Parisi hegedűseknek egynéhány nyirettyű vonásban való meg egyezése -- vagy pedig mint a PeKini és Constantinápolyi SiposoKnak valami furulyabéli fuvásoknak hasonlatoflaga. A Nyelvnek hangjai csupa történet fzerint valok: azok hol olvadnak hol pedig
 130 Keményednek a fzívnek fzukségei fzerint, mint Ovidius mondja egy helyen: *Accedevit questus accedet amabile murmur, et dulces gemitus.* Az pedig egyaránt történhetik a Czigányoknál, IroKaiaknál, TotóKnál és Lapponoknál, de azért nem fog Következni hogy a Czigány, IroKa, Tót és Lappon egy Nemzet légyen és egy nyelven fzoljon.

135 Mitsoda irtoztató bátorsággal mer Atyaságoda Copenhágai Tudosok Királyi gyülekezetének illyen ujj mesét befzélleni? //

[698v] "Si cogitem: de illius Gentis agi idiomate, quae Communi „Historicorum Consensu amplissima haec borealia Regna prima olim insedit, ingentesque terrarum tractus dominatione sua complectebatur. Quae hodie
 140 quoque ab extremo Europae, quae occasum, ex Septentrionem respicit angulo, per Finnarchiam, Lapponiam, Fenniam, Tartariam, in Asiam usque, non interrupta Serie protenditur etc. Micsoda Nemzet lehet ez Atyám Uram? Ha azt nem esméri atyaságod minémű Külömbőség légyen a Lapponok, Tatárok és Scythák között, kérgye meg tudos Pajtársait Kik nem Lapponok, ők meg
 145 mondják. Atyaságod erőfzakos álitásaival ama Kegyetlen időKre emlékeztet midőn a vadotz Királyok fiaikat csak Lóra ültették, 's egy néhány fza Emberrel valami Nemzetre rea küldették hadd verjék meg, Királyját fosfzak ki; 's az

országglás gyepelőit vegyék Kezekbe: Ezek hol oda vefztek, hol pedig
szerencsésen tolvajKodván Nevekre nagy városokat építettek és a Lakosoknakis
más nevet adtak. A Scythákrol, sőt még a Tatárokról is lehet régi hiteles Iroknak
150 munkájából nyomozni, hogy ők az illetén országokbol Ki üzött Királyokat, Kik
mint egy menedékben⁹⁷ többnyire hozzájuk folyamodtak, örömmel fogadták, //

[699r] mellettek fel fegyverKeztek, és Királyi székekbe viszta tették. Illyen
példát nem egyet mutatnak a Történetírók. Ezen igazságot és szabadságot
szerető nemzetnek nemes cselekedetei eltöltették régen a földet Eufrates folyó
155 vizétől fogva egészen a Tanaisig. Nyilván a mi Elejinkis illyen erőszak tételnek
meg bofzullására hivattak Ki elsőbbször a Tanais mellé, honnét vagy
ellenségeik üldözése, vagy pedig frigyeffeiKnek kérése vezette egészen a
Dunáig: már pedig a tájban Pannonia több szomszéd Tartományokkal edjűtt a
Rimai fényes igának terhe

160 alatt nyögven, nem nehéz Ki találni, hogy Elejink ezen Birodalomnak
elrontását, nem arany, gazdagság, vagy egyéb hívságok*k Kivánságából,
/:mellyet a Scythák mindég meg vetettek:/ hanem az erőszakos Uralkodásnak
gyűlölségéből, határozták el magokb*.. – *Justitia gentis ingeniis culta, non*
legibus azt mondja Justinus a Scythákrol, és alább: *Aurum et argentum, perinde*
165 *aspernantur, ac reliqui mortales appetunt: Nihil Vietore,praeter gloriam*
Concupiscunt. etc. Így lehet tehát hiteles történetírók nyomozása mellett józón
elmélkedéssel vélekedni; így lehetne⁹⁸ valami bizonyost állítani, és azt hinni. //

[699v] De még egyfzer, micsoda Nemzet lehet az, Ki ma Európának
Napnyugoti és Éjzaki fzegeletétől fogva a Finnarchián, Lapponián, Fennián
170 és a Tatárságon minden szakadozás nélkül egészen Ásiáig terjed; és talám ott
Imaus hegye mellől az említett Tartományokon Lapponiai nyelven vizfza ír és
levelez? -- Arngrimus Jonásis csak petyegett, 's maga sem tudta mit higyen
midőn így szollott: *Credo totum orbem Arctorum,et Populos vicinos antiqua*
lingua Gothica usor fuisse. Boldog Isten! be fok féle Credo vagyon e Kerek
175 földön, és be fok féle halztalanság jön e világra az irtoztató irás vizfKetegsége
által! – Atyaságod elmélkedése szerint lehetne így gondolKozni: Nem régen
Syberia fagyos fővényei Között egy meg Kövesedett az az petrificált
Rinoczeros fejet találtak, holott ezen állat csak meleg Tartományokb* szokott
szaporodni. Hogy vetődhetett oda az a csudálatos fő mellyen egy igaz
180 Rinoczeros tagnak minden erei láttzanak? MásKéppen nem eshetett, hanem
nyilván Syberióban Sok ezer szendőkkel ez előtt valami Nap Keleti Király
lakott Ki vadas Kertyében tartott olyas állatokat; //

[700 r] tehát Syberia a Persiai Sophi vagy pedig a Nagy Mogol
Birodalomhoz tartozik, Sattóbbi. E nyilván való -- Illyen édes Atyám Uram az
185 emberi elmének ezelőrs tévelygése ha szédítő felfuvalkodásának és vétkes
bűzkeségének határt nem szabunk. Ő okozott ezen fíralomnak völgyén eleitől
fogva annyi irtoztató háborut, és annyi nyomoruságot. Tudom még emlékezik
Atyaságod az Apostolnak amaz intésére, hogy t.i: az emberi Értelem egy olyan
gyarló nád mellyhez csak rettegve Kell Közéltetni, és csak félve Kell benne
190 bizni. Ezen kerefztyéni letzkére én A. régen emlékeztettem volna, de mivel, már

⁹⁷ először itt is: *menedékben*, az *e* fölébeírva

⁹⁸ a *ne* utólagos hozzátoldás (ugyanazon kéz írása).

Két éftendővel ez előtt N. szombatban ki nyomtatott MunKája, hozzászólásaim miatt, csak múlt napokban került Kezembem, ezen szerencsétlenségemmel egyedül a a vaktörténeteket vádoló. Nem tudom micsoda lelkiismerettel állíthatja A. ajánló levelébe aztis, hogy nyelvünk Átila idejétől fogva Magyar országon szüntelen különös virágjába lett légyen, holott még ma is csak bölcsőib* fetreng. Ha egyéb próbáim //

[700v] nem lennénekis, ezen vélekedéséből eléggé által látom, hogy atyaságod a maga nyelvit, ha ugyan csak Magyar lehet, nem tudja. Külömb* ami Nemzetünknek dicsőiflegét illeti, melyről atyaságod nem értem⁹⁹ mi okból emlékezik, jól tudjuk mi azt hogy nagy kegyességű felséges Királynénk azt napról napra nagyobbra Kivánnya vinni: *Non obtusa adeo gestamus pectora Poeni*. Felis léfzen írva, ennyi királyi dajkálkodásának örök emlékezete arany betűkkel könyveinkbe valamint most sziveinkbe illy nagy dicsőségű Anyánknak a leg tisztább szeretettel és leg állandobb hiveséggel szüntelen áldozunk. De tudjuk mi aztis, hogy mefzfűnen jöttek sokat befzéllenek, és hogy máj napon sok ollyas tudosok vagynak Kik a futban orofzlány bőrt vévén magokra, azzal akarnak büfzKélKedni, és másokat ijjezfzteni: én nem mondom, hogy Atyaságod illyetén bőrt vett volna magára, de talám valaki hire nélkül felakafzította hátára, 's maga sem tudja. //

210 [701 r] Ha így vagyon a dolog, Risum teneatis amici Én tréfán kívül vagyok A --- igaz Kerefztyéni felebaráttya

Vasmatskai Mátyás

Írtam Sátoromba Phasis folyó vize mellett, Elejünk ki jövele után Ezer Száz negyedikben, – A Pacsirták holdnapjáb*

42.

[97r] Nagy szombatba Bőjt más hava 2dik Napja –776
Barcsay Orczynak

Hallám hív Társ Pesty Bachusnak csinnyait,
Ki meg réfzegtívén város lakossait
5 Borral elegy vérrel oKádta falait,
'S utzán kinoztatta Verbőcznek fiait.
Rut dolog! nem történt ez hajdon Spártába,
Nem gyűlt ott a Kősség dobzódó pajtába,
Hogy ott bor gőzölvén szédelgő agyába
10 Éjjel lármát vigyen jámbor hajlékába.

⁹⁹ Előző variánsok: 1.< tudom>, 2.< érzem> az előző kihúzott szó fölé írva, szintén áthúzva.

- Nem vették örömmek ott a dévajtságot;
 ErKölts józon fzivben lelt ott vigallágot;
 A szépek szerették vitéz iffjuságot,
 Mint ezek Kedvelték füzű ártatlanságot.
- 15 Valamit a fzem lát és a fziv érezhet
 Hidd el hogy az elég hivságot szerezhet,
 Ember egyebekben bár mitis Kereshet,
 De való örömet azokb* nem lelhet.
 Miért réfzagedik fzőlőnek levétől?
- 20 Miért kezd tántzolni hurnak pengésétől? –
 Gyengeség: mert én hiv Chlorisom fzemétől
 fzfzfzor több hivságot érzek szerelmétől – //
[97v] Ámbár nints fzükségem ama szép zsebekre
 Kiket Lykurg varrott fpártai fzüzekre,
- 25 Hogy szerelem onnét lődőzzön fzivekre;
 Mégis dicséretet háritok ezekre –
 Jol tudta vén Apos fzivek gyengeségét;
 Nem tette csézfékbe azok réfzszségét,
 fzemmel feigiltette fziv érzékenységet,
- 30 És ugy Kélfzítgette főbb gyönyörúségét –
 Boldogok ezerfzer! kik nagy városoktól
 Távul vigadhatnak áll ortzás báloktól,
 Ojhattyák magokat Redout palotáktól,
 'S Lábok nem hólyagzik menuet tántzoktól –

35 Nézd minek tulajdonítom én a máí rendetlenségeket.

Nem tudom a Kis Kopafz Ember velem tarté – azt írta vala ugyan nem régen,
 hogy három fzfz eftzendőkig erKöltsnél egyebet nem papolat a fzfzülékkal
¹⁰⁰gyermeknek. Énis ezen vélekedésbe vagyok. Felséges Alfzfzonyunk a
 Várasiaot nagyon Kárhoztattya; vallyon valami parokás fohonnyai nem sugé
 40 ellenkezót fülében, kételkedem. A Kis Papot tudod hogy Calotsai Dervissé tette.
 Ez hogy Alfzfzonyának halhatatlanságáb* annál bizonyosabb* munkálkodhaffék
 Buda és Pest között kő hidnak építését találta fel. Pest e fzerint nevét egézfzen el
 vezfztené. méltó büntetését venné¹⁰¹ utobbi rendetlenségeinek.//

45 Ezen történetről ugyan lehetne valamit írni. Te Ki a Magyar folyó
 Vizeknek Királlya vagy vesd¹⁰² földbe három águ villádot és feigilts
 bennünket Pestnek Ki oltásába – Tudom gyengén zöldellő réttyeid Között
 fétáfván az efféléket fzfzanakodó mosolygáffal halgatod; de midón méheidet az
 iffju violákra fzfzabadítod ha azok Között versengés támadna jusson efzedbe
 50 hogy a Kezdő réfz büntetését érdemel mindenkor. – Én husvéth előtt való
 fzfzombat estvéjén Bécsbe akarok lenni, másnap veres tojást fogunk törni.
 Ottis fogunk emlékezni rollad. Minap Ujjlakon Primást fogadván Groff

¹⁰⁰ <A>

¹⁰¹ Venné: beszúrás

¹⁰² <földbe>

Miklós engemis oda hívott vala egésségédért egy nyitra vármegyei magyarral
ittam. Mondják a Griff Madár Bécsbe vagyon Bár kedvem fzerint lágyithatnám
55 fzivét. Vous saurez deja la ruine totale de la famille de Koharÿ qui vient de
perdre l'entreprise du theatre et par la les biens des Enfans. On va les vendre
pour fix Cents mille fl. C'est pour satisfaire les Créanciers. Il leur restera pour
tout potage cent mille fl. – Vojez si ces Enfans ne sont pas dignes de
commiseration Songez y je vous prie, et mandez moi a peu pres par quel moien
60 on pourroit leur faire du bien. Adieu.
Tres Chér Ami je vous embraffe tendrement

B

R. de meme.

P.S. Au mois de may après la révuê je dois aller fans miséricorde
65 dans mon pais. Par un article de Verbóczi on me persécute de meme que vous. –
écrivez moi bientot.

43.

[99r] Tornyos Nagy fzombatba 25 May 776.

Barcsay Orczynak

Philep Jakab napján irt Leveledet már jó ideje vettem. Gyönyörű verseidet
olvastam s érzettem. Igazak; és helyyes azoknak Érzelme, bár ne lenne igaz
5 fzivednek sérelme. Irtam volna néked Pestre vagy Cassára, De Levelem tenni
kétséges postára, nem mertem és azért vártam jobb órára – Lépünk hát az Egri
Püspöknek dolgára. Tudom már Posonyba küldötted panafzod, Udvar 's egélfz
város hidd el jó Barátod, Az Orfzág Bodrogtol Morváig pártosod, azért
panafzodnak Kudartzát nem vallod, Esmér Téged ki ki esmerik a Papot – –
10 Mondák hogy gorombáb nem láthatott Napot – Kenyereffé Györgyis ellene fel
forott 's ¹⁰³ vak buzgoi nevet rut fejére csapott – A Cantzellarus busul
történetén, Csekléfszen ott valék fzomoru ebédjén – Félek ellenségi Testvére
esetén Kapnak 's győzedelmet nyernek gyenge fején – Az udvar óhajtva várja
bucsuzását Felfzetits távolrol kézfziti romlását, már ugy megis ásta házának
15 állását, hogy naponként várja bizonyos omlását. – Én Györgyel akartuk,
mellőznéd dolgodat, De már ha feltetted igaz panafzodat, Gyógyittyuk Erőnkből
nehéz¹⁰⁴ fájdalmodat, Érted élünk halunk 's kerelfük hafznodat – Melly
kegyetlen fázban kell élnünk Barátom! Nemzetem fzegyenyét mindenfelől
látom, Hit, fegyver, Polgárság erKölts minden gátom; Mond meg mit itélfz, mi
20 lefzfz ezen Papi perlekedésnek a vége? Minden felől azon aggodnak hogy az
Emberi nem gondolkozni mér. – Reádis azért támadott az Egri Sekrestyének
titok tartója. – Soha ennél jobban meg nem mutathatta volna tudatlanságát –

¹⁰³ <'s érdemli>

¹⁰⁴ <méltó>: nehéz

Mint fellyebis mondám igaz én azt tanátsoltam volna hogy mellőzd a dolgot de mivel //

- 25 [99v] Már benne vagy verni kell mig meleg – Fefztetits azt mondá nékem hogy Posonba némelly tanátsosok igen könnyen vették panafzodat – ebből veheted éfzre hova tzéloz Fefztetits – tegnap előtt a Primás Magyar-bélben Házi-lasKát adván engemet Tifztyeimmel hivata tántzra, ott lévén Sok Posonyiak én ugyan semmit el nem mulattam dolgod előmozdítására. Ma
30 Socrates Uramnak irok Bécsbe ha eddig meg nem tudta panafzodat, mert azzal ugyan egézf világ tele. Isten hozzád édes Barátom, Közöld velem ügyedet, mert bár melly nagyon fzomoritsais fzivemet, inkább fzeretek veled fzenvedni mint egyedül boldog lenni

B

- 35 György Kőfzöntet fzivéből, tegnap Primás Kivánságára a Prépostal és még négy Canonokkal Magyar bélb* ment nyilván holmi fzent végezéseknek Ki Koholására – ma vízfziza várom – gondold meg, a Hadi Tanáts fzabadságomat még sem küldi – holott a Pesty Táborra vízfziza jöveletem ajánlottam – vald meg hogy e nagy rabság –. Tudodé már hogy a Mosquával valo hires frigyből
40 semmi sem lett mint a Pongrátz Kastélyából – Fritz elejit vette, ’s azt tartom a frantziák is dolgoztak ellene. Isten veled, kérlek írj nékem gyakrabban, hadd olvashaffam kedves leveleidet. Groff Kohárýné tifztel és kér el ne felejtkezzél rolla – hallom férjén fegiltettetek, ez becsületére válik az Emberi Nemnek – Azt izeni még néked ez a fzerentsétlen Afzfzonyság hogy három eftendő mulva
45 férjhez menendő leánya Léfzen, a fija jól tanul arrol magam tehetek bizonytságot – De ne hidd Te azt hogy ezen néző helyly vefzése által az Attyok jobb állapotba hozza Gyermekkeit. Élj sokáig kedvedre.

44.

[100r] Tornyos Nagy fzombatb* 31 dik May

- Nem tudom utolsó Levelem mellyet Cassára igazítottam vala jutotte kezedbe – az Udvar és egézf Bécs meg botránkozott az Egri fő pap gorombaságán – Socrates tegnap azt irá nékem hogy igazolja panafzodat, és már mindenütt el
5 töltötte a titkos fzugolyokat – Midőn ezek történnének, gondold meg a fő hadi Tanátstol tegnap estve vettem engedelmemet, jövő hetfűn el indulok Dáciába, jele hogy a Pesty Táborbol semmi sem léfzen. Irj nékem leg alább minden héten egyfzer és igazítsd Leveleidet par. Clausenburg. à Déva.//

- [100v] Isten veled édes Atyám és gyönyörű Barátom, légy vigan úzzed
10 bánatidot melyet a fsekrestyebeli tudatlanok okoztak, fzeress engemet, mert én holtig fzeretlek

Barcsay

Egy mása viafzk gyergyát küldöttem fzámodra a Pesty ház mestered kezébe,
15 Élj soKáig és iparKodjál azon hogy leveledet Deván találhassam ha azt akarod
hogy hazámba vig lehessenek – ezen fzempillantásba indulok Posonyba, ott //
majd meg tudom mit végeztek dolgod iránt – – itt azt rebesgetik hogy
Tifztartod a Plebanus mellé Difznó páfztort laktatott, azért itélik
cselekedetedetis; de ha az igaz volnais, a Difznó páfztor nem Emberé, vagy
20 fokfzor a Pap nem rozfzabbé a Difznó Páfztornál? Irj nékem mind ezekről
esedezem néked.

Kristus Urunk nem ártotta Sertések* mutatni mindenható erejét. Ezek a
férgek pedig páfztoroktól ojják magokat. Sattöbbi. mert fietek

45.

[102 r] fzfzfz fzeben 22dik Juny –776

Barcsay Orczynak

Kassárol botsátott Kedves Leveledet Vettem, hiv Barátom, tsoKolom
kezedet. Látom, s Világ láttya ártatlanságodat, Ne félj, meg tanítyák vad fzivü
Papodat. – Im itt egy Levélke, Kit Bécsből irtanak, Mutattya Udvarnál rolla mit
5 tartanak. Ne bánd, ne aggodjál ezen történeten – Arany fzebben fénlik rut fzen
Közepében. Irod hogy bucsuzni kívánfz tifztségedtől Majd Pesty homokon
fzolhatunk ezeKről – Addig légy tsendesen, mert fzolgalatodat, A Király 's a
haza Kivánnyák hafznodat. Ha mind el¹⁰⁵ távoztak okos Polgárokul, Mi lesfz
boldogtalan nyomorult Hazánkbul? Légy víg, jobb időket ígérnek az Egek –
10 Nap fény derül midőn mulnak a fellegek. – Im itt irom máfflát ígért levelemnek.
P. P.

Fanatici Agriensis, Calchantis inhumani mores et aulae et Urbi nostrae sunt
notissimi. Videtur is ex Turcarum, nisi fallor, disciplina institutus vi atque
injuriis Imperium Suum extendere velle, quod Scelestum propositum quam
15 vehementer a Divini Magistri nostri Doctrina, moribus disciplina abhorreat,
omnes nos, qui nequaquam nigra toga sed candorem animi veri Christiani
Sumus, facile perspicimus. De communi Amico nostro polliceri mihi possum,
gravissimam hanc eum injuriam longè pulchrius esse Laturam, quam vulgo ab iis
fieri Svevit. qui *Curios Simulant et bachanaliam vivunt*. Quid enim? ignoretne
20 Illustris Orczium et vir et miles fortissimus, nemini unquam fuisse probro aut
dedecori, ab homine mente Capto, aut quod perinde est, a fanatico, impotente
animi, maledictis laceffi//

[102v] Sinamus gloriatur, inque Sinu Suo gaudeat Agriensis *Tartufe*
immeritis, Ill: Orczium injuriis contumeliisque Superatum esse: quis enim est
25 qui ignoret Agriensem et ejus similes homines, ex eorum Paraquiae animalium
genere esse, quibus *pigrítiae* nomen est, quaeque adpropinquantem
honestissimum quemque, Obscoeno more Suo, lotio emissio urinaeque res
purgunt. Haec et horum similia mussare viciffim possumus at nequaquam tamen
publicè vociferari cum pro dolor! huc denique rerum procellum sit, ut nisi nos

¹⁰⁵ elsz átjavítva

30 profani, vos Scilicet milites et nos anathemate perculti scriptores, sanctitatem
dignitatemque Religionis nostrae cauti mansuetisque moribus tueamur, necesse
omnino sit, eam ab universo reliquo genere humano pro barbara atque
inhumana haberi. Ne tamen improbi probis impunè insultent, et quia injuriam
suam modestè conqueri, et inflictorum vulnerum remedia quaerere leges
35 divinae humanaeque permittunt; dabo sane operam perquam diligentem ut
inhumanum hocce Agriensi *Tartuffi* factum illis brevi innotescat, qui
innocentiae praesidio, et probis auxiliis esse debent. De modo, ut Svasisti cum +
+ + agam, et eo, qui optimus esse videbitur utar. Sattöbbi. Ez az egész Levél
ollyan hogy ki nyomtatást érdemelne, némelly rézfít mint azért hogy időmből
40 Ki fogytam mind pedig azért hogy most el halgatni tanácsosabb, továbbra
hagyom. Utollyára mint egy fzeretóm ugy ír – t.i.: „Revisendae Patriae tuae
fuscepta consilia tua probo, invitus tamen; cum longius quotidie a nobis
abfuturus sis: cura tamen literis tuis ut iter tuum levius feramus. Vale! animae
dimidium meae, et me vel Dacis tuis tuum ex affe esse nuntia. iterum vale!” //

45 Más jo Barátunk frantzia nyelven ezt írja:

Je fois sensiblement mortifié du procédé de l'Éveque d'E* vis a vis de notre
Ami Orczi Croyez moi que ce prélat est bien indiscret, et en voulant augmenter
le nombre des Catholiques par force, il se rend odieux et ridicule, son zele loin
de convertir les protestants, les aliène, les rende plus entetés et fanatiques – cet
50 outrage Cher ami servira de glaive zu Comte Festetits pour couper les bras de
cette famille. Si vous écrivez a Orczi marquez lui mon resentment: peut etre ce
fera l'occasion qui concieliera au jeun B. Orczi le C. Festetits *qui jusqu'a
présent ne pouvez pas le souffrir etc.*

Látod ezt talán magad sem tudtad eddig mert én ugyan nem. Már te látod
55 miben vagy az okos világ előtt dolgod – Én ha Pesty Tábornak helye léfzen
oda ki rándulok, de onnét megint vizfza térek Kis jofzágotsKám rendbe
fzedesére – Én fzeretném ha a naptól barnult oláhné vásárlatlan eledelt tenne
alftalomra – Ha itt nem boldogulok hozzád mégyek és veled kívánok meg
halni. Isten veled

60

B

P.S. A Magyar Uri Afzfzonyság mellyet az én fzerentsétlen Hertzeg
Afzfzonyomal mérő serpenyőben tettél esméretes előttem, meg vallom
fzánakozást az is érdemel – de elébb segiltsünk az enyimen, mert ez Két képpen
boldogtalan, és ezerfzer érzékenyebb fzenvedése mert ártatlanul fzámkivettetis
65 – Ezt hidd el hogy nem fzerető hanem igaz fzivű ember és barát írja. Isten
hozzád édes Barátom csokolom kezeidet ezerfzer. Itt rebesgetik hogy a Moldvai
határ dolgába a Török nagyon kezdett durtzásKodni; 's jó végit nem várhattuk
az ide// valo Határ katonák* mint Bécsbe sejditettem fegyvereket elakarják
venni. Másfzor többet¹⁰⁶//

70 Leveleidet igazitsd mindenkor Dévára. Holnap után halehet innétel megyek.
Bruckenthal már eddig Bécsb* ért. Utb* találtam a nagy Leveles táskával.

¹⁰⁶ A baloldali margóra írva.

Tudom hogy ott tejkervényesebb gondolatok vadnak mind a Te Tiszádnak folyása. Élj sokáig.

75

46.

[104r] Batizi oláh tóka mellől 2dik 8br 776

Nem tudom mit gondolsz illy halgatásomrol
Hiv Barát el hízem álmodol Sorsomrol:
Hová lettem ofztán, hogy meg öleltelek
5 'S Uti fzekeredbe belé emeltelek? –
Mélto tsudálkozni meg vallom magamis. –
'S hogy így kellett esni átkozom Sorsomis.
Valahányfzor Oláh hangos tóKájával
fzomfzédomb* zörget liturgiájával
10 Valahányfzor Fáta potrás pártájával
Batutát jár estve botsKoros lábával;
Valahányfzor Fitsor gombos tarifznyáját
Elöttem vonfzolja atzélós baltáját –
'S elhajtván farjura kis fzarvu marháját
15 Keserves nótára fujja furulyáját –
Valahányfzor Juháfz gyapjas bundájába
ballagván, friss tejet vífzen fajtárjába,
'S meg támafztván magát nagy tsögű bottyába
Unalmas fzerelmét fujja dudájába – –
20 Valahányfzor Czigány régi fátorából
Ki Kelvén egy tsumót tsinál purdéjjából,
'S Egyiket ki hagyván tarifznya fzájából
E vezeti házát nyereg Kápájából –//

[104v] Valahányfzor – de mit mondok? akárhová tekintek rollad emlékezem, Te jutfz efzembe, és egyedül veled kívánnám Közleni gondolatimat. de Te hól vagy? hol bujdosol kedves Barátom? A fzamosnak
25 folyásán feljöttél Erdélyi prunkulyaidhoz? vagy nem? Én annyira dolgaimnak fokasága miatt, mint azért hogy féltem Levelem el ne tévelyedjék valahol utánnad – Én eztis egyenesen Örsre utasítom, tudván, hogy a jó Kenyér és a fzüretnek közelgetése, ha későreis házadhoz vízfza vífzen. – A mi ide bé való dolgaimot illeti, azok Istennek Hála jól lennének, hanem édes Barátom, nékem,
30 ha boldogulni kívánok, segiltségért Hozzád kell folyamodnom. Hunyad mellett a Zalasdi Dominiumnak és oda való vas bányáknak fele az enyim ha hét ezer forintokat le téfzek. Itt a Káptalanakis olly pénz fzükibe vagynak, hogy ki nem lehet mondani – – a Károlyvári Prépost még Táborra lett indulásom előtt ígért vala, 's még nem gyűjthetett fszámomra – Esedezem néked Kedves Barátom, jójj
35 ebb* segiltségemre olly moddal hogy eftendőnként fzkott interefinek meg fizetése mellett, lassan lassan vízfza fizessém – a Jofzág mint itélheted magadis jóvedelmes, mert külömben nem vágnám a fejfzét belé, de az hogy hafznot hozó

– más, hogy olly örökön mellyen¹⁰⁷ régen idegenek bitangolnak azért kívánom
40 magamévá tenni – vagon pedig//
egy magát egyedül fzerető atyámfia Kit a másfele illet, ez most meg
Kénáltatott ha véllé egyett tartoké vagy nem, Külőmb* hogy ő Ki vefzi és fél
fzázig kívánnya birását – Lásd így vagyok. Ha háboru nem lefzfz sokáig meg
unom végtére azt a hafztalan gyakorlást, arrolis kell gondolkoznom. Nagy
45 reménységekkel nem taplálom magamot mert ha lehetneis, az értelem azt
mondja, hogy jövő februariusb* 33¹⁰⁸ Eftzendős lefzek, és hogy elég az ha jó
Barátimot tudtam, és tsendesen meg halhatok. EzeKre és több okokra nézve
fzabadságomnak hozfzabítását még Két holnapra kértem. Tudositásodat el
várom, 's Kérlek tedd azt a mit tehetfz, és jónak itélfz tenni – Ezen Jofzágnak Ki
50 váltásába ugyis még egy eftzendő telhetik. Isten veled édes Barátom, ezerfzer
tsokollak 's betüidet ohajtva várom.

B

Légy boldog.

55 P.S. György Barátunk írja hogy már Kapornaknak idejő ura. Az Egri
Tartuffel hogy vagy, 's dolgaid hogy fordultak ird meg, Bécsbe mézfzfz a fekete
fzoknyás vén Afzfzonyokhoz – 's ha mézfzfz, miKor
Élj fokáig –

47.

[105r] Batizi magánosságombol fz. András H* 5dik Napj*– 776

Mond meg kedves Barátom mit irjak én néked érzékeny fzivednek
csendesítésére? az enyim ki benned főbb boldogságát találja haboz: de miért?
azért hogy barátságodat ellenkező időben fzolítván meg fél ne talám annyira
meg busított légyen, hogy még történt házi terheidetis fájdalmasabbakká tette
alkalmatlanságával – De ha ezeket atyai fzivednek kívánsága fzerint
5 orvosolhatod légy jo Kedvel menyei Barátom, mert én magamra lévén
tifztfelléges Karba helyheztetett Könnyebben Kűfzkódhetem forsommal, hanem
Könyörgők énis, sieff vejednek, Leányodnak és hét unokáidnak fegiltségekre –
Az én Jofzágomnak által vételéb* azonkívílis még Két három eftzendők
Könnyen eltelhetnek, akkor ha élünk hozzád folyamodom. – Lássuk már mi van
10 fekete tásKádb*? Vagyis inkább mi van a fzent Gellér hegyén imádKozó kis
Kopafz Embernek velejében? – Alig várom hogy ezekből rézfzesülheffek.
Tudom vándor-Könyvedbe hafznos dolgokat jegyzettél, azokat olvalluk és
egymással közöljük míg Magyar Mylot világra jön – Ittis iparkodnak némelly
egér modjára magokat¹⁰⁹ Nagy Karimájú Sajtba meg vont fzent Páfztorok –
15 Irám minap Gyurinakis hogy kedves Youngjának fzomoru munkáiba egy fzigeti

¹⁰⁷ Olly örökön melly – beszúrásokkal kiegészítve

¹⁰⁸ az évek száma talán 32-ből javítva (ráírással)

¹⁰⁹ magokat beszúrás

nevezetű, ausburgi valláson lévő Pap kegyetlenül belé KapafzKodott –. – talám egyik rézfít már nyomtattyákis, más darabját //

20 [105v] esméretlen lévén a fordítóval, bizonyos jó Emberemnek adta hogy velemis közölje – kár hogy németből fordította, mivel ezen nyelvnek fő-
lántzozattya mint magadis igen jól tudod, éppen ellenkező a mi Anya nyelvünkkel – De bizzuk mi ezt a minapi Pozsonyb* öfzve jött Magyar¹¹⁰
Tudosok gyülekezetére.

25 Irjunk mi ha lehet 's ha f szabad Verseket
Kikkel meg lágyitván elébb vad f ziveket
Könnyebben hódítsuk majd a szép f zúzeket,
Mert öK kormányozták mindég embereket –

Éppen jól – Mivel most Bécsset kerülni fogod kérlek a f szabadságról irt szép
verseidet vedd tiftára hogy majd Őrsről magammal el vihessem. Én jövő
30 holdnapnak első Napjain innét okvetetlen el indulni igyekezem, Nagy Váradig
tudom az utat, de onnét merre vagyom a jobb és rövidebb ut nem tudom, azért
tudosits az iránt, és aztis ird meg a tájban nem lézfz Pesten. Ha Őrsön lézfz ne
sajnáld Pesti Gazdának parancsolni a melly melyre-valoim a f zabonál és
kefzkenyőim nem tudom mitsoda f zúznél maradtak külgye ki Őrsre. Meg
35 bocsass ezekről, mert én néki irtam volna de nevet elfelejtettem – Egyéb aránt a
miket énis itt bujdosásom alkalmatosságával begyembe//

fzedhettem alig várom néked ki befzélhefsem. Itt a f záfz Uralkodás
naponként erőssódik, minapis egy Brallai Tanáts-belit Udvarunk¹¹¹ az ide való
főigazgatásnak Tanátsollává tevő – pedig semmi üres hely nem volt, így hát
40 fenatorbol egybe Consiliarius lőn. Nem tsuda, mivel a mint nékem írják Bécsből
Baro Bruckenthal felséges Afzfonyunk előtt oly kedves megint mint annak
előtte; fel érkezésivel minden f zélvézeket le tsillapított – Ezt, és a Ti Groff
Festetitseteket nem féltem kikről azt tartják hogy Kaunitz lábánál hitet tettek a
f szabadság ellen, mint régen a kised Hannibal Atya ölében megesküdüött Roma
45 vezedelmére – Egy Barátom rolla azt jedzi, hogy felséges Urunk erre nagyon
nehézfzel és üldözésbe vette azért hogy a Camara Jofzágait arendába adta;
ellenb* a királyné mentegeti nyilván Kaunitz fugarlásából ki már régen akarta a
frantzia *fermeket* bé hozni Birodalmunkba – Már Berlin után vagy Paris után
indulunké, nem tudom ki lezfz erősebb – Én Dubos munkájának két darabját
50 mellyet magamal¹¹² el hoztam vala Pestről majd által olvastam. Ha
Constantinusról igazabb* mert volna f zollani nem meg vetni való könyv lenne.
De az okollágnak titkosabb¹¹³ f zóvéseinis által láttzik Tartuffsege – Isten veled
Kedves Barátom, élj boldogul és fzeressed azt Ki tudositásodat ohajtva várja.

B

55

¹¹⁰ <Tudo>: Magyar

¹¹¹ <az>: Udvarunk

¹¹² <velem>: magammal

¹¹³ <szentebb>: titkosabb

48.

[108r] a Sas fogadoba

Mennyei barátom!

Éppen midőn a Kolbázos Kaulerabét enném érKezik Ezeremtől a balsorsu
posta Ki azt hozza hogy mindjárt menjek seregemmel a fikra fiok strázáKot
5 állítani – gondolhatod hogy azonnal Te jutál ezembe de mit tégyek, imé meg
sem ölelhetlek egyéb Képpen hanem tsak gondolatomban

B

A homok Dombok Között 24 óráig oráig fogok lenni, 's egézf éjjel a szép
tsillagnál hálván Platoval 's veled sokfzor léfzen befélgetésem. Isten veled, a
10 Griffet ha látod tífzel fzommal.

49.

[107r] Már eltőkéllettük vala magunkat nagy orru Obesteremmel néked
udvarolni, és nállad ebédet enni, éppen most akarok vala hozzád küldeni, a
dolgok meg fordultak, fel tett fzándékunkb* gátlás esett, Ezerünk ebéd után
Josef előtt fogja magát mutatni, az orát ugyan még nem tudjuk mikor fzállunk
5 fikra, mindazáltal itthon kell váraKoznunk – Látod melly ellenkező sorsunk –
Isten veled – a mit tegnap hallottunk itt maradásunk felől még eddig mind igaz.
G. Nostitz mondotta obester* meg válik mi nem engedtelhettyűk é meg Caesart
– Be boldog vagy Te Lórintz! Kit egézf világ fzeret az Egrý püspökön Kivül –

Im ma jó regel ezt olvasám egy igen elmés Könyvben –

10 Vous voulez, disoit un Philosophe a une jeune fille, apprendre la
philosophie! ah! contentez vous de blesser la raison, sans la connoître; et laissez
nous la confusion de savoir raisonner, sans etre plus raisonnables – Ez
fzerencsés gondolat. Irj Te és ébrefzgeess engemet, mert majd el fszunyadott
lelkem.

15

50.

[106r] Pesty Tábornak jobb fzárnýáról 776

Engem Stráza helyről immár fel váltának,
'S Azonnal ujj munkát előmb* adának,
fzegény katonáim enni sem tudának,
5 Kefe 's dörgöléshez azonnal fogának.

Ma este első treff fikra fog fzállani,
Csáfzár előtt magát meg fogja mutatni.
Holnap hajnal előtt Ki fogok futtatni,
És úgy seregemmel Kúl Strázát tartani.

- 10 Látod szent Barátom Kegyetlen sorsomat
Meg sem ölhetem szívés Barátomat.
Ma Lovasok szárnyán nézd fejér Lovamot
Jere 's tsendesítsed nyughatlanságomat.¹¹⁴

B

- 15 Itt Kiáltják hogy Josef érkezik. Isten veled, holnap ha lehet el megyek
hivatalodra ha estvére egy Kis Tokaj bort küldesz, azzal fáradt Testemet
egéllégemet fogom eleveníteni. Adieu. Miklos Groffot tiszteld szommal

51.

[115r] Nagy-fzombatb* fársáng utolsó Napj* – 777
Barcsay Orczinak.

- Dobzodó fársángnak áll-ortzás Leányi
Vigadó Bachusnak részeg Tanitványi
5 Kiket fedd 's apolgat Püspök szent–I– –
Mit zörögtek annyit hivság maradványi?
Meg untam én immár Tótóknak dudáját,
KiK szekerre vetvén Janónak mátkáját,
Plebanushoz vízik szerelmes Ancsáját,
10 És ott meg áldattyák Cupido munkáját. –
Nem így van Erdélyben, hol havas tetején
Egy szép nap, virágos tavafznak elején,
Mint régen Albának vendéglő mezején,
Hires vásár esik Zarándnak Megyén.
15 O! Te Ki nem régen iffiu Florindával
szárnyas lóra szőKél vén banya Musával,
Ha mezfzúnén volnál Bocace árnyékával
szerezz szegedelmet ennek hatalmával:
Hadd én le festhessem e szent fokadalmat
20 Hol az egélfz vásár keres lakadalmat,
Hol Fáta fítsornak ígér olly jutalmat
Melly Két fáradt szivnek nem okoz unalmat. //
- [115v] Fényes nap tűzének első Sugárain
Alig jut kis világ Ojtoz határain,
25 Még Juhálfz fípot nem fújt Zsily havassain
Hogy már zsib kezdődik Bihar kopalfzain.
Felyül e nagy Bértznek Kies tetejére
Már ezer szűz nyugott virágoK helyére,
Hol kofzorot fonván társának fejére,
30 Ki Ki Hébé maga, vagy tekint Hébére. –

¹¹⁴ eredeti változat: nyughatatlan. Ráírással, fölébeírással jött létre a végleges szöveg.

Gyengén lengedező Zefir futtogása,
 Kivel hasad arany hajnal mosolygása,
 Itt van, nints fűzeknek tölle nyugovása;
 Siet, mégis ott van leg több mulatása.
 35 NapKeleti völgyek Kellős Közepéből
 Valamit lophatott Florának Kertyéből,
 Vagy futva nyerhetett Pomona Kezéből,
 Véle van: 's itt ofztya Kedves Kebeléből –.
 Mondják, hogy el hozván ama¹¹⁵ forrás vizét,
 40 Mellyben az Est-csillag mosván fényes fejét
 Virratra ugy fonnya ragyogó üstökét;
 Véle fetskendezi fűzeknek feregét.
 Mellyre majd ha Phebé kegyes tekintete
 Fénylik, Kitől vidul világ Kerülete,
 45 Keleti gyöngyekké válik ujj élete,
 Kinek halandoKnál harmat nevezete. //
 Végre e szakállos tsoport Közepéből,
 Mint fzikott Glaucus tenger méllységéből,
 Egy ezüst fzin haju fel Kelvén helyéből,
 50 Ezt lehet hallani törött befzedjéből: –
 "O! Ti kik e napon Egek védelmével
 "Ez helyre jöttetek Ámornak hírével,
 "Imé fel oldozlak tifztem erejével:
 "Légyetek boldogok Hymennek mivével –
 55 Erre egy Tyrusi csigánaK vérében
 Mártott fzip kezKenyőt vévén a kezében,
 Ki veti mind labdát vásár közepében,
 'S rövid foháfkodást tefz Vénus nevében.
 Az után két fejer galambnak véréből
 60 KiKnek még inai rángódnak testéből;
 Áldozatot tévén buzgó fzerelméből
 Az iffjaKra hinti fzentelt medentzéből. –
 Ezzel ezer fzózat édes zendülete
 Mint a mellyel hangzik Paphosnak fzigete
 65 Midön már közelget Anyánk tifztelete,
 Égig hat, 's meg vidul Bihar Kerülete.
 A sebessen folyó vizek forrásai
 KiKtől nedvesednek hegyek oldalai
 Ki fzőkvén mint Márly ugró patakjai,
 70 Vékony fellegeKKé változnak habjai.
 Mikor világosság éltető tűzével
 Fának, fünek fzin ádtitKos erejével,
 Ez áldott viz mulik ragyogó fzinével;
 Bihar pedig ébred zengő seregével.//
 75 Valamit efitendő kedves fzakafzfzával

¹¹⁵ <Amann>: ama

'S ujjuló természet hozhat tavafzfzával,
 Itt meg találhatod fzüzeK vásárával,
 Mellyet Ki Ki hozott el adni magával.
 Egyik jó illatu epret tart kezében,
 80 A más, galambfiat zárt Kis rekefzfzében,
 E, kosár tseresnyét tett Ki elejében;
 Amaz pedig gombát mutat tenyerében.
 Alol sűrű gyalog-fenyők fzomfzédjában
 fzámtalan Iffjak állanak sorjában,
 85 Olyanok mint HerKul volt serdült korában,
 Mikor még nem lankadt Omphales lántzában.
 E két fzésereg közt Őregek nyugofznak,
 Nagy Atyák és Anyák sokan találkoznak,
 Kik e fzent vásárra fzáz unokát hoznak
 90 Hol boldogságokért égbe sohajtoznak.
 Azt vélnéd Filémon van itt Botzissával
 Vagy az öreg Ninon aggott Dámonjával –
 Vagy – – – –
 Már ezt befzélje meg Konyi musájával.//
 95 **[116r]** A Nap ez éltető állat árnyékában
 Rejtezvén Kegeyessen mosolyog magában.
 De hogy rézfzesüljön Vénus munkájáb*
 Sugárait Küldi Iris abrontsában –
 Musák! kik rég Homert Troja Juháfzfzáról,
 100 És most leg közelebb Pestnek fársángjáról
 Orczyt fugárlátok Bachus Templomáról;
 Mondjátok a többit Bihar vásárjáról –
 Én, kit a dicsősség hartzoK mezejére
 Régtől fogva fzollit Márs tífzeteletére,
 105 Myrthus ágot hinteK végső tömjényére ¹¹⁶–
 S vékony ágot huzok hivság feregére.

Ezeket, s több ilyeneket irdogáltam midőn gyönyörű verseid el érkezének és
 el alélt fzivembe ezer édes érzékenységet ebrefztének – bé zártam azokat
 110 fzivemnek *tárházába*, és bé nyomám elmémnek leg titkosabb *fzeglet*
KutziKjában. Méltán fíratod te kedves Barátom Nemzetünknek tsufos forsát –
 Én azt tartom hogy mivel minden kerékben fordul ezen a földön vagy a
 bolondságis helyt ád az okoflágnak és bölcsebb igazgatás modjának, de megint
 viszfater; mert – a mi Magyarjaink koránt se gondolják hogy most okosak
 115 kezdenek lenni, én éppen az ellenkező vélekedésbe vagyok, most, most
 kezdenek bolondozni.//

[116v] Minap azt mondám Miklós Barátunk előmenetelére: Encore deux ou
 trois avancements pareils – voila nos loix en vigueur, la superstition et le
 fanatisme au fpielberg, et la bonne fois couronnée sattöbbi. E közzi a három
 120 közé titkon tégedet értettelek. Mikor érem meg ezt? Ő még Bécsből vízfza nem

¹¹⁶ <Nem lévén Köntösöm Venus innepére>

jött, a Titkos tanátsofflag hitét ott le fogja előbb tenni. Nagy hit! Ird meg igazán
mészze Babilonba vagy nem, én mivel leg fellyebb egy hétig fogok mulathatni,
akarod szertint ofztom fel időmet de most édes Barátom Isten veled, az az
125 szégyent téz az iffju Vers szerzőkőn – O!¹¹⁷ Hányszor olvastam által leveledet.
Bess. Sándorral edjűtt – György Ur* Posonba a Primáffal valami Titkos
pástétomot főz most – Adieu.

52.

[117r] Bőjtős N. szombatb* 29 Martz* – 777

Mennyei Barátom!

Reménlem ezen Kis levelem még Pesten talál. Tegnap Béts vároffából fél
szédült fővel érkefvén kedves vállafzodot örömmel vettem. Oda valo
5 menetelemnek okaihoz mellyek fűrgetők voltak, járult még Obesteremnek
akarattya ki magával fel vive, tehát reád többé nem várakozhattam Mit
hallottam, mit láttam. s mit tapafztaltam kedves magzatod Lázló meg fogja
befzélleni, 's a mit ő el találna felejteni, vagy Te nyomára nem akadnál Bécsben
majd Pozsonyban szoval elődbe adom. Kérlek, groff Miklossal egyetemb*,
10 kinek Ujjlakra jőnni meg ígérted vedd arra utadot – Ha Két igaz Barátodnak
látásába valami gyönyörűséget Kerestél valaha, most meg nem bannád Kis
Kerülésedet – Ird meg akarodat hadd tudhaffam szivem vágyodásait ahoz
szabni – nékem ezer a dolgom, mert Mars mezejére kézfűlünk, de Barátfalvára
megyűnké vagy Pest alá még bizonytalan. Miért nem mehetek én Bécsbe? Soha
15 lehetetlenséget szomorubb tekintet alatt nem képzelttem mint most – A leg
szentebb Barácságra Kényfzeritlek tudosits engemet//

[117v] hol láthatlak – Unom életemet nálad nélkül – Miklos Ur nagy
joságal vagyon hozzám, tífztelem őtet, de még nem érezem hozzá azon
szertetet melly feléd vonfz. Jőjj el talám ragad valami rea mi kedvellébbé téfzi
20 előttem. Ó ugyan ugy Magyar ruhába őltözött hogy még faluhelyt sem véfzen
mást testére – Kőfzöntet tégedet ezerfzer – én pedig meg annyifzor tsokollak

B

Mond meg KiK azok a Tudosok kik versel szagattyaék egy mást? – esméremé
vagy nem? Socrates minap Bécsbe majd meg hala mérgibe azért hogy Festet*
25 dolgaiba nem boldogult – Györgynek meg mondtam hogy őis fekete epés
kezd lenni – Itt a Magyarok fő Papja B. Josef hinti balra 'jobbra az áldást, már
az uttzán sem merek járnai – Isten véled édes Barátom, ha az időm igen rövid
nem volna Bajzáth butszuzását mellyet Bécsbe Kis postán szolgáltattak kezemb*,
elküldeném. Másfzorra hagyom. Élj fokáig boldogul.

30

¹¹⁷ <Me>

- Meg romlott Világnak fzenyves fzugollyába
 Mit Keres bölts Musád Matsák Udvarába?
 Melly idegeny Vendég hivság hajlékába,
 5 Egy kis kopafz Ember Kurta dolmánkába!
 Látom hogy vánfzorog bástyárol bástyára,
 Vélvén hogy majd talál igaz baráttára
 Könyves fzemmel tekint Kösség tsoportyára,
 Mig jut végre fziget-Kertnek kapujára.
 10 Itt, hol a mesterség természet kezéből
 Mint régen Vad Tibur setét erdejéből
 Nagy fákot ki vévén fagyos gyökeréből
 Tündér Kertet tsinált Duna ligettyéből –
 El telik itt a fzem, fziv marad függőben,
 15 Ezer tárgyat fzemlél árnyékos erdőben,
 Kik mint a pillangok virágos mezőben
 Repdesnek, vagy fetsKék KéKes levegőben.
 Ide siet Phriné, ki fzáll fzekeeréből,
 Fő Afzfzony, Ki tettzik Kendőzött fzinéből,
 20 fzemtelen bujaság tsillámlik fzeméből:
 Mit Kiván ítélhedd lankadt lépéséből – – //
 [118v] Űttetett utaknak hives árnyékáb*
 Sétál egy ideig Kösség tsoportyáb*,
 Végre fzüK ősvénykén esmert barlangjáb*
 25 El tűnvén, oda döl Leander Karjában.
 HaggyuK ott, és mennyünk titKos ősvényekre,
 Hol Cupido lest áll ártatlan fzivekre,
 Elsőbb arany béKlot ver iffju kezekre,
 'S végre Kinos lántzot vet fzegény fejekre –
 30 Űljünk egy fzegletbe zöld borostyán mellé,
 Nézzük hogy fietnek fzüzek e tör felé,
 Hogy vilzi Dajkája ki Phillist nevelé,
 Most már Keritője, 's vezetgeti elé – –
 Amor myrthus alatt egy rut vén banyával
 35 Hogy lappang meg hodult iffjak hadával
 Hogy lódöz fzivekre Kegyetlen nyilával
 'S hogy vefzteget mindent hivság fulánkjával.
 Űlj le, de ne Keresd itt Catot, Senecát,
 Ne kívánd te látni itt fzüZ Lucretiát,
 40 Keresd tsak Lucullust, kőfzöntsd Aspásiát –
 Kik fzokták jelentni Birodalmak fogytát –
 Igy dölt Corinth, Athén, Roma nagyságával,
 Igy küfzkődik Paris hivság kórságával,
 Igy vefz hires London nagy gazdagságával,

- 45 Így enyézízik Bécsis szent István tornyával. //
 Posony nevededik, Buda roppant léfzen,
 Belgrád még úgy lehet Király széket véfzen;
 De ha egyfzer oda bus Kints féfzKet téfzen,
 Ottis lefzfz romlottság Kit rabság vár Kéfzen.
- 50 Illyen fő végzése Alpha 's Omegának –
 Ki tudja titKait természet Urának?
 Ujj szülőttek 's holtak, O! bár szolhatnának!
 Egy aránt adoznak örök hatalmának.
 Elég ha születtem, hogy már meg halhaffak,
- 55 Elég hogy meg haljak hogy fel támadhaffak;
 Életről halálra így vándorolhaffak,
 'S Nagy Teremtóm tagja mindég maradhaffak – –
 szünnyetek halandok hitek szerezéséb*,
 szünnyetek titkoknak mély kereséséb*,
- 60 Nyugodjatok inkább természet ölében,
 Mert bár éltek haltok, ő tart kebelében.
 A fa Ki most dőlt le, gyenge tsemetével,
 Melly nem rég Kele Ki vékony tetejével,
 A tuzoK Kit folyom hasita mellyével,
- 65 A vig filemüle epedt gerlitzével:
 A Tzethal, Ki dóglótt habok mélységéb*,
 A pifztrang, mely ufzik sebefl Inn vizében,
 A bárány, Kit Juháfz melegít ölében,
 Orofzlány, Kit vadáfz el ejtett törében. //
- 70 Vad Ketske, Ki szókdős magos Kőfzizklákon,
 A béKa, melly meg fult száradt potsolyákon,
 A Bika, Ki bőmből zanotzos puftzákon,
 Kis légy, Ki meg fagyott sepretlen rámákon;
 Király, ki most írba szállott tronuffábol,
- 75 Koldus, Ki Kenyérért Kiált furulyábol,
 Kis tsetsemő, Ki ír szoros pólyájábol,
 Agg, ki földbe vágyik Kinos nyofzolyábol,
 Törpe gunyhó, mellyet szegény most építe,
 Erős vár, Kit Vauban bástyákkal keríte,
- 80 Oltárok, számolyok Kit Kints fényesite,
 Egy szoval valamit Termézfzet kézfzite,
 Egy aránt változik formábol formába,
 Van ez Föld, Levegő, Víz, 's Tűz hatalmába,
 KiKnek élet laKik örök tsatájába;
- 85 De nintsen semmiség ezek munkájába – –
 Semmiség! tűnnyél el érthetlen voltoddal
 Bólts előtt nem találfz helyet hatalmaddal,
 Plato rég el üzött üres árnyékkoddal,
 Nints helyyed fuhultis ijjezfzto álmoddal.
- 90 Bár, majd midőn egyfzer fagylalt tetemeim
 Hideg földbe szálnak érzéKenységeim,

Nem élek köztetek, de minden réfzeim
 E világban léfznek hol vagynak elejim. //

[119r] Akkor Ki gőzölvén vékony párátskába,
 95 'S Jutván láthatatlan testek tsoportyáb*,
 Mégyek esméretlen világok fszámáb*,
 Nem lankadok tsak itt földünk határába –
 Akkor e sár darab mellyet kedveltetek,
 Nem léfzen Barátim eKéppen köztetek,
 100 Hanem sok formába repdesvén veletek,
 Fűven, fánn, virágon léfzen előttetek –
 Igy miKor egy por fzem, ki fzelek f szárnyain
 Mefzfze ragadtatott tengerek partyain,
 'S fagyos fellegek közt éjzfak havaffain;
 105 Végre le f száll, 's nyugfzik Hybla virágjain;
 Igy támad hivságos város omlásából
 Kis gunyho Kit gazda fonyt gyenge fűz fábol,
 Igy lefzen Orczinak Őrssi lakásából
 f szép Templom, melly épült Musák malafztyából.
 110 Igy mulik el Phriné bujaság Kertyével,
 Halálos Cupressus gyáfzos feregével
 Bé nyővi vad fáKnak sűrű gyökerével
 Igy hanyatlik Bécsis¹¹⁸ veszett erKöltsével –
 Igy. De már el hagyom hofzfzas verseimet
 115 f szabad f zokba küldöm¹¹⁹ többi rendeimet.

Mond meg már Barátom hogy van egésséged? A Bécsiek hideg lelésednek
 hirével egézfzen meg fagyfalták fzivemet – ez olta honn létedet nem //

[119v] tudván irni nem mertem néked. Eddig ha egésséges vagy,
 Vármegyédbőlis vízfza tertél, tehát bátra utasítom Őrsre ezen Leveletem. De
 120 mit mondok? inkább ez tévelyedjen el ezerfzer, mint sem betegségedb* légyen
 vételének bizonsága – Tudosits kérlek minél hamarább – Nékem nem elég
 hogy feregembe lévő bárdolatlan Németh 's Cseh fa képpekkel kell
 bajoskodnom, a fő Hadi Tanáts Pallérnak tett, az ide való volt Loyola
 gyermekeinek Házát Petaui Márs fíjainak fszámára épittetik 's arra kell gondot
 125 viselnem – Ezer foháfzkodást és titkos gondolatot melly sok fáz eftendőktől
 fogva vastag Kő falak Közé rejtezett volt, most a Kegyetlen Kő mives atzél
 tsákánnyal ki dönti 's porrá lefzfz – – A leg fzentebb oltár helyek hol hajdant az
 áhitatos Jesuiták térden virrattak, most egy fzegény káplár Kétséges
 gyermekének háló f zobájává változnak – Minap egy f szép ember Koponyát
 130 találtak a mester Emberek, rosdás betűkkel e volt réa írva: Hodie mihi cras Tibi
 – Ebbőlis láthatod mennyei barátom melly igaz az mit állitok e világ
 változásáról. Ez Koponyát fzeretném UjjlaKra küldeni – a mi Groff M. – ott
 vagon Aspasiával. Minap Bécsbe rándult vala, már fzinte//

¹¹⁸ <romlott > veszett

¹¹⁹ <hozzád> többi

reá vettem, kérné a v. Canzelláriusságát, Kérlek unfzold teís, mert a¹²⁰ mit
135 Te jövendóltél félek be tellyesedik. Bajzáth sóha vízfza nem hivattatott volna ha
az Egri Püspök Testvérit réa nem vitte volna – ’s ha ezek az Urak Hazájokért
semmit sem akarnak tenni – gondold meg G. Nitzky leg első Concurrens –
Groff Josef Bécsbe van ugy hallom nem tudom mit tsinál a B-val. Ha tudnám
hoggy őfzve békéltethetném fel fzaladnék két három napra. Minap
140 Marmontelnek egy Bárotzihoz irt Levelét Párisbol vettem; mellyet kezébe
fzolgáltatván tudom veled fogja közólni – én fel nem fzakafztottam a pecsétet –
egy öreg Euripidés fejével volt ki nyomva a Spanyol viafz. Mond meg Te
Nékem miért akarod késleltetni a fzaadságról irt verseidet? Nem értem.
György Urunk tsak négy verset talált benne mellyek az ő értelme fzerint igen
145 érdeklík a Papokat – ezen könnyű segilteni ha akarod – Egyéb aránt arra a fzent
barátságára mellyre kénfzerítefz esküfzöm titKodat meg tartom – Siess ird meg
nékem mitsoda munkát akarfz előre bocsátani – Itt egy ifju Paulinus iparkodik
Parnaffus teteje felé – velem közlette minden írásait – sok a jó közöttük – oda
éré vagy nem a hova te jutottál azon kételkedem örökké
150

B

Élj boldogul//

P.S. A Nyitrai Pompárol néked nem írhatok mert én sem voltam jelen –
Groff M. Debretzen fele fog le menni – eddig talám tudodra adta – Pálmát
Splényi helyébe Budára akarják tenni – Isten hozzád édes Barátom, élj sokáig
155 Kedvedre –

54.

[110 r] Obesteremmel edjűtt tífztelűnk Téged. Holnap ha meg engeded
harmad magunkal ebédre hozzád megyűnk. Ma foglalatosságaim nem engedík
bemenni. A Lukanus fordítássát kérlek kerestess fel ’s kőttesd bé fszámomra, ’s
fzeretném tudni ha a Kalotsai Érsek el érkezetté már? mert a Kis Papot majd
meg gyontatom bizonyos feladásról (?)

5 Isten veled

55.

[103r] Toujours à Ujjlak

Au moment que son Excellence notre digne ami alloit vous donner une
reponse, j’arrive de Tyrnau, rempli de votre image et pénétré da la douleur de
n’avoir de vos nouvelles, il me présente votre lettre que vous lui avez écrit; il
divine ma pensée; il me permet de joindre ce petit billet je le fais – je respire

5 Votre fidel ami

B

¹²⁰ <Te> kihúzva

56.

[114r] Sarlos Boldogafzfony Havának 29 napj. 777
Mennyei Barátom

Ujjlakon Groff Miklos levelében zárt rendetskéimből eléggé éfzrevetted nyughatatlanságomat. Még mult holdnapnak elejin Őrsre utasított levelemet
5 vettede vagy nem? rollam egézfzen elfelejtkeztél? vagy vagy akarfz
elefelejtkezni? – Hová lettél? Mellyik Basának ferdőjében mosod testedet?
Mitsoda elmés gondolatokat fűjz ki török fejű ezüsten nagy pipádból? –
Vallyon hová mennek azok a dohány párák mellyeket a mostani ujj iskolákról
keserű tsutorádból fzomoruan fzopogatfz? – bár világ elejében jönnének – talám
10 ugy jobb erkölts, több jámbor polgár lenne. Talám majd énis valami Oláh vagy
Rátz falunak mestere lennék; ’s a görög liturgiát a Diák misével egy pohárba
elegyítvén ugy töltögetném tanitványimnak – mint az Europaiak a pálinkát a
vad fzerceseneknek – Már Erdélybe fzfz fejedelmünk vagyon – Mondják hogy
Bukurestre egy Prágai Professort candidáltak – Én Pesten nem ölhetlek mert
15 itt meg vagyok kötve sereggemmel – kérlek légyen gondod az egésségedre és
fzeress engemet

B

57.

[120r] fzebenbe, a menuetes fzfztorony mellől 10dik Jan 778
Barcsay Orczinak

Pajtás! A Gyöngyösi papok Kriptájába
Hogy juték efzedben Groff Haller torjába?
5 Lásd, gondolat sinsen ember hatalmába –
Ez is van Termézfzet leg mélyebb titkába –
Igy gondolt Orestes dúhöss fzerelmében
Piladeshez, Ki volt habok vezélflyében,
Igy jutott Socrates Sándornak efzében,
10 Aldozván Ajaxnak temető helyében –

Te irtoztató átkoddal engemet el ijjezfzettél, – De vallyon Te hol töltöd most
napjaidot, Hacker-báljába, a Bécsi nagy Tántz pajtába, vagy boldogobbul Őrssi
magánosságodba? Tudosits hadd lehefzen utamot előre ugy igazítani. Jövő
holdnapnak közepe felé léfzen innét indulásom – Imé az ide való fzepeKnek,
15 kik között az erKöltsőknek hanyatlását ugyan tsak magam Költsége nélkül
tapafzaltam egy fársángi boKkrétát kélfzitettem; fzfánakodással vegyes unalomból
– Itt kiis akartam nyomtattatni, de látván hogy esmeretlen név alatt magokra
venni nem merik a prés tartok, néked küldöm, légy Birája és//

- 20 [120v] ha méltanak gondolod add Sajto alá – talám a Duna mellyéki fzepek
inkább meg érdemlik a Maros partyán danoló Nimfáknál – Elj soKáig
kedvedre, és Leveledet utasítsd egyenesen Dévára; a Mosquák Nister innetső
partyán fzaguldoznak immár – a fzegény Boérok pedig Havasalyföldibe
refzKetnek ide nem bocsátták – kegyetlen Kételkedés ez Közöttek, hogy
25 vallyon a fojtó Török zsinor irtoztatobbé vagy a Mosquák biKa tsőgie?
Siracusai Denis idejéhez méltó kérdés! Berlieni Academiát sem hízem jól ki
fejezhetné – Isten veled mennyei Barátom, öllelek ezerfzer tífza fzivemből – Irj
nékem hadd láthallám leg alább rendeidbe¹²¹ Lelkednek példáját – Igy is
árnyéköd után eleget futosok

30

B

58.

- [296r] Engedd hogy már egyfzer gyönyörű Évátkám
Bár mit rajzolhasson Vers fzerző pennátskám.
Küldhessen Kis adot Nevednek Napjára
'S irhasson valamit Fársáng homlokára –
5 A Fársáng jól tudod tarKa öltözetben
SoK fház áll-orczával ezer csergettyűben
Hat fzip bonta Lóval aranyos fžánKában
Csattogtatva fiet Pápához Romában:
E már fzent fžékéből időK hofzfzaságát
10 Telet, nyárt, őfzt, tavafzt, emberek vigságát
Egy kis hazug Könyvben iratván előre,
Áldást ád Farsangnak, tántz lefzfz nyakra főre.
Azonnal a fžúzek Lankadt orsójakat
El vetvén fonyásb* kopott gusalyokat
15 Tükörhöz fžaladnak, 's annak tanásából
Kenőtseket Lopnak Pándora tokjából. –
Egyik Kiván lenni fžultánok ágyafła
Más Spanyol vagy Anglus hajosoknak társa,
Ez Bofztoni Rabné erdők lakosnéja
20 Ama Duna mellől fzent Endre Rátznéja
Egyik hiv Indusné, más fzelid Juháfné,
Ez Lengyel, Tót Afzfzony, Óláhné vagy fžáfzné //
[296v] Illy tzifra udvarral Paphos fžigetében
Siet a vig fársáng Venus elejében;
25 Pápának levelét vévén Vulkán társa
Jelt ád, nints fiának többé maradása.
Vegyes nyilaival dugott putzdérKáját
Kis vállára vetvén nyomja hátatsKáját –
fžárnyát Kézfziteti, Kis íjján játzodik
30 Nyakán csügg Annyának, 's hé csokkal bucsuzik.

¹²¹ <rendeidbe>

- El indul 's azonnal tündér Seregével
 Velentzébe repül Annya Levelével –
 Ott szent Márk piatza kellős közepében
 Venusnak pecséttyét mutattya Nevében.
- 35 szép pecsét! hathatos, Kinek erejéről
 Nem szükség befzélnem örökös mivéről:
 Ádám, Noe, Dávid, Salamon 's több szentek
 Bizonyrágot tettek, erről énekeltek – – –
 Ez hirdetés után, mint a Sebeff szelek
- 40 Egész Európán hamar el terjednek:
 szereztek jól tudom Garamnak partyátis
 Lakták velem hajdon Radván Kastélyátis.
 Jut ezembe midőn Urbár hirdetésén
 Nállad tántz közt Sirtunk HazánKnak esésén.
- 45 Mint mikor a Juhász vén cserfa tövénel
 Kárát felejtgeti Sipja énekénél,
 A jól lakott fárKast ballagva szemléli
 Nincs mivel elejtse, bánattyát kiméli //
 De mit szomorítlak illy bus befzédekkel?
- 50 Hajó törés után mit szóllok szelekkel? –
 Ha van úrmős borod, jó borsos kolbázzod,
 Elég hetsepetséd, Lízted, szép Kalátsod
 Légy vig, és ha fázol társad kebelében
 OllyKor melegedjél Istennek nevében.
- 55 Hagyad gyermekidnek önnön erköltsidet
 Hogy majd vizsgáljalják agg elztendejidet – –
 szerezfed férjedet mint önnön magadat,
 'S El ne felejtsd kérlek régi barátodat

B

59.

[122r] Bécs 17dik febr. 778

Mennyei Barátom!

- Az én ör Lelkem nem rozfzul fugarlott – Mars retfegteti trombitáját – már
 Éjjfzak fegyverben áll – Nem tudom a Habsbourgi 's Bourbon házak hogy
- 5 fogják támogatni régi dőledező falakat – a mi ezerünköl holnap 16. tízt 20. all
 tízt 40 Köz ember postán mennek ágyu eleibe valo Lovakot hajtani – olyan
 siető a dolog úgy tettzik hogy már hibás Késedelmetis találok minden
 rendeléseinkben – veszedelmes és igen erőszakos állapotban vagyunk – A
 Mosquát véltük Törökkel fog hadakozni azonban ők meg békélhetnek és hiv
- 10 frigyeseikkel Fritzel egy erővel rajtunk ütnek. Stupai! Stupai! itt a bekennő – Én
 féltem Mária Tereziát: utolsó napjait zürzavarba tölti és vérrel fetsKendezett

halotti lepedőbe takarják testit a Koporsoba félek – Hazámat féltem és a ti szép virágzó Országotokat féltem//

- [122v] ifzonyu gondolat ötlődett Elmémb* – minden erőnket Cseh és
15 Saxonia országok felé huzzuk vallyon nem telyesitié bé most ellenségünk nagy emlékezetű Svverin Kivánságát? vallyon nem indulé meg akkori¹²² tanátsán, és Magyar Országba rohann leg elsőbben? De Isten ezektől talám védelmezni fogja Hazánkot. – Itt az estve fényes Udvari bál volt –

Élj boldogul kedvedre, és ha mélf jőjj fel szaporán, mert mi itt ugy vagyunk
20 mint a madár az ágon haec tantum Tibi.

Laudon Cseh ország felé el ment. Nádasdy ide hivattatott, és a Tanácsával élnek.

60.

[124r] Vifzternitz, Olmutz öldöklő bástyái alol 17 May 778

Barcsay Báro Orczi Generalisnak

- Mit mivelz boldog Agg! Órssi Kertetskédben?
Mond meg mit forgatfz most angyali elmédben?
5 Hol járífz? hova fietfz Hazánknak térségén?
Talám ujira tzirkálfz tifza ligetségén.
Álj meg ne menny tovább: hivd vízfza Musádot,
Vesd el gondol puffedt Leveles tásKádot. –
Ideje már egyfzer Nimfák forrásából
10 Kostoltalf engemet Linus poharából –
Mert miolta Janus Kettős homlokával
Ujj időkre nyitott titKos ajtajával,
'S engemet Honnomnak édes kebeléből
Hirtelen ki ragadt Chlorisnak öléből:
15 MiKor a szeretet Bellonát átkozta –
'S Elepedt szivemet gyálfza borította;
Egy felől ditsőflég borostyán ágával,
Mas felől Kegyesem halavány ortzával,
Olly probára tették érzéKeny szivemet
20 Melly mostis hervalfztya bágyott életemet.
fzörnyű fzempillantás! Kegyetlen elválás!
Halál ehez Képest tsak gyenge rajzolás.//
[124v] Eljöttem Barátom – Óledbe siettem –
De nagy Keservemet Ki semis önthettem.
25 Tölled el válásom ujj febet kélfzített,
'S az olta fzeép Napot rám nemis derített.
Elvitte titkomat Világ Lármájába
Azt véltem könnyebb lefzfz majd Bécs vároflába.
O! bár hagyom vala Orczi hatalmába!

¹²² akkori – beszúrás

30 ----

Ő majd enyhítette volna férelmemet,
Kötözgette volna ifzonyu sebemet --
De nem: így hurtzoltam egyedül kinomat.
Im tudjad hát, 's ofzfad velem bánatomat.

35 *Az az Isten Afzfzony Kit Kassán tifteltél*
És felöllem véle fülbe befzélgettél,
Tudd meg hogy *Azfzonya barátod forsának* --
Légy hát hiv láfárja leg szentebb titKának.

EzeKet, mint látod a leg hivebb Barátság lankadt versekbe fugja teneked.
40 Zárd azokat fzivednek leg titkosabb rejtekébe, és jusson efzedbe rollam hogy az
Ember nem egyéb, hanem egy viz fzinén ide 's tova ufzkáló Kőnyű nádfzál
mellyet tsupán a fzelek igazgatnak. Hányfzor véltem hogy már parthoz érek
hányfzor jutottam megint mélység Közepében! --- De hogy van kedves
Mecenásom, hogy rollam így el felejtkeztél? Meddig fogz még halgatni?

45 Bécsből irt rövid levelemet vettedé? //

En meg vallom a legmélyebb¹²³ békességbe élünk, Egy kis fél orányira
Olmutzol nyugfzom feregemmel. – Nézem a Világot, gondolkodom – a Te Ujj
katonád jut efzemben Ki a Budai bástyárol vízfza sohajtott az apja siros
Kásájára – Látom hogy vezetik őket falam mellett tsoportonként – Nagy erőfzak
50 tétel a nyögő természetén! El vízfzK – Semmi sem hafznál – nem fzaadithattya
többé ötet sem Annyának Keserves ölelgetése, sem jegyessének kétségb*
esése. –

Minap a Prussiai Király fzőkevényei miatt határinkrol visfza huzta magát,
ez azonnal nagy mozdulást okozott mi nállunk, Schakmint hat ezereddal Cseh
55 orfzág fzelire Leutomirfeld felé küldötték – a Lengyel orfzági gyalogoK tegnap
Kezdetek érkezni, Almásy már Troppauba van, de nehezen marad meg ott – ma
Brockhausen ezerit mellülünk Hof felé el mozdittyák – a fzikelyeket Prerauba
várják – e volt első quartélyunk a Bétsi után. Bétsből 13dik apr. indultunk és
27dikbe Premislbe érkezünk – Alig voltam tíz napig Rafzlovitz nevű falub* –
60 ide huzának feregemmel, hol az olmutzi harangoknak hallása unalomnál
egyebet nem fzelez//

nem így volt Rafzlovitzba hol a Pettvar sebess vizének partyaira ki sétálván,
azzal Kőnyebbitettem unalmamat, hogy azoKon a helyeken még fen maradt
rég Magyarok birodalmának fzéles határiban gyönyörködtettem elmémet –
65 Képztem magamnak azokat a Vitézeket kik vagy ott éltek, vagy ott
temetkeztek – Berám maga, Mátyás király parancsolattyából erősítette volt meg
bástyákkal – mostis fenn van a vár – De mit fárafztalak én ezekkel? Te már
régén ki nyargaltad Ehellyeket –

A mi vezéreink Istennek hálá frissen vagynak – Groff Hadik kezén
70 fordulnak többnyire minden dolgok – Nyilván Békesség lefzen ezeKnek vége –
a Mosquáknak tett frigyünk most elsőbfzör mindent meg gátol, míg a Prussiai
Király ujj fzővetséget nem forrafzt, által nem láthatom hogy Kardra Kelhessen
velünk – Groff M.– kedves Áspásiájának betegsége után magais nehéz

¹²³ leg<nagyobb> mélyebb

nyavalyába esett volt – Cantzellarius G. Efzterházy fájdalommal befzéllette
75 egyfzer nékem de az után helyre állott –, hát Banatusi vásárod dolga mint van?
Én Groff Nitzkinél hoztam elő, azt tartom jó lenne velle egyet érteni. Tudosits
íránta mit gondolsz talám énis egy atyámfiával sellér modján mellétek állanék,
ha egyébert nemis tsak hogy Magyar Orfzági Lakosnak mondhassam magamat.
Ez ugyan fzés nevezet, de még nagyobbra becsülem azt hogy holtig barátodnak
80 nevezheti magát

Barcsay

P.S. A kissebb fzerű ujjságok közül azt irhatom néked hogy a mi
Gastheimunk egy Silesia Groff Kaschinné nevű özvegyet magáévá tetzen

61.

[125r] Cseh orfzágba a Schmirshitzi Táborbol. 9dik July –778

Ezek a veres betűk azt jelentik Barátom hogy mi már négy naptol fogva
Mársnak áldozunk. Folyo holdnapnak ötödik Napján a hajnal fugáiraival Őreg
Mythridatnak fegyvere villogását láttuk innen lévő határainkon. Nákhot,
5 Braunau és Trautnau uttyain ütötte Ki fejét öldöklő ofzlopainak. Mi ötödikbe
virratta előtt már itt Schmirschitz alá érkezünk, Brockhausen és Caramelli
ezereivel, engemet sereggemmel fiok Strázsára mindjárt Ki tevének az Elba bal
partyára, ez a nap és éjtfzaka tsendesen töltek el – más nap negyedfél orakor
reggel Joseph már ittis termett, és Nákot felé indult hét Lovas fereg védelme
10 alatt. fzechvitz Ezeres kapitány vezette őket, Vurmseer Ezeréből egy fereg,
Barkoéból kettő, Csáfzár hufzárjaiból Kettő, és a Carabinirosok könnyű lovaik
közül kettő követte ötet; egy kis f. Kalitz nevű városotskába Fritznek négy
hufzárját a piaton lelik, loptak, predáltak – ezeket meg illafztyák, úzik a mig
Iffju Tzittennek Ezerire akadnak – – – – –//

15 Vurmseer Escadronnya belé vág, tsudát téfzen. fok meg sebesedik, de vízfza
nem hajhattyák egézf egy oráig, tart az apro csata, akkor Tzitten Ezere egézf
erővel vízfza nyomja – de ujj Magyarokra talál, mert Barko két serege vízfza
tsapja, és egynéhányat el fog Közüllők – tizen öt Lovat fel füz. – SKálitz felé
vífza huzza magát, mert Ezer ellen, két fáz gyenge lett volna, hozfzabb
20 csatára. Itt az utak fzükek és odvasak lévén Barko egy Tíftet el vefztett, az az itt
Schmirschitzbe febei miatt azon estre meg hala. Felséges Urunk mind ezeket
fzemmel nézte egy kis fertály orányira, a febes hufzárokat tsak meg nem
tsokolta, maga jelen volt kötőztetésknél, 's egyről egyig meg ajándékozta.
Egy, a többi között az orvosok felé lovagolván Urunk kérdi hogy hol van
25 megsebesítve – ez a csákoját le huzza a fejről 's egy egézf itze alutt vér fzottyán
Ki a Csáfzár eleibe, három vágás volt rajta; s mikor azt Kérdették ha nagy
fájdalmi vagynaké? azt felelte fejit megrázván, Nem bánom az ebattát. A
hadnagyom ordonántzon jelen levén Hadiknál, azt mondja hogy meg fzinibe se
változott meg a mig kötőzték, 's fzüntelen azt mondta: nem bánom Sattőbbi! //

30 Soha Nemzetünknek fzebb alkalmatossága nem volt Mohátstol fogva, Ura
fzemei előtt illy borofstyan ágotat fzakafztani. Azolta minden nap tsaták vagynak

tegnap egézf estve feléig tartott – Én az Elba partyárol tsak a füstöt láttam; ’s
irigyletem hogy nemzetem között nem foroghatok énis olyan vezedelembe –
A Horváth pusKállaink tegnap szörnyű kárt tettek az Ellenségnek. Egy obestert
a Császár szemei előtt ellőttek, estve felé Nakotnál sánczba vízfíza huzta magát –
35 A Király maga Nákotba van. Urunk pedig Nesnasov nevű faluba ide egy
orányira a Sileziai hegyek alatt. Ezt reggel kilentz orakor irom, ’s már itt a hir
hogy ujj tsata volt a fioK Strázsák között. – Ebéden Vurmser Generalisnál
léfzek a többit azután.

Imhol érkezik Voghera hat Lovas ezerrel, ’s a számtalan Horváth
40 lovassággal – Brockhausen, Nostitz – Richecourt Generalisok véle vagynak –
Én Obesteremmel Nostitzot felKeresők, hát La’cy Marchal hozza jön ’s
parantsolatot ad a Császár részéről – abraklás után még ma estve elmennek
Schurtz felé – mi nyilván követni fogjuk, de még parantsolatunk nintsen
pennámot a fél érett árpába kell vetnem – rakosgatok – Téged pedig mennyei
45 barátom ezerfzer ölellek szívemből

B

Élj boldogul//

50 P.S. Levelemre tsak ezt jegyezd
En Boheme

62.

[126r] Sátorombol, Arnau mellől 31dik July 778

Barcsay Baro Orczi Generalisnak

Óriás hegyeknek hives oldalából
Itt ífzom Albisnak jeges forrásából,
5 Hol Anhalt lövöldöz füstös ágyujából,
’S prédáért fohajtoz ehés táborából.
Azt vélte Fritz Bátyánk hogy egér modjára
Egy sajtnak kerülván repedt oldalára,
Belé furja magát ’s ott lefízfz olly sokára,
10 Mig tulfelől talál más tómlő lyuKára.
Nem így van a dolog; mert a fajt szélyében
Mindjárt kerítettük egy szúk Keleptzében:
Vífíza megy honnét jött: – vagy még vénségébe
Madzagon Kinlódik gyermekek kezébe – –
15 Nagy ringyó volt mindég a tündér szerencse
Csalárd és változó minden adott Kintse.
Azon mesterkedik búfzkét majd meg ejtse,
’S El hitt Kedvesfeit miképpen felejtse.
Nem rég vitéz Denhoff Kostolván javait
20 Hartzra kéfzítette orofzlány karjait,
Alig egy kis sugár éré szép napjait,

Hogy már itt Arnauba temetők csontyait.
Vigyázz te magadra méhes Kertetskédbe
Ne ejtsen tégedis valahogy törébe
25 Gyűjts inkább rajj viafzt ezüst medentzébe
'S küld a Békességnek fzentelt segrestyébe. //

[126v] Mennyei Barátom a dolgok úgy vannak a mint verseimből értheted.
– tudom a hireink változok oda le – de hidd el hogy én igazat irtam – mi itt a határtól fogva le Schmirschitzig huzzuk magunkat az Albis mellett a király minap kedves Anhaltját ide indította volt de elejibe kerültünk – most már fzemünk elől el sántzolja magát – a fzőkevényeknek fzama halhatatlan – Seregenként jönnek, már Tifztekis jöttek – a Káplár ki Levelemet vífzi mégyen – el kell tölled válnom jelen alkalmatossággal – fzeress engemet – Bánátusi vásárban 4000 forintnál többbe nem avathatom magam – Másfzor többet – Nitzkynek sem írék még – Itt minket d'Alton vezérel – a Nagy Tábort pedig Laci bírja – Élj boldogul

63.

[127r] Hohen Elbe mellől egy fzomoru fenyő fa alatt. 29dik aug. –778
Barcsay Baro Orczi Generalisnak.

El mult Lórintz napja 's dinnyét még nem ettem,
Se Kedves Orczinnak Verset nem küldöttem,
5 Chloris ajakiról tsokot nem fzedhettem – –
Illy kegyetlen nyarat foha sem töltöttem.
Itt a Nedves őfz már hideg harmattýával
Pomonát tzitzázza borzos fzakállával –
Majd el illant innét essős palástýával –
10 'S által ád a Télnek¹²⁴ fzent Mihály havával.
Nem látok én itten rosdás gerezdeket
Se Kertéfz kezével mivelt kórtvélyeKet –
Vintzellér nem lakta soha e helyeket
Hideg fenyves lepi völgyet, 's a hegyeKet.
15 Innét Sebess Albis jeges vizeivel
Zugállal hőmpölyög sikos Kőveivel
'S Ollykor pirosodván kurutzok vérivel
Nyögve elegyedik ÉjfzaK tengerivel –
Mi történik Albis még Te partyaidon? –

Mennyei Barátom mikor ezeket énekelném, hát ropog az apro pusKa – ropog az ágyu – a király mozdul – fzegény Gastheim pajtársom tegnap váltta fel – most izzad – mert tudd meg hogy a mi Ezerünk Csáfzár Magyar Hufzárjaival tartya a Külső ftrázsákat – az ellenség Langenauba; mi a kertek mellett vagyunk

¹²⁴ <fák Sa>

fiok Strázsáinkal; egy nap 's Két éjtfzaka ugyan vitézi modon tartottam magamat – a Király bé akart hajtani, hat Züg volt vezérlésem alatt, a helylet meg tartottam 's egy embert sem veztettem – fut a Kurutz mihelyt magyar katonát lát, Csáféréből két zug volt alattam – már egy kis Borostyán bimbotsKát nyertem – Itt urunk egész erejével hátunk megett – mesterségből kell állani minden leg kiflőbb mozduálnakis – a helylek 's vidékek irtoztató fortélyosok – Ám fzegény Anhaltot régi Kedves Rajkóját a király Spandauba küldötte azért hogy egy hegyet előttünk el nem foglalhatott – Mig kün állottam magam fáz nyoltzvan fzőkevényt küldöttem a lieneba. A főbb vezérek ütöközetet várnak a Királytól itt – én eddig kitsinységemhez képest azt mondom hogy //

[127v] itt belénk nem akad – már három naptol fogva igaz proféta vagyok – fokot mernék fogadni hogy Arnau vagy Járomirch félé vízfzfa fordul 's ott talám bennünket fíradtan elől talál – mert néki az uttya jobbis rövidebbis – voila la feule reflexion que j' apprehends. –

Te azomb* Barátom sieff jere Ki az Ujj vitézekkel – fzükség lefzen reád – a lovasoknak már majd semmi vezérei nintsenek – hallottad eddig fzegény Ravitza Obester halálát – bár tsak elébb tudhatom vala Cassára való meneteledet, Semiramisnak izentem volna valamit általlad. Most elvégzem ezen levelemet, de még nem petsételem bé, mig az ellenség mozdulásának vége nem léfzen – az után többet irok – többnyire fzüntelen lovan vagyunk – Horvátyaink úzik a Király Vadászfait most éppen.

Még egy Kis zab volt a tulsó völgybe, azt kalfzáltatá le, de nyilván nagyon fél, mert irtoztató erővel jött, az 'sákmányolok legiltségire – bizony fzépek a Helvetius versei! gondold meg egy kis zabért 's fzalmaért hogy öljük egymást – Mais l'État de L'homme¹²⁵ suppose une guerre. Élj te boldogul azomban, 's fzerreff engemet ugy mint én holtig foglak fzivelni 's tífztelni (fzignó)//

P.S. Leveledet tsak így utasítsd *A la grande Armée en Bohême*. Itt most SisKovits az egyik vezér – Lacy, Hadik, hátunk megett vagynak a Csáférárral¹²⁶. Knébel Generális hallom arestomb* vagyon Ő felsége quartélyánál azért hogy morvába Würtemberg 's Iffju Modena Ezerjeit, kik alatta voltak, az ellenség éjjel meg lepte, 's nem Kitsiny Kárt fzerzetek. A mi Erdélyi BasánK B.B. is három regimentet ajánlott az Udvarnak, ezeket a Nemesség költségén akarja fel állítani. – Afzfzonyunk ide Urunkhoz küldötte a projectumot – még titkoson tractálják a dolgot. Tenger Nép lefzfz az. Isten veled légy jó egéffgben.

¹²⁵ <un>

¹²⁶ Spanyol dohányt fzipákolnak. (A szerző jegyzete.)

64.

[128r] Kovács nevű falub* a Gytsinyi domb felé vezető uton 13dik 7br 778

Mennyei Barátom!

Ez a levél nem tudom hol fog találni Tégedet, magam sem tudom hol fogok meg állapodni ma feregemmel. A Trautnaui lyukon ki nyomok Fritzet, bujt
 5 előttünk mint sz, Mihály Napja előtt a Kigyo – farKát mégis meg nyomtuk – Ifzonyu kép egy ilyen Tábornak vízfza nyomulása – nem festem le néked, többfzer, 's régebben láttad nállamnál. Tizen öt Napokig ott a hol valánk
 fzüntelen esett havazott, abbol itélheted melly Kinnal ment vízfza – ágyuit fárba kellett hagyni ott a hol elevebben fúrgettük, tizen ötöt el kaptunk belöllek,
 10 betegjei el vefztek, hat nap tartott a Ki menése, ez tegnap előtt estve leve meg. Urunk onnét el huza bennünket, már Két napja tanyárol tanyára vízfnek a nélkül
 hogy tudnok estve hova jutunk – ma megint menyünk – az út egéfzen Laudon felé vífzen – Urunk Tábori portékájiis ma menének erre – Laudon HenriKen
 alkalmas tsapást tett – 's talám még sem akar Bátyta példájára ki menni Cseh
 15 Orsz'gbol? – vagy talám mi Saxoniába 's Bavariába több népet fogunk küldeni – ha bizonyost tudhatok meg irom – addigis öllelek egéfz fzivemből.//

[128v] P.S. Igazé hogy Ti ajándékkal el háritottátok Nemzetünkről a felkelés megváltását?

Szegény Knébel Gralis Olmutzba ül Klebersbergel a Császár hadi igazságot
 20 vagyis törvényt tartatott reájok – a vétek amazra háramlik, mivel azon nap maga parantsolta a le nyergeltetést – s a Közönséges hir ugy terjeszkediK Ki hogy
 Verner ezért nyomta meg őket – hihető, de szomorujátéka ez a fzerencsének – Élj Kérlek boldogul fokáig.

65.

[129r] Gytsinbe 18dik 7bris 778

Tudom már hova vezetnek 's Josef Mithridáttal mibe forgolodnak. Ez
 Gabelnél, mint egy hofzfu fziiju, mellyet Két lyuKon kerefztül huznak, az Ócse
 helyyibe Ki Éger felé terjeszKediK, minekutánna az Elbe partyain hafztalan
 próbálta volna, ujjra Cseh Országba akar nyomulni Silesiából, és HenriKkel
 5 kezet adni. E Kőröm szakadás nélkül meg nem esik, és talám már ma¹²⁷ utak
 ifzonyusága a királyn¹²⁸ ... addig erKezni engedte, fzoll a puska 's az ágyu –
 Laudon Henriket oldalaslag Követte – Itt a mi gyalogságunk a hegyesebb
 helyyeken¹²⁹ 's rövidebb oldalakon még tegnap Laudon táborozó helyyibe

¹²⁷ olvashatatlan (kiszakadt a papír)

¹²⁸ olvashatatlan (kiszakadt a papír)

¹²⁹ S rövidebb utakon – a szerző megjegyzése a baloldali margón.

10 telepedett – MinKet kik a Kisérésbe Trautnaunál utolsok voltunk, nyilván hogy kerezftbe ne találkozzunk az menő ofzlopokkal, itt Gytsin mellett//

[129v] meg állítottak. Urunk, és La'cÿ Gabel felé meg előztek bennünket – Táborÿ portékájok itt nállunk hált. Az első ujra omlik erre a fzerencsétlen földre – bár tudnák a királyok könyv nélkül, 's volna fzivékbe oltva Helvet* négy
15 verse – de ha olvassák, elfelejtik –

Másik levelemet postára nem tehettem eddig – ezzel Küldöm – fzedd rendbe a fzéjjel hányt gondolatokat és válogaffd¹³⁰ ki mind a kettőből a mi valamire való – Nékem pedig bocsáff meg hogy tsak így futolag lehetek veled – Isten veled – légy egéffleges és boldog – az én Semiramisom hufzadikb* haza felé
20 indul – hallom az Urát Kolosv* fő tífztnak tették – hát a mi Banatusi vásárunkból lefzfé valami? Ha a télen haza nem erefztenek fزابadságal küldj nékem egy Virgiliust, hadd olvashaffm leg alább ötet ha Kedves társaságodba nem gyönyörködhetem. Élj fokáig.//

P.S. Mint az előre tsinált ofztályból látom Nyitra Vármegye nem sok
25 Katonát ígért – bezzeg jó volna most ha a parokás Polgárok valami nagy¹³¹ mesterséges *Cheaufoir*t, melegítő efzközt találhatnának mellyel egy egéffz Nemzetnek fzivét fel lehetne buzdítani – vallyon a dicséret elégé erre, mint egynéhány tsepp fspiritus a meg hült étKek melegítésére? – Anchyses fiának utazo Társai tsak erre a versreis fel ugrottak – *Vincet amor Patriae Laudunque*
30 *immensa Cupido*. Adieu.

66.

[130r] Gitsini vidéklésbe 29dik 7bris 778

Bezzeg nem hasmányt fekve, 's nem ferrel lotsolt tentával iroK most Noked menyeyi jo Barátom. Miolet utolso Levelemet feléd utasítam a leg nagyobb nyugodalomba merültünk. De ezt a hirtelen valo változást, az Ellenségnek vízfza nyomtatását, a mi mélyly tsendeffgünket vallyon Barátom mire lehet
5 ezeket¹³² magyarázni? – Talám a Sasok titKon meg egyeztek magok között, 's majd harmadik költségen potolják Ki magoknak azt a mit a hadaKozásba vefztettenek – Urunk, Ócsével Leopoldal tegnap előtt innét Laudon tábora felé el indult – a Nagy Hertzeg onnét egyenesen Bécsbe vízfza fog témi nyilván Annjának meg vinni melly állapotban találta beteg ócsét 's Bátyjának táborát.
10 Amaz meg mostis vér hasba 's azzal elegy hideglelésbe vagyon, táborunk pedig réfz fzerint vidéKel, réfz fzerint pedig fátor alatt fekfzik – a gyalogság nagyobb árra mint táborozik – a mi Ezerünk, mivel néki egéffz nyáron elég jutott, itt Gitsin Kőrül négy jo helységb* fekfzik – Magam másfél fereggel egy

héttől fogva itt Gittenovetzbe lakom, a Gazda asfzony mindennap négy veder

¹³⁰ <bocsáss meg>

¹³¹ nagy – beszúrás

¹³² ezt-ből ráírással javítva

15 tejet fej teheneitől, juhaitól, gyermekei a Cseh buchtival tsak úgy hajigálnak egymáshoz, nyoltz meddő öreg szolgáló éjjel nappal tsépel, szilvát afzal, borsot vállafzt és savobol köpül vajat. Meg//

[130v] itélheted abbol mely jó dolgom légyen. Te eddig Bécszet megis futottad, 's a titKos szugolyokban értetted a tsimbokos parokáju Ministerek
20 merre kívánnyák Kormányozni a Birodalom dolgait. Nehéz időpontya meg kell vallani, mert ha nyerünk ellenségeket támafztunk magunknak; ha vefztünk ugyis lefznek ollyas szomfzédaink KiK az alkalmazatosflágal élni foglak erőtlenségünkben el nyomni. Sokfzor jutott efzembe hogy vallyon töltőké én valaha egy jó Napot abban a rézfiben Bavariának mellyet el foglaltunk?

25 TsaK egy szempillantástis nehezen hífzem.

Vurmseerre az irigység szokása szerint feltamadott, már tselekedetit kezdi ocsállani. fenki egy naptol a másodikig nem bizonyos maga becsületének meg tartásáról. Ezek a példák nagyon határba szoritották vitézségemet, 's hidd el Kedves Barátom hogy egy Frantziának mondása mély gyökeret vert
30 szivemben; az Austriai Haznak, igy szollott, nem kellenek *Hazaftai*, már elég gazdag és erős jövevény béreseket *fizetni*. Azt ugyan jól vetted észre hogy a mi hazánk nagyai még fiokat sem akarták előmozdítani nemis mégyünk elé Barátom. – Nékem Groff Hadik egy szép zomántzu tzifra levelet irt a minap, a Levél a febembe vagyon, magam pedig már tizenharmadik efsztendeje hogy
35 Kapitányoskodom – Ezen panafzomat tsak neked öntöm Kebeledbe, mások előtt mosolygó ortzával szollok mindezekről. Némely Grális Urak KiK jo akaraim unfzolnak mennyek La'cyhoz//

de én erre a lépésre még nem vehettem búfzke szivemet, 's reménylem hogy foha nemis vefzem. Itt azt rebesgetik hogy Turnau felé fogunk menni, Lacý
40 vezérli ezt a nagy Tábort – hertzeg Alberth HadiKKal Járomirch felől maradtak. Braun (:a Ki se nem ir se nem olvas többet:) egy Corpussal Reicherbergnél áll – Ezek mind mefzfzelató mesterséges főKnek a mozdulásai. Sok szpanyol dohányt kell addig szinni mig valami ollyast Koholhat az ember. Pipázzál Te addig kedvedre, élj boldogul, 's ne tserélj, a tsillagos mellyü Urakkal, se afztalt, se
45 ágyat – szivet pedig éppen ne. Isten veled

B

P.S. Ugy értem hogy a magyar *Hudibrás Bécszet el hagyta 's Pestj vagy pillisi Remetévé lett* – a Kis Öcsémet nálla hagytam vala Bécsbe a Kálvinistáktól való féltemben, még semmit sem irt iránta, miolta magával oda le hordozta. A
50 sok történetü¹³³ Sánta Benyovtzky a frantzia Udvarból három efsztendőre nyervén szabadságot ide jött – máris Kantsal szemekkel nézik némellyek, mivel ugy hallatik hogy Urunk szolgálatyába akarná venni – habet etiam ille peccatum mortale – irremittibile. Vale.

¹³³ Sok történetü – beszúrás

67.

[131r] Leutomir* utomba futolag 2dik 8ber 778

Minket nem soKáig hagynak a Gitsini mély nyugodalomba – Urunk az előbbivel Turnau felé nyomult – Minket Coburg Dragonnyossaival titKon erre el küldének – holnap Marick Tribauba ebédelünk, a Közönséges vélekedés az,
 5 hogy Botta Corpussainak feigiltségire megyünk melly felé a Király Braunsweigi Hertzeget Küldötte volna. Holnap után talán többet tudhatunk, tsak Lovaink győzhessék. – Ezek gyümöltsei az EzereK el ofztásának. Nem birja a barna hágora – fzufzogni kell de a fzivünk mégis jo – ’s az enyimnek az az érdemeis van mindenek felett hogy Téged fzeret

10

B

P.S Hogy leveleidet annál bizonyosabb* vehessem zárd ennek utánna mig téli tanyára nem fzállunk, Báróczinak, általla hiba nélkül kézhez vezsem. Éljj boldogul.

68.

[132r] Megint Vifzternitzbe 7dik 8ber 778

Sietek Kedves Barátom meg irni NeKed mi történt tovább velünk. Botta, vagy az igen nagy okosságtól vagy egy kis félelemtől, vagy mind a Kettőtől egyfzersmind viseltetvén, előbbeni Táborából egézfzen ide Olmutz alá hozta
 5 magát – Ezzel, a mi utunKat olly félelmetessé tette vala, hogy vezéreink alig tudják vala merre vezeffenek. Talám fzerencsénkre az ellenség hadi fortélynak vélte ezt a Botta ráK menetelit, azért Troppaunál tovább nem méréfzelt menni – ott haljuk erősíti magát, nyilván ottis fognak fzanékázni a Kurutzok. Minket falukba tettek, mert LovainKot ugyan Tatár modjára meg hajtottuk. Coburg
 10 Dragonyoffai, Csáfzár La’cý, Colloredo és Heldburghausen gyalog ezerei követtek//

bennünket, már azokis itt vidékünkbe vagynak. A Botta Tábor holnap ebéd után falukba ofzlik. Urunk tegnap Olmutzba maga megjelent két órát foglalatoffágának, kettőt álmának engedett, azután el repült nem tudom, merre?

15 Igy tsendeffédék¹³⁴ meg kevésbé rebegő Morvának félelme, melly az Udvarnak fegedelmét a mint hallom, a leg Keservesebb fzokkal Kérte. Igy juték énis harmintz mértfölddel Közzelebb hozzád –

Éljj boldogul, kedves Barátom, és jusson efzedbe ollykor ollykor az Ki itt vefztett patkoidat Keresi’s rollad fzüntelenül emlékezik.

20

B

¹³⁴ eredeti változat: csendeffég (ráírás)

P.S. Az ellenségnek Troppaunál álo erejét hufzon négy Ezerre becsülik. Elrickshausen még eddig Olmutznál és egézf Morvába levő Népünknek vezére. A fzerentsétlen Knébelt Spilbergi fogságra törvényezték

69.

[133r] Pauts mellett Silezia fzelin a fzeép tsillag alatt 12dik 8bris

Megint hasmányt feküve irok Néked Kedves Barátom. Olmutz bástyái alol ide repülénk. Az ellenség itt kezdett vala prédálni, Tegnap még Troppau ba volt, ide Két mért földnyire – egy néhány részeg Kurutzait el fogtuk, ezek azt
5 mondják hogy egézf erejivel vízfza nyomul: így tehát útközetet nem vár a Bruntzviki hertzeg.

Nékünk a parantsolatunk rajta útni ha meg vár. Elrickshausen Hoffnál vagyon, Barko itt velünk a jobb szárnyán vezet. Urunkis itt van valahol a mint mondják. Ha mi történik megírom. De ugyan mesterség tollat forgatni mert már
10 Keményen Kezdet fagyni – de¹³⁵ azért az én fzivem hozzád fo ha Hideg nem léfzen.//

VernerneK halálát elhirefztették vala, de ugy hallom nem igaz tehát egy hires tolvajjal több van még a világon. Isten veled.

70.

[134r] Sileziába Glotzersdorffi gunyhombol 20dik 8br 778

Az irtoztato dér ma faluKba fzoritta bennünket a fzegény lakosoknak nem Kitsin inségekre mert tfák nem egy más hátán fekfzünk –

Az ellenség még Troppauba van, tegnap virratta előtt egy tsoport Horvátság
5 Hufzárokkal edjűtt az fántzokba bé vágott –’s irtoztato lármát oKozott – A részeg Burgusok pokol modjára ágyuztak, de a fetétbe nem tudták hová arányozzanak: Már a mi Horváttyaink ’s Hufzárjaink egy orányira voltak megint Troppáutol ’s öK fzüntelen lödeztek – Hir futamodott hogy Obester Splényi meg febesített volna – akarnám fzivemből ha igaz nem lenne – mert ha
10 fzinte egy kis vereffél elegy pántliKával bé kötíkis a sebet, de ha mélyly holtig meg marad annak a helye. Mondhatom néked hogy ez ám az igazi Kärn¹³⁶ orfzág Itt földi almánál egyebet nem terem a föld Ugy tettzik mint ha Mars mondva vagy akartva vállafztotta volna magának ezeket a Tartományokat, mintha azért hogy még a föld is a tsillagzatis legyenek hasonlok az ő
15 ifzonyuságához – ez a gondolat minap efzembe juttatta Hazámat ’s Nemzetemet, hald meg mitsoda versekre fakada Musám a Magyarokrol:

Mit hallok Magyarok Pindus tetejéről?

Nints kérdés már Budán Rákos mezejéről.

Eltűnt már Bellona Parnaszus hegyéről

¹³⁵ de – beszúrás

¹³⁶ nem sikerült teljesen kiolvasni

- 20 'S Thalia hárfázik szent Gellér bértzéről.
 Ott hol rég Athila kegyetlenségében
 Mártotta kezeit öcsének vérében
 Hol világ szakmánnját rakván székreényében
 Bizántz 's Roma forsát tartotta kezében;
- 25 Hol Mátyás azután szelídebb időKben
 Békeséget hozván Kaláfzos mezőkben
 Pallásnak templomot emelt a felhőkben,
 Melly tsak hamar dőle rut vér-feredőkben
 Hol vad Musulmánok Mahomet holdgyával
- 30 Tündőköltni kezdtek 's szulimán Kargyával
 Atyáinkat ölvén vitette Dunával,
 Mely Pontusig nyögve folyt véres habjával;
 Hol//
 [134v] Igazé hogy ott most Békeség ölében
- 35 Minerva szoptatván Kegyes Kebelében
 Nevel benneteket Apollo nevében
 'S Kard helyett tollat ad fiatok Kezében?
 Ha igaz, Kűlgyetek Gyöngyösi Lelkéhez,
 Ki már régen jutott Elis mezejéhez,
- 40 Térjen onnét viszta megint Nemzetéhez,
 S adjon kedvet néki szűletett nyelvéhez.

Bár ne Gyöngyösi lelke térme viszta, hanem a te szabadságról való verseid jönnének¹³⁷ világosságra – mond meg mit téz te ezekkel, Nemzetedet ettől a nagy jótól meg foztad – Talám AmeriKa el szakadt Európától most ragasztod
 45 hozzá Belétedd azt kérlek majd a télen azután együtt olvassuk 's bele toldozzuk hová leg jobban illik. Te addig írj ne heverj mikor polgári foglatosságaid engedik. de mindenek felett légy egésszéges, boldog és szeress engemet.

P. S Egy Hadnagyom Ki tegnap Barkónál volt ordonáncon ebbe a szempillantásban viszta jöve. Az Obester Splényiről támadott hirt, fájdalom
 50 igenis meg erősíté mert maga látta míg Kötözgették; elsőben egy zsida szurással van nyakba sebesítve, másodszor a tzombja van kereftül löve: mint Hadnagyom mondja még eddig egyiket sem itélték az orvosok halálosnak Isten veled

¹³⁷ <jöjjen>

Afzfonyunk csecsés irásával Cseh országba utasított Leveled Koránt sem tévelyedett el Kedves Barátom, sőt egy nappal elébb juta Kezemhez az utolsonál, mellyet Pestről írák hozzám. Bizony nagy Kérdés, (:s talám a fzeretet
 5 fzőrnyű Kissebbsége nélkül arról gondolkozni sem volna szabad:) nagy Kérdés, hogy vallyon Semiramis leveleé vagy a Tiéd okozott több győnyörűséget unalomba merült fzivemnek? – Elég hogy én egynéhány fzempillantásig függőben voltam, ’s azt tartom, hogy ha a Barátság maga olly fzemérmes és alázatos nem volna, még mostis függőben volnék; – de tudod hogy a fzeretet
 10 vakmerő ’s vak – tudod – hogy erőfzakos – mégis, mégis hidd el hogy az elébbi nagy Kérdés nagyon fenn van előttem – De azért Kérlek Cupidonak el ne árulj, mert jól érzem hogy még továbbis Kell fzolgálnom Kedvének – –

Látám én igazán a P.S.-ból Bécs Lelkit ’s a Magyarok fzivit. Esmérem mind a Kettőt. Groff Telekő Károly kintstarto Erdélyb* – Majd néktek Palatinustok
 15 léfzen – a Frantziáknak szabad Bécsben Negyedik Henrik vadáfzattyát ’s Rodogunt jádzani: – ’s a többi – que de foibles ressorts font des Nobles destins! így kiáltott vala fel egyszer Voltair Bátyánk//

Hoffzas háborunál egyebet nem láthatok előre ’s félek, hogy a Hit iránt való jövendőlésed ezen dolgoknak forgásával bé ne telyesedjék. A Németh Áthila
 20 mint talám utobbi Levelembé meg irtam vala, Tropau városfán tull Jägendorf nevű helységben telepedett, nyilván onnét ujj tolvajkodásokrol elmélkedik. ez ollyan fzegelet ország mellyből tsaK hamar három fele indulhat pufztítani. Ti ugyan ne féljeteK, mert van neki efze, Kerúli határaitokot, a Közönséges felKeléstől nagyon tart. Hanem Lengyel Orzfági so Bányánk Wichnau Könnyű fzerrel áll: minap egy ravafz koborlo Verflefs ObristLieutenant neve alatt ott
 25 volt, ’s a Tifztekkel azt hitetvén, hogy ide valo Cassáink meg üresedtek, tizenkét ezer aranyokat Kivánt marháK vásárlására, azok fzerencsénkre olly Könnyen hívők nem voltak, a rozfz ember pedig vévén éfzre a Kétséget el illantott. Most itt köntősit, termetit le irták, ’s nyomozzák mindenfelé – Ez Könnyen lehetett
 30 Fritz mestersége, az által leg alább az utat; ’s mennyi pénzt reménlhetne ha oda fzaguldoztathat, megtanulta. Tudnok mi Barátom az utat Berlin feléis, de Ki vezet oda? fzegény Knébel fzerencsétlensége Generalifzainkat úgy elijjeftette, hogy ezek leg kisebbet sem mernek fzerencséjére bizni: a Cabinet pedig *fur la defensivot* vett sinor mértékül magának, nyilván azért hogy több ellenséget ne
 35 támafzfunk magunknak – e pedig fzomoru hadakozásnak modja, mert nehéz Ki találni hova akar //

[135v] bé rontani az ellenség, mindenfelé kell futKosni, tsupa utazással véfz a Nép és a Marha: Hufzárságunk igen Kevés vagyón, a mi tortyossaink sok bagagiájaktol nem alkalmasok valamit hamar végezni – Így ugyan a
 40 FranKfurti homokban maradt patKoidat vízfza nem hozom; Kűlgy Te Nékem inkább Virgiliust ha innét nem fzsabadulhatok, leg alább majorkodni tanuloK. A mi itt lévő erőnk már könnyen 40m emberre mégyen, de mit hafznál? a fzempillantást elmulattuk. Igaz hogy Grétzet Troppau mellett meg erősítettük, de azért az ellenség Troppaubol ha Ki megyenis, akkor tér vízfza mikor akar,

45 ha tsak nagyobb erővel oda nem nyomakodnak 's csatára nem botsáttuk a
dolgot. – B. Splényi vezedelmén kívül vagy, ide mint egy két orányira Harta
nevű faluba feksziK, azon nap fegiltőivel edjűtt három Tifztyét 's 54. vitéz
Hufzárját vezette el. ezts az ifju Modéna Ezerének lassúsága okozta. Lásd
mire vízen bennünket az öreg Mythr* – azt hallom Anthropol leküldött 's
50 három ezteendő várakozást alkudott tőlle a Kőszvényel úgy végzett hogy tsak
új ezteendő fogva februar közepéig laKjék tsontyaiba – a megj vizKorságnak
pedig azt ígérte, hogy ha három ezteendő lélegzetibe nem gátolya, 's fzin
felyül levő vékony hártikáját addig által nem lyiKafztya örömet hal meg velle
– – – – Isten ójjon Tégedet mindenkitől, 's engedjen Néked boldog orákat
55 tölteni Kivánom B//

P.S. Madagascári Gubernator igaz hogy a Fekete Úgy mellett lakó
fzékelyeknek Tulajdonosla 's Obestere – Félhetnek a Crimiek, mert ő majd ki
hajtya onnét a Mufti 's szent Péter vári Patriárcha pártosfait; 's a fekete tengeren
Magyar gályák vitorláját emeli fel – Isten veled Kedves Barátom, légy boldog és
60 fzeress engemet.

72.

[136r] Schribau. Prussiai Silesia fzelin. 3dik 9bris 778 reggel négy orakor

Barátom! Itt nyugodalom még nintsen – Éjjel nappal Lovan – már megint
tsak az Opa vize vagy Közöttünk; a hidakat el fzagattatták mind a Két részről
– holmi aprolékos tolvajkodások, mint fzikott történni, mégis esnek, mert a víz
imitt amott gázolható – Nékünk minden éjjel a vizig Kell fzaguldoznunk, jobbra
5 Ofztrau felé van Mitrovzky Generalis egynéhány ezerral – a Jablunkai és
Teschini vidéket fedezgeti – ez előtt három nappal tíz bataillonnal, ezer
Lovassal ott fát keresett a Brunz*-hertzeg – Troppauba nagy fzukséget
fzenvednek fa dolgából – már a Csűreket kezdik el hordatni 's a fzelid Céres
pajtájiból így tsinálnak áldozatot Vulkánnak – Talám Udvarunk akartva nem
10 bolygattya Troppauból hogy leheffen oka panafzra 's az Agreflori büzt világ
előtt rajta hagyhassa: elég hogy nekünk igen alkalmatlan fors jutott, Hufzárság//
nintsen, Ezterházból Bonyhádi Major Divisiojával itt volt mellettünk, már
azt fe tudom hova küldötték – utolsó nap fzinte nagy fzerencsétlenségek volna
a boldogtalan Vürtembergi Ezernek vigyázatlansága miatt – tizen öt Embert
15 vezettek el Hufzárjaink, azt pedig a mi magunk Strázái Között, jól látták míg
tíz feregel Troppauból Ki jöttek, mégis se nekünk se Ezterházi Divisiojának, ki
éppen Marchba volt, hírvöl nem adták a Lomposok – Már fel váltották innét,
mert utolyárais Kudartot vallottak volna – azon nap egy Magyar szentelt vitéz a
holt koponyával bélyegzett feKete Kurutzok Obristlieut* Mannteufeult Lováról
20 le vágta, de a fokaság miatt el nem hurtzolhatta magával – bé zárom ezen
Levelemet mert megyen az elküldött – Te pedig talám Kivánfz tudni valamit
arról Ki Tégedet holtig fzeret

P.S. Kedves vejed B. Splényi itt a Graetzi lántzokba előre áll Trillier Két Battaillonnal 's holmi horvátsági friss helyre vállaltztották – az Obester febei gyógyulnak. Isten veled.

73.

5

[137r] Tsirm. Silesiába a ho fuvatagok között 8dik xbris 778

Lassan azzal a fel melegített Spártay feKete Levessel! el ne önts d valahogy – nekemis hagy belőlle, mert nagyon fel ingerléd véle izlésemet.– Láttalak olafz
10 kementzéd mellett míg horváth mentébe, veres jantsár füvegbe főzegettél: bár tsak én pipa tífztitod lehetnék, 's olykor olykor fzerafzKier dohányodat eleven baK szénnel gyujtogatván, jo gondolataibol, ha lopva is, hőrpölhetnék. Mert tudom, hogy az Eleusinay Céres titkaiban bé avatot nagyobb Böltsek, mint Te vagy, ritkán fzoktak tartalék nélkül fzollani: azért tsak ugy mereK én Közéleteni
15 hozzád mint Confuz leg Közlebb való atyafjiához – rettegve 's méjj tífztelel – vagy azzal, az e Kettő Között való érzéKenyiségel, mellyneK Pláto és Pope hafztalan akartak nevezetet adni, mert azt tsak érezni szabad, de Ki befzélteni lehetetlen – bezzeg ha ezt tudná az én Kedves Semiramisom pórul járnánk mind Ketten, mert ő tsak egyedül akar fzerettetni – De mit tsinálz Te Mably Apát ur
20 törvényt adó írásaival? mit Leo Császár fratégiájával? – hadd el Kérlek ne vefztegesd idődet – jobb igazán azoknál a gulyás hus – nekem már Virgilius sem Kell, tsak tréfából kértem tölled – Pesten akarlak én Tégedet ölelni – mi Közöm tehát Dido fzerentsétlenségeivel? – akkor fogom azokat megint olvasni//

[137v] kívánni, mikor magamis fzerencsétlen leszek – de hadd most előbb
25 éreznem boldogságomat mellyet majd Kebeledben 's Semiramis Ólében fogaK Kostolni – Tsudálkozol talám Te ezen Kedves Barátom – de ne tsudálkozzál – mert Felséges Urunk ezen eFztendeji Táborozásának itt véget vetvén 's utolsó estve Különös jó Kedvibe lévén, egy oráig magánál tartoztatvan engemet, réfzt találtam három holdnapi szabadságomnak meg nyerésére – Ezen holdnapnak első
30 Napján már elis indultam volna, ha az nem tartoztatott volna, hogy az Ellenség némely mozdulásaival Láttatván mint egy Lengyel Orfzág felé igyekezni, és ott talám a Mosquákkal Kezet adni, ha Ezerünket valami fzolgalat, vagy talám apro csatais találhatta volna, jelen akartam mindvégig lenni – ezen bizonytalanság volt ugyan tsak oKais ilyly hofzfzas halgatásomnak. De tegnap
35 előtt Urunknak különös parantsolattyából adaték tudunkra hogy a Savoya Ezere itt rövid idő mulva fel fog bennünket váltani, és mi Freydenhal vidékibe, hol most Generalis quartélya vagy on itt 's Morváb* fekvő Táborunknak, fogunk télire fzállani – ideje már egyfzer, mert a németh HansliK, ámbár már fél réfz abrakkal tartottukis de már alig birják lompos lábaikat – onnet hát majd
40 talám fzsabadulhatok – aztis előre tudodra fogom adni mikor indulhatok –//

Vödöt ne féltsd Grätzbe, mert azt ő úgy meg erősítette, hogy sántzai eleibe, a Komáromi híres füzűzet, mely fűgét mutat, bátran Ki tétetheti: fzerentséltetet ő engemet egyfzer Kedves jelenléttel Tiefengrundi pozftomon. Gondolhatod melly drága vendég volt előttem a ki a Házalläg Istenének erős kötelei által, 45 fjjaddá lett? – – fzorgalmatos nagyon, és a Grätzi várnak réa bizása hidd el, nagy betsületire fzolgál: gyakran fellármázza a Troppaui fázott heréket – minape éjtzfaka két fház Horvátságal annyira vitte őket hogy fegyver alá fzaladván ágyukat huztak előre, ’s minden ágyu mellé hat fáklyát gyujtottak – e már ugyan elég nagy ostobaságis volt tölleK magok ágyuja mellé fáklyát 50 gyujtani – e horvátok minden vezteség nélkül fzepen visfza tértek – Mi itt az ő háta megett ingre gatyára vetKezünk, pedig igen mezfzfe nintsen töllünk a Hofztyiba lappangó Kurutzság.

Kata Afzfzonynak jelentései még eddig mind távulrul valok, ha tsak valami egyéb változás nem történik hamarébb lehet olaj ágat mint borostyánt 55 reménleni. A KaKasoK már a Németh f. Birodalomnak határán belől éneKelnek – Ezek tsalhatnának meg bennünket – mert a hadakozás nékiek fzükséges mind addig, mig America egézfzen el nem fzakad ’s a Török¹³⁸ Hold utolso háboruba vezftett fényit //

vizfza nem nyeri. EzeK nagy változásokat hoznak magokkal – félek a 60 Richelieu tanitványaitol mert a mostani háborunakis titkosabb ágat bogát még mind őK tartják Kezekbe jól tudom. Majd a Bécsi fzugolyokba többet tanulhatok talám – fzeretem hofzfzas éjtzfakáimnak fzőrnyú unalmát ezekkel rövidíteni – Hát Te nem jófzfze Ujj Efstendőre azokba a fház Ezer gyertyákkal világozott tündér paloták* tolyongani a soKasággal? Volna miről írni egy Kis 65 *Recueilt* öfzve fzedett gondolatokat: én már anynyit fértzeltem tarifznyámb* hogy egy három fzemélyre valo KereK afztalt bé takarhatnál véllek, ’s még irhánakis maradna. De Te AmeriKának mért nem akarfz kedvezni Musáddal? – A Stockholmi és Varsavaý Nemzetektől semmi jeles vagy nevezetes változást nem reménlek. A Crimiek hamarébb lehetnek Bernaý polgárok mint amazok. Már én helylyiben Stadthoudertis Candidáltam, a Dozsé név utálatos előttem, 70 miolta a LukaýnaK Komornyikját az AntiCamarába fzalámit töltőgetve találtam – Élj Te azomban boldogul menyeyi Barátom és ne fzünnyéél meg fzeretni engemet

B

75 P.S. Tudositásodat ezentul tsaK Bécsbe Bároczi barátunk Kezibe küldjed. Ellrichshausen betegen Brúnbe vízfza indult innét ’s helyyébe Schackmint nevezte az Udvar Fő vezérnek kiis¹³⁹.be véfzen fzállást magának. Isten veled.

Teleký Károly Kints Tartoságából femmi fem lett – mégis 3000. Katonát adnak a Nemesek.

¹³⁸ <Diván>

¹³⁹ olvashatatlan

Barcsay Generalis Orczynak Silesiáb* küldött verseire

- Megint nem hagyfz béKét, ebrefzted tűzemet.
 Igen jól esméred hajlandó fzivemet –
 5 Melly a Barácságnak szoros Kötélével
 'S a Kilentz szűzeknek titkos erejével
 Egy aránt vonfz hozzád, és tífzteletedre
 Verset irat velem gyönyörű versedre.
 Irjunk hát Barátom vigat vagy szomorut
 10 A nélkül hogy váránk borostyán kofzurut;
 Nemtelen fűz fáKnak szegény árnyékában
 Többfzör laKik öröm mint Nap templomában.
 Hol dicsőülteknek szentelt oltárokat
 Irigység mardosván fényes ofzlopokat
 15 A leg nagyobb lelkek sok fzázadok mulva
 Őrök háboru közt vagynak felzudulva.
 Boldogabb ezerfzer Ki zab Sipotskával
 Esmeretlen lakván völgyekbe nyájával,
 Nem énekelt soha fene vitézeKről
 20 Se már elenyézfzett búzfKe NemzeteKről,
 Hanem Baráttjának vagy hiv Philiffének
 szentelte verseit Juháfz énekének.//
 [139v] És bikk hajra metzfvén Páfztori notáját
 Lassan hajtogatta ugrándozó nyáját;
 25 Míg egyfzer, O Egek! melly fzőrnyű gondolat,
 A PárKÁK elmetzfvén e Kinos fonalat,
 Nem marad itt egyébb hideg árnyékánál,
 'S Phillisnek Kőnyveit árafztó hamvánál.

Barátom én már itt vagyok a tündér Paloták Között tsaK úgy tántorgok 's
 30 vergődöm mindenfelé mint a madár Kit léppel meg fogván KalitzKába zárnak.
 alig várom egy kis lyukat Kaphassak 's feléd repülheflek. Itt furtsa világ van
 most, Két felé ofzlott a Birodalom – Divisum Imperium cum Matre Caesar
 habet – egyik fél békeflegget a másik háborut ohajt – féleK hogy az öreg
 Mythridates ezzel az alkalmazoflással élven alánk ne öntse a lugot. Tölletek
 35 megint Katonákat Kérnek, de ki fogja azokat békeflegbe fizetni? – Egytól félek,
 's nemis merem fenkinek mondani hogy igaz ne legyen, majd az ötödik
 Divisionak ös több Magyar Katonáknak kikkel most az Ez.eket szaporityátok,
 fizetéstis tölletek fognak kérni békeflegbe – vigyázz réa bár – A Satyráb* éppen
 egy gondolatunk volt – énis Tsirmi unalom oráimot azzal kezdettem vala
 40 rövidíteni//

fzebeni¹⁴⁰ Collignon bálját vettem tárgyul – volna elég mit irni Flaccusnak vagy Boileauanak, de érzem hogy Musám mind gyenge mind félénk az erdei KetsKe Kőrmű füles farKas Isteneknek nyelvén befzéli – Majd őfzve vettyük őket, talám Te bátrabb vagy az efélékb*. Tudos Társadat ide el várom meddig léfzen
45 mulatásod Pesten. El ne menny valahogy Callára, vagy a Tifza mellé Lápokat méregetni. Urunk Paripáit Olmúz felé el küldötte, azt hírelik hogy magais utánna el indul minden Orán – én fzüklégtelenek találok, de Isten tudja fzándékát – a frantziák a fegedelmet meg ígérték. Leopold Hertzegről titkon ugy fajditottam hogy Madridba akarna menni: Florentziáb* rendelt uttyaK
50 hufzadiKig hátra tétetett. Most fz. Péter várából várunk egy Couriert kinek hir hozásától függ a Békellég vagy hadakozás. isten veled Mennyei Barátom – azt már tudod hogy a Neapolisi Koronás Hertzeg meg holt, de Parisba ellenben Lucina fegedelmével egy hires fzéségű *Princelle de France* jött a világra? – az én kedves Semiramisomis már fzerencsésen meg fzsabadult, de mijelett azt
55 elfelejtette meg irni, nyilván örömibe vagy igen nagy fájdalmib* 1779be Néked ezer boldogságot kívánok fzeretettel

(B)//

P.S. A Ti Veres Kalapu Primásotok itt futKároz. Pálmának mond meg KérleK hogy Ūrminyi azt tudakolta töllem ha elvégezteé már a Historiáját és
60 hogy ohajtva várja – én jóllehet Stutterheimről tudtam volna talám többet befzéli azt találok felelni hogy ugy vélem már elvégezte munkáját. IroK magam Pálmának ha egy kis időt nyerhetek enapokba – most a térdeimet fzoKtatom a Spanyol hajlásra, hogy hibát ne tegyek valahogy. Ugyan most jut elzembe ama furtsa gondolatod, hogy Novemberbe lefzfz dolga a fzegény Posta
65 Lovaknak; mert

Sternbergtől fogva Brúnig TifzAfzfzonyoknál egyebet nem találtam az uton. Élj sokáig.

75.

[143] Hamvas fzeredán fáradt elmével 's igen lankadt erővel 779 Sietve

Ha élfz, és boldog vagy örvendek Kedves Barátom. Én élek és fzeretlek – Várom már¹⁴¹ 's bár Könnyebben várhatnám azt a napot, mellyb* Tündér Ilona orfzágából – Semiramis öléből ki ragadván magamat ditsóllég mezejére
5 siethessék ! – Hozzád való Barátságom nem Kitsiny erőt ad erre nékem – Ird meg Pesten találhatlaké jövö holdnapnak hufzadik napja táján? Kétséges vagyok abb* hogy valyon nem Lengyel orfzág* találoké Ezeremet mert már három héttel ez előtt parancsolattya volt kéfzen lenni első trombita fzora indulni. Europa ugyan tsak nem béKéllik meg, nem? Közelit ahoz a nagy romláshoz
10 mellyet oltárainak eldöntésivel 's erköltseinek meg veztegetésivel kéfzített önnön magának – Igy mulnak el mindenek – fzomoru igazság öröKös változás!

¹⁴⁰ fzebeni – beszúrás

¹⁴¹ már – beszúrás

– boldog Atyák! kik már nyugodtok és ezeket nem láthattátok – nyugodjatok békefűben – fzerencsétlen Unokáitokis el mulnak a föld ujj Nemzeteket teremte.//

- 15 De ezekis el enyéznek – miért íránkozunk tehát? jobb DemoKrittall tartani – Semiramis Közfönt tégedet ezerfzer – eljőfzfz Kolosvára installalni? – Isten veled – Egyebekről most ha időm lenneis bővebben irni tanátsosnak nem tartanám – tartsd meg fzivedben ’s emlékezetedben Ki tégedet holtig tífzel//

- P.S. Itt a foKhagymás Hadtol félünk titkon, de mélyen halgatunk. Ugy
20 hallom Néked Cassára fegyveres vendégeid fognak érkezni, SisKovits a SlaKták földin fog parancsolni – Éljd boldogul – Ugy – – a Griff madár megyéne Hadba vagy tsak Pater Farkással ott hon marad? – tudosits ezekről. Pálmát közföntsd fzommal

76.

[141r] Vienne le 29 de Mars 779

- Cette nuit je pars pour l’Armée. – La paix n’est pas bien sure encore. Le terme de l’armistice est jusqu’au 15. d’avril. Il y a de l’apparence que tout cela n’est pas trop durable. Sa M. l’Empereur est encore ici – son frere l’Archiduc
5 Max; est malade d’une enflure de pié, qu’on a coupé la 3me fois. Pardonnez ce chiffon est une impertinence mais j’aime mieux manquer du coté de l’etiquette que du Coeur qui vous appartient par le droit le plus sacré

B

- Notre Regiment est toujours en Silézie. Aimez moi toujours. A l’Armée
10 j’espère de trouver vos lettres egarées.

77.

[142r] Megint Glockersdorffba Silesiába 8dik apr.779.

- A Békefűsség itt igen kétséges Kezd lenni: Közfvényes vezérük ma parantsolatba ki hirdeté hogy mindenre kézfek légyünk, mert ezen holdnaK
15 15dik Napján éjjél után a Vér ontás megint fel fzabadul – Én itt ujra huzni Kezdettem az igát 14dikbe ha a dolgok nem változnak az Opa vize mellé megyek pajtásomat fel váltani. A Halál és a Betegség bezzeg kalzálja itt az Embereket! fzegény vitézek! hány ezernek kell párnán has menésbe meg halni? hánynak hagymáfzos fővel Cháront közfönteni? hánynak beteg pajtársátol mellyibe fzivott mirigyes lélegzettől meg fujlani? hánynak? – Barátom! ’S az
10 Emberek még Hadakozást ’s kinzo efzközeket gondolnak Ki – Egy fájdalombol másba merül fzivem –

Semiramis távul létit – tölled valo elválásomat siratnám – de azt se sirathatom cfendeszen. Vigafztalj, kérlek iráfiddal – Erdélybe keringő kedves két

Leveledet még máig se vettem – ezis fzomorittya érzékeny és mindenek felett
15 hiv barátodat, Ki csokol és ölel Tégedet foK ezerfzer

B

78.

[144r] Madersdorf. Az Austriai Savanyu Bachus földin. 19dik Maÿ – 779

Jol van biz e Pajtás Mert a világ tsak nevetésre 's Sirásra való dolgokból áll
– tegnap azt gondolám midőn az élet gyönyörűségeit hántorgatnám elmémbe 's
azok között rollad is emlékezném, azt gondolám hogy az időnek leg kedvesebb
5 fzakafzfzai mellyek az éjjel és nappal között vagynak, hasonlok e világ
örömeihez – egy fzempillantásig tartanak – mi van fzebb a Hajnalnál és
fzeretnél? mi van drágább egy fzés estvénel és fzives barátságánál? – de alig
nyujtod Karjaidat ezek után hogy már elenyézfzednek félve találkozol Barátoddal
's rettegve öleled fzeretődöt mert tudod hogy léfzen olyan fzempillantás
10 melyben bizonyosan meg kell tölleked válnod – Mond meg hát mit volna jobb
egy érzékeny fzivnek vállalfzteni? Lássuk ki találodé – én már meg határoztam
magamba. Te eddig Temesvárról vízfzfa tértél – hoztál magaddal tudom hafznos
polgári gondolatokat: Közöld azokat velemis. Én Soprony mellett valamelyik
lutheranus faluban fogom öntözgetni az olajfa kofzorut addig mig valami
15 történet másfelé nem fordittya vitorlámot – Most a fzeKelyek között üresség fog
lenni de vallyon Hazafiját tefzneké oda vagy nem? ettől nagyon félek. okát sem
fzükség mondanom magad jobban által látod nállamnál –//

[144v] Nékünk Posony felé kell vala mennünk azonb* staffetánk érkezék
Bécsnek venni utunkat 22dik vagy 23dik kerefztül pipeskedünk – eddig nyakra
20 főre kofzálunk – gondold meg 12dikbe indultam GlocKersdorfbol 's már tsak
hét mért földnyire vagyok fz. István tornyától Mikor az Opa mellyékit el
hagyam gondolám magamba vallyon miKor térünk vízfzfa? Itt a magyar
királnét vizi Korságba lenni mondják minden bizonnal – A frantziáknak
nintsen a Békesség inyek fzerint ujj fortélyokat koholnak. A Teschiniek közzül
25 egyik ezt mondta:

"Quand les femmes sont vieilles, dit la médisance,

"Elles sont ou devotes ou bien entremeteuses;

"Mais de nos jours, d'un Roi la triste impuissance

30 "Dispenseant deux Princeffes de cette complaisance,

"Fit qu'en depit de leur entreprise glorieuse,

"Elles ne purent obtenir qu'une paix tres honteuse.

EzeKet égesd el, mert nem volna tanátsos tovább adni. Éljd boldogul,
Leveledet igazítsd egyenesen Sopronba ezentul. Bécsből egyebekről foglak

tudosítani, most fogadd hiv tífzteletemnek ezen rövid de mindazáltal fzives
zállogát

P.S. Azt már tudod hogy Henrik Király testvére meg tébolyodott elméjében – Őis egy áldozattya testvére telhetetlen büfizKéségének. Isten veled, mennyei Barátom, fzeress engemet kérlek.

79.

40

[144r] Régen Nagy Márton, azután Martinsdorff – már most Mardersdorff, Soprony V.ben 21dik Juny –779

Igértem vala Néked Mennyei Barátom Bécs mellől irt Levelembé Tégedet egyebekről is tudositani Vártam Naponként a nevezetesebb dolgoknak ki fejtődéseit, ezek között leg első vala B. Bindernek, G. Cobentzel által lett fel válthatása – az után, a mint még máigis tartják, az Udvari jövendőlkők szerint¹⁴², Kaunitzknak el butszúása. Te mit tartasz arról azt igen fzeretném tudni. Ha e le 5 száll a poltzrol, minden bizonynal Mosqua tejen nevelt gyermek ül helyébe. Mondják ugyan hogy Binder egy különös Commentáriust hagyott volna – *Über die Ungurische Nation und ihre Freiheiten*. Detalán a Kaunitz következőjinek erre sem léfzen fzuksége, mert az Erőfzaknak soha könyv nem kellett¹⁴³ – – – Tirkheim, Gold, Lievervaldek tsak ezzel kezdik a Rescriptumot – – 10 *Anzufügen!* Tegnap addig olvastam egy ilyen parantsolatot hogy a fejem fzedelegni kezdett – – ’s végre tsak a jött ki belőlle, hogy ámbár¹⁴⁴ most a Dragonyosoknál és Könnyű lovasoknál, Békefűg idején egy sereg 170 köz emberből áll, mégis a sereges kapitányoknak az eddig Ki mért Rumpf quantummal meg kell érn; a külömbség tsak ötven Emberből, Lóból, stiblib. 15 etc. áll.//

[146v] Ellenb* minden seregből 19-t Haza bocsátani tartozom, ezek tsak Táborba 14. napi gyakorlásra jelennek meg. Ezeknek inge, nyakravalója – válzon zeKéje, sattuóbbi két annyi ideig fog tartani mind a többinek, ezekre nékem kell gondot viselnem, holott ő Cseh orfzágba oda hordozza – Vigye a 20 patvar – már unom életemet – Leg édesebb orájimat meg keseriti Tirkheimnek tsak egyetlen egy penna huzása – a MusáKrolis tsak ugy emlékezem immár, mint egy álmából fel serkent gyermek bé hunyt fzemmel látott játéKairol – Vénülek. Minap pántzér vasambol levetkezvén, álmélkodva három fejez fzőrt találtam mejjemen – jutott efzembe fohajtással, hogy bár S-sal vagy ki 25 tépethetném, vagy többet őfzithetnék! – Őtetis most a hideg leli – De vallyon Te egélléges vagyé kedves Barátom? Miért nem irfz? Félek hogy a BacsKasági Levegő ég talám ártott egéllégednek? Tudosits. Erdődi Lajosnak Erdélyben küldött verseit minap itt vevém, – jól mondottad pends toi mon Cher Grillot! mert ez ugyan reám ’s hozzám hasonlokra illik. Azomba ujj vers fzerző 30 Pajtásunknak esmeretségin örvendek, – jól peng a lantya, meg nem álhattam hogy gondolatimat ilyen forma versekbe ne rekefzfzem: – //

¹⁴² szerint beszúrás

¹⁴³ <volt>: kellett

¹⁴⁴ <a fereges kapitánynak>: ámbár

35 Álmos Morfeusnak tündér orfzágáb*
 fzerelmes árnyéKoK titkos barlangjáb*
 Nem rég egy vers fzerző Venusnak ágyáb*
 Dölvén, le festette mit látott álmába* –
 Apolloval irta gyönyörű verseit,
 40 Mársal, MátKájának fult pihegeseit
 – Boldog¹⁴⁵ lenne a füzű mely olly érdemeit
 Valoban Kostolná ölelgetéseit!

Mult héten Obesteremmel Sibaris Fiját Efzterházán meg udvarlok: meg
 fzomorodtam látván hogy ugy fzolván, Nemzetemnek első fzemélyit,
 Parisban¹⁴⁶ fzótt tazinege forma köntösbe, gusalyok között orsóval találtam –
 gondolhatod mit érzettem magamb* – Három arra rendelt hizelKedőK tsak
 hamar Kőrül vevének; ’s a Kastély Urának intésire, hivságot ’s hafzontalan
 45 Kintset látni elvezetének – Ez az efzetlen elfogadásnak modja (:melly minden
 oda érKezőkkel történik:) tsemert oKozván bennem ’s meg fzégyenülést,
 efzembe juta ama gondolat mely soKfzor forgott elmémbe – que le défaut
 principal de la Nation¹⁴⁷ dans la faute de prudence. Énis ellopván magamat a
 bámuloK ’s három Kegyetlen vezetők közzül, egy kis fzugolyba álló ofzlopra
 50 ezt jegyzém:

Sérail usé, Schönbrun imité, Versailles manquée, Bourse épuisée – azzal a
 kertnek leg árnyékosabb fzegeletibe rejtven magamat, Semiramiffal,¹⁴⁸ Veled¹⁴⁹
 ’s tölleték fzármazó érzékenységeimmal mulattam magamat – De ottis fel
 találtak a hizelkedők //

55 Németh Comediába vittek unalmamnak többitésire. Isten veled Édes
 Barátom, Légy boldog, és fzeressf kérlek engemet

B

P.S. Leveleidet utasítsd R. Presbourg á Édenbourg. Én ugyan itt FraKnó
 60 mellett éppen Austria fzélyin vagyok. Bár tsak most jöttél volna Badenbe.
 Laxembourg mellett három Magyar Lovas Ezer fekfzik egynéhány naptól fogva
 – Ugy tettzik Ketteje Horvátságbol áll – Nyilván a tojulás miatt tselekfzik.
 Austriának némely vidékejin, hol követsesebb a föld, Céresnek virág nélkül
 magv nélkül färgult Mezejit, mult héten Kafzákcal Kopafzították – Itt az őfzi
 gabona elég terméKeny, az árpais sok helyen meg lehetős. Mégis a tífzta
 65 buzának mérője 2 fl. 6. garas – fzőrnyű drága föld ez. Élj fokáig.

¹⁴⁵ <Afzfzony >: lenne, a füzű <ki > mely (a verssor eredeti változata: Boldog Afzfzony lenne,
 ki olly érdemeit)

¹⁴⁶ Párisból hozott ráírással javítva

¹⁴⁷ szakadt papír

¹⁴⁸ Semiramisrol – ráírással átigazítva

¹⁴⁹ <rollad>

[147r] Gunyhombol. 26dik aug 779

Kérdezéd Barátom nem tserélemé fel fejér DoKámot Kurta piKKelyes Katzagánnal? nem aKafztomé pántzélomat mohos Ofzlopra? De hogy? modját nem láthatom. – Erről Tacitus meg intett: Precarium Seni Imperium et brevi transiturum. Theresia hanyatlik, Josef fog uralkodni – – mond meg, hogy lehet a fejér Dokától Becsüllettel f szabadulni? Alhatatlansággal, 's a fzolgalattol valo hirtelen unalommal vádolják fokban Nemzetünket: én, boldogságomnak 's
 5 nyugodalmomnak fel áldozásával, el végeztem volt magamba próbát tenni ezek ellen, meg váliK meddig vihetem: várjuk dolgok Ki menetelit, én réfzembről Kevés jót igéreK – tizen nyoltz ełztendőknek elfolyta alatt látod mennyire mentem. fogadom hogy a Kapitányságot ritka németh 's Irlándus talám, soha egy sem viselte tizen négy ełztendőki, még pedig tsak harmadik vagyok. Ha
 10 magamrol nem unnám vagy fzégyenleném befzélieni, mondhatnék Néked egynéhány rendes történeteket, mellyek velem nehezen éreztették Magyar fzületésemnek büntetésit. HufzároKhoz nem bocsátottak, 's mondhatom igaz LelKemre néked hogy//

ez a kőntős melyben ifuságomat mások bitangolták, fzinTE olyan gyáfzos
 15 már nékem, mint a Daira mérges inge, mellyet HerKulesnek küldött volt.

De már légyen elég barátod forsárol –
 20 Lássuk Te hol jártál el menyén Kassárol
 fzoltálé Musákkal Tamának Partyarol?
 Vagy tsak Kaláft fzedtél Céres homlokárol?
 Mond meg hogy töltötted a Nyárnak hévségét?
 Hogy túrted parokád fzörnyú melegségét?
 25 Vesd el – idegen Nép vétkes pipességet –
 Hadd a Kopatzságnak maga dicsősségét.
 Van ugyis borostyán kolzoru fejedre
 Lefzf az Néked foKKal több becsületedre
 Mintha vastag fűrtet függefztnél fűledre,
 30 Vagy három csimbókot Kőtnél üstökődre.
 Lásd Homérnak nem volt soha parokája,
 Vetelkedett város hét mely volt hazája:
 Igaz Lázárnakis Kopafz volt tsiglája
 De ő tsak Drassai 's olyan Florindája –

Ugyan mond meg miKor fzánod meg Nemzetedet és futo gondolatodat
 mikor bocsátod Ki? egélfzen meg kortsosítják Nyelvünket a foK Irók elvezzik
 fzépségit, meg untatták a jó igyekezetű olvasókat, mert nints remek munká. //

35 Én ezeket Néked nem hizelkedésből (:melly fzivemhez nem fér:) hanem
 Nemzetemhez való fzeretéből mondom – Lássad ha rozfz fzeméremből meg
 veted Kérésemet 's Hazádnak hafznos munkáidot eltemeted. Hermes
 Tanitványával Ki tiz napokig mulatott nállam, sokfzor emlegettünk. Ugyan
 ezen jó Barátunknak leveléből értém tegnapi egy jó Papnak, tudos Embernek és

40 mindenek felett nagy Hazafijának Richváltzky Püspöknek halálát. Gyáfzos gondolatokkal bujkál körülöttem Melpomene:

45 Pusztán maradott már Efsztergom Temploma!

Eldőlt fzegényeknek menedék Oszlopa!
Az Árvák Garamnak febell vizeivel
Könyveket vegyitik Aggok Könyveivel.
Gyászos Zászlót látoK Nagy Szombath Tornyából

50 Keserves fzó halliK Istennek házából –
Szent Ember halálát jelentő látásoK!
Jót tévő Atyáért efsz zokogásoK!
O! ne fzünyyeteK meg.– Sirjatok halandok!

.....

55 Nints hát halál ellen se fzenség se jószág?
El nyel mindent e nagy rettentő valóság?
Oltár mellett lappang – hordozza Kafzáját,
S Onnét ragagya el Istennek fzolgáját.//

Nagyon illetve érzéKenyiségemet ezen nagy jó BarátunKnak Ki mulása. Soha az idő nem fogja Ki törölhetni fzivemből ezen Kedves Embernek emlékezetit! körülöttem fog Kovályogni fzüntelen ¹⁵⁰ árnyéka – mind addig mig
60 énis hamuvá s árnyéKKá nem változom. Viselj Te gondot egéllégedre kérlek.
Ird meg nékem mikor és meddig fogfz Őrssi magánosságodba mulatni. ha lehetne ugy akarnám Kormányozni dolgaimat hogy ezen bé álló őfznek vége felé őledben vehessém magamat testestől lelKestől

65

B

81.

[150r] Gunyhombol. 2dik Jan. 780.

Tegnap menyeyi Barátom foháfzkodtam éretted és egéfz Házadért. Ne gondold hát azért hogy talám most Ujjfzfzi Majorodbol irt Leveledre küldek vállafzt. Késő lenne – de mivel arra mit felelni nem tudtam, imé boldog ujj Efsztendőt Kivánok Néked – élj Te még fokáig örömemre, Hazádnak pedig és Nemzetednek Különös hafznára. Irod Őrssi magánosságodban vártál mult nyáron; Barátom, Te esméred a Kapufához lántzolt ebeknek forszát, olyan az
5 enyim, 's mind azoké KiK ugy mint én a fereges Kapitányok gályájába eveznek. Ne gondold tehát Soprony táját vagy Efszterházát olly fzemfényvefztőnek lenni: fzabad vagy unalmas oráimot Erdőkbe őzek és roKák üldözésibe töltöm. Most egy ügye fogyott atyámfiának Barcsay Lajosnak Udvarnál folyó pere, kedvemen kívül, kényfzerít Bécsbe menni: fzabadságomért irt Obesterem, ez
10

¹⁵⁰ <az ő>

meg érkezvén két vagy három hétre fel megyek, de olyan szándékkal hogy
onnét azután ölelésekre és úgy Haza felé, ha lehet Maros partjára induljak.//

- [150v] Addigis mindenekről tudositani foglak. Marmontelnek kívánságod
szerint irtam, meg köszöntem Magyarok képibe Perou puftításának le festésit.
15 Nagy forralás vagy a titkos szugolyokban – Frantzokkal való frigyűnket el
akarják szakasztani, Nehéz lesz Revitzkinek ezen pontba a kengyelt egy aránt
nyomni; tsuda ha már Fritz Bátyánk alattomba a Liliomokhoz nem kötötte
sebessen repülő sassát. Mi Katához ragaszKodunk. E nagy változást tenne
Nemzetek sorsába. Meg válik a Tavaiz mit fuj Penn boldog tartományából.
20 Estaing mit hozott Párisba? a szultán mit végzett Divánnýába? Vané valami még
Kaunitz parokájába vagy Lacy tsinos Kaputtyába. Él Te azomb* boldogul
Kedves Barátom, szerezess engemet, és hidd el hogy életemet a Barátságok és
nemzetemnek egészlen felszenteltem

25

B

P.S. Rendes munkát forगतok most fejembe, de minekelötte öfzve
fértzelném, szerezném veled Közleni. Isten veled. Groff Fekete Generalis
Aristippusnak 's Voltairenak hiv Tanitványa most Sopronyba mulatván
emlegetelek vele. Ő Brúnbe akar telepedni. Ő azt a mit számtalan szerezőjítől
nem nyerhetett, paripájától meg kapta. szörnyű férülése vagyon.

30

82.

[151r] Madersdorff 30dik Jan –780

Jövő szeredán az az 2dik febr. a Bécsi füstös Köfalakba szálok Drága kedves
Barátom. Leg alább két hétig ott léfzen mulatásom, azért ha a Hacker vagy hét
Electer tántz pajtáiba a farsangi multságoktól meg tsemerelvén, rollam
emlékeznél unalmas oráid között – Bécsbe Báróczi Barátunk neve alatt kereff
fel Leveleddel. Ha léfznek nevezetes ujságaink, azokrol foglak tudositani. Él
addigis boldogul, parantsolj velem – és szerezsd hiv szolgádot

5

B

P.S. Pálmát köszöntsd szommal kérlek – 's a Magyar Lás-Cásástis ámbár
személyéb* esmérni szereztsém még nintsen. Isten veled mennyei Barátom –
Bezzeg van itt szán ut.

10

Én mennyei Barátom az Őcsémnek Barcsay Lajosnak perit olly ösvénybe tettem hogy nem fok idő mulva jóra el fog dőlni. Bezzeg jutott ezfemb* most a magyar perlekedés ellen való haragod. igazán ifzonyu tévejkert az – Ariadne
 5 fonala nélkül benne véfz az ember. Azomb* itt ollyas nevezetes ujjságok nem történtek, azért irásommal untatni nemis akartalak. Mult napokban két Chynai evezőknek Kiket Broglie mint mondják rabságból ki váltott volna, meg jelenések, az ide való bámuló Népnek leg első és leg főbb ujjsága volt. Felsőleges Afzfonyunknális voltak: egyik Tatar közüllök, Ez a királynénak ollyan Tanais
 10 vize mellől való notát énekett, hogy a Koronás fő utollyára hallván a sok Chi-Chou-Chout alig tudta véle hymnussát el végeztetni. A másiK társa, kit ámbár igaz Chinesernek mondanak, mind azáltal őis az oda való Népnek csak salakjából való, fzomoru és ostoba, azon hires Nemzetnek erKöltseiből és fzokásaiból semmi példát nekünk nem //

15 [152v] fzolgáltathatott. Sok ajándékokkal megrakva rövid időn innet Livornoba vizfza küldetnek, az én itéletem fzerint tsak ugy mint a leg első Majmok kiket azon partokrol hozzánk Küldöttek. Én nem láttam őket, mert se négy fzemek, se négy kezek nem volt. Hires időpontya léfzen mégis ez a Bécsi városnak, talám leis festik őket. Én azomba ma jó fagyos uton Madersdorffi
 20 gunyhomba vizfza térek – ki dörgölöm ott egy kevésfleg homlokomat, melly a sok fzan zörgéstől elejinten, 's már most a sok fzekér zugástol mint egy meg bomlott – a per folytatástol pedig tsak nem meglodult –

Tudodé¹⁵¹ Te pedig drága Barátom melly ifzonyu áruloja találkozott Hazánk* hajdoni Loyola Tanitványainak, azután Iro Deákodnak mint
 25 mondják Grossing nevezetű fzemélyében. Nyárshoz és örökös tömlöztőkhez méltó munkát tett. A Magyar Nemelli fzaadságot és törvényeket mirigyes pennájával el akarván töröltetni¹⁵², elébb az főbb Németh polgárság palástya alá bujt, azután egy fedett név alatt//

Ferdinandi Osorý, Equitis Hyerosolymitani, de Nobilibus Regni – Hungariae
 30 Liber Singularis in quo, Prima Juris in Hungaria publici principia eleganter non minus ac erudite deteguntur. Opus usui omnium Europaeae Nationum perquam accomodum. Veronae. Cum indultu (?) super. – 779 bizonyos könyv nyomtatokhoz vivén munkáját, a leg fzerencsésebb történetből jo Barátunknak
 Arannyasinak ki Hermes tanitványa, kezében jutott. Most nállam van – a Tot
 35 Sokrates benne némelly ditséreték mellett sértetődve lévén általunk könnyen arra birattatott (:mit nem téfzen az önnön fzeretetis!:) hogy Kaunitz a tudva lévő ember munkájának ki nyomtatattását meg tiltotta. Ezek ugyan még mind titokba folytak. A Magyar Urak tsak zugni hallottak rolla – hanem már, mivel félhetni né talám tám másutt ki nyomtatattallék én ugy vélekedtem hogy Aranyollí a
 40

¹⁵¹ Tudodé – a mondat elé beírva

¹⁵² törölni – erre ráírással alakult ki a végleges megfogalmazás

Cantzellariusnak Efz. Ferentznek fedezze fel az egézf dolgot. Mefzfűn repült nyilak kevésbe árthatnak. //

Másfzor ezekről többet – meg bocsáíff, mert mostis tsak mázolással
45 terheltelek – Sietek – de mégis még egyre kérlek! Régen Nádasdi Hufzár
Ezeréből bénán Ki lépett Kapitány Lázló Pál, Zemplin vármegyéb* Erdő
Horváthi nevezetű helységben lakozó ember, mivel ott senkivel esméretes nem
vagyok, általlad KivánnéK életéről vagy haláláról valami bizonyos tudositást
venni. Már egynéhány holnapoktól fogva ide való jo tévője semmi hírét sem
50 halhatván, ezt reám bizta. Éljj boldogul édes Barátom, és fzeressed egézf írjáig
hiv fzolgádat

B

P.S. Egynéhány napok mulva én ugyan ide megint ide vízfza térek – de Te
azért tsak Sopronyba utasítsd Leveledet a régi fzkás fzerint. Isten veled. Groff
55 Zichi, Kedves Társát Cler-pajtásoddal ájuló félben találván, a történetet
bolondul elhirdette – azért harmad nap Groffnéjával Romába indult. fzekeeré
azt irták. Je suis le premier qui fera ce voyage. Jamais Vatican n’a reçu cet
homage. Il connoit les pechés, il connoit les crimes – Mais selon ses//

loix et d’après ces maximes – Il ignoroit que l’Homme martyr du mariage –
Voulait étre encore absout du cocuage.¹⁵³
Ezen levelemet égesd el. Isten véled.¹⁵⁴

84.

[153r] Bécs. az arany Griffből 4dik Mar 780.

Én megint itt vagyok mennyei Barátom. Bőjt elő Havának fzőkő Napján irt
5 leveledet Aranyosi kezemben adta mihelyt quartélyomból ide vízfza érKeztem
– a Nagy hó majd oda Lepett. Látom Pestre illy későn lett érkezésednek
fzomoru okait – de mindenek felett betegeskedésedet fájlalom. Arra KérleK
különösön gondot viselj hogy egéíffégedet el ne rontsd. Reménlem mult héten irt
Levelemet eddig vetted. Azolta semmi ollyas nevezetes dolog nem történt ezen
10 füstös falak Között. Vurmseer egy tizen három eíftendő gyönyörű Leányával
Frantzia orfzágbol ide érKezett – d’Alton pedig a Morva orfzági ujj hit
fzakadáshoz állot FaluKnak okoson tett le tsendesítésének jutalmát, ő felségek
lábánál nagy ditséretekkel véfzi naponként – Már a többi Papokra fog bizatodni
– jó volna talám tsak elmellőzni és nagy dolgot nem tsinalni belőlle. Mivel
15 Mablý Apát urat még nem olvastam nem tudom ő mit itél ezekről. Groff Teleki
Joseff, Kinél tegnap ebédlek, fzereti nagyon a hitbéli csatákat – én pedig félem
és utálo – Ő Tégedet, ámbátor más akolbol való juhat igen tíftel és fzivél – ’s
most általam kőfzöntis. //

[153v] de ne gondold Te azért könnyűnek vagy lehetőnek az ő meg térését –
20 pokolba mennyűnk mi azt gondolja ő fzivében. Azomban KőfzönhetiK mégis a

¹⁵³ Ez a két sor a jobboldali margón fért el.

¹⁵⁴ Ez a sor a levélpapír felső üres sávjára került.

Magyar Musák veled való Esmeretségét – Közfönheti inkább őmagais – Sully dicséretit biztatásodból jól fordította, más szép munkáit is elkezdve láttam nyelvünken jól és könnyen folynak versei, – Ha a fz. Bibliának méjjségeiben el nem merülne reménlhetnők minél hamarább valami füzüleményét – de ez
25 nagyon elfogta Lelkét. A Magyar Hudibrás már tudod Császári Könyv tartó Ház egyik őrzőjivé lett. még ugyan bé nem eskettetett Schwardzenbergnek betegsége miatt. V. Svieten és több ide való meg esKütt irigyei nemzetünknek eléggé akarták gátolni Afzfzonyunknak igyekezetét és ha a Tot Socrates B. Kegyelemnével edjütt nem segiltették volna barátunkat foganatlanná lefz vala
30 minden iparKodása. Légyen már ez elég a magyarságról. Láffuk más Nemzetek mit mivelnek. az ide való titkos tanáts Láttzatik már minden igyekezetit a Németh ország felől lévő határokon építendő Kerített váraknak fel emelésére fordítani. Le tette minden reménységét Burgus romlásával valaha boldogulhatni – bányá már, miért az utolsó háboruba//

35 költött 80. Miliont nem városoknak építésére fordította inkább – Miért rontották erejeket hafztalan annyifszor egy olyan erős Ofzlop ellen mellyet nem hogy gyengithetnének főt inkább erősebbé téfznek valahányfzor el dőíteni próbálják – Sattőbbi. Másfelé kell tehát fordítani gondolattját és foglalni kíváno fegyverét – olly Tartományokra hol Tenger fzfomfzedságával a Kereskedés és
40 Kints mellyek most hibáznak önként follyanak. Meglátod Te hát még a mint kívántad Belgrádi fzfamoló-Házakban, az Anglust a Tottal vagy oláhval árut tserélni – Circaffiai kereskedőnek Fűredi¹⁵⁵, Váczi vagy Posonyi fzeretőjeknek erfzényt vagy óra Kötőt tsonakon fog* Küldeni – én sajKán evezzem¹⁵⁶ Küküllő partyára – Ezek itt alol tréfák ugyan Barátom, de a mi nem tréfa, és a mit én
45 Hazámnak jövendő forsárol fokfzor aggodó gondolataim között fzfomorán fel találtam – ez az kedves barátom: *hogy t.i. Banatusnak Magyar orzfághoz való kaptoltatását a legg vefzedelmesebb és Troja Lovához hasonlo ajándéknak látom.* Ennek valóságát az ide való Polgári tanátsnak itt fellyebb említett igyekezetéből, és több titkos fzfandékaiból mellyeKet most elhalgatok, magad
50 könnyen által látod. de kérlek ezt tsak minden kétség Kívül lévő barátidnak fugd fülekbe.//

A mosqua Czárné orzfág utakat tsináltat nyakra före – jövő Juniusba maga Khiora fog jönni – Nagy dolgokat forgat ez a Nemzet elméjében – Isten veled – Légy boldog mindenkor Kívánom. Tudosításodat ha nem restelled még ide
55 várom; legalább 8 Napokig itt fogok mulatni. Graeffernél még semmi se találtam néked valót – a Colombiádot nem esmérem – utánna járok, Pálmát Köfzföntsd fzfomal, nem mulik olly nap, olly ora hogy itt ne emlegetnének benneteket. fzeress engemet Kérlek fzfünetlen

B

¹⁵⁵ Fűredi – beszúrás

¹⁵⁶ evezek – ből ráírással javítva

Mi hozott engemet ide? ne Kérdezd. Semmi a barátságánál egyéb Kedves
 mennyei Barátom. Semmi a jó igyekezetnél egyéb ide nem hívott már egy hete
 miolta itt Koptatom a titkos kúfzöbeket de nem ott hol Gralis Vurmseer
 5 lappangva ellenségre ütött – hanem tudd meg, hogy két Philadelphiai igaz Lélek
 tsalt ide – régebben irtam volna Néked de mind azt vártam orfzág gyűlésiről,
 király felfzenteléséről irhassak valami bizonyost de még eddig ezek mind
 titokba vagynak, 's talám egy Mosqua magzat zsebibe Kúrtós Kalács formára
 sodrott papirosson várják a fzeptillantást mikor kell ki fzőkni. Groff Parutzai
 10 Miklos itt van Áspásiával, még galambok fzárnynain utaznak és élnek, mindazon
 által fézfket nem igyekeznek együtt építeni fzabadon akarják egymást fzeretni
 magamis javallottam Nékiek//

[285v] Miklos Urunknál Két izben lévén hofzfzas befzélgetések volt együtt,
 remenlem hafznos dolgok forgottak fenn közöttek. Ugy vezsem éfzben
 15 Kedvesen fogatta őtót a fejedelem, de az Orfzág gyűlésiről 's Koronázásrol
 éppen semmit sem fzolott. *Manet alta mente repostum.* Én tsak attol félek hogy
 a tsipést nem felejtheti: azomb* Miklosnak nem, hanem vármegyéjinek két mag
 Lovat ajándékozott tegnap. Egyik Spanyol de nem tátos, a másiknak pedig
 fzőrit nem kell nézni mivel ajándék marha. – Ugy! a Necker fzámadását
 20 Birodalom jövedelmeiről olvastadé, most itt árulyák Trattnernél fzip 1 fátyol
 fzmzféd nemzetek fzemöre – A három Liliomok a Török tsalmákat a Németh
 Csáfzár¹⁵⁷ ellen akarják támafztani – tapogatozva fzolj Bánátusba – *Soprony*
 vármegyébe egy fzip falu léfzen most eladó éppen Bessenyei Sándor
 fzmzfzéságába Zeke nevű Nemelf Ember fzalmára jutván általla a Tót
 25 Sokratest kínáltatta jofzágaival Irj Sándornak ha aKarnál abba//

az alkuba avatkozni, de ne mond hogy töllem hallottad – örökös lehet a
 vásár, SoKratesnek pedig tudom annyi pénze nintsen. Több rézf jofzágai Között
 a egyik falu melly eladando nem mesfze Horpátstol vagon helyeztetve.
 Leveledet Sopronyba igazitván Sándor hamar veheti; ő pedig ZeKénének tsitsos
 30 béje lévén általla könnyen folytathatnad a dolgot. Tsak kérlek el ne áruly. –
 Isten veled – kedves Barátom, Pálmát nem tudom élé vagy nem? Pirongasd meg
 képemb*. Hallottadé hirit ama hires pixisnek mellyet Urunk Kaunitz
 Kűldött? Az egézf Csáfzári házbol lévő fzemélyeknek kik Ferentz és Teresiától
 fzármaztak képek rajta van – Mon cher Prince! etc Cette boite toute *vilaine* et
 35 *incommode* qu'elle est, me sembloit faite pour séjourner sur votre table,
 contenant les portraits d'une famille à laquelle vous avez rendu des services etc.
 Pardonnez cette folie à l'amitié raisonnée que vous meconnaissez. Ez tsak
 némelly darabotskája a Levélnek de némellyek azt vélik hogy butsu lezfz a
 vége//

40 Egy Frantzia azt mondá: Cela est trop poli *cela a l'air d'un congé.* Bizonyos
 ujj Kőnyvnek nagy hire futamodott de nem találhatyuk fel – *Les trois Rois* igy

¹⁵⁷ <Armadék>: Csáfzár

nevezik – Irj Lázlonak Posonba talám ő nyomába akadhatott – Kérlek fzeress engemet

B

- 45 P.S. a nagy orru O.el vagyok most itt nem tudom meddig – azt vélem még két nap itt mulatok. utasítsd Leveledet P. *Vienne à Gross Höfflein* ezt Sokrátés fejjivel petsételem.

86.

[154r] Nagy Mártoni Magánosságombol 16dik Apr. 780

Aranyosi Kedves Barátunk Későre vette Leveledet: Bécsből már elindultam volt, ide Küldette utánnam. Örömet fzerzett nékem, és hogy azt ujjsam mindjárt is feleltem volna néked. – de hova? El repültél Mustapha
5 Birodalmának határáig – Már eddig talám meg fordítottad vitorládát, Dunán fel felé evedzel: azért ezt Pestre küldöm. Columbus viselt dolgairól irt Éneket én két formában vettem meg, amannak első versei jobban tetzvén nékem, Boccage Afzfzonymét magamnak tartottam – Most unalombol, ide ’s tova hányatván habozó gondolatimtol, elő vettem ’s meg vallom hogy számtalan szép és
10 fzerencsés verseket találtam benne. volna az irigy fzemnek mit rostálni – de ha az szivet vefzfzűk elé minden apró hibáit elfelejtyük – olvasd el, Pálmától le fogom néked Küldeni – ’s talám addig nékiis a KapornaKi vagy LeKéri Apát Urság neveli hasának vastagságát. Több érdemei között tudom azis meg van a melyről Te nékem irtál: reménlem most fog boldogulni.//

- 15 [154v] Nem tudom még mitsoda Nagy Innepre hivogatfz le Budára – talám a Tudományok Annyának fognak fzentelni egy napot – jó volna – erre már énis igyekeznék jelen lenni, Kivált ha tudhatnám hogy Te egy Magyar ditsériát fogfz mondani. Míg ez a fzkás bé nem vétetődik mint Parisba ’s hajdont Demosthenes hazájába, hidd el hijába számlálunk mi alattomban vers fzerzőket
20 és írókat. Az éKesen fzollásnak, ugy mint a hagymának, ’s almának, Különös piatz Kivántatik – Az el adás fzabad légyen Kinek Kinek, hanem a vételt és vállagatott izlést az egéfz Nemzetre kell bizni. Én ugyan azt hífzem hogy Bostonba ’s Philadelphiába most nagyobb virágjába vagyon az éKesen fzollás mind itt nállunk Europába – Nondum umbraticus Doctor ingenia deleverat, cum
25 Pindarus, novemque Lyrici Homericis versibus canere timuerunt – Nondum Juvenes declamationibus continebantur cum Sophocles aut Euripides etc. Várjuk el merre fog dőlni Nemzetünk forsa – Még nagy fényibe juthat valaha ha a fzabadság mellett fog maradni. Isten veled mennyei Barátom, én öllelek fok ezerfzer

30

B

[155r] Bécs 29dik ápr 780

Kedves Barátom, te el mézfű, és nem irod meg hova Küldjem Leveleimet: már egyet Pestre utasítottam hát ezt merre igazítsam? a Barácság őfztönöz – Ki tudja nem léfzené Késő tudositásom. Minap Lováfz Cons. és activarius a

5 Bánság el adattatáfába nem tudván fzővecségűnket azt találá mondani a Te jövendő vásárodrol, hogy Maros partyán lévén a Modenai jofzágok*k töss fzmzfédságáb* az a darab mellyet te vállafztottál tsuda ha néki nem adattatik, és ugy mint fiscalitas, meg nem tartatik. Barátom! látod, Te a Közönséges jóba fáradozol, azomb* itten nemis tudod miképpen akarják hivségedet jutalmazni://

10 Ezt adom tehát rövideden tudodra, ne kéffél barátaid által Kivánságodat támofztani: Ha valaha fikamos volt itt a föld – most ugyan az – fzőrnyű változásokat Kell várnunk. Én a mit ma 's holnap melletted mozdithatok, el nem mulatom. Pálmais a Kalocsai Érseknek vice paculárja léfzen olly reménységgel lehetűnk, de minden Apát Ursági falat nélkül – az Kapornakýt

15 Győri fugallásából a Budai Universitáshoz Kaptasolták ugy hogy ez meg vévén annak árrával egy Horváth orzfági Püspöknek jofzágot vegyenek: hanem e helybe talám ő Felsége erfzenye megnyilik első vacans Beneficiumig.//

[155v] Urunk mult fzeredán Lengyel orfzág felé és onnét Mohilow Afzfzonyának látására indult erről irni rövid az idő és Kevés a papiros. Még

20 Holits vagy Jablunka táján Lappang. Mondják, Fritzetis az őreget oda hivta volna Kata, de e fzinlett okok alatt nem akart menni – már most sok titkos fzugolyokb* ugy suttognak hogy talám Katais elmarad. Nagy találKozások! és félek rofzfű végek ne légyen.

Isten veled. holnap után Gunyhomb* vízfűza térek. Most többet irnom se

25 nem lehet se nem fzabad.

Non illa DEO vertisse licet

quae nexa currunt Causis,

It cuique ratus

Prece nec ulla

30 *Mobilis Ordo.*

Vale.

A Magyar Orfzági Tudományoknak fő Gyülekezetihez – Budán – 780-b*

[196] Melly fzozat hallatik Dunának partyain! –
Szűzek! Kik Sirtatok Gyöngyősi hamvain –

5 KiK rég Pindarusnak mennyei lantýával
A fzőt egyeztetvén halandok f zavával,
Ujj utat leltetek f zivek rablására,
'S A vad indulatok meg hodontására: –
Ugy tettzik O! Musák, ha nem tsalatkozom,

- Titeket hall fülem – ti néktek áldozom.
- 10 GyerekeKek. – gyermekeK! Ide Siefletek,
 Borostyánt fzedjeteK – Kofzorut KözzeteK.
 Volt olly idő melly rég Mársnak oltarához
 Hivott benneteket pufztító nyilához.
 Vérrel festett NapoK! Népeknek hibáji,
- 15 Minden Nemzeteknek első Nyavalyái!.
 Meddig rutitották Nilusnak vizeit!
 Meddig a Persáknak elfajult Népeit!
 Az után a Görög és Olafz partokat
 Melly fok öldökléssel töltötték azokat!
- 20 El fáradván foKfzor ember döhössége,
 Azt vélte már a föld lefzfz tám béKessége:
 De mig itt pihentek olaj árnyékába
 Amott Márs öltözött fetét pántzélyába.
 Jelt adott Lobogó véres záfzlójával;
- 25 Álbiont Ki hivta Rajna szomfzédjával:—//
 Tüzet és pufztitást Küldvén a Kezekben
 Örök gyúlólséget támafztván fzivekben.
 Igy, halál és rablás táplálván magokat
 E Világra fzülték ujj Birodalmakat:
- 30 Szörnyűbb fzármazások szörnyű Kezdeteknél
 Fel Keresték egymást a vad embereKnél.
 Ártatlan Indusok! Fel áldozott LelKek!
 Im most egymást ölvén laKolnak értetek.
 Tiis Nemes ScytháK, kik ma Pannoniát,
- 35 Birjátok, és azzal a régi Daciát!
 Tudom, o! fájdalom, tudom. Hogy tudjátok
 E Kis földet mennyi vérrel áztattátok.
 Keserves ÖrökSég! Drága birodalom!
 Ezer vezfélyek Közt Keresett hatalom! –
- 40 El mult ez az idő – – ’ f már nem Bellonához
 Hivlak, hanem Pallás dicső Templomához.
 Nem kíván ő rablást se véres KopjáKot,
 Ha nem tudománynak fzentelt éjtfzakákat,
 Hanem fzelidséget, ferKöltsel joságot,
- 45 Nemes indulatot, igaz jámborságot. —
 Vefzfzen el a Kardal erőfzak munkája,
 Mellynek ember nyakát nyomja vas igája;
 Kegyetlen törvények, búfzKeség lántzai
 Mellyet forrafztottak Világ bálványjai;
- 50 Ollyanok mint viafzfz gyermeknek Kezében
 Ha nints az igazság fzabad erejében;
 Ha nintsen Hatalom, és a Nemzet között
 Olly fzővetség, mellyet mind a Kettő kötött.
 O! fzerentsés Nemzet! O! boldog Magyarság!
- 55 Mig még mezejiden mulat a fzabadság,

- Reménlhetfz mind addig virágzó Napokat,
 És várhatfz annális még bolodogabbakat. //
- [197]** A fzeép Tudományok, béKessfég Leányi,
 fzeabadságnak voltak mindég maradványi:
- 60 Ennek áldozatok és ezt miveljétek,
 Élteteket ennek végig fzenteljétek.
 A Királynak huveK, hivek a Hazának
 Őrizzétek dízfét legg főbb hatalmának:
 Polgárok vagy Urak, fzolgák, vagy Nemelfek!
- 65 Ha Királt Atyátok, őtőt fzerelfétek.
 Nem ád a Korona nagyobb boldogságot,
 Mintha védelmezvén az ártatlanságot,
 'fTörvényt fzeabadsággal tartván a Kezében,
 Magával űlteti Királyi fzeKében.
- 70 Musák! ebrefzfétek, Kérlek, Nemzetemet,
 Mert magam gyengének érzem énekemet;
 Ebrefzfétek immár, hogy Királynéjának
 Emeljen ofzlopot Kegyes Dajkájának.
 Te pedig bölts Clió! Jegyezd értz tábláKra,
- 75 Hadd maradjon a leg később UnoKákra;
 Menny fel Mátyás Király hajdon Udvarába,
 Most pedig nem régen Pallás templomába;
 Mesd romolhatatlan hiv márvány Kővébe
 Azt a mit rejtettél Magyarok fzeivébe;
- 80 Mondjad, hogy ha régen Ninusnak özvegyét
 Imálda Babilon Afzfzony Fejedelmét;
 Volt a MagyaraKnak Nagyobb Királynéja,
 De talám több nemis --- e volt Teresia.

89.

[156r] Nagy Marton 20dik July 780

- Mivel meg engedéd Mennyei Barátom Tömös partyán fel kereslek
 Levellemmel – onnét nem mezfzfe hol régen Naso a Kődmönös Géták között
 fzeámkivetésiben Parnallzus Léányinak áldozott. Kivánom fzeivemből vessen
 téged a Sors mostani kotyavetyéddel Maros partyára – Simogasd meg a Trojai
 5 kantzát egy kevéssé, talám meg engedi válogathass elrejtett fzeerence
 golyobissiban. – Ugy tsolnokon ufzfkálnék Erdélyből a Frantzia falu fzeélyéig –
 be édes Kaprázatok ezek nékem! fzeerencsémhez képest igen nagy boldogság
 mintsem tellyesedésével hizelkedhessem magamnak – Ti azomb* nagy
 pompával Theresia fzeárnyai alá befzfallítottátok a Musákat Budára – Ezen napra
 10 irt versekből még egy sem jutott Kezemhez. Esmérem a kis Ányosnak tűzes
 Elméjét, de még e felett inkább becsüllem benne nemzetéhez való fzeeretetét. Mi
 birt engem tudva levő verseimnek firKálására azt magad tudom általláttad, azért

15 ha tsonkulás lett volna benne, a tzel el nem érvén, 's inkább¹⁵⁸ ártalmasak, mint hafznosak lévén a Hazának, jól esett félre tételek: fzeretném ugyan tsak tudni, ki tett benne jegyzést és melly tzikkelyekre?//

[156v] Mert meg vallom, fzomorunak tartanám, ha már anyira jutottunk volna, hogy a fzsabadságról fzollani fzsabad nem lenne – – – meg irtam Pálmának
20 bővebben okaimot, és hidd el, hogy már előre tekintvén, rozfz végít annak éppen nem várhattam volna. meg bocsáss Barátom, de ugy tettzik, hogy vétKes félelmetek. Még az nagy fzerencse, hogy Udvar előtt esméretlen félénKségtek – már régen hafznát tudták volna venni ha a Nemzetnek romlottságát erre a pontra értnek lenni hitték volna a mellyb* én tapafzalom. Utolsó Dietától fogva a
25 Magyarot alig lehet esmérni. Napok kellenének ennek ki befzéllésére. A Cantzelláriust már Palatinussággal, Pálffy Károlyt aranygyapjus vitézséggel biztattyák – Minden tífztség 's előmenetel meg nyerése alkuval esik meg – mindenik egy kis tsortát téfzen maga, vagy enged tenni Hazájának kárával. fzóval bővebben mernélek tudositani most véget vetek fzomorito
30 gondolataimnak. Azt véled rollam vitézség dühössége el fogta talám elmémet – tsalatkozol Barátom, gyakorlok én ugyan olykor fzokásból, de az igaz hadi erKöltőket nem itt lehet meg tanulni jól tudom a többit pedig nem tudománynak tartom, mert arra fzületik az ember.//

Jövő holdnapnak 10dik Napjától fogva egézfzen négy hétig ide Két orányira
35 őfzvegyűl Ezerünk – Unalmas idő vezztegetés nékem. – azután még mind itthon maradni igyekezem míg az őfz hozfzabb éjtzfzakáival valamelly felé el nem üz. Itt fzerencsétlenségemre olykor nékem fzip vadáfzatom vagyon, Gralis Kinsky Obesteremmel meg látogatnak, de amaz Ostriaÿ machina; ezzel pedig nem sokkal többet lehet befzélleni. Mult holdnapba mégis kétfzer Aranyosit Badenbe
40 meg látogatván, Barácság tűzénél egy Kevélfé melegithettem magamat. NéKi az oda való ferdés jót tett. Egézfzzen ujjá fzületett. Nagy fzombathi Aspásia fzaamkivetésiből fel fzsabadult azt tudod immár – de vallyon Gróf Miklós KifesliKé az ő Közélebből? jó volna. Groff Solyom várít minden napon Bécsbe haza várják. Talám Hugát Allso Orfzági fejedelemségre idvezült Károly Hertzeg
45 helyyibe bé vezetni mivel ezen tartományába még nem volt – Zsebibe vagynak hallom az ujjítások mellyeKet ott akar tenni. Te élj boldogul, és ne fzünnnyél fzeretni engemet ki holtig igaz hived léfzeK.

B

90.

[157r] Nagy Marton 17dik 7ber 780.

Hát már megint indulfz Neptun fzigonnyával
Tífzát méregetni *Krieger* zsinorjával? –
Neveti fzakállos Triton dudájával
5 Hogy aggodik ember vizek folyásával.
A föld nem elég már fok fősvénységének

¹⁵⁸ <jobban>. S inkább – fölébe írva

- Aranyt fzonjuhozo rut betegségének:
A gyöngyöt irigylitenger méjjségének,
Az értzet Kőfziklák hideg Kebelének.
- 10 Semmi sem áll ellent nyereség árjának,
Örvényére nem hajt ugató Scyllának,
Meg fogja defzkáját eltört hajójának,
Által ufz, 's but vífzen felid gazdájának.
- Ujj gondokot ébrefzt ártatlan fzivében,
15 Idegen fzükséget oKoz életében:
Majd hivság efzkőzít adván a kezében,
Ugy vonnya magával önnön inségében.
- Zsib-vásárra vífzen mindent hajójával,
Partrol partra mégyen tsalárd vitorlával,
20 Ember társát hajtya piatzra marhával,
A fzegény fzerecsént váltya guineával.//
- [157v] Kérdezd bár a fetskét 's bujdosó gólyákat,
Ha láttak olly bünös áruló gályákat,
Mellyek Ganges mellől a jámbor gazdákat
25 Ásni lántzba vitték az arany bányákat? –
- Halálnál keservesb forsa volt azoknak,
De még kegyetlenebb amaz Indusoknak
Kik esvén kezében a Spanyol papoknak
Lettek áldozattyi fősvény oltároknak. –
- 30 Nints ott fzanakozás hol Isten nevében
A bün öltözködik fzent hitnek képében:
'S pufztito fegyverrel indulván kezében
fzines buzgoságot visel tzimerében.
- Mond meg mi jót fzerzett Columb vitorlája,
35 Bermudes fzigettyi, 's Montezum hazája?
El esett már ottis a Hit áll ortzája, –
Pénzért egymást rontya Keresztyén gályája.
- Mégis arany fzáznak merjük ezt nevezni
Hol leg nagyobb érdem sok kintset fzerezni:
40 Illyen értelemben meg lehet engedni; –
Mivel tsak aranyért fzeretünk evezni.
- Im már a Mosquais hideg orfzágából
Ki Kelvén hajoKon didergő honnyából
'S Boldogságát várván Oceán habjából
45 Halat hoz magának Hudson blatonnyából – //
- Felejtí Napkelet 's Délnek fzonfzedságát
Hol elégithetné vétKes fzonfjuságát –
ÉjzsaKnak irigylit Kevés gazdagságát
Két uton követi romlott Kivánságát.
- 50 Nem fzollok most a több régibb Nemzetekről
Mellyek már hiresek Kereskedésekről
Majd eleget hallunk gyáfzos esetekről
Mind Tyrus 's Carthago lett eltörlésekről. –

Te mig igazitod Tifzának partyait
Mig tsapoKra huzod nádas posványait, --
56 Én addig fzemlélem Nemzetek dolgait,
Mellyek vélek vonnyák Hazámat 's fíjait.

Vald meg Barátom hogy ifzonyu elragadtatásban vagynak most az Europai Nemzetek. Félek már az Amerikai ujjságokat olvasni, nintsen olyan tenger, 60 nintsen olyan part, melly vérel nem volna festve. Ki ki azt kiáltya fenn fzoval – Gens inimica mihi Tyrhenum navigat aequor. Igaz tehát bölts Salamon mondása Nintsen ujjság a Nap alatt. Nézd Aeneas 's Dido történeteit megint vízfza tértek. De mi Magyarokul miért akarunk KeresKedökké lenni? már a vice szolgabirákis Commerciumrol befzéllenek. Illyen a Nemzetek bodulása, 65 azzal a miek vagyon élni nem tudnak, egymást majmozzák – 's végre egy selyem ereftző bogárért, egy nádméz timporáért, egy darabotska gyémántért //

hadat inditanak. Én tsak egy jó kereskedést tudok a többi mind vefzedelmes – *annyi idegen portékát venni a mennyi árrut helyiben lehet adni.* Ezen együgyű modja a gazdaságnak igen Könnyű, de az emberek romlásokat magok siettetik. 70 Nemis lehet másKéppen miolta a Luxusnak olly¹⁵⁹ apologistái támadtak mellyeket a Nemzetek böltsék Közzé számláltak. Az Austriai Ház épitessen 's vigye tökéletességre váfzon, gyapju, 's gyapott fábrkát,¹⁶⁰ ugy boldoggá téfzi orfzágait. Ne vágyék ő Tengerre, mert el van az végezve Istenek tanásába, hogy néki soha gályáji ne légyenek¹⁶¹. A mi a Tifzát illeti ha f szabad rolla ítéletet 75 tennem, ugy vélekedem hogy fok lápjaít lehet Ki fzarasztani – de csavargó folyását egyenellé tenni úgy tetfzik lehetetlen vagy ha lehetis fzörnyű teméntelenbe Kerülne. Egyik oka az, hogy a Duna nállánál febesebb lévén visfza tojja 's nehezen véfzi öblébe, második oka csavargásának az, hogy hegyekről hirtelen nagy lapályba érKezik. Már a mi Marosunknak folyása egélfz 80 fzegedig mindenütt egy aránt sebefl Mivel Erdélynek minden réfzei magokban magallabbak, ez tsak vélekedés – talám tsalatkozom. Krieger jobban fogja Ki mémi fzemével 's zsinorjával. Örömmel 's nyughatatlansággal fogom azomban vární azon órát mellyben Bécsb* ölelhesselek

Gyakorló helyűnket fzomoruán 's undorodva elhagytam mult héten. *toties* 85 *recoctus crambes! Mit zügepfercht Ruch.* Most itt melegfzik egy kevésfz lelkem mert rolladis f szabadabban gondolkozhatom.

B

élj boldogul.

¹⁵⁹ olly – beszúrás

¹⁶⁰ tartson Kevesebb de jó Katonákat, ne jövevényt hanem haza fíjait ugy nyugodalma 's pénzeis léssen – Barcsay jegyzete a baloldali margóra írva.

¹⁶¹ <nem léznek> – kihúzással, ráírással: lett ne légyenek

[158r] Nagy Martoni gyunyhombol Mind szent Hava 24dik napj –780

- Meg járad – meg járad Bácskát 's a Bácságot –
 Pénzért sem kaphatál Királytol jofzágot;
 Fel áldoztad ennek Kardal iffjúságod,
 5 'S Hazádnak mint Polgár egézf boldogságod:
 Öfz vagy – görbült tested efszendők terhével
 Már föld felé hajlik aggott tetemével;
 Tekintefz a partra honnét el indultál,
 Mefzfze van – – 's csak álom minden mit tanultál
 10 El tűntek a napok, meg tsalt a reménység,
 Bizonyos a halál, keserves a vénség – –
 De mégis szép Lelked Küfzködvén azokkal
 Csillagokhoz emel fel sebefz szárnyokkal,
 fzanakozva nézed onnét evilágot
 15 Melly tsak ígér de nem adhat boldogságot.
 Evezz bár utánna Japponbol Chynába,
 Keresd a rest Spanyol Kintses orfzágába,
 Suhult sem találod – egyedül fszivedben
 Lelhedd fzerencsédet egézf életedben –
 20 Tudomány, ditsősség, nagy név, Kints, méltóság,
 Tsak füst – 's álomnális Kevesebb valóság. – //

E szomorú nota mennyei Barátom – abba hagyom, talám Te eddig
 hurutodtol szabadulván vigabat énekelfz nékem Leveled által, vagy személy
 szertint majd mikor az álnok udvari fényes pitvarokba megjelenvén 's a Tifzát
 25 tarifznyádbol ki huzván meg mutatod a Bécsi Neckereknek (:ha vagynak:)
 miképpen lehet egy nádas lápas csavargó szomorú folyó vizet olly hafznessá
 tenni mint a Tágus vagy Néva híres partjai – *Naviget haec summa est* – Ezt
 mondotta egy vers szerző Pajtásunk mikor a Romaiak Kereskedőkké lettek – Én
 nyughatatlansággal várom már Kaunitz hajoján érkezett Napkeleti 's Déli drága
 30 portékáknak fel tseréltetéseket – de vallyon az Indiai szép váfzonyért ' Tyrusi
 bársonyért mit adnak a Cseh orfzági 's austriai Dámák? Semmit sem adhatnak
 erKöltstelenségnél egyebet, 's szegények Ki préselt véreKnél –

Bár mi a füstölt berbéts husnál, mellyet Benyovzký elfog adni,
 maradhatnánk. De meg látod a SunKáKra vagy SodoroKrais két fejú sas szimert
 35 verettett groff Kolovráth – Ez az Ur (: talám már hallottad:) nem régen
 hizelkedésből az iffju Mayert mostani titkos tárház mesterit Afzfzonyinknak
Berg Rathá tette//

holott ő foa egy hámort vagy bányát fem látott, erre egy tsintalan elme (:
 meg itélheted ha Bécsi gondolat volté:) ezen verseket írta:

40 *Caligula, einer der Erhabensten geister
 Machte sein Pferd zum Bürger Meister –
 Der unterirdische Graff Kolowrath*

*Macht dem Majer zu einem Berg Rath;
Nun ist die frage, welcher wer Weiser
45 Kolowrath – oder der Kayser?*

Illyen embereK Kezébe vefződik Nemzetünk 's több Nemzetek forsa. Pálma Bécset már meg járta, 's Junonak lábainál mint Püspök tömjényezett – vízfzais tért Pestre – későre vettem tudosítását, külömb* siettem volna ölelésire mert fzeretem. A Magyar Vaniernek mint irod P. fzafo Dávidnak esmeretsége
50 annyivalis kedvesebb lenne nékem mivel Eleusinai Társak közzé számlálad ötet. Igy reámis háromlik valami azon tettetes érdemeidből mellyekért Nemzeted fzeret és tífzel velem edjütt.

B

Élj boldogul, és siess kedves Barátom repülni annak ölében, Ki egézf
55 Lelkéből ohajtya¹⁶² látni drága fzeméllyedet. Isten veled.

92.

[164r] Nagy Martoni Gunyhombol 6dik Maÿ –781

Ezen Levelem mig még Tételre indulnál talám Őrsön talál. Sokáig halafzítottam írásmat vélvén Nemzetünket illető dolgokrol valami bizonyost irhatok néked. Azomb* a Kétség fzúntelen nagyobbadik. Elzterházi Ferenc 's
5 Űrményivel 's Urunkal Két izben titKos tanátsot tartottak maguk Közt Udvarnál, nyilván Orfzág gyűléséről, Király felKenetéséről; – vagy – De ugyan azon napokban volt Jesuita *Sengirog* Csáfzár Csáfzár küzfőbénél nagy nyaláb írássokkal forgolodott. Hallom olvasta Gáboris, Ki hajdon a fzent Irást borso fzalmának nevezni nem irtozott, Pannoniai fzent Hegyen tunyogo here társait el
10 hagyván, Csáfzár palotáján maga 's Hudibras nevében öfzve foglalt Könyörgő irállal leskődött – ezek együtt mit Keresnek? Ez előtt négy nappal a Bécsi, már tovább öfzve nem forrható Békesfleges gyülekezetre, érKezett fpanyol Generalis előtt, Urunk négy Lovas fereget egy fzálás vitéz Bataillont gyaKoroltatott, azzal az Őreg fpanyol (: a Placenziai útközetnél jelen volt:) re infecta, a Néva partyain
15 uralkodo Semiramis Udvarához indul. Felséges Urunk pedig, minekutánna//

még itthonn lévő Testvér Hugának Laxembourgba vagy ha tettzik Bécsbe maradni parantcsolta [164v] volna, maga jóvő Kedden a mint bizonyofon hirelik, a Jobbágy BelgáKhoz mégyen. Több Udvari és Polgári változásokrol, mellyeknek a Bécsi Camarán kezdeti már meg lett, mások nyilván bővebben
20 Tudosithatnak Tégedet. Most Ezerünkkel történt ujjságokkal végzem Levelemet. Obesterünk pajtásod leve, olly biztatáffal, hogy ujra fzolgálatot tégyen, ha egéflége (:mert tőKős:) engedi. Obrist Leut*k, obesteri rangal és fizetéffel nyugodalomra ment. Fő ftrázsa mesterünk Obristleut* leve és igy gazdaságbol Ezerünk vezére az öregebbik Kapitány Sopronyi fiu *Artnér* Májor,
25 magam pedig ámbár még harmadik a forban, az Obester divisioját vezérlem. Ki tudja mikor, és hogy fzánnak meg bennünket? – Azomban a Nagy Vezér

¹⁶² <Ked>

Különös Kegyelemnek lenni izente nekünk, hogy idegen óbester nem
Küldöttek, és hogy ez szerint az előmenetel Köztünk marad, ha ma holnap ő
felsége Obesterré téjendi ujj Obristleutunkat. Tegnap estve egy fzőrnýú vastag
10 tölgy fa alatt azt gondolám hogy a fáK közöttis vagyon pufztito Erőfzak, mert a
miatt a nagy fa miatt a többi mind el fzaradott vagy tsak puján maradott//

's még eldőlésével fzegényeknek utolsó romlást fzegez – meg fzomorodtam
nagyon ezen képzelődéseim között. Isten veled mennyei Barátom – ha igaz
hogy Corsa fzigettyének lakoffai a Liliomok járma ellen rugodoznak, rövid
15 békességünk léfzen itt Európában.

*Hoc mersam Coeno Romam Somnoque jacentem quae poterant artes fana
ratione movere,*

Ni furor, et bellum, ferroque excita libido?

20

93.

[173r] Gunyhombol fz. András Hav* 19dik Nap* – 781

Hallom Áquilonak fagyos fűvöltését
Fázom, 's várom Groff Norde Bécsb* érkezését –
Mig Te hiv Barátom nyilván Hegy-allyánál
Vig notát énekelfz Bachus ofzlopánál:
Távul az aranyos tündér Kárpitoktol
5 Hivságban fetrengő Udvari raboKtol
Boldogabb másoknál tőltöd Napjaidot
fzamlálod göbőlyöd, 's avult afztagidot.
Most fajtolfz – és talám Chloris sem hitetlen
ÉrzéKeny fzivédhez ő sem érzéKetlen –
10 Kedvesebb és ritkább ha télbe fzedhetünk
virágot, 's akkoris édest izelhetünk:
Őrülnek a PárKák Philemon nevének,
Kedvel hozfzabbittyák fonalát éltének;
Az idő, melly siet febell fzarnyaival,
15 Nem hoz but fejére tűnő Napjaival –
Betegítő gondok setét fellegei
Nem terhelik fzivét Kinok Seregei,
Őrómmel néz vízfza már mult tavafzfzára
'S Ófzfzel fel változott hevesebb nyarára //
20 [173v] Mult idő 's jövendő ijjeftző jelekkel
Nem furdolja fzivét mardosó KépeKkel,
Csendesen él 's várja végét pályájának
Bátran lép fzellyére nyugovó fírjának.
Illyen a Jámbornak mindenkor jutalma,
25 És ha ellenkező történet hatalma
OllyKor meg fofztyais érdemelt bérétől
Holta után vefzi nyilván Istenétől.

30 Ugyan fel kapnék a Magyar Lás Cásás előtt ha ezen kis predicationat
hallaná. – de most jut eszembe hogy Chlorisrolis van emlékezet¹⁶³ benne –
poKolra átkozna megint egy Kis bűnért. Hát Tégedet mennyei Barát mivel
Kellene büntetni mivel olly régen nem irtál nékem? – hol vagy? – mit csinálj?
szeretné még engemet? szörnyű kérdések? végy ki nyughatatlanságomból – adj
35 tsendességet szivemnek – Látod melly nagy történetek forognak fenn és
készülnek Világ piatzán – Nem merem gondolatimot pennámra bizni – Icarus
tengerébe merülnék. Imé a jövő nagy szövétségnek Ezerúnkra terjede már jó
eleve egy kis édessége – Mult héten Urunk egy Darmstadti Hertzegét //

idvezült Mosqua Hertzegnének Testvérét Obristlieutnantnak hozzánk tévé –
40 biztatott ugyan ő Felsege Tulajdonosunk által hogy sokáig nállunk nem marad –
de elég az Kedves Barátom hogy talám addig a mult münchenorffi Táborba
szedett borostyánom el hervad vagy megis szárad – Ki tudja lefűzvé erőm ujjat
keresni – Illyen a szerencse játéka – leg jobb az még egész történeteim között,
hogy soha semmit magamnak bizonyosan nem ígértem e világon – azért
45 nehezen nemis esik. Kergetem azomb* egyéb unalmimot – majd a télnek
nagyobb részét Bécsbe fogom tölteni – nem a gyönyörűségekhez való
szomjuságért vagy annak oltásáért sem a szerencse tífzeteletéért – hanem egyedül
Hermes Tanitványához viseltető szives barátságomért – Ird meg Te mélfűzvé 's
mikor Bécsbe? közöld velem, a mellyek közölhetők, igyekezetidet és
50 gondolatidot – félek hogy Bánátust még a Török vezzi meg ha sokáig tart a
vásár – Isten veled kedves Barátom jövő héten Bécsbe rugalzkodom – onnét
talám többet irhatok. A nagy Hertzegét 23dikba várják. Soha egy Bika tsöggel
uralkodó fejedelmet nagyobb pompával nem vártak

B

55 *hoc fonte derivata Clades!* Elj boldogul –

94.

[174r] Bécs. 4dik Janu* – 782

Ma Kilentz orakor reggel el mene Olafz ország felé a Mosqua Hertzeg
Hertzegnéjével edjűtt. a virtembergiaiak még itt maradának hetfüig. Az öreg
Anyos rozfzatskán lévén. Jövő Augustusb* Menny Alfzsonnyal térnek megint
5 ide vízfűza, – talám tréfából akkor Magyar országba megis Koronáztattya magát
Urunk. Juniusb* már Pesten Tábor léfzen, augufztusban itt Papfalvánál – 7bre
elejin Cseh ország*. Mind ezek ugyan változhatnak mert soK és hatalmas
Nemzetek irigy szemmel nézik az ujj barátságot. Mindenek felett a tsalmás
vitezek, de már Mahometnek talám tsak el fajult gyermekei – a Berlini öreg
10 Németh Mitridates most most vagyon leg inkább a sajtoba ha a Mosqua
tőkélletlenség és a frantzia elmés ravafzság nem segiltenek rajta. Mind ezeket
halván Te félhetfz a háborutol, félhetfz Banatusba földet venni – de ne félj –
tegnap a Mosquák, kik itt a fő kém vagy követ mellett dolgoznak //

¹⁶³ <egy Kis>

[174v] azt mondták nékem hogy nintsen 's nem lezfz több Soliman – ök jól állanak hogy a Török meg nem mozdul ha mi Bosniát Serviát 's atöbbi, vízfza vefzfzük – vagynak ellenben itt olyan Németh Polgárok Kik azt tartják hogy ha a Musulmánok országait tsak darabonként ugymint példának okáért Bukovinát foglaltuk, Nem ebrednek fel álmakból, de ha fokot foglalnánk egyfzerre akkor dühöflégre fakadnának. Nem tudom vettedé éfzre, vagy jegyeztédé meg magadnak, a Néző piatzon, Kaunitz miként kezdett vala fzugollyának reKefz ablakot tsináltatni, – minden ełztendöbe többre többre ment – az idején már egézfzen bé zárta¹⁶⁴ magát mint a Csiga házába – E példája a török ellen való foglalásnak – hízfemis hogy ő gondolta Ki. De erről most többet nem fzollok – mivel olly hofzfzason halgatfz – talám többet tudfz nállamnál. Groff Miklos Ujj Ełztendő Napján itt vala, a Kamara Innepebe Urunk kezit meg fogván a Nagy Herzegnének Különös Kegyefféggel és meg jegyzéffel mutatta ötet: tegnap elmene – reménlem még ezel fene nemfért fzivéhez.//

Ugyan, vedd reá magadat, rándulj fel ide a fársángra – meg látod – iffjadni
20 fogfz – foK jeles iffju Magyarok voltak a Napokban itt – de Te mind az iffjak mind az öregek Között hibáztál. A Nemzet panafzolni fog ellened. Ha valaha – most fzeretném veled befzélgetni. Máris unom nállad nélkül magamat. Nem hogy jóra de rozfzra sints kedvem, epedek magamban – a kis Podmanitzki utazásaiból ide vízfza érkezett – elmés ifju – eleget látott – 's ugy tapafzta
25 jól látott mindent – hafznos Hazafiju lehet; ezzel és ollykor Láfzló kedves magzatoddal töltök mégis egynehány édes órákat. De Láfzló holnap vagy holnapután Posenba vízfza megyen – Én itt mulatok, még hat heteket – addig talám Erdély Magyar orfzággal öfzveis forr – Már ugy a Bánátusi jofzágod jövedelmesebb volna – Hallom még a Tiéd réad vár ut sit Terra Domino¹⁶⁵
30 Digna Suo Schafrath a Lekéri apát Urságra későn érkezett, az öreg Pargamernek adták – a Kapornakit OKolicsányi kanonoknak Ki Pozsonb* vagyon. Isten veled Mennyei Barátom, légy boldog – fzeress engemet és jöjj fel ha egésséged engedi kérlek

35

B

P.S. Tudodé hogy a Pápa ide akar jöni? a Csáfzár Ki adván rendeléseit minden órán Olafzorfzág felé Lodul.//

40

95.

[179r] Gunyhomból 8dik Maý –782

MacsáK Udvarának felső fzakafzfzába,
Hollandus fzéségnek ellen-általlyába,
Eregy kőfzöntsd O – pipás fzubájába
5 Honnét tekint Bécsi világ lármájába.
Galamb fejérségű ezüst fzin hajával,

¹⁶⁴ egy szó kihúzza (olvashatatlan)

¹⁶⁵ <Sit>

- Rosa pirosságu Kedves orczájával
 Hol Cupido lappang mostis putzdrájával
 Matolálni tudna még ő szomszédjával.
- 10 Tud ő még becsülni Kőkény szin szemeket,
 Tizen öt efszendős öklelő tsetseket,
 'S Elsőbbfzör oltárnál forgó gyermekeket
 KiK pihegő mellyel nyujtyák zsengejeket, –
 Édes réfzecedés Venus poharából
- 15 Midőn ilyen gyermek Cyprus templomából
 Áldozatra liet Anyjának karjából
 'S Kofzorúját véfzi nagy vitéz – –

Lásd Kedves Barátom szinte fajtalanságra fakada Musám – tulajdonítsd az unalomnak és szomoru egyedül valóságomnak. Ha az idő engedi jövő péntekre és szombatra feregemet ide öfzve huzom, azt vélem obesteremis ide jön – szombaton estve megint elfzélyefztem – ha//

modot lelhetek benne, és magad Pünkösöd inepén még Bécsbe lennél a mint én reménlem, rövid időre megint fel rándulnék tífzeteledre. A tudva levő irásokat rendbe szedtem egézfzen, de magam akarnám fel vinni, nem merem másra bizni, ámbár ezen lánfa Dromadariusom meg hitt emberem, még fem hífzek annyit néki, hogy Kedves Leveleidet általla küldeném. Mond meg mit tsinálfz abba a lármás városba? Láfzló még veled vané? A Kis Berger hívedé naponként? irigylem forsát. A Besserábiai táfos Mén Lovaknak Comissiojában végezteteKé már valamit? Az én Hazám tsak meg marad ugyan túndérségib* – Veselényiné apostasiája vagyis hitt tagadása fzförnyű lármát okozott Erdélyb* – Semiramis azt írja nekem hogy Ur Napján a leg fenyesebb gyülekezet jelenlétib* eskútt által, és Communioval élt mint egy *exorcismus* gyanánt. A propos – azt tartom szzeretőd nem szzeretné ezen görög szót, ő inkább *inorcismust* Kivánna; de elég az, hogy Erdélybe több historiákis történnek ha a Csáfzár meg nem orvosolja jó eleve: most volna szükség jo erköltsű okos papoKra.//

Mais je craigne le fanatique Eveque Battyáni s'y prendra mal – ha jövő pénteken azaz holnap¹⁶⁶ tudositásodat postára téfzed, szombathon Obesteremmel a szzerint szabhatnám időmet és rendeléseimet – Isten veled, mennyei Barátom, Köfzöntsd Kedves Fijadot szommal és a Kis hiv Páfztorit fok ezerfzer – engemet pedig tarts meg régi Kegyellégedben – én holtig Tied léfzeK

B

¹⁶⁶ azaz holnap – beszúrás

Chloénak unalma.

Voltair szerint: *Souvent la plus belle Princesse languit dans L'age du bonheur etc.*

- SoKszor leg fzebb füzis lanKad virágjában,
 'S Kinos gondot visel fényes pártájában,
 5 Nints gyönyörúsége Kies tavazfzában,
 Lát nehéz rabságot jüvendő Sorsában.
 Terhes ajándékok; fzületés, gazdagság,
 RitKán fzerencsétet fzomoru méltóság;
 Mit hafznál fziveKnek a világi nagyság?
 10 Nem adatiK Kintsért ám igaz boldogság.
 Unalom töbnyire büszke palotákban
 Kér fzállást magának, és nem gunyhotskákb*
 Nints Kivel senyvedjen fzegény Kalibákb*
 Lótzán fzeret ülni bársonyos fzubákb*:
 15 Ott Kártya, biribi, Kotzka, lotheria
 Között, a henyéket egy tsoportban hijja
 Tolyodik Hertzeggel, Groffal, Kalmár fija,
 Ezt nyereség amazt más bolondság vijja.
 Ennek tsak ditsőflég füstölög fejében,
 20 A másnak irigység tsillámliK fzemébe*,
 Ez örökös bofzfzut forral epéjébe*
 Amaz egy barátot nem esmert éltéb*//
 Mégis, őfzve gyűlnek, egy mást meg öleliK,
 A jámbor gazd' Afzfzonyt mondjáK hogy tífztelik,
 25 De fölét hitetlen fzavakkal terhelik;
 Mivel altomb* mándnyájan gyűlőlik.
 El bomliK a vásár, Dámonhoz Sietnek
 Hol ötven fzemélyre fzasztalt terítettnek,
 Kedvetlen le ülnek, görbén tekingetnek,
 30 Ásitva fzollanak, 's fzunyodva nevetnek.
 Hafztalan igyeKfzik Berký hurjaival,
 Ámphion fziveket rabló hangjaival,
 Jó Kedvre nem birja minden titKaival,
 Világnak így élnek vízfzja javaival.
 35 Azomban iffju Chloénak fzivében
 TitKos tűz flnlödvén ártatlan mellyében,
 Unalom férKeziK lassan Kebelében,
 'S El Hervad éltének leg fzebb idejében.
 Nintsen Nagyok Között tífzta gyönyörúség,
 40 Minden böldogságok mázos Keserúség,
 Csak mafzlagas javaK hatalam 's ditsősség,
 Ha fzivünkben nintsen óhajtott csendesség.

[180r] fzomoru Falvi gyakorló helyből 14dik aug – 782.

Mennyei Barátom!

Mult fzombaton, neved napján, tokaý fzőlő tőnek levéből ittam itt lévő Magyar Kenyereffeimel egéflsségedért – Mikor a pohárt töltötték, fenekéből¹⁶⁷
 5 fzámtalan csillagotsKák fzőkdősvén fel felé, 's Közepében apro buborékokká
 válván, fokáig tsendesen ufzkálták az italnak fzinén: mellyből midőn örömmel
 hőrpőlnők, fzerentsés jővendőt meritvén, hofzfzas napokkal idvezlettünk
 Tégedet. Eljen mondék,

Éljen Lőrintz Tarna mellett
 10 Hiv Angyal áljon őrt egéflz Háza felett –
 fziwet győtrő bánat mardosó férgével,
 Kegyetlen irigység epeflztő mérgével,
 Ne férjenek sfoha jámbornak fzivéhez
 Ne vegyegyék soha bus gyáfz őróméhez –
 15 Mikor fejér galamb fzinú homlokKárol
 A Kéretlen Iris fűrtött mettz hajárol,
 MusáK fel emelvén kötött Kofzoruját,
 Zokogva borítsák árnyékával firját //

[180v] De ez az apotheosis ugyan Későn légyen – Levelednek némelly
 20 tzikkelyeire nemis felelhetek mert otthon hagytam Nagy Martonb*. Minek
 előtte ide jöttem volna Bécsbe valék hol a kis Bergérral fzívesen emlegetvén
 meg nem álhatok Cantzellarius Esterházi Nepotismuflágát nem átkozni. Nem
 tudom mitsoda lelki esmérettel vífzi annyira vejéhez valo vak hajlandóságát – az
 egéflz Cantzellária meg ütődött benne. Tsak ritKa az igaz Ember! a mi
 25 gyakorlásunknak 24dikben vége léfzen itten, az után f szabadabb levegő eget
 fzivhatok. a fűstős falak közzé fel rándulok – látni mit Koholnak Hazánk felől –
 fzegény Bánffi ugyan, *inter malleum et incudem* vagyon tudositását várom
 minden órán, mert az egéflz őfzve Kapsoltatás ellen még némelly Erdélyiek
 kemény gátot vetettek mult holnapba – Egyebekről, ha több időm lehet
 30 bővebben foglak tudositani, Ha valamit ohajtok életemb*, Őrsre való
 menetelem első mit Kivánok egéflz fzivel.//

A tudva lévő Pma planuma Bergernél vagyon már, de tsak tsonkán hibe
 hóba. Neked Kell azt tífztára őnteni, 's a mit találflz jó győngyét, a gazbol Ki
 vállogatni. El hífzem hogy énis adnék néked tsokot verseidet látván – régen
 35 tudtam én és érzettem azt mennyivel repűlflz fellyebb tanítványaaidnál – utól
 fem érünk ezen mostani emberi nyomb*, Élfl fokáig boldogul – Agensednél
 fzámomra rendelt barátságoddal még nem élhettem, mert ide vagyok pántolva

¹⁶⁷ a fenekéből – ráírás. Az alatta levő szó olvashatatlan.

mint a tengeri rab, csak akkor élek mikor rollad 's meg Semiramisrol emlékezhetem

40

B

P.S. B. Sándor egyik térgibe taplo gomba nőtt, feredik fzegény, de félek hogy ő nem őfzül meg Császár zsoldosai között. Isten veled – édes Barátom.

98.

[181r] Unalmas magánoffágombol 30dik 8bris 782

Reménlem már eddig *Josefet Kit*, a Biblia textuffa szerint, *testverei idegeneknek el adtak*, Fő Ispányi fzekében bé ültetted, és már vagy örssi kertekben vagy hegy allyai fzőlődben, gondo fzemmel nézed le hullott fáknak
5 leveleit, 's azokrol, mint régen a SybilláK, rövidebb de okosabb jövendőket fzedvén, fietfz a dér elől minden takarmányiddal – o, bár mint utoblzor irád, fz. András Haváb* Macsák Udvaráb* ölelhetnélek! Rollam azomb* a fors Különös rendeléseket tett. Mult Napokb* a fő Hadi Tanátsnak parancsolattyát vévém tartanám magamat Kéfszen első intésre Erdélybe menni Tátos Mén Lovak
10 vásárlására. Ugy véllem azt várják Scotti érKezzék meg Áltonából. E már akár hogy légyen, ezen utammal leg inkább azt akarnám meg nyerni, hogy Tégedet vagy Örssön vagy Pesten tífzelhetnének. Ha Bécsb* jőfzfz, oda ugyis elindulásom előtt fel Kell mennem, tehát tudositásodtól függ, hogy az után, a mennyiben//

15 [181v] rajtam állhat, ott a hól léfzefz fel keressélek: Énis mondhatnám most a Thordai Unitarius papal, *irtoztató Commiffio* ez! mert én ugy tudom hogy az Erdélyiek inkább magok vennének mint sem el adnának szép mag lovakot. Nintsen egyéb mód, hanem tserét kell fzerzeni, Néktek török 's Spanyol lovakot kell adni, 's azután tölletek többi tartományok fzaporodására, egy
20 generatio után, melly a ménesekb* négy Elftendőt téfzen, Császár számára vásárolni, ki öfztani a vidékek vagy tartományok szerint. De hífzem ezeket Te ezerfzer jobban érted nállamnál. Befzéljünk mi most rövideden Parnassus gyermekeiről: A Kis A+++ Vahndorffi Clastromb* nem jöhetett mivel, a mint jelentette nékem pályáján Kivül esnék az ott mulatás. fzéKes Fejér váron, a mint
25 más pap társaitol hallottam. nem tudom mellyik isKolának mestere lett. Még onnét nem irt nékem. Posenban kellett volna találkoznom vélle, ő ottis volt, de te esméred a kinos jármot, mellyb* mi vagyunk. Kötelességem miatt oda nem mehettem.

A mi kedves Bergérünk Attyának hamvait öntözgette mind eddig
30 Könyveivel. Nem tudom vízfza térté már Bétsbe – tegnap küldém fel // egy emberemet leg inkább azért, tudhassam meg ha vízfza térté immár, fzomoru köteleffégiből. A tudva lévő Poém: – plánuma nálla vagyon, Kezedbe akarnám hagyni, hogy Á+++ öledben fel vévén, a munkát a dolog érdeme szerint rendelnéd elejében, es a verseknek méltosffágát mellyel kell énekelni
35 mintegy ajakára ragafztanád. Isten veled mennyei Barátom – légy boldog, mert

ha valamit ohajtok e földön a mind nem tőkélletes lenne ha Te boldogsággal
őfzve nem volna kaptsolatva

B

40 P.S. Agensed Gruber tudom meg irta hogy barátságoddal éltem, és a rendelt
angária pénzt kezemhez vettem. Valosággal nagyobb jot mostanság nem
tehetél volna igaz hiveddel mint ez uttal. Élj boldogul és siell engemet
tudosítani Kérek.

99.

[182r] Macsák Udvarából 3dik Xbris 782

5 Ime indulok ma Sopron felé, 's jövő csötörtökön onnét Pesten kereftül
fzebennek az Udvari fő Hadi Tanáts parantsolattya fzerint fietnem Kell tehát ha
Pesten lennél mennyei Barátom 8dik vagy 9dik hujus ott ölelhetnélek¹⁶⁸ 's
talám 24 órát barátság ölében veled tölthetnék. Itt a titkos¹⁶⁹ fzugolyokban
háborurol futtognak – a török hold ellen akarnak támadni vagy ez a Sasok ellen.
Urunk* Olafz orzfági uttya hátrább tétetett – ki tudja mi lefz vége a fok
utozásnak és fogorságnak – Isten veled, élj boldogul addig mig ölelhetnélek.

B

100.

[183r] fzeben 29dik Xbris – 782

Drága Mennyei Barátom!

Ezen holdnapnak 22dik napján estve, soK ho fuvatag, töretlen ut 's zajos
vizek Között, ide Herrmann fzomoru várossába fzerencsésen megérkezém.
5 Mindjárt csörgő fzanok, imitt amott tsak gyegén lobogó fäklyák, elől
harisnyába kutsmás lovas legények, a festett fzanákba Lorinchen Cathrinchen
nevezetű fzfz Vénusok, hátul ezeket ölelgető fzappanyos vagy Csizmadia
Herkulesek – sattőbbi – – tűntek fzememb*. Méjj gondolataim között,
mellyekkel tekintetem Hazámot, ezek ollybá tettettek nekem, mintha Corneille
10 vagy Racine fzomoru játékai között Kolbáfz János vagy Harlequin lépett volna
előmbe. De tsak hamar el múlék ezen nevetséges hasonlatoffág, midőn át kelle
értenem hogy B. Veselényiné ő Felsege parantsolattyából arra a végre itt lévén,
hogy azután klastromba menvén hat hétig tartó Lelki oktatását Püspök Urunktol

¹⁶⁸ <meg> kihúzva: ölelhetnélek

¹⁶⁹ titkos – beszúrás

ott¹⁷⁰ el fogadja: mindazáltal a Calvinismus fanatismus ezen rendelkezésnek
15 annyira ellenébe//

[183v] vetette magát, hol betegség, hol viselőffleg színe alatt, hogy meg mind
eddig maga szállításán mulat, és így egy egész Igazgató Fő Tanátsnak ezízt
elfoglalván, az egész Hazának vélnéd ezen kérdéstől fűgni boldogságát: ha
Clastromb* kellé őtet oktatni vagy nem? – Urunk parancsolattya így lévén
20 *Inviētis illam, vagy inviābitis illam in Claustrum monialum, et ibi – etc*

Boldogtalan időK ezek Kedves Barátom, hasonlok a Bizantziumi Császárok
's Grammaticusok idejéhez – midőn egy deák vagy görög szóért hadat
indítottanak. Én azt Kérdeztem. Egy Guberniumnak mitsoda Religiojának Kell
lenni? – vagy azt, ha leheté egyéb Religiója egy Guberniumnak, Haza
25 törvényre, 's fejedelem parancsolattján Kívül? Azt felelték hogy nem – 's
mégis látod disputálnak. Az Deficiens vagyis Apostata, azt kívánnyha hogy az
Ura véllé leheffen Klastromb* 's több ilyen sületlen conditiokat kíván, nem ő
szegény, hanem nyilván a Synodus, szabni. Esméred e mellett B. Bottyáni
szörnű buzgoságát – esmered emberek gyarłoságát kívált nállammal – mond
30 meg tehát mennyei Barátom, Kétséges vagy nem méltó lenneé midőn meg
érthetetlen dolgokat kezdenek fefzegetni.//

esmered ugyé mind ezeket jobban, némellyeknek azt parantsolni? –
Inviābitis illos in Xenodochium Sti M.? azt tartom ennek igaz értelméb*
kétkelkedni éppen nem lehetne. Igazán bételik Erdélyen mostis az mi hajdont
35 történt, midőn Thordán 's Désen gyűlt Synodusokb* azon vetekedtek, mellyik
vallás idveffgesebb, a Kálvin* a Luther* – Catholi- vagy Balandratáké? addig
a míg az ellenség határokon bé ütven tűzzel vassal pulztított mindent, őKis
most, nem a Civilis vagy politicus szabadság mellett fegyverkeznek, hanem
opiniokért vefzekednek, 's¹⁷¹ ezeknek, mint egy bódító opiumától részegedvén,
40 Hazájok*k 's maradéKoknak egyenetlenséget 's inséget hagynak öröKségül.

Mond meg Sogorod Silvius Alexander B – most mennyit fogad háboru
iránt? bezzeg volna itt miből huzni consequentiákat – 2400. Spanyol lovak,
Difznot szuro villákkal, mellyeknek mustrája Bellicumbol ide Küldetett már áts
mestereK 's kovácsok által készűlnék – a vas Hámorok Cyclopsai nem győzik
45 verni a vasat a Limitroph- katonáknak revisioja léfzen a télen//

tár lovakot keresnek – sattőbbi. Itéld mennyi okok ezek 's melly nagyok
háborut jóvendőlni. Talám az én Commiffiomis félbe szakad. Itt egy concertatiot
rendeltek, de még semmit se végzetek. B. Bánffinak kellene folytatni de ez
nintsen jelen, és már Statuum Praesidensnek neveztetett ő felsége által. Az
50 Incorporatiotól itt némellyek inkább félnek mint a Pestistól: én reménlem mégis
meg léfzen. Mond meg Bécsbe voltálé? Berger elküldötteé Scythák ki
jóveteléről tett jegyzésemet? A Magyar Hir mondo ujjságai között örömmel
olvastam Ugocsa vár megyéhez tett befzédedet, kedvem volna itt a Bibtlistának
Newton Systemájából huzott tudos feleletit kinyomtatattni – Isten veled mennyei
55 Barátom – emlékezzél arrol néha ki holtig tífztel és szível Tégedet

B

¹⁷⁰ ott – beszúrva

¹⁷¹ <mint>

P.S. A tudva lévő Nimfárol ha valamit értettél Grof Schmidektől, kérlek tudosíts minél hamarébb. élj boldogul. Veselényi nagyobbik fija kit R.
60 Commiffariusok által akartak venni udvar parantsolattyából minap meg hala – mondják hogy fzüléi inkább fzeretik halálát mint életét más vallásb*. Et tantum est quos timent non nosse Deos.//

P.S. Leveledet tsak fzebenb* utasítsd. Isten veled mennyei Barátom¹⁷².

101.

[126r] Nagy fzeben. 22dik Jan 783

Minekelötte arrol tudosithatnálak mennyei Barátom, ha Aladárbol vitézt vagy országgló Fejedelmet tsinálóké? – ha az öreg Cziró velle egy Nemzetből valóé? – sietek tudodra adni hogy én ma Maros Vásárhely felé
5 indulok, és már a Ló Vásárláshoz hozzá kezdek. A kis Ányosnak ugyan mái postával egynéhány rendel felelek, mert időm nintsen, ő azt sem tudta eddig hogy itt vagyok. Nagy barátságot tselekednél velem ha Groff SchmeKel fzolván vagy más esmerőseiddel, a tudva lévő Magyar kis Afzfzony iránt tudositanál. Azt írja egy jo Barátom hogy Apátira Attya halála után el menvén
10 declarálta magát hogy Vas vármegyeihez nem mégyen; azolta fzala vármegyei jofzágába jött lakni. Kérlek jo moddal vedd vagy mások által vétesd ki indulattyát ha//

volnaé hozzám valami hajlandosága. D¹⁷³... alii bella parant vel gerunt – ego fe... nuberem. Itt a hadi kézfületek lassá ... kezdetek lenni – nyilván Termézfzet
15 ereje ...mellyel ezen orzfágot környűl vette ... oda fél. Minap egy orofz Courier Bécs felöl itt mene által moldvai 's oláh orzfági mosqua Consulhoz vivén magával fzőrnyű ajándékokat, azt tartom a Boérok fzivének meg vásárlására. Onnét Krimbe mégyen. Itt a Comendirozóhoz jövéen ennélis jelentette magát, jele hogy alkalmas jó értelemb* vagynak a Két fejű Sasok; kívánom, soKáig
20 tarthaffon a barátság. Isten veled, kedves mennyei Barátom Leveledet ezentullis tsak fzebenb* utasítsd, jöllehet két óra mulva már ide hagyom, de rendelést tettem hogy leveleimet utánam küldjék. Meg bocsáss mázolásomrol – Hic. Prot.: adhuc delirant: de reménlem meg gyógyulnak. Hidd el hogy betegek –. Őllelek sok ezerfzer.

¹⁷² a baloldali margón.

¹⁷³ Hiányzik a papír jobb felső sarka, a következő mondatok azért kihagyásosak, érthetetlenek.

[185r] Nagy fzeben; enyelgő fzfázok unalmából 10dik Maÿ – 783.

Mennyei Barátom!

Tudositásod fzerint imé levelemet egyenesen Cassára utasitom; kívánom talajlon tégedet egéffégben. Énis a tátos Lovakot Megyékre ofztván hadd
 5 fzaporadjanak három nap mulva innét Hunyad vármegyébe hól világra lettem 's
 rengettek, onnét Bécs felé véfzem utamot. Ha nem fiettetnék fel menetelemet
 bizonynyára Calla felé mentem volna, de ez fzerint meg Laczit sem ölelhetem
 megint Gyula fele¹⁷⁴ a sima pufztákon repülők kerefttül. Azt írják némellyek
 hogy megint ujj Comissiot akarnak rázni nyakamba. – Hát Te miért fiettél
 10 Callára nem mondád? nyilván ottis magazinumot állitafz. AKár hogy történnék
 a Pesti homok dombokon reménlem ölelhettyük egymást. Elömenetelemen
 jelentett örömed tudom igaz valóság, de bezzeg ha igy utaztatnak drágába
 Kerül, mostis kétségb* vagyok még ha Diétát adnaké ezen uttal, holott hiddel
 hogy ugy meg érdemlem mint fzip leány a kozforut.//

15 [185v] A Paripának valo Lovakatis már ugy Ki fzedték volt mult öfzfzel az
 orfzágbol, hogy magam alá Két iffju kantzánál többet, aztis nagy drágán,
 vehettem meg. Igaz a melly mag Lovakot vásárlottam orfzág fzfámára azok ki
 állják a probát: imé laistromokat közlöm veled. vagyon közöttek egynehány
 melly a híres Persiai *Paripa mezőnnis* fzfámot tenne. Vallyon mig magamat egy
 20 kevéssé jobb rendbe¹⁷⁵ hozhatom, mert már egyfzer ideje gazdánakis lenni
 vallyon ritka fzivű jó Barátom nem segíthetnéle engemet egy kevés költséggel?
 Ha Bécsbe rendelnéd PünKösd tájára azon fegedelmedet kettős jót tennél velem.
 Midön öfzve jöhetünk egéffz ügyemet elődbe terjesztem, és akár boldoguljak a
 tudva lévő Nimfának el Nyerésivel akár nem, meg fogod látni hogy ha hozzám
 25 járul kegyes barátságod Nékem könnyen fogod jobbitani idővel sorsomat a
 nélkül hogy illy jótételed magadnak vagy Gyermekeidnek vízfza ne térne

Gondolkodj és légy segítségül könyörgők//

Leveledet azomban utasítsd tsak Sopronba a Stabhoz. Itt a Sas fzfárnyai alatt,
 Erdély tsendesen, ámbár pénz nélkül fzfánt, vet, 's nemis tudja, 's nemis fél hogy
 30 a fzfomfzéd tartományokba minden fegyverkezik – holott ő leg közelebb vagyon
 a tűzhez. boldog béKeség Ugy láttzik a Havasok és fzfékellyek védelmibe
 bizván ezen tartományt már nem félti udvarunk.. Itt minden a legméjebb
 tsendeségb* fzfunyadoz – találkozásra méltó rendelések! most Urunk ide
 érKezésétől a fzfáz vajda nagyon meg ijjedt volt – de nehezen hífzem hogy ő
 35 fels. ide jöhessen, mivel Uttyának végít Fiumé felé akarja tenni.

Isten veled édes Barátom, légy Boldog – emlékezz rollam, és fzfereff engemet –
 én holtomig maradok hiv tífztelő fzfologád

barátod

B

40

¹⁷⁴ Gyul<ának>: Gyula fele

¹⁷⁵ <nem>

P.S. Úrményi ide egy Kis ministeri utat fog tenni – azt tartom Palástiis véle jönn – kérlek tudosits minnél közelebb én ezen holdnapnak fogytán már oda fel lések. Éljen boldogul.

103.

[187r] Bécs 10dik Juny 783. igen sietve

Imé Mennyei Barátom a mi kedves Bergérünk író afztalárol tudositalak hogy ő mult holdnapnak 15. Napján, jour a jamais heureux! Horvát orfzági Bakits Kis Afzfzonyt társul magának el jegyzette – onnét az estve érkezett ide Berger –
5 magam már három napoktul fogva vagyok a füstös falak között – Vas vármegyén állól vefzteglő gyalog és lovas Ezerek első parantsolásra kézzen állanak nyilván a tsalmások határa felé mozdulni. Toscana holt! és fülel –. Isten véled. Berger tsokol velem edjütt soK ezerfzer

B

10 Urunk Juliusnak elejin itt lefzfz ha háborurol hallafz ne hidd

104.

[188r] Barátfalvi gunyhombol az ablaknál egy szilvafás kert mellett
22dik aug.783

Már afztalkám mellett üldögelek mennyei Barátom. A PárKák kedveztek nekem. Minden vefzedelmen Kivül vagyok. Igaz olyan vala testem mint egy
5 nagy földindulás után egy épület mellyen a gazda ujjabb ujjabb repedéseket talál. Mostis kék derekam, vékonyom ’sattóbbi. – de fájdalmaim el tűntek. AKKor kinnyaim között nem irhattam meg a történt változásokat Magyar Polgáraink között. Tudom már nem ujjság előtted. Udvarnál kételkednek némellyek hogy Csáký János fel vállalná Judex Curiaeságot a szabott
10 conditioval. Ballassa fel máfzott az ugorKa fára de Győrit elejibé tették. Ki jön a helyyibe udvarhoz még ez is Kérdés? Ha Laczi régebben ment volna Temesvárra most fel szerezhetjük volna Bécsbe. Bizonyos BaKorol

[188v] hirdetik a lenne Referendárius. Posoni Cons. nem esmérem.//

Lehet hogy valami Efzterházi Unokaság vagy fogorság eztis el nyeri.
15 Úrményinek már szabad mezeje vagon csupor alatt keverni a Kotzkát. Ezen változás nagyon fel nyitotta szememet. Ha véle léfzek jól meg vizsgálom szive táját – mert a környül álló dolgokból huzván jóvendölést, az udvar nagyon kezd közelgetni plánumának ki vivéséhez. Meg válik kik lefznek erősebbek a *Whigsok vagy a Thorisok?* Én ezeket¹⁷⁶ már egy lajstromba kezdettem szedni.
20 Erdélyben az ujj Consiliáriusok mind cандidation kívül lettek: – többnyire nemes rendből, itt hát a nepotismus jó nyakon tsapást kapott. Ugy tettzik meg irtam már hogy a száfz Pombol Bécsben jönni Kéredzett.

¹⁷⁶ ebből javítva ráírással: ezeKnek

Urunk innét Morva 's Cseh országi Táborokat ujj várokat megyen meg
25 tekinteni. Tegnap előtt wirtembergi¹⁷⁷ Esébeth Hertzeg Afzfzony egy folyosobol
nézte az ide valo Ezerek fordulását. A mi Ezerünk particularis productiojánál
megint nagy ditséretet nyert – nékemis egy kis zöld ágot küldettek ágyomba. //

A Mosqua hozfzuko kariKák ez uttal Ki maradnak, holnap még egy
Maneuvr léfzen, azután a Nagyok Bécsb* 's ide 's tová elofzlanak. Lacÿ,
30 Laudon, itt vagynak. Hetfűn 25ta az Ezerek haza mennek. Én egéllégem
erősítésére egynéhány napra Bécsbe igyekezem. Úgy tudom Berger már vízfza
tért Horváth országi nimfájával. Fájdalom! ötet Fijuméba fogják tenni – Még
ugyan az egézf dolgot voltaképpen nem tudom. Nagy pufztulás lenne e
Babilonba.

35 Isten veled Mennyei Barátom! foha fegiltséged jobbKor nem érkezhett
volna. Nyilván geniusod vagyon mint Socratesnek. Áldást Kivánok néked
Csűrődbe, Kertedbe, mezejiden, Házadban fzivedben, és Kérlek, fzeress engemet

B

P.S. Adom tudodra, hogy a mi hadi kézfületejink nehezen fordulnak a
40 Török ellen. Az orofzokkal meg Kezdettnagyon hűlni a barátság. Él boldogul.
Ez csak Közöttünk.

105.

[190r] Harkau maganosságombol 29dik 9bris – 783.
Mennyei Barátom!

Óhajtott tudositásodat mult napokban annális nagyobb örömmel vettem
hogy az által már gyógyulásodatis érhettem. Halasztattam az olta feleletemet,
mind azért hogy ream bizott Mentorod iránt valamit irhassak mind pedig hogy a
5 környül álló dolgok felől történhető ufságokbolis valamivel kedvesKedhellém
Néked. Azok Közűl melyeket máj postával Közlöttek velem, talám még az
ujjság, vagy leg alább bizonytalan léfzen előtted, hogy Urunk Olafz országi
utazása, ha Xbre közepéig nem történhetik indulása, erről a télről el marad,
mivel a mint maga mondja, Februáriusban itthon Kell ő felségének megint
10 lenni. Ha már a mint az Ujjság irokis jelentik, a békefleg meg forrott, most mi
gátolhattya elindulását? És tavafzfzal mi fiethetheti vízfza térésit annyira? – én
ugy gondolom az itthon kezdett fok változás, felforgatás 'sattóbbi – egyébb
nem: de ezis elég ok. //

[190v] Hogy a Toscánai első fzülött Hertzeg Magyar országi L. Tenens
15 léfzen, és Budán fog lakni, a már bizonyos és meg határozott dolog – a
würtembergiai Hertzeg Afzfzonymnak férjhez menetele ellenben Kihez? és miKor
még egézfzen kétséges.

Azomb* a Batavusok határán, ugy tettzik Bergomson nevezetű Citadellából,
mellyet mi régen fellegvárnak fzoztunk volt nevezni, a meg holtakat elejítől

¹⁷⁷ wirtembergi – beszúrás

fogva a mi földünkre mindjárt egy fzmzféd faluba fzofták volt temetni – Urunk ezen által hozását a holt testeknek egy parancsolattal meg tiltván, nem régen történt hogy a Hollandusoknak a várba egy katonájok megholt és ők minden ellentállást meg vetvén erőfzakkal oda temették, holott Kaunitz Ezeréből ott fekvő katonák nem akarták bécocsátani. Erre Bécsből parancsolat ment egy Bataillonnal és Lovas fereggel, a holtat ki ásatván, a várba akár mi moddal vízfza vinni. Megis történt, de azért a fzegény holt fel nem támadott, hanem a mint írják a Batavusok között támadás lett ellenünk. EzereiKet mind Bergomson körül való vidékbe huzzák – ezen temetésről lehetne valamit írni de most hadjuk abba *le droit de se faire enterrer*!!

Erdélynek Sorsa most forog a fzőnyegen, tegnap előtt a Cantzellárius Udvarnál volt utollzor próbálni ha nem leheté más tanátsra birni Urunkat mit végezhetett még nem tudom. Ország gyűlése nélKül nem akarnának Urbáriumot se más ujj rendelést bé venni. Ha így folynak a dolgok igaz okos és állhatatos Haza FiaKot 's polgárokot kell kézfitenünk; nagyobb ajándékot nem adhatfz Nemzetednek annál mint ha fjadot jól nevelteted. De¹⁷⁸ bennem tett bizodalmadnak Mentor válllafztásáb* hogy felelhessek meg? Nagyra betsűltél, meg vallom, 's annál kényesebb a válllafztás minél nagyobb bizodalmad. Ha erre tsak barátság ereje kívántatnék könnyű volna, mindent fellyül mulnék, Mentort hamar találnék. De várjuk el az időt – addig már egyet fzivemben ki jegyztettem. E pap olyan érdemes fzolgája Istennek 's az oltároknak hogy méltán lehet e földön Kalauzza az ifjuságnak ottis a hol siKámlos ősvényeken tévelyKertekben ollyKor bé Kell lépni, hogy emberi társaság tsinnyait, titkait jól meg esmérhessük, bizonyos tzérna fzálon vízfza vezetí onnétis tanítvánnyát. Elj boldogul 's¹⁷⁹ fzeress engemet//

B

P.S. a Bécsi Theresia IsKolájais elofzlik, Pattantusok jónek lakni az iffjuság helylyébe – a Bibliothecát Lembergbe gyalulatlanabb Nemzethez vízfzK által. A melly királyok a nemellőget mind Atyák magok akarták fzeveltetni fzentül gondolkodtak – Ellenb* főkfzor főttem nemzetemet, 's más Nemzeteketis midőn láttam, hogy mindent egy kaptára huztak a nevelés által, az Anyák nemis aggodtak gyermekekkel – a Fejedelem gondja volt az; Ezentul más lábra állittatik a nevelés vagy ugyan jo léfzen vagy ugyan rofzfz, vagy pedig egy tsep semléfzen – mint Török ország* – Hidd el ezek között forgunk. *Tant il est vrai que les hommes tombent toujours dans des extremes.* Vale.

¹⁷⁸ De – beszúrás

¹⁷⁹ 's – beszúrás

106.

[193r] Mennyei Barátom! Bécs 1ma Jan: – 784

Az ujj Elfzrendőt, bár melly fagyos, borongós napokra derültis, jobban nem kezdhetném, mintha egyik rézfizit neked és kedves emlékezetednek fzenetelem. Légy boldog fzivemből ohajtom.

- 5 En Karátson előtt való estve jöttem ide. Február közepe feléig itt fogok mulatni. Tudosits hol létedről. Tudom nem kételkedfz azon hogy itt fzünetlenül emlegetünk. Ma a kis Bergénnél ettem, eztis nálla irom. Tifztel sok ezerfzer. egéffégedért ittunk. Fel: Urunk a gyémántos kalapu Svecziai Groffal olafz orfzágot futkoffa. Az orofzok nem jó neven vezfik: elindulásomKoris a fzimborá
- 10 bomladozni Kezdet. Onnét a fagyos tengely felől több két hónapjánál hogy tudositást nem vettünk. Az itt levő kis Hertzeg Asfzonynak orbántza vagy miye van: egyedül senyved. Sorsa még bizonytalan. A Spanyol királyt a törökkel és orofzokkal való alkuba akarnok huzni de nem akar. Ezer bizonytalanságok között haboz mái nap minden dolog. Élj boldogul, tudosits és fzeress engemet.

15

Siskovits elment más világra Mádéfalván öldöklött fzegény fzeKelyek halálokrol fzámadolni. Isten veled.//
Ha Koppi ide fel akarna jönni segiltsd ötet valamivel.

107.

Mennyei Barátom!

[194r] Magánosságombol. 10dik Marty – 784.

- Hamvas fzeredán nékem írt Leveledet egéffz örömmel vettem Bécsben 4dik hujus. Más nap oda hagyám az aranyos és titkos fzugolyokat hol minden Kints és gyönyörűség után fáradozik, haza jövék énis a patsirtákkal, és fzomoru
- 5 álmadozásaimot mellyek elmémet egéffz télen fáfaztották, egyűgyűbb de mosolygobb 's ártatlanabb tárgyaKKal kezdem váltogatni. –

- Kivánom, a bogántos ügyet, mellyet reád biztak és velle tsendes napjaidat Kéméletlenül terhelték, Teis minél hamarébb végezihessed, és azután egymást fzerencsésen ölelhessük. isten hozza a vig orát. Már régen ohajtom, mert ritkán
- 10 találók olyan buzgó polgárra és meleg kebelű baráttra mint Te vagy.

- Mentort én néked, Kivánságod fzerint, már Kettőt kerestem ki. Az egyik világi, a másik pedig fzerzetes fzent Dominik isKolájából, még eddig ezerünknek alamizsnássa, de most nem soKára Laxembourgi plebánusságra által vitetik töllünk – Néki tsak távulrol fzollottam, vágyik az utazásra, és eddig
- 15 még mind én tartoztattam Ezerünknel. A másik Groff//

[194vr] Pálffy Károly gyermeKeinek volt nevelője most mind ketten fzárnnyra kelvén, fzabad és maga Ura ezer forint fizetéssel a Háznál lakik, de ugy vettem éfzre, hogy utazni akar önnön költségen és maga kedvéből. Már kedves Barátom, itt tsak a vállafztáson állana, kellene nékem azt előre tudni mikor

20 akarod fiadot indítani, Kellene néked a Mentorokat látni és vélek szólni, vagy ha mostanság lehetetlen lenne, egész planumodat nékem megírni minél hamarébb, hogy úgy azután egy bizonyost vállalfzhassunk¹⁸⁰ és azzal végezhezzünk, mert mind a kettőt hamar elvezthetjük. Erről azért tudósításodat, szokott utasítás alatt a Edenbourg el várom.

25 A Mag Lovat az alatt míg Leveledet vettem volna Groff Schmideg nem tudom Ki számára, meg vette. Kár örökké hogy méneseb* nem juthatott.

F. Urunk Majlandbol nyoltzadikban> igyekezett haza felé indulni, Triestbe 's imitt amott fog mulatni – azért tsak a holnap végefelé gondolnám Bécsbe érKezesét. Gallizin Nagy Követ lett, és ifzonyu pompával fog udvarunkhoz be
30 lépni: pénz magra Kapott valahol Kata Afzfony mert sok orofz tallérokat Küldett nem régib* Bécsbe//

Ajándékb* 's a Követ Költségire. Katonáji ellenben mint hallom, zugolodnak, többet reménlettek rabolni ha háboru lett volna. Vezérjek Közöttis egyenetlenség vagyon, de majd meg egyeznek ha egy pendely alá hozhattya
35 öKet. Ezek így folynak kedves Barátom – Flaccus régen azt mondotta: *Fuit ante Helenam cunnus teterrima belli causa* – Sed – Mi elértük 's szemmel láttuk azokat a boldog időket – most várjuk el mi következik. Isten veled. Szerell engemet.

B

40

108.

[195r] Soprony 27dik 8bris 784

igen sietve

Mennyei Barátom!

A Gyémántos Kalapuak megint zúrzarva hozzák Európát. Nem tettik nekik a Békesség. A mi Ezerünk Belgiumba van rendelve, mindennap várjuk a
5 trombita szót. Ugy tettik nagy gyuladás fenyegeti Birodalmunkat. Vallyon Álmus gyermekeinek mire fordul sorsok? Ha ézfzel élnek boldogok lehetnek megint egynéhány százokig. Soha a nagy történeteknek változó kereKe sebeslebben nem fordult mint most. Ha kegyes ígéreted szerint számomra rendelt paripát vagy gyermek lovat Pestre vezettedné jövő hold vége felé nagy jót
10 tselekednél velem. Erdélybe ugyan¹⁸¹ Ló vásárra be küldött egy kapitányunk arra vévén uttyát több lovaival edjűtt akkor oda vezettedné a hól Ezerünk léfzen. Erről vállalfzodat ide Sopronba el várom. Ki mozdulunk azonnal tudodra adom. Él boldogul. A Duna partyán tekintvén a jövő és menő habokat emlékezz olykor olykor rollamis Ki holtig tífztellek

15

B

¹⁸⁰ <végre> kihúzva

¹⁸¹ <tsak>

109.

[196r] Bécs. 9dik 9bris 784.

- Bizonyos hogy én Ezerúnkel 24ta hujus Nederland felé a hollandus sajttsinálók és haláfzok ellen fel fegyverkezve indulok. Ha, a mint utobbi kérésemmel meg Kerestelek vala, arra való Lovat rendelhettél volna fzámomra,
- 5 Kőnyörgők Pesti Házadnál várakoztasd a Lovat mig Erdélyből ki jövő Kapitányunk arra jövén magával el vezetted. Irtam már ez iránt néki. Nagy jotselkedet volna pedig az ha azon kapitány magával Ki hozhatná a Lovat. Ezen holnapnak fogyta felé vagy a másnak elejin Pesten bizonyosan kereftztül fog menni.
- 10 Élj boldogul, én akár hól leheljekis fzivem éretted fog érezni – és dobogni holtomig.

P.S. A környűlálló dolgok fzerint a Lónak fzükséges-képpen jól kell ufzni tudni. Isten veled.

110.

[197r] Bécs, 12dik 9bris 784.

Mennyei Barátom!

- A fzar lábú lovat fzépen köfzönöm. Vasenauer holnap indul innét minekutánna a hadat sua forma Kaunitznál declarálta volna. Nagy méréfzség
- 5 meg valлом azoktol a zsiros sajt tsináloktol 's fzappanyosoktol. Mi 25dik hujus Médling 's Laxenbourg tájára jövünk, más nap ott nyugfzunk 's ugy azután felicibus aquilis tovább megyünk. Erdélyből jövő kapitányunk a lovat magával ki hozza. Gondold meg édes Barátom és firjís egyfzer's mind – azt hallám itt hogy a Kis Ányos meg holt volna! Ki végzi már el a Scythák Ki jövetelit? A
- 10 magyar Henriad itt van Bergérmél igen ékesen fordítva tsak sajtót vár. Isten veled édes Barátom – Légy boldog és fzeress engemet

B

- P.S. Erdélybe Zaránd vármegyében melly fzőrnyűséget követtek a pártos oláhok a Nemeseken annak fzomoru hire az estve érkezett. 10¹⁸² ezer oláh //
- 15 [197v] gyűlt őfzve hat nap alatt s Kristsor, Ribitze, és Brad nevezetű helységeket kegyetlenül tűzzel vassal el pufztított. Isten őljon titeket! A Cantzellarius ma vivé ő felségihez a fzomoru esetnek jelentésit, mi lefzfz ide hátrébb tsak az Isten tudja, mivel ezt a Hunyad vármegyei Tábla directé ide jelentette hogy időt nevezfzének azzalis mig a Guberniumnak irtak volna.

¹⁸² <100>

111.

[198r] Hornstein, Magyar ország szélén. 24dik 9bris 784.

Mennyei Barátom!

Adom tudodra, hogy én virradtát itt várván holnap reggel austriai földre
 Laxembourgba szálllok két fejű seregemmel. *Irtoztató Commissio ez szomoru*
 5 *halgatóim!* a Thordai Deista pap szerint. Tegnap előtt estve tsendes hajlékomba
 egélfz időmet fordítám leveleimnek és írásimnak rendbe szedésére, mellyek
 között egyedül Kedves betűid¹⁸³ menekedhetének Vulcanus lángjaitól – a többbit
 – mit mondok! a többbit – még Semirámisétis tűzbe vetettem – ’s a mint mondják
kis tűzzel – – *a petit feu* áldoztam Venus hites Társának. A reám bizott prés alá
 10 jövendő szép gondolatidot az idők mostohasága miatt, onnét vízfzfa huztam és
 Hermes Tanitványának adtam.

Már Te, mig nem tudosithatlak hova utasítsd Leveleidet, addig ne írj nékem;
 magam ellenb*, ha valamit arra érdemest tudhatok veled Közleni el nem
 mulatom. Erdélyb* lévő Kapitányunk*k nagyobb bizonyoságnak okáért Budai
 15 Hadi Commissariatus által utasítottam egy tudositást olly rendeléssel hogy
 midőn ott által menénd kezébb* szolgáltassák, hogy ugy szivességedből
 számomra parantsolt gyermek lovat magával el hozhassa. Kérlek magadis ne
 sajnáld ez iránt minél bizonyosabb rendeléseket tenni a Portai
 Commissariatusnál, mivel másképpen nem tudom hogy juthatnék Különös
 20 barátságod jelének elfogadásához.

Isten veled édes Barátom. Kegyes Groffnédot kérlek tífzteld szommal,
 rollam pedig ne felejtkezzél el Ki holtig hived léfzek.

B

P.S. Nyilván valamelly dühös patriotának gondolattya; mondják, hogy
 25 midőn Groff Miklos Fő Ispányi székéből lőtt letétetését vette volna, ezzel
 akarta vigafztalni jelen lévő azon baráttya, hogy F. tsak három vagyon a világon
 t. i. Fridrik, Franklin és Forgáts. Mit mondasz erre a nagy hasonlatosflágra? Elj
 boldogul.

112.

[199r] Bruxelles 27 april 785

Mult holnapnak 30dik Napján irt Leveledet ez előtt egynehány napokkal
 egélfz örömmel vettem. Én már hét hetektől fogva ebben a fényes városban
 bélyegeztetem a hadi készülethez kivántató minden szerű Lovakat, addig mig
 5 oda alá Tifza ’s Maros partyán házokat ’s embereket bélyegeznek ő felsége
 tífztyei.

¹⁸³ <levének>

Meg vallom hogy ha ezen operatio fzerencsésen meg esik Hazánkban bizonyos jele léfzen az akkor, hogy a Nemzetnek fzuksége¹⁸⁴ volt azon változásokra¹⁸⁵, külömb* inrángatás, *convulsio nélkül* meg nem történhetet
10 volna. Te talám fzanakodva mosolyogsz ezen fzmorú véleKedésre; de ne nevensz Mennyei Barátom mert ha fzmoruis mégis mindenkor hafznos az igazság! Igaz hogy ha a több Napkelet és Délfelől ki fzármazott Nemzeteknek történeteit vizsgáljuk nem olly könnyen lehetne hinni, hogy a Magyarokat Brandenburgiai 's Cseh Kaptára verhessék¹⁸⁶ olly hamar. De Voltair bátyánk
15 meg jövendőlte volt Kata Afzfzonymnak fzolván ezen két verseibe:

A mon feu qui s'éteint rends sa clarté première!
C'est du Nord aujourd'hui que nous vient la lumière.

A Tatórokis onnét kézfzülnek a mint jegyzik némelly ujjság irok. Ezen ki rohannást a versályiai udvar Kémjeinek tulajdonittyák: tavalyi őfztől fogva
20 fzüntelen küldették az ágyut 's fegyvert Nap kelet felé //

Azomban a békesség fzerető Batavus kereskedik mindennel valami Kintset fzevezhet nékie Maillebois pedig firtattya balra 's jobbra a pénzen fzedett gyülevéfsz zsoldosokat. Már azzal mert Gascon modjára KérKedni, hogy nem sokára ide Bruxelles mellé a Hertzeg Afzfzonymnak Lág nevű ujj Kastélyába fog
25 quartélyra fzállani. Ezer frantzia vitéz már 64 elztendős mégis hogy fzelez! Fritz fzmofzédunk sem viseli fzebben magát, mert a sajtosoknak maga vásároltatott 's küldött Lengyelorfzági Rimontákat.

Mi a teméntelen ágyukat, túzes golyobisokat, 's fzurKos kozzorukot hordattjuk éjjel nappal Mosa partyára 's több arra alkalmas helyekre.

30 Múlt heten a Schelta fő vezére, Groff Bogli, ki KeresKedésében történt fzőrnýú eset miatt elbujdosott volt, az ide való fő Kormányozás engedelméből kilentz holnapi salva guardia mellett ezen városba meg jelent *Linguetiz* (?) ugyan azon folyó viznek proKátora Londonbol ide érKezett, a mint itélik, érdemlett jutalmának el vételére.

35 Isten veled, mennyei Barátom, élj boldogul és emlékezzél holtig hív barátodrol

B

P.S. Láfzlót köfzöntöm 's örvendek fzivemből, hogy már Tégedet unokával meg ajándékozott.

¹⁸⁴ kihúzással alakítva ebből: szükséges

¹⁸⁵ ra – beszúrás

¹⁸⁶ verhessék – beszúrás

ÉPÎTRE
À L'IMPÉRATRICE DE RUSSIE

par Mr de Voltaire

- Elève d'Apollon, de Themis et de Mars
 qui sur son throne auguste a placéé les beaux arts
 45 qui penses en grand'homme et qui permets qu'on pense
 Toi, qu'on voit triompher du Tyran de Byzance
 et des sots préjugés tyrans plus odieux
 prete á ma foible voix des sons melodieux.
 A mon feu qui s'éteint, rends sa clarté première,
 50 C'est du Nord aujourd'hui que nous vient la lumière;
 On m'a trop accué d'aimer peu Mustapha
 Ses Vizirs, ses Divans, son Muphti, ses Fetta
 Tafa¹⁸⁷ ce mot arabe est bien dur á l'oreille
 on ne le trouve point chez Racine ou Corneille,
 55 Du Dieu de l'harmonie il fait frémir l'archet
 On l'exprime en françois par lettre de cachet.
 oui, je les hais ... mais il faut que je l'avoue,
 Je ne veux point qu'un Turc a son plaisir se joue.
 des droits de la nature et des jours humains,
 60 qu'un Bacha dans son sang trempe á son gré les mains,
 que prenant sa loix pour pure fantaisie
 le vizir au Bacha puisse arracher la vie
 et qu'un heureux sultan dans le sein du loisir
 ait le droit de serrer le col de son Vizir; //
 65 Ce Code á mon esprit fait maitre des scrupules.
 Je ne saurois soffrir les afrons ridicules
 que d'un foquin chatré les grossières hauteurs
 Font subir gravement á nos ambassadeurs.
 Tu venges l'univers en vengeant la Russie,
 70 je suis homme, je pense, et je te remercie.
 Puisent les Dieux surtout (: si ces Dieux éternels¹⁸⁸
 que jadis dans la grece imagina Platon ,
 conduire tes guerriers aux Champs de Marathon,
 aux remparts de Platée, aux murs de Salamine;
 75 que sortant des debris qui couvrent sa ruine,
 Athenes resuscité á sa profonde voix
 Rends lui son nom, ses Dieux, ses talens et ses loix.
 Les descendans d'Hercule et la race d'Homére
 Sans coeur et sans esprit, couchés dans la poussiere
 80 á leurs divins ayeux craignants de ressembler
 sont des fripons rampants qu'un Aga fait tembler.

¹⁸⁷ A szóalak ráírással alakult ki, az idegen szó utolsó előtti betűje Barcsay javítása

¹⁸⁸ <entrent moteurs du destin, ces confidents du maitre>

Ainsi dans la cité d'Horace¹⁸⁹ et de¹⁹⁰ Scévole¹⁹¹
 on voit des recollets aux murs du capitole;
 Ainsi cette Circé qui Savoit dans son tems
 85 disposer de la lune et des quatre élémens
 gourmandant la nature au gré de son capuce
 changea¹⁹² en chiens barbets les compagnons d'Ulysse; //
 Tu changeras les grecs en guerriers généreux
 Ton esprit á la fin se repentira sur eux.
 90 Ce n'est point le climat qui fait ce que nous sommes
 c'est sous des regnes augustes que naissent les grands homes;
 Tu formes de héros, ce sont les souverains
 Qui font le caractère et les moeurs des humains,
 Un grand homme du tems a dit dans un beau livre:
 95 Quand Auguste buvoit la pologne etoit yvre.¹⁹³
 Ce grand homme a raison, les exemples des rois
 Feroient oublier Dieu, la nature et les loix;
 Si le prince est un sot, le peuple est sans génie
 qu' un vieil Sultan s'endorme avec ignonomie
 100 dans les bras de l'orgueil et d'un repos fatal
 ses Bachas afsoupis le serviront fort mal; –
 Mais CATHERINE veille au milieu des conquêtes
 Tous les jours sont marqu,s de combats ou de fêtes,
 elle donne le bal, elle dicte des loix
 105 de ses braves soldats dirige les exploits,
 par les mains des beaux arts enrichit son empire,
 travaille jour et nuit et daigne encore m'ecrire,
 Tandis que Mustapha, caché dans son palais
 Baille, n'a rien á faire, et ne m'écrit jamais,
 110 Et lors qu'un Chiaoux lui dit que sa hauteesse
 a perdue ses vaisseaux dans les mers da la Grece
 que son Vizir battu s'enfuit très á propos
 qu'on lui prend la Dacie et Nymphée et Colcos, //
 Colcos ou Mithridate expira sous Pompée,
 115 Jamais de Mithridate il n'entendit parler,
 Il prend sa pipe et fume et pour se consoler
 Il va dans son harem ou languit sa maitrefse
 Fatiguer ses appas de la molle foiblefse.
 Son vieil eunuque¹⁹⁴ noir témoin de son transport
 120 Lui dit qu'il est Hercule, il le croit et s'endort.

¹⁸⁹ Horaces<s>

¹⁹⁰ de<s>

¹⁹¹ Scévole<s>

¹⁹² changea<t>

¹⁹³ <yvre>, az alig olvasható szót áthúzták, az utána kalligrafikusan leírt szó Barcsay keze

írása

¹⁹⁴ eunuque-ből ráírással (Barcsay javítása)

O sagesse de Dieu! Je te crois très profonde
Mais a quels plats tyrans as tu livré le monde?
Acheve CATHERINE, et rends les ennemis
Le grand Turc et les sots Eclairés¹⁹⁵ et soumis¹⁹⁶

125 Voici un épître de Voltaire assez mal Copié. C'est un Dragon de mon
Escadron qui l'a griffonné ainsi avec le bout de sa baguette – Adieu. Vous
disiez m'avoir écrit une lettre avant mon voyage de Vienne. Je ne l'ai point
recue. qu'est' elle devenue? Je vous en avertis.

B

113.

[205r] Capelle. Hollandus Vorpoftzokrol 25 dik 7bris 785 igen sietve

Mennyei Barátom! Az estve éppen a Batáviai Zanotzos pufzták, Dunes,
Bruyèrek közöttül érkezővén gunyhomba, vevém örömmel és szomorúsággal
elegyes leveledet. Lázló fjadnak előmenetelin örvendek szivemből. Közföntsd
5 ötet szommal sok 1000fzer.

Adom tudodra hogy Párisba a Sajtossal a békesség már meg forrott:
Tegnap mene itt egy futó Hágába. Nekem Antwerpiából eleve ezen conditiokat
küldék t.i. La demarcation des frontières selon le traité de l'année 1664. Les 4
forts sur le bas Escaut et 16 a 18 villages dans le pais nommé outre Meuse près
10 de Mastreht à l'Empereur, ainsi que 9 millions pour le rachat de cette ville.//

[205v] et cinque cens mille florins pour indemniser ceux qui ont souffert par
l'inondation etc. Ezen futot alig botsáták által a határon hogy már parantsolat
érkezék a gyalogságnak, ágyuknak satóbbi Malines felé cantonirungba holnap
vízfzta téni. Én Divisiommal 's obrist* Nándorff magáéval Vurmser Ezeréből
15 további parantsolatig itt maradunk, ő töllem egy orányira, a Brédai utat én pedig
a Bergobzomit őrizzük. 15dikbe a mint voltis a hir ide ruckoltunk mais nous
n'avons pas tiré. Vergennes 28dikig suspensiot kívánt: tehát már elzerint hijába
néztünk Nándorffal hozfzta tsővekkal a zsiros sajtos falukba, őt fáz embert egy
régí kastélybol //

20 első pifztoly lóvésre el foghattunk volna. Ezek vadászokbol és gyalogságbol
állanak. Tegnap tizenhat fzőkött ide álytal egyfzerre. Minden nap jönnek mi olta
hozzájok közelettünk. A melly faluba egy Hadnagyom előre áll annak fele
holandus, fele austr: tull kalapba borult ortzával imádják az istent, innét misére
tsengetnek. Jol mondád hogy világ bálvannya a Commercium; mert én
25 fzegényebbet mind erköltsre mind erfényre nézve a kereskedő nemzeteknél

¹⁹⁵ ráírással javítva ebből: eclclairés

¹⁹⁶ X entrent dans les debats des malheureux mortels:)

Puissent ces purs esprits emanés du grand Etre

Ces moteurs du Destin, Ces Confidens du Maitre – betoldás a bal oldali margón
(Barcsay kezeírása)

nem esmérek. Angliába olyan gazdagok hogy már nem élhetnek, ell kell hagyni hazájokat etc., etc.: a pénz olyan közöttük mint a kéneső sohult sincs maradása, mert ha valahol meg állana, azonnal utolsó fűkségre jutnának sok ezerek; ebben áll tehát a Nagy boldogság hogy senki sem bizonyos maga
30 fzerentséjéről//

Isten veled Mennyei Barátom! Mi történik velünk ezen Escaut comédiája után mi helyt bizonyost tudhatok meg irom, a tatárságnak bé hozatását én jónak tartom. Sőt már régen gondolkoztam, hogy kellett volna nekünk már régen őket közinkben szállítanunk, most nem volna annyi oláhság.

35 Élj boldogul és fzeress engemet B

P.S. Itt éppen úgy lát az ember és talál pufztán tsárdákat kutgémekkel mint nallunk, tsak az a külömbség hogy se fzalonnát se bort nem kaphat a katona. Isten veled.

114.

[206r] Antverpiából 24dik 8bris 785

Mennyei Barátom!

Holnap ezen hónap 25dik napja szabadulásnak napja Belgiumbol. Reggel innét Malinnes várossába, onnét Louvainbe szállunk egy vagy két napi ott maradással míg Vurmser és Coburg ezerei tovább eregdegelnek. Amazoknak
5 fzámos Katonái fzőkének el kivált miolta hallák Lengyel orfzágba valo meneteleket, emezeknek pedig több 140. Lovai knál vezett el takonyba; melly okbol G.ralis Harrach, ki velünk utaz, jelentést tett hogy utánnak egy uton ne járjunk.

A Batavusokkal való Békeffég, a peu prés ugy a mit irtam vala meg forrott,
10 Urunknak nem Kitsiny fiettetésiből, mivel, a mint hallatik, a Németh Orfzági Hertzegeknekfrigy Kötése naprol napra méjjebb gyökeret ver magának.

Már a Batavusokat Friderik Bátyánk az anglusokkal fzorongattyák – *a force d'etre recherchés ils sont malheureux*. Amaz fegyverrel, ezek a Bengáli KeresKedésnek felofztásával

15 [206v] gyengéjeKen vezik a Sajtosokat és minél tovább annál nagyobb léfzen//

a tűz fellobbanásakor. a Liliomok gyenge és hivságba merült párnákon nem virágoznak tsak lankadnak – erős barátságot Keresnek, félnek az éjfzaki fzelektől és kertézfzkek ugy hallom éppen élhetetlen.

20 A ki a környűl álló dolgokat és Európának mostani Nemzeteit esmeri ebből alkalmasint előre láthattya minémű kimenetele léfzen a sok sógorságnak 's Hadi kézűletnek. Élj boldogul kedves Barátom – most Coloniánál mégyek által a Rajnán, rövidebb utat vezűnk mindazáltal Január közepe feléig nehezen látom meg fz. István tornyát. Hát Tégedet vallyon mikor és hol ölelhetlek?

25

B

P.S. Még Két helyen vehetem tudositásodat. egyfzer Frankfortumba, másodikfzor Braunauba, vagy Lintzbe. Isten veled légy boldog és szereff engemet.

30 Férjekől elvált magyar DámáKnak listáját olvastam: ugyan igazé – Erdödi Battyáni, Csákiné etc. etc. etc. Neveket 's Nemzeteket olly fzemtelenül fzeplősitik? – O Idők, o Erköltsek

Itt egy Vurmserianus fzőkevény¹⁹⁷ Bergobzomba fzerentsésebb, lovát 20 Lajoson eladta //

35 's egy gazdag özvegynek Lováfz mestere¹⁹⁸ lett, minden nap lovagolni tanította, mivel ők abba a hízembe vagynak *hogyminden Magyar fzületett jó Lovas.*

Medaille sur la paix. Egy felől Neptunusnak áldozattal emelt oltárt mutat¹⁹⁹ illyen Légendával *Neptuno Belgicae Libertatis Patrona*. Más felől egy hét
40 fzegeletű 7gona Tekenyös Béka formájú Vár melly allatt három folyo vizek ömlenek Oceanba fások és Liliomok Között ezen írással: *Sub his felix testudo Manebit.*, a vár felett egy fenn repdeső két fejű fas, illyen jegyzéffel. *Nec aquilam Submersa timet. Vale,* és másnak ne mond.

115.

[189r] Bierbeen. Brabantzai Hertzeg* 22dik. 9bris 785(?)

Csudálni fogod Mennyei Barátom! hogy még erről az Állföldről irok néked: de ne tsudáld mert a fzedülés némelly részzeit Európának mint a Sertől részeg embert, hól előre hól hátra tántorgattya egy időtől fogva. Mi merre esünk nem
5 tudom; elég hogy már egy holnaptól fogva itt egy fzomoru Brabantus faluba várom a meg váltást mellyet már jelentettem vala néked. A Németh Birodalombéli megyék tegnapig függőben tartanak, végre elérkezék úti rendelések. Holnap tehát Isten segedelmével indulunk Tierlemont, Liège és Coblentz felé. Az idő fzeép mert már itt Kétfzer havazott. Febr. közepe felé talám
10 haza verekedünk. A Ti fő Polgárotok azomb* meg hala. Báró Híd-völgy éppen jókor ment Bécsbe helyyébe ülni – Groff Nitzkével huzhat ujjat. Itt a Belgák a Bavariai tserét tsufságul véfzik, és azt mondják hogy tsak marhát fzohtak ugy vásárra vinni – az anglusok mondják a török holdal fzővetséget kötöttek, azon a lábón a mellyen volt frigyeffe²⁰⁰ olly sokáig a frantziának. Isten veled édes
15 Barátom. Minden órán verset várj

[189v] töllem, de hufzár verset, mert Vurmsernél egy iffju Gyöngyösi// nem merem mondani Orczi, támadott. De²⁰¹ Magam agyából Kóholtatt ne várj mostanság, mert én Maroval most fzomoruán tsak azt tudom énekelni: *Nec Spes libertatis erat, nec Cura peculi.*

¹⁹⁷ fzőkevény-ből az ékezet áthúzásával javítva

¹⁹⁸ javítva ebből: mesternek

¹⁹⁹ mutat – beszúrás

²⁰⁰ volt<ak> frigyeffe<ik>

²⁰¹ De – beszúrás

20 Élj boldogul tífzteletre méltó Barátom, tudosits ha lehet FranKfort.
Braunaŭba, vagy Lintzbe a mint oda érKezésünket itélmi fogod, a peu pres Xbre
Közepén Frankf. Januariusba Braŭn*.

Isten veled, emlékezel rollamis, és holtig ajánlott hiv tífzteletemet kedveljed
mindég

25

arra KérleK

B

116.

[289r] Lange Schvalbach Hess* tartományban 9dik xbris

Utolso levelembé ígért verseket imé itt küldöm in *pseudo-originali*,
Bessenyei Sándornak fzollottak: érdemesnek itéltem őket Néked mint Czéh
mesternek elküldeni. Olvasd ha lehet gyönyörűséggel, és emlékezzél távul
5 vándorlo vagy remetésKedő Hazádfijairól kik igazán fzivelnek tégedet.

Mi azomban nagy lépésekkel Közégetünk felétek, és már azon
fejedelemségekben értünk mellyek urunK ellen a Németh fzövetségbe tartoznak
's a régi Lengyel *Neposvoleur* fzerint se kenyeret se zabot se fzénát magoktól
adni nem akarnak, hanem maguknak zsidok által olly drágán amint taxálnak
10 vásárolnunk kell –//

[289v] Ifzonyu fokba Kerül a Schelta pere a Köz ember fél font husért 's
egy Kevés földi almáért 14. xrt fizet. a Lo portio 35 Xr. Ugyan Hollandiai
modón bánnak velünk. Bezzeg, ha a valaha, most jut elfzünkben MagyarorFzág!

Hogy a nemess fzivű Károly Gyengenek tífztségit magára vette azt
15 Koblenznél lévő Csáfzári Kővetűnktől nem Kitsiny örömmel 's még nagyobb
álmélkodással értettem. *Qui nunquam recte fecit ut facere videretur, sed quia
aliter facere non poterat, cuique id Solum visum est rationem habere quod
haberet justitiam.* etc. – Ezen rajzolású ugy reád, mint Károlyra, minden
hizelKedés nélkül bátran lehet ruházni, és elhinni hogy ha Romának tsak egy
20 Catoja volt nállunk többetis lehet találni.//

Isten veled édes Barátom; tudositásod Kinos és hosfzas utozásomat nem
Kevéssé könyebbitené, ha valahol Leveledet találhatnám. Holnap után
FranKfortumon által mégyek egyik feregével divisiomnak – több rözfe
ezerűnknek Két nappal hátrébb követ Gral Harrach vezérlése alatt. 20dik felé
25 már Bavaria fzélire érzem, mert nyoltz Kilentz óráig tarto statiokb* hajtanak
naponként. A fzegény tífzteknek fzekeres lovai egézfzen oda lefznek. Még nem
tudom ha ezentull negyed napi Rasstagot engedneké vagy nem, mert azon
voltak hogy a Lovallág négy nap mennyen 's ötödikben nyugodjék – a
gyalogság pedig három nap nyomja a potsolyát 's negyedikben heverjen. Voila
30 bien des chicanes pour un empire //

aussi respectable. De a gyűlölség és viszfza vonás már igen mezfzfe ment a
két rözf között – ennek jó vége nehezen lefzen. Élj boldogul.

[55r] Iustum est bellum quibus est necessarium et pia arma suibus nulla nisi
in armis relinquitur Spes. Tit. Liv.

- 35 Meddig Késel mégis fértődett Magyarország,
 Midőn fzedem előtt tűnik a szabadság?
 Gyávát illet rab fziij, båtort a Nemesség,
 Félénkre nem derült fo ha még ditsóffleg.
 Kelj fel! fzaggasd fzélyvel fzolgaság lántzait,
- 40 Ebredj fel álmodbol, hald pengő vasait:
 Imé Dunán fzáll le, völgyen és hegyeken,
 Fenn vízi páltzáját dörgő²⁰² fellegeken.
 Atzél hálót vonfzol, orozva teríti,
 Nemzeted Naggyait fogja, vagy rémíti:
- 45 Utállatos tsuda, erőfzak fajzattya,
 Melly királyok inyét²⁰³ tsak vérrel fzoftattya
 Tómlótz, örök rabság, kinzó hely lakása,
 Hóhér efzközök közt vagy on mulatása.
 Pufztító fene tűz lángol s ég fzemében,
- 50 Fertelmes rú t iro toll egyik kezében.
 A másban két élű pallosát forgattya,
 Mellyel fzilajságát jelenti s mutattya.
 Ezzel útköztek meg sok régi Nemzetek,
 'S eltörőlheterlen diadalmat vettek,
- 55 Belgiumon Nassau, Cromwell Angliában,
 Franklin és Vasington most Amerikában,
 Ezzel viaskodtak és győzedelmeket
 Ég föld jutalmazta vitézi²⁰⁴ tetteket.
 fzerentsés bátorság! Isteni vitézség!
 Mellyet szabadságra serkent a ditsósség –
- 60 Ő volt fő bálványa minden nagy Lelkeknek
 'S vezérlő tsillaga fzentelt²⁰⁵ vitézeknek,
 Ebben vesd reményed, ezt neveld fzivedben
 Meg lásd igazságot találfz fegyveredben,
 Ne félj! bízz magadban, légy tsak álhatatos
- 65 Mert azoknak *míveK*²⁰⁶ egyedül hathatós,
 Kik a szabadságért²⁰⁷ elfzánván magukat,
 Kézfek feláldozni éltek s vagy onnyokat.

²⁰² <Véres>, setét – fölbe írva, majd az is <setét>

²⁰³ <száját>

²⁰⁴ jeles fzés – alatta mint variáns

²⁰⁵ <régi>

²⁰⁶ fölbe írva mint lehetséges változat: ügyeK

²⁰⁷ Szabadság<nak> ráírással átjavítva

[207r] Danhaüsen Schwáb orfzág* 21dik Xbr* 785.

Mennyei Barátom!

Tegnap reggel egy magas élre jutván az ott fakado forrásokat kérdém hova fletnek, 's már mindnyájan azt felelék hogy ök a nagy Dunának gyermekei: –
5 tehát tull az élén Rajna vizeitől örökösön elbutsuzám innét pedig Lovamrol le
fzálván feléd folyo patakokat fzívesen köfzöntöttem.

Ki gondolta volna hogy illy hamar tserében forgó Bavaria fzélyire jussak feregeimmel? Naponként Kilentz és tiz orát mégyünk Ló hátón. Holnap
Donaverth mellett fekvő helységebbe fzállok, és ott tovább való parantsolatomat
10 várván, más nap mindjárt Bavaria földjire lépek. Talám *scharfgeladen* mert
valami *Bayerische Stéffel* a fenyő boKor alol tüzet ád reám. Itt nagyon
hirefztelik hogy benn maradunk és Urunk nevibe quartélyt kéfzítünk utánnunk
jövő ezereknek. A föld népe ellenben, ugy hallom. a monarchizmus által igen
fel lázzaftatott ellenünk, //

15 [207v] a fanatismus annyira ment már hogy a Papok alattomban Prussiai
Királynak képit réz táblán ki nyomtatták illy irással²⁰⁸

Frideric der große Patron von Bürgern.

ezen KépetsKét amoulette modjára a Parafztoknak Ki oíztották. Mihelyt
egyét kaphatok elküldöm néked hogy láthaffad ebből is emberek bolondságát kik
20 a legprofánusabb Királyt egyfzerre fzentnek kiáltyák 's Canonizállyák – De mit
nem tehet L'intérêt Sacré des homes?

Fritz azomb* nem tsak pennával ellenzi a tserét, hanem fegyverrel is, láttzik
nagyon Kézfúlni, mivel négy Ujj Corpust vagyis Frey Corpot állit. Bezzeg ha itt
egyfzer hajba akadunk nem lefzíz a Sajtósokkal dolgunk, 's talám egy kevésfő
25 véreffebb kofzorokkal térünk haza. Isten hozzád édes Barátom, légy boldog és
fzerell engemet.

B

P.S. fzerentsés ujj Elfztendőt Kivánok Néked minden kedvesfeiddel edjütt.
Isten veled.

²⁰⁸ <Frieder >

- István! Istennel van! – nints velünk! melly eset! –
 Illy nagy áldozatot halál mért Keresett?
 Iffjuság, fzületés, erKölts Nemes Lélek,
 5 Párkák óllójától mind el metztetének!
 Kit hafznál halandok virág Kertetekben,
 Ha szép rosáK sorsa nintsen Kezetekben?
 Amott egyik hervad; a más bimbojában
 Ki hal győKeréből leg fzebb tavafzfzában:
 10 Emez Ki nyilt reggel, de nap nyugottával
 Életét elveszti Kedves illattyával. –
 Sirjatok iffjak! Őregek sirjatok!
 Angyali feregek! tiis zoKogjatok:
 Segiltsétek *Baucis's Philemon* könyveit
 15 Mellyekkel áztattyák István tetemeit.
 O! Te fzelid Atya! 's gyáfzban borult Anya!
 Érzem fziveteKnek melly ifzonyu Kinnya:
 O! bár enyhithetném méjj fájdalomokat
 'S éltemmel válthatnám drága fijatokat!
 20 De nints attol váltás, nints fű, nints orvosság
 Fenn áll Kinek Kinek egyfzer az adosság. //
 [208v] Hafztalan ferdettél Jordánnak vizében,
 Hafzontalan néztél titKok fzeKrényében:
 Atropos Kegyetlen örök mértékével
 25 Eljőnn 's sirba tafzit pufztító kezével.
 Nyugodj hát fzip iffju! Kit mi most siratunk
 's Halálnak torkából már nem ragadhatunk:
 Nyugodj, Nemes tárgyá hofzfas sirlalmunKnak,
 Hideg bizonyosága méltó fájdalomunKnak:
 30 Nyugodj, és a Musák, kik Téged fzerettek,
 Befzéljék meg magok melly sokat vefztettek.
 Én, Atyádnak régi hive 's tífztelője,
 Elvezftedben igaz társa 's Könyvezője,
 Tsendes hamvaiddra, több magyar fzivekkel,
 35 Virágokat hintek refzKető kezekkel

B

Ímé, mennyei Barátom, ha a keserűség Téged PraediKátorrá tett, engemetis
 annyira a mennyire lehet megint Poetává tett. Tegnap meg érKezesemkor
 Levelednek olvasásával könyvben borultaK fzemeim és ezen egynéhány
 40 verseket mondhatom írva irtam. Nem tudhatom a barátságánaké vagy
 fzanakozásnak leheté annyi ereje hogy fájdalomadnak nemtsak részesse hanem
 igazán hasonló érzékenységű társa lettem. Másik leveledet mellyben mondod

fijad halálát jelentetted még nem vettem: talám utánnam jó, ez Lintzbe várt. A
versek mellyeket virrafzító baráttya Istvánnak irt utolso fzeppillantásaiba
45 érdekenék valoban a leg keményebb fzevetis. Sajnálom a hátra maradott ifjatis
mert ilyen efsztendőkben kötött barátságnaK mássát ritkán találja fel az ember
nagyobb serdülségben. Nemzetemetis sajnálom, mert hány fzezbol vagy
Ezerből válik egy tudományra, erköltsre egy fzeval hafznos polgárságra
alKalmatos iffju? – és ha válikis, a mint látod, legg fzebb virágjában, melly
50 könnyen, melly hirtelen elvéfz!

Sunt lachrymae rerum et mentes mortalia tangunt.

Kegyeg Groffnédnak alázatos tífzteletem mellett meg mondhatod hogy a
többek között veled edjűtt leg inkább fájlalom ötet²⁰⁹. Ha Pesten lészfz, és az
idő fzezolgalatommal meg engedik, el mégyek látogatásodra, 's ha nékedis ugy
55 tettzik egéfsz telet barátság kebelébe veled töltöm.

SoK vigafzftalásra valot nem hozok, de a jelen létel, 's mindenek felett nyájas
társaságod, talán valamennyire édesitini²¹⁰ fogja nékemis eléggé Keseredett
fzevetemet. Ezen fel tett fzeándékomat azomb* tsak magadnál tartsd. Circa 26
Sopronb* érKezűnk.//

60 tudositásodat oda elvárom. Addigis Bergérrel Bécsb* fogunk fzeviesen
emlegetni. Mi nem tsak magunk jövénk nagy lépésekkel haza felé, hanem már
Commandirozonénkis E. H. Kriftina Bécsbe érkezék. Tegnap előtt Lintzbe hált.
Nyilván ha Bellona egyfszer véres záfzloját Ki teríti Niederlandba frantziák
fzeállanak.

65 A Protestans fejedelmek Között lévő fzeövetség Keményen meg forrott, és én
a Mosquakotis titkon közikbe számlálom. Éljj boldogul kedves Barátom,
mérésékeld keservedet²¹¹, vagy legg alább egy réfzit addig titKold mig nékemis
fzevembe öntheted

B

70 Isten veled.

119.

[209r] Soprony. 22dik febr. 786.

Mennyei Barátom!

Nem tudom vettédé Lintzből irt Levelemet vagy nem? Lévén nagy
vágyodásom ölelésedre menni, ugy emlékezem, tudositást kertem ide léjendő
5 meg érKezésesem korrá. Vállafzt még nem vettem, és így ha fzeinte igámbol
fzebadulhattam volnais fel tett fzeándékombol még eddig semmi sem telhetett
volna. Majd *Verhőr und Kriegs-Arest*, majd ujj *Dislocationak* ki fzeabása, ezer
unalommal töltették azon oráimat mellyeket édes Hazám víszont látásával
igértem vala magamnak. *Caetera textus* habet. Bécsb* tsak futolag valék. Josef

²⁰⁹ ötet – beszúrás

²¹⁰ édesiti kiigazítása

²¹¹ keser<úségedet>vedet

- 10 fiad éppen akkor érkezett bé mikor én Ki indultam: ez is ujjította fájdalmamat.
Itt azomb* vigan vagynak: *le monde va son train*. Ízép Nemesség gyülekezett
fársági multságokra, és látom még fenki fem ír. Posonb* hallom igen Ízamos
Uraság tsoportozott őÍzve nyilván bujának felejtésire. Hát Ti Pesten hogy
vagytok? ÉlÍ boldogul, és ha rollam emlékezel's időd engedi add nekemis
15 tudtomra boldogságodat. A Ízár lábu Ízép pej paripát már hátason jo állapotb*
találtam: ezt már tsak Ízoval lehet eléggé meg KőÍzónni néked

B

Isten véled.

120.

[211r] Ízent Margaréthau igen sietve 29dik Apr. 786
Mennyei Barátom!

- Ezen Ízempillantásban vévém Két rendbéli leveledet. Obesterem alázatosan
Ízítzel. és kéret előre, hogy leg alább felét a gyermek Lovaknak Ízámunkra tartsd
5 meg és által ne adassad ÍzÍztyeidnek míg én le nem érkezem; ha az alatt
történetből a vurmserianus vitez el jőne* Én 3tia vagy 4ta may Sopronból ha
Isten éltet őlelésedre le indulok. Ha azért Pesti ÍzÍzkedből Ki mozdulÍz, kérlek
tégy és hagy rendelést hol találhálalak fel. Groff HadiKné ő Exját jővő kedden
Sopronba várjuk ebédre talám Futakra föld mérni igyekezik.
10 Isten veled mennyei Barátom – ÉlÍ addigis boldogul míg őlelhetlek és holtig
tartó ÍzÍzteletemről Ízoval bizonyossá tehetlek. – mert tselekedettel meg most
erőm nintsen.

B

- P.S. Azt tudod eddig hogy Urunk unokája E. Hertzeg Ferentz Lovas
15 Ízolgálat meg tanulására Kőrmendre 's onnét gyalogság Kedviért hozzátok
talám Alvintzi isKolájába mégyen ezen a nyáron.

*méltóbb 's fényesebb piatzon esmertethettyük Barátfalvi táborba tatos fajta
Lovaidat. etc. etc. etc.²¹².

²¹² Barcsay jegyzete a baloldali margón

[213r] Pest au moment de mon départ.

Mennyei Barátom!

Ma 31mo maÿ itt hagyom Pest várossát fájdalommal azért hogy el
 indulásom előtt nem ölelhettelek, és hozzám mutatott kegyelűgedet
 5 fzemélyesen nem közfönhettem. Miolta egy mástol elválánk fokot esett és én
 rollad fok ezerfzer gondolkodtam. Az alatt Lovas Berényt meg jártam, ott három
 gyermekLovat vettem, jövet régi Leányomat Válba meg látogattam – tegnap itt
 Lázló fijadat örömmel láttam 's ugyan érette egy napot mulattam. Ha véllé
 találkozol a nállad hagyott imádságot irasd le, és az én kezem irását kérlek
 10 égesd el. Naponként fzomorubb időpontyához jutunk. Az ütőért némellykor
 tapogatván Nemzetünknel nagy változást tapafztaltam. A Mindenható még jóra
 fordittya.

Isten veled édes Barátom! Te jőjj fel Bécsbe, 's onét Badába, hafznos léfzen
 egéffégednek, hiv barátidnak igen Kedves, et interim fiet aliquid. Obesterem
 15 Leveleimnek Későbbben lett vétele miatt nem tudom Kihez adreffirozza itt a
 Néked tartozó Lovak árrát: én utollyára az irám néki hogy Hirsch Doktorhoz²¹³
 kinek fija nállunk Hadnagy. Élj boldogul és szereff engemet

B
 vertatur//

20

[213v] P.S. Meg botsáss hogy Clément forlábosodat Győrig küldöttem, mert
 másképpen nem tudtam volna fegilteni magamon. Itt Darvas Consiliariusnál egy
 veres deres, Zigány Kapitánynál egy pej, és RóKa Ló csifzárnál egy fekete Ló
 25 vagyon eladó – Darvas tsak mást keres. Kérlek szereztef néki edjett most vásár
 alkalmatoflágával, 's az övét a más Kettővel minél jövedelmesebben alkudd
 meg – gustusodra bízom, és tudositásodat vévén azoknakis árrát azonnal meg
 Küldjük, a Lovakot pedig egy Pesti zsoldos által fel küldheted. Ezen
decouvertet Későre tettem. Kérlek ne sajnáld barátságodat.

30 Élj boldogul.

B

²¹³ <Profe>: DoKtorhoz

Mennyei Barátom!

Különösön fogok örvideni ha fzerentsés utozásodrol valamit halhatok. Én Pünkösöd előtt való pénteken gunyhomb* meg érKezvé, egy jó Barátomnak
 5 Kapitány Ferentzinek hirtelen történt halálával nem Kevéllé fzmoritattam meg, mivel igen derék Tifzet és jó vitézt vezített ezerünk benne, én pedig jó akaromat temettem el harmad nap mulva: jobb lett volna Pesten maradnom! Ezerfzer bántam hogy el jöttem. De ottis Afzodon temettetek – Itt pedig fzmofzédomban fzegény SzéKelyt pellengerre tették, három nap egymás után.
 10 Vallyon maradé még érzékenység valakibe ennyi fzőrnyű meg tsufoltatás után? Obesterem az estve érKezék meg Bécsből: alázatosan tífzel és Kéret hogy ha lehet vétesd Bécsbe valaki által a Lovak árrát mivel a mái világ* senki sem bizonyos betsülete elvesztéséről, postára erefzteni nem merte az assignatit; a CassáKot pedig mind őfzve öntötték az ide való Györbe ment; ugy ha Bécsbe
 15 nem volna Kedved által vétetni, Győri Kassából kellene Budára assignálnunk. EzeKről meg botsáss, és parantsolatodat minél hamarább elvárom, hogy rendelést tehessünk. Pesten hagyott Levelemben melly 3 Lórol irtam h. lehet vedd meg őket, Kezedet meg fogom tsokolni érette//

Isten veled, légy te boldogabb a mostani időknél és nállamnális, nem tudom
 20 valami méjj gyáft látnak fzeimeim minden felöll, fzeress engemet.

Mennyei barátom!

Zanotzos pufztákrol lett fzerencsés meg érKezéseden fzivemből örvidék. Hogy Peshy vásáron nem maradtam ezerfzer meg bántam. Nékemis lettek²¹⁴
 5 volna veled közölni való egynéhány tündér gondolatim mellyek mostis mondásod fzerint *furdallyák agyamoto*. tehát ezeknek kitállalására más mod nintsen hanem jójj fel ide Béts tájára. A világ KereKe ugy tettik foHa nagyobbban meg nem lodult mint most. Félek hogy még fzázunkb* egynéhány Phaëton fog alá buKni Nap fzekeeréről. BűfzKe volt igen bűfzKe XVI Lajosnak
 10 ezen Simboluma. Nec pluribus impar. Most Tournay vár foKoKon Koldus gyermekek KaKálnak reá.

Tölled vásárlott Lovak fzerencsésen meg érKeztek 4 közzülök köteleffég alá, a többiek tífzteKáltal meg vétetvén, cum omnium aprobatione elofztattak; Obesterem Ki alázatosan tífzel és joságotat Kőfzöni, a MoKust magának
 15 tartotta meg különös fzüksége lévén reája. ÁrroKat hogy a Bellica Cassávalis

²¹⁴ ek – beszúrás

baja ne legyen. Groff Schmideknek²¹⁵ bizonyos embere által kit ezen holnapnak Budára küld Pesthy Házadba közönettel által téteti. Külömben Stempel, quittung, contraquittu²¹⁶ng, etc Isten tudja mennyi secaturán kellett volna által menni. //

20 [216v] az óláh Menyetske ugyan egy Két térdeplést meg érdemel, mindazáltal gyomrának fájdalmában egézfzen ártatlan vagyok; talám igen soK spárgát evett. NB. Pesten az öröm leányok filles de joie azon panafzolnak *hogy egy darab időtől fogva éppen semmi Keresetek nintsen mivel a főbb rendű Afzfzonságok elvették Kenyereket.*

25 Dialogue entre moi et une fille hongroise née du comitat de Veszprim. Talám még valahol reá találz. Én a hid végén befézeltem véle; et ce la d'un ton serieux digne dde la matière dont il s'agissoit. A Kis Kurvának felelete nagyon meg fzomorított. Itt fzmorfédomb* mondják Elzterházi Hertzeget egy kis gutta ütés találta. Buffon azt állítja hogy a verebek más halállal nemis hálnak hanem
30 gutta ütéssel. Bezzeg én azolta felejem a verebek vagy galambok gyógyógésit! Marsnak áldozom úgetve, vágatva, sebell nyargalva; tanitom vezedelmekek közé ugratni a bugyogosokat. Te azomb* Céres Anyánknak fogfz áldozni. A gabonák itt egézfzen meg értek. Él boldogul édes Barátom fzerell és tudosits minél gyakrabban engemet

35

B

124.

[217r] fzmorufalvi vidéKlésből 14dik aug 786.

Mennyei Barátom!

Ne gondold hogy mult Lórintz napját mi itt inneplés nélkül töltöttük volna. Egy Kis magyar *hódit* gyűjtetem magamhoz ebédre, 's egéflégedért teli
5 poharakból ittunk: ha azon napon tsuklás nem jött reád bizonynyára hazugság az egélfz *schnakerli* historiája. Ird meg holt töltötted neved napját, puftáné, vagy városon?

Mi innét jövő vasárnap Barátfalva felé meg mozdulunk, de a határon mint Cesar Rubikon partyán, a Lajta mellett egy napot pihenünk. Nállatok már eddig
10 őfzveis taposták a homok Dombokat az eléfánt lábu nagy Németh Lovak. Azok ugyan nem sebességgel hanem nehézséggel foglalták a földet – – *iners cum pondere vicit.*

Urunk Erdélyből mind betegen rheumatífussal, 's mind talám némely kedvetlen hirekért, haragoson indult Ki. Reménlhetni hogy grof Nitzkő jobb
15 humorba hozza Budán léjendő mulatása alkalmatosságával. Ferdinánd Hertzeg testvérevel mondják olaszországi tartományokban tett nagy ujítások miatt mellyeket e nem jóvalot, őfzve háborodván a frantzia Királyné Közben vetése által most megint őfzve //

²¹⁵ nek – beszúrás

²¹⁶ két szó olvashatatlan

- [217v] békélik²¹⁷ Cseh országi táborban együtt találKozván.
- 20 Groff Schmideknének ujjonnan történt szerentsétlenségét talám hallottad: a Tselédek valami bált tartván Fűreden egy ügyetlen szakáts tántz közben ötet mint nézőt könyökivel éppen a tsetsetlen feliről mellybe úgy meg tafzitotta hogy Két óráig félholtan ájulva feküdt. Ezen szomorú történet melly azon derék Afzfzonságnak talám igenis vezedelmes lefzen jövőre egyfzersmind aztis
- 25 oKozta hogy Obesterem a pénzt meg le nem Küldhette mivel Groff Schmidek Sopronb* ígérete szerint fel nem jöhetett 's még eddig emberét sem Küldötte felénK. Obesterem ezerfzer bocsánatot kér. MiKor jófzfz fel magad erre a földre? Huzd el magad Kevés ideig azon helyekről hol most mérő lántzoknál egyebet nem láthatfz, és jere a fényes fő tömblőtzbbe leg alább Trofoniot 's *Il Re*
- 30 *Theodorat* operába fogod szemlélni²¹⁸.
- Ibidem 16ta aug. Kőlbél nevezetű fő Hadnagy öregsége miatt tehetetlenek Közzé jegyeztetvén ezerünkől tegnap Budára küldtetett, e Lovak árrát magával vífzi olly parancsolattal hogy ha Pesten nem lennél vagy Josef Komornyikodnak vagy pedig Láfzló fijadnak által adja. Isten veled kedves
- 35 Barátom, élj boldogul és emlékezzél némelykor rollamis.

B

P.S. Tudositásodat csak Sopronyi postára küld
2da 7bris ide vífzfa térünk.

125.

[218r] Magánosságomból 6ta 7bris 86.

- Tegnap előtt a Barátfalvi mezőkről ide gunyhomba szerentsésen vífzfa tertem. Urunk jobb Kedvel indult töllünk mintsem érKezett, mert elejinten vagy a Dunára vagy a Hadi Tanátsra nagyon nehefztelt hogy a három Ezer gyalogság,
- 5 mellynek vizen Kellett volna hozzánk jőni, táborba nem szálhatott.. Büntetésül most Lintz táján három hétig kell nékiek táborozni. Nállunk szomorú Két történet esett. Az egyik Rottenberg Obristlieut. szálas vitézek vezérének parKaláshoz lett küldtetése, azért hogy töllünk Lichtenstein Károly vezetése alatt (: contre la disposition de la manœuvre:) egy Lovas öfztály véletlenül
- 10 Batallyonna közé vágott. A másik, ugyan a szálas vitézeknél nem mefzfze a Laxembourggi Kertől egy sátorba számos tífzteknek *fáron* játéknál fegyver által lett Környül vétetések, és ad normam denuntiationis – feKete könyvbe lett fel irattatások etc, etc.: cum poena 300 + Egyébaránt mind a gyalogságot mind bennünket Különös dítseretekkel illetett ő felsége és a Köz embernek három
- 15 napi zsoldot ajándékozott. Au nescis longas Regibus esse manus. Az úgy nevezett Zaporovok közzül hatvanon az ujj zsidásokhoz öfztattak: egynéhánnyal szollattam többnyire mind oláh, lengyel, vagy orofz; óláhul mindnyájon szollanak vagy leg alább értenek, Erdélynek határait hol

²¹⁷ békéllenek-ből kihúzással, ráírással

²¹⁸ <látni>: szemlélni

tolvajkodtak jól esmerik, feleségesek is vagynak Közöttek, és most a factum
20 ugy jön Ki hogy népesítés kedviért török földjiről mi tsaltuk által //

[218v] A történet ugy akarta, hogy midőn 27ma aug* parantsolatért lennék a
Császárnál, Pálffy Károly éppen akkor nyujtotta bé Groff szécsényi Ferentznek
el butsuzását. Hellyiben ajánlani fenkit sem tudott. Fijaidrol volt gyanu
némellyeknél, de a jámborabbak másKéppen vélekednek. Talám *Gazniutzot*
25 tefzik helylyibe: e félékbe lehetetlenség mái nap nintsen.

Berger a Bécsi *UKázok* hámorából 14. napra elfzőkvén tegnap nállam hált.
Itt szomzfédomb* egy testvérénél mulatoz: öis örvend, és ohajtya személyvednek
látását.

Isten veled. Itt ugyan máris olyan hideg szelek járnak és annyit esik hogy a
30 gerezdek meg éréséről majd semmi reménység fintsen; Ha pintzédbe jó borod
van, tartsd meg, hafznát vedzed. Élj boldogul és szerez engemet

B

126.

[219r] Soprony 14dik 7 bris 786 igen fietve.

Matsák udvarából 9na irt tudositásodat tsak tegnap dél tájban vettem.
Bizonytalan lévén ha feredőbe mentélé vagy nem, és azt különösön remélvén,
hogy már 8ber fogytáig itt fenn mulatozol; hozfzab porázra akarnék
5 szabadságot venni és veled több napokat tölteni. Hazulnéti tudositást várok
Groff Bánfitól. Bergeris itt szomzfédomb* van jövő vasárnaphoz egy hétre tér
vizfza Bécsbe. felém vezfi uttyát, és így mind ezekre nézve most hirtelen
eltőKélleni és elidézni dolgaimot nem tudom. További tudositásodat minél
hamarább el várom ugy az után tölled és az időtől tanátsot vézlek. Mult héten
10 Pestre utasítottam a Leveletem. Sajnállanám ha elvezfne. Élj boldogul. Most a
ostriai *ukázok* fábrikájába vagy: jo volna ha Gruebernél szép durántzi baratzkal
kereskedő szűzet látfz, emlékeznél akkor rollam is ki holtig hived vagyok

B

127.

[220r] Gunyhombol 21ma 7bris 786

Mennyei Barátom!

Azon Katonát Kinek ez előtt másfél efszendővel aranyot nyomtál marKában
imé itt küldöm. szolgálatodra vagyon egéfzen mert az én forláboschom az ut
5 iránt bővebben szolhatfz vélle és Kedved 's tettzésed szerint rendelheted a
merre akarod. Én ezt az erre valo utat jobbnak tartom Mag Ló vezetéknek 's
még másnak is. Az emberre tőkélletesen bizhatod magadot.

Ha a feredőből firének öléből szereztesen Bécsbe érkezted azon örvideni
10 fogok midőn általlad meg tudhatom. Hát ugyan csak erre nem jóízl ez uttal?
Obesterem *proprio motu* akar le Küldeni hozzád; én a gögős leányok szokása
szerint tétettem magamat, és arra hagytam hogy a Lóvásár iránt elébb veled
szoljon. Igaz hogy jobban öízt nem tölthetnek mint Kegyes társaságodban: a
többi már tölled függ – Éljd boldogul, tudosits és szeress enegemet

15

B

P.S. Berger szavánál marad: jövő vasárnap reggel nállam felestöKömöz, és
innét ugy repül ölelésedre. Sággy tífztel egéízl lelkéből.

128.

[221r] Magánosságombol 30dik 7br – 786.

Az Áziai tátos mag Ló (:kit én *Kuprolinak* neveztem:) tegnap reggel innét
5 szereztesen neki rendelt Ujjízlízi vagy Fegyverneki Serail felé el indult. 11ma
vagy 12ma hujus Pesti házad előtt nagy nyerítéssel fogja magát jelenteni. A Ló
igazán tekintetere 's magaviseletére nézve Napkeleti négylábu állatok között
valonak lenni láztatik; azért Speculatiódb* vagy fantásiádban nehezen fogízl
tsalatkozni: Hallom Bécsben első letzkénél, az isKola=pányványbol Kaunitz
10 Lovász mesterére Ki tátott toroKKal rugafzKodván, paroKájának egyik
tsimboKját szörnyű röhögéssel Ki szakafzotta, 's a nézőknek labda gyanánt Ki
vetette. Ezek mind olyan jelek mellyek Scythiai vérből lett²¹⁹ származását
bizonyították. Nékem nagyon tettett.

Obesterem még Bécsben van, nem tudom melly nap repülhetek ölelésedre.
15 Mihelyt bizonyost tudhatoK első postával meg írom mikor fogok innét indulni:
Élj addigis boldogul mig magam jöhetek Kedves személlyed tífztelésére.

B

129.

[222r] Soprony, 7dik 8bris 786 Igen sietve

Jövő hetfűn vagy Kedden Bécsbe rándulok holmi Kis dolgaim végezésire.
Onnét ugy igyekezem ide víízlza térni hogy más nap Pest felé vehessem utamat.
5 Vallyon ott találhatlaké? A Dragonyost meg érKezésemig kérlek Pesti házadnál
szenvadni méltoztallál mert talám általla valami futtába vett Lovat fel
Küldhetnék. Onnét rabod, szolgád, barátod s hiv árnyékod lefzek egy darabig;

²¹⁹ <valo>: lett

az utat együtt Ki tsináljuk, és ha nem arany gyapjut, mint az *argonauták*, ki
10 tudja mitsoda haját vagy fűzött menyűnk együtt lopni.–
Berger földig volt fzmorodva hogy veled nem lehetett, majd Bécsbe ujittyuk
fzivűkben olly méjjen mint édesen rőgzött Kedves emléKezetedet. Él boldogul,
és ha lehet a hid végénél szép időbe várj meg. – Sokat vízek a begyembe s
fzivembe.

B

Isten veled.

130.

[226r] Soprony 18dik 8bris 786.

Mennyei Barátom!

5 A mi ezen efszendőbeli planumaink többnyire mind rofzfzul estek Ki: gondold
meg! mult héten Bécsbe menék olly fzándékkal 's egézf Kézfűlettel hogy onnét
Pestfelé vegyem utamot. Hát a parokás Hadi Tanátsosok azt kérdik tőllem ha
már istructiot venni jöttemé Bécsbe? Mitsoda istructiot? Kérdezém. hízfem
Budára le ment a parantsolat az Ur Commiffioja iránt. 23tia hujus Mēhris
10 Trebitsbe a leg fzebb 5 Csődör tsitkoknak Superarbitriumára és ki ofztando
jutalomnak Ki adására kell meg jelenni. Erre egézf Morva orfzág Lovat nevelő
lakossai meg fognak jelenni. Irtoztato Commiffio! meg vallom. De e nem elég.
Onnét az orfzágon Kerefztűl kassul egézf Jablonkáig, Vasas, Dragonyos,
könnyebb Lovas vagy Hufzár alá fel találando Lovakat kell meg tekintenem és
15 ahol találtatik meg vásárolnom. Őfzfzel azon a földén utazni, fzfzmyű
Commissio lefzen de még keservesebb hogy oda 's nem Őrsre vagy
Hegyallyára kell sietnem. //

Igy már talám leg jobb volna ha teis Bétsbe jönnél November fogyta felé 's a
telet ott töltenők, mert nekem, Familiámnak egy fzinte el dőlendő perinek²²⁰
20 kimenetelit ott kell lesnem.

Vesd őfzve az időt a Kőrnnyűl állo dolgokkal és tudosits végzésed iránt. Én
holnap Bécsbe indulok és onnét tovább kell folytatnom utamot jó madarakkal
bonis avibus. Ugy reménlem circa 15. vagy 20mo Novembris talám Bécsbe
vízfza térhetek. Talám Borofzlotis hol most ujj gyémántos Kalapuak
25 hōldóltanak meg látom. Ha irfz tsak Bergernek vagy Hermes tanitvannyának
zárd bé leveletem. Ezekkel fokat és fokfzor emlegettűnk: tegnap reggel jöttem el
tőllek. Matsák Udvarába a Te laKatos rosa fzin fzubádba laKtam: jól Ki
fzellőztették volt, mégis érzett az ott megfordúlt Páphosi vagy Indiai
gyermeKeKnek pézsma fza. Theresia napján a kozfzorus vitézeknek ebédjén
30 fzámoson meg jelentek volt, 's a magos padokrol hunyorgattak minden felől a
borostyán árnyék alatt fzmoruán ebédlő kerefztesekre²²¹. Cupido a pendelyek
alatt ide 's tova fzőkdesett 's előre hol egyiknek hol másiknak kívánt //

²²⁰ perit-ből ráírással alakítva

²²¹ <vitézekre>: Keresztesekre

vagy ígért győzelmeket. Én Matolainé mellé huzván magamat Adjutans
fzolgálatot tettem feregébe, melly által azt elértem, hogy az idegenek előtt
35 nevem egy fzempillantásban esméretes lett. A Griff Madár betegesen is meg
jelent ebédre a Ritter Saalba. Comondorokkal együtt tsak nyoltzan voltak.
Mondhatom, hogy ez igen fzomoru ceremonia: többfzör soha nem mennék ha
fzépeknek Kedviért nem lenne.

De már fzollyunk fzés Lovakrolis. Kuprogli reménlem, fzerentsésen meg
40 érkezett. Obesterem alázatosan tifztel és kéret hogy mivel magam le nem
mehetnek, hat Tifzt alá való gyermek Lovat méltoztaffál vállafzteni Ezerünk²²²
fzámára. Ezekben gustusodra²²³ bizza magát, és reménli hogy igaz Dragonyos
termetűek lefznek. Azon kívül alafzonyabb árru 's mértékűeket Trombitások alá
Két fzurKét kívánna. A Tifzt alá valokat kéri hogy fe fzurkék fem tarKák ne
45 légyenek. Ird meg jó eléve mit reménlhetünk. Pesten lévő Katonámot kérlek
utasítsd vízfza hat arannyal, és négy forint ezüst pénzel botsátottam volt el
innét: a többiről fszámot adok a mi utra Kivántatnék neki ne fajnáld anticipálni..
//

[226v] Isten veled édes Barátom, már én a Karpatus hegyeit 's a Magyar
50 Határon le siető Morva partyait látom Képzélődésemben. Ugy tettzik fegyver
zörgést hallok. Az oroszok es frantziák barátsága Között most nagy útközésbe
vagyon Urunk. Kata Afzfzonymak utobbi Ulyseffe elküldetett nagy
hirtelenséggel. Bécsbe Költi most a rublikot vagyis orosz tallérokat mellyeket
véres veritékjével érdemlett; ezt Gyermolovnak hijják – Succedált neki eodem
jure egy Momolow! nevezetű Athléta. Éljd boldogul, hiv barátod azt ohajtja s
55 kívánnya .

B

131.

[227r] Brunából Mindenfzentek Napján 786
Mennyei Barátom!

5 Utolsó Leveletem reménlem eddig vévén érthetted véletlen utozásomnak
okát és tzelját melly ezen hideg tartományokban hozott. Cseh orfzág fzelit már
meg jártam és a rendelt Csődör tsitkó concursuson Két harmadfű
Baccalaureusnak jutalmat ofztottam! Holnap magyar orfzág felé Jablonkának
vezem utamat, onnét Silésián Torrópó felé ide vízfza igyekezem, ha tsak a
10 Magyar levegő ég valahogy meg nem tántoritt 's Mátyás földire nem tsal;
Stiborius udvari komájának bolondos várát még egyfzer meg látnám. Ezen
földön már olyan hidegek voltak mint nállunk gyertya fzentelő boldogafzfzony
haváb* fzikott lenni. Ugy tettzik az efszendőknek járásais az időknek
mostohaságához alkalmaztattya magát; egyik a másiknak közli sullyát 's
15 nyomoruságát. Gaznitz a mérő lántzokkal most itt mulat. Az uraság ittis

²²² <mag>: Ezerünk

²²³ o – fölébeírás

fejességből vagy együgyűségből nem akarja érteni ezen ujj fel mérettetésből következő boldogságát.

Gondoltad volnaé, hogy ezen városban találkoztak Nemzetünkéből származott olyan Uri Afzfonyságok KiK Groff Miklosnak képit praentensio
20 gyanánt mellyeken hordozták? – Már ez a sexusnak ditséretire vagy a mi iffjainKnak fze gyennyire szolgáljoné? nagy kérdés?

Bécsből azt írják hogy Kánitz herceg vénségire egy ujj eledelt rendelt magának: az [227v] ándivia falátát etzet 's olaj nélkül mint a Sarjut224 ugy efzi.

//

25 Ebből a Bécsiek valami nevezetes változást prognosticálnak. Egy Consiliarius két íródeákkal Ostria Tartományáb* a ki üresítettett KlastromoK Könyveinek eladására küldtetett nem régiben. Mázsa 's font számra árulják a fzőrnyű de kötésekből ki fejtett szent Könyveket. Nintsen olyan apostol vagy Mártirom ki fajtba vagy turóba nem harapna ezen alkalmatoflággal, mert a
30 kálfzteckerek vefzik meg a leg fzebb legendákat.

Isten veled édes Barátom; ezen holnapnak fogytaig nehezen szabadulhatok ezen tartománybol. Él j boldogul addigis mig ölelhetlek: ha Bécsbe jönél különös örömet okoznál barátidnak kik közzül ki ne zárd kérlek leg igazabb 's leg régibb hivedet

B

132.

Biela Gallitziából 4ta Xbris 786

[229r] Mennyei Barátom!

5 Irtoztató Commissió! vala ez az estve öt órakor. Tegnap egyfzerre az ablakok, ajtok, Canapék, ingani kezdének és egy minuta alatt az egélz város népit piatzon 's utzán őfzve Kaptolt Kezekkel sirva láthattad volna Biela városflában. Tizen nyoltz holnapok alatt ez a harmadik föld indulás melly ezen Tartományok Lakoffait rebegtetti. Még nem tudhattyuk merre vette uttyát. A
10 szomfzéd Karpatus havassai közzül fzőrnyű zugáffal kezdi eredetit, 's a mint mondják a Vifzfa Vistula, melly innet nem mefzfe fokad, folyásával, némely helyen gyengülvén²²⁵ másutt pedig erőffedvén a föld láposflága vagy keménysége fzerint, egéffzelen a tengerig érezteti mozdulását. Egy fertály ora mulva a leg fzebb tífzta idő derült fel; a Napot Két hetektől fogva ma reggel leg
15 elsőbbfzör fzelemlhettem. Ebből, leg rövidebben azt lehet itél ni hogy hafznos és egéffleges electrizatio a föld indulás. De félnek a halandok mert okát nem tudhattyák.//

[229v] Már ezen föld rézfzire téli időkb* a nap tsak alig hunyorit: többnyire nyoltz és Kilentz holnapokig tart a hideg. A vagyonosabb Lakosok még magyar nadrágot 's mentét viselnek. Ha volt Verner most Gröhl ing Hufzárjait látnád el

²²⁴ <mézzel>

²²⁵ vén – beszúrva

- 20 nevetnéd magadot maskarájokon. fejeken fél tsákó fél afzfzonyi konty forma tsalmán egy réfnyi fejer kakas toll vefzfzövel²²⁶ lebeg. Tarsolyok a tsizma sarKát²²⁷ éri gyalog; lóvon a lóvas ...fzaráját²²⁸ tsapdoffa ügetés közben. Az övet mint a fzakátsok a Kőtöt segekre Kőtik, mintha féltenék hogy boldogult királyok gustuffa fzerint valaKi meg ne fsurja. – Isten veled már ez a gondolat
- 25 megint föld indulást érdemel 's Sodoma 's Gomora sorsával fenyeget, azért abba hagyom. Légy boldog ha lehet kerefztyének modjára. Én Karátson előtt való napokban ha lehet Bécsbe érkezem, ha egyebekről nem leg alább egéffégedről tudosítsd a tájba hiv barátodat

B

- 30 P.S. Itt Török háborut hirdetnek Mr Josephnek Pesthy Kafznárodnak kilentz forintyával tartozom egy akó Budai Borért mellyet nékem küldött kérlek méltoztassál meg fizetni néki Isten veled.

133.

[230r] Béts Ima Jan* 787 dél tájban.

Mennyei Barátom!

Ebben az ujj efsztendőben én néked ezer fzerentsét Kivánok és egézf 5 fzivemből óhajtom hogy ama minden rofznak kezdete Árimán! távol légyen hajlékodontol 's minden Kedveffeidtól.

Itt az ujj efsztendőbeli nagy fényesség fzikott pompával meg lett udvarmál. BúfzKén 's örömmel taposták a Sárt a Nézök 's még az Actorokis. A Lengyelek párdutz bőrt függefztettek vállokra mind az által az egézf magyar öltözet, de 10 Kivált a Kalpag és nadrág részűnkre hodontották.

A régi Spanyol Etiquettának (:igazán fzaraz betegségnek:) ma lett itt végső kimulása. Minden Hesperiai térd hajtás, és a patyolatos rendnek Udvari abrontsra vert fzélyes és farKas fziknyája el töröltettek. Ezentull mint a régi pántzéloKat, tsak fegyverházakba fogjuk találni, ezt a hajdoni Chevalleriának, 15 és talám Nemes erköltsnekis utolsó afzfzonyi monumentumát. Egy Káftrol fenekű kalap és anglus fzur aloll a tójongást midön nézném a bástyáKon egy kis pap mellém sugorodék 's hirtelen el tűnván ezen következő verseket hagyá kezemb*//

Epitaphe des verdugadins

Ci gisent les verdugadins
20 qui nous distinguaient des Cattins,
plus de moeurs, et moins d'etiquette!
Est sans doute une bonne recette!

²²⁶ vel – beszúrva

²²⁷ <fák>

²²⁸ a szó eleje elmosódott

Mais qui sait, si dans nos festins,
Supplantee par une grisetete,
25 La Duchesse par gout ou par depit
N'ira bruler son — habit.

1787dik ezftendő criticus ezftendő léfzen azt jóvendöli Pater Hell és a több Magusok. Te élj boldogul és fzeress engemet.

B

30

P.S. Éppen midön ide érkeztem fzegény Kopinak rozfz resolutioja jött a piárista kofzt iránt. Savanyu Consiliariust öfzve hordottam érette. Azzal biztatott hogy ugyis minden órán meg változik a Kegyes iskolák Tanitvánnainak forsa. Köfzöntsed ötet fzommal fzépen kérlek.

35 Groff Károlyiné meg betegedett, fzalmát hintettek ablaka alá tegnaptol fogva. B. Sándor tsinál itt? A gödöllői Hertzeg Áspásiájánál láttam pénzt és időt vefztegetni. Isten veled.

134.

[184] 15 Ian

Baro Hidvölgyi négy ezer, Almási hat ezer, Schakmin Nyoltz ezer forint élelemmel nyugodalomba tétetteK. Bánfi Erdélybe, Kintzky Budára, ide 5 Majláth 's Telekő Samuel Nevezettek²²⁹ Mi lefz Károlybol? Még nagy és talám igen nehéz Kérdés. Menyed ugy hallok könyörgő levelet nyujtott Ő felséginek, talám most ezen változásokkal kedvit éri. Vagyon itt egy Kis ebédli fzoba hol olafz kementzében tsendes, de fzip tűz égdegel. fokszor fohajtok ott hozzád, miért nem jöfz fel e földre? Isten hozzád, NapKelet Napnyugottal vetélkedik, 10 Árimán fokat végez, de az igazság fenn marad. Élj boldogul.

B

²²⁹ Ezek után mi Következik jövő előmenetekre nézve még eddig titok – Almásinét fajnállom hogy activitásbol Ki esik – Hidvölgyi le tételire ezt irták:

Szából fzázat tenni Thesia próbálta,
Vallyon telhetiKé Josefis fzámlálta –
De lám udvarnalis végre tsak annyit tefz,
Hogy, mint fzámvetésben, femmiből femmi lefz.

Mennyei Barátom!

Utolsó Leveledet uti kézűleteim között vettem. Katona szállásomba három
 napra le rándultam volt, Hermes fíjátis magamal vittem, de a nagy havak majd
 5 oda lepének. Egy ora mulva indulok Hambourg és Áltona felé Csáfzári
 fegyveres Lovakot venni, és a Zsidokkal Kötést tenni. Az utam, a mint jól által
 láthatod, igen rofzfz léfzen: 18va hujus helybe kell lennem. Obesterem,
 tífztele mellett, nagyon Kéret, méltoztatnál néki meg irni, miKor Küldhetne
 hozzád Tífztek alá való Lovakért. reád bizza egézfzen a vállafztást, és midőn
 10 Kivánnád tsak által vételre 's elhozatásra Küldene le²³⁰ egy tífzket egy Kovátsal
 edjűtt. Leg alább nyoltz darab Kivántatik, a mellett még két Trombitás alá való
 fzfűrkétis Kér méltoztatnál nekünk adni. Nállunk fejéres Tátasosrol fujj portzelt a
 bugyogos Palinurus. Isten veled édes Barátom.//

Rendes az hogy Ostriai Háznál a Generalisok (:többnyire:) a Trombitások
 15 pedig közönségesen Nationalis ruhát viselnek. Láfzljó Fíjad mind igaz Polgár és
 Hazafia úgy viselte magát, Poltzra nem vágy, meg fértetődéffel nem marad, ha
 szolgálattya kivántatik Kézf magát Hazájának 's fejedelminek ujjonan el
 ajánlani. Él boldogul kedves Barátom, vesd meg a halálnak ide 's tóva való
 nyargalózását, reád nem meri ő lökni nyilát – tiltya Orozmán mert napjaid
 20 Kedvesek az élők előtt.

En Majusnak Középe felé megint itt lefzek. Bezzeg jó volna portugalliai
 narantfot itt együtt hámitani. fzeress engemet.

P.S. Obesterem tudositásodat ohajtva várja Sopronb*. Miklos itt volt, ma
 indul őis fok ezerszer emlegettünk. Vale.//

Mennyei Barátom!

Ezen holnapnak 16dik Napján estve Hambourgba, mellyet én gazdagságára
 és némelly folyó-árKaira nézve Németh Velentzének neveztem, haragos habok
 5 és ellenkező fzelek Között mégis fzerentsésen meg érKeztem. Ott lévő
 Követűnknek fzfolló Leveleimet által adtam és más Nap ide Julius Zsidó Ló
 piatzára Ki verem sátoromat. Az Elbe éjzfzaki partyán, szép fel emelkedésen
 épült Daniai palotátsKából Nap feljövetelivel és enyéfzetivel Kőfzföntöm az
 induló és meg érKező hajokat, mellyek Európának termékényebb 's fzelidebb
 10 Tartománnyaiból raKva meg fzfállanak, és ide való Kézi munkáKnak

²³⁰ <el>

remekjeivel többítvén KereskedéseKnek jutalmát, innét Nevának és az egélf
Orofz Birodalomnak fzegényebb 's mostohább Révjeire²³¹ fietnek.

- Az egyfejű fas orfzágaiban és több Németh Hertzegeknek vároffiaiban
mellyeket ide jövetellemmel kereftül utaztam, azt tapafztaltam hogy ezen hideg
15 Tartományoknak lakoffai, mind fejedelmeket mind Isteneket, fzegényebbeket
tartanak és azokat fzeretik: Nyilván mivel a Termézfzet sok adománnyait töllek
meg vonván, minden hívásghoz Kevesebb hajlandoságot öntött fzivekben.
Egyéb aránt a Németh Kereskedő fzabad városbeli Kalmárság a hollándiaitoll
nyelvben 's erköltsben igen keveset külömbözik. //
- 20 Isten veled Kedves Barátom, irnék többetis Nemzetek 's birodalmok
Külömbségéről de azt fzoval akarom néked meg befzélteni, majd miKor Leveles
tásKádban rejtett fzip gondolataidat egyenként Ki fzedeketvén, Nemzetünk
forsárol fogunk tanásKozni. Éljj addigis boldogul, és ha lehet Majus Középe
felé jöjj fel Bécsbe hadd fzorithaffalak ölemben.
- 25 P.S. Itt a Hessliai vidék Groffnak erőfzakos tselekedete nagyon fel ebresztette
a már fzunyodozó elméket. Parva Saepe Scintilla. Egyfelől tserebere, másfelől a
Romain Királyság nagy tsuda ha változást nem okoz a Németh Birodalomb*.

137.

[163r] Comothau. Cseh orfzág fzéllýéről 20dik apr. 787
Mennyei Barátom!

- Áltonából küldött rövid tudositásomat reménlem eddig vehetted, és némely
futó gondolataimnak Kitsiny fziKráiból unalmas fzeppillantásaid Között,
ollykor pipát gyujtván arábiai és magyar keserű levélfből tömjényt fziyhattál, és
5 fzabadság Bálvánnýának hanem egyéfbel leg alább dohány füstel áldozhattál.
Bár én is Ujjfzáfzi méhéfzeddel fzelid füzeseidnek híves árnyéka alatt nyájos
társaságodban mulatozhatnék! fzámot adhatnék utolsó utozásomról, és a
hegyen tull laKo Kék zabunos NémethKnek erejiről és erKöltseiről. A
fejedelmek nem fzúnnek meg mégis Hadi erejeket többíteni. A mi tizenkét
10 Houlan: feregeinKnek ellenébe Vilhelm király öt Regimentet állit, Ezek között
léfzen egy artillerie à Cheval. A Németh hertzegeknek fözvetsége napról napra
erőffödik, megválík ha Kata és Antonia fzent Joseffel annyira vihetiké a dolgot
in foro superiori hogy Belgrádot, Bavariát és a Csáfzári koronát Ferentz
Hertzegnek meg nyerhellék. Ezen három aequisition kívül még nagyobb
15 dolgokis fekfzfnek a fzőnyegen, mellyeknek kimenetele közönséges háboru
nélkül nehezen jöhet tókélletéffgre.

- Az én obesterem engemet ujra metzveget *fecal* hogy hat tíft alá valo és
három Trombitásnak valo fzfúrke Lovaknak meg nyeresében méltoztatnál
engemet előre tudositani ha Csekonits nem a javát vállalfzottaé ki azoknak a
20 mellyeket fzámunkra rendeltél volt. Én három hetek mulva Sopronba lefzek.

²³¹ <partjaira>: Révjeire

Parantsolatodat oda várom. Történhetnék hogy magam rándulnék le ölelésedre//
[163v] Nagyön ohajtom 's szomjuhozom Kedves személyednek látását.
Nintsen Kinek szivemet Ki önthessem. Az üdö sebes szárnyokon repül, és
25 sokszor a leg nagyobb történetek egy kis szempillantásnak el mulatásától
függenek.

Isten veled édes Barátom, élj boldogul és szereff engemet

B

P. f. a Tifzt alá való Lovak Külömb féle szörűek lehetnek. Eftzendejéről és
30 ároKrol jó volna ha engemet tudositánál. Légy boldog.

138.

[165r] Soprony 19dik may 787

Mennyei Barátom!

Ujjfázfi tudositásodat mái napon egész szivelléggel vettem ezen Lutheranus
városban. Obesterem alázatosan tífztel. Közföni grátiádöt és egyfzersmind azt
jelenteti általlam, hogy 4ta vagy 5ta Juny Medardus napja előtt már Pesten
5 lefzen Groff Stahremberg Kapitány a Lovaknak által vételére. Bizik egészlen
discretiodban és Kéret hogy ha Lovaid eléb érkeznének a Vásárra vagy
várankoztasd őket a Tifzt meg érKezéséig, vagy néki ide ird meg hogy a Tifztet
hamarébb inditsa.

Belöllem egész Ménes Páfztort akarnak tsinálni; tegnap érkezém meg s már
10 holnap Carinthiába, Steuerb* a gelyvások orfzágába kell indulnom. Tsak fejer
inget venni botsájtottak haza a Bécsi TitoKnokaK. Ugyan szerefném Pesti
vásáron (:ha Commissiomat végezhetném:) oláh szakácsnéddal találkozni. De
talám ez olyan lehetetlen mint a Te Badeni Olafz operádnak representatioja.
Groff JanKovits ő Exját – a propos hujus, tífzteld szommal//

15 [165v] A Belgák meg bakolák magokat, Ki rugnak a hámbol; ujj Scénák
kélzülnek – a golyobis szomorúan hőmpölyeg 's forog a szomfzéd plánéták
között – Én semmi jót sem várok. Nagy paroxismusba vagynak a Nemzetek. Él
boldogul – mosogasd tagjaidat, de szivedből Kérlek ne töröld Ki hiv barátodat

20

B

P.S. Egy holnap mulva ide küldheted tudositásodat. Addig reménlem vízfza
térek. Isten veled. Kedves Fijaidot tsokold képemb* –

- Tergestumbol, mostani ostriai Tartományokat fűszerfzámval étető olafz révből tegnap érkeztem ide szerencsésen, nem Kitsiny vezedelmek Között mind azáltal mivel az eleitől fogva ezen ország uttyát pufztító Tolvajok most ujonnan
- 5 harmintzon öfzve tsoportován egynéhány órával előttem egy egéfz falut zsákmányra²³² vetettek. szomoru vidéken²³³ lanknak ezek a mi földünk és velentzések szélyein hol az leg mostohább köveknek neminél a szem mezfzve egyebet nem láthat. *TsitseKnek* nevezik ezen prédára szokott lakosokat Kik mint Otzeán szélyin hajdon a Nazamonok hajoK vezedelmiből vették élelmeket.
- 10 Elpufztult Aquileanak még²³⁴ fenn álló egy darab tsonka tornyát több porba feKvő vároKnak és KastélyoKnak szomoru omlásaival Keserves szemmel tekintettem. Attilát 's akkori eleinknek vitéz árnyékait meg szolítottam. – De ugy találtam hogy nem soKára hasonló változások fognak föld színire elő Kerülni.
- 15 A HetrusKusok *Práto* nevezetű városnál egy félre tett Nagy Innepű butsujokat el nem felejthetvén hufz ezerig fel támadtak minapáb*, és a Katonaság nem lévén elégséges tsillapításokra, a Püspöknek Ki Kellert állani és szokás szerint az egéfz Isteni szolgálatot véghez vinni. félhetni, hogy az illetén fejes buzgoság többi olafz tartományainKbanis tóvább ne gyarapodjék. rendes,
- 20 de igen fájdalmas hogy a Németek vagy Isteneikkel vagy királyiaiKKal szüntelen KűfzKödésbe vagnak. //
Isten veled, Édes Barátom, jövő holnapot reménlem gunyhomb* Soprony vármegyébe tölthetem; Kedves személyedet vagy tudositásodat látni ujj életre hozó balsamom lenne néKem

25

B

- Halandok földi boldogságáról irt szép Verseidet Hermes Tanitvannyától által vévén Berger Kezibe ugy attam hogy első adandó jó alkalmatossággal minél hamarébb küldje Tarna partyán pipázo Mhéfzednek kezéhez. Ugyan azon árnyékos füzesek Között hól Apollo sugorlotta nyájas és tudos lantodat fogod
- 5 venni igaz szivednek 's elmédnek ditséretes szüleménnyeit. Önnön Kezed irását, hajól emlékezem, vízfzfa Kaptad, mivel erreis magad tettél holmi jegyzéseket. Minden papiroflaimat öfzve hántam de az első rajzólást nem találám. Ugyan tsak ha Közöttünk ide fel van bizonyos lehetíz hogy el nem véfz. Én holnap Bétsbe vízfzfa térek 's onnét 1ma futuri Altonába a Németh országi Lópiatzra

²³² <ki>: zsákmányra²³³ <földön>: vidéKen²³⁴ <egy>: még

10 indulok. Emlékezz meg rollam a fzena boglya mellet 's mikor a kalangyák közt
tórton²³⁵ fogfz sétálni. Mig vízfz térek addig az úrmós boris tsipós léfzen.
Karátson havának Közepéig nehezen látom meg fz. István tornyát.//

[234v] A Belgák el akarnak ettől az Anya Várostol fzakadni: mostohának 's
Kegyetlennek tartják. Ki tudja mi lefzf vége a sajtosok 's fzappanyosok
15 pártútésének? Nagy villongás vagyon a Rajna és Oztéán partyai Között. Egy
gondolkozó elmének szép mező a futtatásra. de még a Nemzetek nem érzik
eléggé terhes lántzoknak egézf sulyát.

Egy magyar Verbungos pajzán²³⁶ éneket küldök Neked a györi piatzon éneklik
arra a régi notára.

20

Gyere fiam katonának!

Németh Nadrág, lusta f – fz.
Nem kell nékem bizony az.
25 Abronts fziknya, költsón far.
Ne nyulj hozzá mert meg mar.
Festett ortza, tornyos konty
Távul uri, közel rongy.
Kurta dolmány, fefzes nadrág,
30 Vékony pendely, bimbos virág,
Óklós tsetsel tzombos legény
Ófzve illik ámbár fzegény.
Télbe lotzán, nyárba gyepen
Ki tefzfz sokfzor a vereben//
35 Ha katona ugyan vitéz
Kardra tsetsre termett Kéz.
Ha meg kaphat jól meg vaKar
Nints jobb Kurutz mint a magyar.

Élj boldogul és fzeress engemet.

B

40

141.

[288r] A fzüntelen folyó, ide s tova habozó,
's Tenger vizeivel elegyedő Albisnak partyáról 13 8bris

Kazal árnyéka alol irt Leveledet tsak mult héten vevém Kedves Barátom!
5 Lovat Kivánfz töllem és festésed vagyis rajzolásod fzerint tellyes Lovat minden

²³⁵ tórton – beszúrás

²³⁶ pajzán – beszúrás

hiba nélkül valót akaréz. Tsuda lezfz, nehezen hízem hogy Kedved fzerint
tellesithessem parantsolatodat. Öregebbik Julius még Lipsiai vásáron vagyok,
én, az iffjabbik itt maradtam az alatt; itt Két hét múlva kezdjük a bélyegezést.
Meg látom ha szolgálhatok néked. Talám Teis frey Corpot állítasz? Teis a török
10 hold ellen fegyverKezel? – Ebből a kis Tartományból, szinte hihetetlen dolog,
ezen az őzfőn már több négy ezer Lonál ment Ki frantzia, Burgus, Sardus,
austriacus, és még a szappanyos Hollandusok számárais. A Nemzetek nagy
vadáfzatra kézfűlnek. Formalis..... jagd léfzen. A KaKasok az Angyal
Emberekkel már hajba akadtak. Meg válik hogy bujnak Ki a lyukból a
15 Burgusok. Amsterdam vároffá még eddig keményen tartotta magát – most
másodszor igaz – Nec aquilam submestra timet //

Élj boldogul mennyei Barátom, mikor liget szűzeid 's kerti Istenei Között
sétálva pipázgatéz emlékezz olykor olykor rollamis

B

142.

[236r] Sylvester napján estvefelé

Mennyei Barátom!

Még egynéhány szempillantásom vagyok ezen elfuto 787dik elfzendőben,
5 mellyet, mint a már aludozo metset fogytán pislogó Kis tűzet, Néked leg
Kedvesebb Barátomnak akarok szentelni. Nyájas társaságod zárja bé ezen
tündér elfzendőnek fetétes ajtaját. Hofzfas fáradozásaim után engedd
Kebeledben pihegni utánnad szűnetlenül sohajtózó bágyatt lelkemet.

Hogy vagy Kedves Barátom! hól pengeted gyönyörű lantodat? Kik azok a
10 szerecsés halandok Kik körülletted froghatván, valójában élhetnek azzal a
Különös boldogsággal, mellyről én tsak távul álmodozom, és nézd, mégis
boldognak tartom magamat! Bétsbe, egy szpanyol ábrázatu, hegyes orru Erdélyi
szép menyetske soKat emlegetett. Jó volna fegiltségire fel menni. Én sz. István
tornya mellett jól meg sem melegedhettem, megint vízfza Kergetének. Egélf
15 telet, 's a tavafznakis talám jobb rélfzit itt Kell töltőnöm. Addig az ágyuk
dörgését nyilak lökéseit, a fél Istenek elis fogják idézni, ha Délre, Nap nyugotra
vagy Éjjfzakra kellesséké fordítani?//

[236v] A Liliomok az ide valo szomfzéd Sassal olly egyenetlenségre jöttek
már, hogy amazok Silesia mellett tett garantiájokat Kezességeket solemniter
20 retractálták; vízfza huzták. Ezen lépés illyen vonoglo állapotban lévő udvartol
millyen a Lajosé most, valósággal remek munka, és nagy változásokat fog
hozni magával. Paris almája ujj vetélkedésekre mutat utat minden Kétség
Kívül.

Ha ugyan tsak Teis lóra akarnál űlni, én pej Lovat nem egyett hanem kettőt
25 küldöttem quartélyomb*. De az egyik sem olyan tökéletes, mint Te Kivántad,
arra mégis darabjának 75 arany volt itt helylybe. Ha tettzésedre válhatnék valami
belöllek szolgálatodra lefznek annak idejével.

Kopit közfzöntóm fok ezerfer. A Szpanyor Dámát tsuda ha ő meg nem gyontatta.

Kegyves Társadat's Gyermekedid tífztelem és kőfzöntőm egyrőł egyre. Tégedet
30 pedig a régi fzivességel 's őróKőš hiv barátságál őlellek

B

P.S. leveleidet utasítsd P. Vienne *Dresde Hambourg a Altona*
Élj boldogul. Groff Jankovits ő Exját tífztelem.

143.

[237r] Altona 17dik²³⁷ febr. 788 Concordia napján

Felix napján küldött tudositásodat feliciter vettem. Későbben felelek reá
mintsem kívántam volna, mert az olta a Hannoveriai Tartományba
Lótsifzárókkal vagy Zsidokkal keréngtettem. Tegnap a leg hidegebb Eurus
5 fűtyőlésivel fzerentsésen vízfza érkezém minekutánna ezer egynéhány fzáz
vasas és Dragonyos Lovakot utnak indítottam volna. Rettentők Urunknak
Kézfűletei. A Tőrók holdat már tsak Ki reKézfzik Európából. A Circalliai fzépek
Bosphorus partyán nem feredeznek többé világánál: gyáfzos fátyol alatt
Mahomet Koporsojához mennek borulni és prophetájok hamvai²³⁸ mellett ugy
10 fognak virrafztani mint hajdon Silvia és Rea maradékai Vesta templomában. De
ezek meg tsak igen Kitsiny változások azokhoz Képest mellyek éjzfzaki
Nemzetek Között Kézfűlnek Kiváltképpen. Azért Kopira ne haragudjál ha
Lutheranus predicatoria jár. Itt fzent Megváltonkrol ugy irnak és fzollanak
immár Közőnségesen mint nem Isten fíjáról – a többi Között volt hitetlened
15 Grossing Berlinbe Különőšön distingválja magát. A fzegény Magyarokatis még
most sem fűznik üldőzni fekete epés²³⁹ pennájával.//

[237v] De már a Németh földőnnis reá Kezdettek esmérni. Másfelől
Lavather el ragadta egy rézfizit Németh orfzágnek. Magnes fegiltsége által az
ember fzemtől fzembe társolkodhatik az Istenségel mint régen Sinai hegyén
20 Moyses bátyánk a tsipke bokor mellett. Rendes hogy a fexus igen hajlik ehez a
hithez. Nyilván azért hogy távol lévő fzeretőjekkeliis ugy remélik társalkodhatni.
– Illen – és több okokra nézve itt igen könnyű a proselitismus: de én
tanátsosobbnak itéltem magnes Kővőmmel Kémélve bánni. Urunkhoz bocsátott
foháfzkodásom meg halgattatott. Nebojfsza tornyát nem vezitek meg nállam
25 nélkül. Holnap vagy holnap után Béts felé indulok, f zabadságom megérkezett:
gondolhatod melly ferénységgel fogom fíttetni utamot. f szám adásaimmal még
Bétsbe Kevés napokig dolgom léfzen. Azután ha Te Pesten lennél magam
postán arra venném utamot (: quel delice si je pouvois vous embrasser!:)
bagagiamot pedig egyenesen küldőném Tolnának. A mi őfzvejövetelűnk Pesten
30 történhetnék ugy iránzom circa 10m vel 12ma Martý, mert én innét éjjel nappal
megyek Bétsig. Ez iránt téjendő tudositásodat vagy Hermesnek vagy Bergernek

²³⁷ A szerző maga javította 18-ból ráírással

²³⁸ hamvait-ból kihúzással alakítva

²³⁹ <epéjű>

zárhatnád. Ha egy Kis pénzbeli segítségét rendelhetnél számomra Bétsbe nagy
35 jót tennél velem mert a remuneratióra mostani Circumstantiák* nem nagy//
Ízámot tartok. Lovam ugyan elég van, de a sok hófzfas utozás miatt
erfzényem tsak nem üres. Ha Ki pihenhetem magamat majd himembe megint
vizfza lépek. Addig engedd hogy már annyifzor tapafztalt barátságos
Kegyellégedhez ragafzkodjam. Éljd boldogul Kedves Barátom. Az ollos fzüzek
40 Kéméllik jol tudom napjaid fonalát, mert azért fízámntalan foháfzKodások
mennek ég felé. –
Én holtomig fogok éretted nékiek esedezni

B.

Entre nous

P.S. Un mauvais calembour sur la France et la Porte ottomane.

45 On sait qu'en son orgueil
Un présomptueux Bourbon +
Osa faire du Soleil
De ses armes L'écuffon.
Un Sultan, fon pareil
50 Avoit de meme, la Lune
placée dans fon blazon:
Ils firent meme fortune;
L'eclipse est commune

55 + Louis XIV avoit pris pour fon Symbole le Soleil avec cette superbe devise:
Nec pluribus impar, ou feul contre tous. Isten veled. A fziinte elnyomattatott
fajtások ujj vér fzemre kapnak. A Liliomok elevenedni KezdeneK és már nem
éppen olyan halaványak mint a közönséges vélekedés vala. Itt is tűz támad.//

A Hitetlent hogy Berlinbölis minden órán Ki fogják tsapni éppen ezen
60 fzempitállásban vett ujjságbol fogod tapafztalni. Éljd boldogul.

144.

[292r] Mennyei Barátom!

Imé itt Küldöm az Osmanográphiát, a Két Csáfzári Narantsot mellynek
egyike fzivdobogástol oldalba rothadni Kezdettd 's két orofz Németh politicus
nyársalást mellyet fzent Pétersbourgi titKos fzugolybol nyertem. A Finni parafzt
5 elmélkedése olvasást érdemel – CosmopolitáK társaságával egyet ért.

Bergérnek 's Hermesnek ma meg írom hogy Bádába fogfz menni. Hifzedé
Barátom, hogy nem öK Tégedet, hanem Te fogod öKet iffjítani és eleveníteni,
annyira tsüggedeznek 's fzunyodoznak elméjekben, annyira fogja ebrefzteni
öKet a fziabadsághoz és Hozzád vonfzó igaz tífzetelek

10

B

Dignum laude virum musa vetat mori. Coelo musa beat. Horat. IV.od.8

Izabátsi foglyáztrol nem irtam Kedves Barátom, mivel azt Szerencsésebnak
 mint ditsősségesnek tartottam. Nyoltz Izáz egynéhány serviai Nemeffeket és
 Spáhit hat Izáz egynéhány Afzfzonyt és gyermeket tizen öt ezere magunkal
 5 mint egy félzekerbe háloval bé vontunk. Nyoltz köz ember ment Cháron partyára,
 igen Kevés sebess ha Rouvraýt és PonyatovtzKyt nevezetellegek miatt Ki
 veszfűk. Ember vérrel fősvényen bántunk, Ásiai Haremnek szemérmes
 törvényeit szentül meg tartottuk, 's azzal vad ellenségeinknek nemell példát
 adtunk melly ditséretes légyen győzedelem után Emberek között a szelidség.
 10 Tizenhét ágyut's ugyan annyi záfzlot tropheumba hoztunk Ki. Vagyonos
 Kalmárok boltyait, mellyeket oltani és rablani mind egy volt, az Afzfzonyok,
 béresek 's szolgák, mig egy Kis rendelés tétetett a rablásba, illetlenül
 zsákmányozták 's fozftották – Nedves szemmel néztem emberek forsát, 's
 láttom hogy igenis igaz az, *quod homo homini lupus*. Nekem egy Musulmán
 15 meg illetődet szivel maga nyujtott egy török Kardot, Noricus Izabásu – ettől
 sokan félnek: pénz nélkül nem akarván tölle el venni, háladatosságbol tsak nem
 földre borult előttem. Izép pár piztolyt, jantsár kést, egy, Két aranyon lehetett
 venni primo impetu spoliontium//

[239v] Urunk borostyán kozzorutol ragyógó homlokkal járta a forokat.
 20 Bellona oltarán első áldozat volt ez mellyet maga nyujtott és nyert személlyesen.
 Másutt nem volt olyan kedvező Vezérjeinek a szerencse. Ugyan a tájba
 Dubitzánál és a Zemléni töltésnél nevezetes vér ontás esett; amott Lichten.
 Károly Hertzeg, ámbár vitézi modon tartotta légyen magát, az igen nagy erő
 miatt vizfza nyomattatott; itt Valetti Kapitány, ki borostyánok alatt nyugfzik,
 25 Gyulai Sámuel vitézivel elvesztett ágyuinkot²⁴⁰ vizfza nyerte, 's mint
 Epaminondas örömmel halt meg. Azt irod a mostani²⁴¹ Törökök nem
 hasonlitanak Cara Mustapha idejében valokhoz. Én pedig azt tartom hogy, az
 udvar Serallyát ki vévén, egy Nemzet sem változott Kevesebbet mint a
 Muzulmán. Erről probát 's differtatit tudnék tenni. Bár a mi Europai Kényes
 30 hadainkrolis annyit lehetne mondani. Mi bizonyitja²⁴² inkább azt, mint ez a mái
 axioma, mellyet talám szégyenünkre kellett adoptálni – *Hors du quarré point de*
salut. a régi Scythai vér meg pesdül bennem mikor ilyeneket látok. De várjuk
 el végit Seculum fogytával mind ezeknek. Orofzok lassúsága vagy talám
 hitetlensége miatt ugy láttzik mintha miif tsak tapogatozva mozdulnánk elő felé.
 35 Népünk azomba betegedik a szörnyű hideg éjtzakák miatt. Mayusba látor alatt
 vizet fagyni láttam: nem jó angyal okozta azt.//

fijasidnak, ha eljönnek, Lováfnál egy szobát szerzettem. Unokáidot még nem
 esmérem, mert tsak egy Divisiojokkal voltam együtt Vurmser Vitézinek.
 Gréffennél lévőf féltem, mert ezek között egy Esquadron sokat veftett. Isten

²⁴⁰ javítva ebből: ágyukot

²⁴¹ mostani – utólag a margóra beszorítva

²⁴² javítva ebből: bizonyi<tha>tya

40 veled Mennyei Barátom. Emlékezzél rollam mikor őrsi Kertedben gond nélkül sétálgatfz.

B

146.

[287r] Karánsebelli Táborbol 1ma 7bris hason feKúve estvefelé
Mennyei Barátom!

Hajdoni Kenyeresúnk Naso völgyéből meg nem álhatom hogy néked ne irjak. Tegnap estve Urunk és Groff Lacý vezérlések alatt ide érKeztünk. Groff
5 Várakozó-életű kissebb hadával az igen nagyon nevededő 's Dunán ide által Kelő erőnek tovább ellent nem álhatván, már erre vízfzja hajlott vala, és Méhádia vidékit ellenségnek Ki üresítette. Kérdés oda várnaké a Muzulmánok, vagy másfelé fordittyák Mahomet záfzloját? Ma egynéhány oráig itt Nyugofzunk; Holnap talám fenn lobogó lo farKokal találkozunk. A Csata véres
10 léfzen ha üstökbe Kapunk, mert itt a válogatatott Magyarság (:sine qua non:) és vasas Németség egélfz erejivel KivánKozik útközni. Ezzel talám az ideji táborozás véget venne, és a Sasok Nékiek²⁴³ fzerencséebb eftendőt várnának az ellenek kúfzködő fzarvas hóld ellen. Sohajtva tekintem Erdély vas kapuját 's fzületett honnyomnak hóval bé takart fziKlás határait. Már hátunkba maradt
15 Erdély. Tizen Két ora alatt egy régi kastélyba lent fonogató öreg Nénémnél lehetnék — Sed vetat militis imperium //

[287v] Az oláh Tiroval fzingy haza vágyom énis.

Kivánnád talám tudni hány ezeren vagyunk mi, hányan a Törökök? Még eddig 30. vagy Negyven ezerre lehet számlálni mindegyik réfzt. Hozzánk mais
20 érkeztek Cseh orfzági gyalogosok. Ugy tettzik mint ha Urunk Méhádia, Korma 's KrotzKa vidékejit még egyfzer nevezeteflő akarná tenni útközettel. Adja Isten jó Kimenetelit: fegyverünk éles, fzivünk bátor és heves tsak jo vezérléstől fűg a fzerencse. Fő vezérünk és ő Felsege között támadott Kedvetlenség és vízfzja vonás már egy darab idejítől fogva nem Kevéflő fzomorittya jo fzivű
25 Vitézeinket. ÉlJ Te azomb* boldogul, emlékezz rollam, és fzeress engemet

B

P.S. Bánovitzi táborbol irt utolsó Levelemet nem tudom vettedé vagy nem. Mit tsináltok? A takarításra foha fzebb időtek nem volt. Sieffetek jó polgárok és gazdák, sieffetek most, Nam fugit post occasio calva. isten veled. Gréffen
30 Hufzárjai vitézül viselték magokat, és nem Kevés Ásiai görbe fzyabylától nyert bélyegeKet hoztak vízfzja a tsatából.

²⁴³ Nékiek – utólagos betoldás a baloldali margón

[249r] Luge! Lugos 28dik 7bris 788 hason feküve a kukurizába

Jol elmékedtél kedves Barátom utolsó leveledben, publica securitusról elfelejtkeztünk. Tudom eddig néktek Tifzán tullis meg dobbant fületek a futo Tábori tselédek pufztításától s lárámjától. 21dik éjtfzaka és 22dik reggeltől
 5 fogva dél utánnig mi történt Ilova és Karánsebes között az austriai ház kronikájában nevezetes tzikkelyt fog foglalni magában. Most a nagyobb történetekről, és arról mi lehetett volna, 's mi lehet még annak következése halgatok: tsak azt adom tudodra hogy mi Lovasokul Tábor vagyis *had farkát* formálván virratakor ásiái Spáhikkal üstökben kapánk, és ekkor látám leg
 10 elsőbfzör miképpen vehetik el sok tzi fra pafzományosnak fejít 's fzivét egy fzeppillantásban a reájok repdeső nyilak s golyobisok. Egy Roka nevezetű Káplárt fzerencsémre bal oldalam felől ki küldék, alig virradott még hát ló halálába siet vízfza. Uram! itt a török – előre ugratok; egy tsoport fzakállos vitéz kiáltani kezdi, hudri! hudri! hállá hállá! Még nagyobb fzerencsémre egy
 15 fél Esquadront kéfzen tartottam. Köppeneyeg nyakambol, kardot huzék, 's utánnam vitézek felkiálték – Bezzeg nem álla meg a lármas pogány kitől annyin félnek, pedig mint egy harmintzon ökis voltak, pistolyt se sütének 's viszfafutának azomban Ezerünk rendbe fzedvén magát ki ki tsatára kézfzült, de ez hátunk megett Kavarnák Regimentyit//

20 [249v] Caramelliével külömb sorsal érte mert posványba sokan el bukván mint egy 40 vasas nem kitsiny fzámu Törökkel edjűtt el vefzett. Mi egézf frontal bé várok, és így időt nyérének magokat rendbe hozni a vasasok. Itt egy Sárga Bosnyák Lovan régi Magyar modjára fzegény Gréffin egynéhány katonájival a kiabáló és reánk lövő vitézeknek hasonló tonusibol valo kiálltással elejekben
 25 vágaték, de egy sem mere közelebb jöni. Ezt látván a bugyugosok ökis bátrabb fzemel kezdék nézni a lobogo záfzlokot és repdeső zsidákat. fzegény Matyaschovfzký kapitányomnak Lovát mellettem lövék meg, de a Tót Magyar meg sem változott fzinébe. Tsatázásunk tartott egézf dél után két orájig míg a dombokon máfzott gyalogság és huzott ágyuk, Taktica fzerint *pour le malheur*
 30 *des hommes!* tzi rkalmas figurákba formálhatta magát. Karánsebesbe nagy vér ontás volt, a Spáhik sok holtal három záfzlot vefztettek el. Nékünk az egézf Lovasságnál mint egy két holt és sebess embereink léfznek – Divisiombol hét sebess katona és öt Lo, kettő egézfzen meg lövött volt, holtan Istennek hálá egy sem volt. Élj Te boldogul. Egy Arabiai Monyos lett zsákmányomnak faját majd
 35 fel olfztom veled ha a Mindenható még egyfzer nyugodalomra pihenésre hozhat benűnköt. Hunyad vármegye azt tartom eddig el van pufztitva. Isten veled emlékezél rollam ollykor ollykor. B//

P.S. (baloldali margón) fzuha már kapitány, vagy minden órán a lefzfz. Jo volna néki most egy Lovat adni. Nékem nints, mert egy félénk fzolgám miatt
 40 énis egyet el vefztettem. Vale.

Gréffinnél lévő unokádót igen ditsérik. Mikor léfzen vármegye gyűléstek ugyan mond már meg egyfzer?

[286r] Berzentze, Babotsa, Istvándi, fziget vár; szent Lőrincz, Péts, SiKlos, Gáts falu és Efzeg-Vára, ma²⁴⁴ Vukovár innen írok Néked 13tia Aprili. Magyar Gibraltárt hajdont kerelztyénség Koltsvárát a mint irtam vala Néked, a fagyos Tenger széllyéről Nállam nélkül vizfza nem vezzik. Későbbre érKezhettem
 5 ugyan ide. Rofzfz utak, Lovaim Kehellőge, sok afféle uti baj tartoztatott; aztis gondoltam hogy Ló nélkül, fátor nélkül, Cseléd nélkül ott mit tsinálhatnék, gyalogsághoz nem értek. A Nagy hadi Kézfületnek farKát, szent Gellér hegye mellől hurtzolt nehéz ágyukot, 's Káprára Olafz Mikkéllétyeit itt itol értem. Holnap után ha Isten segilt Ezerünköt bé érem. Hallom hogy Rumárol
 10 Pántsovára által tefzik. Tehát Erdély és Duna bal partya Között fzagoldozunk, mert azt tartom, hogy a Csalmások arra leg hamarébb fognak diversiot próbálni hogy Belgrádot szabadithaffák. A Pej lovat mind a Kettőt magammal hoztam, nem tudtam hogy illy hirtelen olly mezfze essünk egymástol. Mond meg mit akarfz a pej tatóffal? Batskasági embereiddel majd későbbre el hozathatnád. Erről
 15 és egyebekrölis tudositásodat parantsolatodat elvárom. //

Matsák Udvarába tsak egy Nap mulathattam. Éppen akkor szállott volt alá tronus számollyárol Erdély panafzfzaira egy bonta vállafz. Eddig talám halhattad. Soha egy fzáznak bóróngobb 's zavarasobb vége nem volt mint e léfzen. Te élj boldogul és szereff engemet.

20

B

[254r] Továrnik 5dik maý 789 Syrmiumba

Barátom! im el mult szent György holdozattya
 'S fel váltá fzelidebb Május harmazattya.
 Közöntöttem Florát, hozzád fohajtottam,
 5 Midőn Smaragd színű fzávához jutottam.
 Nyakán apolgatám fegyveres Lovamot,
 Ki húzám tókjából kardom 's piftolamot.
 Áldott légy Hunyadi! 'S fzaud házából
 Költ vitéz Eugén, OlafzoK honnyából! –
 10 KiáltéK hozzájok, Katonák modjára,
 MiKor tárogató hallott a Csárdára.
 fzomoru MusiKa! de vitéz notája,
 Nem ér véllé Clávir, Se tótók dudája.
 Ugyan mit tartafzfz Te Társ az operárol,
 15 Egy herélt embernek idéetlen fzávárol,
 Mellynél, ha oda mésfz, leg főbb polgárokat
 Ájulásba találfz vitézt, 's Királyokat? –
 Nem lezfz már több Bétsbe, Urunk a KópóKKal

²⁴⁴ <most>: ma

El tsapta, petzér sints, nem mulat azokkal.//
 20 [254v] Ha meg gyógyul fziwe, Záfzlot vefz kezébe,
 'S Dunán vízi hadát Stámbul közepébe.
 Én már nem vehetem hafznát e zsáKmányak,
 Mikor öt fzáz ágyast majd KotzKára hánynak;
 Tám Circaffiai Zélim vagy Tótnéval,
 25 Feredhettem volna, ha nem Csáfzárnéval.
 De jobbat rendelték rollam az IsteneK,
 fzentebbek előttem az igaz hymenek.
 Ó, bár vezethetném, majd, midőn Barátom
 Feredőből meg tér, s' egéffégben látom,
 30 Ó, bár vezethetném hozzá jegyesemet,
 Hogy őis kezével áldhatná frigyemet! –

Isten veled mennyei Barátom. légy egéfféges és boldog. Ide a leg ujjabb hir azt hozá hogy ez előtt négy Napokkal Nándor fejr vár segiltségire 36. ezer Osmánok érkeztek. Ha a Duna és fzáva Őzönnyeit, és a mi mostani
 35 politiKánKot tudták volna, talám otthon maradhattak volna. *Nulla enim res aequè adjuvat cursum, quam Summa pers veli: illine maximè navis urgetur.*
 Isten veled kedves Barátom, Hozzád tartozó fziweffideid tífztelem s kőfzöntőm. Láfzlot kéretem, hogy, mivel magais talám feredőbe mégyen, és a nékem ígért meg hitt jó fzolgát magával el nem hozhattya, ne sajnálja minél hamarébb ide
 40 küldeni, most fzükségem lenne réá. Ha ideje Ki telik megint el bocsátom. fzeresetek engemet

B

P.S. (bal oldali margón) Ha irfz utasitsd
 P. Elfzeg, à Vukovár.

A kéziratós könyv-terv töredéke

150.

[4r] f. György Napjára irt versek + + +. Urnak

- Emberek Baráttya, 'S Istennek szolgája
György! Kit már kézben vár szent György Koronája,
Mivel fel ebredett Barátod Musája
- 5 Mond meg mit rajzoljon lankado pennája?
Nagy a Kivánfága, fél hogy utollyára
Gyuladást oKozna Pháéton modjára,
Ki mérészül ugrott Attya hintojára:
Jobb azért másokkal mennyünk Korcsomára.
- 10 Mít hafznál ha szintén Sophocles Csizmájit
Felhuzván hirdetném Álmusnak csudájit,
Avagy EleinKnek haragos Kopjájit,
Kikkel rettentették Roma Katonájit?
Hol van a szabadság? hol lezlfz maradáfa?
- 15 Csak vadon Pufztákon vagyon mulatáfa,
Kerített várokban nem lehet szálláfa
Mert Ki szoritotta Királyok laKása.
Héroidok Kiálnak uttzárol utzára,
Népek! Kik jöttetek ez hires pompára
- 20 Jertek Királytoknak térden látására
Kedvünkért Ki állott fényes tornáztára
Ezer gyertya villog egy nagy Palotában
Mint régenten Ammon szentelt Templomában,
Ide csak Uraság jöhet bé gálában,
- 25 Groff *Világis* ott lezlfz utolso porában.//
[4v] Jertek! arra tudul a balgatag Kösség;
Nem kell az Embernek fok szemfény-Vesztőség
Kit már meg vakított ugysis a ditsóosság
Hamar meg tántoritt csak csekély nyereség.
- 30 Így liet az Ember Keserves jármához;
NEmrod erejével jutott páltzájához,
Mások mosolygással érnek Koronához,
Hajdon Semiramis így fért birásához.
A Reménység renget Kit Kit bölcsőjében,
- 35 Mennyi hajlandóság van Ember szivében
Annyi béKo hever Királynak kezében
Mellyel szegényt tartya fogva tómlótzében.
Hogy ha Fabritzius fel Kelne porából,
Mit itélne kérlek Oxus csillagából
- 40 'S válláról oldalra függő pántlikából
Kit a búfzkeség szótt bolondság gyapjából?

- Mit vélne ha másnak nézne báránnyára
 Kit nyakában tettek Kőtőfék modjára?
 Nem de nem gondolná hogy már utollyára
- 45 Az Emberi Nemzet Siet romlására?
 Nem de nem így öntné Ki fzomoruságát,
 Ti! Kik fel hoztátok Sýbaris világát,
 Tartsátok meg bátor Chrésus gazdagságát,
 Csak hadjátok épen Hazánk fزابadságát. //
- 50 **[5r]** Vagy adjátok vízfza régi erKöltsűnket
 Mig még ésmérhetjük igaz Nemzetűnket,
 Majd Méotis mellé vízfzük Seregűnket,
 Meg haljátok onnét még egyfzer hirűnket!
 Tatár Chám vette meg China Kőfalait
- 55 De Confuciusnak olvasván fزavait
 Azonnal le tette Kegyetlen Nyilait
 'S Pekinnek meg hagyta régi fزokásait;
 A fزép erKöltsőknek illy volt birodalma:
 De Kerefztyének Kőzt rofznak van hatalma
- 60 Ezzel nevededik Orfzágok Siralma
 Sok Fejedelmeknek pedig nyugodalma.
 Ha már Europa egyet ért Kárára,
 Jertek Unokáim! Tanais partyára,
 Vigyétek hamvamat a túlsó martyára,
- 65 Várjuk ott esetét Világ példájára!
 De Kedves Barátom miről álmodozom?
 Látom hogy ebbenis nagyon tsalatkozom,
 Mert a fزابadságot én vízfza nem hozom,
 Jobb talám ha rolla nemis gondolkozom.
- 70 Jobb talám mind mondtam menni Korcsomára
 Mint Sem véletlenül lodulni gályára,
 Jobb hozzád érkezni ma György poharára,
 Mint sem Pécsit látni holnap Vacsorára.

151.

[6r] Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe

- Emberek Baráttya 's Istennek fزolgája!
 György! Kit már kéfzen vár fزent György Koronája,
 Mivel fel ebredett Barátod Musája,
- 5 Mond meg mit rajzoljon lankado pennája?
 Nagy a Kivánfága, fél hogy utollyára
 Gyuladást okozna Pháéton modjára,
 Ki méréfzül ugrott Attya hintojára:
 Jobb azért másokkal mennyűnk Kortsomára.
- 10 Mit hafznál ha fزintén Sophocles csizmájit
 Fel huzván hirdetném Álmusnak csudájit,

- Avagy Vitéz EleinK haragos Kopjájit,
Kikkel rettenték Roma Katonájit?
Hol van a szabadság? hol lefz maradáfa?
- 15 Csak vadon pufztákon vagyon mulatása,
Kerített várokban nem lehet szálláfa
Mert Ki szoritotta Királyok laKása.
Héroidok Kiálnak uttzárol utzára:
Népek! Kik jöttetek ez hires pompára,
- 20 Királytoknak jertek térden látására,
Ki állott Kedvünkért fényes tornáztára.^{245*}
Jertek! arra tudul a balgatag Kösség;
Nem kell az Embernek fok fzemfény-vefztőség
Kit már meg vakított ugys a dicsőség
- 25 Hamar meg tántoritt csak csekély nyereség.//
Ezer gyertya villog egy nagy Palotában
Mint régenten Ammon fzentelt Templomában
Ide csak Uraság jöhet bé gálában,
Groff *Világis* ott lefz utolso porában.^{246//}
- 30 **[6v]** Az Ember igy siet Keserves jármához;
Nimrod erejével jutott hatalmához,
Mások mosolygással érnek Koronához,
Semiramis hajdon igy fért birásához.
Tatár Chám vette meg China Kőfalait
- 35 De Confutziusnak olvasván fzavait
Azonnal le tette Kegyetlen nyilait,
'S Pekinnek meg hagyta régi fzkásait;
fzelid erKöltsóknak illy volt birodalma;
De Kerefztyének Közt rofzlnak van hatalma
- 40 Ezzel nevededik Nemzetek Siralma
Sok Fejedelmeknek pedig nyugodalma.
A reménység renget Kit Kit böltsójében,
Mennyi hajlandóság van Ember fzivében
Annyi béKo hever Királyok kezében
- 45 Mellyel fzegényt tartják fogva tömlótzében.
Hogy ha Fabricius fel Kelne porából,
Mit itélne kérlek Oxus tsillagából
'S vállárol oldalra függő pántlikából
Mellyet búfzkeség fzött bolondság gyapjából?
- 50 Mit vélne ha másnak nézne báránnyára
Kit nyakában tettek KötőféK modjára?
Nem de nem gondolná hogy már utollyára
Az emberi Nemzet Siet romlására?//
[7r] Nem de nem igy öntné Ki fzomoruságát:
- 55 Ti! Kik fel hozzátok Sýbaris világát,

²⁴⁵ ez a sor baloldalt befzúrva

²⁴⁶ ez a versszak baloldalt befzúrva

- Tartsátok meg bátor Chroesus gazdagságát,
Csak hadjátok épen Hazánk szabadságát. //
- [5r] Vagy adjátok vízfza régi erKöltsűnket
Mig még ésmérhetjük igaz Nemzetűnket,
- 60 Majd Méotis mellé vízfzük Seregűnket,
Onnét meg halljátok idővel hirűnket.
Ha már Europa egyet ért Kárára,
Jertek Unokáim Tanais partyára,
Vigyétek hamvamat a túlsó martyára,
- 65 Várjuk ott esetét Világ példájára.
De Kedves Barátom miről álmodozom?
Látom hogy ebbenis nagyon tsalatkozom,
Mert a szabadságot én vízfza nem hozom;
Jobb talám ha rolla nemis gondolkozom.
- 70 Jobb talám mind mondtam, menni Korcsomára,
Mint Sem véletlenül lodulni gályára;
Jobb hozzád érkezni ma György poharára
Mint fem Pécsit látni holnap vacsorára.

NB. Pécsit éppen a tájban árulták volt el Bécsben.

152.

[7v] G*ralis B. O*k 15dik 7bris 772. Felelet

- Jol mondod Kenyeres énis azt álitom
Hogy tsak herék vagyunk, s' már régen tanitom;
Ezen igasságot mostis bizonyitom,
- 5 Confuz Mestert azért én meg nem fzóllitom.
Nagyobb most az Örssi Bölcsnek isKolája
Mint régen Plátonak Akadémiája;
'S Külömb* táplálja Lelkemet Musája,
Mind Csáfzárnak egélfz Könyves palotája.
- 10 Ádám Uram ugyan néha jó Kedvéből,
Sok Könyvet Ki huzván régi penélfzféből
És lopva Ki rántván réz poros sebjeből
Kezem közzé nyomott tudos fzerelméből.
Láttam ott nagy Mantschout és Tient Képekb*
- 15 Ceres Afzfzonyt néztem titkos fzencségekben,
Olvastam Mahomet foltárit versekb*
'S Ómár imádságit apro tzikkelyekben.
Tanultam Kezdetét egélfz Régiségnek,
'S Mesés eredetét anyyi Istenségnek
- 20 Kit vagy a Gazdagok adtak fzegénységnek
Vagy pedig a Papok balgatag Kösségnek.
Láttam Mínos, folon, 's Lÿcurg Uraméket,
Hogy akartak tenni boldog maradéket,

- Kivált e, hogy adott Kedves ajándékot
 25 Midőn ofztogatta a fzés LaKosnékot. //
- [8r]** Céleus Fijának EKés hagyománya
 Tudom hogy hafznosb volt mint Márs buzogánnya.
 'S talám mint fok Böltsnek ritKa találmánnya,
 ÁpisnaKis ezért lenn becsbe bálvánnya.
- 30 Azt jegyzi egy régi tsudálatos irás,
 Hogy van e Világon egy bizonyos forrás
 Mellyet nem véfzen Kőrül emberi boltózás,
 Hanem van Kórnyülle Mennyei²⁴⁷ alkotás.
 A fzés Árcádia gyönyörű völgyében,
- 35 KőfziKlák hasadtak egy hegy Közepében,
 Hova nap nem fűthet tavafz melegében
 Sem pedig a Nyárnak gyulafztó hevében ---
 E KőfziKlák Között fok mohos helyyeken
 Tifzta viz tsergedez apró Kővetseken,
- 40 Melly el tévelyedvén fzámtalan ereKen
 Ujjra találkozik virágos réteken.
 ÉjjfzaKi fzeleknek fagylaló fuvása
 Nem jut oda, hol van e Viznek folyása:
 Ott vagyon a fáKnak örök virágzása,
- 45 Ott van Pomonának Kedves mulatása.
 Ezer madaratskák fáknak tetejéről
 fzüntelen csevegnek párjoK hivségéről;
 Az egyik énekel ujj fzeretójéről,
 A más emlékezik régi fzerelméről.
- 50 A levegő-égnek és helyynek fzésége
 Ugy az állatoknak ritKa fzelidsége //
 'S az egéfz vidéknek örök tsendessége
 Jelentik, e helyynek hogy vagyon fzensége.
 Demiurgos véget vetvén munkájának,
- 55 'S Réfzeit el ofztván Föld golyobissának
 E Vizet *Békesség* csendes Forrásának
 Nevezte, hogy lenne hafznos Világjának.
 A Királyok ide vezetik Népeket,
 És már lántzok Között nyögő Nemzeteket,
- 60 KiK ha meg Kostollyák ez édes vizeket
 Azonnal el vefztik ott Kemény fziveket.
 Látnál, ha fetálnál e Kies helyyeken,
 Sok Vitézt meztelen a puha gyepeken,
 KiKnek már Kofzoru nintsen a fejeken
- 65 Sem pántliKa²⁴⁸ nem függ Vitézi mellyeken.
 Ott mossák némelleyek Véres Köntössóket,
 Mások pedig fogván gyilKos fgyvereKet

²⁴⁷ <Isteni> Mennyei

²⁴⁸ <pedig> pántlika

- Azokból kézfítnek fázntó efzKözöket,
 Mások Ló helyében tserélnek öKröket.
- 70 AzoK KiK tábori föld mérést értettek,
 Meredek bátyákat 's fántzot építettek,
 E fzentelt forrásboll alig meritettek,
 'S immár mulatozó házat méregettek.
 SoKan azok Közzül Kik perben borultak,
- 75 'S Verböcz homállyib* már megis vaKultak,
 Ez édes forrásnál midőn meg tífztultak
 Még onnét Parnassus felé el indultak. //
- [9r] Látnád ott Modinak első eredetét;
 Mert hamar meg unván maga öltözetét
- 80 Ki ki meg kívánnya szomszédja kóntóságét,
 S leibelért ad dolmányt és pundráért mentét.
²⁴⁹Hát még az Alzfzonytság sok féle ruháját,
 Egyik a másiknak hogy adja fzkonyáját,
 Ez nyakába veti másnak verdigálját,
- 85 Amaz kis paputsért el rugja tsizmáját.
 Nem szollok ortza, fő 's haj miveléséről,
 Egyik hogy veti el kalpagját fejről,
 Hogy oldja tsimbokját a más üstökéről
 'S hogy metzti²⁵⁰ bajufzfzát ajaka széllyéről.
- 90 Nagy Titok e forrás, de hidd el Barátom,
 Hogy már Nemzetemet ahoz Közel látom:
 Én addig le vetvén Császári Kabátom,
 Lassanként puttannak Kézfitem a hátom:
 Abban vetem tölled vett Leveleimet,
- 95 Mind bujdosásomba fzerzett Kintseimet,
 'S az ég felé vetvén könyves fzemeimet,
 Lángnak adom eddig firKált verseimet.

Interjecto deinde tempore, occupato in aliis bellis Cyro, Lydi rebellovere. Quibus iterum victis, arma et equi ademti, jussique Cauponias, et ludieras artes, 100 et lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens, et manu strenua, effeminata mollitie luxuriante virtutem pristinam perdidit; et quos ante Cyrum invictos bella praestiterant, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit. Voyez Justin: Inscription sur le theatre de Presbourg.

²⁴⁹ 2 – a szerző jegyzete

²⁵⁰ <kaszálja haját> metzti bajufzfzát

JEGYZETEK ÉS MUTATÓK

Rövidítések és jelek

- Áö – *Ányos Pál. Összeállítás.* Szerk. Szajbély Mihály Vár ucca tizenhét. II. évf. 2. 1994/2.
- Báróczy – Báróczy Sándor: *Erkölcsei levelek.* Pest 1786.
- BGyT – *A Besenyei György Társasága.* Béts 1777.
- BJÖM – Keresztury Dezső – Tarnai Andor szerk. 1953–1967. *Batsányi János összes művei.* I. Versek. Bp. 1953. II., III. Prózai művek. Bp. 1960, 1961. Sajtó alá rendezte: Keresztury Dezső és Tarnai Andor. IV. Der Kampf. Bp. 1967. Sajtó alá rendezte: Zsindely Endre
- Egyed – Egyed Emese: *Levevél fejéről Múzsák sisakomat.* Barcsay Ábrahám költészete. EME, Kolozsvár 1998.
- Egyed Emese: *Adieu, édes Barcsaym.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely 2001.
- ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest
- EM – Erdélyi Muzéum és Erdélyi Múzeum I. 1874, Új folyam I (1884), LII (1947), LIII (1991).
- EPhK – Egyetemes Philológiai Közlöny
- HKR – Hofkriegsrat (Hadilevéltár), Bécs
- It – Irodalomtörténet
- ItK – Irodalomtörténeti Közlemények
- KÁL – Kolozsvári Állami Levéltár
- KazLev – Váczy János et alii. *Kazinczy Ferenc levelezése.* I–XXI. Bp. 1800–1911. – XXII (I. pótkötet) Bp. 1923. – XXIII. (II. pótkötet)
- KH – Révai Miklós s. a. r. *Költeményes holmi egy nagyságos elmétől.* 1987
- KMM – Kassai Magyar Múzeum
- Kol – *Kollár Ádám Ferenc levelezése.* Sajtó alá rendezte Soós István. Budapest 2000.
- Kosáry – Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon.* Akadémiai Kiadó, Bp. 1980.
- KSz – *Két Nagyságos Elmének Költeményes Szüleményei.* Pozsony 1789.
- KTÉ – A Kisfaludy Társaság Értesítője
- MKSz – Magyar Könyvszemle
- MTAKK – Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára
- NÁL – Nagybányai Állami Levéltár
- NyIrK – Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények. A Román Népköltársaság Akadémiája kolozsvári Nyelvtudományi Intézetének magyar nyelvű folyóirata. I. (1957)
- Ogy – Román Levéltárak Országos Igazgatósága, Nagybánya, Orczy-gyűjtemény
- OL – Magyar Országos Levéltár
- OSzK – Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár
- Szira – *Barcsay Ábrahám költeményei.* S. a. r. Szira Béla. Magyar Irodalmi Ritkaságok 25. Szerk. Vajthó László. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda é., h. n. (Budapest 1933)

fr.	– francia
gör.	– görög
lat.	– latin
ném.	– német
ol.	– olasz
or.	– orosz
rom.	– román
tréf.	– tréfás
< >	– csúcsos zárójelben áthúzott szövegrészt közlünk. Ha fontos, amivel az eredeti (áthúzott) szövegváltozatot helyettesített a levélíró, a zárójel után azt is közöljük a lapalji jegyzetben.
*	– egybevont betűk jelzésére használjuk. Többnyire –a, -e, -an, -án, -en, -én, -na-, -ne-, -nak, -nek, -ban, -ben helyett áll. A jegyzetekben közöljük a feloldást.
[]	– szögletes zárójelben közöljük a kézirat oldalszámát.
<i>kurzív</i>	– a levelekben aláhúzott szavak, szövegrészek jelölésére használjuk.

Jegyzetek a levelekhez

1.

Kézirata

Orczy Lőrincnek küldött misszilis. Ogy 2. 10., és v., 5 EF. Aranyszélű, C & I HONIG vízjeles levélpapír (22,8/18,5 cm), piros pecsét feltörve.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Ez Barcsay első levele Orczyhoz. Tisztázat.

Magyarázatok

A levél megírásakor Barcsay már hat éve teljesített a dragonyosok között szolgálatot. Futárként és szabadsága idejére tért vissza a császárvárosba, a Testőrpalatóban szállása is volt. Nem tudjuk pontosan, mikor volt az emlegetett bécsi találkozás.

- 6 *Az Udvarnál*: a bécsi császári udvart érti.
- 9 *Generális uram*: Orczyt tábornoki ranggal nyugdíjazták.
- 16 *Bujjék el...*: (pásztori) költészet és (vidéki) életmód összehasonlítása ez Rousseau elvei jegyében.
- 20 *tanító leveleit*: a korabeli friss műfaj: a személyes és irodalmi levél közötti szövegfajta egyik funkcióját nevezi meg udvariaskodás közben a költő.
- 22 Sajnovits: Barcsay nem fogadta el Hell és Sajnovits magyar nyelvrokonság-elméletét. Lásd Vasmatskai Mátyás néven aláírt gúnyiratát az OL Orczy-gyűjteményében, itt a 45. számú levelet. Vö. még Egyed Emese: „Scytha vagyok”. Kézírtas paszkvillus a Demonstrációról – Sajnovitsnak. *Nyelvtudományi Közlemények*. 97. köt. 2000. 246–260.
- 23 *Dum patriam laudat...* (lat.): Miközben dicséri a hazát, miközben kárhoztatja az ellenséget, Poggius sem nem rossz polgár, sem pedig nem jó történetíró.
- 32 Vasas Kapitány még eddig: már ekkor szeretett volna magasabb tiszti fokozatot.

2.

Kézirata

Ogy 2. 56., 29 EF, No 4., piros pecsét feltörve. Mérete: 23,5/19,5 cm.

Szövegkritika

A nagybányai Orczy-gyűjtemény rendezésekor ez a levél túlon túl hátra került. Tematikus, stiláris és grafológiai érvek szólnak amellet, hogy 1771 őszére (októberére) datáljuk.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Magyarázatok

- 5 ritka barátságú gróf: Forgách Miklós.
- 15 Extz*k: Excellenciájának.
- 7 Világos Belisarius: Itt a Belizár név Orczy helyzetének emfatikus-tréfás jelzésére szolgál: őt is méltatlanul „száműzte” az udvar a nyugdíjazás révén, mint Justinianus a korabeli drámák kedvelt szereplőjét, a germán hadvezért, akinek a XVIII. századi ábrázolásokon gyakran sötét a bőre.
- 19 Bessenyei hadnagy: Bessenyei Sándor, aki ekkor még Bécsben teljesített szolgálatot.
- 22 Kytzpreli: a Priletzky anagrammája; Prileszky Eszterről van szó.
- 24 Granicum: határvidék, itt képletesen értendő.
- 27 elválík sorsom: előléptetést remél.
- 35 én Baro nem vagyok: a báróságért a családból Barcsay Dénes, majd Barcsay János sokat áldozott, de a költő az erdélyi birtokos nemességhez tartozott csupán, bárói címe nem volt. (Ez azonban nem volt akadály a annak, hogy Bethlen Zsuzsanna személyében 1789-ben grófnőt vegyen feleségül.) Az aláírás a hadi ambíciókat, az öniróniát jelzi.

3.

Kézirata

Ogy 2. 11–13., No. 6 EF, Nr. 6, a 13 kis lap vízjeles.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat javítások nélkül.

Magyarázatok

A magyar irodalmi munkák megítélésében, a buzdításban, pártfogásban kiváló Barcsay itt a rá jellemző rejtőzködést mint identitásjelölő magatartást említi.

- 2 *L.*: Liber.
- 7 Azon híres Érseki Lakhelyben: Esztergomot érti. Ekkoriban a régi érseki palota már nem szolgált a várparancsnok szállásául (1763 óta); de Barcsaynak tudomása lehetett a Várhegy archeológiai érdekességéről egyrészt Johann Krey császári hadmérnök 1756-ban végzett felméréséből, másrészt Pray György munkáiból.
- 9 *Mohács mezejin parantsolo pap*: Szalkai László esztergomi érsekre gondolhat; ő is a mohácsi síkon lelte halálát, vagy Bakócz Tamásra, aki a híres kápolnát építtette a bazilikához – de akkor rosszul ismeri a püspök életrajzát.
- 13 Császár Ispotállya: katonakórházat rendeztek be az akkori püspöki palotában.
- 20 *ujj Templomot*: az esztergomi bazilikát Mária Terézia építtette újjá.
F.: Felséges.
- 26 Deák nyelven meg szólítottán: az egyházi személlyel vagy a tudományos emberrel latinul kezdett beszélgetni: a katonai egyenruha és a hagyományos műveltség nyelve el is rejtette hovatarozását.
- 28 Sz. István Oltárának mellynél meg Keresztelkedett: a hagyomány szerint Esztergomban született Géza király fia, és ott is keresztelték meg.
- 35 Caucasus mellyéki szók: a magyar szavakra érti.
- 36 *rendes gondolatokat..., alkalmas verseket..., tiszta magyar szokot*: Barcsay irodalmi ízlésének szempontjait foglalja itt össze: a klasszicizmus ismérveit.
- 38 BarKotzi érseksége: Barkóczy Ferenc 1761-ben lett esztergomi érsek.
versíró pap: Széless György lehet (meghalt 1773 márciusában Esztergomban).
Sándor öcsém: Bessenyei Sándor.
- 40 a Kösségnek írt: alkalmi, helyi érdekű verseket írt.
- 41 *Voltairnak*: lásd Voltaire.
- 41 *Popnak*: lásd Pope, Alexander.
- 41 Voltairnak, Popnak 's Rousseauanak soha hirit sem hallotta: Barcsay mint a felvilágosodás irodalmi mintáit nevezi meg ezeket a szerzőket.
- 43 *Szent meséket foglalt versekben*: úgynevezett legendamesék megverseléséről van szó (Krisztus, ill. Szent Péter alakja köré szövődnek).
- 47 A Czigányok hogy ették meg a Sáskát: jellegzetes népi trufa-típus (kedve ellenére eszik vagy iszik a cigány).
- 48 *halála előtt Költ munka*: a „filius post humus”, a kéziratos emlékhagyás szokás volt a XVIII. században.
- 55 a két írott KönyvecsKe: Orczy versesfüzetei (ma az egyik lappang, a másik az OL Orczy gyűjteményének Varia anyagában található).
- 56 *Miklos kincse*: Miklós püspök, a szegények legendás emlékezetű jótevője.
- 58 *Young a neve*: Young, Edward (1683–1765).
- 60 *a két ellenkező kedvű Görög Bolond*: Demokritosz és Hérakleitosz (erre a relatív életfilozófiára hívja fel a figyelmet Hermányi Dienes József is híres anekdotagyűjteményében).
- 64 Királyi Tábla: a királyi jelenlét bírósága.
- 64 Tyhányi, lásd: Tihanyi Tamás.
- 64 *Fines Bécsbe*: értsd: a fényűző nagyvárosban.
- 71 *147 ember fejévé tétettem*: második kapitányként került a dragonyosokhoz 1761-ben.
- 73 *Albertné Hertzeg Aszszony*: Habsburg Mária Krisztina (1742–1798), Albert főherceg felesége.
- 77 *Von der Verwandlung der Domainen in Baurengüter*: a bánsági földterületek eladása.

- 80 *Gödöllőn léjendő halotti pompák*: Grassalkovits Antal (1694–1771), 1771. december elsején halt meg. Ünneplés temetésére több mint egy hónappal később került sor.

4.

Kézirata

Ogy 2. 14 r és v + 60! (Balogh Béla második rendezése), 7, No 31 EF., mérete: 22,5/19,5 cm, vízjel: HONIG.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat.

Magyarázatok

A depresszió vagy a melankólia jelzése modornak tűnhet, de Barcsay egész műve összefüggésében jelentőséget kap: Szira fontosnak tartja megemlíteni, hogy Barcsay pecsétjén az „Árnyékban zöldül” felirat volt olvasható, a versek is többnyire a rousseau-i „magányos sétáló” képét hozzák.

- 4 Grassalkovits Antal ugyan 1771. december elsején halt meg, a budai nagytemplomban 11-én mondtak érte ünnepi misét; de a kor szokásai szerint a sok előkészület igénylő gyászszertartás miatt a temetésre csak február eleje körül kerülhetett sor.
- 13 Sik poltzra: a társadalmi pozíció mulandóságát jelenti.
- 15 a hitetlenre: tkp. hűtlenre: a csalóka szerencsére.
- 24 A Besnyei klastromhoz vissza tévén: Grassalkovits Antal gyászszertartása Máriabesenyőn volt.
- 24 *A Magyar halotti beszéd*: *A Halotti Beszéd és Könyörgés* első ismertetését Pray György Szent Erzsébet életéről szóló 1770-es művében olvashatta (szemelvényekkel a nyelvemlékből); de teljes egészében is megismerhette Sajnovits nyelvhasznító munkájából (*Demonstratio Idioma Lapponum ungarorum idem esse*), amelynek 1770-es nagyszombati kiadását valóban tanulmányozta; ebben a *Halotti beszéd* Faludi Ferenc-féle olvasata is megvan.
- 28 *a tót nyelv több szerencsét tett Hazánkba*: Kollár Ádám tevékenységére utalhat.
- 33 *széles Piárista*: lásd az előbbi levelet (Széless György).
- 36 *El híjzem...*: Bartha Istvánra utalhat, aki Grassalkovits egyik halotti búcsúztatóját írta.
- 41 *Sed nempe hi nostri...* (lat.): De ilyenek a mi erkölcsünk: aki fizetni tud, dicséretet kap.
- 45 minek előtte a szép Tudományok Kies mezejére jutnánk: Barcsay a politikai szabadság megszerzését sürgetőbbnek tartja a művészetek (a közérthető olvasmányok) megkedveltetésénél. Történetfilozófiai felismerése, hogy nem általánosíthatóak az egyes „nemzeti” történelmek tanulságai.
- Ils sont fiers, fombres...* (fr.): büszkék, komolyak, határozottak, jószívűek és nagylelkűek.
- 63 *A Persiai Gazellának jeles Fordítója*: Báróczyt mint a *Cassandra* című heroikus regény fordítóját
- 76 említi.
- Festetits Úr*: Festetics György gróf (1755–1819).
- 77 *Majláth Úrnál*: Majláth József gróf alkancellárról lehet szó.
- 78 *Stern Kuckerische házba*: a csillagvizsgáló házban.
- 79 György urunk: Richwaldszky György.
- 83 György Ur elküldötte Nekem Benedekből a M. Ur Levelét: Nem zárhatjuk ki, hogy a levél eredetije, amelyet emleget, a *Szent György napjára írt versek *** urnak* és az *Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe* Orczy-féle fogalmazványa. Ezek Barcsay másolatában maradtak fenn, de szerzőjük nem ő, hanem Orczy. Révai sürgetésére Orczy korábban szétajándékozott verseit bizonyára megpróbálta összegyűjteni (alkalmanként visszakérni) a *Költeményes Holmi egy nagyságos elmétől* című önálló kötete számára; ekkor Barcsay visszaküldhette és a maga számára emlékül lemásolta. De még az is lehetséges, hogy maga Barcsay próbálta elkezdni a dialogikus episztolákötet összeállítását: emellett szólna az, hogy az *Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe* folytatódik a *Jól mondog Mecenás* kezdetű, bizonyítottan Barcsay-verssel.
- Ejztergomi Pap*: lásd a február 5-én kelt levelet.
- 85 *ha a Bethlen Regimentyét szereti*: Barcsay magyar tulajdonban levő ezredbe szeretett volna kerülni;
- 92 Bethlen József gróf az 1741-ben felállított lovasezred parancsnoka és tulajdonosa volt. (Korábban Mórocz Imre, később Barco vezényelte ezt a huszárezredet.)

- 94 tavalyis meg ígérte: Barcsay ekkoriban a katonai pályán kívánt maradni: előléptetésért különböző módokon folyamodott.
- 96 Nékemis irdogál olykor Gyuri: Bessenyei Györgyre, Sándor öccsére utal, akinek írói ambícióit gyanakodva figyelték a szerzői kötelező szerénységre (vagy a sztoikus háttérben maradásra) esküvő politikáló bécsi magyar írástudó kör, Báróczi-val az élen.
Cadmus nemzete: az egymást elpusztító harcosok metaforája, itt Bessenyei kritikai magatartását mint a belső viszályok kártékony lehetőségét veti fel.

5.

Kézirata

Ogy 2. 15., 8 EF, No 8, vízjel, illetőleg Ogy. 2. 299 r–301 v., No. 233 EF. Külső lapján: *Barcsay levelezései versekkel*.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először.

A vers megjelent: *Magyar vers-írásra való ösztönözés. A Comminge' fordítójának*. KSz 63–67. *Magyar Versírásra való ösztönzés. A Comminge fordítójának*. Szira 63–65.

Szövegkritika

A levelet mint az értelmiség állásfoglalását és mint a magyar politikai gondolkodás értékes megnyilvánulását vizsgálhatjuk: a versmelléklettel együtt teljesebb ki a felvillantott koncepció, amely az önismeret és a tervezés harmóniájában látja a magyar politika járható útját.

Véleményünk szerint ide tartozik a magyar–német–francia verses levél! A költeményt a Leveleskönyv végére számították be mindkét rendezéskor. A KSz-ben megjelenő cím lehet Révai szerkesztői döntése, de valószínűbb, hogy létezett egy olyan tiszttáza, amelynek címe is volt – azt adta ki Révai. A költői megszólítás (*Piladesem*) zavart is kelt, mert a Barcsay-szöveg hagyományban a Pylades/Orestes mitológiai és irodalmi névhasználat Barcsaynak Radvánszky Jánossal folytatott levelezésére jellemző. Tegyük hozzá: a Barcsay–Báróczi levélváltás viszont lappang, abba a sorba nincs módunk beilleszteni a verses magyar irodalomtörténetet. A KSz-ben ezzel a verssel kezdődik a *Két barát között való levelezésből szedett versek* első (Barcsay költeményeit tartalmazó) része. Révai a bekezdéseket strófafeleként értelmezte és a költemény tömbjét versszakaszokra bontotta. Másrészt leválasztotta a német nyelvű toldalékot a vers végéről. Ez a nyelvi egységesség szövegeszményéből, Révai klasszicista homogenitás-elvéből származhat. Másrészt filológiai erőszaktétel: Barcsay stílusosan fejezi be éppen *németül* a németül verselni kezdett honfitársnak szóló *magyar* episztolát: ez az üzenet csak Báróczinak és a mindkét nyelvben járatos írástudóknak szól. „az első irodalmi tanköltemény költészetünkben” – Császár Elemér ItK 1916.146.

KSz: közülök.

90 KSz: Apollóhoz közel (elhagyja a vesszőt).

93 KSz: szeretet.

103 KSz: Kemény (Csupa nagybetű helyett).

103 KSz: Ármindája (elmaradt a ?).

113 KSz: Ortzinak (ORCZInak helyett).

138 KSz: Barátom!

166 KSz: fakadtam (a kettőspont helyett).

175 **Magyarázatok**

Mivel nem ismert Orczy levele, a levélvitát Barcsay válaszaiból kell rekonstruálnunk.

A verset Báróczinak írta (lásd „A Magyar Vers Irokrol mit irtam légyen tavaj történetből már említettem a M. Urnak; imé most bátorodom elküldeni ...én azt Baróczinak feleletül küldöttem, mivel ő vélem Abelar és Eloise Németre által tett verseit mint első munkáját közölte.” Ogy 2. 15. 1772. május 2.). Valójában a magyar költészeti hagyomány összefoglalása ez, antik és barokk világirodalmi párhuzamokkal; az irodalmi magyarnyelvűség (valójában a nemzeti nyelvű kultúra) verses apológiája.

Londony kapitánnyal: Voltaire-re utal.

6 *Eőrssi kertésszel*: Orczy Lőrinc.

7 *Énis Kérdésbe vettem vala*: Rousseau híres értekezését parafrázálja, amely a tudomány hatását vizsgálja az emberi társadalom fejlődésére: *Si la civilisation a contribué a épurer les moeurs*.

- 7 *A rabságtól féltettem én Nemzetünket*: az adminisztráció, az államapparátus elfogadásának áráról beszél, a kötelező kompromisszumok jogi következményeiről a Habsburg-kormányzat és a (rendi)
- 9 magyar társadalom viszonyában.
azt veszi észre az ember: a megfigyeltetés intézményesítése későbbi, II. József császár vezette és alakította ki a Rendőrmisztériumot.
- 12 *Bollingbrock*: Henry Saint John, Bolingbroke grófja (1678–1751).
Meg válik...: Lengyelország első felosztása volt küszöbön (1772. július 25.); Nyugat-Galiciát,
- 13 Krakkó és Sandomirz vajdaságok egy részének elfoglalására készültek az osztrák seregek.
- 31 *hogyan festették le*: a politikai karikatúrának ez a korai ábrája ismert.
Saxo: szász
Borussus: porosz
- 34 Másnak adnak a Szarvát: a többes szám első személy természetesen az ironia eszköze: a Habsburg-
- 35 kormányzat már megbánta, hogy Lengyelország felosztásában a kezdeményező szerepet vállalta.
Groff Károlyi: gróf Károlyi Antal tábornagy.
Aeneas bujdosását: Vergilius *Aeneis*-ében szerepel Dido királynő.
- 40 *a mi jó barátunk*: Forgách Miklós gróf.
- 46 *Revitzky*: Revitzky Károly (1737–1793).
- 48 *György Úrtól*: Richwaldszky György.
- 50 *Efztergomi papnak*: lásd a 3. sz. levelet.
- 52 *Bottyáni Ádám*: nem lehet szó Batthyány Ádám németújvári grófról, mert ő ekkor már nem élt,
- 53 hanem inkább Józsefről (1727–1799), akit nem sokkal ezután neveztek ki az esztergomi
- 55 főegyházmegeyé élére, vagy Ignácról (1741–1798), aki ekkor egri kanonok és nagyprépost volt.
agyatlan vén Afzfony: értsd: Mária Terézia császárnő.
jó reménységgel indult el: Orczy birtokot akart vásárolni a Temesi Bánságban.
- 55 *Kyztpreli kisasszony*: Prileszky Eszter; Bessenyei Sándor hiába kérte meg a kezét.
- 56 *Rothschitz*: valójában Rohschitz: Prileszky Eszter vőlegénye.
- 57 *A Magyar Vers Irokrol*: a költemény elküldése az irodalmi művek terjesztésének korabeli szokását
- 58 mutatja.
- 63 *Baroczinak feleletül*: ezek szerint a vers 1771-ben (vagy korábban) íródott.
Abelar és Eloise versei: Báróztit ezt a művet franciából fordította – németre.
- 66 *nem fűletett nyelvén irt*: a szépirodalmi igénynek és a „lingua vernaculának” összekapcsolása akár a
- 68 jozefinus gondolkodásból is levezethető. Az anyanyelv szépirodalmi alkotás révén való vállalása a
- 68 korban a polgári identitás kifejezése volt.
esmérje meg: Barcsay már harmadszor ajánlja figyelmébe Orczynak Báróztit mint támogatást
- érdemlő prózai szerzőt, fordítót.
- 70 *B. praeses*: budai katonai előljáró.
Piladesem: az antik hagyomány szerint Oresztész barátja (nevelőszüleinek fia).
- 73 *Comminge*: D'Arnaud érzékenyjátékának hőse. D'Arnaud *Les amants malheureux ou le comte de*
- 78 *Comminges* c. darabját Bermiller fordításában játszotta aztán a pesti német színház 1776-ban: *Der*
- 80 *Graf von Comminge*.
Avagy nem leheté: a nyelv érzelmkifejező képessége életképességének és – közvetve – rangjának
- jelzője Barcsay nyelvszemlélete szerint: a fájdalom, a szerelmi bánat kifejezésére felhasználható
- 82 nyelvi lehetőségeket is ilyen próbakönek számítja.
fogor: értsd: az osztrák.
Gyöngyösi Charicliája: Az *Új életre hozott Chariclia* Lőcsén jelent meg 1700-ban (Apollodórosz
- 84 szerelmes regényének, a *Sorsüldözött szerelmeseknek* átírása Gyöngyösi Istvántól).
- 95 *Hidegebb orfzágok durtság nemzeteit*: a szlávság, a germánóság északi származásának,
- érzékenységének mítosza Herder és Schlözer közvetítésével Barcsayhoz is eljutott, itt a költő
- 98 valósággal ellenpropagandába lendül.
Murányi várában: Gyöngyösi Márssal Társalkodó *Murányi Vénusát* (1664) Barcsay igen nyersnek
- érzi.
- 99 *Kemény szerelme*: Gyöngyösi István *Kemény János emlékezete* (1693) című munkája.
Máro: Vergilius.
- 103 *Homerus forgácsai*: vendégszövegek Homérosz művéből.
- 108 *Tassus* Armindája: lásd lejjebb.
- 110 *PetrárKa*: Francesco Petrarca (1304–1374) olasz költő.

- 113 *Lázár János* (1703–1772): *Florinda* című verses szórakoztató könyve Szebenben jelent meg 1766-
117 ban.
- 118 *Koháry*: Koháry István (1649–1731) *Sokféle kerezzel eL’-kesereDeteMbernekk-Koholt Verse* (Hely és év nélkül. A kronosztikon 1709-et mutat.) című munkájára utal.
- 128 *Illei*: Illei János; Tasso fordításának címe *Anitzius Manlius Torkvátus Szeverinus Boetziusnak V. könyve*. Kassa 1766.
- 132 *Illyen esméretlen*: a vers jelentése magyarul:
Hallert, Gellertet, Klopstockot híresebbnek véled
- 175 De engem Comminge inkább meghat könnyeivel
Gellertnek sírnia kéne, de könnyeit
Túltságosan könnyen meg lehet különböztetni az enyéimtől
Haller, Gellert, Klopstock...: a német nyelvű érzékenység klasszikusai.
Puisse durer... (fr.): Növekedjék, tartson hosszan / Lángja ifjú szeretőmnek / Mint mit bükk törzsébe
176 róttam / Vágyam jele nőhet.

6.

Kézirata

Ogy 2. 16., r és v., 9 EF, No 10. Vízjeles: bárói korona alatt AB. A levél végén említett melléklet, *Lázár Notája* nem volt sem a levél mellett, sem a nagybányai gyűjtemény egyéb helyén.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A levél tisztázat.

Magyarázatok

Barcsayt könyvek és kéziratok rendezésére kéri fel levelében Orczy: a bekötést megelőző csoportosítást bizza rá – látszólag azért, mert saját hozzáértésében kevésbé bízik, valójában, mert az új barátságának irodalmi, sőt magyar irodalmi tartalmakat, a levelezésnek témát kíván adni.

ki-többes, azaz Licitáns: Barcsay szívesen javasolt magyar szót a latin helyett. Az itt megnevezett művek közül a *Beleznayhoz írott levél* és talán az *Intés egy széptől a vén szerelmeshez*
9 azonosíthatók a *Költevényes Holmi* egy-egy darabjával, de a többi mű is lehet Orczyé.
Kalibát: kunyhót.

- Emlékezetnek oszlopa*: „M[agyar] Iffjusághoz való intés”: *Mátra mellyéki Nimfák éneke*: Orczy
13 versének kézirata a MTA Kézirattárában található. Külön feladat a szövegek azonosítása: *Kupido*
17 *temetése*, *Vénushoz való Sohajtás*, *Órsj lakásomhoz*, *Fohaszkodása egy vén katonának*, *A Játékos pokolban*, *Intés egy széptől a vén szerelmeshez*, *Magyar és Deák nyelvek Siralmas panasza*, *Tercsa és Bandj énekei*, *Barkoczi Érsek bucsuzása H. V[ásárhe]lytől*, *Szárcsárhoz való beszéd* (a korban divatos verses állatmese lehet), *Beleznainak írt levél* (lásd Generális Beleznainak in *Költevényes Holmi*. 107–115.), *Zsoldos Mihály Könyve*, *Zemira és Durda*, *Vitéz a korcsomán*, *Havasi Pásztorné* (talán Marmontel *La Bergere des Alpes* című munkájának valamelyik fordítása), *Falusi bölcsesség*, *Száz rövid tanítás történetekből és a jeles irokból Ki fzedett mondások* – egy ismeretlen Orczy-kézirategyüttes darabjai.

Aut infamia tulajdonképpen: Aut insanit homo, aut versus facit (Horatius: *Satirák II. Könyve*. 7., 117.); értsd: Meghibbant ez a ember, vagy költ! (Horváth István Károly fordítása.)

- 38 *Homerus koporsoját...* megtalálta: ez a hír nem bizonyult igaznak.
Hio vagy Jos: Chio görög sziget az Égei-tengerben.
- 42 *Sunt lachrimae rerum...*: van a tárgyaknak lelkiük.
- 43 *Majd a Tatárookra kerül*: értsd: visszaüt magukra az osztrákokra, akik kitalálták az úrbéri rendeletet.
- 46 A tatárokat ilyen jelentésben használta Orczy máig lappangó költeménye, *A fehér tatárok országa*.
Vallyon a Lengyel ...: napirenden volt Lengyelország felosztása.
álom-látó: itt: próféta.
- 47 *hozfzu üveg fzemmel*: értsd: távcsövel.
- 52 *Mon cher Ovide...* (fr.): Kedves Ovidiusom, akinek a hajnal vágyaink még szebb napját ígéri, jól
55 gondold meg, hogy használod fel adottságaidat; áldozz az erényeknek, ezek miatt válnak a nagyok a szeretetre méltókká; a hízlegők hadd tömjénezzenek szeszélyük tárgyának, a jövő fog ítélkezni

58 vétkeik fölött. A földön csúszó dicséret miatt csak pironkodni lehet, egy vakmerő megállapítást a megbánás követi; a tapsoló ostobát leleplezi az óvatlansága, de a szerényt védi az ismeretlenség; e tanácsok nyomán ellenségtől nem kell tartanod: Augustus császár, Mecenas pedig barátja néki stb. *minémű fioKjába lehetne helye*: Az első Orczy-kötet Orczy barátainak munkáit még nem tartalmazza. Orczynak ez az óhajtása azonban az 1789-es kiadvánnyal (KSz) teljesült. *Baccinaque in tremulo* (lat.): és az (ahhoz illő) kürtzengést.

71

7.

75

Kézirata

Ogy 2. 17 r., 2, 10 EF, No 2do (No 9 áthúзва).Vízjeles: bárói korna alatt AB.

Megjelenése

A levél elején levő költemény megjelent: *Egy hadi ember jó barátjának*. KSz 67–70., *Egy Hadi ember jó barátjának*. Szira 86–88.

Szövegkritika

A KSz-ben: az utolsó szakaszban három sornyi hiányjel beiktatva – talán a strófa szabályossága kedvéért – a *Talán azért vagyon annyi sas Czimerben* után. Ez a vers két variánsban is megőrződött az Ogy-ben. (Egyiket lásd a kötet végén.) Révai szerkesztői tolla a helyesírási adaptációt is jelenti: pl. -bann, -benn használata.

KSz: Moecenas

KSz.: körül

KSz: melylyik jelenik meg nekem onnan felül.

2 KSz.: Nem tudom, én kinek közlönjem kedvemet,

3 Hogy a harcokról el fordítván elmémet,

5 Füzött fzőkbann küldöm hozzád leveletem. Tehát a KSz-ben kimaradt egy sor.

6 KSz: tábornak (Zobornak helyett).

7 KSz: Belénd, Bika (félreolvasás-félreértés: Révai 'bölénybika' jelentésű összetett szó helyett használ 9 mellérendelést).

17 **Magyarázatok**

65 Mi az oka a versforma használatának a levelezésben? Egyéni döntés vagy ihlet kérdése a verses vagy prózaforma, illetőleg a szöveg hangneme? Hogyan egyeztethető össze a (költői) meditáció a hadgyakorlat valóságával? Ezek a kérdések tematikusan és mint költői kérdések is felvetődnek a levélben.

Nem jut... olyan magosságra: irodalomszemlélete az emelkedettség eszményét is tartalmazza, a nagyság, elvonatkoztatási képesség, a méltóság jelentéselemeivel. Vö. Bessenyeinek küldött versével: a szegény madarász félte növekedik/ha a sólyom-madár égit emelkedik (BGyT 19.).

38 *Löwenstein*: magas rangú osztrák katonatiszt.

Lengyel Confoederátusok: 1767 júniusában alakult az oroszbarát radomi konföderáció; 1768 februárjában az oroszellenes bari konföderáció.

71 *Ce public...* (fr.): Ez a gyönyörű és változékony közönség, / Amelynek mindenki annyira a kedvében

72 kíván járnai / Mit tehetne boldogságunk érdekében? / Mit számít nekem a véleménye? / Szükségem van-e rá ebben az életkorban? / Az egész világegyetem a szívemben lakik, / Érdemes-e a mulékony

77 babérért / E hiú bálvány lábaihoz hullva / Kockáztanom a durva megvetést? / Aki magasra nő, vihart keres; / A hegyeket a szelek verdesik, / A békesség csak kunyhóban lakik stb.

8.

Kézirata

Ogy 2. 18–21., 11 EF, No 4 (no 11 áthúзва, no 12 a hátlapon áthúзва). Vízjel: postakürt díszes keretben, alatta C I HONIG.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Egy jó barát beteg barátjának* KSz 73–77., *Egy jó barát beteg barátjának*. Orczy Lőrincnek. Szira 88–91.

Szövegkritika

A levél tisztázata, néhol javításokkal (áthúzás, ráírás, melléírás). Az a névelőt Révai mindvégig a' formában írja át.

- KSz: menjetek
- KSz: gyógyító
- KSz: gödörbenn
- 6 KSz: révész
- 9 KSz: felejtsetek
- 16 KSz: Egyiknek
- 21 KSz: együtt
- 21 KSz: a'
KSz: Orzi'
- 23 KSz: hátakon
- 23 KSz: Öseink'
- 27 KSz: *Álmusnak*
- 28 KSz: *Méotis*
- 28 KSz: *Pontusba*
- 30 KSz: *Hémusnak*
- 31 KSz: szélénél
- 32 KSz: Követje!
- 35 KSz: *Tánais'*
- 37 KSz: *Hémus*
- 38 KSz: nyugottál (mulattál helyett)
- 39 KSz: *Álmus*
- 41 KSz: szöllött
- 43 KSz: indul
- 44 KSz: Hajós
- 45 KSz: halú
- 46 KSz: o Magyar! Határod tsóváját,
- 46 KSz: *Neptúnus*
- 49 KSz: Oltárjánál
- 50 KSz: Tágasabb
- 52 KSz: Hazájából
- 54 KSz: *Neptúnus*
- 57 KSz: *hagya*
- 61 KSz: *Priamus*
- 64 KSz: Sebes
- 67 KSz: *Eol*
- 68 KSz: Kölkök'
- 68 KSz: tengerek'
- 69 KSz: víják
- 72 KSz: Nilus!
- 74 KSz: *Tágus!*
- 77 KSz: *Volga!*
- 78 KSz: ilyen nagy szélvészek 's ennyi tsodák között
- 80 KSz: Virradtról
- 81 KSz: *Álmus!*
- 82 KSz: véle
- 83 KSz: utoljára
- 84 KSz: Neptúnus
- 89 KSz: lön
- 89 KSz: Hajósának
- 90 KSz: elégtvén
- 92 KSz: *Thétis'*
- 93 KSz: *Scytháknak*
- 94 KSz: ugy mond

- 94 KSz: Tartományok
 96 KSz: Izállatok
 98 KSz: e' légyen
 101 **Magyarázatok**
 103 1772. augusztus 14-én keltezte verslevelét Barcsay Komjátiban. Erre kaphatta válaszként Orczy
 105 versét: *Merre kell a' hadat intézni*. KSz 154–156. A magyarság eredetére, a honfoglalásra, a kalandozásokra, az Európába való beilleszkedés történetére keres modellt Barcsay és talál rá a révész, az árral szemben evező hajós allegóriájára: a magyarság európai történetének poétikus-bölcséleti elgondolásában az élet vize itt magát a történelmi közeget jelenti. A történelmi katasztrófák oka kívül keresendő: a végzet rontó népet – értsd: ellenséget – küldött a Duna forrására: a szerző a németiséget jelöli meg mint a magyarok fejlődését (és nem is mellesleg: európai terjeszkedését) végleg megakadályozó egyetlen okot.

Priamus hazája: Trója.

Groff Nostitz: Nostitz Friedrich Moritz gróf.

Felsőleges császáruk: József 1765 szeptembere óta Mária Terézia társuralkodója volt.

- 65 *hogy őszitőnzhetém*: Orczy – bizonyára Révai kérésére – tervezte, hogy rendszeresen pártolja a
 109 magyar művek kiadását.

- 110 *Piaristának lajstromába*: Révai Miklós kiadandó magyar nyelvű irodalmi gyűjteményére céloz,
 112 amelyben Faludi Ferenc munkái is megjelentek.

- Cassandra nevé...*: Báróczi fordítását (La Calprenede *Cassandráját*) ajánlja sokadszor Orczy
 112 figyelmébe, azt szeretné kiadáshoz segíteni.

Torkvátus fordítója: Illei Jánosra utal.

- 114 temetés után született gyermekek[nek]: értsd: a szerző halála után kiadott munkáinak.

- Nos quibus* (lat.): Én kinek elmémet megrongálá veszedelem,
 118 Semmi se volt vagy tán számkivetésem előtt.
 119 Nincs erőm; érek valamit csak szívetek által
 122 Tölle megfosztok, széltire fosztva leszek.

Ford. Irmesi Homonnai Imre, Ovidius: *Pontusi levelek*. Buda 1827. A szöveg azonosítását Köllő Károly végezte el (Barcsay a *Tristiumot* jelöli meg forrásként, de rosszul emlékszik).

bezzeg énis áldoznék: a kakasáldozat tavaszvarázsló, természetújító (ezáltal gyógyító) szokás volt, az erdélyi szászoknál egyik változata (a kakaslövés, kakasütés) még a XX. században is élt.

György barátunk: Bessenyei György.

- 132 *a más pedig*: vagyis a másik György, Richwaldszky.

Platon, Platon... (fr.): Ó, Platón, Platón! Minő próba ez a szegény filozófusnak! (Ford.: E. E.)

133

134

137

9.

Kézirata

Ogy 2. 22–23., 12 EF, No <13> 5. Vízjel: HONIG.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A magyar versbetét megjelent: *Barátaimhoz*. BGyT 67–68., *A magyar Marmontel hová kívánczkodik temetkezni*. KSz 77–78., KTÉ 265. (*Testamentum*). Szira 51–52.

Szövegkritika

A költemény több felvilágosodás-antológiába bekerült mint Báróczi, majd mint Barcsay eredeti műve. A BGyT lábjegyzet is fűz a vershez: 1. Báróczi Sándor, ki Kassandrával, az Erkölcfi Mefék és Leveleknek nyelvünkbe való ki-adalával magyarságát halhatatlanná tette, itt barátihoz, versben fízell. Nem igazolja, hogy a' Nagyob tefteket értzbe, világos kovel ki-rakott vermekbe temetik s' azért szollítja meg barátit, hogy ha lelke, teftétől el-válván, örökké valósággra mégyen, tetemet egy árnýékos, kies völgybe, valamely hives tölgy fa árnýékába temessék, had' változzanak hamvai át virágokká, hol a' Zefírustol tsendesen lebetegtetve tsókolgattallának. (BGyT 67.)

A vers tehát fordítás; a levél érdekessége, hogy benne az eredeti német szöveg és a fordítás egymás után következik, mintegy az ellenőrzés lehetőségét nyújtva. „Öregbik Auersperg herceg és feldmarschall Lienden halálokon feküsznek. Én nem régen ezen szomorú igazságról gondolkozván barátaimmal, ezt a testamentumot tettem. Barátim ha egyszer az én orám el jön (...) Minap ezen testamentumot egy barátomnak küldvén, kedvesen vette, s rendelésemet helyben hagyta. Komjátí 22

- August 1772. Berkeszi 265. Baros Gyula Barcsay és Báróczy című írásában tisztázza Barcsay szerzőségét és közli a vers variánsait.
 BGYT: Barátaimhoz
 KSz: A' magyar Marmontel hová kívánkozik temetkezni (cím).
 KSz: Barátom!
 KSz: Philis
 KSz: közé
 KSz: mellé!
 51 KSz: Távúl
 52 KSz: Egy,
 53 KSz: enyém
 55 KSz: el fogja
Magyarázatok
 57 *Groff Károlyi Úr megyeri Inspector*: Károlyi Antal gazdatisztje.
 58 Lystius: Liszti László költő.
 64 *Zerinyi*: Zrínyi Miklós (1620–1664) költő és hadvezér.
 66 *Órsi Homerus*: Orczyt nevezi így kedveskedve.
Vidit et incaluit... (lat.). Magyarul: Meglátta és lángra lobbant. – Erdei istenekre! – mondta –,
 4 Semmi közöm hozzátok, ez az én szenvedélyem (szerelmem, kedvesem).
 9 *Niederlandi ut*: József császár németalföldi látogatása.
 10 *Asiai Pestis*: itt a törökök metaforája.
 11 *Eusebius Severinus*; egybeült Eusebius Verinus: Benczur József (1728–1784). Egyik álneves
 13 munkája a *Commentatio Juridica critica de haereditario jure*. 1771. A Barcsay által emlegetett értekezés valószínűleg a *Jurium Hungariae in Russiam minorem et Podoliam... explicatio*. 1772.
 16 *Lengyel hercegek akarunk lenni*: Benczurt itt azzal gyanúsítja, hogy röpirataival érdemeket kíván
 21 szerezni az udvarnál.
 21 *Bizonyos Németh Poeta*: hogy miért nem akarta forrását megnevezni Barcsay, csak találgathatjuk. A magyarázat a vers enyhén antimonarchikus célzatában kereshető, vagy egy tiltott szerzőket fordító német költőt sejtethetünk a szöveg háttérében. A fiktív végrendelet az érzékenység poézisének kedvelt műfaja volt.
 23 *bővebb*: a fordítandó műnek (forrásszövegnek) és a más nyelvű változatnak, fordításnak (célszövegnek) összehasonlítása, egymás mellé tévése Barcsay nyelvészeti érdeklődését (és elfogultságát) mutatja.

10.

29

Kézirata

Ogy 2. 24r és v.

Megjelenése

Arkádia le íratása. KSz 222–226., *Arkádia leiratása*. *Orczy Lőrincnek*. Szira 121–124. Valójában Révai nem ezt a változatot, hanem a *Jól mondod Kenyeres* kezdetű tisztázatot (kötetünkben lásd *Kiadásra előkészített kézirat töredéke* 2) vette át publikálásra.

Szövegkritika

A költemény szerzőjének Révai Miklós (a KSz) csoportosítása nyomán kialakult hagyomány alapján Orczy Lőrincet tartották. Arany János filológiai érvekkel próbálta igazolni, hogy Barcsay írta a verset, és éppen e költemény szerzőségének vitájával kezdődött az Orczy–Barcsay kötet darabjainak újravizsgálása.

Vö. Még: Orczy L.: Ne menjünk tsoálni Arcades' völgyémben,

Miképpen öltözik Nagyság Kisedségbenn,

Hogy változik erős Vitéz Szelidségbenn,

És él a' Pásztorral Király egyességbenn.

Orczy L: *Jövendölés, ha nem hibáz*. KSz 175.

Vö. Még: Egyed Emese: *Barcsay-filológia*. In NyÍrK, XL. évf. 1996/2. 181–190.

KSz: sok vizest mesztelen.

Magyarázatok

- 64 *Platonak Académiája*: Platón görög filozófus (Kr. e. 427–347) 387 körül alapította Athénban bölcseseti iskoláját, az Akadémiát.
8 *Ádám uram*: Kollár Ádám, a császári könyvtár igazgatója.
Manchou: mandzsu: mandzsúriai ember.

11
15

11.

Kézirata

Ogy 2. 298.!, no <15> 6, 32 EF, No.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *A hadi gyakorlás végén Orczy Lőrincnek*. KSz 78–81., *A hadi gyakorlás végén Orczy Lőrincnek*. Szira 91–93.

Szövegkritika

Erre felel Orczy: *Merre kell a hadat intézni?* című versével (KSz 154–156.).

A keltezés némi problémát okozott. Évszám nem szerepel a levélen. A levél a gyűjtmény végére volt ugyan beszámozva, de a magázódás és tartalmi érvek okán (Mária Terézia, Richwaldszky György emlegetése stb.), ide illesztettük.

KSz: hagytam

KSz: hagyd

14 KSz: a' hál' adatosság

15 KSz: Békese

50 Szira: békese

52 Magyarázatok

János uramék: az altisztekre utal. Orczy több versében szerepelteti Jankót, ezek a versek – talán Révai szerkesztői javaslatára – a KH-ba kerültek. Vö. még: Orczy: *Társas verseit ditséri*. KSz 161.

11 Azért a' Fernei Bölthözsz vissza tértek

Genevai Tónál egy ingre vetkeztek,

Az öreg emberrel egy nótát kezdtetek.

Jankójával sokszor sírtak és nevettek (*Jean qui pleur, et Jean qui rit. Voltaire – a szerző jegyzete).

szomszéd Kopasz: a törökök.

Éjféli koronás Ravafz: értsd: Gusztáv svéd király.

16 *Turini szomszéd*: Itália.

17 Békese: Békese vagy Bekes Gáspár, a fölkelés vezetője.

30 *Hadik esketése*: Hadik András felügyeletével Galícia Lengyelország első felosztása következtében a

52 Habsburg Birodalomhoz került.

54 *György barátunk*: Richwaldszky György.

71

12.

Kézirata

Ogy 2. 25 r, v., No.14 EF, No. 9.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A versek megjelentek: KTÉ 280–281. (*Koporsóra való jegyzés*), *Orczy Lőrincről küldött latin sírvers fordítása*. Szira 19–20.

Szövegkritika

Szira is közli a keltezést: Radvány, 11 Octobr. 772.

Barcsay jelzi a variánsok lehetőségét: Ekével/kapával.

KTÉ és Szira: De ámbár nyájmot.

KTÉ és Szira: Se tejet.

15 A KTÉ ugyan használja a prózai levélszöveget, de abból csak válogat, a két költemény (a fordítás és az epigramma) közötti gondolatmenet felét közli.

18 KTÉ és Szira. S sírjánál holtomig gyászban mulathatok,

S kedves árnyékával a sírban szállhatok...

33

- 34 A Barcsay-vers végleges változata ez (a KTÉ-beli csak fogalmazvány). Nemcsak teljesebb annál, hanem más is: a sírba ereszkedés antik-klasszicista mintájú képe helyett – hiszen Dante Vergiliusz-szal felkereste az Elysiumot – a kora romantika kedvelt intellektuális-filozofikus képe mellett dönt: a szólás, a társalkodás képe mellett, amely nem poézis nélkül való, ha a halott és az élő megjelenített kapcsolataira gondolunk. A rejtőzés és elenyészés szinte kultikus kedvelése jelenik itt meg.

Magyarázatok

Ezek után írhatta Orczy a Társ! néked a Múzsák szüntelen tsevegnek kezdetű, *Társa' verseit dítséri* című költeményét (KSz 159–161.), illetőleg a *Tokai szüret* címűt (KSz 161–165.).

Horváth János ezt a művet tekinti a Barcsay–Orczy levelezés első darabjának *Orczy Lőrinc* című tanulmányában. In *Irodalom és felvilágosodás*. 661.

Ergo ibit in ignes?... (lat.): Így hát a lángok martaléka lesz? Halálba dermed-e majd a okosszavú Maro Musája? Az idézés a viszonyt és az identitásokat közvetve ugyan, de értelmezésül használja fel: az ambíciózus Barcsay katonamivoltának Augustus császárságának, Orczy poétaságának Vergilius Maro az előalakja. A költői kérdés: „Én irjam bé versel...?” az utóéletnek az emberi szándékoktól való függetlenedését sugallja: saját költői művei garantálják majd Orczy halhatatlanságát.

Voltaire munkája: a Jean qui pleure et Jean qui rit.

a M. Uréval őfzve teñezem: ismét bókol magas rangú Tarna-parti barátjának azzal, hogy őt és Voltairert azonos tisztelettel emlegeti.

Télen említett oda valo János: Radvánszky János protestáns zólyomi földbirtokos.

- 45 *régi Atyáinkot:* Radvánszky János felvidéki kuruc generálisra (1666–1738) és Barcsay Ábrahám
46 tordai főbíróra kell gondolni – ismerték egymást.
Az Asiai herzeg Aszszony: valójában a korábbi levelekben már említett regényfordításról, a
49 *Cassandráról* van szó; itt: váratlanul magasak a kiadási költségek.

13.

Kézírata

Ogy 2. 26–28., 303 b!, 15 EF, 34 EF, no 9, vízjele: HONIG.

Megjelenése

Bacchus 's a' Tokaji bor eredete. KSz 84–90., Kazinczy Tübingai pályairatának német variánsában prózai fordítása Koppi Károlytól – Heinrich 120., *Bacchus s a tokaji bor eredete. Orczy Lőrincnek.* Szira 95–100.

Szövegkritika

A versnek a kéziratban nincs címe, a verslevél keltezéssel és megszólítással kezdődik.

KSz: Bacchus, 's a Tokaji bor eredete (cím).

- 2 KSz: csoroszlyádat
3 KSz: kapátskádat
4 KSz: Múzsádat
5 KSz: mustos kádat
6 KSz: pázmákat
35 KSz: El érvén
36 KSz: Barázdákat
36 KSz: Szöllő fákat
37 KSz: Kádba zsákat
38 KSz: hittál
43 KSz: kezdi
46 KSz: lézzengeni
49 KSz: köszönvén
53 KSz: kóborlottak
61 KSz: Semele
63 KSz: nyír seprű leányok
83 KSz: meg szünt
115 KSz: fogta
123 KSz: gerezdeit
125 KSz: kádbann

- 148 KSz: Bőség
- 151 KSz: Böltéség kezéből
- 152 **Magyarázatok**
Egy kis mitologizáló borkultúra-történet. Még a táplálkozás-, illetőleg italkultúra és a beszédhangzás összefüggéseit is megfogalmazza a költő meglepő ideologikus határozottsággal: a pálinkaivók beszéde (a szlávságot érti) nem kellemes, ellenben az édes bor édessé teszi a (magyar) szót.
- Ulissesnek fiát:* a Kirkétől született Télegonoszt.
- Garammellyéki fejér szoknyájú Venussa...:* A hívó vers Orczynál: *Társ társát inti miképpen mulassa magát:* „Itt Venus Mamátskánk járt fehér szoknyábann, / Kis Cupido pedig kurta kankótskában”.
- 96
- 157 KSz 157. Barcsaynak e verses választát füzi majd tovább Orczy *Tokai szüret* című írásával. (KSz 161–161.)
az enyimet szerecsen ruhába öltöztetem:* Vénus istennőt szerecsennek „festi” (a korabeli négerábrázolások pikáns pálmalevél-öltözetére gondoljunk), a szedőlányokat-asszonyokat
- 158 cigánylányok közül választja: a szokásaiban változatos világ modelljét Montesquieu *Perzsa leveleiből* ismerős pajzán fantáziával alakítja ki.
Nayades, Driades (lat.): a najadészek forrásokban, tavakban lakó, a drüaszok a fákban lakozó nimfák; itt a vidéki élet metaforái.
- 167 *Confuz:* Kung-Fu-ce (Konfucius) kínai filozófus.
Erdélybe magyar Gubernátort tevének: Hadik Andrásról van szó.
- 176 *Mekai Koporsoba fekvő árnyéktol:* a török támadásától (vagyis ezt megelőzendő nevezett ki a
- 180 Habsburg-kormányzat Erdély élére katonai személyt).
- 181 *ég-tartománya alatt született...:* A *Cassandra* kiadásához megnyerte Orczyt támogatónak.
Károlyi Griff madár: Károlyi Antal.
- 182 *Ne dédaigne point...* (fr.): Köszöntését vedd szívesen; hajlamai, örömei, ízlése – mind a te munkád
- 185 dicsérik.
- 193

14.

Kézirata

Ogy 2. 29., 16 EF, No 3, vízjele: szarvas.

Megjelenése

Megjelent: Lengyel, török, moska háború’ kezdetén: KSz 70–72. *Lengyel, török, moszka háború kezdetén.* Szira 26–28.

Szövegkritika

A kéziratban nincs keltezés, sem helyjelölés. Erre a versre felel Orczy *Jövendölés, ha nem hibáz* (KSz 173 –177.) című verse. Szira datálná is a verset, bár pontosan nem tudja: az antológia-részben nála 1768? áll a vers után, a jegyzetekben tematikus érvek alapján az 1787–92-es évek közti időszakot valószínűsíti.

Volt a versnek címe, de azt Révai megváltoztatta.

A KSz két verssorral hosszabb: Kik hírt, nevet hoznak világ piartzára / De ők is el múlnak többie’ módjára. Valószínű, hogy az utolsó sorok egy azóta elkallódott kéziratlapra kerültek, vagy (ez valószínűbb) létezett egy másik tisztázat, azon a két utolsó sor és a kiemelő aláhúzások is megvoltak: a KSz-ben kiemelve a képletes hónapnevek, Tanais, Siberia, Ispahán, Mahomet, Mustapha, Pontus, Neptúnus, Genua, Sarmata, Egyiptom, Europa, Etna, Amerika, Cyprusi, Chinai, Polus. Révai az ultima manus elvét érvényesítve, Császárok hatalmát helyett Németek hatalmát írta be a KSz-be.

KSz: Lengyel, török, moszka háború’ kezdetén (cím).

KSz: éjtszaki

KSz: Félre!

- 1 KSz: pázsitos
- 2 KSz: ifiú
- 4 KSz: nyegnek
- 13 KSz: Moska
- 14 KSz: Mahomed’
- 14 KSz: Byzantium’
- 16 KSz: felül

- 6 KSz: Szent
 10 KSz: O Földnek Alfzonya! Hitünknek Hajléka!
 11 KSz: Tóltsed
 17 KSz: asztalidat
 19 KSz: Tömjénezzél többet
 21 KSz: fzülettetett
 25 KSz: Hajóiddal
 26 **Magyarázatok**
 29 Az újévköszöntő krónikává, majd valóságos történelemkritikává változik. Rafinált politikai utalásrendszerével, névrettő leleményeivel a vers a concettok sajátos darabja. A török–orosz háború, amelyre utal, 1768-ban kezdődött és 1774-ben a Kücsük-Kajnardzsi békével ért véget.
 46
 58 Mustaphával: III. Musztafa volt ekkor a török szultán.
 76 Bizánci sélmes leányi: véleményünk szerint nem szerelmezt akart mondani a szerző
 78 („Sértődött? Szerelmes?” kockáztatja meg Szira 1933. 127.), hanem fitogtatni tájékozottságát:
 81 tudhatott a muszlim nők rituális jellegű csonkaságáról.
 93 Császáris megindul maga hónapjában: értsd: augusztusban.
 100 Lassanként csorbítja Magyar szabadságát: értsd: az alkotmányos jogoknak egyre kevésbé lehet érvényt szerezni.
 39 A vers az emberi jogok számonkérését is tartalmazza – Európát szembeállítja a békés (precolumbiánus) Amerikával.

63
 107

15.

Kézirata

- Ogy 2. 30–31, 63, 64., 37 EF, 31 EF, No. 7, No 18: három egymás mellé illesztett levél, az első kettő félbehajtott, teleírt, a harmadiknak csak két oldalán van írás. Vízjel: ékes keretben IEW. Az első francia vers lelőhelye: OL P szekció, Orczy 10. csomó, Varia, számozatlan lap.

Megjelenése

- 121 A levél egésze itt jelenik meg először. Megjelent *Válasz*. KSz 81–83., *Válasz. Orczy Lőrincnek*.
 125 Szira 93–95., *Artatlan gyönyörködés, 's igaz Barátok*. KSz 90–91., *Artatlan gyönyörködés s igaz barátok. Orczy Lőrincnek*. Szira 100–101., (*Du centre de Chaos*) EME 159.

Szövegkritika

- 184 Feleletként is olvasható Orczy *Társá verseit dicséri* című versére (KSz 159–161.).
 Érdekes, hogy Révai a prózai levélből is meghagy egy mondatot a vers után: KSz: Engemet igazán
 195 most tsak e' vigafzta, 's a' t.
 Loin du faste... A számozatlan lapot az Orczyhoz szóló levelek, az elküldött francia versek közé soroltuk. A levélben francia versek küldését jelenti be Barcsay, ez akár egy vers sorait is jelenthetné, de a +++ jel a *Du centre de Chaos* kezdetű költemény elején Barcsay írásszokásában azonos jellegű szövegek elválasztó jele. A költemény filozofikuma, világmagyarázó lendülete nagyon is rokon a másik francia versével. Kézirata az Orczy-szöveghagyatéknak azon részében található, ahol a család (Orczy Lőrinc, Orczy József, Orczy László és a családhoz közel álló személyek) írásai vannak, többek között Barcsaynak *A kenyér mezei pór* című verse, a Sajnovitshoz szóló paszkvillus és Révai Miklósnak néhány írása – például az Orczy József-versek korrektúra-javaslat, magyarázatokkal.
 Döbrentei *A jámbor evező* c. Barcsay-versről (Erdélyi Múzeum. I.) azt állítja, hogy Voltaire *Henriade*-jából való magyarítás: „Amint gyanítjuk, Voltaire-nek ezen verse szerint: Loin du faste humain... a *Henriade*-ből). Itt akkor olvasható az eredeti francia, vagy egy abból a Voltaire-helyből ihletett rész.

A szöveg aláíratlan, címe, keltezése sincs.

KSz: Társ!

- 211 KSz: egéfzen
 KSz: lúd' tollához
 KSz: Hagyd,
 KSz: botlásimon
 KSz: higyd
 KSz: álgjúim

KSz: furuglyáját,

KSz: hiányzik

KSz: Hegyének

KSz: fzerelmének

KSz: Melyly ez előtt

KSz: ...most határok.

KSz: légyen! Kormányozzd

KSz: Voltérhoz

KSz: ha lehet

KSz: láttam

KSz: a Faunusok (a névelő beiktatása miatt ritmuskényszerből az *au* diftongusnak számít).

KSz: zsebjében (pedig sebről van szó)

KSz: lelkét

KSz: e' vigasztal

Magyarázatok

Hercules híres fozorosa: értsd: a Gibraltári-szoros (a mitológia szerint Héraklész talált rá a Gibraltári-szoros hegyfokaira, a „Columnae Herculis” nevű sztélékre útban Gerúoneusz felé, vagy ő maga emelte azokat.

valami Sándor: Nagy Sándor nevét itt a hatalmaskodó uralkodók metaforájaként használja.

Magyar Könyvfzerzők vagyis Tudosok laistroma: Horányi Elek *Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum*. 1775–1777. című munkájához ekkoriban gyűjtötte az adatokat, itt azonban – véleményünk szerint – mégsem róla, hanem Révai Miklósról van szó.

Dois-je pour un laurier... (fr.): Érdemes-e eme hiú bálvány közelében mulandó babér kedvéért a nyilvános megvetést keresnem? Aki fölemelkedik, a vihart keresi, a hegyeket szelek csapkodják, a békesség völgyben lakik.

La Bequell vagyis Álinda: Voltaire munkája.

Sauveur d'un peuple libre (fr.): szabad nép megmentője.

Mon Réveil (fr.): Ébredésem.

Malheur!... (fr.): Szégyeljle magát, aki e versek olvastán nem érez meghatódást.

Fortunate Senex (lat.): Boldog vénység, itt az ismerős folyóvizek és a szent hegyek között árnyadra lelsz majd.

Loin du faste ... (fr.): Távol a vakító fényűzéstől és a világi pompától / Az emberi hívságoknak szentelt templomoktól, / Amelyek fennséges díszei a Világmindenséggel látszanak dacolni / A jámbor Vallás pusztákban rejtőzködik – / Rendeltetése, hogy áldást osszon, sorsa a szenvedés / Titokban mond fohászt a háládatlanért, aki becsmérli.

Disztelen, kendőzetlenül, keresetlen szépségében / Szerény szemérme mindörökre elrejt / A kényelmetlen tömeg álszent tekintete elől, / Az mindhiába fut oltáraihoz imádni a szerencsét. / Az Inast megfigyelmezi és megtiszteli a Mestert / Istennek nem kell a Papok ostobaságaiból kiindulnia / Kamrák gyilkokkal es patkányokkal tele / De él az Építő s ha bárki megtagadja / A bölcsesség köpenye alatt eléri a téboly.

Az antiklerikális célzatú, egyszersmid szabadkőműves szimbolikával, sőt inkább pátosszal élő költemény a nyom jelentőségével bír: a Barcsay-hagyatéknak egy eltűnt szövegcsoportjából való bizonyára nem az egyetlen ilyen elkészült alkotás. Nem csodálkozunk azon, hogy eddig nem figyelték rá fel: a bécsi szabadkőműves anyagba nem került (bár ott Barcsay főlvételének és későbbi levélváltásának is van nyoma), az Orczyval való levelezésnek nem egy pontján azonban érezhető a világmagyarázatok sorában a szabadkőműves nézőponttal való azonosulás.

Du centre de Chaos (fr.): A káosz közepéből, a titkoknak mélyéből / Vébenben a világnál, fűrgébben a szféráknál, / A bús gondolatokhoz hasonlatosan, / És a hozzájuk tartozó hiú hazugságokhoz, / Világra jött egy árnyalak, aki könnyű szárnyain / Elröppen, és otthagy a nyomorúságok sírjában mindent. / Mindig úton van, évszázadok jelentik a táplálékát. / Szemei a végzések – / Mindennek pusztulását siettet, / És e rémítő vacsorákban éveket nyel el – / Az idő ez, hercegnő! Mely kérlelhetetlen zsarnok! / A rettegett végéhez közeledő évre / Már könyörtelenül ősz hajszálatokat szórt; / És csak azért hagyja meg neki ezt a néhány pillanatot, / Hogy borzalmas éjébe letaszítsa – / Bocsásd meg, hogy ilyen borzasztó képeket festek, / Ó, nehogy megszorítsák a ragyogó jóvendőt! / Erényeid a halál s az idő / Kényszerű csapásai fölébe emeltek téged – / Örömben teljék minden éved, / S hagyd hogy rettegjem egymagamban / Kegyetlen megállását az időnek.

16.

Kézirata

Ogy 2. 57., 59., No. 30. EF, No. 17. Vizeles papír (HONIG).

Megjelent

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 147.

Szövegkritika

A szokatlan keltezés okozott besorolási problémát. A keltezés helyét és a hónapot ismerve, más bányászok és/vagy februári leveleivel egybevetve döntöttünk arról, hogy ide kerüljön a levelek sorában. Az EME-beli szöveg sajtóhibás.

EME: zsidókat (hibás olvasat).

Magyarázatok

A harmadik mondatától tegező levél.

A levél egy részletét a Kassai Magyar Múzeum közli *Holmi gondolatok* címmel: Magyaroknak sorsok olyan, mint hajdan a' Frantziáké (Gallusoké) midőn egy-felől a Romaiakkal, kik birták, más felől pedig a vadász németekkel voltak határosak. Ugy a Magyarokis, idővel mint egy sajtó deszkák közé estek, a Németek és a törökök közzé; szükség volt azért nékiek egyfelől elfajulni, mivel másfelől Pogányok lévén szomszédjai azoktól irtoztak és inkább szerettek magoknak hivságban lántzokat keresni, mint sem ujj Pogányságba vissza térni. (KMM II. kötet, 1792. XVI. 157.)

A Királyokat dicsérted: véleményünk szerint a *Orczy Futó gondolat a Szabadságról* című poémájának Magyarok fejezetéről van szó, ahol oldalakon keresztül tart a fejtegetés arról, mit kell a (jó) királynak tennie:

Király Feje lévén 's Vezére Hazának,

Apja, Jó tévője Kedves Pogárjának,

8 Szeretet Strázsája lett Méltóságának,

'S a' Törvény Paise lett Méltóságának. (...)

Azonban mint Király mutassa hatalmát,

Mint Atya terjezfze községre jó voltát,

Mint Bíró vegye fel Szegénynek oltalmát,

Mint Polgár fizezze Népe nyugodalmát. (KH 50., 58.)

gyémántos füvegű Gyermekek: értsd: a királyok

ízüp elméjü Phrigiai Rab: Caius Iulius Phaedrus

égtanya: klíma

inget adnak rea: értsd: hogy ne legyen meztelen az igazság, „felöltöztetik”.

Hélas! La vérité... (fr.): Sajnos, oly gyakran kegyetlen az igazság; szeretjük, és az ember léte általa boldogtalanság.

14 Pláton esztendeje: a platóni kozmikus év-fogalomra utal.

15 Párisi Tudosok Serege: az Akadémiára céloz.

17 *Si C'est la force....* (fr.): Vajon az erőszak vagy a józan okosság uralma volt hosszabb a földgolyóbison?

20 Montesquieu tzelján Kívül nyomozta ezt a kérdést: véleményünk szerint *A Rómaiak nagyságának és hanyatlásának okairól* című könyvre utal Barcsay, amelynek eredetije 1734-ben jelent meg.

32 Nemzetek forsait 's történeteit forgatván elmémben: egyetemes történelmi-történetfilozófiai

40 érdeklődés.

41

42

44 Griff Madár: gróf Károlyi Antalt nevezi így.

Valaki a hitnek és erkölcsöknek a gyarapodását kívánja...: Barcsay tehát a közérkölcös terjesztésének feltételét látja a hazafiasságban és a „nemzeti” nyelv tökéletesítésére tett folyamatos kísérletekben. Berkiék: cigányzenész-család.

- 56 *Legem brevem esse...* (lat.): A törvénynek rövidre fogottnak kell lennie; olyan legyen, miként az
60 isteni megnyilatkozás hangja: parancsoljon, ne vitázzék. Semmi sem annyira visszataszító a
számomra, mint az ötlő-hatoló törvény stb.
69 A Csalmákat: a turbánokat (értsd: a törököket).
71

17.

83 **Kézirata**

Ogy 35., 61 <17> 18 EF. Vízjel: HONIG.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. Három versbetéte van, az első vers megjelent: EME 143., a
harmadik: EME 149–150.

Szövegkritika

A szöveg tisztázat.

Magyarázatok

Indusok aranya: Amerikára utal.

Chinaiak drága cserepe: értsd: a porcelán.

Esméretlen név alatt: inkognitóban.

István tornyátis meg láttam: értsd: Bécsben is voltam.

- 6 *parokás fejű s vaniliás gyomru Németek*: a németellenesség első megnyilvánulása Barcsaynál: a
6 gyarmatosítás gondolatával magyarázza a Habsburg–magyar viszony alakulását.
32 *groff Miklos*: Forgách Miklós.
33 Relata refero: erről majd máskor (beszélék).
36 *qui a multis timetur...* (lat.): Akitől sokan félnek, annak bizony sokaktól is kell félnie.
sed felix: De boldog a költő, mert az isteneknek legkedvesebb dolgokat mondta. (Ford. Tóth
45 Katalin.)
54

18.

60 **Kézirata**

Ogy 36, 32, 33, 34. No 19., 19 EF

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Egy nagy Asszonyságnak halálát siratja*. KSz
91–93., *Egy nagy-asszonyságnak halálát siratja*. Szira 28–29.

Szövegkritika

KSz: sanyaruság.

KSz: Hogy tudta ízvelni hazája Fiait,

KSz: koporsó' szélére.

KSz: Állj meg, o Vándorló! Ne fáznd könyveidet.

110 KSz: fzemlélhetd.

128 **Magyarázatok**

133 Rákos mezejére: katonai táborba.

135 Me non oracula certum Sed mors certa facit. Pavidio fortique cadendum est: Hoc satis est dixisse

138 Jovem! (lat.): Számomra nem egyértelmű a jóslat, de a halál azzá teszi. A gyöngé az erőssel együtt
esendő: elég ennyit tudni, mondá Jupier.

25 grof Moritz: Lacy vagy Lascy Moritz (1725–1801) gróf.

28 groff Miklós: Forgách Miklós.

Erkölcsei tudomány, keresztyénség, jozón okosság, szivet ható szép gondolatok: Barcsay
eszmevilágában a pozitív tartomány elemei.

41 Helycon fiaji: a költők.

42 Voltair kaptája, Metastasio rájája: a franciás és az olaszos ízlés mintái.

57 Siamo nati Venetiani ... (ol.): velenceinek születünk, azután lettünk keresztyénekké.

Áziai hertzeg asszony: Cassandra (itt: Báróczi regényfordítása).

61 Wieland tüköre: Wieland (1773–1813) munkája, a *Der goldene Spiegel oder die Könige von
Sceschian* 1772-ben jelent meg.

69

- 69 *nem lévén szükség*: Barcsay javasolja a cenzúra megkerülését, de erre azonnal argumentum-javaslatlaltal, mentséggel is szolgál.
Haller magyarságával: Haller László *Télemaque*-fordításáról van szó.
- 72 Gloria vos acuat... (lat.): Sarkalljon a dicsőség benneteket, hogy az elzengett énekeket teszés kísérje, viseljétek gondját a Műzsák kórusainak.
- 76 *Pop*: Pope *Essay on Man*-jét Bessenyei György *Az embernek próbája* címmel publikálta.
- 77 *melly nagy a sas*: Bessenyei irodalmi teljesítményének lebecsülését fejezi ki a példázat.
A mi volt Erdélyi püspökünk: Bajtay Antal.
- 81 *Miklos*: Forgách Miklós.
a Poeták betegsége: a melankóliára utal.
- 89 bienséance (fr.): jólneveltség.
- 100 Les honneurs passagers (fr.): a mulandó dicsőség.
- 106 Au reste (fr.): Máskülönbén meg fogja érteni, hogy műzsám / kevésbé bús és kevésbé magányos, / én
145 magam pedig kevésbé vagyok komor: / műzsám elevenít és visszaél velem / Néha meglátogat
148 magányomban / virágot szór reám / Gyöngéd szerető, aki csöppet / sem von el a tanulmányaimtól, /
158 bevallhatom neki tévedéseim / és legkedvesebb esztelenségeim. / Ó, élet édes érzelmei! / Szívemnek gyöngéd bálványai! / Látogatóba ő jön hozzám, / ha a fekete irigység / boldogságomra féltékenyen / keserúséget és fájdalmat akar önteni létemre. / Remélem, hogy ez az esztendő / megváltoztatja sorsomat. / És hogy lelkem átadhatja magát / a barátság indulatainak. / Mely boldogság, barátném / nyugalomban élni / szerény, békés fedél alatt / messze az udvartól és a várostól! / Nem jő ide az etikett / rangjaival, bajaival / boldog napjaimat / beárnyékolni / Nem hozza ide LAMBRISit sem nyűgeit / Itt az ember ura saját idejének / érez, boldogan élhet stb. / Farsangolunk erre felé, / Szerenádokkal mulatunk, / parasztlegények éjjel-nappal / itt kóborolnak, áriáznak, danáznak / házasodnak, szerelmet üznek – / Bécsben az esküvő nem látható. / A hölgyet kocsiba rakják, / és a lakodalom minden egyéb formája nélkül / új otthonába dugják. / Szomorú ez a menyasszonyra nézve: / itt sokkal nagyobb zajjal és több külsőséggel / megy végbe az esküvő, / ez pedig az emberiség gyermekkorának erkölcsait festi. / Itt a jövődöbéli asszonyt hatalmas virágbokrétával megkoszorúzva / virágos hatókrös szekéren viszik / kelengyéjével möringjával. / a látvány meglehetősen szép. / Miközben így sétáltatják, / a lehajtott fejű szerény menyasszonyt, / lám Misó vadonatúj ruhában érkezik, / büszkébben mint egy katonatiszt, / és alig emeli sapkáját köszönésre, már felszalagozva-feldíszítve / földet ér, felszökik a szekérre / és diadalmasan mint egy Cézár / megszökteti kedveseitől a leányt.
A leányszöktetés mint falusi szokás leírása éppúgy figyelemre érdemes, mint a biharhegyi leányvásáré (1774 farsangjáról – 54. levél). Ugyanakkor a komparáció a városi (bécsi) esküvői szokással az empátia és a hagyományok értékelésének jele Barcsaynál. (Vö. Voigt Vilmos: *Az érzelmek és a fájdalom eltávolítása* [menyasszonysirató, in uő: *Világnak kezdetétől fogva. Történeti folklorisztikai tanulmányok*. Universitas Könyvkiadó Budapest 2000. 341–359.] Itt a francia nyelv használata meglepő, de a néprajzi, egyszersmind jogtörténeti kíváncsiság tényén nem változtatt.
- György úr*: Richwaldszky György.
Lárva: álarc
Kífbetyárok: szépfiúk.
- 225 Kotyázzo fzépek: a laza erkölcsű hölgyek.
228

19.

Kézirata

Ogy 2. 47., No. 20, 20 EF. Tisztázat. A versszakokat Barcsay megszámozta.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 143.

Szövegkritika

Ez a vers válasz Orczynak *A Szerentse* című költeményére. (KSz 167–172.)

Magyarázatok

Rousseau-i kritikája ez az európai civilizációnak; az egyén társadalmi helyzetét nevezi szerencsének.

Lotzán ülő öreged:

„Úgy van, meg fzőllamlik lótzának végébenn

Egy Öreg, mosolyog Gazdának szemébenn,

Vaj ki! nyílás vólna emberek' fživébenn,

95 Úgy mond, ítélnémnek mind ezek fejébenn.(...)

[a Szerencse]

Fényesebb erköltsnek el rendelt jeleket.

Tsillagot, pántlikát, 's arany keresztek

Tsak vaktábann osztván, a jobb embereket

Le veri: így tsalja a' Fejedelmeket. (...)

Igy sorsra botsátván Vezéri Páltzákat,

Ezreket, Százakat, Kapitányságokat

Több e' féle Hadi Nagy Méltóságokat

El osztott, 's okozott ezer panaszokat

Mert ő nem tekintvén régi érdemekre,

Sem tett szolgálatra, sem a' vett sebekre,

Történetből emelt sokakat Tisztségre,

Több fizetés, több kontz jött al emberekre.” KSz 169, 172.

agyatlan vén Afzfony: Mária Terézia.

Homok Dombon: Pesten.

20.

96

97 **Kézirata**

Ogy 2. 48., No 21 EF, vízjeles (HONIG).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A levél tisztázat.

Magyarázatok

Y-noknak sorsárol: a magyar nemességre céloz.

nyerge, bugyogója, lova: számadó tiszti feladatokat is ellátott ekkor.

a mi Annibálunk: Hadik András.

Friderik. II. (Nagy) Frigyes porosz uralkodó (1712–1786).

16 *Plus Togae* (lat.): a talárok sokkal inkább kárára voltak a köznek, mint a vérték. (Szó szerint: több

18 talár sértette meg a köztársaságot, mint páncél.)

Pálffi János. Barcsay a békeszerzöt látta ekkor benne.

29 Sz István keresztyét viselő fél német fél tót parokás Irodeák: talán Kollár Ádámra utal.

33 *óláh püspökséggel*: az erdélyi ortodox román püspökség 1761-től létezett; 1784-től Nagyszeben székhellyel. Személy szerint itt Gherasim Adamovici (1733–1796) szebeni román ortodox

34 püspökről lehet szó, bár a hivatalos beiktatására csak 1789-ben került sor.

35 mostani ifju Trajanus: II. József.

43 Arzatzidesek: Artaxerxesek (itt békeszerzők).

Mithridatesek: Mithridatész (a többes számú alak a katonai személyeket, politikusokat jelenti).

Vos cinis exiguus (lat): Ti mint csekély hamu és fagyos árnyak nyugodni fogtok.

Kézirata

58 OL Budapest, P szekció, 523, 10. csomó, 702–703. Az Orczy család gyűjteményében.

MegjelenéseA vers: *Együgyű életnek ditsérete*. KSz 226–228., *Együgyű életnek dicsérete*. Szira 43–45.**Szövegkritika**

A szövegnek címe (*A kenyér mezei pór*), mottója van, a KSz nem vette át ezeket. A kéziraton nincsen keltezés. Úgy véltük, az 1773-as nyári levél része lehetett. A fogalmazványon nyomon követhetők a gondos szövegformálás fokozatai (a szinonimák mérlegelése, a jóhangzásra, fegyelemzett rímképzésre való törekvés). Kristóf György tanulmánya óta tartják Barcsay versének. (EPhK 1914.790.) „Csonkán maradt” – írja róla Szira, de az ő példányában máshova van bekötve. A *Költeményes Szülemények* levélváltás-részének utolsó darabjai közé tartozik a vers. Révai Miklós címet változtatott (lásd feljebb KSz), és elhagyta vers elejéről a mottót.

KSz: kópjája (dandárja helyett)

KSz: szekerét (szekerit helyett)

KSz: ügyelt (igyelt helyett)

KSz: Mít kérjek? O Király!

KSz: Jobbá teheted e

18 KSz: Melyly földet mivelek

23 KSz: 'S véreket

26 KSz: kaponyák

40 Magyarázatok

41 II. József első és leghosszabb erdélyi látogatására 1773. május 11. és június 11. között került sor (ezt később két rövidebb követte 1783-ban, illetőleg 1786-ban). A II. József utazásaihoz kapcsolható anekdotát Barcsay átírja: nem a filantrópiát, a felvilágosult eszméket a gyakorlatban is alkalmazó 47 népbárátot látatja, hanem azt, aki kapja a leckét: a földművelő önérzetes, egyszersmind sztoikus válaszai nem élet-, hanem létfilozófia kifejezői.

22.

Kézirata

Ogy 2. 49., 22 EF

Megjelent

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

Je vous sois bien obligé... (fr.): Teljesen leköteleztél, kedves Orcanesem az üdvös vélemény által, amelyben részesíteni nagylelkű voltál: meg is kísérlem a veled való életet, de nem azért, hogy megalapozzam szerencsém, hanem az édes érzésért, hogy le vagyok Neked kötelezve, Erényes Ember! Irántam való legszentebb érzéseid sugárlásából tetted bizonyára. De ismerek-e engem Bayard? De igaz van-e mindenkori Bayardnak? Ó, jaj, szégyellem magam az emberek nevében, amikor rászánom magam, hogy bevalljam neked: az irigységnek szolgálatom ki magam, amikor egy szintre helyezkedem ezekkel az elmékkal, akik ismerni vélnek: elég boldogság az nekem, ha apróságokkal mulatva magam tévútra vezethetem a kíváncsiskodókat. Ifjúságom hevében olvastam Voltairet, szórakoztatott és közben sok előítéletből kigyógyított, mostanában is néha itt alszik valamelyik könyve az asztalomon. De Epaminondas két leánya és Cato halála párnám alá rejtve követnek mindenfelé. Széptevésem a műzsáknak mulandó időtöltés: ebben a tekintetben nem ismerek magamnál állhatatlanabbat. Úgy bánok velük, ahogy a kacér asszonyokkal szokás, ragaszkodásom egy napnál nem tart tovább.

Landerer uram: Landerer könyvnyomtató.*Kártigám:* Mészáros Ignác regényéről van szó, fordítás németből: 1772-ben jelent meg.*Aequa petis, tamen haec...* (lat.): Méltányosokat kérsz, mégis ezek a vágyak, amelyek iránt jó reménységet táplálsz, elavulnak.

Imádságos könyvet: Cserey Farkas Bécsben adta ki 1772-ben *Isten anyjának... Szűz Máriának lorétomi litániában lévő nevezetek rendén folyó dicserete* című könyvét.

23.

16

18 **Kézirata**

19 Ogy 2. 50., N. 26 (áthúzva) No. 10., N. 23. EM.

19 **Megjelenése**

19 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *A szerző élete módját változtatja*. KSz 93–21 96., *A szerző élete módját változtatja. Orczy Lőrincnek*. Szira 101–103.

24 **Szövegkritika**

32 Talán felelet Orczy verslevelére: *Élete módjának változásáról* (KSz 165–167.). A verslevél keltezéssel, megszólítással indul, címe nincs.

KSz: A szerző élete módját változtatja (cím)

KSz: ébreszgetsz, Társ! vígabb notára

KSz: szerez Lelkünkben

KSz: nem mivel rózsákat (és -at rimbokor következik)

KSz: számtalan pénzében

KSz: Mennyi boldogságok

KSz: méhéből és -ől rímek (ő-ző szóalakok: nélkül, könyvből, mélységéből)

KSz: *Napnak Bárkája* (kiemelve)

KSz: imádságra

KSz: még

24

KSz: talál

KSz: tzinált

KSz: tüstént

KSz: Katonákat

31

KSz: Tsárok

33 **Magyarázatok**

34 Harmintz esztendeje: Barcsay 1742-ben született.

35 hírem nélkül: értsd: szándékom ellenére.

49 Vagyon Krimieknek egy egy roppant ládája: a pandóra bajt hozó szelencéjével ellentétes mítikus-kultikus tárgy, frigyláda, szampó?

Lojola gyermekeinek sorsát: a jezsuita rend működését 1773-ban tiltotta be XIV. Kelemen pápa. De a fenti Orczy-verslevél zárósorára is utalhat Barcsay: „Kezdjük és danoljuk Loyola ódáját.” KSz 167.

Burboniai ház: a Bourbon uralkodóház.

Cserey hymnussai: id. Cserey Farkas Bécsben adta ki 1772-ben *Isten anyjának... Sz. Máriának lorétomi litániában lévő nevezetek rendén folyó dicserete* című könyvet.

György uramhoz: Richwaldszky Györgyhez.

24.

Kézirata

Ogy 2. 51., No. 16, 24 EF. Piros pecsét.

Megjelenése

64 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

76 Bizonyos aláhúzással kiemelt soroktól és egy javítástól (<eltörölni>elmosni) eltekintve tisztázatnak

78 tűnő kézirat.

Magyarázatok

Iusta petis, tamen haec... (lat.): Jogosakat kérsz, mégis ezek a vágyak, amelyekre áhítazol, elszürkülnek (elernyednek).

Ágis authora: Bessenyei György. Bessenyei 1773. december 7-én kérte felmentését a Testőrségtől.

Jancsi: feltehetőleg Radvánszky Jánosra céloz.

En la faveur... (fr.): barátunk érdekét tartva szem előtt.
Freret: Fréret, Nicolas.
Les guerres... (fr.): A vallásháborúk okát az udvarnál kell nyomozni.
Scheccsianok: Wieland *Aranytükör* című regényére utal.
Budát ajánlásod alatt préselik: Bessenyei *Buda tragédiáját* (Posony 1773.) Orczynak ajánlotta.
Petropolyi: Szentpétervári.
Constantinopolyi: Konstantinápolyi.

25.

Kézirata

Ogy 2. 52., N. 28., vízjeles papír (ZOONEN).

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg elsőször. A vers megjelent: EME 145., Egyed 148–149.

Szövegkritika

Tisztázat, két apró, stilisztikai jellegű javítással.

Magyarázatok

fatrapaságot: (átv. ért.) fényűző gőgömet.

Ki lehetett az a három személy, akiket Barcsay emleget? Feltételezésünk szerint Orczy Lőrinc, Richwaldszky György és Forgách Miklós.

Cyrus vendégahját: a történelem régi és kortársi nagy uralkodóit összehasonlítva: politizálva.
Tokay bor, tudomány, végre barátság: a társas élmény, a mámor fokozatai.

Én Nem olly...: az eltávozó Bessenyei Györgyre és a Bécsben maradt Baróczi Sándorra utal.

Parnallzusnak egyik kedves fija, György: Bessenyei a magyarországi református egyház bécsi ágensének szerepkörét vállalta el.

Tráján minap látta: II. József hadiszemléjére utal.

26.

Kézirata

Ogy 2. 53., No 24, 26 EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 146.

Szövegkritika

A kéziraton látszik, hogy nem egyszerre készült: a vers utáni prózai rész későbbi kiegészítés.

Magyarázatok

A történelmi események kapcsolata a csillagok járásával ókori toposz.

Tum facile et proum est superos ... (lat.): Akkor könnyű és kézenfekvő semmibe venni az égiek tanúságát, midőn nincs halandó, aki ismerné azt.

Ut fint Tibi... (lat.): legyenek neked szelídek és szűziesen lágyak a gyümölcsök, és fejj bőségesen.

Musák fugallásábolis: szerelemes verseket is.

27.

Kézirata

Ogy 2. 54., No. 25, 27 EF, vízjeles papír (HONIG).

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Hamvazó szerdára*. K Sz 101–105., *Hamvazószerdára*. *Orczy Lőrincnek*. Szira 105–108.

Szövegkritika

A verslevél keltezéssel és megszólítással kezdődik, a versnek nincs saját címe. Révai a mitológiai és történelmi jellegű tulajdonneveket aláhúzással mind kiemelte.

KSz: Hamvazó szerdára (cím)

KSz: Papodra

KSz: Barátom! Letzkédet

KSz: Hagyd, ébresszen

KSz: ál artzás

KSz: lótzáján

KSz: tolakodtam

2 KSz: téve

4 KSz: *Sybaris*

7 KSz: e' szívemet (érzszemet helyett)

8 KSz: Nem tudom, Társ!

11 KSz: fákat

13 KSz: képzelném

14 KSz: ágat (és négy soron keresztül -a- rímhangzó)

18 KSz: lefejtven fújod

18 KSz: Hagyd, jusson

19 KSz: még te

23 KSz: Az én Ketskéim

25 **Magyarázatok**

28 A kezdő kérdés az ihlet tréfás megnevezése. Fontos a kapcsolat hangsúlyozása kulturális toposzok (művészet) és a mindennapi élet képe között. (Én ezt csak éneklek, te pedig valójában éled.)

32 Mezgésen: értsd mézgásan.

49 Nagy Frigyes jelenkori seregeit. Kérdésfelvetése széles látókörére, önálló gondolkodásmódra utal.

51 Vallyon Cesar legioinál..., vallyon Mátyás Király dandárj 's mostani Fritz táborába a szegény tiszt:

54 nyilvánvaló Barcsay komparációs hajlama. A katona megbecsülése tekintetében veti egybe az ókori Rómában, a háromszáz év előtt Bécsset vívó Hunyadi Mátyás vagy a sikeres porosz császár, Vallyon akamaé az udvar Diétát hirdeni?: nem került sor országgyűlésre.

32

28.

87 **Kézirata**

Ogy 2. 58. No. 22., 31 EF. A vers kézirata kéthasábos elrendezésű és prózai részben folytatódik.

Megjelenése

89 A vers: EME 148., Egyed 2001. 138. A szöveg többi része itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Feltehetően válasz Orczy *Panasz az öregségről* című versére. KSz 215–216.

Magyarázatok

A görög mitológia ihlette allegorikus szerelem-mese mint egy hasonlat kifejtett hasonló eleme jelenik meg. A záróstrófa a vallomás (a hasonlított). Erősen érezhető a versen Poussin *Voyage a Cithère* című képének hatása.

Kényesebb: választékosabb, „irodalmibb”.

29.

Kézirata

Ogy 2. 71–72. N 29 áthúzza, N. 11. Külön érdekessége a kéziratnak, hogy két vers közötti prózai üzenetek is versformába tördeltek.

57 **Megjelenése**

A levélből közölte a verseket Révai (maga látja el címeikkel): *Tábori gyakorlás Rákos' mezején*. KSz 96–99., *Előbbi lakásától búcsúzik*. KSz 100–101. és az ő nyomán Szira: *Tábori gyakorlás Rákos mezején*. Orczy *Lőrincnek*. 103–105., illetőleg *Előbbi lakásától búcsúzik*. 29–30. Ez utóbbit Szira a „versek” közé sorolja, nem a levelek közé.

Szövegkritika

Révai kronologikus sorrendben közölte a leveleket, ha el is hagyta a levelek prózai részeit. Sejthető, hogy kezében járt az egész leveleskönyv. Szírának már az egység ismerete nélkül kellett szerkesztenie.

- KSz: bab történetedet
- KSz: tüstént
- KSz: előmbenn
- 46 KSz: Sirásra
- 47 KSz: Styrnon
- 49 KSz: Márs
- 50 KSz: derék Had
- KSz: Kübörre
- KSz: öltözik, siet
- KSz: Elme s Vitézség.
- KSz: formábann
- KSz: oldalábann
- KSz: kölkezőse
- KSz: eszközöket
- KSz: gyomrábann
- KSz: kősziklábann
- KSz: koszorúdat
- KSz: tudom;
- KSz: kékesednek
- KSz: derei.
- KSz: szűrös
- KSz: nyegni
- KSz: zöldültetek
- KSz: éjtszaknak
- KSz: tsodálatos
- 5 KSz: Phoebus oltárjain
- KSz: Nimpháknak
- KSz: titkomat

Magyarázatok

- 4 A két vers közötti prózarész is versformába tördelve jelenik meg a levélben. Talán, hogy politikai
- 5 tartalmaira a postamester – a hivatalos szem – ne figyeljen fel.
- 6
- 9 Pro nunc sede vacante... (lat.): jelenleg, midőn nincs betöltve a szék.
- 10 Vásárba akarnak avatni: a katonai előmenetel egyik akkor lehetséges változata: a seregvásárlás.
- 11 Mint világi versszerző: tudomásunk szerint itt nevezi magát egyedül így, de fontos az identifikáció
- 15 mindkét eleme (világi, versszerző).
- 16
- 18
- 19
- 20 **Kézirata**
- 22 Ogy 2. 76.
- 22 **Megjelenése**
- 23 A teljes levél itt jelenik meg először. A versek megjelentek: EME 150–151.
- 24 **Szövegkritika**
- 26 A levél tisztázata.
- 27 **Magyarázatok**
- 28 A mókás szavak szigorú kritikát fednek – az udvar belső politizálásának személyes összetevőit
- 29 sorolva, a császárnő bírálatát végzi a szabadságos katona.
- 31
- 33 Ifjú képeddel ebédlék: valamelyik Orczy-fiúval, talán Lászlóval.
- 35 Dietrichkő: értsd: Dietrichstein.
- 38 Terka Anyánk: Mária Terézia.
- 39 Josephel: II. József császárral.

30.

31.

Kézírata

Ogy 2. 80–81., 46 EF, N 14 . Vízjeles papír: HONIG & ZOONEN. Felismerhető az arany porzó.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Barcsay báró Orczának midőn a vizek folyásának egyengetésére rendeltetett volt.* BGyT 64–67., *Bodrog s Tisza vizsgáltatásakor.* KSz 107–109., *Barcsay báró Orczának midőn a vizek folyásának egyengetésére rendeltetett volt.* Szira 84–85.

Szövegkritika

A KSz-beli cím Révaitól származik.

A kéziratban semmi nincs aláhúzással kiemelve, a KSz-ben: Gangesnek, Nilusnak, Tigris, Eufrát, Pactolusnak, Baharem, Pégu, Bassorai, Cocos. Szira Császár Elemér nyomán (Cs. E.: *Orczy és a Tisza-szabályozás.* Századok 1908.) a vers keletkezését 1774-re valószínűsíti. Szira továbbá a BGyT-féle szöveget vette alapul, amelynek utolsó sorai az Orczának küldött változatától (és a KSz-ben közöltől) kissé eltérnek a szórend, a mondatfűzés tekintetében). A vers különben a Barcsaynál ellipszist, továbbgondolnivalót jelző --- (több gondolatjel) megoldással ér véget.

BGyT: Számtalanná tészem kényes izlésimet,
Sokkal kedvesebbé a levegő-eget,
Fű-szerszámmal üzvéen a бүdös felleget;
Ott, hol múlatok, lész hívságok gyűlése...

BGyT: a' tél

BGyT: Szakállas

BGyT: Nevetik,

BGyT: íríz, Barátom,

BGyT: folyáárol.

BGyT: tehén

BGyT: fővényeit

BGyT: vizeit:

BGyT: kezdetét, hafonló

BGyT: jó szívű

BGyT: esnek

BGyT: tsak

BGyT: e'

BGyT: Eredj

BGyT: Baharim

BGyT: Szedj

BGyT: Rakd-meg

BGyT: Meg-lád'

BGyT: Korinthus

BGyT: szóllott

BGyT: Hatzeg

BGyT: fajkámát

BGyT: Vellek

BGyT: Bafa

BGyT: méneféből

BGyT: бүkkes

BGyT: Tölgy

BGyT: hernyóimmal

BGyT: medve, majom

BGyT: trutzodra léfzek...

BGyT: Számtalanná tefzem

BGyT: S' fokkal kedvesebbé a' levegő eget

BGyT: üzvéen

BGyT: Ott, hol múland léfz hívfágok gyűlése...

BGyT: Ó! Cives, Cives, quaerenda pecunia primum est, Et vritus post --- Horat. (Ezt a levél prózai részéből emelte ki mottóvá Bessenyei!) Egy nap Sokrát Corinthus rév partyán, el felejtén, hogy

- 39 tanítványai között vagyon, kikkel fétált a' fok drága portékáknak látására így kiáltott fel...
 41 (Bessenyei jegyzete).
 42 KSz: Tsodát
 43 KSz: Barátom! Bodrognak
 46 KSz: tehén fejű
 52 KSz: hajotskádat
 54 KSz: sajkámat
 55 KSz: majom', medve', sertés'
 56 KSz: borzas
 57 KSz: mézt hozó
 71 KSz: boszszudra lészek

Magyarázatok

Entzenbentzel: csecsebecsével.

O! Cives, cives... (lat.): Polgár, ó, polgár! Gyűjts pénzt legelőször is, aztán / Jöjjön majd az erény!

- 9 Horatius *Episztolák I. könyve*. I. 53–54.
 9 Multiplicasti gentem... (lat.): megsokasítod a népet, de az örömet nem.
 11 Majd ha Hazámb* vélfzem lakásom: vagyonához csak akkor juthatott, ha családot alapít (ha tehát a
 27 katonai szolgálatot is befejezi). Erre azonban csak tizenkilenc évvel később, 1794-ben került sor!
 35 Braschÿ Cardinalis: az új pápa személyéről tudósítja barátját.

46

48

32.

50

52 Kézirata

Ogy 2. 82., 47 EF, a piros pecsétviasszal erősen be volt zárva. Vízjel: AB; és Ogy 2. 297!, 231 EF,

62 No. 20 vízjel: HONIG ZOONEN.

71 Megjelenése

Az 1775. április 11-i nagyszombati levél itt jelenik meg először a verssel együtt. A vers: *A*

74 *Békességhez*. BGyT 60–64., *A Békességhez*. KSz 127–130., *A békességhez*. Szira 38–40.

108 Szövegekritika

Az utóirat francia nyelve rejtőnyelvként szolgálhatott: a cenzúra szigorodása idején a politikai

111 eszmék történetét nem volt tanácsos hangos szóval emlegetni.

A mottót Révai elhagyta. (Omnibus una quies, operum, Labor omnibus unus Virg. Georg.)

Szükséges volt tartalmi érvek alapján ide illeszteni a verset, habár Barcsay levélbeli állítása szerint egy évvel korábban keletkezett. A nagybányai anyagban a csomó végére keveredett.

BGyT: Omnibus unaquies, operum, l'abor omnibusum (Virg. Georg).

BGyT: békesség

BGyT: paranfsolfz,

BGyT: intellz

BGyT: földnek

BGyT: Méduza

BGyT: önti

BGyT: királyoknak

BGyT: menykövet ÖÜET

BGyT: hová

BGyT: vér-ontást?

BGyT: E' föld

36 BGyT: bújdosni

38 BGyT: fel-zúdula

39 BGyT: Néreus

40 BGyT: el-süllyedt

41 BGyT: fővényeit

42 BGyT: veszélyével

43 BGyT: népeit

47 BGyT: oh

48 BGyT: ditsősségét (dühösségét helyett)

54 BGyT: helyéről

- 56 BGyT: Csillagzatok
 58 BGyT: S t'fendelléget
 58 BGyT: forfától
 59 BGyT: Lakván,
 60 BGyT: A' föld
 62 BGyT: oltáraink
 63 BGyT: duna
 65 KSz: A' Békefléghez
 65 KSz: hunja
 70 KSz: Médusa
 71 KSz: süllyedt
 77 KSz: Kayug'
 78 KSz: annyibann
 83 KSz: folyja
 91 KSz: adományit
 95 KSz: tartományit
 101 KSz: tudományit
 105 KSz: Leányit
 107 KSz: Békeség
 36 **Magyarázatok**
 42 Alkudt tettem: a toscanai Lipót seregéből (ott vásárolt ezredét eladva) a Kálnoký huszárokhoz kívánt
 42 főstrázsamasteri rangban átlépni, ennek a cserének tizenegyzer (forint) lett volna az ára.
 62 Vasas tekenyömb*: nehézfegyverzetben.
 92 Le livre (fr.): Ezt a bölcselet- és politikatörténeti könyvet olyan feltétellel vásároltam fiad
 94 önagságának, hogy odaadja Neked is – nekem magamnak is megvan, de nem ilyen szép kiadásban.
 98 Amit róla mondasz, kedves barátom, kissé hízeleg a hiúságomnak, már ami a választást illeti; de nem
 106 szemérmertlenség azt állítanom, hogy ez a legnagyobb dicséret erre a munkára nézve. Valóban
 107 kíváncsi voltam véleményedre. Ennek annál is inkább örülök, mivel megerősít korábbi
 108 meggyőződésemben.
 109 A család szentsége a szüzességi fogadalomnál célszerűbb az emberi faj fennmaradása tekintetében.
 110 A magyarság mint a kereszténység ellensége (Attila pusztító serege révén), később mint a régi
 hiedelmeket hűtlenül elhagyó keresztény nép jelenik meg a versben.
 6 Testvérinkis Kayng partyára érkeztek: a Távól-Keletre szakadt etnikumról mint a magyarok
 rokonairól beszél.
 12 A vers az „inter arma silent Musae” mondás ellenverse: ha istennek tetszők (értsd: szépek, hatásosak)
 29 a versek, az a békességnek köszönhető!

33.

Kézirata

Ogy 2. 83., 48 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A szöveg tisztázat.

Magyarázatok

Dolgomnak vége: a seregvásárlást-előléptetést érti.

Calvin s Luther ffjai: a reformátusok és a lutheránusok (evangélikusok).

Egrý püspöknek megaláztatását: lásd Orczynak az egri egyházfővel való konfliktusát.

A Romainak soha Nemzetek Külömbségén nem törődtek: zavarja az osztrák állameszme felismerése.

Dervis György: Richwaldszky György esztergomi püspök.

Ízép Kutba: Schönbrunnban.

34.

Kézirata

Ogy. 2. 87., 31 EF

5 **Megjelenése**

23 A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Újlag való ébresztés vers írásra*. KSz 105–107.; *Egy jó barát beteg barátjának Orczy Lőrincnek*. Szira 88–91.

26 **Szövegkritika**

37 Felel rá Orczy *A haldokló Hattyu* című versével (KSz 181.), amely e vers zárlatához illeszkedik.

39 Orczy: A' haldokló Hattyú

Haldokló Hattyúnak végső keserveit

Meg hallván, bús fízüvel könyveztem könyveit:

Halál kérésemre ölö efzközeit

Le rakta, 's hozfízabbra nyújtá efüzendeit (KSz 181.)

Ezt a levelét aláírta a költő (Barcsay néven)!

Báróczi Marmontelt: Báróczi *Erkölcsei mesék* címmel fordította le Marmontel *Contes moraux*-ját (megjelent: Bécs 1775).

KSz: Hajdan

KSz: nézem Guilbert' (Mézzé, Guilbert helyett)

KSz: Szunyadó

KSz: métsnek (mecset helyett)

KSz: Mondd meg, édes Múzsám!

KSz: Hagyd

KSz: tárgya hiv sziveknek

KSz: Éhezett sváboknak

KSz: léssen Nemzetünkre

KSz: egymás fülébe

KSz: Filep

5 KSz: tziirkalmábann

7 KSz: hatarában

10 KSz: midón

10 KSz: éhezni

15 **Magyarázatok**

19 Versszerző ízédelgése: az ihletállapot, a fantáziálás megnevezése!

28 A vers valóságos invokáció a múzsához.

39 Báróczi Marmontel.: Két Báróczi-próza fordításról van szó: az *Erkölcsei mesék* Marmontel-

44 magyarítás (franciából), az *Erkölcsei levelek* az osztrák Dusch munkájának magyarra fordítása.

46 Mindkettő az erkölcsi irányú érzékenység jegyében fordult elsősorban nőolvasókhöz. Vö. Vörös

48 Imre: *Két periódus határán* (Báróczi Sándor fellépése). In *Fejezetek francia–magyar fordítás-irodalmunk történetéből*. Modern Filológiai Füzetek 41. Akadémiai Kiadó, Bp. 1987. 163–182.

55

62

65

35.

Kézirata

68 Ogy. 2. 89., 53 EF.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Táborból irt levélnek az eleje*. KSz 110., *Táborból irt levélnek az eleje*. Orczy Lőrincnek. Szira 110.

Szövegkritika

Az első költemény valóban csak bevezetésnek tűnik, hirtelen szakasztja félbe stílusfordulattal, prózamonddattal a szerző.

Magyarázatok

Csarabý: Barcsay anagrammája.

Cziró: Orczy anagrammája.

36.

Kézirata

Ogy 2. 90., 53 EF

Megjelenése

Egy Nagyságos asszonyoknak intésére. KSz 110–114.; *Egy nagyságos asszonyoknak intésére.* Szira 58–62. Az utolsó két versszak megjelent: Egyed Emese: *Barcsay-filológia.* NyIrK 1996., ill. EME 58–65.

2 Szövegkritika

2 A vers címe az autográf kézíraton: *Egy vers-szerző özvegynek, ki egy levelében intett, ne szerelmeskedjem.*

Nem tudjuk, ki ez a néne. Barcsaynak több testvére volt, kapcsolattartásuknak nincs nyoma a hagyatéki pört követő évek (az 1760-as évek) után. A cím megváltoztatása a szerzőről kialakítandó kép érdekében. Vö. még EME 58–65. (a kézirat és a KSz-változat egybevetése).

Az utolsó két versszak, talán mert a kéziratban külön lapra került és elkeveredett, nem került be KSz szövegébe.

KSz: *Egy Nagyságos asszonyoknak intésére*

KSz: Drága néném!

KSz: te, Phoenix

KSz: tsoda

KSz: nőttek

KSz: a' szép a' jó

KSz: ditsőséges

KSz: éjtszakákat

KSz: fűtna

KSz: Várasak

KSz: artzával

KSz: üdvözlőm

3 KSz: Tsászár' udvarában

7 KSz: kúlts

9 KSz: zsebjen

10 KSz: Hazánk

24 KSz: tisztétől

25 KSz: onnét

28 KSz: játszó

33 KSz: gyűrűzött

35 KSz: melylyét

43 KSz: ragyáit szívének

45 KSz: artzával

50 Révai továbbá kiemelt neveket: Flóra, Daciábann, Vénus, Minerva, Diánának, Mómus, Chloét,

52 Dámont, Alexis.

52 Magyarázatok

66 Ezer tárgya vagon érzékeny szívemnek...: a szívnek (közeli) tárgya van, az érzékszervek (a szem, a

70 fül) erkölcsi beállítást receptorok, a lélek a célok kialakítója, tehát a legnemesebb személyiség-

73 összetevő e gyors poétai önértékelésben. Radvánszkynek írott (verses) levelei közül négy maradt

74 ránk az 1771 és 1776 közötti periódusból, lásd KTÉ XXI. 250–281., ill. Baros Gyula 1911.

82

85

89

91 Kézirata

Ogy 2. 93., kisméretű levél: 18,6/11,1 cm.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat.

Magyarázatok

A szabadságról való munkádnak neve léssen *Befzélgetés.* *Discours:* fontos, hogy a KSz-ben szerzőtlenül megjelent Orczy-poéma születésénél Barcsay bábáskodott, s hogy ezek szerint címjavallata is volt. A végül a KSz-ben *Futó gondolat a Szabadságról* címmel megjelent munka így

nem jelzi már címében is, hogy benne egyrészt válaszról van szó egy Barcsay-megfogalmazta kérdésre.

Pajtás! Azt kérdezted minap leveledben

Szabadság mi légyenn 's lakik melyly szegletben (KSz 3.),

másrészt, hogy a keretrészt is figyelembe véve egy kis kopasz ember és a szerző közös történelemértelmezése, „beszélgetése”, diskurzusa zajlik. (KSz 3–60.)

Tót Socrates: Kollár Ádám.

38.

3

Kézirata

Ogy 2. 94., mérete kisebb a többienél (11,5/18,5 cm).

Megjelenés

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A keltezés ráírással javítva (az első változat olvashatatlan).

Magyarázatok

A SKatulkát csak hozd le: a verses dobozt.

- 9 Az Indiai Királynak szentelt napok: talán a szerelem napjai.
nehéz kedvűségbe esem: melankóliába esem.

39.

Kézirata

Ogy 2. 291.!

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A datálatlan levélkét tematikai megfontolásból illesztettük ide.

- 9 **Magyarázatok**
10 Talán Pozsonyban lett volna ez a találkozás.
11 Meghallásra: kihallgatásra.

40.

Kézirata

Ogy 2. 90., No. 226 EF

Címzése: Pour Monsieur le Baron d'Orczy le Général à la Rose. Pecsét feltörve.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 156–157.

Szövegkritika

A levél datálatlan. Tematikai megfontolásból illesztettük ide.

Magyarázatok

- 8 Rosához érkezettél: szállása a rózsánál volt.
Lankadok: senyvedek.
Groff Miklos: Forgách Miklós gróf.
Ellenkező történetek: értsd: mostoha sors.
György barátunk: Richwaldszky György.

41.

Kézirata

Ogy 2. 95.

OL P szekció 523., 10. csomó, Varia 695–701.

Megjelenése

- 4 Itt jelenik meg először a teljes levél.

- 5 Melléklete megjelent: „*Scythia vagyok*”. *Kézírtas paszkvillus a Demonstratióról – Sajnovitsnak*. In
 10 Nyelvtudományi Közlemények. A MTA Nyelvtudományi Intézetének folyóirata. 97. kötet,
 12 Budapest 2000. 246–260.; Egyed 2001. 95–100.
 13 A vers megjelent: *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak*. KSz 231–234.

Szövegekritika

Ez a levél segített az eléje besorolt kisebb üzenetek datálásában. Ugyanígy fontos más szövegek szempontjából is: a *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak* (KSz 230–234.), a *Futó gondolat a Szabadságról* (KSz 23–60.) és a *Fejér Tatárok történeteiről* írott művek miatt is.

Szira Orczy művének vélte a verset, nem vette fel a Barcsay-verskötetbe. Az EME szövegei közé sem került be, mert a könyv megjelenése után sikerült a levelet azonosítani az OL-ban. Koppi Károly jezsuita történész iratai között is megtalálható egy Sajnovits munkája ellen kidolgozott cáfolat: OL Fol. Lat. 392. (Caroli Kopp: *Notata*. 66–69.) Megléteére Kecskeméti Gábor volt szíves felhívni a figyelmet; önzetlen segítségét itt köszönöm meg. Úgy tűnik, Barcsay versét Koppi, akivel folyamatos baráti kapcsolatban állt, jegyzőkönyvébe másolta; néhány fogalmat aláhúzott, lábjegyzetben latinul meg is magyarázott. Egyéb változtatásokat is tett a szövegben.

A megszólítás lenne a paszkvillus címe: *Tuttevas Bérasztalom!* A keltezés mókás hely- és időrejtés, az aláírás is fiktív. A kézírás és az előző levél utalása, utasítása teszi mégis valószínűvé Barcsay szerzőségét.

KSz: *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak*.

Koppi a mottó származási helyét Barcsaynál pontosabban megadja (Ovid. de Pont. L. 3. El. 2.) és a címet a következőre változtatja: *Tuodos Bérasztalom!* Úgy tűnik, korábbi szöveg Barcsay verse: ezt bemásolja jegyzőkönyvébe Koppi és néhány fogalmat, személynevet aláhúz, majd lábjegyzetében magyaráz: száraz hal, málé, Hell, Sajnovits. (Molnár János szótárában *málé* szerepel, ezt a Sajnovits-féle megfigyelés a lapp *máles*-nek felelteti meg. „Malees a 2. megfigyelésből: Málás. Lapp jelentése: quodcunq;ue oibi genus. A magyarok Málé-nak hívják a bizonyos fajtájú placenta dulcist és plebis eduliumot.”

Magyarázatok

Barcsay katonai szálláshelye ekkor már Nagyszombat volt, rövid idő alatt Pozsonyban tudott teremni. A farsangi mulatságok idején korábban Pesten tartózkodott.

- 16 imé Sajnovitshoz való írásmat elküldöm: a *Szittyva vagyok nem lapon* című verssel kezdődő levélről van szó, amelynek verses része a KSz-ben is olvasható (a *Tsillag-néző Sajnovits és Hell hibái táfoltatnak*). Az álneves Barcsay-levél az OL-ban az Orczy család *Miscellanea* nevű csomójában található. (P szekció, 523., 10. csomó, 695–701.)

„Hac ego sum terra, Patriae nec poenitet, ortus. Ovid. Ex Pont.”

„E nép (vagyis a lapp. – E. E.) még ma is Európának a legtávolabbi északnyugati sarkából Finnarchián, Lappországon, Finnországon, Tatárországon át Ázsiáig terjed megszakítatlanul!” – *Demonstratio. Sajnovics János... Bizonyítás. A magyar és a lapp nyelv azonos*. Ford. Constantinovitsné Vladár Zsuzsa, szerk. Szij Enikő. ELTE Budapest 1994. 18.

- 16 Ide kívánczik a Demonstratio szöveghelye: „És noha a lappnak nevezett népek között ugyanaz a nyelv az évszázadok során mintegy homályba tűnt, és minden művelés híján már-már elveszettnek hittük: mégis jobb sorsot nyert Finnországban, Svédország tartományában és messze a legjobb sorsot Magyarország gazdagon virágzó királyságában; ahol már ATTILA és SZ<ENT> ISTVÁN első királyunk idejétől erős és szilárd volt és annyi évszázadon át pompásan kiműveltetvén, akár szavainak bőségével, akár ékes tömörségével, akár a lélek belső rezdüléseit kifejező hajlékonyságával nem marad el egyetlen keleti vagy nyugati nyelv mögött sem, sőt könnyedén felülmúl sokakat.” Dem 1994. 18. (Kiemelés – E. E.)

30 Vö. még: Békés Vera: *Nekünk nem kell a halzsíros atyafiság!* – *Egy tudománytörténeti mítosz nyomában*. Tanulmányok a magyar nyelvtudomány témaköréből. Szerk. Kiss Jenő, Szűts László. Akadémiai Kiadó, Budapest 1991.

42.

Kézírata

Ogy 2. 97. Felelet Orczy *Pesti Farsang* című versére. KSz 203–205., No <16> 17. Vízjele: HONIG.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Farsanggal történt verekedés Pesten*. KSz 115–117.; *Farsanggal történt verekedés Pesten. Orczy Lőrincnek*. Szira 111–112.

Szövegkritika

KSz: Hallám, Hív Társ!

KSz: Váras

KSz: dévajtságot

KSz: józan

KSz: szerettek

KSz: kedveltek

KSz: Higyd el

KSz: Jól tudom! Vén Apos

KSz: tsészébe

KSz: Várasoktól

3 Magyar–francia levél. A franciául írott közlendők diszkrét tartalmúak. A Koháry családdal kapcsolatos mondandóit a költő mindig valamiféle közvettséggel fejezi ki.

11 **Magyarázatok**

12 Primást fogadván: Forgách Miklós eszerint cigánymuzsikával szórakoztatta újlaki otthonában

13 barátait.

14 Vous saurez... (fr.): Bizonyára tudomása van már a Koháry család teljes csődbejutásáról. Kudarcot vallottak a színház dolgával és ezáltal elveszítették a gyerekek javait. Hatszázezer forintért

27 mindent eladják, hogy a hitelezőket kielégíthessék. Lásza be, mennyi együttérzésre méltók azok a

28 gyermekek. Gondoljon erre, kérem, és üzenje meg, milyen úton-módon lehetne valamit tenni értük.

31 Adieu. Kedves barátom, fogadja gyöngéd ölelésemet. És R. is. Utóirat: A szemle után májusban mindenképpen hazámba kell mennem. Verbóczy egy cikkelyéért éppúgy üldöznek, mint önt. Isten áldja. –

52

43.

54 **Kézirata**

Ogy 2. 99., 59 EF, nagyon kifakult írás.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Alírása: Barcsay. Pózába tördelt verssel kezdődik a harmadik mondattól: Igazak, és helyes azoknak érzelme... A „vers” vége: „Hit, fegyver, polgárság, erkölcs minden gátom.”

Magyarázatok

Barcsay többször is kijelenti, hogy jobb lett volna annyiba hagyni a sérelmet, feljebb nem vinni (hiszen a magas rangú egyházi előljárával szemben Orczynak mint sértett világi személynek, bár arisztokratának, nem sok esélye volt).

Gróf Koháryné: a csődbe jutot színházi intendáns felesége.

44.

Kézirata

Ogy 2. 100., 60 EF. Igen kisméretű levél: 9,3/11,4 cm.

Megjelenése

Itt jelenik meg először. Nem rímes próza, hanem prózaként tördelt szabályos vers található a levél elején. Kicsit el is vesz a levél komolyságából a verses ritmizáltság.

Szövegkritika

42 Magyar–latin levél.

Magyarázatok

Socrates: Kollár Ádám.

Vettem engedelmemet: engedélyt a hosszabb eltávozásra, a szabadság letöltésére.

Dáciába: értsd: Erdélybe.

A Plebanus mellé Difzón pásztorlaktatott: a kaján hangnemen túl figyelemre méltó a jellegzetesen felvilágosodás kori érvelés is: nincs privilégium, a disznópásztorl is emberszámba kell venni. Kristus Urunk nem áttalotta...: példázat a Gonosz és a Mindenható viszonyáról (Sátán Légió).

45.

Kézirata

Ogy 2. 102., 62 EF

Ismét prózába tördelt versről van szó.

Megjelenése

- 4 A teljes levél itt jelenik meg először. A latin rész megjelent: Kollár Ádám Ferenc levelezése. S. a. r.
6 Soós István. Universitas Kiadó Bp. 2000. 410–411.

7 Szövegkritika

- 19 Tisztázat, néhány kifejezése aláhúzással kiemelve. A Kollár-levelezésben az itt Fanatici agriensi... és az Iterum Vale közötti szövegrész mint ismeretlennek címzett, dátálatlan írás jelenik meg. A Barcsay
23 levelében megjelenő latin betét egy bekezdést nem tartalmaz az eredetiből, amely a MOL Széchényi anyagában található. Barcsaynak ez a levele a Kollár-levelet datálja is, a tartalmát is pontosítja, a címzettjét is egyértelművé teszi.

Kol: Bessenyeio (+++ helyett).

Magyarázatok

Vö. Barcsay korábbi levelével: Tornyos Nagy Izombath* 31 dik May ...az Udvar és egézf Bécs meg botránkozott az Egri fő pap gorombaságán – Socrates tegnap azt írta nékem hogy igazolja panafzodot, és már mindenütt el töltötte a titkos ízugolyokat. A latin nyelvű levelet valóban Kollár Ádám írta, a hivatkozott Egri tartuffe azonban nem a Soós István által valószínűsített személy.

- Fanatici agriensi... (lat.): A elvakult egri Calchas emberségből kivetkezett erkölcsi az Udvar és városunk előtt teljességgel közismertek. Nem tartom kizártnak, hogy ez az alak a törökök tanán felbuzdulva erőnek erejével és törvényteleniségekkel iparkodik a maga hatalmát kiterjeszteni. Mi, akik korántsem a fekete köntös hosszúsága, hanem a lélek tisztasága révén vagyunk igaz keresztények, mindannyian egykönnyen átalálhatjuk, hogy ezen elvetemült szándék szöges ellentétben áll a mi Isteni Mesterünk tanításával, erkölcsiével. Közös barátunk vonatkozásában a
- 39 magam részeről biztosra veszem, miszerint az az igazságtalanság, amellyel sújtani szándékoznak, mindennél súlyosabb és messzemenően kirívó azok közül, amelyeket rendszerint azok szoktak elkövetni, akik megjátszva a leghivatottabbak gyülekezetét, dorbézolnak. Kérdem én, vajon ki ne lenne tisztában azzal, hogy a legjelesebb férfiú és katona, Orczy, aki soha senkinek nem volt gyalázatára avagy becstelenségére, egy megbomlott s ennek következtében eszelős tehetetlen elme szitkozódásainak céltáblája? Mit se törődjünk azzal, hogy mint hetvenkedik, mint dagadozik kebele az egri Tartuffe-nek attól, hogy a Jeles Orczyt valósággal piszkolódásokkal es sértegetésekkel
- 13 borította el; ugyan kinek ne lenne tudomása arról, hogy ez az egri és a vele hasonszőrű emberek a paraguayi állatoknak azon rendjébe tartoznak, amelyeknek a lajhárság az ismertető jegye; ők azok, amelyek a közelükbe kerülő legtisztességesebb halandót is a reájuk jellemző ocsmány módon szétfeckendezett húgyukkal és ürülékükkel minduntalan összerondítják. Mindezeket és a hozzájuk foghatókat mi elsuttozhatjuk magunk közt, viszont nincs reá semmi mód, hogy a nagy nyilvánosság előtt felfedjük, mivel – be nagyon fájdalmas az egész! – pillanatnyilag az végtére a helyzet, csupán mi, világiak nevezetesen a katonák és a magunkfajta elátkozott tollforgatók védelmezzük vigyázon és erkölcsi jámborsággal vallásunknak szentségét és méltóságát; egyébként elkerülhetetlen az, hogy az emberiség javarésze általában barbárnak és emberi mivoltunkhoz méltatlannak tartsa azt. Különben a becstelenség aligha gyalázhatják büntelenül a derekakat, lévén, hogy az isteni és emberi törvények egyaránt módot adnak az elkövetett sérelem higgadt számonkérésére, valamint arra, hogy gyógyírt keressünk az ütött sebekre.
- Mindenesetre jómagam tölem telhetően iparkodni fogok, hogy az Egri Tartuffenek emberségből kivetkezett ezen tette tudomására jusson valamennyiünknek azok közül, akiknek tisztje az ártatlanság védelme és a becsületesek istápolása. Miként tanácsoltad, +++-be fogózom majd és általa cselekszem azt, ami a legcélravezetőbbnek mutatkozik.
- Egyetérték szülőfölded viszontlátására vonatkozó szándékkal, ámbár nem szívesen; majd ha nap mint nap távol leszel tőlünk, gondoskodj legalább arról, hogy leveleiddel könnyebben viseljük el

elutazásod tényét. Ég áldjon, lelkem jobbik fele, és tégy tanúbizonyságot arról, miszerint a te dákjaidal egy töröl sarjadtnak tartasz engem. Újólaj az Ég áldjon.

Je sois sensiblement... (fr.): Mélységesen megdöbbentett E* Püspök eljárása Orczy barátunkkal szemben. Higgye el, hogy ez a prelátus ugyancsak erőszakos, és miközben erővel akarja a katolikusok számát növelni, gyűlöletessé és nevetségessé válik, buzgalma ahelyett, hogy megtérítene a protestánsokat, elriasztja, még makacsabbá és még fanatikusabbakká teszi őket. Ez a sértés, kedves barátom alkalmat teremt Festetics grófnak, hogy árton ennek a családnak. Ha ír Orczinak, jelezze ellenérzésemet: lehet, hogy éppen ez teremt alkalmat Festetics Károlynak, hogy kibéküljön az ifjú Orczy báróval, akit eddig a pillanatig nem szenvedhetett stb.

Pontosan nem tudjuk, miben áll a konfliktus lényege, a kérdéses személy Esterházy Károly egri püspök lehet.

E* püspök: Esterházy Károly.

Bruckenthal: báró Bruckenthal Sámuel.

46.

48

Kézirata

OGy 2. 104., N. 16, EF No. 64., piros pecsét, vízjel (HONIG).

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers: *Egy hadi ember jó barátjának*. KSz 114–115.; *Egy hadi ember jó barátjának*. *Orczy Lőrincnek*. Szira 110–111.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó. A versnek a kéziratban eredetileg nincs címe. A szerkesztés érdekessége, hogy a prózába foglalás egybeesik a folio egyik paginájáról a másikra való áttéréssel (recto-verso).

48 KSz: Hiv Barát!

73 KSz: fzekeeredbenn

KSz: hangos tokájával (a rom. kölcsönszó – tóka – helyett)

KSz: Ficsór

KSz: furuglyáját

KSz: bundájábann

KSz: Sajtárjábann

KSz: botjábann

KSz: dudájábann

KSz: Elvezeti

Magyarázatok

Prunkulyaidhoz: (rom.) itt tréfás: csemetéidhez.

Károlyvári: gyulaféhvári.

3 Interes: kamat.

5 fél százig: fél évszázadig.

8 Meg unom végtére..., arrolis kell gondolkoznom: a civil élet feltételeire utal, de a hazatérés-
12 letelepedés előkészítése még csaknem két évtizedig tartott.

15 33 Eftendő leszek: tudásunk szerint 1742. február 2-án született Barcsay; 1777 februárjában
16 akkor 35. életévét kellett töltenie.

17 György barátunk: Richwaldszy György.

18 Kapornaknak idejő ura: ide helyezik Erdélybe.

19 fekete szoknyás vén Asszonyokhoz: (tréf.) a jogászokhoz.

23

47.

27

Kézirata

Ogy 2. 105., 65 EF

Megjelenése

45 A teljes levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

- 56 Kis Kopasz Ember: Orczy-versek mesebeli bölcse (1. *Futó gondolat a Szabadságról*).
56 Magyar Myot: Claude-François Xavier Millot világtörténetét Verseghy Ferenc kezdte fordítani;
58 börtönbe kerülésekor Bessenyei Sándor fejezte be a munkát (*A világnak közönséges története*. 1790–1791).

Írjunk mi...: A vers a kor írástudói között közkeletű meggyőződés kicsit módosított jelentésű kifejezője. Barcsaynál itt nem a művelni vágyott nagyközönséghez, hanem a kiszemelt hölgy szívéhez teremt(het) szabad utat a vers.

Berlin után vagy Paris után: kérdés, hogy a Habsburg Birodalom kormányzata a porosz vagy a francia politikai berendezkedést kívánja követni.

Dubos munkája: Jean Baptiste, abbé Dubos (1670–1742): francia történétíró, kritikus és diplomata, az akadémia tagja. 1734-ben megjelent munkájára célozhat Barcsay; *Histoire critique de l'établissement de la monarchie française dans les Gaules*.

48.

15

Kézirata

Ogy 2. 108., 66 EF, <22> 24, vastagabb papírszelet. Kicsi (10,5/17,5 cm). Vízjel: HONIG.

25 **Megjelenése**

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

49 A problémát a datálás jelentette. Életrajzi érvek alapján illesztettük ide.

Magyarázatok

50 Kaulerábét: karalábét.

A homok Dombok között: Pesten.

49.

Kézirata

Ogy 2. 107., 66 EF, vastagabb levélpapír, kisméretű levél. Címzése: Pour Monsieur le General Baron Orczi à son hotel.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A hátlapon az első rendező írásával: 1776 Bartsay B. Orczy Lőrincnek. Ennél több fogódzónk nem volt a datálásban. Feltételezzük, hogy Pesten tartózkodott Orczy is, a levél címzése, egész bizalmas

3 rövidsége is erre vall.

8 **Magyarázatok**

obester*: óbestertűnknek.

Caesart: II. József császárt.

Vous voulez (fr.), magyarul: Ön eszerint – mondotta egy filozófus egy leányzónak – meg akarja tanulni a filozófiát! Ó! Érje be annyival, hogy megsebzí az elmét anélkül, hogy megismerné, és hagyja ránk azt a tévelygést, hogy tudunk elmélkedni, anélkül, hogy megértőbbek lennénk.

50.

Kézirata

Ogy 2. 106., 66 EF. Kisméretű (18/11 cm). Vízjel: HONIG. Pour le Général baron d'Orczi à Son hotel.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 152.

7 **Szövegkritika**

8 A levél érdekessége, hogy ugyanarra a témára vonatkozik mind verses, mind prózai része, a pesti katonai táborozásról és Orczy, a jóbarát közellétéről.

Magyarázatok

Hadgyakorlatról van szó, és ebből az alkalomból II. József seregszemléjéről.

Kül Stráza: egybütt kül-örnek nevezi az örállást.
Miklos Groff: Forgách Miklós.

51.

Kézirata

Ogy 2. 115–116., 70 EF, piros pecsét.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Lakadalom' módja az oláhoknál*. KSz 117–121.; *Lakodalom módja az oláhoknál*. Szira 31–34.

Szövegkritika

- A levél fogalmazvány, néhány kifejezése aláhúzva és egy verssor is kicserélve (az áthúzott verssor pajzánabb volt mint az új – pásztori metaforikával élő – változat): Nem lévén Köntösöm Venus 9 ünnepére. Ezt a változatot küldte el mégis Orczsynak, és nem egy tisztázatot.
- 17 Lásd még: *Hol az egész vásár keres lakodalmat*. In Egyed Emese: *Olvásó nappal, író este*. Kolozsvár, 2000. 249–268.
- KSz: Farsangnak
KSz: Ál artzás Leányi!
KSz: fed
KSz: Szentiványi
KSz: Tótoknak
KSz: ifju
KSz: Múzsával
KSz: Bacace
KSz: hagyd
KSz: Fitsórnak
KSz: ígér
KSz: Még Juhász nem sípolt Zsili' havasain
KSZ: nem sípolt
- 3 KSz: kopaszain
3 KSz: Fel ül
5 KSz: Zephyr'
5 KSz: virradtra
7 KSz: fonyja
15 KSz: üstökét.
- 16 **Magyarázatok**
- 17 Barcsay fogékony volt a kulturális különbségekre, a szokásokra, a nyilvános látványosságokra: írt a
19 szlovákok pálinkaivásáról, a szászok lakodalmi felvonulásáról, a bécsi esküvő dísztelen
21 pragmatizmusáról, a pesti, a bécsi, az erdélyi farsangról. Az erdélyi románság szokásairól több
21 értékes megfigyelést épít be verseibe. A geinai (nála: biharhegyi) leányvásár ilyen korai
25 megörökítése dokumentum-értékű. (Ion Muslea szerint Barcsay, a magyar költő említi először mint
25 leányvásárt ezt a szokást, amelynek népszerűsítése szerinte másnak köszönhető; vö. Iacob Ferdinand
26 Miller: *Geographisch-historische beschreibung der Biharer Komitat*. Acta Literaria Musei Nationali
27 Hungarici, I. (Buda) 1818. 329–330. Ion Muslea: *Tirgurile de la Găina și Călineasa în însemnările*
31 *călătorilor, savanților si literatilor*. In *Cercetări etnografice și de folclor*. II. Ed. îngrijită de Ion
41 Talos. Ed. Minerva, București 1972. 349–388.
- 41 belzélje meg Konyi...: Konyi János műveinek két fontos iránya, az anekdotázás és az érzékeny
41 történetmondás közül inkább az utóbbira utalhat a szerző – például Florina és az elvarázsolt (kék
madár alakú) –, Sár mánt király párosára a *Várta mulatság*ból (1774-ben jelent meg).
Encore... (fr.) magyarul: Még két vagy három ehhez hasonló előléptetés – és érvényre jutnak
törvényeink. Spielbergbe (értsd: rács mögé) kerül a babona és a fanatizmus és koronát kap a
jóhízeműség. (Ez a francia szöveg aláhúzással kiemelve.)
Babilonba: Bécsbe.

52.

Kézirata

Ogy 2. 117., 71 EF, piros pecsét feltörve, HONIG vízjeles papír, fekete tinta, arany porzó.

Megjelenése

94 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat. A bizalmas levélre jellemző sok személynév, rövidítés, nehezen érthető utalás van benne.

117 Magyarázatok

Miklós úr: Forgách Miklós.

KiK azok a Tudosok...: Rájnis József és Révai verses vitájára utal.

122 Socrates: Kollár Ádám.

Györgynek meg mondtam: Bessenyei Györgynek.

B. Josef: Batthyány József (1727–1799). Batthyányt 1776. június 1-én iktatták be az esztergomi főegyházmegye élére (1778 jún.-ától bíboros).

Bajzáth: Bajzáth Józsefet 1777. február elsején nevezték ki a veszprémi egyházmegye élére.

53.

Kézirata

Ogy 2. 118–119., 72 EF. Vízjel: VI.

Megjelenése

18 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: *Hívás látásakor gerjedett jámbor érzés*. KSz 122–24 126.; *Hívás látásakor gerjedett jámbor érzés*. Szira 34–37.

25 Szövegkritika

26 A versnek nem volt címe, azt, mint legtöbbször, a szerkesztő Révai adta: *Hívás látásakor gerjedett jámbor érzés*, Szira ezt átvette. Barcsay levele nem is megszólítással, hanem jelzésszerű címkével (Barcsay Orczinak) és a verssel kezdődik, a prózarész csak egy negyede a levél egészének és utóiratszerű. Érdekes az áthajlás reflexiók mondata: „Igy. De már elhagyom holzfűz verseimet/lzabad szokba* küldöm többi rendeimet.” Ezt kivételesen a KSz is átvette.

KSz: dolmánykábann.

KSz: Phrimé

KSz: dül

KSz: vesztegeti (vezetgeti helyett)

KSz: sebes Jun vízében (Inn helyett)

Magyarázatok

A vers a világszemle műfajához tartozik, a cinikus és a keresztény világszemlélet alakította rendszerét (a földi dolgok mulandósága, örökös változása), másrészt az anyag természetbeli körforgására vonatkozó olvasmányok. Van egy kilenc sornyi része, amely átírása egy korábbi témának a *Barátim ha egyszer* kezdetű, *Testamentum* címmel is számon tartott versének, amely fordítás németből.

E sorok Bár majd-tól léssen előttetek-ig a *Barátimhoz* c. költemény újírásának számítanak. (Vö. 9. levél, 60–61.)

5 A nagyszombati, a jezsuiták felügyelete alatt álló egyetemet 1773-ban költöztette Mária Terézia Budára; a rend nagyszombati épületeit katonai célokra (pl. kórházzá) alakíttatta át. A petauti árvákat is ide hozatta.

33 Fő Hadi Tanács: a General Commando.

67 Loyola gyermekei: a jezsuita iskolák növendékei.

Hodie mihi... (lat.): Ma nekem, holnap neked.

Aspasia: itt talán Josefa Pinellire vonatkozik.

v. Cancelláriusság: helyettes kancellárság.

Bajzáth: Bajzáth József.

Groff József: talán Teleki József.

Miért akarod késleltetni: Orczynak *Futó gondolat a szabadságról* című verse már 1772/73-ban készen volt!

György urunk: Richwaldszky György.

érdeklík a papokat: az érdeklík szó jelentése itt: 'sértik'.

Itt egy ifju paulinus: Ányos Pál ekkoriban kereste fel versével és levelével (a ránk maradt Ányos-levél későbbi: 1777. július 12.).
gróf M.: Forgách Miklós.

- 123 Splényi: feltehetőleg Splényi Ferenc báró (1731–1795), aki 1787-ben került a váci egyházmegye élére.

130

133

54.

134

135 **Kézirata**

138 Ogy 2. 110.

143 **Megjelenése**

Itt jelenik meg először.

144 **Szövegkritika**

145 Megszólítás, keltezés, aláírás nélküli autográf üzenet.

147 **Magyarázatok**

Bessenyei György prózában magyarított Barcsay javaslatára keveset a *Pharsaliából*, Lucanus eposzából, amelyet *A Polgárháború* néven is emlegetnek; ezt ki is nyomtattatta Pozsonyban 1776-ban.

55.

Kézirata

Ogy 2. 103., 63 EF, kicsi, 11/9 cm.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Francia levél csak helyjelöléssel, aláírás helyett: votre fidel ami (fr.): hűséges barátja.

Magyarázatok

Au moment... (fr.): Érdemdús barátunk éppen válaszolni akart levelére, amikor megérkeztem Nagyszombatból, áthatva a képétől és a fájdalomtól, hogy nincsenek Öntől híreim, akkor mutatta meg az ön levelét, kitalálta gondolatomat: engedelmeivel illeszttem ide kis levélkémet – fellelegezhetek. Az Ön hűséges barátja. B.

56.

Kézirata

Ogy 2. 114., 69 EF. Vízjel (HERMANNSTADT).

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 153.

Szövegkritika

- 2 Hiányzik a helyjelölés. Tisztázat.

Magyarázatok

a görög liturgiát a Diák misével: a görög katolikus felekezetnek az állameszme jegyében való támogatására céloz.

Ízfáz fejedelmünk vagyon: Báró Brukenthal Sámuel (1721–1803) 1777. november 12-én iktatták be rövid ideig tartó erdélyi gubernátori funkciójába Nagyszebenben. Barcsay ilyen időtájt szokott rendes szabadságára eltávozni, de a beiktatáson mint hivatalos személy is részt vehetett.

57.

Kézirata

Ogy 2. 120.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A versek megjelentek: EME 153.

- 11 **Szövegkritika**

Hiányzik a helyjelölés. Tisztázat.

13 **Magyarázatok**

Igy jutott ... eszében: a telepátia jelenségére céloz.

58.

Kézirata

Ogy 2. 296!

Megjelenése

Szerelmes Vitéz egy Tudós Magyar Fő Asszonyságnak. KSz 130–132., KTE 274., *Szerelmes vitéz egy tudós magyar főasszonyságnak.* Radvánszky Jánosnének. Szira 55–57.

Szövegkritika

Az Évához szóló levél az Orczynak címzett leveleskönyvben található, Barcsay saját kezű tisztázata.

A keltezetlen verset nem sorolta be egyik levéltáros sem a főkörpuszba; Radvánszkyékhoz viszont

- 9 ugyanez a vers misszilis levélként (prózai kiegészítésekkel) megérkezett (KTÉ 274.); feltételezzük, hogy ekkoriban küldte el Orczynak is.

Az episztola a címzett megnevezésével kezdődött, ezt körkörös mozdulatokkal firkálta össze – tette olvashatatlaná a későbbi kéz. (Az összefirkált sor négy szóból áll, az utolsó szó talán Napjára.) KSz-beli címadás itt is feltehetőleg Révai Miklós műve.

A kéziratban semmi nincs aláhúzással kiemelve, a KSz-ben a következő szavak: Pándora, Szultánnak, Spanyor, Ánglus, Bosztoni, Szent Endre, Indusné, Vénus, Vulcán, Európán, Garamnak, Radvány, Urbár. Vagy volt egy másik variáns is, amely a kiadás alapjául szolgált (és amely most lappang), vagy Révai kezdeményezése a kiemelés minden esetben.

KSz: Szerelmes Vitéz egy tudós magyar fő asszonyságnak (cím)

KSz: Küldhessek

KSz: írhaszak

KSz: ál álartzával

KSz: Ez már

KSz: Farsangra

KSz: Szultánnak

KSz: puzdérkáját

KSz: Radvány

KTÉ: jut eszembe... De mit búsítlak ezekkel?

KSz: Légy víg, és ha fázol, Társad' kebelében

KSz: tennen (önmön helyett)

Magyarázatok

- 3 Bonta: tarka.

- 4 Urbár hirdetésén: Mária Terézia úrbérrendezésére 1767-ben került sor.

6

9

59.

12

16 **Kézirata**

27 Ogy 2. 122., 75 EF. A Monsieur Monsieur le Baron Orczy General Major, et Comte Supérieur d'un

42 comitat en Hongrie a Peste (utólagos beszúrás: Offen).

49 **Megjelenése**

53 Itt jelenik meg először.

55 **Szövegkritika**

A levél tisztázata, melléklete nincs.

7 **Magyarázatok**

- 43 Pestre küldi levelét Bécsből, a háborús veszélyt ecseteli.

Postán mennek: sietve.

Stupai, stupai (lat.): álmélkodjatok (helyesen: stupete!)

Hazámat és a ti... Országotokat: Erdélyt és Magyarországot.

haec tantum Tibi (lat.): legyen elég (erről ennyi) neked.

60.

Kézirata

Ogy 2. 124., 77 EF, Nr. 22. Vastagabb levélpapír, vízjel: lilium.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *El válása után társától vigasztaltatni akar.* KSz 132–133., *Elválása után társától vigasztaltatni akar.* Orczy Lőrincnek. Szira 114–115.

6 Szövegkritika

10 KSz: hijd

12 KSz: Múzsádat

20 KSz: táskádat

KSz: Hazámnak (Honnomnak helyett)

KSz: borostyán

KSz: artzával

KSz: Bádjt

A KSz-ben kimaradt egy sor: Azt véltem könnyebb lefz majd Bécs váróllába.

KSz: kit K** (Kassán helyett)

KSz: beszéltével

Aláhúzva az utolsó strófa sorai.

Magyarázatok

7 Lankadt versekbe: szerelmes, epedező.

nem így volt Raflövitzba: Raszlavica ma Raslavice, két község a Szekcső (Sekcov) két átellenes partján, Bárfához közel.

8 Képzelttem magamnak azokat a vitézeket kik ott éltek vagy temetkeztek: az esztergomi, a budai és az

17 aquilei érzelmes magyar történelmi reflexió levelei mellé illik ez is.

18 Magyar Ország lakosnak: figyelemre méltó az erdélyi nemes ötlete a magyar állampolgárság

20 megszerzéséről.

26

35

61.

36

Kézirata

Ogy 2. 125., 78 EF, vízjel (D& BLAUW). A kelteztést piros tintával írta.

39 **Megjelenése**

62 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Táborból írt levél. Jó barátoknak.* KSz 134–135.; *Táborból írt levél jóbarátoknak.* Orczy Lőrincnek. Szira 113–114.

65 **Szövegkritika**

Szépprózai értékei nyilvánvalóak ennek a beszámolóknak, helyesbítésnek nyoma sincs, a spontán szerkesztés és a történetmondó elevenség jellemzik a szöveg egészét.

78 **Magyarázatok**

Valóságos harctéri riport a levél.

öreg Mythridat: Hadik András generális.

Joseph: II. József.

Fritznek: Frigyes császárnak.

Meg illasztják: meglepik, elkergetik

Felséges Urunk: a császár

62.

Kézirata

Ogy 2. 126., 79 EF, N. 33, piros, oroszlános pecsét. A Monsiuer Monsieur le Baron d'Orczy General Major et Comte Supreme d'un Comitát en Hongrie R. Vien Pest a Gyöngyös.

3 **Megjelenése**

9 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: *Táborból írt levél jó barátoknak.* KSz 134–135.,

12 *Táborból írt levél jóbarátoknak.* Orczy Lőrincnek. Szira 113–114.

Szövegkritika

- 13 KSz: álgújából
22 KSz: a büszkét meg ejtse
KSz: Arnaubann
KSz: sekrestyébe

Magyarázatok

A dolgok úgy vannak a mint verseimből értheted: a hírlevél értékű episztola aforizmatikus tömörségű meghatározása ez.
Halhatatlan: hallatlanul nagy.
Bánátusi vásár: lásd az előbbi levelekben a célzást Barcsay ingatlanvásárlási szándékára.

63.

- 5 **Kézirata**
17 Ogy 2. 127., 80 EF, N. 25, durvább levélpapír.
22 **Megjelenése**
26 A levél egésze itt jelenik meg először. A versek: *A táborból*. KSz 136–137., *A táborból*. Orczy *Lőrincnek*. Szira 115.
27 **Szövegkritika**
KSz: innéd
31 KSz: a' völgyet 's hegyeket
33 **Magyarázatok**
Borostyán bimboskát nyertem: kitüntette magát a hadban.
Voila la feule... (fr.): íme az egyetlen megjegyzés, amelyet itt megkockáztatok.
fzések a Helvetius versei!: Helvetiusnak a *De l'homme* című többrészes poémájára gondolhat.
Mais l'état de l'homme... (fr.): de az emberi léthez hozzátartozik a háborúskodás.
Á la Grande armée... (fr.): a nagy sereghez Csehországban.
Arestomb*: letartóztatásban.
quartély: itt: katonai szállás.
B. B: Brukenthal Sámuel báró.

- 9
14

64.

- Kézirata**
27 Ogy 2. 128., 87 EF. Címzés: A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczy General Major de leurs MM II et Comte Supreme d'un Comitatus en Hongrie R. Vienne Bude a Gyöngyös In Ungarn.
47 **Megjelenése**
49 A levél itt jelenik meg először.
52 **Szövegkritika**
54 A levél csak prózai részt tartalmaz.
Magyarázatok
56 A kötelező utóirat története valami összejátszást sejtet.
El háritottatok... a felkelés megváltását: a nemesség hadba vonulásáról van szó.
hadi igazság vagyis törvény: rögtönítelő bíróság.

65.

- Kézirata**
Ogy 2. 129., 82 EF, kisméretű levél (11,5/15 cm). Pirossal volt pecsételve.
Megjelenése
A levél itt jelenik meg először.
Szövegkritika
A bal oldali margón beszúrás: + s rövidebb utakon (a szerző kiegészítése). Chaufoir, és a Vincet amor patriae kezdetű szólás aláhúzással kiemelve.
18 **Magyarázatok**
20 Chaufoir (tkp. chauffoir) (fr.): melegítő.

Vincet amor patriae... (lat.): Győztes a honszerelem lesz benne s az isszonyu dicsvágy. Vergilius: *Aeneis*. VI. 823. (Ford. Lakatos István 1962.)

66.

Kézirata

Ogy 2. 130., 83 EF. Vízjeles levélpapír (HONIG).

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

27 Két post scriptuma is van.

30 **Magyarázatok**

előmozdítani: előléptetni (például a katonai rangsorban).

nem is megyünk elé: nem erősödik a magyarság (vagyonban, tekintélyben).

tsilagos mellyű urak: akik kitüntetések kaptak.

Magyar Hudibras: Bessenyei György.

habet etiam ille... (lat.): Halálos – megbocsáthatatlan – vétke van azonban annak. Isten veled.

67.

Kézirata

Ogy 2. 131., 84 EF, piros (oroszlános) pecsét feltörve, a címzés láthatólag Budára szólt, onnan továbbították Bécsbe.

33 **Megjelenése**

Itt jelenik meg először.

45 **Szövegkritika**

48 Javítások nélküli tisztazat.

54 **Magyarázatok**

Zárd... Báróczinak: címezd.

68.

Kézirata

Ogy 2. 132–133., 85 EF, kisméretű levél (11,4/18,7 cm).

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Javítások nélküli szöveg.

Magyarázatok

11 Botta Rák menetelit: a (tettetett) visszavonulás.

Urunk: II. József.

Vesztett patkoidat keresi: régi útvonaladon jár.

69.

Kézirata

Ogy 2. 133., 86 EF

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

7 Javítások nélküli levél.

13 **Magyarázatok**

20 Ha mi történik megírom: a levélírás napló-funkciókat is betölt.

70.

Kézirata

Ogy 2. 134., 87 EF, vízjeles papír (postakürt) (a levél utolsó lapján olvasható Orczy nyolc sornyi versfogalmazványa!)

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először. A vers: *Midőn Erdődi gróf Pálfi Károly Budán Felséges Maria Theresia hagyásából a' tudomány mindenességnek erősítő levelét hirdetné.* KSz 137–138., *Midőn erdődi Gróf Pálfi Károly Budán felséges Mária Terézia hagyásából a tudomány-mindenességnek erősítő levelét hirdetné.* Szira 22–23.

Szövegkritika

- 9 Révai barokkos címet adott Barcsay költeményének a KSz-ben: *Midőn Erdődi Gróf Pálfi Károly Budán Felséges Maria Theresia hagyásából a' Tudomány Mindenességnek erősítő levelét hirdetné.* Ezt a szöveget, a címet is megtartva, változatlanul átvette Szira Béla, a verset datálta is (1777-re) – önkényesen, annak alapján, hogy mikor hirdette ki az egyetemi pátenst Pálffy Károly. Szira datálni próbálta a verset, annak alapján, hogy Ányos Gyöngyösi árnyékához írott verse 1777-es, és az talán folytatása ennek (amely e hipotézis szerint tehát Ányosé előtt, 1777-ben keletkezett). Orczy saját kezű versfogalmazványa, amelyet e levélre válaszul készített, ezen a lapon ér véget, de egy későbbi Barcsay-levél hátlapján kezdődik. Itt a következő sorok olvashatók:

<őrjel>. Oh Zeno, Oh Lycurg

Ha Spárta polgára most Budára jönne

Nevelés modgyáruul kérdéseket tenne

Sok pántlikás papot hiszem ki vezetne

Mesterek s anyákat tudom ki nevetne

De talam saeculum maga így kíványa

Mullyon el Saeneca Zeno Tudomány

Saganÿ Praeposnak gyozzon találmanya

Terjedgjen világba furcsa tanitványa

Az Orczy-vers a KSz-ben (209–211.) *A mennykő hárito dárdákrol* címmel olvasható, néhány helyen változtatásokkal.

Magyarázatok

Ányos Pálnak *Gyöngyösi árnyékához* írott verse afölött való örvendezés, hogy még beszéljk Gyöngyösi nyelvét, Barcsayé arra a problémára utal, hogy a további nyelvhasználathoz motiváció kell („adjon kedvet néki – értsd: a nemzetnek – Született nyelvéhez).

Elis' mezeje: az Elyseum mezeje.

Született nyelve: anyanyelve.

71.**Kézirata**

Ogy 2. 135., 88 EF

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

- 39 Asszonyunk: talán Csáky Jánosné Bethlen Rozália.

- 41 Semiramis: lásd az előbbi jegyzetet.

A P. S.-ból: az utóiratból.

Negyedik Henrik vadászata.

Rodogun: Racine tragédiája.

Madagaszkári gubernátor: Benyovszky Móric.

72.**Kézirata**

Ogy 2. 136., 89 EF

Megjelenése

Ksz: 209–211.

2 Szövegkritika

6 A levél hátlapján kezdődik (és az október 20-i levélen ér véget) Orczy verslevele, amely *A' menynykő*
14 *hártó dárdákról* címmel ismerős a KSz-ből (209–211.). Orczy kéziratának címe: *Válasz Barcsay*

16 *levelére de dato Gotzendorff 20 8bris 1778*

17 Tehát meg hallottad Pindul' tetejéről

57 Hogj Budan nintf' kérdéf' Töldi erejéről:

'S Magyarok nem nézik hegyef' Kopiáját,

Sisakját, Buzgányát, rozsdáf' Sarkantyuját,

Ugj' vagjon fiaink Bekelség' Ölébeñ,

Minervának jutván Kegye'f' Kebeléb'*

Kard helyett tollatskát forgatnak Kezekb'*

Tzifráñ nevedkedvén Apolló nevéb'*

'S ott hol Mátyás hajdant hallott Követeket,

Szomszédos Népek*k szabott s tett frigyeket, (kihúzva: Törvényeket)

Ott gyáva papotskák tanítanak Bé-Céket

Osztván Fiainknak tsetsés ereklyéket.

Ne ne vess: jó lehet még ezen dologból,

Had ember válik tudós ifiuból,

Verulám származhat Normál Iskolából,

Magyar Kolbert, Póp, Tászs, gyenge Grófotskából.

Athénas, Róma is szeretett betűket,

Gyűjtött idő múlva tudós Mestereket.

Fegyverhez kaptsován több mesterségeket,

Úgy terjeszték meszsze híreket neveket.

Várd el tsak e század utolsó tzikkeljét,

Akkor nézd Fiaink' elő menetelét.

Meg látd, melyly nagy fényre viszik Hazájokat,

Melyly hiven szolgálni fogják Királyokat.

A koszos malatzból léssen küzdő Ártány,

Ugy mondá régenten Debretzeni Kálmány:

Fiainkból ha nem lesz Ezres Kapitány,

Lesz Mester, Prókátor, Érsek vagy Kis Káplány.

Gyenge rugó mozgat nemesb esteket,

Szrentse keveri a történeteket,

Nem várt végre hajtván sok készüléteket,

'S nevetvén tzéljoktól el dült embereket.

Elég, hogy már Budán Menynykótól nem félnek,

Ha az ég háborog s zörög, tsak nevetnek,

Hét atzélós póznán fellegek repdesnek,

Ég tsattanásának süveget nem vesznek.

Hogy föl meg üst arany hideg föld' gyomrában,

Só mint válik vízzé vizenyős almában,

Azt tudják, s több ilylyen el rejtett titkokat

Beszéllvén meg vetik el öszült Apjokat.

Ne várd hát, hogy ezek Gyöngyösi Lelkének

Valaha oszlopot s oltárt emeljenek.

Sőt ezek temetik feledékenységben

Mind azt, mind ki tudós volt Anyja Nyelvébenn.

Magyarázatok

A sziléziai hadszíntérről írott levél különösen értékes Orczy kézjegye miatt: a levél keltezése segít a vers datálásában.

73.

Kézirata

Ogy 2. 137., 40 EF, vízjeles papír (HONIG).

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Magyarázatok

Orczy történelmi olvasmányokba kezdetett, erre utal a Mablyra és Bölcs Leo stratégiájára való utalás.

74.

Kézirata

Ogy 2. 139., N. 92 EF, n. 24.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: *Válasz*. KSz 135–136., (*Újabb*) *válasz* Orczy Lőrincnek. Szira 114–115.

Szövegkritika

KSz: ébreszted

KSz: Barátom! Vigat

KSz: mint nap

KSz: Boldogabb ezerszer!

KSz: völgyekben

KSz: egek

Magyarázatok

Bécsből küldi az aktuális pletykákat óesztendő t búcsúztató levelében Orczynak.

75.

Kézirata

3 Ogy 2. 143., No. 96. EF. Címzés: Hermanstadt Á Monsieur Monsieur Le Baron d’Orczi General
9 major, et Comte Supreme d’un Comitát en Hongrie, á Pest.

12 **Megjelenése**

17 A levél itt jelenik meg először.

18 **Magyarázatok**

25 Tündér Ilona országa: Erdély.

fzerencsétlen Unokáitokis: ez a nemzeti pesszimizmus mintha megfelelés-kényszerből származnék az egyre depressziósabb verseket író Orczy felé.

Demokrittal tartani: értsd: hol sírni, hol nevetni.

Semiramis: Bethlen Rozália.

Installálni: Csáky János főispáni beiktatásáról van szó.

Fokhagymás had: értsd: a románok.

Griff Madár: Károlyi Antal gróf.

76.

Kézirata

3 Ogy 2. 141., 94 EF, piros pecsét. Címzés: Vienne A Monsieur Monsieur le Baron d’Orczi General
13 Major et Comte Supérieur d’un Comitát en Hongrie R. Bude a <Gyógyos> Órss.

Megjelenése

15 Itt jelenik meg először.

16 **Szövegkritika**

16 A levél francia nyelvét a tartalma indokolja.

19 **Magyarázatok**

21 Cette nuit... (fr.): Ma éjszaka hadba indulok. – A béke(kötés) még nem teljesen biztos. A fegyverszünet április 15-ig szól. Úgy tűnik, mindez nem túlságosan tartós. Ófelsége a császár még itt

van – testvére, Max. Koronaherceg lábdagadásban szenved, már harmadszorra került kés alá. Nézze el, hogy gyűrött papírszletre írok, de szívesebben vétek az etikett, mint a szív ellen, ez utóbbi pedig a legszentebb jogon illeti meg önt. B. (Utóirat) Seregünk még mindig Sziléziában van. Ne szűnjön meg engem szeretni. Remélem, a seregemnél hozzájutok eltérült leveleihez.

77.

Kézirata

Ogy 2. 142., No. 95 EF, piros pecsét feltörve, vízjeles (HONIG). Címzése: de Hoff A Monsieur Monsieur le Baron d'Orcei General Major et Comte Supreme d'un Comitatus en Hongrie de leurs MM. II. RR. Rue Vienne <Bude> a Gyöngyös.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat.

Magyarázatok

Barcsay katona létére egyre kevesebb vonzalmat mutat a hadviselés iránt. a Vér ontás fel szabadul: vége a tüzzszünetnek.

78.

Kézirata

Ogy 2. 144., 97 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Abaabb: rimes szalonvers.

Magyar–francia levél, a vers francia nyelvét politikai utalásai indokolják (hogy tehát a béke kieszközölői az arisztokrácia házasságszerző nőtagjai voltak).

4 Magyarázatok

Fogom öntözgetni...: töltöm a békeidőket.

Quand les femmes... (fr.): Ha az asszonyok megvénülnek, állítják a rossz nyelvek, vagy vallásosok vagy kerítők lesznek, de napjainkban a király tehetetlensége két hercegnőt is megkímél ettől a szívességtől, így esik meg, hogy diadalmas ténykedésük eredménye is csak igen szégyenletes békesség.

14

27

79.

Kézirata

Ogy 2. 146., No. 99. EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 153.

Szövegkritika

A francia és a német vendégzsövegek aláhúzással kiemelve.

Magyarázatok

Az álomversek sorába tartozik, a külvilágtól való elfordulás, a befele fordulás fantáziaépítő alkotói eszménye jegyében.

Über die Ungurische... (ném.): *A magyar nemzetről és szabadságjogairól.*
Anzufügen (ném.): hozzátenni.
S-sal: értsd: Szemiramisszal.
Pends Toi mon cher Grillot: Tücsköcském, kösd fel magad!
que le défaut principal (fr.): hogy a nemzet fő hibája az elővigyázatosság hiánya.
Serail usé (fr.): hárem elhasználtan, Schönbrunn utánzatban, Versailles tévesen, pénztár üresen.

80.

Kézirata

Ogy 2. 147., No. 100 EF

Megjelenése

10 A vers egésze itt jelenik meg először. A versek: EME 154.

13 Szövegkritika

27 Tisztázat. Két versbetéttel, Tacitus idézettel ékesített levél. A két vers tartalmilag erősen kapcsolódik a levél egészéhez, közlésüktől talán ezért tekintett el Révai Miklós.

50

54 Magyarázatok

A levél a Habsburg Birodalomban megfigyelt káderpolitikának, Barcsay én-tudatának érdekes tanúsága. Itt válik bizonyossággá számára, hogy etnikai alapú megkülönböztetés is működik a Habsburg hadseregben.

Precarium seni... (lat.): Ingatag az aggastyán uralma és egyhamar tovatűnő. In *De vita et moribus Julii Agricola*e liber. 16.

81.

Kézirata

Ogy 2. 150., No.103 EF. Vízjeles papír (ZONEN). Címzés: Höfflein. Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orczy General Major des armées Imp. Rom. et Comte Supreme d'un Comitat en Hongrie. P. Vienne á Pest. En Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

4 Tisztázat.

Magyarázatok

Marmontelnek... megköszöntem: Marmontel *Les Incas* című regényére utal.

Groff Fekete: Gróf Fekete János költő.

82.

Kézirata

Ogy 2. 151. Vízjeles papír (HONIG). Címzés: a Eörrs Gyöngyös, a levélen Orczy aritmetikai számítása.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Javítások nélküli levél.

16 **Magyarázatok**

29 Magyar Las Casas: feltehetőleg Révai Miklós, aki ekkor már levelezésben állt Orczyval.

83.

Kézirata

Ogy 2. 152., 105 EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. Részletek: Egyed Emese: *Mennyei Barátom*. In uő. *Kard és penna*. 61.

Szövegkritika

A magyar–latin–francia levél tisztázata, a latin kéziratot, amelyre utal, nem ismerjük.

9 Magyarázatok

Tévejkert: labirintus.

Je suis... (fr.): Első vagyok, aki ilyen útra kel. Efféle áldozatot soha nem mutattak be a Vatikánnak. Ismeri a vétkeket és a bűnöket – de törvényei és előírásai szerint – nem tartja számon a házasság vértanúját – aki feloldozást keres, mivel felszarvazták.

84.

Kézirata

Ogy 2. 153., No. 106. EF, vízjeles (VI).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

4 Szövegkritika

55 Nincsenek benne változtatások.

Magyarázatok

Magyar Hudibrás: Bessenyei György.

Tot Sokrates: Kollár Ádám.

B. Kegyelemné: Grassné, Mária Terézia komornája. (A hangzást véve alapul, mint francia szót „fordítja le” a hölgy nevét – így jön létre a rejtő ragadványnév.)

85.

Kézirata

Ogy 2. 285., No. 221 EF, vízjeles (VI).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

23 Szövegkritika

27 Tisztázata. Az utolsó francia nyelvű szövegrész kiemeléssel aláhúzva.

Magyarázatok

Groff Parutzai Miklós: Forgách Miklós gróf.

Manet alta mente (lat.): úgy marad, ahogy máskor.

Cette boite... (fr.): úgy tűnt nekem, mintha ez a rút és kényelmetlen doboz éppen arra való volna, hogy Méltóságod asztalán álljon, hiszen olyan család arcképeit tartalmazza, amelyeknek ön szolgálatokat tett stb.

Cela est... (fr.): ez túlon kívül udvariasan hangzik, ennek elbocsátásszaga van.

Les trois Rois. (fr.): *A három királyok* (esetleg *A háromkirályok*).

86.

Kézirata

9 Ogy 2. 154., 107 EF, vízjeles (VI), a pecsét mellett kíméletesen feltépve, címzés: <Pest> a Eörs.

16 Megjelenése

34 Itt jelenik meg először.

Magyarázatok

40 Nondum umbraticus (lat.): A szobatudós sohasem tett tanúságot elmeéről, midőn Pindarosz és a kilenc lírai költő óvakodott versekben zengen. Az ifjak mégsem harsogtak üres szólamokat, midőn

41 Szophoklész vagy Euripidész stb.

87.

Kézirata

Ogy 2. 155., No.108. EF, kisméretű levél (18,5/11,5 cm), vízjeles papíron (FCP).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Magyar–latin levél, tisztázat.

Magyarázatok

Paculár (rom.): juhász. Itt: helyettes.

24 Kata: Katalin cárné.

Non illa Deo (lat.): Nem szabad mindazt Istennek tulajdonítani, amit okok határoznak meg.

Kinek számára kiméretett a forgandó rend,

Nincs helye a könyörgésnek,

Az megy a maga útján. Ég áldjon.

88.

Kézirata

A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára. Kéziratok. [N 376/1] 196/197.

Megjelenése

Kassai Magyar Múzsza. II. 48., Szira 22–24.

Szövegkritika

14 A vers kéziratán négy sor utólag erősen kihúzva-összefűrkálva a 74. sor után:

22 Eszterházy Ferentz! Balassa! Úrminyi!

27 A kilentz Szüzeknek vezéri oszlopi (!)?!

A mit kezdettétek ha félben hadjátok:

Haszontalan léssen néktekis munkátok

Aláhúzással kiemelve: a szót.

KMM: akik Pannoniát

KMM: karddal

KMM: kegyetlen Törvénynek büszkeség-láncai

KMM: mellyeket forrasztnak

KMM: a hatalom

KMM: végig ennek

KMM: ötöt

KMM: onokákra

KMM: hajdan-udvarába

Magyarázatok

Az alkalomra több vers is készült (Baróti Szabó Dávid, Ányos Pál magyarul, többen németül és latinul írtak alkalmi verset az ünnepre).

Érthetetlen, hogy maradhatott ki a vers a KSz-ből.

A szót egyeztetvén: az isteni eredetűnek tekintett versbeszéd és a halandók beszédmódja egyeztetés

35 révén hoz perspektívát a civilizáció számára e koncepció szerint: értsd: nemzeti nyelven és nem

47 latinul folyik majd a tanítás.

49

50

53

62 **Kézirata**

66 Ogy 2. 156., 109 EF, vízjeles (HONIG).

76 **Megjelenése**

77 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

6 Tisztázat.

Magyarázatok

bélfállítottatok a Musákat: az egyetem Nagyszombatból Budára költöztetése, a magyar versszerzők kötelező témájává is lett. (Dugonics, Ányos, Orczy is versben elmélkedett az eseményről.)

jol esett félre tételek: az eseményre írott alkalmi verseket ki is nyomtatták (lásd az Ányosét), Barcsayéból nem lett a felszentelés napjára szórólap.

89.

Groff Solyom várít: Falkenstein néven utazgatott II. József.

90.

Kézirata

Ogy 2. 157., No. 110 EF, N. 28.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent *A' fősვნისეგრől a Tisza méregetésekor*. KSz 138–141., *A fősვნისეგრől a Tiszának méregetésekor*. Szira 116–117.

10 **Szövegkritika**

KSz: aranyával (guineával helyett)

15 KSz: gólyákat (és rimhelyzetben még: gályákat, gazdákat, bányákat)

KSz: artzája

42 KSz: Éjtszaknak

KSz: lett el veszésekről

KSz: véle

Magyarázatok

Gens inimica (lat.): vö. Vergilius: *Aeneis*. I. 71.: szó szerint: Irántam ellenséges nép szeli a Tyrrhén-tengert.

Toties recoctus... (lat.): felmelegített hordóskáposzta szagú.

Mit zügpfercht Ruch (ném.): verejtékes nyeregszagú.

91.

21

22 **Kézirata**

36 Ogy 2. 158., No. 111 EF, N 29

48 **Megjelenése**

53 A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: *Az igaz boldogságot hol leli fel az ember*. KSz 141.,

57 *Az igaz boldogságot hol leli fel az ember*. *Orczy Lőrincnek*. Szira 117–118.

Szövegkritika

61 KSz: kaphattál

KSz: szánakodva

84 KSz: Indúlj bár

85 **Magyarázatok**

Feláldoztad...: az Orczy család Mária Teréziát és a Habsburgokat a magyar királynak kijáró hűséggel szolgálta.

Naviget ... (lat.): a lényeg, hogy hajóra kell szállni.

Caligula, einer... (ném.): Caligula, egyike a legnagyobb elméknek.

Magyar Vanier: Baróti Szabó Dávid fordította le Vanier *Paraszi Majorság* című munkáját.

Eleusina: Barcsay Vergilius (tulajdonképpen a bukolikus költészet) követőjének tekinti mind Baróti Szabót, mind Orczyt.

A lovát tette meg polgármesternek.

A földalatti Kolowrath báró.

3 Mayerből bányaiügyi minisztert faragott.

14 Az most a kérdés, mellyikük bölcsebb:

16 Kolowrath – vagy a császár?

4

92.

27 **Kézirata**

40 Ogy 2. 164., 117 EF. Vízjel: lilium. A piros pecsétben tudósfej lenyomata.

49 **Megjelenése**

50 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázat.

Magyarázatok

Jesuita Sengirog: Grossing Fr. R., jezsuitából lett bécsi kancellista 1777-ben.
Maga 's Hudibrás nevében: Révai Miklós terjesztette Bessenyei György *Jámbor szándékát* a császár elé.
Liliomok járma: a franciák uralma.

93.

Kézirata

Ogy 2. 173., No.126 EF, N. 30.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: *A' boldog vénség*. KSz 142–143., *A boldog vénség*. *Orczy Lőrincnek*. Szira 118–119.

Szövegkritika

- 7 KSz: Nord'
- 10 KSz: hitt Barátom!
KSz: Másnál boldogabban
- 16 KSz: izlelhetünk

Magyarázatok

A magyar Las Casas: talán Révai Miklós.
Hermes Tanitványa: Bárótz.
hoc fonte ... (lat.): ebből a forrásból eredő csapás!

94.

Kézirata

Ogy 2. 174., 127 EF. Címzése: a Gyöngyös Őrss.

3 **Megjelenése**

4 Itt jelenik meg először.

8 **Szövegkritika**

- 13 aláhúzott sor: Terra Domino digna suo Schafrath.

Magyarázatok

- 30 a pápa ide akar jönni: VI. Pius (Giannangelo Braschi) meghívását 1782. január 12-én küldte el a
- 48 császár. A találkozás valóban a pápa ötlete volt.
- 55

95.

Kézirata

Ogy 2. 179., No. 132 EF, piros, oroszlanos pecsét. Címzés: Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi General Major des armées Im: R: et Comte Suprême du Comitát d'Aba Ujjvár en Hongrie. Présente à Vienne. In Mácsáker Hoff 2t. Stock.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers: EME 155.

Szövegkritika

Aláhúzott szavak: Matolálni, egy exorcismus, inorcismus.

45 **Magyarázatok**

Mais je craigne... (fr.): De attól tartok, a vakbuzgó Battyáni püspök rossz néven venné.
hazám... tündérségibe: Erdélyt politikai-társadalmi instabilitása miatt nevezték Tündérországnak.

96.

Kézirata

A Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltára. Kéziratok. [N 376/1] 194.

Megjelenése

Nints igaz gyönyörűség a' nagyok közt. KSz 228–230.

Szövegkritika

A verset a KSz végén olvashajuk, ahol több, eredetileg Orczának tulajdonított versről derült ki, hogy Barcsay alkotása.

- 37 A cím a KSz-ben más!
KSz: berilis (biribi helyett)
KSz: `s lotheria (beszúrva a kötőszó)
KSz: tolódik
KSz: szunynyadva
Magyarázatok
Véleményünk szerint eredetileg Ányosnak szólt (Brodersdorfból június 29-én keltezett prózai levelének volt melléklete). Ányos erre utalhat 1782. június 17-i elefánti levelében – „Remeteségemből” –, amikor ezt írja:
Nem látom – Bár volna oly áldott helyecske,
E roppant világba, vagy egy szigetecske,
Hol aggodás nélkül lennének szerencsések
S hol fájdaklom nélkül volnánk szerelmesek!
- 15 Oda idéznélek ősz Filemonoddal,
15 Őtet Bocissával, téged Klorissoddal,
17 Én szóke Kloémmal üzném gondjaimat,
30 Majd eztet ölelvén, majd jó barátimat! (Áö 44.)

97.

Kézirata

Ogy 2. 180., Nr. 133 EF

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A „tudva levő poéma” előtt örjel áll, de párja (valószínűleg egy teljes közbelső lapon) hiányzik.

Magyarázatok

A megfigyelés Vörösmarty *Fóti dalában* is előfordul: „Fölfelé fut borban a gyöngy.”

vegyvegyék: vegyüljön.

fürtött metz hajárol: a halált jelenti tréfásan, hiszen a kopasz fejről az istenek hírnöke sem vághat fürtöt.

apotheosis: megdicsőülés a halál után.

a kis Bergér: Pászthory.

inter malleum (malem)... (lat.): két tűz között (szó szerint: az üllő és a kalapács között).

őzve Kapsoltatás: értsd: Magyarország és Erdély uniója.

A tudva lévő Pma: A magyarok kijöveteléről szóló, közösen írott mű poéma (ma lappang).

ezen mostani emberi nyomb: ebben az emberöltőben.

mint a tengeri rab: értsd: mint a leláncolt a gályarab.

B. Sándor: Bessenyei Sándor.

98.

14

16 **Kézirata**

19 Ogy 2. 181., No 134 EF. Vízjeles papír (CP). Címzés: Presbourg retour (Höfflein) Á Monsieur

21 Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de Ste Étienne d'Hongrie Général Major de

27 Cavalerie des Armées Imp. Rom. et Comte Supreme du Comitát d'Aba Ujjvár Presbourg Bude

28 Cassau Gyógyós Pest, piros pecsét.

32 **Megjelenése**

36 Itt jelenik meg először.

38 **Szövegkritika**

41 Aláhúzással kiemelve: Josefét. Kit, a Biblia textussa, testvérei idegeneknek el adtak, irtoztató Commiffió ez.

Magyarázatok

A levél sokat utazott, tele van címzéskorrekciókkal: Presbourg, Bude, Cassau, Gyöngyös – mindeniket áthúzták, láthatólag Pesten érték utol a címzettet.

Józsefet: Orczy fiát, Józsefet iktattatta be maga helyett a főispáni székbe.

Íz András Haváb*: novemberben.

tátos: itt: fájló.

a Kis Á+ + +: Ányos Pál.

A tudva levő Poéma plánuma: a magyarok Szkitiából való „kijöveteléről” szóló versről van szó, amelyen Orczy, Barcsay és Ányos együtt dolgozott.

a verseknek méltóffágát mellyel kell énekelni: ha ez nem udvariassági szólam, azt jelenti, hogy Orczynak kellett volna a hangvételt diktálnia.

99.

Kézirata

- 2 Ogy 2. 182., No 135 EF. Címzés: Vienne Á Monsieur Monsieur le Baron D’Orczi Commandeur de
6 ’Ordre de St. Étienne d’Hongrie, General Major des armées Imp. Rom. et Comte Suprême du
9 Comitat d’Aba Ujjvár à Pest. Piros, oroszlanos pecsét.

Megjelenése

- 32 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 34 Javítások nélküli levél.

Magyarázatok

Macsák udvarából: hogy ebből a fogadóból keltezi levelét, külön híradás – dicsekvés – a bizalmas barátinak arról, hogy hölgyekkel szórakozott.

Urunk: II. József.

100.

Kézirata

Ogy 2. 183., No 136 EF. Vízjeles: D&C BLAUW.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Sok aláhúzással kiemelt sorral teli levél.

1 Magyarázatok

Herrmann... várossa: lásd Hermannstadt (ném.): Nagyszeben.

- 7 Kolbász János: a Hanswurst (ném.) szó szerinti fordítása.

Id. Wesselényi Miklós ekkor felségsértés vádjával börtönben volt; feleségét, Cserey Helénát nem sikerült felekezeti „átneveléssel” férje ellen fordítani.

Invietis illam... (lat.): Segíteni fogjátok őt az Apácák zárdájában és itt is.

B. Bottyáni: Baththyány Ignác erdélyi püspök beiktatása 1781. jún. 25-én volt Gyulafehérváron.

hajdont történt: a vallásszabadság kihirdetésére céloz.

Difznót fzuero villákkal...: a határőr-katonaság gyenge fegyverzetére céloz.

Limitroph: határőr-katonaság.

B. Bánffy: Bánffy György gróf.

Incorporatio: sorozás.

- 4 Berger: Pászthory.

- 10 Scythák Ki jöveteliről tett jegyzésem: az Ányossal, Orczyval közösen írott történeti elbeszélő
12 költeményről van szó.

Ugocsa megyéhez intézett beszéded.

- 20 A Bibliista...feleletit: Teleki József Voltaire-ellenes munkája: *Sur les esprits forts*.

- 29 Et tantum est: ennyit azokról, akik nem eléggé félik Istent.

- 34

101.

43

45

48 **Kézirata**

50 Ogy 2 184., 137 EF, kemény levélpapír.

51 **Megjelenése**

52 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

53 A papír egyik sarka hiányzik, leszakadt, hat sor vége olvashatatlan a versen.

54 **Magyarázatok**

62 tsinálók-é...?: a közös munkával készülő költemény egyéni és gyakran játékos döntések nyomán alakul. A barátok ősei akár bele is „íródhatnak”.

Cziró: Orczy anagrammája.

Ányosnak ... felelek: ez a levél lappang, az utolsó ismert levelek 1782-beliek.

Tudva levő Magyar kis Afzfőny: nem tudjuk, kire céloz.

Alii... (lat.): a papír széle ugyan leszakadt, de érthető a példálódzás: mások a háborúról beszélnek vagy foglalkoznak, én nászra készülök.

Hic. Prot.: adhuc delirant (lat.): itt a protestánsok eddigelé eszelősködnek. Véleményünk szerint a politizálásra utal (a Magyarországhoz való közeledés lehetőségére).

102.

3

Kézirata

Ogy 2. 185., 138 EF, piros pecsét.

5 **Megjelenése**

8 Itt jelenik meg először.

13 **Szövegkritika**

Aláhúzással kiemelve: Paripa mezőnnis.

23 **Magyarázatok**

Laczit: Orczy egyik fiát.

Diétát adnaké: kinevezik-e regalistának, királyi megbízottnak.

nem segíthetnéle: a házasságkötéshez a hadseregnél jókora összeget kellett felmutatni, Barcsay a szülői végrendelet és az erdélyi törvények miatt házasságkötése előtt nem juthatott örökségéhez.

Urunk: II. József császár.

zfálfz vajda: báró Brukenthal Sámuel.

103.

Kézirata

Ogy 2. 187., 140 EF, vízjel: Máltai lovag alakja. Címzése: Vienne Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de St Étienne – general Major des armées et Comte Supreme en

7 Hongre P. Presbourg à Cassau En Hongrie.

21 **Megjelenése**

Itt jelenik meg először.

35 **Szövegkritika**

Egyszerű levél.

Magyarázatok

Bergérünk: Pászthory Sándor.

tsalmások határa: Törökország határa.

ha háborurol hallafz: a gazdasági spekulációnak része volt a hírköltés, a háborús ijesztgetés.

104.

Kézirata

Ogy 2. 188., 141 EF. Vízjeles papír.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 2 Aláhúzással kiemelve: a Vighsok vagy a Thorisok.
7 **Magyarázatok**
10 A bizalmasan közölt hadpolitikai hír mintha fizetség, köszönet volna a pénzbeli baráti segélyért.
Magyar Polgáraink: a magyar és erdélyi adminisztrációban tisztségeket viselő személyeket nevezi így.
Judex Curiae: kúriabíró.
Laczi: Orczy László.
Whigsok vagy a Thorisok: az angol polgárháború két tömörülése metafora a jozefinusok és a régi rend hívei jelölésére.
a fzfz : báró Brukenthal Sámuel.
Pombol: Pozsonyból.
Babilonba: Bécsben.

105.

- 7
Kézirata
9 Ogy 2. 190., 143 EF
11 **Megjelenése**
19 Itt jelenik meg először.
Szövegkritika
22 Aláhúzással kiemelve a levél francia nyelvű szólása: Tant il est vrai...
Magyarázatok
34 L Tenens (lat.): királyi helytartó.
le droit... (fr.): szó szerint: jog az eltemtetéshez.
Ország gyűlése nélkül nem akarnának Urbáriumot: az alkotmányos rendhez való ragaszkodás valójában a nyilvános vitának, a követi utasítások kifejtésének lehetőségét is jelentette.
igaz okos és állhatatos Haza Fiakot 's polgárokat kell képzitenünk; nagyobb ajándékot nem adhatfz Nemzetednek annál mint ha fíjadot jól nevelteted: a polgári nevelés gondolata fontos része a politikai intézményekben csaldótt írástudó jövöképének.
emberi társaság tsinnyait: a különböző érdek- és műveltségi csoportok világában való tájékozódást segítette elő a korabeli viselkedéskönyvek sokasága. Barcsay a hagyományos iskolákat nem emlegeti (pozitívan sem), inkább a családi keretek között való ún. filantróp nevelés hívének tűnik.
Tant, il est vrai... (fr.): Nos, igaz, hogy az emberek mindig túlzásba esnek.

15
30
33

106.

- Kézirata**
34 Ogy 2. 193., 146 EF, piros, oroszlanos pecsét. Címzése: de Vienne A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi Comandeur de L'ordre de Ste Étienne. Général Major des armées et Conte Supreme du Comitat d'Aba Ujvár. En Hongrie, Pest.
44 **Megjelenése**
Itt jelenik meg először.
Szövegkritika
55 Tisztázat, egyszerű híradás és újévköszöntés.
Magyarázatok
Fel: Urunk: Felséges urunk (értsd: II. József császár).
a fagyos tengely felől: Oroszországból.
Siskovits...: fontos a madéfalvi veszedelem, mint a csoportot ért súlyos méltánytalanság tudatosítása.

107.

Kézirata

Ogy 2. 194., 147 EF, vízjeles papír (VI).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 8 Aláhúzással kiemelve a latin mondás: Fuit ante...
10 **Magyarázatok**
16 Mentort én néked: korábbi levelében is utal arra, hogy próbál nevelőt szerezni az Orczy-fiúk mellé. Fuit ante Helenam... (lat.): magyarul: Már Heléna előtt háborúságra adott okot a punci.

108.

Kézirata

Ogy 2. 195., N. 148 EF. Vízjeles papír (ALTENBERG), bárói koronás pecsét (B). Címzése: d'Édenbourg à Gyongyos. Órss. En Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 12 Javítások nélküli levél.

Magyarázatok

A hadba vonulást most a korábbiaknál komolyabban érzi, hangvétele ezért nem a megszokott évődő. Gyémántos kalapúak: királyok. Álmos gyermekeinek: a magyaroknak.

109.

Kézirata

Ogy 2. 196., No. 149 EF. Címzés: De Vienne... Pest.

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Javítások nélküli szöveg.

Magyarázatok

- 4 A hadsereg számára történő lóvásárlás éppen Orczytól erősítette barátságukat, érdekszövetségüket.

7

sajtsinálók és halálfzok : röviden így nevezi meg a holland szárazföldi és kikötőlakó népet. ufní tudni: arra számít, hogy huzamosabb ideig kell majd a hadseregben maradnia – több hátszlóra lesz szüksége.

110.

Kézirata

Ogy 2. 197., 150 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A címdalton nagybetűs írással: Mixta Amicorum. Lásd még Egyed Emese: *Ányos-összeállítás*.

- 3 NyIrK 1994. XXVIII. évf. 1. 89–91.

Magyarázatok

Ányos Pál halála: 1784. szeptember 5.

A magyar Henriad: Péztely fordítását, Voltaire *Henriásának* magyar változatát sejtjük az utalásban. fzőrnyűséget követtek: a Horea-féle parasztlázadásról van szó.

directé: megkerülve az ügymenet hierarchikus lépéseit.

nevezelfenek: ne veszítsenek.

Gubernium: az Erdélyi Kormányshék.

111.

Kézirata

Ogy 2. 198., 151 EF. Vízjeles papír (HONIG). Címzés: de Vimpassing Pest.

Megjelenése

- 9 Itt jelenik meg először.
- 10 **Szövegkritika**
- 13 Aláhúzással kiemelve: Irtoztató Commissio ez fzomoru halgatoim!, Kis tűzzel – a petit feu.
- 18 **Magyarázatok**
- 19 Thordai Deista pap: talán Gyöngyössi János.
prés alá jövendő: nem tudjuk, Orczynak mely munkáiról beszél, talán a *Holmi gondolatok* anyagáról, amely 1787-ben jelent meg.
Hermes Tanitványának: Báróczinak.
letéttetését: Forgách Miklós kegyvesztett lett, ellenzékiiség gyanúja miatt távolította el a kormányzat funkciójából.
Fridrik: Frigyes porosz császár.

112.

Kézirata

Ogy 2. 199., 152 EF, finom levélpapír, vízjele: RWS, illetőleg: Ogy 2. 295., 229 EF.

- 5 **Megjelenése**
- 10 A levél itt jelenik meg először. A Voltaire-költemény Nagy Katalin kultuszához kapcsolható.
- Szövegkritika**
- 11 Egyszerű levél, aláhúzással kiemelve a convulsio nélkül és a francia versidézet első sora.
- 25 Véleményünk szerint Barcsay javításai a Voltaire-versben csupán a francia nyelvet jobban ismerő (jobban beszélő) személytől, nem pedig egy nyomtatott eredetivel való egybevetésből következnek.
- 27 **Magyarázatok**
- Barcsay Born Ignácnak és Széchényi Ferencnek is írt Brüsszelből levelet.
házokat 's embereket bélyegeznek: a József-féle adatfelvételtől van szó.
Brandenburgiai 's Cseh Kaptára: a porosz és cseh államigazgatásra céloz.
A mon feu... (fr): Hamvadó tüzemnek add vissza eredeti fényét!
Észak felől kapjuk manapság a világosságot.
A Tatárokis onnét kézfűlnek: az utolsó tatár betörés.
Voici l'épître... (fr.): Ime Voltaire verse elég gyatra másolatban. Svadronyom egyik dragonyosa körmölte le pálcája végével – Isten áldjon. Azt mondtad volt, hogy írtál nekem egy levelet bécsi utam előtt. Nem kaptam meg. Mi történt vele? Majd hírül adom.

113.

Kézirata

- 5 Ogy 2. 205., No. 158 EF, nyolcadrét.
- 14 **Megjelenése**
- 16 Itt jelenik meg először.
- Szövegkritika**
- 18 Valamennyi francia mondat aláhúzással kiemelve.
- 125 **Magyarázatok**
- Dunes: dűnék.
Bruyerek (fr.): itt: bozótosok.
La démarcation... (fr.): a határoknak az 1664-es béke szerint való kijelölése. A császárnak jut a négy erőd Escaut alsó részéből és 16–18 falu a Túl-a-Meuseöntül-nak nevezett területről Maastricht közelében, továbbá kilencmillió a város visszavásárlására és ötszázezer forint az árvízkarosultak megsegítésére stb.
cantonirung: gyakorlatozás.
Mais...(fr.): de nem löttünk.

114.

Kézirata

Ogy 2. 206., No. 159 EF. Címzés: A Monsieur Monsieur la Baron d'Orczy Commandeur de l'Ordre de St Étienne et Général Major desarmées Imp; Rom. P. Vienne á Pest En Hongrie Oroszlános Monogrammos gyűrűpecsét, más kézzel ráírva: Forgács.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: a forced'etre recherché..., DámáKnak, hogy minden Magyar fzületett jó Lovas, illetőleg a latin jeles mondások.

Magyarázatok

A peu pres: szinte.

- 2 A force d'etre recherchés ils sont malheureux (fr.): mivel a nyomukban vannak, boldogtalannak
16 érzik magukat.
gyengéjeken veszik: az érzékenyebb pontjukat érintik.
18 a Liliomok: a franciákról ilyen képes beszédben fogalmaz (az éjszaki szelek az oroszok és a svédok,
27 a kertész maga a francia császár).
29 Medaille sur la paix: emlékérem a békekötésről. (Ugyanerről a béke-emlékérméről számol be Széchenyi Ferencnek. Esztegár 552.)
33 Neptuno Belgicae libertatis Patrona (lat.): Neptunus, a belgák szabadságának védőistene.
Sub his felix testudo manebit... Nec aquilam Submersa timet (lat.): Ez alatt a teknőc boldogan elidőzhet. Alatta még a sastól sem tart.

115.

Kézirata

Ogy 189., 142 EF, vízjeles papír, címzés: a Pest, postai bélyegző: Louvain, franco Ausburg, piros pecsét feltörve.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A keltezés éve elmosódott. A levélben egy mondatot utólag áthúzással, beszúrással, fölébeírással korrigál a levélíró. Az első változat: „Az anglusok mondják a török haddal szövetséget kötöttek azon

- 11 a lábón, melyen voltak frigyessai a frantziának.” Az új változat áthelyezi a jelentéshangsúlyokat,
17 árnyaltabb „... a melyen volt frigyesse oly sokáig a frantziának”.
21 Aláhúzással kiemelve: Nec Spes libertats erat, nec Cura peculi.
22 **Magyarázatok**
Orczy Józsefről van szó, Orczy Lőrinc fiáról, akinek verseit Fekete János is értékelte.
Nec Spes libertatis era.t... (lat.): Ez pedig sem a szabadság-, sem a birtok vágya nem okozta.

116.

Kézirata

Ogy 2. 289., 225 EF., kisméretű levél: 16,5/10 cm, illetőleg Ogy 2. 55., 28 EF, autográf versfogalmazvány, feltehetőleg a levélcsozó gyakori átforgatásával, utólag maradt le valamelyik Orczynek szánt levélből (különálló negyedréteg lap). Mérete: 32/19 cm, vízjel: Szarvasfő és PRO PATRIA felirat. Láthatólag kézből, nem postán továbbított szöveg.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: Egyed Emese: *A Barcsay ügy*. In *Folytonosság vagy fordulat?*

Szövegkritika

- 14 A verskézirat átvizsgálásai tudatos munkára utalnak. Keltezés: nincs. A szöveg láthatólag
43 fogalmazvány, szépen követhetők a javítások, változtatások. Nagyon valószínű, hogy ez a költemény Orczy *Futó gondolat a szabadságról* című, történetfilozófiai jellegű világszemle-
51

versének a párja (KSz 3–60.); az 1772-ben keletkezett, ez is a levélcsomó első részében található, feltehetőleg nem sokkal későbbi.

Barcsay ceruzajegyzete a levél alján: Gengen Tresianak s Josefnek hiv ebe Esterháy név alatt fekszik e vederbe.

Aláhúzással kiemelt szavak: pseudo-originali, *Nepofvoleur*, illetőleg a latin nyelvű szövegrész.

Magyarázatok

Pseudo-originali: ál-eredetiben.

Qui nunquam recte... (lat.): Aki nem a látszat kedvéért cselekszik, hanem azért, mert nem tudna másként cselekedni, és akinek célja semmi más, mint megszerezni, amihez jussa van stb.

Károlyra: gróf Károlyi Antalra.

Rafflagot: pihenőnapot.

Voila bien des chicanes... (fr.): Ez már elég zaklatás egy ilyen tiszteletreméltó birodalomnak (értsd: a hadseregnek).

Iustum... (lat.): Igazságos az a háború, amelyet reánk kényszerítenek, s istennek tetsző azoknak a fegyvere, akiknek a fegyverükön kívül nincs más reményük! (Muraközi Gyula ford.) Titus Livius: *Historiarum Libr.* 9,1.

117.

Kézirata

Ogy 2. 207., 160 EF. Piros oroszlános pecsét maradványa. A címzésen kívül (Pest) más kézírással megjelenik: Forgács.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegvizsgálat

Aláhúzással kiemelve a német és a francia mondatok.

Magyarázatok

scharfgeladen (ném.): értsd: golyó általi halálba.

Friderik der große...(ném.): Nagy Frigyes, a bajorok nagy támogatója.

L'intérêt sacré... (fr.): az emberek megveszekedett érdeke.

Fritz: Nagy Frigyes porosz császár.

118.

Kézirata

Ogy 2. 208., No. 161 EF.

Megjelenése

A levél egésze itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 155.

Szövegvizsgálat

Javítás: keserügedet-ből áthúzással, fölébírással lett keservedet.

Aláhúzással kiemelve: Philemon, Atropos és a latin szöveghely.

Magyarázatok

A gyászvers keletkezésének körülményeit megfogalmazva Barcsay az alkotás indítékait nem a retoricitás, hanem az élmény felől vezeti le. A versre (művészi alkotásra) fakasztó fájdalom a preromantika, az érzékenység művészetfelfogásából ismerős.

Philemon: itt Orczy Lőrinc.

A versek mellyeket virrasztó barátja: Batsányi költeményéről lehet szó, amelyet a haldokló Orczy Istvánhoz írt. (Vagy *A haldokló Orczy Istvánhoz*; vagy maga az epitáfium.)

Sunt lachrimae rerum.... (lat.): Van a tárgyakra könnyük, és megindítják a halandók értelmét.

Commendirozónénk: a királyi helytartó.

E. H. Kristina: Excellenciája Habsburg Mária Krisztina.

Kézirata

Ogy 2. 209., No. 162 EF. Vízjel: I. DE KEYSE & C. Pecsét: oroszlanos. Címzés: d'Édenbourg, A Monsieur Monsieur le Baron d'Orzi Commandeur de l'Ordre de At Étienne et General des armées Imp. Rom. a Pest., En Hongrie Pest.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Az idegen nyelvű szöveghelyek aláhúzással kiemelve. Magyar–német–latin–francia levél.

Magyarázatok

Verhör und Kriegs-Arest (ném.): kihallgatás és hadifogság.

Dislocatio (lat.): a sereg továbbindulása.

Caetera textus habet (ném.): Erről még van mit beszélni.

- 7 *Le monde va son train* (fr.): az élet megy tovább.

9

11

Kézirata

Ogy 2. 211., No. 164 EF. Vízjeles papír: O W WENKO. Piros bárói koronás pecsét: B. Címzése: Á Monsieur Monsieur le Baron d'Orzi Commandeur de l'Ordre de Ste Étienne et Général des armées Imp. Rom. R. Vienne. á Pest En Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Egy korábbi rendezéskor (Nagybányán) ez a levél a 209-es számot kapta.

Aláhúzással kiemelve: Futakra.

Magyarázatok

Orczy az osztrák hadseregnek már rendes szállítójává lépett elő (Barcsaynak köszönhetően).

Kézirata

Ogy 213., 166 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Tisztázatról van szó.

Magyarázatok

régi leányomat Válba: nem saját gyermekére, hanem hölgyismerősre – bizonyára egy valamikori kapcsolatra utal.

Interim fiet aliquid (lat.): Közben bármire sor kerülhet.

- 7 *Découvertet* (fr.): felfedezést.

14

28

Kézirata

Ogy 2. 215., No. 168 EF, oroszlanos címer, a címzésben a Pest kihúzva, Eörs föléje írva.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

A levél javítások nélküli tisztázat.

Magyarázatok

Cassákot öszve öntötték: értsd: a hadipénztár-fiókokat egyesítették.

123.

14

Kézirata

Ogy 2. 216., No 169 EF. Vízjeles papír: G. P. Címzés: d'Édenbourg A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'ordre de St. Étienne et General des Armées Imp. Romaines Eörs R. Rab Gyöngyös, Pest En Hongrie Koronás-orozslános iniciálás pecsét.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: furdallyák agyamot, Stempel, Quittung, egy darab időtől fogva éppen semmi Keresetek nintsen, mivel a főbb rendű Afzfzonzyságok elvették Kenyereket.

Magyarázatok

Secatura (lat.): gyötrelem.

Et ce la...: mégpedig komoly hangon, mely méltó volt a tárgyhoz.

Céres anyánknak...: aratás következik.

18

26

32

124.

Kézirata

Ogy 2. 217., 170 EF. Vízjeles papír: HONIG.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Il Re Theodorot.

Magyarázatok

Hódit: csapatot.

iners cum pondere vicit: a tohonya súlyával rombol.

4

12

125.

Kézirata

Ogy 2. 218., No. 171 EF. Vízjeles papír: VI. Címzés: d'Édenbourg, Monsieur le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre se St Etienne et Général Major des armées Imp: Romaines, P. Raab Pest (kihúzza) Vienne, En Hongrie. Retour Pecsét: B az ötágú koronával (Barcsay gyűrűje).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Gazniitot, UKázok.

Magyarázatok

A kártyajáték és mindenféle szerencsejáték tiltott volt a hadseregben.

Contre la disposition... (fr.): a hadvezénylet parancsa ellenére.

fáron: fáraó-kártyajáték.

cum poena 300 +: 300 forint pénzbírságot róttak ki rájuk.

9

A factum úgy jön ki: az a hivatalos álláspont.

11

Gróf Szécsényi Ferencnek elbúcsúzását: Széchenyi lemondott a horvát báni méltóságáról.

13

UKázok (or.): gyorsparancsok.

19

hámor: olvasztókemence (itt átv. ért.).

22

26

126.

Kézirata

Ogy 2. 219., 172 EF

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: UKázok.

Magyarázatok

osriai *ukázok* fábrikájába: ott, ahol a rendeleteket kiadják.

Gruebernél ízép durántzi baratzkal kereskedő ízüzet látfz, emlékeznél akkor rollam: a pénzért kapható széplányokra utal.

127.

11 **Kézirata**

Ogy 2. 220., No. 173 EF. Címzése: A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi commandeur de l'Ordre de Ste Étienne et Général des Armées Im<eriales> Rom <aines>.In Matsakerhof a Vienne abzugeben. Pecsét feltörve (oroszlános kezdőbetűs).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: proprio motu.

Magyarázatok

Forláboschom (ném.): küldöncöm.

proprio motu (lat.): azon nyomban.

Berger: Pászthory.

felestőKömöz : (ném.) reggelizik.

128.

5

11 **Kézirata**

16 Ogy 2. 221., No. 174 EF. Címzés: A Monsieur Monsier le Baron d'Orczi Commandeur de l'Ordre de St. Etienne et Général des Armées Imp. Rom., P. Rab Pest (áthúзва) Vienne (áthúзва) Gyöngyös o/ Eörs, En Hongrie. Oroszlános kezdőbetűs pecsét feltörve.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Kuprolinak.

Magyarázatok

Serail (fr.): szeráj, itt: ménes.

Napkeleti: itt: arabs telivér.

isKola=pányványbol: egyéni lelemény.

129.

3 **Kézirata**

5 Ogy 2. 222., No. 175 EF. Pecsét: érintetlen bárói koronás B. Címzése: d'Edenbourg A Monsieur

7 Monsieur le Baron d'Orczi Comandeur de l'ordre de St Etienne et General des armées Imp. Rom. R. Rab a <Pest> Gyngyész (!) en Hongrie.

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Argonauták.

Magyarázatok

mint az *argonauták*...: a görög mitológia argonautái aranygyapjút szereztek nehéz próbák árán – Barcsay a közös éjszakai mulatságra céloz, vaskos példálózással a szerelmi diadal bizonyítékáról.

Sokat vívzek a begyembe: értsd: sok mesélnivalóm van.

130.

Kézirata

- Ogy 2. 226., No. 118 EF. Címzés: d'Édenbourg, A Monsieur Monsieur Le Baron d'Orczi
 7 Commandeur de l'ordre de St Étienne et Général des Armées Imp. Rom., P. Rab, A Pest (kihúzza, más írással:) a Gyngyész en Hongrie. A pecsét tönkrement.
- 11 **Megjelenése**
 Itt jelenik meg először.
Szövegkritika
 Aláhúzással kiemelve: Mähris Trebiitsbe, bonis avibus.
Magyarázatok
 Instructio (lat.): utasítás.
 Commissio (lat.): megbízás.
 Superarbitrium (lat.): felülbírálás.
bonis avibus (lat.): jó madarakkal: értsd: Isten nevében, szerencsét remélve.
 Páphosi vagy Indiai gyermekeKnek pézsma szaga: értsd: a görög vagy cigány örömlányok illatszere.
 Matolainé: az örömtanya főnökasszonya.
 Griff Madár: értsd: gróf Károlyi Antal.
- 6 Ritter Saal (ném.): lovagterem.
 7 Dragonyos természetük: értsd: szívósak, erősek.
 8 anticipálni (lat.): előlegezni.
 21 Ulyssesse: értsd: élettársa.
 26 rubli (or.): rübel.
 Succedált neki eodem jure (lat.): került a helyébe ugyanolyan joggal.
 31 Athléta (gör.): itt: izomember (akinek tehát teste és nem elméje kiművelt).

131.

- 44 **Kézirata**
 50 Ogy 2. 227., 179 EF. Vízjeles papír (ZOONEN). Cím: A Monsieur Monsieur le Baron d'Orczi
 51 Commandeur de L'ordre de St. Étienne, et Général des Armées Imp: Rom*. Koronás pecsét.
- 52 **Megjelenése**
 53 Itt jelenik meg először.
Szövegkritika
 Aláhúzással kiemelve: Csödör tsitkó, Kánitz, Kálfzsteckerek.
Magyarázatok
 Baccalaureusnak (lat.): hároméves, már kifejlett.
 Stiborius komájának bolondos vára: Beckó vára.
 Az uraság: a cseh földbirtokos sem ért egyet a földméréssel (az Urbáriummal).
 praetensio (lat.): követelés.
 sexus (lat.): itt: a férfiúi nem.
 ándivia (ol.): endíviasaláta.
 sarju: a második (nyári) kaszálás után begyűjtött száraz fű.
 prognosticálnak (lat.): jövendölnek.
- 6 Consiliarius: tanácsos.
 9 Mártírom: vértanú.
 13 *kálfzsteckerek* (ném.): sajtókészítő mesterek.

132.

- 21 **Kézirata**
 23 Ogy 2. 229., 181 EF, vízjeles papír: HONIG.
 24 **Megjelenése**
 27 Itt jelenik meg először.
 28 **Szövegkritika**
 Tisztázat.
Magyarázatok
 Commissio: megbízás.

rebegett: riasztja.
Electrizáció (lat.): itt: mozgásba hozás.
Tszalmán: turbánon.

133.

Kézirata

Ogy 2. 230., 182 EF

Megjelenése

3 A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 160., Egyed 2001. 53.

Szövegkritika

14 A francia mint versnyelv használata itt a tárgy és a műfaj következménye („badinage” – évődés,
20 szalonvers).

Magyarázatok

Actorok: színészek.

A Lengyelek: a lengyel testőrgárda.

Etiquetta: udvari viselkedés.

patyolatos rend: a nemesasszonyokat nevezi így, kissé ironizálva.

Udvari abrntsra vert fzélyes és farKas fzoknyája el töröltettek: a krinolinviselés betiltása. A klasszicizmus kedvelt műfaja volt az epítáfium: itt tréfás sírfeliratról van szó, egyszersmind a priapikus múzsa közelében született franciás pajzánságról (kihagyásos szerkezet az utolsó sorban).

Chevalléria: lovagi rend.

monumentum: itt: emlék.

Kálfztrol (casserole – fr.): lábas.

7 Épitaphe... (fr.): Sírfelirat a verdigályról. / Itt nyugaszanak a verdigályok, akik révén a ringyóktól
különböztünk. Több erkölcs, kevesebb udvariaskodás – ez jó recept, kétségtelenül. De ki tudja, nem
10 kerül-e arra sor, hogy lakomáinkon a Hercegnő, ha egy varrónőcske a helyébe tolakszik –
11 jókedvében vagy bosszúvágytól fűtve ... ruháját (értsd: alsóneműjét) is elégesse.

Magusok: jövendőmondók (értsd: tudósok).

resolutio: itt: válasz.

fzalmát hintettek ablaka alá: halálát rebesgették.

13 a gödöllői hertzeg Áspásiája: Klobusitzky Krisztina, Grassalkovits Antal özvegye.

14

134.

18

Kézirata

Ogy 2. 184.

Megjelenése

28 A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 160.

Szövegkritika

34 Az évszámhiányos datálás miatt gondot okozott a levél kronológiai besorolása. Tematikai érvek
35 alapján illesztettük ide.

Magyarázatok

élelemmel: nyugdíjjal.

fel e földre: a Duna folyására gondol: tehát miért nem megy Orczy Bécsbe.

Thresia: Mária Terézia.

Josef: II. József császár.

135.

Kézirata

Ogy 161., 114 EF. Címzés: de Vienne a Pest. Két pecsét: egy piros, egy fekete.

Megjelenése

3 Itt jelenik meg először.

8 Szövegkritika

Egyszerű, változtatások nélküli levél.

Magyarázatok

A fekete és piros viaszpecsétnek a levélen kiemelő jelentése van: valami előzetes megegyezés jegyében történik – csak a feladó és a címzett által érthető üzenetet továbbít.

Hermes fíját.

porzelt (ném.): takarodót.

hámitani: hámozni.

Miklos: Forgách Miklós.

Vale (lat.): Isten veled (elköszönő formula).

136.

Kézirata

Ogy 2. 162., No 115 EF. Címzése: Dresde... a Pest.

4 Megjelenése

13 Itt jelenik meg először.

22 Szövegkritika

23 Barcsay saját kezű javítása (<partyaira> révjeire) tudatos szóhasználatra, stiláris műgondra vall.

24 Magyarázatok

folyó-árKaira: értsd: csatornáira.

Kézi munkáKnak remekjeivel: értsd: kézműves termékekkel.

Az egyfejű fás orlzágaiban: porosz földön.

Nemzetek 's birodalmok Külömbtségéről: valóban állandóan foglalkoztatta a területileg eltérő szokások, a politikai és vallási állapotok.

Nemzetünk lorsárol fogunk tanátsKozni: a költészet eszerint csak alkalom a politizálásra.

Helliai: hesseni.

Parva Saepe Scintilla: gyakran (éppen) az apró a ragyogó.

137.

4

10 Kézirata

13 Ogy 2. 163., 116 EF, vízjeles: BLAUW. Címzése: Comothau R Vienne <Pest> Örsön.

20 Megjelenése

Itt jelenik meg először.

23 Szövegkritika

25 Javítások nélküli levél.

26 Magyarázatok

artillerie a cheval (fr.): lovastüzérség.

Kata: Nagy Katalin cárnő, itt: Oroszország.

Antonia: Marie Antoinette, itt: Franciaország.

Szent Josef: II. József császár – ironikus névadás.

in foro superiori (lat.): a felsőbb hatóságoknál.

aequisitio (fr.): itt: tudnivaló.

fecal: zaklat.

138.

12 Kézirata

13 Ogy 2. 165., 118 EF. Címzés: Édenbourg á Pest. Vízjeles papír: HONIG & ZONEN. Piros, bárói koronás (B). Címzés: Édenbourg a Pest, pecsét.

Megjelenése

14 Itt jelenik meg először.

15 Szövegkritika

18 Javítások, kiemelések nélküli levél.

Magyarázatok

a propos hujus: ha már arról jött a szó.
meg bakolák magokat: magmakacsolták magukat.
Scénák (lat.): jelenetek.
a golyobis: értsd: a föld.
plánéták (lat.): bolygók.
paroxismus (lat.): itt: láz.

139.

15 **Kézirata**

- 16 Ogy 2. 166! 119 EF. Vízjeles papír: D&C BLAUW, oroszlanos címeres pecsét. Címzés: de Laibach
À Monsieur Monsiur le Baron d’Orcezi Commandeur de l’Ordre de St. Etienne d’Hongrie et General
17 Major des Armées Imp. Romaines. P. Grätz Körmend a Pest en Hongrie.

Megjelenése

- 18 Megjelent: Egyed 2001. 67–68.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: Tsits, Práto.

Magyarázatok

Tsits: ciccio (ol.): kalózok a dalmát tengerpart közelében.

Elpusztult Aquileanak: a hun birodalom emléke a magyar dicsőség színimája ebben a szöveggörnyezetben. A várost 452-ben rombolta le Attila serege.

Attilát... meg fízolitottam: a holtak birodalmába jutott elődök szólóngatása az antikvitásból ismerős motívum.

HetrusKusok: etruszkok.

140.

8 **Kézirata**

- 11 Ogy 2. 234., vízjeles papír (HONIG).

Megjelenése

- 13 Itt jelenik meg először.

Szövegkritika

- 16 A pajzán szó betoldása a verbunkos ének szintagmába poétikai és stiláris ismeretekre, tudatos nyelvhasználatra vall.

Magyarázatok

fogod venni igaz fízvednek ’s elmédnek ditséretes fízüleményeit: ezek szerint ő adta hírül a *Költeményes Holmi egy nagyságos elmétől* című, Révai Miklós szerkesztésében készült Orczy-munka megjelenését a szerzőnek!

az első rajzólást: a fogalmazványt.

Közöttünk ide fel: értsd: a bécsi magyar testőrök.

fz. István tornyát: vagyis Bécsset.

a sajtosok ’s fzappanyosok: a hollandok és a belgák.

141.

6

Kézirata

Ogy 2. 288., 224 EF. Vízjeles papír: C BLAUW. Címzés: Leibtzig Vienne a Pest.

8 **Megjelenése**

- 9 A levél itt jelenik meg először.

13 **Szövegkritika**

- 16 Javítások nélküli szöveg.

Magyarázatok

frey Corpot (ném.): szabadsapatot.

KaKasok az Angyal Emberekkel: a franciák az angolokkal (tréfás virágnyelv).

Nec aquilam submestra timet: (a teknője alatt) a teknősbékát a sas sem rettentheti.

142.

Kézirata

Ogy 2. 236., 187 EF. Vízjeles papír (ANDERLAY?).

Megjelenése

Itt jelenik meg először.

Magyarázatok

A Liliomok az ide való főmfzéd Sassal: a franciák a poroszokkal.
solemniter retractáltak (lat.): ünnepélyesen visszavonták.

- 8
13
15

quartélyomb*: szállásomra.

143.

Kézirata

Ogy 2. 237., No. 188 EF 1.

Megjelenése

A teljes levél itt jelenik meg először. A vers megjelent: EME 160–161.

Szövegkritika

A levél keltezését maga Barcsay helyesbítette 17-ről 18-ra. A levél francia versbetétje, amely politikai embléma, titkos közlendőnek számít (lásd bevezető francia mondatát).

Magyarázatok

18 Distingválja (lat.): kitünteti.

24 Bagagiamot (fr.): csomagomat.

Remuneratoria (lat.): pénzbeli fizetésre.

Circumstantiák* (lat.): körülmények között.

Az ollos fűzők: a párkák. Értsd: a sors.

Entre nous (fr.): Köztünk szólva: Tudvalevő, hogy gögijében egy önhitt személy a Bourbonok közül nem átalotta a napot címerjelvényen választani. Egy szultán, hozzá hasonló, a holdat illesztette címerébe. Ugyanaz lett a sorsuk: közös a napfogyatkozás. *XIV. Lajos a Napot választotta jelképül a következő jelmondattal: Nec pluribus impar, egy mindenki ellen.

144.

Kézirata

15 Ogy 2. 292., 227 EF. Vízjeles papír: JE. Pecsét: bárói koronás B. Címzés: Pour Mr. le General Baron
29 d'Orczi à Son Hotel.

Megjelenése

34 A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

43 Aláhúzással kiemelve: nyársalást illetően a levélzáró Horatius-idézet.

Magyarázatok

Finni: finn.

Berger: Pászthori.

Hermes: Báróczi.

Dignum laude (lat.): Az erényes férfiak dicsérete révén a múzsa szembeszegül az elmúlással.

145.

Kézirata

Ogy 2. 239., 190 EF, vízjeles papír.

Megjelenése

A levél itt jelenik meg először.

Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve: quod homo homini lupus.

Magyarázatok

6 Serviai: szerbiai.

- 6 ment Cháron partyára: érstd: halt meg.
 11 tropheumba (lat.): vadászszákmányba.
quod homo homini lupus: hogy ember embernek farkasa.
 Noricus (lat.): északi.
 primo impetu spoliontium (lat.): a rablás kezdeti hevében.
 Serallyát: szerályát, háremét.
 differtatitot (lat.): tudományos értekezést.
Hors du quarré point de salut (fr.): a négyszögön kívül nincs üdvözülés.
 Divisio: katonai alakulat.
 Esquadron (fr.): svadron.

146.

- 3
 6 **Kézirata**
 10 Ogy 2. 287., 223 EF, durva papír, kis méretű levél (24,45/19,2 cm).
 14 **Megjelenése**
 15 Itt jelenik meg először.
 18 **Szövegkritika**
 28 A keltezésben nem volt évszám. Tartalma alapján soroltuk az 1788-as évbe.
 29 **Magyarázatok**
 31 Groff Váarakozó-életű: Vartensleben.
 38 sine qua non: amely nélkülözhetetlen.
 39 Erdély vas kapuját: Vaskapu, ez földrajzi név.
 Sed vetat militis imperium (lat.): de tiltja a katonafegyelem.

147.

- Kézirata**
 Ogy 2. 249., 200 EF, oroszlános pecsét.
Megjelenése
 Itt jelenik meg először, terjedelmes része megjelent: Egyed 2001. 69.
Szövegkritika
 Aláhúzással kiemelve: had farKát, pour le malheur des homes.
 4 **Magyarázatok**
 10 Publica securitas: a közbiztonságról.
 13 *pour le malheur des hommes* (fr.): az emberek veszedelmére.
 16

148.

- Kézirata**
 Ogy 2. 286., 222 EF, vízjeles (D&C BLAUW).
Megjelenése
 Itt jelenik meg először.
Szövegkritika
 A levélnek nincs keltezése. Tartalmi érvek alapján soroltuk ide.
Magyarázatok
 Diversiot: elterelő hadműveletet.
 2 bonta: tarka, itt: körülményeskedő.
 30

149.

- Kézirata**
 Ogy 2. 254.
Megjelenése
 A vers megjelent: Egyed 2000. 152.
Szövegkritika

Aláhúzással kiemelve a latin mondás.

Magyarázatok

Nulla enim res... (lat.): Semmitől nem serken jobban a hajó, mint a vitorla dagadásától a szélben.

11

17

A kéziratos könyvterv töredéke

150.

Kézirata

Ogy 2. 4–5.f. A Nagybányán őrzött levélsomag első darabja (K1). Barcsay kezeírása, tisztázat. A hátán más kéz írásával (a rendezés nyoma): *Correspond(entia) cum capitane(us) Bartsay*. A vers másik tisztázata a levélsomagban rögtön ez után besorolva (K2). A kor szokása szerint több példányban is készítettek másolatot egy-egy saját, vagy érdekesnek tartott alkotásról és elküldték az ismerősöknek. Ilyen „küldhető” másolatnak tűnik ez a darab.

Megjelenése

- 35 KSz: 219–222. Ott a címe: *Richwaldszki György apátúrnak neve napjára*. A kötetnek ez a – második, többnyire Orczy verseiből álló – része tartalmazza a vitatott szerzőségű verset.

Szövegkritika

Itt a címadás lényege az alkalom – Szent György napja – megnevezése, másrészt pedig a címzett rejtése: udvarias névkódolás. A három csillag éppen három szótagot jelent. (A másik változat címe: *Egy jó Barátnak neve napjára 771dikbe*. Ott a tisztázás folyamán kifejejtett versszakot utólag írta Barcsay a lapszélre. Magyarázó jegyzetet is fűzött a zárósorhoz: *NB. Pécsit éppen a tájban árulták volt el Bécsben.*) A Barcsay kezeírásával fennmaradt versnek Orczy-autográfija nincsen.

KSz: Tanais folytatára

túlsó partyára.

Magyarázatok

2. sor György: Richwaldszky Györgyről van szó, a későbbi püspökről, akihez Orczy is intézett verset *Költeményes Holmijában*. A KSz-ből nem derül ki, hogy a szerzőpárosból pontosan ki írta ezt a köszöntőt. A nagybányai Orczy-gyűjtemény autográfija, és tematikus érvek alapján soroljuk ezennel a verset Barcsay művei közé (a levelezés során többször utal arra, hogy találkoztak, Richwaldszky vendégül látta mint szabadságos katonatisztet).

A poeta és a magyar versíró elmékedése; sem tragédiában, sem hősenekben nem lehet kifejezni az ember helyzetét az érdekek és udvari kísértések világában.

eleinknek... : a hunok hódításaira utal.

Héroidok: hímőkök.

Groff Világ: allegorikus személy, a hívság megtestesítője.

- 63 *Oxus csillaga*: az Oxus folyót a szkítákkal kapcsolatban emlegették.

- 64 *pántlikából, báránnyára*: a magyar nemesek császárhűségének jeleire, a Szent István-rend, a Mária Terézia-rend és az Aranygyapjas-rend jelére utal.

151.

Kézirata

Ogy 2. 4–5.f. A Nagybányán őrzött levélsomag második darabja (K2). Barcsay kezeírása, tisztázat. A vers másik tisztázata a levélsomagban rögtön ez előtt (K1). Érdekessége, hogy folytatódik a *Gralis B. Ok. 15dik 7bris 1772. Felelet* című verssel, amelynek a Leveleskönyvben szintén van

- 12 másik variánsa is.

- 18 **Megjelenése**

- 25 Ott a címe: *Richwaldszky György apátúrnak neve napjára*. KSz: 219–222. A kötetnek ez – a II. –

- 39 része tartalmazza a vitatott szerzőségű verset (az első rész versei többnyire Barcsay, a másodikéi

- 40 Orczy alkotásainak bizonyultak).

Szövegkritika

A tisztázás folyamán kifejejtett versszakot utólag írta Barcsay a lapszélre. Magyarázó jegyzetet is fűzött a zárósorhoz: *NB. Pécsit éppen a tájban árulták volt el Bécsben.*

KSz: Tanais folytatára

túlsó partyára

Magyarázatok

A poéta és a magyar versíró elmékedése; sem tragédiában, sem hősenekben nem lehet kifejezni az ember helyzetét az érdekek és udvari kísértések világában.

eleink... : a hunok hódításaira utal

Héroidok: hímőkök.

Groff Világ: allegorikus személy, a hívság megtestesítője.

Nemrod: mitológiai vadász.

Fabritzius: Talán Johann Albert Fabricius hamburgi tanár, Rollin Kinder *Physicájának* fordítója (ez megjelent Derham *Physico-Theologiájának* német kiadásában, a bevezetőhöz csatolva 1750-ben).

152.

Kézirata

Ogy 2. 7v–9r. és v., 13 EF

Megjelenése

KSz: *Arkádia leiratása*. 222–226., Szira: *Arkádia leiratása*. *Orczy Lőrincnek*. 121–124.

Szövegkritika

- Variánsról van szó, egy előbbi verstisztázat hátlapjára kezdte írni Barcsay. A első variáns (Komjáti 15 7bris 772. Ogy 24.) áthúzásával, fölébeírással alakult ki ez a végleges változat. E költemény szerzőjének Révai Miklós (KSz-beli) csoportosítása nyomán kialakult hagyomány alapján Orczy Lőrincet tartották. A KSz-be a rövidebb változat került. Arany János filológiai érvekkel próbálta igazolni, hogy Barcsay írta a verset, és éppen e költemény problematikus szerzősége alapján kezdődött az Orczy–Barcsay kötet darabjainak újravizsgálása.

46 KSz: *sok vizest mesztelen*

Magyarázatok

Interjecto (lat.): Eltelvén ezután egy idő és Kyros más háborúban foglalatoskodván a lydek újra fellázdáltak, s ismét csak legyőzetvén fegyvereiktől és lovaiktól megfosztották őket, s az az lett az osztályrészük, hogy a csapszéket látogassák, s az időmulatásra való mesterségeket és a széptevést gyakorolják. És ez az egykor szorgalmát tekintve hatalmas és serény kezű nemzet az elasszonyosodott lágyságban és a fényűzésben elveszítette valaha volt vitézségét, s őket, akik Kyros előtt le nem győzve állták ki a háborúkat, legyőzte a tétlenség és a henyélés. (Ford. Tóth Péter)

A vers után folytatólag följegyzett latin nyelvű prózai szöveg szintén Barcsay kezétől.

63

98

A levelek jegyzéke évszám szerint

1771

1. Pata, 1771. szept. 20.....	41
2. (kunyhombol okt.? – Themistochles).....	42

1772

3. Pata, 1772. február 5.....	43
4. Pata, 1772. április 6.....	45
5. Bánkesze, 1772. május 2.....	47
Vettem Pyladesem Musádnak sengéjét.....	49
6. Bánkesze, 1772. május 29.....	52
7. Nyitra, 1772. június 25.....	54
8. Komjátí, 1772. augusztus 14.....	56
9. Komjátí, 1772. augusztus 24.....	59
10. Komjátí, 1772. szeptember 15.....	61
11. Szklénó, október 9.....	63
12. Radván, 1772. október 11.....	65
13. (Bán Keszei kunyhombol), 1772. nov. 17.....	66
14. Ezerhatszázhetvenkettőbeli történetek.....	71
15. Gunyhombol, folyó esztendő utolsó napján.....	72

1773

16. Bánkesze, Yerdegezd [február 14.].....	78
17. Bánkesze, 1773. március 18.....	81
18. Gunyhombol, 1773. április 20.....	84
19. Bánkesze, 1773. június 8.....	90
20. Bánkesze, 1773. július 28.....	92
21. A kenyér mezei pór.....	94
22. Bánovetz, 1773. augusztus 9.....	95
23. Boschátza, 1773. október 8. – diófák alól.....	96
24. Bécs, 1773. december 14. – csillagfalvi házból.....	99

1774

25. Bécs, 1774 fársáng közepébe.....	100
26. Boschátza, 1774. március 5.....	101
27. Gunyhombol, 1774. március 31.....	103
28. Mennyei szép Hajnal.....	105
29. Boschátza, 1774. szeptember 25.....	107
30. Bécs, 1774. december 27.....	111

1775

31. Bécs, 1775. február 23.....	113
32. Nagyszombat, 1775. április 11.....	115
A Békességhez.....	116
33. Bécs, 1775. május 19.....	118
34. Nagyszombat, 1775. augusztus 12.....	119
35. Prága, 1775. október 30.....	121
36. Egy vers szerző özvegynek.....	122

1776

37. Nagyszombat, 1776. január 13.	125
38. Nagyszombat, 1776. január 30.	125
39. Elérhetem végre kívánt örömemet (tél)	125
40. Már azt véltem hiv társ Bétsben enyvesedtél	126
41. Nagyszombat, 1776. február 20.	126
Scytha vagyok nem Lappon	126
42. Nagyszombat, 1776. március 2.	131
43. Nagyszombat, 1776. május 25.	133
44. Nagyszombat, 1776. május 31.	134
45. fzász lzeben, 1776. június 22.	135
46. Batiz, 1776. október 2.	137
47. Batiz, 1776. november 5.	138
48. A Sas fogadóba.	140
49. [Üzenet].	140

1777

50. Pest, 1776.	140
51. Nagyszombat, 1777. farsang utolsó napja	141
52. Nagyszombat, 1777. március 29.	144
53. Nagyszombat, 1777. június 7.	145
54. (Lucanus fordítása).....	148
55. Ujlak.....	148
56. 1777. Sarlós Boldogasszony, júl. 29.	149

1778

57. Szeben, 1778. január 10.	149
58. Engedd, hogy már egyszer	150
59. Bécs, 1778. február 17.	151
60. Viszternitz, 1778. május 17.	152
61. Schmirschitz, 1778. július 9.	154
62. Sátoromból, Arnau mellett 1778. június 31.	155
63. Hohen, Elbe, 1778. augusztus 29.	156
64. Kovács, 1778. szeptember 13.	158
65. Gytsiny, 1778. szeptember 18.	158
66. Gitsin, 1778. szeptember 29.	159
67. Leutomir, 1778. október 2.	161
68. Viszternitz, 1778. október 7.	161
69. Pauts 1778. október 12.	162
70. Glotzersdorf, 1778. október 20.	164
71. Gros Glotzersdorf, 1778. október 25.	162
72. Schribau, 1778. november 3.	165
73. Tsirm, 1778. december 8.	166
74. Bécs, 1778. esztendő utolsó napján	168

1779

75. (Erdélyből) 1779 hamvas szeredán	169
76. Vienne, 1779. március 29.	170
77. Glockersdorf, 1779. április 8.	170
78. Madersdorf, 1779. május 19.	171
79. Nagy Márton, 1779. június 21.	172
80. Gunyhombol, 1779. augusztus 26.	174

1780

81. Gunyhombol, 1780. január 2.	175
82. Madersdorf, 1780. január 30.	176
83. Bécs, 1780. február 20.	177
84. Bécs, 1780. március 4.	178
85. Bécs, (1780) március 23.	180
86. Nagymarton, 1780. április 16.	181
87. Bécs, 1780. április 29.	182
88. A Magyar Országai Tudományoknak	182
89. Nagymarton, 1780. július 20.	184
90. Nagymarton, 1780. szeptember 17.	185
91. Nagymarton, 1780. november 24.	188

1781

92. Nagymarton, 1781. május 6.	189
93. Gunyhombol, 1781. november 19.	190

1782

94. Bécs, 1782. január 4.	191
95. Gunyhombol, 1782. május 8.	192
96. Chloénak unalma.	194
97. Szomorufalva, 1782. augusztus 14.	195
98. Magánosságombol, 1784. október 30.	196
99. Macsák udvarából, 1784. december 3.	197
100. Szeben, 1782. december 29.	197

1783

101. Nagyszeben, 1783. január 22.	199
102. Nagyszeben, 1783. május 10.	200
103. Bécs, 1783. június 10.	201
104. Barátfalva, 1783. augusztus 22.	201
105. Harkau, 1883. november 29.	202

1784

106. Bécs, 1784. január 1.	204
107. Magánosságomból, 1784. március 10.	204
108. Sopron, 1874. október 27.	205
109. Bécs, 1784. november 9.	206
110. Bécs, 1784. november 12.	206
111. Hornstein, 1784. november 24.	207

1785

112. Bruxelles, 1785. április 27.	207
Építre	209
113. Capelle, 1785. szeptember 25.	211
114. Antwerpia, 1785. október 24.	212
115. Bierbeen, (1785) november 22.	213
116. Lange Schwalbach, (1785) december 9.	214
Meddig késel mégis sértődett Magyarság	215
117. Dannhausen, 1785. december 21.	216

1786

118. Ébelsberg, 1786. január 12.....	217
119. Sopron, 1786. február 22.....	218
120. Szent Margaréthau, 1786. április 29.....	219
121. Pest, (1786) május 31.....	220
122. Sopron, 1786. június 10.....	221
123. Magánosságomból, 1786. július 1.....	221
124. Szomorufalva, 1786. augusztus 14.....	222
125. Magánosságomból, 1786. szeptember 6.....	223
126. Sopron, 1786. szeptember 14.....	224
127. Gunyhomból, 1786. szeptember 21.....	224
128. Magánosságomból, 1786. szeptember 30.....	225
129. Sopron, 1786. október 7.....	225
130. Sopron, 1786. október 18.....	226
131. Bruna, 1786. november 1.....	227
132. Biela Galitzia, 1786. december 4.....	228

1787

133. Bécs, 1787. január 1.....	229
134. jan 15.....	230
135. Bécs, 1787. március 4.....	231
136. Altona, 1787. március 24.....	231
137. Comothau, 1787. április 20.....	232
138. Sopron, 1787. május 19.....	233
139. Leibach, 1787. június 14.....	234
140. Magánosságomból, 1787. június 28.....	234
141. Albisnak partyáról, (1787) október 13.....	235
142. (1787) december 31.....	236

1788

143. Altona, 1788. február 17.....	237
144. (Üzenet-Osmanographia).....	238
145. Bánovitz, 1788. május 15.....	239
146. Karánsebes, 1788. szeptember 1.....	240
147. Lugos, 1788. szeptember 28.....	241

1789

148. (Vukovár), 1789. április 13.....	242
149. Továmik, május 5.....	242

A kéziratos könyvterv töredéke

150. Szent György napjára irt versek +++ Úrnak.....	244
151. Egy jó Barátnak neve napjára 1771 dikbe.....	245
152. G ^r alis B O*k 1772. szeptember 15.....	247

A levelek a szövegkezdés betűrendjében

A Békefűesség itt igen kétséges	170
A Gyémántos Kalapuk	205
A mi ezen efüztendőbeli.....	226
A fűzár lábú lovat fűzében kőfűzönőm	206
Adom tudtadra, hogy én virradtát itt várván	207
Áltonából küldött rövid tudosításomat	232
Aranyosi Kedves Barátunk	181
Afűzönyunk csesés irásával.....	164
Au moment que son Excellence	148
Az Áziai tátos mag Ló	225
Az éjfűzaki fűzelek fűjnak fűvöltéssel	71
Az én ör Lelkem.....	151
Az irtoztato dér.....	162
Az ujj Efüztendőt, bár melly fűgyos	204
Azon Katonát Kinek ez előtt másfél efüztendővel	224
Barátom! im el mult fűzent György holdozattya	242
Barátom! Itt nyugodalom még nintsen	165
Baro Hidvölgyi négy ezer	230
Bécsi Udvarnak fűk piatzán	111
Berzentze, Babotsa, Istvándi	242
Bezzeg nem hasmányt fekve	159
Bizonyos hogy én Ezertűnkkel	206
Boldogult Groff Grassalkovits halotti pompájának le irását	45
Cette nuit je pars.....	170
Csudálni fogod Mennyei Barátom!	213
Dobzodó fűársángnak áll-ortzás Leányi.....	141
Ebben az ujj efüztendőben	229
El érhetem végre Kivánt örömemet.....	125
Élève d'Apollon	209
El mult Lórintz napja 's dinnyét még nem ettem	156
Emberek Baráttya 's Istennek fűzolgája!.....	245
Emberek Baráttya, 'S Istennek fűzolgája	244
Engedd hogy már egyfüzer gyönyörű Évátűskám	150
Engem Stráza helyről immár fel váltának	140
Én megint itt vagyok.....	178
Én mennyei Barátom.....	177
Én mult holdnapnak harmintzadik Napján.....	43
Éppen midőn a Kolbáfűzos Kaulerabét	140
Ez a levél nem tudom hol fog találni	158
Ezek a veres betűk azt jelentik.....	154
Ezen holdnapnak 22dik napján.....	197
Ezen holdnapnak 16dik Napján	231
Ezen kis darab Levélre.....	125
Ezen Levelem mig még Tételre indulnál	189
Ezen fűzempillantásban vévém.....	219
Felix napján küldött tudosításodat	237
Groff Károlyi Ur ő E* Megyeri Inspektora.....	59
Ha élűz, és boldog vagy	169
Hajdoni Kenyeresűnk Naso völgűyéből.....	240
Halandok földi boldogságáról irt.....	234
Hallám hiv Társ Pestű Bachusnak csinnyait	131
Hallom Áquilonak fűgyos fűvöltését	190
Hamvas fűzeredán nékem irt.....	204

Hafztalan ebrefzetfz Társ vigabb notára	96
Hát már megint indulfz Neptun fzigonnyával	185
Holnap ezen hónap 25dik napja.....	212
Ideje már egyfzer irjak Néked.....	101
Igértem vala Néked	172
Ime indulok ma Sopron felé.....	197
Imé itt Küldöm az Osmanográphiát	238
Imé Mennyei Barátom a mi kedves Bergérünk	201
Irtoztató Commissió!.....	228
István! Istennel van! – nints velünk! melly eset! –	217
Itt a tompa Csehek Orfzága fzellyéről	121
Je vous fois bien obligé	95
Jol elmékedtél kedves Barátom	241
Jol mondod Kenyeres énis azt álitom.....	247
Jol mondod Mecénas, énis azt álitom.....	61
Jol van biz e Pajtás	171
Jövő hetfün vagy Kedden	225
Jövő fzeredán	176
Justa petis, tamen haec	99
Kassáról botsátott Kedves Leveledet.....	135
Kazal árnyéka alol irt Leveledet	235
Kedves Barátom, te el mélfz	182
Kérdezed Barátom.....	174
Ki-mondhatatlan nagy örömmel vettem.....	52
Különösön fogok örvideni.....	221
Lassan azzal a fel melegített Spártay feKete Levessel	166
Leg fzerentsébb történeteim közzé fzámlálom	41
Ma 31mo maý itt hagyom Pest.....	220
Ma Kilentz orakor reggel	191
MacskáK Udvarának felső fzaka/fzába	192
Már afztalkám mellett üldögelek	201
Már azt véltem hiv Társ	126
Már eltökélttük vala magunkat	140
Már nyughatatlansággal vártam.....	78
Matsák udvarából 9na irt	224
Meddig Késel mégis fértődett Magyarország	215
Még egynehány fzempillantásom vagyon.....	236
Meg járad – meg járad Bácskát 's a Bánságot –	188
Meg romlott Világnak fzennyes fzugollyába	145
Meg fzünik NapKelet Nép-özönt Küldeni	127
Megint hasmányt feküve.....	162
Megint nem hagyfz béKét, ebrefzted tüzetet	168
Melly fzent csipet hamu fzállott homlokodra	103
Melly fzozat hallatik.....	182
Mély álmomból felebrefztél.....	90
Mennyei Barátom!	211
Mennyei fzép Hajnal.....	105
Mi hozott engemet ide?.....	180
Midőn havas Kárpát jeges fellegein	113
Minekelötte arrol tudosithatnálak	199
Minket nem soKáig hagynak	161
Mit mivelfz boldog Agg! Örssi Kertetskédben?	152
Mivel meg engedéd.....	184
Mond meg kedves Barátom	138
Mult holnapnak 30dik Napján	207
Mult fzombaton, neved napján	195

Musák! az ámyékos Zobor tetejéről.....	56
Musám! Kitől immár Mars biztatására.....	119
Ne gondold hogy mult Lórintz napját.....	222
Nem ok nélkül alufzom én Barátom.....	92
Nem ok nélkül dorgál engemet a M. Ur.....	47
Nem tudom, Mecenas! Kilentz füzék Közül.....	54
Nem tudom mit gondolz illy halgatásomrol.....	137
Nem tudom utolsó Levelem.....	134
Nem tudom vettedé Lintzből.....	218
Nyájas Házallágnak lobogó fáKlyáji.....	100
Obesteremmel edjütt tífztelünk.....	148
Ohajtott BéKesség!.....	116
Óhajtott tudositásodat mult napoKban.....	202
Óriás hegyeknek híves oldalából.....	155
Ott hagyád hát Órssón görbe csorofzljádot.....	66
Ófzve huzom hát vitorlájimot.....	81
Pajtás! A Gyöngyösi papoK Kriptájába.....	149
Philep Jakab napján irt Leveledet.....	133
Pozsonyba a Hatyu farKánál.....	126
Rákos mezejére Küldött Leveledet.....	107
Reménlem ezen Kis levelem.....	144
Reménlem már eddig.....	196
Sietek Kedves Barátom.....	161
SoKszor leg fzebb füzis.....	194
szabátsi foglyázotrol nem irtam.....	239
Társ ujra gerjeszted pislogo tüzemet.....	72
Te nékem azt irád.....	125
Tegnap előtt a Barátfalvi mezőkről.....	223
Tegnap előtt Pozsonyb*.....	118
Tegnap mennyei Barátom.....	175
Tegnap reggel egy magas élre jutván.....	216
Tergestumbol.....	234
Tudom már hova vezetnek.....	158
Tudosításod fzerint imé.....	200
Tudtam Kedves Barátom.....	115
Tudva lévő Kunyhomban füttöztem.....	42
Tündér Ilonának híres orfzágáb*.....	94
Ugy jártam mint ama kertézf.....	84
Ujjlakon Groff Miklos levelében.....	149
Ujjfálzi tudositásodat.....	233
Utolsó Leveledet uti kézfületeim között.....	231
Utolsó levelembe ígért verseket.....	214
Utolsó Levelemet reménlem.....	227
Utolsó postával Küldött Levelemmel.....	65
Vége van Barátom már a gyaKorlásnak.....	63
Vettem Drága Néném Kedves Leveledet.....	122
Vettem Pyladesem Musádnak fengéjet.....	45
Zanotzos pufztákról.....	221

Névmutató

A gondolatjel utáni szám a levél sorszámát jelenti. A mutatókban a mitológiai és irodalmi személyneveket is feltüntettük.

Abonyi – 41.

Ádám – 58, 152.

Adami, Adami Mihály: jezsuita nyelvtudós, udvari ágens.

Adonis: föníciai-szíriai termékenységisten, Afroditéval kapcsolatos mítoszok szereplője, ünnepe nyáron volt. – 40.

Ajax, Aiasz: a görög mitológiában két hőst is így neveznek Trója ostrománál. – 57.

Aladár: a Képes Krónika szerint Csaba fia, Attila hun király és Krimhilda germán hercegnő unokája – 16, 101.

Albert herceg, Albert Kázmér Ágost (1738–1822): szász-tescheni herceg, Habsburg Mária Krisztina férje, Magyarország (1765–1780), majd Németalföld helytartója. – 66.

Albertné hercegasszony: lásd Mária Krisztina.

Alexis: görög mitológiai pásztor – 36.

Almási [Almásy Ignác septemvir, az 1790-es diétán Heves megye első követe vagy Almási Pál aradi főispán, korábban fiumei kormányzó] – 6, 134.

Almásiné – 134.

Álmos herceg – 8.

Alvintzi: talán Alvintzi József báró tábornagy, szerepe volt Belgrád 1789-es bevételénél. – 120.

Ammon, Amon: egyiptomi istenkirály, ős-, teremtő- és termékenységistenként tisztelték. –150, 151.

Ámor: Cupido megfelelője a római mitológiában. – 51, 53.

Amphion: a görög mitológiában Zeusz és Antiopé fia, Zéthosz testvére. Hermészről csodatevő lantot kapott. – 96.

Anacharszys, Anacharsis, Anakharszisz (Kr. e. VI. sz.): szkíta herceg, aki a görög erkölcsöt és kultúrát tanulmányozta, később a cinikus filozófia követője, utazó, a XVIII. században népszerű regényes útirajz hőse. – 23.

Anchyses, Anchises, Ankhiszész: Énéasz király apja, Priamosz trójai király rokona. Mivel megszegte anyja, Aphrodité tilalmát (elárulta nevét), villámcsapás bénította meg. Az égő Trójából fia a vállán menekítette ki. – 65.

Annibál, lásd Hannibál.

Antonia, Antoinette, lásd Mária Antoinette

Antremontné: francia nyelvű költő – 7.

Ányos Pál (1756–1784): pálos szerzetes, a felvilágosodás korának magyar lírikusa. – 89, 101, 110.

Apelles, Apellész (Kr. e. IV. sz.): görög festő.

Apis: egyiptomi állatisten, tiszteletét a rómaiak is átvették. – 10, 152.

Apolló, Apollón: a fény (később a nap) istene a görög mitológiában. Jósistenként, a múzsák uraként, a gazdálkodás védelmezőjeként is tisztelték. Gyakran ábrázolták lanttal. Winckelmann benne látta az ókori művészet legmagasztosabb eszményét. – 5, 6, 12,17, 29, 51, 70, 79, 112, 140.

Aranyosi, lásd Báróczi.

Ariadné: krétai királylány a görög mitológiában, Minósz és Pasziphaé leánya. Fonala segítségével talált ki Thészeusz a labirintusból. Aludt, amikor Thészeusz elhagyta Naxosz szigetén. Vegetációs istenség. – 83.

Árimán: régi iráni istenség, a gonosz megtestesítője (a jóé Ormuzd, Ahura-Mazda). – 133, 134.

Aristippos, Arisztipposz (Kr. e. 435–355): a kürenéi filozófiai iskola megalapítója, Szókratész tanítványa. – 81.

Arngrimus János – 41.

Árpád: a magyarok honfoglalásának legendás fejedelme. – 32.

Artaxerxes: több személynek is neve a perzsa Akhaimenida uralkodóházból. Egyikük, I: Xerxész fia (Kr. e. V. sz. eleje – 424.) flottája a ciprusi Szalamisz mellett vereséget szenvedett az athéniaktól. A másik, II. Dareiosz fia Kr. e. 404-től 358-ig uralkodott, harcban állt öccsével, Kürosszal. 394-ben legyőzte a spártaiakat Knidosznál. – 20.

Artner major – 92.

Artatzides, lásd Artaxerxes.

Aspasia: Periklész második felesége, Milétozból származott. Kr. e. 432-ben koholt vádakkal vonták perbe. A görög komédiában hetéraként jelenik meg. – 53, 60, 85, 89, 134.

Áthila, lásd Attila.

Átila, lásd Attila.

Atlás, Atlasz: a görög mitológiában az égboltot tartó titán. – 15, 41.

Atropos: a Moirák egyike. – 118.

Attila: hun király (Kr. u. 434–453). – 8, 41, 70, 71.

Augustus: Octavianus császártól kezdve a római császárok címe. – 12, 112.

Bacchus: görög boristen Dionüszosz másik nevének (Bakkhosz) latin változata. – 13, 41, 93.

Bajtai, Bajtay Antal (1717–1773): piarista, erdélyi r. k. püspök. – 18.

Bajzáth: talán Bajzáth József (1720–1802) veszprémi püspök. – 52, 53.

Bakits – 103.

Bako, Bakó – 104.

Balassa, lásd Ballassa.

Ballassa, Balassa báró (1735 körül – 1807): 1785-től horvát bán, 1791 után illír kancellár, az császári udvar feltétlen híve. II. József tanácsadója magyar ügyekben. – 91, 104.

Bámffí tkp. Bánffy György (1746–1822) gróf: Erdély kincstartója, 1783-tól alkancellár, 1787-től Erdély gubernátora. – 97, 100, 126, 134.

Bányai vikárius – 5.

Barcsay Lajos: erdélyi birtokos nemes, Barcsay Ábrahám unokatestvére, az ő özvegyét, Bethleni Bethlen Zsuzsannát vette el a költő 1790-ben feleségül. – 81.

Barko, Barco Vincenz (1719–1787): báró, lovasgenerális, az 1794–96. évi erdélyi országgyűlés biztosa, ekkor az ország főhadparancsnoka. Erdélyben az 1792: 3. tc. által honfűsítették. – 61, 68, 70.

Barkóczi: Barkóczy Ferenc (1710–1765) Magyarország hercegprímása, esztergomi érsek. – 3, 6.

Báróczi (Báróczy, Bárótzsi) Sándor (1735–1809): testőr, író, fordító. – 4, 5, 29, 34, 35, 38, 53, 67, 73, 82, 84, 86, 89.

Baróti Szabó Dávid (1739–1819): jezsuita tanár, költő. – 91.

Bátori: Báthory István fejedelem lehet. – 21.

- Batthyány (Bottyáni, Batthiáni) József (1727–1799) kalocsai (1760–1766), majd esztergomi érsek (1766–1799), Magyarország hercegprímása, főkancellár. – 52, 100.
- Batthyány Ádám (1662–1703) – 5.
- Batthyány család – 18.
- Baucis, Baukisz: Philemon és Baukisz szegény, de boldog házaspár az ókori görög mitológiában. Mivel megvendégelték az ismeretlenül a földön tartózkodó Zeust és Hermészt, kívánságuk teljesült, a házuk helyén épült templomban szolgálhattak, haláluk után fává (tölgygé és hárssá) változtak. – 51, 53, 118.
- Bayard Pierre Terrail Seigneur de (1476–1524): francia hadfi, nevét az olaszok elleni háború (a Garigliano-híd védelme) tette híressé, úgy emlegették, mint a félelem és lelkifurdalás nélküli lovagot. – 22.
- Beleznai: talán Beleznay Sámuel (megh. 1818-ban), aki ifjúkorában katonáskodott. – 6.
- Belisárius (Belizár) (505–565): Justinianus germán származású hadvezére, aki a Római Birodalom helyreállításán munkálkodott; visszaverte a perzsák és a hunok támadását is. – 2.
- Bellona: régi római háború-istennő. – 29, 32, 60, 70, 118, 145.
- Benczur József (álneve Eusebius Severinus egyebütt Eusebius Verinus, 1728–1784): történétíró és publicista, álneves munkája *Commentatio Juridica critica de haereditario jure*. 1771. – 9.
- Benyovszky Móric (1741–1789): katona és vállalkozó. – 66, 91.
- Berám: – 60.
- Berényi: – 5.
- Berger, lásd Pászthory.
- Berki: zenészcsalád a XVIII. században –16, 96.
- Besenyei, Bessenyei György (1747–1811): magyar író, színpadi szerző, műfordító (művelődésszervező értekezései a magyar nyelvű tudományosságot, az oktatás korszerűsítését sürgették), Mária Terézia Magyar Nemesi Testőrségének tagja, élete végén bihari táblabíró. – 18, 34, 47, 83.
- Bessenyei Sándor (Milton poémájának *Az elveszett paradicsom. A megtalált paradicsom*) első magyar fordítója: – 2, 3,4,5, 34, 20, 51, 85, 97, 116, 133.
- Bethlen Miklós (1720–1781) gróf: erdélyi kincstartó: – 9.
- Bethlen: tkp. Bethlen Farkas, egy császári gyalogezred tulajdonosa. – 4, 9.
- Binder Friedrich Freiherr (1708–1782): Mária Terézia kancellárjának, W. A. Kaunitz-nak jó barátja és bizalmas munkatársa. – 33.
- Blandrata György – 100.
- Bocace, Boccace, lásd Boccaccio.
- Boccaccio (1313–1375): az első nagy olasz prózaíró: – 51.
- Boccage asszony – 86.
- Bogli gróf – 112.
- Boileau Nicolas (1636–1711): francia író, a klasszicizmus elveinek rögzítője. – 74.
- Bollingbrock Henry Saint John, Bolingbroke grófja (1678–1751): brit államférfi és író. Pope és Swift barátja volt, történetfilozófiai elképzelései, deizmusa révén Voltaire-re és Rousseau-ra is hatott. – 5.
- Bonyhádi – 72.
- Botta katonatiszt – 67, 68.
- Botzis, lásd Baucis.
- Bottyáni, lásd Batthyány.
- Bourbon uralkodócsalád – 59, 143.

Braschÿ: Braschy kardinális, Giovanni Angelo B., VI. Pius pápa családneve. – 31.
 Braun – 66.
 Brockhausen – 60, 61.
 Broglie – 83.
 Brukenthal Samuel, von (1777–1787): erdélyi gubernátor. – 45, 47.
 Bruntzviki herceg: Braunschweig – 69.
 Budovits, lásd Dugonics.
 Buffon, Georges-Louis Leclerc, Buffon grófja (1707–1788): francia természettudós és filozófus író, az Enciklopédia *természet* címszavát is szerkesztette. – 123.

Cadmus: a görög mitológiában a thébaiak elődje (legyőzte a sárkányt, elvetette annak fogait, azokból harcosok nőttek ki és lekaszabolták egymást). – 4.
 Caesar: családnév a Julia nemzetségben, I. Lucius, J. C. Marius és Cinna párthíve. – 49, 74.
 Caligula (37–41): római császár. – 91.
 Calipso, Kalüpszó: a görög mitológiában nimfa Ogügié szigetén, Atlasz leánya, Ulysses hét évig tartotta magánál, örök életet ígért neki, aztán segítette hazautójában. – 13.
 Calvin, Kálvin (1509–1567): francia reformátor, Luther követője. – 25, 33, 100.
 Caramelli – 61, 147.
 Cato: a szilárd erkölcsű, tántoríthatatlan politikus metaforája. Marcus Porcia Cato Maior (Kr. e. 234–146) konzervatív politikus (a görög irodalomnak és bölcsészetnek is ellensége), Marcus Porcia Uticensis a köztársasági államforma elkötelezett híve, Cézár ellensége, öngyilkos lett. – 18, 22, 30, 53, 116.
 Céleus, Celeus: a görög mitológiában Eleuszisz királya. Vendégszeretetéért cserébe szent titkokat és a szántás-vetés tudományát kapta ajándékba Ceres istennőtől. – 10, 152.
 Céres, Ceres: a szántás-vetés istennője az ókori Rómában. Athénban és Eleusziszban misztériumok keretében tisztelték. – 10, 21, 72, 73, 79, 80, 123, 152.
 Charon, Cháron, Kharón: a görög mitológiában öreg révész, aki csónakjával (csak) a halottakat szállította át az Akherónon – az Alvilágba. – 77, 145.
 Chloé, Cloé: a görög mitológia pásztorlány-alakja. – 36, 96.
 Chloris, Cloris: a görög mitológia pásztorlány-alakja. – 5, 42, 60, 63, 93.
 Chrésus: Kroiszosz: Lüdia utolsó, legendás királya (Kr. e. 560–547). – 150, 151.
 Circe, lásd Kirké.
 Clary, Clary-Aldringen Lipót (1736–1800): gróf, a cenzúrahivatal elnöke. – 9
 Clément – 121.
 Clio, Kleió: a Múzsák egyike, a késő római időktől már a történetírás ihletőjének, védőjének számít. – 88
 Cobentzel, lásd Kobenzl.
 Coburg, Ferenc Josias: szász herceg, lovassági tábornok; 1791-ben Magyarország katonai főparancsnoka. – 67, 68, 114.
 Collignon, Colignon: szinigazgató, Nagyszebenben is engedélye volt bálók tartására. – 74.
 Colloredo, Joseph Maria (1735–1815): gróf, a császári udvari és táborigazságot vezető fővezére, részt vett Szabács és Belgrád ostromában. – 68.
 Columbus, Kolumb (1451/1452–1506): Amerika felfedezője. – 30, 86, 90.
 Comminge: irodalmi hős. – 5.
 Confuz, lásd Kung-Fu-ce.
 Constantinus (274–337): római császár. – 47

- Corneille, Pierre (1606–1684): nagylelkű, intelligens és erős színpadi akaratú hősök megteremtője, nagy hatású francia tragédiaszerző. – 100, 112.
- Cromwel, Cromwell (1599–1658): angol politikus. – 15, 116.
- Cupido: a szerelem római istene. – 6, 13, 51, 53, 65, 71, 95, 130.
- Cyrus: az idős Cyrus a perzsa birodalom megalapítója, a fiatalabb Artaxerxes testvére és ennek trónjára tört. – 25, 152.
- Csákiné – 114.
- Csáky János gróf: koronaőr (1765–1772), főlovászmester (1771–1782), tárnokmester (1782–1783), országbíró (1783–786). – 104
- Csekonits – 137.
- Cserey, Cserei Farkas, id. (1719–1782): udvari tanácsos, író. – 23.
- D’Alton, Richard gróf (1732–1790): tábornagy. II. József 1787-ben nevezte ki Belgium katonai főparancsnokává. A fölkelőket nem sikerült fegyveres erővel a császár hűségére visszatéríteni. Csapatái kiszorultak Belgium területéről, ő maga Luxemburgba menekült. Emlékiratai szerint nem őt terheli a felelősség Belgium elvesztéséért. *Mémoires pour servir à la justification du feu son excellence le Général Comte d’Alton et l’histoire secrète de la révolution belge*. Hely és év nélkül (1791). – 62, 84.
- Daira – 80.
- Darius, Dareus: több perzsa királynak is neve. – 18, 32,
- Darvas tanácsos – 121.
- Daun, Leopold Joseph Marie (1705–1766): herceg, tábornok.
- Dávid (Kr. e. 1010–970): a zsidók második királya, a filiszteusok legyőzője. Több egyházi ének és zsoltár szerzőjének tekintik. – 58.
- Demiurgosz – 10, 152.
- Demokrit, Démokritosz – 76.
- Demosthenes, Démoszthenész (Kr. e. 384–322): athéni politikus és szónok Makedóniai Fülöp ellenében mondott szónoklatai hatásosak voltak. – 86.
- Denhoff – 62.
- Denis, lásd Dionüsziosz.
- Deshoulieres, Madame – 5.
- Diána, Diana: római istennő, a nők és a termékenység oltalmazója. Később a görög Artemisszal azonosították. – 20, 34, 36.
- Dido: Carthago alapítója, Aeneas kedvese. – 5, 23, 73, 90.
- Dietrichkő, lásd Dietrichstein gróf.
- Dietrichstein gróf – 30.
- Dionüsziosz (Kr. e. 430 k. – 367): a nyugati görögség híres szürakuszai türannosza. – 57.
- Dodona: epeiroszi város, Jupiter jóshelyéről is híres volt. – 29.
- Dubos vagy Du Bos, Jean Baptiste (1670–1742): francia történétíró, kritikus és diplomata. – 47.
- Dubovitz: lásd Dugonics.
- Dugonics András (1740–1818): piarista pap, matematikus és író. – 17.
- Echo, Ekhó: a görög mitológiában egy nimfa neve, maga a nimfa visszhang formájában élte túl halálát. – 5, 30,
- Elrickshausen – 68, 69.
- Eneász, Énéasz: a rómaiak őse azáltal, hogy a trójaiakat Itáliába vezette. – 5, 32, 90.

- Eol, Aeolusz: az istenektől kedvelt szelek ura, mitológiai székhelye egy sziget Szicília északi oldalán. – 9.
- Epaminondas: a thébaiak híres vezére. – 22, 145.
- Erdődi Lajos gróf – 79.
- Erdődiné – 114.
- Erzsébet – 13.
- Erzsébet hercegasszony, wiertembergi tkp. württembergi – 104.
- Estaing – 81.
- Eszterházi – 72, 104, 123.
- Eszterházi Ferenc, Esterházy (1715–1785): a Magyar Udvari Királyi Kancellária elnöke, királyi főkamrás, főudvarmester (1773–1783), horvát bán. – 33, 59, 83, 92, 97, 120.
- Eszterházy Károly – 45, 97.
- Eszterházy Ferenc – 85.
- Euripidész – 86.
- Ezekiás: Júdea királya – 31.
- Fabritzius: Johann Albert Fabricius hamburgi tanár, Rollin *Kinder Physicájának* fordítója (megjelent Derham *Physico-Theologiájának* német kiadásában a bevezetőhöz csatolva – 1750). – 150, 151.
- Farkas páter: Ferenc-rendi szerzetes, gróf Károlyi Antal gyóntatója és hadjárata esetén mezei káplánja. Aszketikus életviteléről volt közismert. – 75.
- Februus: etruszk istenség, az elhunytak lelkének védelmezője: ünnepe februárban volt (február). – 14.
- Fekete János gróf (1741–1803): császári-királyi kamarás; tábornok, költő; francia nyelvű verseit elküldte Voltaire-nek. Voltaire válaszevelei többnyire megjegyzések a versek szó- és ritmushasználatához, rimelési megoldásaihoz. – 81.
- Fenelon, Francois de Salignac de la Mothe (1651–1715): pápai prelátus és író, a *Fables en prose* (1689), a *Dialogue des morts* (megj. 1712), a *Les aventures de Télémaque* (1699) szerzője. – 15.
- Ferdinánd: a Habsburg család tagja. – 33, 83, 124.
- Ferenczi kapitány – 122.
- Fesztetics, Festetics György gróf (1755–1819): nagybirtokos nemes, ő alapította a keszthelyi Georgikont és rendezte a helikoni ünnepeket. – 4, 33, 43, 45, 47, 52.
- Filémon, Philémon: Philemon és Baukisz szegény, de boldog házaspár az ókori görög mitológiában. Mivel megvendégelték az ismeretlenül a földön tartózkodó Zeust és Hermészt, kívánságuk teljesült, a házuk helyén épült templomban szolgálhattak, haláluk után fává (tölgyé és hárssá) változtak. – 36, 51, 118.
- Filep, Fülöp, Nagy Fülöp (Kr. e. 383–336): Makedónia királya, Nagy Sándor apja. Agresszív külpolitikát folytatott. A görög politikusok némelyike a „rendteremtőt” látta benne, mások a demokrácia ellenségét. – 18, 34.
- Flaccus: Quintus Horatius Flaccus, lásd Horatius. – 31, 74, 107.
- Flora: tavaszistennő, virágistennő az ókori Rómában. – 26, 36, 51, 149.
- Forgács – 18.
- Forgács, Forgách Miklós (1731–1795) gróf: császári és királyi udvari titkos tanácsos Nyitra megye főispánja, II. József idején a rendi ellenzék vezére. (Hajnóczy a 80-as évek elején volt nála magántitkár.) – 1, 2, 3, 11, 40, 42, 50, 51, 52, 53, 56, 85, 89, 94, 111, 132, 135.
- Forgácsné – 18, 38.

- Franklin, Benjamin (1706–1790): politikus, a Függetlenségi nyilatkozat társszerzője, a villámhárító feltalálója. – 111, 116.
- Freret (1688–1749): francia bölcseleti író. *Sur l'origine des Francais* című akadémiai székfoglalója néhány kijelentése miatt több hónapi börtönt szenvedett. – 24.
- Frigyes, II. Nagy Frigyes, Friedrich: Poroszország művelt uralkodója. – 15, 31, 43, 59, 61, 62, 64, 81, 87, 111, 117.
- Galileus: Galileo Galilei (1564–1642): olasz fizikus, csillagász és író. – 4.
- Gallitzin: Gallitzin, Dimitri II.: 1762-ben nevezték ki bécsi nagykövetnek. – 107.
- Gazniitz, Gaznitz mérnök – 125, 131,
- Gellert, Christian Fürchtegott (1715–1769): a felvilágosodás kori érzékenység német moralista írója, fabulái, érzelmes dalai és magyarra Svédi Grófné címmel fordított regénye alapozták meg hírnevét. – 5.
- Glaucus: tengeristen és jós (aggastyánként, halfarokkal ábrázolták). – 51.
- Gold – 79.
- Graeffe, Gréffer nyomdászcsalád. – 84.
- Grassalkovich Antal (1694–1771) gróf: koronaügyész (1720–1731), királyi személynök (1731–1748), koronaőr (1748–1758), a Magyar Királyi Udvari Kamara elnöke (1748–1771), főlovászmester (1758–1771). – 4.
- Grassalkovits Antal, ifj.– 13.
- Grassné, Maria Theresia Grass (1721–178?): Mária Terézia udvarhölgye és komornája. – 84.
- Gréffen tkp. Gréfin – 145, 146.
- Gróf Riechcourt – 4, 7, 8, 10, 11.
- Grosing, Grossing, Grossinger, Franz Rudolf (1751–1830): osztrák jogtudós. – 83, 192.
- Grotius de Groot, Hugo (1583–1645): holland jogtanácsos és diplomata, „az emberi jogok barátja”-ként emlegették, fő műve: *De jure belli ac pacis* (1625). – 41.
- Gröhling – 132.
- Gruber agens – 98.
- Grueber József ezredes; 1793-ban a Sztáray-ezred parancsnoka – 126.
- Grun – 6.
- Guilbert, Jacques Antoine Hippolyte (1717–1790): francia tábornok, író. – 34.
- Gusztinyi püspök – 17.
- Gyengen – 116.
- Gyermolov – 130.
- Gyöngyösi, Gyöngyösi István (1629–1704): a barokk népszerű magyar költője. – 5, 15, 34, 35, 70, 70, 88, 115.
- Győri – 87, 104.
- Gyulai Sámuel (1723–1802): gróf, altábornagy, író. – 145.
- Habsbourgi, Habsburg uralkodócsalád – 59.
- Hacker – 57, 82.
- Hadik András (1710–1790): tábornagy, hadvezér, az Udvari Haditanács elnöke, Erdély katonai főparancsnoka, a Gubernium elnöke (1764–1768). – 11, 29, 60, 61, 66.
- Hadikné – 120.
- Haller, Albrecht (1708–1771): író. – 5.

Hannibál (Kr. e. 247–183): karthágói hadvezér, a II. pun háború kirobbantója, Rómát sikertelenül ostromolta. – 47

Harrach : osztrák bárói család. – 114, 116.

Hebe: az ifjúság istennője (Homérosznál az Olümposzon italt tölt az isteneknek). – 5

Heldburghausen – 68.

Helena: Meneláosz felesége, akit Parisz Aphrodité segítségével elrabolt, s a hagyomány szerint ez robbantotta ki a trójai háborút. – 107.

Hell, Maximilian (1720–1792): osztrák matematikus, Mária Terézia udvari csillagásza. – 41.

Helvetius, Claude-Adrien (1715–1771): francia filozófus és költő. – 63.

Henrik, tkp. Henrik Frigyes Lajos (1726–1802): herceg, Nagy Frigyes császár öccse. – 64, 65, 78.

Hercules, Herkules, Héraklész: a görög mitológia hőse, gyakran ábrázolták mint aki kiállja a veszedelmes próbákat. – 51, 80, 112.

Hermes, Hermész: a görög mitológiában sokoldalú isten: az utak (a vándorok), a nyájak, a kereskedelem, a tolvajlás, a szerencse, a hírnökök, a beszédművészet és a gondolkodás, az alvás és az álmok istene. Ő vezette le az elhunytakat az Alvilágba. – 80, 83, 93, 129, 130, 135, 143.

Homér, Homérus, Homérosz: görög epikus költő. Az Iliász szerzőjének tartják. – 5, 9, 51, 80, 112.

Horatius Quintus Flaccus (Kr. e. 65–8): latin költő, a mérték és az ízlés példaképeként tartották. – 6, 31, 144.

Hudibras: Samuel Butler (1612–1680): angol költő, hasonló című satirikus poémájának főhőse. – 55, 84, 92.

Hudson – 90.

Hunyadi, tkp. Hunyadi János – 149.

Hymen: a régi görögöknél a menyegző és a házasság istene. – 115, 149.

Illei János (1725–1794): jezsuita író; Tasso fordítása: *Anitzius Manlius Torkvátus Szeverinus Boetziusnak V. könyve*. Kassa 1766. – 5.

Iris, Irisz: a görög mitológiában Héra hírvivője: az ábrázolások szerint szívdárványon ereszkedik le a földre. – 51, 97.

István, Szent István: magyar király (1000–1038). – 3.

Jankovics – 142.

Janus: a kezdet, az év, az idő kétarcú római istene. – 2, 14, 60.

József, József (1741–1790): II. József néven (Habsburg-Lotharingiai) német-római császár, magyar és cseh király: – 30, 32, 33, 34, 49, 50, 53, 65, 134, 137.

Julius: 1. patriciusi nemzetségnév a régi Rómában. 2. egy hónap neve (korábban: Quintilis). – 14, 141.

Junius: 1. nemzetségek neve a régi Rómában. 2. egy hónap neve. – 14.

Júnó: a rómaiak mitológiájában Jupitere neje, az ég királynője, a házasság és a háztartás istennője. – 91.

Jupiter – 32, 41.

Kadika, Kadika Mihály – 25, 31, 34.

Kara Musztafa: Budavár védője a törökök kiűzésekor. – 145.

Kálnoký: erdélyi főnemesi család, itt egy ezred tulajdonosáról van szó. – 32.

- Károly, lásd Károlyi Antal.
- Károlyi Antal (1732–1791) gróf: királyi kamarás, Szatmár megye örökös főispánja, a Hétszemélyes Tábla közbírája, a Károlyi gyalogezred tulajdonosa, 1787-ben lett a Magyar Nemesi Testőrsereg kapitánya. Több magyar mű kiadását elősegítette. – 5, 13, 89, 116, 134.
- Károlyi Sándor: a II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságháború hűtlen vezére, a nagymajtényi fegyverletétel és szatmári béke előkészítője. – 9.
- Kata, II. (Nagy) Katalin cárnő (1729–1796): Oroszország felvilágosult uralkodója 1762-től 1796-ig. – 14, 29, 73, 81, 87, 107, 112, 137.
- Kaunitz-Rietberg, Wenzel Anton herceg (1717–1772): osztrák államférfi. – 33, 47, 83, 85, 91, 94, 104, 110, 128.
- Kavarnák, tkp. Kavanagh Moritz gróf: a magyarországi főhadparancsnok adlatusa. – 147.
- Kemény János (1607–1662): erdélyi fejedelem, emlékiró. – 5.
- Kenési, Kinizsi Pál (?– 1494). – 21.
- Keve: a monda szerint a honfoglaló hét vezér egyike. – 13, 34.
- Kinsky, Joseph: generális, Bécs hadparancsnoka, a Mária Terézia rend lovagja. – 89, 134.
- Kirké – 112
- Klára gróf: lásd Clary.
- Klébelsberg – 64.
- Klopstock (1724–1822): német író. – 5.
- Knébel, tkp. Knöbel Zsigmond báró, alezredes. – 63, 64, 68, 71.
- Kobenzl: Johann Philipp Kobenzl gróf (1741–1810): osztrák államkancellár (1779–1793); II. Józsefet 1777-ben Párizsba kísérte. – 79.
- Koháry István (1649–1731): *A meggyükerezett rabságos bánatnak keserves búsulással elterjedett ágain kinőtt fűzfá versek.* (1865). – 4, 5.
- Koháry: a bécsi színház intendánsa. – 42, 43.
- Koháryné, gróf – 37, 43.
- Kollár Ádám Ferenc (1718–1783): a bécsi udvari könyvtár igazgatója, történész. – 7, 10, 18, 84.
- Kolowrath, Kolowrat – 91.
- Kónyi János (1741–?): strázsamester, író, műfordító, irodalmi levelező. – 51.
- Koppi Károly (1744–1810): piarista történész, egyetemi tanár. – 106, 133, 142.
- Kölbel – 124.
- Krieger – 90.
- Krisztina, Habsburg Mária Krisztina (1742–1798): Mária Terézia leánya, Magyarország (1765–1781), majd Németalföld helytartója férjével, Albert szász-tescheni főherceggel. – 118.
- Krisztus, Krisztus – 3.
- Kung Fu-cse (Kr. e. 551– 479): kínai bölcse, az erényes életre épülő filozófiája az államba való beilleszkedést szolgálta. – 10, 13, 26, 73, 150, 151, 152.
- Kyztzpreli: lásd Prileszky.
- Lacy, Moritz (1725–1801): gróf, osztrák tábornagy. – 62, 65, 68, 104, 146.
- Lajos, Louis XV., francia császár. – 142.
- Lajos, XIV. Lajos néven francia császár. – 123, 143.
- Landerer: nyomdászcsalád. – 22, 24.

- Las Casas, Bartolomé de Las Casas (1474–1566): Domonkos-rendi pap, majd chiapai püspök. A spanyol hódítók erőszakossága ellen próbálta védelmezni a bennszülött mexikói lakosságot. – 82, 94.
- László Pál: obsitos kapitány – 83.
- Laudon: lásd Loudon.
- Lavater, Johann Caspar (1741–1801): 1775–1778-ban németül, 1781–1787-ben franciául adták ki *Fiziognómiai esszék* című híres tanulmányát. – 143.
- Lázár, Lázár János (1703–1772): *Florinda* című verses szórakoztató könyve Szebenben jelent meg 1766-ban. – 6, 80.
- Leander, Leandrosz: a görög mitológia szerint az ifjú Leandrosz Labydosban, éjszakánként átúszott a Helleszpontoszon Trákiába Venus papnőjéhez, Herohoz, szerelmeséhez. – 53.
- Leo – 73.
- Leopold – 66.
- Lichtenstein, Liechtenstein Károly: herceg, lovassági tábornok – 8, 125, 145.
- Lievervald – 79.
- Linguetiz – 112.
- Linus: a görög mitológiában Apolló fia, korai halála hívta létre a linosnak nevezett gyászdalokat. A szó más köznévi jelentése: tanítványától kínzott tanító. – 60.
- Listius: Liszti László (1628–1663) költő, műve *Magyar Márs avagy Mohács mezején történt veszedelemnek emlékezete* (Bécs 1653). – 9.
- Loudon, Gideon Ernst von (1717–1790) báró: osztrák hadi főtitest, tábornok, az 1789-es háború fővezére, 1789. október 8-án elfoglalta Nándorfehérvárt. – 64, 65, 66.
- Lovász Zsigmond (?– 1802): Mária Terézia idején megnesesített, Arad megyei család sarja; kancelláriai tanácsos, 1786–88 között helytartótanácsos, a török háború idején az élelmezési ügyek kancelláriai biztosa, 1791: Békés megye főispánja. – 87.
- Loýola, Loyola Ignác (1491–1556): szent, a jezsuita rend megalapítója. – 83.
- Löwenstein – 5, 7.
- Lucretia: szemérmes és tiszta erkölcsű római nemesasszony, öngyilkos lett, mert Sextus Tarquinius (római királyfi) szégyenbe hozta. – 53.
- Lukanus, tkp. Lucanus Marcus Annaeus (39–65): a Caesar és Pompeius közti harcot bemutató *Pharsalia* című latin nyelvű eposz szerzője. – 54.
- Luther, Martin Luther (1483–1546): a Reformáció elindítója, 1517-ben megfogalmazott és nyilvánossá tett 95 tételével. – 32, 100.
- Lükurgosz: Spárta szigorúsága miatt legendás emlékű törvényhozója a Kr. e. IX. században. – 10, 42, 152.
- Lýcurg, lásd Lükurgosz.
- Lystius, lásd Listius.
- Mably abbé (1709–1785): *Essai sur l'homme traduit de Pope avec des notices et un discours judicieux sur la philosophie anglaise* (Lyon 1761), más munkái: *Discours sur le patriotisme français* (Lyon 1762), *L'étude de l'histoire* (Mastreicht 1778). – 73.
- Machak – 98, 99, 148.
- Macsák, lásd Machak.
- Mahomet, lásd Mohamed.
- Mailáth József gróf alkancellár: Borsod megye főispánja 1784–87-es és 1790–1810-es években. Felívelő pályája során volt septemvir (1795), a bécsi politikai és kamarauygok hivatalának alelnöke, állam- és konferencia-miniszter. – 4, 134.

Maillebois – 112.
Mannteufel – 72.
Mária Antónia, Marie Antoinette (1755–1793): Mária Terézia és Lotharingiai Ferenc leánya, XVI. Lajos francia király felesége, lefejezték. – 137.
Mária Krisztina (1742–1798): I. Ferenc István és Mária Terézia császárnő ötödik gyermeke, Albert szász tescheni herceg felesége; magyar királyi helytartó (Pozsonyban), Németalföld helytartónője. – 118.
Mária Terézia (1717–1780): osztrák császárnő, magyar és cseh királynő. – 30, 34, 59, 80, 88, 89, 104.
Marmontel, Jean-François (1723–1799): francia író, korában európai hírnévre tett szert. – 34, 53, 81, 134.
Maro, lásd Publius Vergilius Maro.
Mars: a római mitológia hadistene. – 2, 5, 10, 15, 29, 34, 51, 53, 59, 69, 88, 112, 123.
Matolainé – 130.
Mátyás, Mátyás király, Hunyadi Mátyás (1443–1490): magyar király – 70, 88.
Matyaschovlžky – 147.
Max, lásd Miksa.
Mayer – 91.
Mecénas – 6, 7.
Médusza, Médusa: a három Gorgó közül a halandó a görög mitológiában. Perszeusz egyik hőstette során levágta a fejét. – 32.
Melpomené: a múzsák egyike. A késő római kortól a tragédia ihletője és védelmezője. – 29, 80.
Metastasio, Pietro (1698–1782): muzsikus, színpadi szerző, a Habsburg császári udvar zeneszerzője. – 18.
Mézzé – 34.
Miksa: Habsburg Maximilian trónörökös. – 76.
Millot Claude-François-Xavier: Enghien herceg nevelője 1788-ban, értekezését *A világnak közönséges története* címmel Verseghy Ferenc kezdte magyarra fordítani (Bessenyei fejezte be). – 47.
Minerva: a bölcsesség istennője az ókori Rómában. – 34, 36, 70.
Minosz: király és törvénybíró Krétában, ezért halála után is bíró az Alvilágban. – 10.
Mithridatész: több uralkodó neve az Arsakida dinasztia és a pontoszi királyság idejéből. – 65, 112, 152.
Mittrovsky, Joseph gróf: az erdélyi Császári Kommandó generálisa. – 72.
Modena: Charles Gabriel de Raimond de Villeneuve. A francia trónörökös legfelsőbb katonai parancsnoka. Könnyedén verselt. Egy négysorosra tette híressé (civilben kellett megjelennie XV. Lajos bálján). – 71.
Mohamed (570–632): a muszlim vallás megalapítója, tanait a Korán tartalmazza. – 10, 14, 143, 146, 152.
Mohilow – 87.
Momolov – 130.
Momus, Mómosz: beszélő név, gúnyt jelent. – 36.
Montesquieu, Charles de Secondat, baron de la Brede (1689–1755): francia filozófus és író. – 16.
Montezum, Montezuma, Moctezuma (1467–1520): azték uralkodó. – 90.
Morfeus, Morpheus – 79.
Musztafa – 86.

Mylot, lásd Millot.

Mythridát, Mithridatész – 74.

Nádasdy, talán Nádasdy Ferenc (1708–1783): gróf, horvát bán, altábornagy. – 83.

Nandorf, Natorp Franz Wilhelm: római szent birodalmi (osztrák) nemes, bécsi gyógyszerkereskedő, a hadsereg szállítója, az 1794–95. évi erdélyi országgyűlés honfíúsította (ezt nem iktatták törvénybe). – 113.

Naso: lásd Publius Ovidius Naso.

Nassau: Nassau, Usingee Friedrich a rekrutáló bizottság elnöke, általános császári tábor kapitány. – 116.

Nazamon – 32, 139.

Necker, Jacques (1732–1804): Műve: *De la révolution française*. 1796. Vol. IV. 8-vo. – 85, 91.

Neptunus: római tenger- és folyamistenség. – 8, 14, 30, 31, 39.

Néreus, Néreusz: szelíd, öreg tengeristen a görög mitológiában, aki képes volt a jövőbe látni. – 32.

Newton, Isaac (1642–1726): angol matematikus és fizikus. – 100.

Ninon: mitológiai személy. – 51.

Ninus: Asszíria királya, Szemiramisz férje. – 88.

Nitzky, Niczky Kristóf báró (1717–1787): a bécsi magyar kancellária tanácsosa, majd II. József magyarországi tanácsadója és megbízottja. – 53, 115, 124.

Noé – 58.

Nostitz, Friedrich Moritz gróf: a darabontok alakulatának elnöke (a 3. regiment kapitánya). – 8, 9, 10, 49.

Okolicsányi, Okolicsányi Imre: esztergomi majd pozsonyi kanonok, az erdélyi Kancelláriától azért távolították el, mert referensként a akadályozta a türelmi politika érvényesítését. – 94.

Omar (592–644) : a muszlimok sorrendben második kalifája, meghódította Szíriát, Perzsiát, Egyiptomot és Mezopotámiát. – 32, 152.

Omphales, Omphalé: a görög mitológiában Lúdia királynője, aki Heraklészt rabszolganak vásárolta meg és női munkák végzésével bízta meg. Általában ez a név a férfinak a nővel szembeni alárendeltségét jelzi. – 51.

Orczi, Orczy Lőrinc, id. (1718–1789): báró, tábornok, mecénás és költő: – 5, 8, 12, 34, 35, 39, 45, 49, 51, 60, 63, 95, 115.

Orczy József (1746–1804): Orczy Lőrinc fia, a Nógrádot Galiciával összekötő útépités királyi biztosa, Heves megye kamarai gondnoka, főispán Békés (1790–92), majd Zemplén megyében (1792–98). – 98.

Orczy László (1750–1807) báró: Abaúj vármegye főispánja, a Magyar Kamara alelnöke. – 85, 94, 95, 102, 104, 112, 113, 121, 124, 135, 149.

Oreste, Oresztész: Krüszothémisz, Elektra, Iphigeneia testvére. Nagybátyjánál nevelkedett, annak fiával, Püladésszal. Apollón biztatására megbosszulta apja halálát: nyolc évvel később visszatért a szülői házba és megölte anyját, Klütaimnésztrát és annak cinkosát, mostohaapját, Agiszthoszt. – 57.

Orozmán, lásd Arimán.

Orpheusz (Orfeusz): mítikus trákiai énekes, éneke még az állatokra és a növényekre is bűvös erővel hatott. Részt vett az argonauták útján. Felesége, az alvilágba hurcolt Eurüdiké végeleges elvesztése miatt nőgyűlölő lett, bosszúból a trák nők szétszaggatták. Szétszórt tagjait a múzsák gyűjtötték össze és földelték el. – 29.

- Ovidius Naso Publius (Kr. e. 43–Kr. u. 18): római költő, az *Ars amatoria*, a *Fasti*, a *Metamorphoses*, a *Tristium* szerzője. – 6, 41, 89.
- Palasty, Palásthy: fogalmazó a bécsi udvari kancellárián. – 102.
- Pálffy János gróf (1728–1791): tábornagy. – 106.
- Pálffy Károly – 89, 125.
- Pallás, Pallasz Athéné: görög istennő, harcokban is részt vett (Odüsszeuszt is megoltalmazta), a kocsihaszárat, hajóépítés, szövés-fonás, fuvolajáték, törvénykezés tudományára ő oktatta az athéniakat. – 70, 88.
- Palma Károly Ferenc (1735–1787): jezsuita író, történész, többek közt a *Notitia Rerum Hungaricarum* (1773) szerzője. – 53, 135.
- Pán: Árkádiai eredetű istenség a görög mitológiában. – 26.
- Pargamer – 94.
- Paris – 142.
- Parutzai Miklós, tkp. Forgách M. – 85.
- Pásztori, Pászthory Sándor (szabadkőműves neve: Isac): kancelláriai tanácsos, az 1790-es mozgalomban vezérszerepet játszott. – 95, 97, 98, 100, 103, 104, 106, 118, 125, 126, 127, 129, 130, 140, 143, 144.
- Patuska báró – 13.
- Pécsi, Péchy Gábor: a hétszemélyes Tábla ülnöke, királyi tanácsos, az 1776-ban megalakult kassai tankerület igazgatója volt. – 150, 151.
- Phaeton: a görög mitológiában Héliosz napisten fia, kívánságára egy napig ő hajthatta a Nap szekerét. Elvesztette az uralmat Héliosz lovai fölött, akkor Zeusz villáma lesújtott rá, Phaeton az Éridanosz folyóba zuhant. – 150, 151.
- Phebe, lásd Apolló.
- Phénix, Phoenix – 36.
- Phyllis, Phyllis: a görög mitológiában pásztorlány. – 9, 53, 74.
- Phriné – 53.
- Pilades, Püladész: a görög mitológiában Oresztész barátja és kísérője a vérbosszú útján. – 5, 57.
- Pindarus, Pindarosz (Kr. e. 522 v. 518 – 438 v. 422): görög kardalköltő, a dór irodalmi nyelvet használta, Bizáncban is nagy hírnévnek örvendett. Epinikionjaiban négy könyvben az arisztokrácia igényességét és hadi győzelmeit dicséri. – 86, 88.
- Plato, Platón (Kr. e. 427–348/47): görög filozófus, Szókratész tanítványa. – 8, 10, 29, 53, 73, 152.
- Pluto, Plutón: a gazdagságot adó föld mélyének istene a görög mitológiában. – 18, 29.
- Podmaniczky József (1756–1823) báró: helytartótanácsos; II. József idején a tanulmányi osztályt vezette. – 94.
- Poggius: Bracciolini, Gian Francesco; Poggio Bracciolini (írói név), Poggius Florentinus (írói név): olasz humanista. – 1.
- Pomona: a gyümölcs és a gyümölcsfák római istenasszonya. – 10, 63, 152.
- Pompeius, római nemzetségnév – 29.
- Ponyatovtzy – 145.
- Pop, Pope Alexander (1688–1744): angol költő, a klasszicizmus teoretikusa. A kritikáról, az emberről írott értekezései, *Az elrabolt hajfűrt* című komikus hőseposz, a *Dunciade* című szatirikus eposz tette ismertté korában. – 3, 73.
- Preisz: – 18.

Priamus, Priamosz: Trója mítikus királya a görög mitológiában, Hektór, Kasszandra, Parisz apja. – 8.

Prileszky Eszter – 2, 5.

Pyrrhus, Pürrhosz (Kr. e. 316–272): rendkívüli harcászati képességekkel rendelkező hellenisztikus uralkodó, a Földközi-tenger nyugati térségében kívánt világbirodalmat alapítani. – 20.

Racine, Jean (1639–1699): a francia klasszikus dráma atyja. – 100, 112.

Radvánszky János – 12.

Ravitza – 63.

Révai Miklós (1750–1807): nyelvész és költő. – 8, 15, 18, 22.

Revitzky Károly: orientalista, később londoni követ; 1772 és 1779 között Varsóban élt mint a Monarchia követe. – 81.

Revitzky: gárdista Bécsben 1783-ban. – 81.

Richelieu (1585–1642): francia bíboros, pápai prelátus és államférfi. – 73.

Richwaldszky György: esztergomi kanonok, majd érseki vikárius (1763–1776). – 29, 33, 37, 40, 42, 43, 46, 51, 53, 80, 150, 151.

Rohschitz – 5.

Roka lócsiszár – 121.

Rottenberg óbester – 125.

Rousseau, Jean-Jacques (1712–1778): francia író és filozófus. – 3, 6, 15.

Rouvraÿ – 123.

Russzó: lásd Rousseau.

Sághy, Saghi Lajos (1783): Sopron vármegye szolgabírája. – 127.

Sajnovics János (1733–1785): jezsuita tanár, nyelvész, aki Hell Miksát a császárnő parancsára elkísérte csillagászati expedíciójára, utóbb pedig *Demonstratio Idioma Laponum et Ungarorum idem esse* címmel nyelvhasználati szakmunkát adott ki (1770 Koppenhága, 1772 Nagyszombat). – 1, 8.

Salamon: a jeruzsálemi templom építetője, Dávid király követője, a zsidók III. királya. Halála után az északi és a déli törzsek széthúzása miatt jött létre Juda és Izrael. – 58.

Sándor – 29, 41, 57

Saurau – 133.

Savoya, lásd Savoyai Jenő herceg.

Savoyai Jenő herceg (1663–1736): a császári seregek sikeres hadvezére. – 73, 149.

Schafraath, Schafraath Lipót – 94.

Schakmin – 60, 73, 134.

Schischkovits, Siskovits, tkp. Siskovics József (1719–1783): báró, a székely határőrség megszervezője – 63, 76, 106.

Schmidek, Schmideg gróf talán Elias Schmidegg. – 100, 107, 123.

Schmidekné – 124.

Schwarzenberg, Joseph Johann Nepomuk (1722–1782): herceg, osztrák államférfi. – 84.

Scipio, itt S. Africanus (Kr. e. 235–183). – 29.

Scotti – 98.

Scylla: lásd Szküllá.

Semele, Szemelé: a görög mitológiában Zeusz egyik választottja, Dionüszosz anyja, Kadmosz és Harmonia: thébai mondabeli királyának, Kadmosnak felesége, Arész és Aphrodité leánya: – 13

Semiramis: lásd Szemirámisz.

Seneca: Lucius Annaeus Seneca, Rhetor melléknévvel több máig fennmaradt deklamáció szerzője, Lucius Annaeus Seneca a fia, Nero császár tanítója, bölcséleti munkákat írt (Nero 65-ben megölette). – 53

Sengirog: Grossi(e)ng anagrammája lehet. – 52, 57.

Silvia, Rhea Silvia (Róma legendás ősanja) –143.

Siskovits, lásd Schischkovits.

Socrat, Sokrat, Szokratész (Kr. e. 470–399): görög filozófus. Mivel tanításait nem írta le, Platón, Xenophón és Arisztophanész munkáiból lehet valamennyire rekonstruálni gondolkodásmódját. – 31, 37, 43, 44, 83, 85, 104.

Solon, lásd Szolón.

Sophocles, lásd Szophoklész.

Splényi Ignác – 53.

Splényi József (1744–1831): császári és királyi udvari tanácsos, több vármegye főispánja. – 70, 71, 72.

Stahremberg, lásd Starhemberg.

Starhemberg, Georg Adam von (1724–1807) herceg: József főherceg nevelője, főudvarmester, állam- és konferenciaminiszter. – 138.

Stiborius: Stibor vajda – 131.

Stutterheim – 74.

Sully, Maximilien de Béthune, baron de Rosny, duc-pair de Sully (1559–1641): IV. Henrik protestáns pénzügyminisztere, többek között a selyemhernyó-tenyésztés támogatója. A király halála után írta *Mémoires des sages et royales économies d'État d'Henri le Grand* című munkáját. – 83

Svátoplug – 41.

Swerin – 60.

Szabó Dávid, lásd Baróti Szabó Dávid.

Szechvitz ezredes – 61.

Szécsényi, Széchényi Ferenc (1754–1820): gróf 1785-ben a pécsi kerület biztosa. – 125.

Székely (talán Székely László) – 122.

Szemirámisz, Sammuramat: Samsi-Adad asszír király Babilóniából származó felesége; férje halála után maga régens uralkodó; a boltíveken nyugvó (későbbi) babiloni tetőkerteket a személyével hozzák összefüggésbe. – 63, 65, 75, 79, 111, 150, 151.

Szent Péter – 31.

Szentiványi, Szentiványi Rafael (1722–83) püspök. – 51.

Szigeti – 47.

Szkülla – 29, 90.

Szolimán, Szulimán – 32, 94.

Szolón, athéni államférfi, a hét görög bölcs egyike (Kr. e. 640–558); a görög demokrácia elveit az ő tanításaiból is le lehet vezetni. – 10.

Szophoklész: görög tragédiász, a Kr. e. V. század II. felében élt. Itt a tragédiász szimbóluma. – 86.

- Tacitus, Publius Cornelius (55–120): római történetíró, ázsiai prokonzul. – 80.
- Tartuffe: Molière komédiaihőse, az álszentség szimbóluma. – 45, 47.
- Tasso Torquato (1544–1595): olasz költő, az *Aminta* című pásztordráma és *A megszabadított Jeruzsálem* szerzője. – 5, 8.
- Tassus, lásd Tasso
- Teleki József, id.: széki gróf (1738–1796), Ugocsa vármegye főispánja, koronaőr, könyvtáralapító. – 84.
- Teleki Sámuel (1739–1822): erdélyi kancellár, könyvgyűjtő, mecénás. – 134.
- Teleky József gróf, lásd Teleki József.
- Teleky Károly: Belső-Szolnok vm. főispánja, guberniumi tanácsos, 1777-ben tartományi kancellár, 1783-ban kincstartó. – 73.
- Teleky Sámuel, lásd Teleki Sámuel.
- Tertullianus: ilyen néven egy egyházatyát (Q. Septimius Florens Tertullianus) és egy jogászt is számon tartanak (ez utóbbit Septimius Severus korában). – 20.
- Themis: a jog, a természetben uralkodó törvényszerűségek görög istennője. – 112.
- Themistocles: Themisztoklész (Kr. e. 524–459), athéni politikus és katona. – 2, 30.
- Theresia, lásd Mária Terézia.
- Thetis: Nereus és Doris lánya, Akhilleusz anyja, köznéviileg tengert jelent. – 8.
- Tihanyi, tkp. Tihanyi Tamás: Nógrád megyei alispán, a hétszemélyes Tábla bírāja, alországbíró. – 3.
- Tirkheim, lásd Türkheim.
- Tiro (Kr. e. I. sz.): Marcus Tullius Cicero felszabadított rabszolgája. –146.
- Titus Livius (Kr. e. 59. – Kr. u. 17): történetíró, Róma történetének összefoglalója. – 116.
- Torkvátus, lásd Tasso
- Traján, Traianus: római császár (98–117). – 15, 21, 25.
- Trattner János Tamás (1717–1798): bécsi és pesti nyomdász, könyvkereskedő. – 18, 85.
- Trofonio – 124.
- Tündér Ilona – 30, 36.
- Türkheim – 79.
- Tzitten – 61.
- Tyhanyi, lásd Tihanyi.
- Tyhányi, lásd. Tihanyi.
- Ulisses, Ulixes: a görög mitológia hőse, a trójai háború legendás alakja, Homérosz *Ödiüsszeiája* is feldolgozza történetét. – 129.
- Ürményi József (1741–1825): a Magyar Kancellária vezetője, tanügyi tanácsos, a *Ratio Educationis* tervének megalkotója. – 74, 92, 102, 104.
- Valetti kapitány – 145.
- Vallis – 115, 134.
- Van Swieten, Gerard van Swieten (1700–1772): a bécsi császári udvar biztosa. –7, 84.
- Vanier – 91
- Vasenauer – 110.
- Washington, lásd Washington.
- Vauban – 53.
- Vénus, Venus: a római mitológia szerelemistennője. – 6, 13, 34, 36, 41, 51, 57, 79.

Verbőcz: lásd Werbőczy.
Vergennes – 113.
Vergilius Maro, Publius (Kr. e. 79–19): római költő. – 1, 32, 71, 73, 115, 146.
Verner – 64, 69, 132.
Veselényiné: lásd Wesselényiné.
Vesta, római mitológiai istenség. – 32.
Vilhelm király – 137.
Virgilius, lásd Vergilius.
Voghera – 61.
Voltaire, lásd Voltaire.
Voltaire; François-Marie Arouet, írói nevén Voltaire (1694–1778): a felvilágosodás nagy hatású írója. – 3, 12, 13, 15, 81, 96, 112.
Vulkán, Vulcanus: az antik görög–római mitológiában az emberi mesterségekhez hasznos tűz, a kézműipar istene, Venus férje. – 72.
Vurmser Zsigmond: 1762-ben a francia szolgálatból az osztrákba lépett át, 1795-ben lovassági tábornok. – 61, 66, 85, 113, 114, 145.

Washington, George (1732–1799): az amerikai függetlenségi háború vezére és az Amerikai Egyesült Államok első elnöke. – 116.
Werbőczy, Werbőczy István (1458–1541): ítélőmester, királyi személynök, nádor, a magyar törvényhozás atyja, a *Hármaskönyv* (Tripartitum) szerzője. – 10.
Werbőtz: lásd Werbőczy.
Weselényi, Wesselényi Miklós, id. (1750–1807): báró, erdélyi főnemes, mecénás (a színházügy pártolója), Közép-Szolnok vm. főispánja. – 100.
Weselényiné, Wesselényi Miklósné Cserey Heléna. – 95, 100.
Wieland, Christoph Martin (1773–1813): német elbeszélő, műfordító, művei közül nagy hatású volt a *Der Teutche Merkur* (1773–1810), sikert hozott a 22, németre fordított Shakespeare-mű, verses és prózai regények sora. – 18.
Wurmseer: Dagobert Wurmser gróf, a magyar hadak tábornoka. – 61.
Württemberg – 63.
Young, Edward: (1683–1765): angol költő; komor és melankolikus műveivel a romantika atyja. – 3, 4.

Zefir – 51.
Zeke – 85.
Zerinyi, lásd Zrínyi.
Zichi, Zichy gróf – 83.
Zigány, Czigány József (1726–?): 1744-től katona, 1760-ban őrmester, 1778-ban kapitány. – 121.
Zoroaszter (Kr. e. 660–583): iráni vallásújító és -alapító. – 41.
Zrínyi Miklós, gróf (1620–1664): költő és hadvezér. – 9.

Színhelyek és helynevek mutatója

A gondolatjel utáni szám a levél sorszáma utal. Feltüntettük a helység vagy földrajzi egység szövegben előforduló névváltozatait, mai elnevezését és azt, milyen ország területén található ma. A mutatóban feltüntettük a levelekben előforduló mitológiai helyneveket is.

Rövidítések: A – Ausztria; B – Belgium; BG – Bulgária; BIH – Bosznia-Hercegovina; CH – Svájc, CR – Horvátország; CZ – Csehország; D – Németország; DK – Dánia; E – Spanyolország; F – Franciaország; FIN – Finnország; GB – Nagy-Britannia; GR – Görögország; H – Magyarország; I – Olaszország; K – Kína; LT – Litvánia; LV – Lettorság; NL – Hollandia; PL – Lengyelország; R – Oroszország; RO – Románia; S – Svédország; SK – Szlovákia; SL – Szlovénia; T – Törökország; U – Ukrajna; YU – Jugoszlávia, hg – hegység; m. – megye; szk – szigetek

- Aba Uj, (Borsod, Abaúj-Zemplén m., H) – 16.
Afrika – 27.
Albis, Elba, Elbe (folyó, D) – 62, 63, 141.
Altona (D – 1937-ben egyesítették Hamburggal) – 98, 134, 136, 140, 141.
Alvinc (Vințu de Jos, RO) – 21.
Alzátzia: lásd Elzász.
Amerika – 14, 70, 73, 116.
Amszterdam (NL) – 141.
Anglia 113, 116.
Anna hegye (SK) – 34.
Antwerpia (Antwerpen, Anvers, B) – 113, 114.
Apáti (Vágapáti, Opatovec, SK) – 101.
Aquileja (Aquileia, I) – 139.
Arad (Arad, RO) – 18.
Árkádia – (GR, a Peloponnészosz középső hegyvidéke. A hellenisztikus költők és Vergilius pásztori költészetükben paradicsomi tájnak ábrázolták) – 10, 152.
Arnau (CZ) – 62, 63.
Aszód (Pest-Pilis-Solt-Kiskun m., H) – 122.
Aszod: lásd Aszód.
Asztrakán (a Volga deltájában R) – 14, 31.
Athén (GR) – 30, 53, 112.
Ausztria – 79, 131.
Azof (Azovi-tenger) – 34.
Babilon (romváros, Irak) – 26, 57, 88, 104.
Babocsa (Somogy megye, H) – 148.
Bácska, Bácskaság – 91.
Bada (Baden, A) – 79, 89, 121, 144.
Banatus (Bánat, RO) – 5, 24, 87, 91, 93, 94.
Bánkesze, Bánkeszi (Bánov, SK) – 4, 5, 6, 13, 19, 20.
Bánovetz, Bán (Bánóc, Banovce, SK) – 22, 145.
Barátfalva – (Ollersdorf, Freundorf, A) – 52, 104, 124.
Bátiz, (Batiz, RO) – 46, 47.
Bavaria (Bajorország, D) – 64, 66, 116, 117.
Bazin (Bösing, Pezinok, SK) – 34, 37, 40.
Bécs (A) – 1, 2, 3, 5, 10, 14, 18, 22, 23, 24, 27, 29, 30, 32, 38, 40, 42, 44, 45, 47, 52, 53, 59, 60, 66, 71, 74, 76, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 100, 102, 103, 104, 106, 107, 109, 112, 115, 118, 119, 123, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 140, 142, 143, 149.
Belgium – 108, 114, 116.
Belgrád (Beograd, YU) – 53, 148, 149.
Bergopzom (Bergop-zoom, NL) – 105, 114.
Berlin (D) – 18, 47, 70, 143.
Bermudes (Bermudák szk az Atlanti-óceánban) – 90.

Berzentze, Berzence (Somogy megyében, H) – 148.
 Beszterce (Bistrița, RO) – 13.
 Besztercebánya (Banska Bystrica, SK) – 29.
 Beckó (Beckov, SK) – 29.
 Biela (galíciai város, CZ) – 132.
 Bierbeen (NL) – 115.
 Bihar-hg (RO) – 51.
 Bizánzium, Bizánc (T) – 70, 112.
 Bodrog folyó (H, SK) – 31, 43.
 Boheme (Csehország része, CZ) – 61, 63.
 Boroszló (Vratislavia; Breslau; Wroclaw, PL) – 130.
 Boschátza, Bosác, Bossátza (Bošáca, SK) – 22, 23, 26, 29.
 Bosnia – Bosznia (BIH) – 94.
 Bosphorus 143.
 Boston (GB) – 86.
 Brád – (Brad, RO) – 109.
 Braunau (Braunau am Inn, A) – 61, 114, 115.
 Bruna, Brünn (Brno, CZ) – 73, 74, 81, 131.
 Bruxelles (B) – 112.
 Buda (Budapest része, H) – 3, 23, 42, 53, 70, 86, 88, 105, 123, 124, 130, 134.
 Bukovina (U) – 94.
 Bukarest (București, RO) – 56.
 Capelle (NL) – 113.
 Carthago, lásd Karthágó.
 China: lásd Kína.
 Chio, Chios: lásd Khiosz.
 Ciprus (T) – 95.
 Clausenburg, Klausenburg: lásd Kolozsvár.
 Coblentz: lásd Koblenz.
 Colchos – 112.
 Colonia (Köln, D) – 114.
 Comothau: lásd Komotau.
 Corinthus: lásd Korinthosz.
 Corsa, Korzika (F) – 92.
 Curland: lásd Kurland.
 Csehország – 59, 60, 64, 65, 71, 79, 94, 124, 131, 137.
 Cseklész (Landschütz, Bernoláokvo, SK) – 34, 43.
 Dácia (történelmi terület) – 21, 44, 88, 112.
 Dannhausen – 117.
 Dantzka (Gdansk, PL) – 14, 31, 34.
 Debretzen (Debrecen, H) – 53.
 Dés (Dej, RO) – 100.
 Déva (Deva, RO) – 44, 45, 57.
 Dnyeszter folyó (U, Moldávia) – 57.
 Donawerth (Donauwörth, D) – 117.
 Drezda (Dresden, D) – 141.
 Dubitzka (Dubičani, SK) – 145.
 Duna folyó – 3, 8, 24, 29, 31, 32, 34, 39, 41, 56, 58, 70, 86, 88, 90, 108, 116, 117, 125, 146, 148, 149.
 Ébelsberg – 117.
 Édenbourg: lásd Sopron.
 Eger folyó (CZ) – 34, 35.
 Eger, Agria (H) – 4.
 Egyiptom – 14.
 Elba folyó (D) – 61, 63, 136.
 Elisium, Elizium (történelmi terület) – 70.
 Élis: lásd Elizium.
 Elzász (F) – 12.
 Erdély (történelmi terület, RO) – 21, 26, 51, 56, 71, 77, 79, 89, 90, 94, 98, 105, 108, 109, 111, 124, 125, 134, 146, 148.
 Erdő-Horvát (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, H) – 83.
 Érsekújvár (Nové Zámky, SK) – 4, 5.
 Escaut, Schelde (folyó, B) – 113.
 Eszeg, Eszék (Essekinum, Osijek, CR) – 148, 149.
 Esztergom (H) – 3, 80.
 Eszterháza (Győr-Sopron m., H) – 79, 81.
 Etna (Szicília, I) – 14.
 Eufrát, Eufrátesz (T, Szíria, Irak) – 26.
 Európa – 14, 41, 58, 70, 75, 108, 116, 117, 125, 148, 149.
 Feketeügy folyó (Pârâul Negru, RO) – 71.
 Fennia (történelmi terület Lappföld, Finnország része) – 41.
 Fijume, Fiume (Rijeka, I) – 102.
 Finnmarchia (történelmi terület Lappföld, Finnország része) – 41.
 Firenze (Firenze, I) – 74.
 Florentzia: lásd Firenze.
 Fraknó (Forchtenau, A) – 79.
 Frankfurtum (Frankfurt am Main, D) – 114, 115, 116.

- Freydenenthal, Freudenthal (Bruntal CS) – 73.
- Futak (Futog, YU) – 120.
- Gabel (Jablonne, CZ) – 65.
- Gács: lásd Halics.
- Galgótz, Galgóc (Hlohovec, SK) – 22.
- Gangesz folyó (India) – 31, 90.
- Garam folyó (SK) – 8, 13, 23, 34, 58, 80.
- Genua (Genova, I) – 14.
- Gibraltár (mint szoros Spanyolországához tartozik; Nagy-Britannia külbirtoka) – 148.
- Gittenovetz – 66.
- Glockersdorf, Glotzersdorf (CZ) – 70, 77, 78.
- Golgota (Izrael) – 23.
- Gomora – 132.
- Gödöllő (Pest-Pilis-Solt m., H) – 3.
- Görögország – 112.
- Grétz (Graz, A) – 71, 73.
- Gytsin – 64, 65, 66, 67.
- Gyula (Békés, H) – 102, 121, 122.
- Hága, NL – 113.
- Halits, Holics (Weisskirchen; Holič, SK) – 87.
- Hambourg (Hamburg, D) – 134, 136, 141.
- Harta – 71.
- Hátzeg, Hátszeg (Hațeg, RO) – 31.
- Havasalföld (történelmi terület, RO) – 57.
- Hegy-alja, Tokajhegyalja (H) – 13.
- Helycon (Helikon-hegység, GR) – 15, 17, 18.
- Hemus – 8.
- Hio: lásd Khiosz.
- Holits: lásd Halits.
- Hont (SK, H) – 18.
- Hornstein (Szarvkö, A) – 111.
- Horpács – 85.
- Hudson (USA) – 90.
- Hunyad (Hunedoara, RO) – 102, 109.
- Ilion (GR) – 32
- Ilova, Belovar (Bjelovar, CR) – 147.
- Imaus hegye 41.
- Ispahan (Esfahan, Irán) – 14.
- Istvándi (Somogy megye, H) – 148
- Isztambul (T) – 24, 149.
- Jablunka, Jablunca (Jablonka, SK) – 72, 87, 130, 131.
- Jappon, Japán – 91.
- Járomirch (Jaromirovce, PL) – 63, 66.
- Jato – 7.
- Jégendorf – 71.
- Jordán (Izrael, Jordánia) – 15, 117.
- Kapornak (Krplivnik, SK) – 46.
- Karánsebes (Caransebeș, RO) – 147.
- Károlyvár (Alba Iulia, RO) – 46.
- Kárpát (RO, U) – 31, 130, 132.
- Karthágó (Tunézia) – 26.
- Kassa (Cassovia; Kaschau; Košice, SK) – 2, 9, 43, 44, 60, 63, 174, 75, 80, 102.
- Kaŋg folyó (Kína) – 32.
- Kecskemét (H) – 4.
- Kenyérmező (RO) – 21.
- Khiosz sziget (GR) – 6, 84.
- Kína – 7, 14, 17, 150, 151.
- Koblentz (D) – 115.
- Kolozsvár (Klausenburg, Cluj-Napoca, RO) – 44, 65, 75.
- Komárom (Comárno, SK) – 18, 73.
- Komjáti (Komjatice, SK) 8, 9, 10.
- Komotau (Chomutov, CZ) – 34, 137.
- Korinthosz (G) – 31, 53.
- Korma, Kormó (Fehéroroszország) – 146.
- Korzika (Corse, F) – 92.
- Kotzytus, Cocytus (az alvilág folyója az antik mitológiában) – 32.
- Kovács (Kováčová, SK) – 64.
- Körmend (Vas m., H) – 120.
- Krím félsziget (U) – 101.
- Kriscsor, Zarándkristyor (Crișcior, RO) – 109.
- Krotzka – 146.
- Kunság (H) – 34.
- Kurland (LV) – 31.
- Lag – 112.
- Lajta folyó (Leitha, A) – 124.
- Lange Schwalbach – 116.
- Langenau – 63.
- Laponia (N, S) – 41.
- Laxenburg (A) – 79, 92, 109.
- Leibach (Ljubljana, CR) – 139.
- Lemberg (Lvov, U) – 105.
- Lengyelország – 41, 71, 73.

- Leutomirfeld – 60, 67.
 Liège (B) – 115.
 Lintz, Linz (A) – 114, 115, 118, 119, 125.
 Liptó (Liptovská, SK) – 36.
 Livonia (Észtország és Lettország – történelmi táj) – 31.
 London (GB) – 4, 26, 53, 112.
 Louvain (Leuven, Louvain, B) – 114.
 Lovasberény (Fejér m., H) – 121.
 Lugos (Lugoj, RO) – 147.
 Lybia, Libya, Líbia (afrikai ország) – 27, 34.
 Maastricht, Maastricht (NL) – 113.
 Madéfalva (Siculeni, RO) – 106.
 Madrid (E) – 5, 74.
 Magyarbél (Vel'ký Biel, SK) – 43.
 Mahris Trebits – 130.
 Majland (Milano, I) – 107.
 Malinnes (Mechelen, B) – 113.
 Maraton (GR) – 112.
 Marick Tribau – 67.
 Marly (Marly le Roy, F) – 51.
 Maros folyó (Mureş, RO) – 21, 30, 56, 87, 90, 112.
 Marosvásárhely (Târgu Mureş, RO) – 12, 101.
 Mátra (H) – 6, 30.
 Mayland: lásd Milano.
 Médling: lásd Mödling.
 Megyer (SK) – 5.
 Mehádia (Mehádia, RO) – 146.
 Mekka (Szaúd-Arábia) – 11.
 Memphis – 26.
 Méotis (mocsaras terület a mai Azov-tengertől északra) – 8, 150, 151.
 Meuse folyó (F, B, NL) – 112, 113.
 Milano (I) – 107.
 Mohács (Baranya m., H) – 3, 61.
 Moka, Mokka – 31.
 Moldva, Moldova (Románia része) – 31.
 Morva folyó (SK) – 8, 34, 43, 63, 68, 73, 130.
 Morvaország (történelmi táj) – 130.
 Mosa: lásd Meuse.
 Mödling (A) – 109.
 Münkendorf – 93.
 Nagymarton (Mattersburg, A) – 78, 79, 82, 86, 89, 90, 92, 97.
 Nagyszombat (Trnava, SK) – 29, 32, 33, 34, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 51, 52, 53, 80.
 Nagyvárad (Oradea, R) – 47.
 Nákhot (CZ) – 69.
 Nándorfehérvár: lásd Belgrád.
 Németország – 31.
 Nesnasov (CZ) – 61.
 Neszter: lásd Dnyeszter.
 Néva (R) – 34, 91, 136.
 Nederland 109, 118.
 Nílus folyó (Szudán, Egyiptom) – 8, 31.
 Nister: lásd Dnyeszter.
 Nógrád megye (H) – 5.
 Nubya (Núbia, Szudán-egyiptomi sivatag) – 29.
 Nyitra (Nitra, SK) – 1, 2, 5, 7, 34, 53, 65.
 Oder, Odera folyó (PL) – 16,
 Oitoz, Ojtoz (Oituz, RO) – 51.
 Olaszország – 94, 106.
 Olmutz (Olomouc, SK) – 60, 64, 68, 69, 74.
 Olympus, Olümposz, hg (GR) – 17.
 Opa folyó (Opava, CZ) – 72, 77, 78.
 Oroszország – 112.
 Osztrau (Ostrau, CZ) – 72
 Oxus – 150, 151.
 Őrs, Tarnaörs (Heves m., H) – 7, 13, 18, 30, 46, 47, 53, 70, 88, 98, 152.
 Pactolus, Paktolus – 26, 31.
 Pancsova (Pančevo, YU) – 148.
 Pannónia – 41, 88.
 Papfalva (A) – 29, 94.
 Paphos – város és királyság Ciprus nyugati partvidékén, Aphrodité egyik kultushelye – 13, 51, 58.
 Páris, Párizs (F) – 20, 26, 47, 53, 70, 88, 98, 152.
 Parnassus, Parnassosz-hegység (GR) – 6, 10, 15, 32, 53, 70, 88, 98, 152.
 Pata: lásd Vágpata
 Pauts – 68, 69.
 Pegasus – 5.
 Pégu-hg (Burma) – 31.
 Pekin, Peking (K) – 150, 151.

- Penn, Pen – 81.
 Perou, Peru – 81.
 Pest – 33, 41, 43, 44, 47, 51, 52, 56, 74, 75, 84, 98, 99, 109, 119, 121, 122, 123, 124, 126, 129, 130, 138, 143.
 Petau, Pettau – 53.
 Petersboug: lásd Szentpétervár.
 Petronella (Petronell, A) – 8.
 Petropoly – Szentpétervár (R) – 24.
 Péts, Pécs (Baranya m., H) – 148.
 Pettvar folyó (BG) – 68.
 Philadelphia (USA) – 86.
 Pindus, Pindosz-hg (GR) – 70.
 Pireneusok, hg (F, E) – 7.
 Placenzia (Piacenza, I) – 92.
 Pócs, Máriapócs (Rosendorf, A) – 13.
 Polus – 14.
 Pontus (Kis-Ázsia része) – 14, 70.
 Poson: lásd Pozsony
 Pozsony (Bratislava, SK) – 4, 18, 19, 20, 22, 33, 38, 41, 43, 47, 51, 52, 53, 78, 79, 85, 94, 103, 119.
 Prága (CZ) – 35.
 Prato (I) – 139.
 Premisl (Premisl, U) – 60.
 Prerau (Prerov, CZ) – 60.
 Prusszia, Poroszország (D) – 72.
 Radvány (Radvan, SK) – 12, 58.
 Rajna, Rhein (D, NL) – 12, 88, 114, 117, 140.
 Rákos (H) – 15, 18, 29, 70.
 Rafzlovitz, Raszlavica (Raslovice, SK) – 60.
 Reicherberg (Reichenberg, D) – 66.
 Ribicze (Ribîța, RO) – 109.
 Róma (I) – 7, 14, 26, 29, 30, 32, 34, 53, 58, 70, 83, 150.
 Rubikon (GR) – 124.
 Ruma, Rumas (Romos, R) – 148.
 Salamine, Szalamisz – 112.
 Sans Souci – 15.
 Saxonia – 59, 64.
 Schmirschitz (CZ) – 61.
 Schönbron, Schönbrunn (A) – 33, 79.
 Schribau – 72.
 Schurtz (CZ) – 61.
 Servia: lásd Szerbia
 Siberia – 13.
 Siklós (Baranya m., H) – 145.
 Silesia, Szilázia (Lengyelország déli része, PL) – 69, 70, 72, 73, 74, 76, 77.
 Simois – 32.
 Sínai-hegy (Egyiptomban) – 143.
 Skálitz (Skalitza, SK) – 61.
 Sodoma – 132.
 Sook – 17.
 Sopron (Győr-Moson-Sopron m., H) – 78, 79, 81, 83, 84, 85, 99, 102, 107, 108, 118, 119, 120, 122, 124, 126, 129, 130, 134, 137, 138, 139.
 Spandau (Berlin része, D) – 63.
 Spárta (történelmi terület, GR) – 42.
 Sternberg (D vagy PL) – 74.
 Steuer – 138.
 Stockholm (S) – 73.
 Styrmon – 29.
 Svárország (D) – 117.
 Sybaris – gazdagságáról híres görög város az Appenini-félsziget Tarentumi öblében; Kr. e. 1510-ben rombolták le a krotoniak (I) – 150, 151.
 Syberia, Szibéria (R) – 14, 41.
 Szymium, Szerémség (történelmi terület, YU) – 149.
 Szabáts, Szabálcs (Šabac, Yu) – 145.
 Szajna folyó (Seine, F) – 18.
 Szala: lásd Zala.
 Szamos folyó (R, U, H) – 46.
 Száva folyó (BIH, CR, SL, YU) – 8, 149.
 Seben (Sibiu, RO) – 20, 45, 57, 99, 100, 102.
 Szeged (Csongrád m., H) – 90.
 Szempe: lásd Szenc.
 Szenc (Szenec, SK) – 19.
 Szent Gellért-hegy (Bp., H) – 47, 70, 148.
 Szent Kalic tkp. (Skalica, Szakolca, SK) – 61.
 Szent Margaréthau – 120.
 Szentlőrinc (Baranya megye, H) – 148.
 Szentpétervár (R) – 24.
 Szépkút: lásd Schönbrunn.
 Szerbia (YU) – 94.
 Szigetvár – 148.
 Szilázia (PL) – 18, 65, 69.

Szklénó (Glashütte, Selmecebánya szomszédságában levő város, SK) – 10.
 Szomorufalva tkp. Trauersdorf (Trausdorf, A) – 124.
 Sztrigy folyó (Strei, RO) – 31.
 Tagus folyó (Tajo az egykori Luzitániában, E és Portugália) – 8, 91.
 Tanais (Don, U) – 34, 41, 150, 151
 Targestum: lásd Trieszt.
 Tarna folyó (Heves m., H) – 18, 24, 25, 80, 97, 140.
 Temesvár (Timișoara, RO) – 78, 104.
 Teschin – 72.
 Tétel (Titel, YU) – 92.
 Tierlemont – 115.
 Tigris folyó (T, Irak) – 13.
 Tirnau: lásd Nagyszombat.
 Tisza folyó (H, R, U) – 8, 29, 30, 31, 31, 34, 39, 74, 90, 112, 147.
 Tivoli, rég. Tibur (I) – 6.
 Tokaj (Borsod-Abaúj-Zemplén m., H) – 3, 13, 31.
 Tolna m. – 143.
 Torda (Turda, RO) – 100.
 Torrópó: lásd Troppau.
 Toszána, Toszkána (I) – 103.
 Tournay (B) – 123.
 Továrník (CH) – 149.
 Törökország – 105.
 Trautnau (Trutnov, CZ) – 61, 64, 65.
 Trencsén (Trencin, SK) – 22.
 Trieszt (Trieste, I) – 139.
 Trója (T): – 51.
 Troppau (Opava, CZ) – 60, 68, 69, 70, 71, 72, 131.
 Tsirm – 73.
 Tygris, lásd Tigris.
 Tyrhen: Tírrén-tenger – 90.
 Tyrnau: lásd Nagyszombat.
 Tyrus, Türosz, föniciai tengeri város – 90.
 Ugocea (U) – 100.
 Újjszász, Újszász – 81.
 Újlak (SK) – 1, 2, 4, 42, 52, 55, 56.
 Vág – 23, 29, 34.
 Vágpatta (Pata, SK) – 1, 3.
 Vágújhely (Waag Neustadt, Nove Meste na Vahom, SK) – 22.
 Vahndorf – 98.
 Vál (H) – 121.
 Várad: lásd Nagyvárad
 Vána (BG) – 24.
 Varsava, Varsó (PL) – 73.
 Vas vm. (H) – 101.
 Vatikán – 83
 Velence (Venezia, I) – 58, 136.
 Verebély (Vráble, SZK) – 1.
 Versailles (F) – 79.
 Versály: lásd Versailles.
 Veszprim, Veszprém (H) – 123.
 Visztula – 132.
 Viszknó – 33.
 Vizternitz – 60, 68.
 Vukovár (Vukovar, CR) – 148, 149.
 Wichnau – 71.
 Zala – 101.
 Zalasd (Vajdahunyad része, RO) – 46.
 Zaránd vm. (RO) – 109.
 Zobor-hg (SK) – 7.
 Zsili, Zsil-hg (RO) – 57.

Bibliográfia

- BALLAGI Aladár
1872 *A magyar királyi testőrség története különös tekintettel irodalmi működésére*. Pest
- BALOGH Béla
1992 *Kazinczy Ferenc levelei*. IV. Széphalom, Sátoraljaújhely
1994 *Bessenyei György levelei*. Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv. X. Nyíregyháza
1998 *Az Orczy család levéltárának nagybányai töredéke*. Levéltári Szemle 3. 52–54.
- BÁN Imre
1971 *Irodalomelméleti kézikönyvek a XVI–XVIII. században*. Bp., Akadémiai Kiadó, Irodalomtörténeti füzetek 72.
- BÉKÉS Vera
1991 „Nekünk nem kell a halzsíros atyafiság!” – Egy tudománytörténeti mítosz nyomában. Kiss Jenő – Szüts László szerk. In *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből*. Bp. Akadémiai Kiadó
- BENDA Kálmán
1952–1957 *A magyar jakobinusok iratai*. I–III. Bp. 1952 (II., III.), 1957 (I.), Akadémiai Kiadó
- BENKŐ Loránd
1960 *A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában*. Bp. Akadémiai Kiadó
- BERKESZI István
1889 *Barcsay levelei Radvánszky Jánoshoz és feleségéhez, Prónay Évához. 1771–1778*. KTÉ XXI. 1889. 251.
- BÍRÓ Ferenc
1976 *A fiatal Bessenyei és iróbarátai*. Bp. Akadémiai Kiadó
1994 *A felvilágosodás korának magyar irodalma*. Bp. Balassi K.
- BOROVI József
1967 *A XVIII. századi magyar egyházmegye-rendezés ismeretlenje, Richwaldszky György*. Vigilia, 167–170.
- CSÁSZÁR Elemér
1912 *Ányos Pál (1756–1784)*. Bp. Athenaeum
1916 *Barcsay Ábrahám*. ItK XXVI. 129–152.
- CSETRI Lajos
1990 *Egység vagy különbözőség? Nyelv- és irodalomszemlélet a magyar irodalmi nyelvújítás korában*. Bp. Akadémiai Kiadó
- DEBRECZENI Attila
1996 *Folytonosság vagy fordulat? A felvilágosodás kutatásának időszerű kérdései*. Debrecen, Kossuth Egyetemi Nyomda
- DÖBRENTEI Gábor
1814 *Barcsay Ábrahám*. Erdélyi Muzéum 1814. 1. 17–42.
- EGYED Emese
1993 *Barcsay Ábrahám levelei Károlyi Antal grófhhoz és feleségéhez*. ItK 1993. 1. 124–129.
1994 *A gróf Bánffy család és Barcsay Ábrahám levelezéséből*. NyIrK XXXVIII. 1–2. 71–80.

- 1994b. *Barcsay Ábrahám két, id. Cserey Farkasra vonatkozó verse*. ItK 5–6. 760–762.
- 1995 *A polgári civilizáció mint lírai ihletforrás*. In *FU 8 Congressus octavus Internationalis Fenno-ugristarum*. vol. VII. 56–60.
- 1996 *Barcsay-filológia. Egy autográf kézirat és a Révai-féle változat (KSz) egybevetése*. NyIrk 2. 181–190.
- ESZTEGÁR László
1904 *Barcsay Ábrahám levelei gróf Széchenyi Ferenchez*. Történelmi Tár 539–557.
- FARKAS Gyöngyi
2000 *A királyi magyar nemesi testőrség iratai. 1760–1850*. In Uő: *A török kor, a kuruc kor, a nemesi felkelés, a királyi nemesi testőrség iratainak levéltári segédlete*. Bp. Petit Real Könyvkiadó
- FRIED István
1998 *Irodalomteremt(ő)dés és/vagy (mű)fordítás. Fordítói készségek és bizonyosságok a 18–19. század fordulóján a magyar irodalomban*. In Kabdebó Lóránt et alii: *A fordítás és intertextualitás alakzatai*. Budapest
- GÁLOS Rezső
1935a *Adatok testőríróink pályafutásából*. ItK 1935. 58–65.
1935b *Barcsay Ábrahám életrajzához*. ItK XLV. 1935. 296–299.
1951 *Bessenyei György életrajza*. Bp. Közoktatásügyi Kiadóvállalat,
- HATTYUFFY Dezső s. a. r.
1906 *Költői levelezések. Kreskay Imre hátrahagyott irataiból életrajzi adatokkal s feljegyzésekkel*. Bp.
- HEINRICH Gusztáv
1808 *Kazinczy Ferenc Tübingai pályaműve a magyar nyelvről*. Bp.
- HOPP Lajos
1974 *A magyar levélműfaj történetéből*. Szauder József – Tarnai Andor szerk. In *Irodalom és felvilágosodás*. Bp.
1890–1911 *Kazinczy Ferenc levelezése*. I–XXI. Kiad. Váczy János. Bp.
- KECSKÉS András
1991 *A magyar verselméleti gondolkodás története. A kezdetektől 1898-ig*. Bp. Akadémiai Kiadó
- KHEVENHÜLLER-METSCH, Johann
1907–1925. *Aus der Zeit Maria Theresias*. Tagebuch 1742–1776. vol. 1–7. Wien–Leipzig
- KICZENKÓ Judit–THIMÁR Attila
2000 *Levél, író, irodalom*. In *A levélirodalom történetéről és elméletéről*. Pázmány Irodalmi Műhely. Tanulmányok. 1. Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
- KILIÁN István
1988 *Név- és évszámrejtés a XVII–XVIII. században*. MKsz 1988. 2. 20–40.
- KÓKAY György
1983 *Könyv, sajtó és irodalom a felvilágosodás korában*. Bp.
- KRUDY Ferenc
1936 *Báróczy Sándor feljegyzései a Magyar Nemesi Testőrség életéből 1760–1800-ig*. Összeállította 1829-ben Krudy Ferenc. Magyarra ford. M. László József. Bp., Magyar Királyi Hadilevéltár K.
- KULIN Ferenc – MARGÓCSY István szerk.
1990 *Klasszika és romantika között*. Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó

- LABÁDI Gergely
1999 „*ez a theoria helyes theoriája e*”. In *A XIX. század első két évtizedének episztoláiról*. OTDK dolgozat, kézirat
- MÁLYUSZNÉ Császár Edit
1985 *Megbíráltak és bírálók. A cenzúrahivatal aktáiból (1780–1867)*. Nemzeti könyvtár. Bp. Gondolat K.
- MEZEI Márta
1994 *Nyilvánosság és műfaj a Kazinczy-levelezésben*. Bp. Argumentum K.
- NAGY Iván
1893. *Barcsay Ábrahám levelezése feleségével*. ItK 342–351; 467–494.
- POÓR János
1988 *Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815*. Bp. Gondolat K.
- RETTEGI György
1970 *Emlékezetre méltó dolgok. 1718–1784*. Bev., jegyz. Jakó Zsigmond. Bukarest Kriterion K.
- RÉVAI Miklós
1973 *A magyar szép toll*. Szerk. Éder Zoltán. Bp. Akadémiai Kiadó
- SÁRKÖZY Péter
1988 *Petrarcától Ossziánig*. In *A költészetértelmezés megújulása a XVIII. századi olasz irodalomban*. Bp. Akadémiai Kiadó, Modern Filológiai Füzetek 44.
- SOÓS István s. a. r.
2000 *Kollár Ádám Ferenc levelezése*. Szerk. Tarnai Andor – Szelestei N. László. In *Magyarországi tudósok levelezése*. IV. kötet, Bp. Universitas K.
- SZABÓ György–TARNAI Andor
1988 *Benkő József levelezése*. Bp. Akadémiai Kiadó
- SZAJBÉLY Mihály
1983 *Fordításelméleti megfontolások a 18. század második felének magyar irodalmában*. ItK 139–158.
1990 *Ungvárnémeti Tóth László episztolái*. Kulin Ferenc – Margócsy István szerk. In *Klasszika és romantika között*. 172–185.
2001 *Idanak a magyar tollak*. Bp. Argumentum K.
- SZAUDER József–TARNAI Andor szerk.
1974 *Irodalom és felvilágosodás*. Bp. Akadémiai Kiadó
- SZILÁGYI Márton
1999 *Irodalomtörténeti megjegyzések egy (vagy két) újonnan felfedezett XVIII. századi verses epikai műhöz*. Zichy Mihály s. a. r. In Szempci Molnár Ferenc: *Magyar krónikásának a XVIII. századból*. Bp. Széphalom Könyvműhely
- VÍZKELETY András
1967 *A szép levél*. Bp. Országos Széchényi Könyvtár évkönyve
- ZACHAR József ford., s. a. r.
1986 *Jeney (Lajos Mihály) A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk géniusza szerint*. Hága 1659. Bp. Magvető K.
1990 *Csaták, hadvezérek, katonák a XVIII. században*. Tankönyvkiadó Bp.
- ZOMBORY Izidor János
1895 *Barcsay Ábrahám élete és költészete*. Bp.

Tartalom

Barcsay levelei Orczyhoz (Bevezető)	5
Barcsay virtuális leveleskönyvei	8
A nagybányai Orczy-gyűjtemény levelei.....	10
A levelek tartalma	10
Versírás és retorika.....	21
Műfaji problémák.....	23
A levelek.....	30
A szövegritmus.....	31
Helyesírási, hangjelölési kérdések.....	32
A kiadás módszere	32
A levelek jegyzetei.....	33
Kézirathagyomány	33
Kronológiai problémák	34
Személyes szó	35
Levelek	39
Jegyzetek és mutatók a levelekhez	251
Rövidítések és jelek	253
Jegyzetek a levelekhez.....	255
A levelek jegyzéke évszám szerint	325
A levelek a szövegkezdés betűrendjében	329
Névmutató.....	332
Színhelyek és helynevek mutatója	349
Bibliográfia	355

Ígyen veded édes Barátom. Kegye, Grotfnédos
Kérlek ti, kedl, sominat, rollam pedig ne
felejtkezéél el ki poltig híved ké'serje

P.S. Nyilván valamely dühös patriótának gondolatja
mondjate, hogy midőn Grot Miklós, Főispányi
házából tette le szététét vette volna, ezzel
akarta vigasztalni ~~felemlé~~ jelen lévő, azon Barátja,
hogy F. szar három vagyon a Világon t. i.
Fridrik, Franklin, és Forgats. Mit mondaj
ene a nagy hasonlatosság? - Elj boldogul.

Szerentsés Bartsai! Mit nem énekeltél,
Miólta én velem Bétsben esmérkedtél?
Tündér járásoddal hova nem vezettél,
Mit nem mutogattál, mire nem ébresztél?

.....
Királyt, Birodalmat, Törvényt, Országokat,
Népeket, Erköltsöt, Tudományt, Hadakat,
Szerelmet, Hívásgot, együgyü életet,
Jó Társ! Meg mutatád nékem mind ezeket.

Már tehát nem lévén, miről beszélgessünk,
Hallgassunk, és titkon magunkban ne vessünk:
Azon legyünk, mikép boldogak lehessünk,
A' tengerből a jó partra evezhessünk.
Böltsek írásait, szú ette könyveket
Ne olvassunk, ne is tsináljunk verseket:
Mert, higyd el, fiaink nevetik ezeket,
Mint mi most meg vetjük a régebbieket.

Orczy Lőrinc